ព្រះត្រៃបិដក

ប្រែរួមនឹងព្រះអដ្ឋកថា

ភាគ៦៦

បាឡីប្រែ ៧៩

ពុទ្ធសករាជ ២៥៥៣

ច្បាប់ពិនិត្យ លើកទី២

ព្រះ

អភិធម្មបិដក

និង

អដ្ឋសាលិនី អដ្ឋកថា

សេចក្តីប្រែជាភាសាខ្មែរ

ធម្មសង្គណិ

ទុតិយភាគ

៦៦

បាលីប្រែ ៧៩

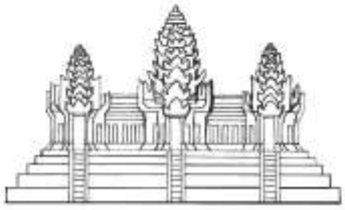

បោះពុម្ពលើកទី ១ ពុទ្ធសករាជ ២៥៥៣

ក្បាលទី ៦៦

ធម្មសង្គណិ ទុតិយភាគ

ធម៌មានប្រមាណមួយជាដើម

[១] ពួកធម៌ជាអព្យាក្រឹត តើដូចម្តេច ។ វិបាកនៃពួកធម៌ជាកុសល និងអកុសល ជាកាមាវចរ រូបាវចរ អរូបាវចរ ជាអបរិយាបន្ន (មិនរាប់ចូលក្នុងភូមិវដ្ដៈទាំង ៣) វេទនាខន្ធ សញ្ញាខន្ធ សង្ខារក្ខន្ធ វិញ្ញាណក្ខន្ធ ទាំងពួកធម៌ដែលជាកិរិយា មិនមែនជាកុសល មិនមែនជាអកុសលក្តី មិនមែនជាកម្មវិបាកក្តី រូបទាំងអស់ក្តី ធាតុដែលបច្ច័យមិនបានប្រជុំតាក់តែង (ព្រះនិព្វាន) ក្តី នេះពួកធម៌ជាអព្យាក្រឹត ។

[២] បណ្តាធម៌ទាំងនោះ រូបទាំងអស់ តើដូចម្តេច ។ មហាភូតរូប ៤ និងរូបដែលអាស្រ័យមហាភូតរូបទាំង ៤ នេះ ហៅថា រូបទាំងអស់ ។

[៣] រូបទាំងអស់ មិនមែនជាហេតុ ឥតហេតុ ប្រាសចាកហេតុ ប្រកបដោយបច្ច័យ រូបដែលបច្ច័យតាក់តែង ជាលោកិយ ប្រកបដោយអាសវៈ ជាប្រយោជន៍ដល់សញ្ញោជនៈ ដែលគន្ថៈគប្បីដោតក្រង ដែលឱឃៈគប្បីប្រព្រឹត្តកន្លង ដែលយោគៈគប្បីប្រព្រឹត្តកន្លង ជាប្រយោជន៍ដល់នីវរណៈ ដែលបរាមាសស្ទាបអង្អែល ជាប្រយោជន៍ដល់ឧបាទាន គួរដល់សេចក្តីសៅហ្មង ជាអព្យាក្រឹត មិនមានអារម្មណ៍ មិនមែនជាចេតសិក ប្រាសចាក

ចិត្ត ជាសភាវៈមិនមែនជាវិបាក មិនមែនមានវិបាកជាប្រក្រតី ជារូបមិនស្មៅហ្មង ដែលគួរដល់សេចក្ដីស្មៅហ្មង មិនមែនប្រកបដោយវិតក្ក ប្រកបដោយវិចារទេ មិនមែនមិនមានវិតក្ក ហើយមានត្រឹមតែវិចារទេ ជារូបមិនមានវិតក្ក មិនមានវិចារ មិនប្រកបដោយបីតិ មិនប្រកបដោយសុខ មិនប្រកបដោយឧបេក្ខា ជារូបមិនត្រូវលះដោយទស្សនៈ ទាំងមិនត្រូវលះដោយភាវនា ជារូបមានហេតុ មិនត្រូវលះដោយទស្សនៈ ទាំងមិនត្រូវលះដោយភាវនា ជារូបមិនមែនជាដល់នូវការសន្សំកពូនឡើង មិនមែនជាមិនដល់នូវការសន្សំកពូនឡើង មិនមែនជាសេក្ខៈ មិនមែនជាអសេក្ខៈ មានសភាពតូចឆ្មារ ជាកាមាវចរ មិនមែនជារូបាវចរ មិនមែនជាអរូបាវចរ រាប់ចូលក្នុងវដ្តៈ មិនមែនជាមិនរាប់ចូលក្នុងវដ្តៈ ជាអនិយតៈ មិនមែនជានិយ្យានិកៈ ជាឧប្បន្នរូប ជារូបត្រូវដឹងដោយវិញ្ញាណ ៦ ជារូបមិនទៀង ដែលជរាគ្របសង្កត់ ការសង្គ្រោះរូបដោយចំណែកមួយយ៉ាងនេះ ។

ធម៌មានប្រមាណមួយ ចប់

[៤] ការសង្គ្រោះរូបដោយចំណែក ២ គឺរូបជាឧបាទា និងរូបមិនមែនជាឧបាទា រូបជាឧបាទិន្ន និងរូបជាអនុបាទិន្ន រូបជាឧបាទិន្នុបាទានិយៈ និងរូបជាអនុបាទិន្នុបាទានិយៈ រូបជាសនិទស្សនៈ និងរូបជាអនិទស្សនៈ រូបជាសប្បដិឃៈ និងរូបជាអប្បដិឃៈ រូបជាឥន្ទ្រិយ និងរូបមិនមែនជាឥន្ទ្រិយ រូបជាមហាភូតរូប និងរូបមិនមែនជាមហាភូតរូប រូបជាវិញ្ញត្តិ និងរូបមិនមែនជាវិញ្ញត្តិ រូបជាចិត្តសមុដ្ឋាន និងរូបមិនមែនជាចិត្តសមុដ្ឋាន រូបកើតជាមួយ

នឹងចិត្ត និងរូបមិនកើតជាមួយនឹងចិត្ត រូបប្រព្រឹត្តទៅតាមចិត្ត និងរូបមិនប្រព្រឹត្តទៅតាមចិត្ត រូបខាងក្នុង និងរូបខាងក្រៅ រូបគ្រោតគ្រាត និងរូបល្អិត រូបឆ្ងាយ និងរូបជិត ។ រូបជាវត្ថុនៃចក្ខុសម្ផស្ស និងរូបមិនមែនជាវត្ថុនៃចក្ខុ-សម្ផស្ស រូបជាវត្ថុនៃវេទនា ។បេ។ នៃសញ្ញា ។បេ។ នៃចេតនា ដែលកើតអំពីចក្ខុសម្ផស្ស ។បេ។ នៃចក្ខុវិញ្ញាណ និងរូបមិនមែនជាវត្ថុនៃចក្ខុវិញ្ញាណ រូបជាវត្ថុនៃសោតសម្ផស្ស ។បេ។ នៃឃានសម្ផស្ស ។បេ។ នៃជិវ្ហាសម្ផស្ស ។បេ។ នៃកាយសម្ផស្ស និងរូបមិនមែនជាវត្ថុនៃកាយសម្ផស្ស រូបជាវត្ថុនៃវេទនា ។បេ។ នៃសញ្ញា ។បេ។ នៃចេតនា ដែលកើតអំពីកាយសម្ផស្ស ។បេ។ នៃកាយវិញ្ញាណ និងរូបមិនមែនជាវត្ថុនៃកាយវិញ្ញាណ ។ រូបជាអារម្មណ៍នៃចក្ខុសម្ផស្ស និងរូបមិនមែនជាអារម្មណ៍នៃចក្ខុសម្ផស្ស រូបជាអារម្មណ៍នៃវេទនា ។បេ។ នៃសញ្ញា ។បេ។ នៃចេតនា ដែលកើតអំពីចក្ខុសម្ផស្ស ។បេ។ នៃចក្ខុវិញ្ញាណ និងរូបមិនមែនជាអារម្មណ៍នៃចក្ខុវិញ្ញាណ ។ រូបជាអារម្មណ៍នៃសោតសម្ផស្ស ។បេ។ នៃឃានសម្ផស្ស ។បេ។ នៃជិវ្ហាសម្ផស្ស ។បេ។ នៃកាយសម្ផស្ស និងរូបមិនមែនជាអារម្មណ៍នៃកាយសម្ផស្ស រូបជាអារម្មណ៍នៃវេទនា ។បេ។ នៃសញ្ញា ។បេ។ នៃចេតនា ដែលកើតអំពីកាយសម្ផស្ស ។បេ។ នៃកាយវិញ្ញាណ និងរូបមិនមែនជាអារម្មណ៍នៃកាយវិញ្ញាណ ។ រូបជាចក្ខា-យតនៈ និងរូបមិនមែនជាចក្ខាយតនៈ រូបជាសោតាយតនៈ និងរូបមិនមែនជាសោតាយតនៈ រូបជាឃានាយតនៈ ។បេ។ ជាជិវ្ហាយតនៈ ។បេ។ ជាកាយាយតនៈ និងរូបមិនមែនជាកាយាយតនៈ រូបជារូបាយតនៈ និងរូបមិន

មែនជារូបាយតនៈ រូបជាសទ្ទាយតនៈ ។បេ។ ជាគន្ធាយតនៈ ។បេ។ ជារសាយតនៈ ។បេ។ ជាផោដ្ឋព្វាយតនៈ និងរូបមិនមែនជាផោដ្ឋព្វាយតនៈ ។ រូបជាចក្ខុធាតុ និងរូបមិនមែនជាចក្ខុធាតុ រូបជាសោតធាតុ ។បេ។ ជាឃានធាតុ ។បេ។ ជាជិវ្ហាធាតុ ។បេ។ ជាកាយធាតុ និងរូបមិនមែនជាកាយធាតុ រូបជារូបធាតុ និងរូបមិនមែនជារូបធាតុ រូបជាសទ្ទធាតុ ។បេ។ ជាគន្ធធាតុ ។បេ។ ជារសធាតុ ។បេ។ ជាផោដ្ឋព្វធាតុ និងរូបមិនមែនជាផោដ្ឋព្វធាតុ ។ រូបជាចក្ខុន្ទ្រិយ និងរូបមិនមែនជាចក្ខុន្ទ្រិយ រូបជាសោតិន្ទ្រិយ ។បេ។ ជាឃានិន្ទ្រិយ ។បេ។ ជាជិវ្ហិន្ទ្រិយ ។បេ។ ជាកាយិន្ទ្រិយ និងរូបមិនមែនជាកាយិន្ទ្រិយ រូបជាឥត្ថិន្ទ្រិយ និងរូបមិនមែនជាឥត្ថិន្ទ្រិយ រូបជាបុរិសិន្ទ្រិយ និងរូបមិនមែនជាបុរិសិន្ទ្រិយ រូបជាជីវិតិន្ទ្រិយ និងរូបមិនមែនជាជីវិតិន្ទ្រិយ ។ រូបជាកាយវិញ្ញត្តិ និងរូបមិនមែនជាកាយវិញ្ញត្តិ រូបជាវចីវិញ្ញត្តិ និងរូបមិនមែនជាវចីវិញ្ញត្តិ រូបជាអាកាសធាតុ និងរូបមិនមែនជាអាកាសធាតុ រូបជាអាបោធាតុ និងរូបមិនមែនជាអាបោធាតុ រូបជារូបស្សលហុតា និងរូបមិនមែនជារូបស្សលហុតា រូបជារូបស្សមុទុតា និងរូបមិនមែនជារូបស្សមុទុតា រូបជារូបស្សកម្មញ្ញតា និងរូបមិនមែនជារូបស្សកម្មញ្ញតា រូបជារូបស្សឧបចយៈ និងរូបមិនមែនជារូបស្សឧបចយៈ រូបជារូបស្សសន្តតិ និងរូបមិនមែនជារូបស្សសន្តតិ រូបជារូបស្សជរតា និងរូបមិនមែនជារូបស្សជរតា រូបជារូបស្សអនិច្ចតា និងរូបមិនមែនជារូបស្សអនិច្ចតា រូបជាកពឡិង្ការាហារ និងរូបមិនមែនជាកពឡិង្ការាហារ ការសង្គ្រោះរូបដោយចំណែក ២ យ៉ាងនេះ ។

[៥] ការសង្គ្រោះរូបដោយចំណែក ៣ គឺរូបណាខាងក្នុង រូបនោះជាឧបាទា រូបណាខាងក្រៅ រូបនោះជាឧបាទា និងមិនមែនជាឧបាទាក៏មាន រូបណាខាងក្នុង រូបនោះជាឧបាទិន្ន រូបណាខាងក្រៅ រូបនោះជាឧបាទិន្ន និងជាអនុបាទិន្នក៏មាន រូបណាខាងក្នុង រូបនោះជាឧបាទិន្នុបាទានិយៈ រូបណាខាងក្រៅ រូបនោះជាឧបាទិន្នុបាទានិយៈ និងជាអនុបាទិន្នុបាទានិយៈក៏មាន រូបណាខាងក្នុង រូបនោះជាអនិទស្សនៈ រូបណាខាងក្រៅ រូបនោះជាសនិទស្សនៈ និងជាអនិទស្សនៈក៏មាន រូបណាខាងក្នុង រូបនោះជាសប្បដិឃៈ រូបណាខាងក្រៅ រូបនោះជាសប្បដិឃៈ និងជាអប្បដិឃៈក៏មាន រូបណាខាងក្នុង រូបនោះជាឥន្ទ្រិយ រូបណាខាងក្រៅ រូបនោះជាឥន្ទ្រិយ និងមិនមែនជាឥន្ទ្រិយក៏មាន រូបណាខាងក្នុង រូបនោះមិនមែនជាមហាភូត រូបណាខាងក្រៅ រូបនោះជាមហាភូត និងមិនមែនជាមហាភូតក៏មាន រូបណាខាងក្នុង រូបនោះមិនមែនជាវិញ្ញត្តិ រូបណាខាងក្រៅ រូបនោះជាវិញ្ញត្តិ និងមិនមែនជាវិញ្ញត្តិក៏មាន រូបណាខាងក្នុង រូបនោះមិនមែនជាចិត្តសមុដ្ឋាន រូបណាខាងក្រៅ រូបនោះជាចិត្ត-សមុដ្ឋាន និងមិនមែនជាចិត្តសមុដ្ឋានក៏មាន រូបណាខាងក្នុង រូបនោះមិនមែនជាចិត្តសហភូ រូបណាខាងក្រៅ រូបនោះជាចិត្តសហភូ និងមិនមែនជាចិត្ត-សហភូក៏មាន រូបណាខាងក្នុង រូបនោះមិនមែនជាចិត្តានុបរិវត្តិ រូបណាខាងក្រៅ រូបនោះជាចិត្តានុបរិវត្តិ និងមិនមែនជាចិត្តានុបរិវត្តិក៏មាន រូបណាខាងក្នុង រូបនោះជាឱឡារិកៈ រូបណាខាងក្រៅ រូបនោះជាឱឡារិកៈ និងជាសុខុមក៏មាន រូបណាខាងក្នុង រូបនោះជាសន្តិកេរូប រូបណាខាងក្រៅ រូបនោះជា

ទូរេរូប និងជាសន្តិកេរូបក៏មាន ។ រូបជាខាងក្រៅ រូបនោះមិនមែនជាវត្ថុនៃចក្ខុសម្ផស្ស រូបណាខាងក្នុង រូបនោះជាវត្ថុនៃចក្ខុសម្ផស្ស និងមិនមែនជាវត្ថុនៃចក្ខុសម្ផស្សក៏មាន រូបណាខាងក្រៅ រូបនោះមិនមែនជាវត្ថុនៃវេទនា ។បេ។ នៃសញ្ញា ។បេ។ នៃចេតនាដែលកើតអំពីចក្ខុសម្ផស្ស ។បេ។ នៃចក្ខុវិញ្ញាណក៏មាន រូបណាខាងក្នុង រូបនោះជាវត្ថុនៃចក្ខុវិញ្ញាណ និងមិនមែនជាវត្ថុនៃចក្ខុវិញ្ញាណក៏មាន រូបណាខាងក្រៅ រូបនោះមិនមែនជាវត្ថុនៃសោតសម្ផស្ស ។បេ។ នៃឃានសម្ផស្ស ។បេ។ នៃជិវ្ហាសម្ផស្ស ។បេ។ នៃកាយសម្ផស្ស រូបណាខាងក្នុង រូបនោះជាវត្ថុនៃកាយសម្ផស្ស និងមិនមែនជាវត្ថុនៃកាយសម្ផស្សក៏មាន រូបណាខាងក្រៅ រូបនោះមិនមែនជាវត្ថុនៃវេទនា ។បេ។ នៃសញ្ញា ។បេ។ នៃចេតនាដែលកើតអំពីកាយសម្ផស្ស ។បេ។ នៃកាយវិញ្ញាណ រូបណាខាងក្នុង រូបនោះជាវត្ថុនៃកាយវិញ្ញាណ និងមិនមែនជាវត្ថុនៃកាយវិញ្ញាណក៏មាន ។ រូបណាខាងក្នុង រូបនោះមិនមែនជាអារម្មណ៍នៃចក្ខុសម្ផស្ស រូបណាខាងក្រៅ រូបនោះជាអារម្មណ៍នៃចក្ខុសម្ផស្ស និងមិនមែនជាអារម្មណ៍នៃចក្ខុសម្ផស្សក៏មាន រូបណាខាងក្នុង រូបនោះមិនមែនជាអារម្មណ៍នៃវេទនា ។បេ។ នៃសញ្ញា ។បេ។ នៃចេតនា ដែលកើតអំពីចក្ខុសម្ផស្ស ។បេ។ នៃចក្ខុវិញ្ញាណ រូបណាខាងក្រៅ រូបនោះជាអារម្មណ៍នៃចក្ខុវិញ្ញាណ និងមិនមែនជាអារម្មណ៍នៃចក្ខុវិញ្ញាណក៏មាន រូបណាខាងក្នុង រូបនោះមិនមែនជាអារម្មណ៍នៃសោតសម្ផស្ស ។បេ។ នៃឃានសម្ផស្ស ។បេ។ នៃជិវ្ហាសម្ផស្ស ។បេ។ នៃកាយសម្ផស្ស រូបណាខាងក្រៅ រូបនោះជាអារម្មណ៍នៃកាយសម្ផស្ស និង

មិនមែនជាអារម្មណ៍នៃកាយសម្ផស្សក៏មាន រូបណាខាងក្នុង រូបនោះមិនមែនជាអារម្មណ៍នៃវេទនា ។បេ។ នៃសញ្ញា ។បេ។ នៃចេតនាដែលកើតអំពីកាយ-សម្ផស្ស ។បេ។ នៃកាយវិញ្ញាណ រូបណាខាងក្រៅ រូបនោះជាអារម្មណ៍នៃកាយវិញ្ញាណ និងមិនមែនជាអារម្មណ៍នៃកាយវិញ្ញាណក៏មាន ។ រូបណាខាងក្រៅ រូបនោះមិនមែនជាចក្ខាយតនៈ រូបណាខាងក្នុង រូបនោះជាចក្ខាយតនៈ និងមិនមែនជាចក្ខាយតនៈក៏មាន រូបណាខាងក្រៅ រូបនោះមិនមែនជាសោតាយតនៈ ។បេ។ មិនមែនជាឃានាយតនៈ ។បេ។ មិនមែនជាជិវ្ហាយតនៈ ។បេ។ មិនមែនជាកាយាយតនៈ រូបណាខាងក្នុង រូបនោះជាកាយាយតនៈ និងមិនមែនជាកាយាយាតនៈក៏មាន រូបណាខាងក្នុង រូបនោះមិនមែនជារូបា-យតនៈ រូបណាខាងក្រៅ រូបនោះជារូបាយតនៈ និងមិនមែនជារូបាយតនៈក៏មាន រូបណាខាងក្នុង រូបនោះមិនមែនជាសទ្ទាយតនៈ ។បេ។ មិនមែនជាគន្ធា-យតនៈ ។បេ។ មិនមែនជារសាយតនៈ ។បេ។ មិនមែនជាផោដ្ឋព្វាយតនៈ រូបណាខាងក្រៅ រូបនោះជាផោដ្ឋព្វាយតនៈ និងមិនមែនជាផោដ្ឋព្វាយតនៈក៏មាន ។ រូបណាខាងក្រៅ រូបនោះមិនមែនជាចក្ខុធាតុ រូបណាខាងក្នុង រូបនោះជាចក្ខុធាតុ និងមិនមែនជាចក្ខុធាតុក៏មាន រូបណាខាងក្រៅ រូបនោះមិនមែនជាសោតធាតុ ។បេ។ មិនមែនជាឃានធាតុ ។បេ។ មិនមែនជាជិវ្ហាធាតុ ។បេ។ មិនមែនជាកាយធាតុ រូបណាខាងក្នុង រូបនោះជាកាយធាតុ និងមិនមែនជាកាយធាតុក៏មាន រូបណាខាងក្នុង រូបនោះមិនមែនជារូបធាតុ រូបណាខាងក្រៅ រូបនោះជារូបធាតុ និងមិនមែនជារូបធាតុក៏មាន រូបណាខាងក្នុង រូប

នោះមិនមែនជាសទ្ទធាតុ ។បេ។ មិនមែនជាគន្ធធាតុ ។បេ។ មិនមែនជារសធាតុ ។បេ។ មិនមែនជាផោដ្ឋព្វធាតុ រូបណាខាងក្រៅ រូបនោះជាផោដ្ឋព្វធាតុ និងមិនមែនជាផោដ្ឋព្វធាតុក៏មាន ។ រូបណាខាងក្រៅ រូបនោះមិនមែនជាចក្ខុន្ទ្រិយ រូបណាខាងក្នុង រូបនោះជាចក្ខុន្ទ្រិយ និងមិនមែនជាចក្ខុន្ទ្រិយក៏មាន រូបណាខាងក្រៅ រូបនោះមិនមែនជាសោតិន្ទ្រិយ ។បេ។ មិនមែនជាឃានិន្ទ្រិយ ។បេ។ មិនមែនជាជិវ្ហិន្ទ្រិយ ។បេ។ មិនមែនជាកាយិន្ទ្រិយ រូបណាខាងក្នុង រូបនោះជាកាយិន្ទ្រិយ និងមិនមែនជាកាយិន្ទ្រិយក៏មាន រូបណាខាងក្នុង រូបនោះមិនមែនជាឥត្ថិន្ទ្រិយ រូបណាខាងក្រៅ រូបនោះជាឥត្ថិន្ទ្រិយ និងមិនមែនជាឥត្ថិន្ទ្រិយក៏មាន រូបណាខាងក្នុង រូបនោះមិនមែនជាបុរិសិន្ទ្រិយ រូបណាខាងក្រៅ រូបនោះជាបុរិសិន្ទ្រិយ និងមិនមែនជាបុរិសិន្ទ្រិយក៏មាន រូបណាខាងក្នុង រូបនោះមិនមែនជាជីវិតិន្ទ្រិយ រូបណាខាងក្រៅ រូបនោះជាជីវិតិន្ទ្រិយ និងមិនមែនជាជីវិតិន្ទ្រិយក៏មាន ។ រូបណាខាងក្នុង រូបនោះមិនមែនជាកាយវិញ្ញត្តិ រូបណាខាងក្រៅ រូបនោះជាកាយវិញ្ញត្តិ និងមិនមែនជាកាយវិញ្ញត្តិក៏មាន រូបណាខាងក្នុង រូបនោះមិនមែនជាវចីវិញ្ញត្តិ រូបណាខាងក្រៅ រូបនោះជាវចីវិញ្ញត្តិ និងមិនមែនជាវចីវិញ្ញត្តិក៏មាន រូបណាខាងក្នុង រូបនោះមិនមែនជាអាកាសធាតុ រូបណាខាងក្រៅ រូបនោះជាអាកាសធាតុ និងមិនមែនជាអាកាសធាតុក៏មាន រូបណាខាងក្នុង រូបនោះមិនមែនជាអាបោធាតុ រូបណាខាងក្រៅ រូបនោះជាអាបោធាតុ និងមិនមែនជាអាបោធាតុក៏មាន រូបណាខាងក្នុង រូបនោះមិនមែនជារូបស្សលហុតា រូបណាខាងក្រៅ រូបនោះជារូប-

ស្សលហុតា និងមិនមែនជារូបស្សលហុតាក៏មាន រូបណាខាងក្នុង រូបនោះមិនមែនជារូបស្សមុទុតា រូបណាខាងក្រៅ រូបនោះជារូបស្សមុទុតា និងមិនមែនជារូបស្សមុទុតាក៏មាន រូបណាខាងក្នុង រូបនោះមិនមែនជារូបស្សកម្មញ្ញតា រូបណាខាងក្រៅ រូបនោះជារូបស្សកម្មញ្ញតា និងមិនមែនជារូបស្សកម្មញ្ញតាក៏មាន រូបណាខាងក្នុង រូបនោះមិនមែនជារូបស្សឧបចយៈ រូបណាខាងក្រៅ រូបនោះជារូបស្សឧបចយៈ និងមិនមែនជារូបស្សឧបចយៈក៏មាន រូបណាខាងក្នុង រូបនោះមិនមែនជារូបស្សសន្តតិ រូបណាខាងក្រៅ រូបនោះជារូបស្សសន្តតិ និងមិនមែនជារូបស្សសន្តតិក៏មាន រូបណាខាងក្នុង រូបនោះមិនមែនជារូបស្សជរតា រូបណាខាងក្រៅ រូបនោះជារូបស្សជរតា និងមិនមែនជារូបស្សជរតាក៏មាន រូបណាខាងក្នុង រូបនោះមិនមែនជារូបស្សអនិច្ចតា រូបណាខាងក្រៅ រូបនោះជារូបស្សអនិច្ចតា និងមិនមែនជារូបស្សអនិច្ចតាក៏មាន រូបណាខាងក្នុង រូបនោះមិនមែនជាកពឡិង្ការាហារ រូបណាខាងក្រៅ រូបនោះជាកពឡិង្ការាហារ និងមិនមែនជាកពឡិង្ការាហារក៏មាន ការសង្គ្រោះរូបដោយចំណែក ៣ យ៉ាងនេះ ។

រូបមានប្រមាណ ៣ ចប់

[៦] ការសង្គ្រោះរូប ដោយចំណែក ៤ គឺរូបណាជាឧបាទា រូបនោះជាឧបាទិន្នក៏មាន ជាអនុបាទិន្នក៏មាន រូបណាជាអនុបាទា រូបនោះជាឧបាទិន្នក៏មាន ជាអនុបាទិន្នក៏មាន រូបណាជាឧបាទា រូបនោះជាឧបាទិន្នុបាទានិយៈក៏មាន ជាអនុបាទិន្នុបាទានិយៈក៏មាន រូបណាជាអនុបាទា រូបនោះជាឧបាទិន្នុ-

បាទានិយៈក៏មាន ជាអនុបាទិន្នុបាទានិយៈក៏មាន រូបណាជាឧបាទា រូបនោះជាសប្បដិឃៈក៏មាន ជាអប្បដិឃៈក៏មាន រូបណាជាអនុបាទា រូបនោះជាសប្បដិឃៈក៏មាន ជាអប្បដិឃៈក៏មាន រូបណាជាឧបាទា រូបនោះជាឱឡារិកៈក៏មាន ជាសុខុមក៏មាន រូបណាជាអនុបាទា រូបនោះជាឱឡារិកៈក៏មាន ជាសុខុមក៏មាន រូបណាជាឧបាទា រូបនោះជាទូរេរូបក៏មាន ជាសន្តិកេរូបក៏មាន រូបណាជាអនុបាទា រូបនោះជាទូរេរូបក៏មាន ជាសន្តិកេរូបក៏មាន ។ រូបណាជាឧបាទិន្ន រូបនោះជាសនិទស្សនៈក៏មាន ជាអនិទស្សនៈក៏មាន រូបណាជាអនុបាទិន្ន រូបនោះជាសនិទស្សនៈក៏មាន ជាអនិទស្សនៈក៏មាន រូបណាជាឧបាទិន្ន រូបនោះជាសប្បដិឃៈក៏មាន ជាអប្បដិឃៈក៏មាន រូបណាជាអនុបាទិន្ន រូបនោះជាសប្បដិឃៈក៏មាន ជាអប្បដិឃៈក៏មាន រូបណាជាឧបាទិន្ន រូបនោះជាមហាភូតក៏មាន មិនមែនជាមហាភូតក៏មាន រូបណាជាអនុបាទិន្ន រូបនោះជាមហាភូតក៏មាន មិនមែនជាមហាភូតក៏មាន រូបណាជាឧបាទិន្ន រូបនោះជាឱឡារិកៈក៏មាន ជាសុខុមក៏មាន រូបណាជាអនុបាទិន្ន រូបនោះជាឱឡារិកៈក៏មាន ជាសុខុមក៏មាន រូបណាជាឧបាទិន្ន រូបនោះជាទូរេរូបក៏មាន ជាសន្តិកេរូបក៏មាន រូបណាជាអនុបាទិន្ន រូបនោះជាទូរេរូបក៏មាន ជាសន្តិកេរូបក៏មាន ។ រូបណាជាឧបាទិន្នុបាទានិយៈ រូបនោះជាសនិទស្សនៈក៏មាន ជាអនិទស្សនៈក៏មាន រូបណាជាអនុបាទិន្នុបាទានិយៈ រូបនោះជាសនិទស្សនៈក៏មាន ជាអនិទស្សនៈក៏មាន រូបណាជាឧបាទិន្នុបាទានិយៈ រូបនោះជាសប្បដិឃៈក៏មាន ជាអប្បដិឃៈក៏មាន រូបណាជាអនុបាទិន្នុបាទានិយៈ រូបនោះ

ជាសប្បដិឃៈក៏មាន ជាអប្បដិឃៈក៏មាន រូបណាជាឧបាទិន្នុបាទានិយៈ រូបនោះជាមហាភូតក៏មាន មិនមែនជាមហាភូតក៏មាន រូបណាជាអនុបាទិន្នុបា-ទានិយៈ រូបនោះជាមហាភូតក៏មាន មិនមែនជាមហាភូតក៏មាន រូបណាជាឧបាទិន្នុបាទានិយៈ រូបនោះជាឱឡារិកៈក៏មាន ជាសុខុមក៏មាន រូបណាជាអនុបាទិន្នុបាទានិយៈ រូបនោះជាឱឡារិកៈក៏មាន ជាសុខុមក៏មាន រូបណាជាឧបាទិន្នុបាទានិយៈ រូបនោះជាទូរេរូបក៏មាន ជាសន្តិកេរូបក៏មាន រូបណាជាអនុបាទិន្នុបាទានិយៈ រូបនោះជាទូរេរូបក៏មាន ជាសន្តិកេរូបក៏មាន ។ រូបណាជាសប្បដិឃៈ រូបនោះជាឥន្ទ្រិយក៏មាន មិនមែនជាឥន្ទ្រិយក៏មាន រូបណាជាអប្បដិឃៈ រូបនោះជាឥន្ទ្រិយក៏មាន មិនមែនជាឥន្ទ្រិយក៏មាន រូបណាជាសប្បដិឃៈ រូបនោះជាមហាភូតក៏មាន មិនមែនជាមហាភូតក៏មាន រូបណាជាអប្បដិឃៈ រូបនោះជាមហាភូតក៏មាន មិនមែនជាមហាភូតក៏មាន ។ រូបណាជាឥន្ទ្រិយ រូបនោះជាឱឡារិកៈក៏មាន ជាសុខុមក៏មាន រូបណាមិនមែនជាឥន្ទ្រិយ រូបនោះជាឱឡារិកៈក៏មាន ជាសុខុមក៏មាន រូបណាជាឥន្ទ្រិយ រូបនោះ ជាទូរេរូបក៏មាន ជាសន្តិកេរូបក៏មាន រូបណាមិនមែនជាឥន្ទ្រិយ រូបនោះជាទូរេរូបក៏មាន ជាសន្តិកេរូបក៏មាន ។ រូបណាជាមហាភូត រូបនោះជាឱឡារិកៈក៏មាន ជាសុខុមក៏មាន រូបណាមិនមែនជាមហាភូត រូបនោះជាឱឡារិកៈក៏មាន ជាសុខុមក៏មាន រូបណាជាមហាភូត រូបនោះជាទូរេរូបក៏មាន ជាសន្តិកេរូបក៏មាន រូបណាមិនមែនជាមហាភូត រូបនោះជាទូរេរូបក៏មាន ជាសន្តិកេរូបក៏មាន ។ (បានដល់) រូបដែលបុគ្គលឃើញ ឮ ហិត្ត

ភ្ជក្ស ដឹងច្បាស់ ការសង្គ្រោះរូបដោយចំណែក ៤ យ៉ាងនេះ ។

រូបមានប្រមាណ ៤ ចប់

[៧] ការសង្គ្រោះរូបដោយចំណែក ៥ គឺបឋវីធាតុ អាបោធាតុ តេជោធាតុ វាយោធាតុ និងឧបាទារូប ការសង្គ្រោះរូបដោយចំណែក ៥ យ៉ាងនេះ ។

រូបមានប្រមាណ ៥ ចប់

[៨] ការសង្គ្រោះរូបដោយចំណែក ៦ គឺរូបដែលគប្បីដឹងដោយភ្នែក រូបដែលគប្បីដឹងដោយត្រចៀក រូបដែលគប្បីដោយច្រមុះ រូបដែលគប្បីដឹងដោយអណ្តាត រូបដែលគប្បីដឹងដោយកាយ រូបដែលគប្បីដឹងដោយចិត្ត ការសង្គ្រោះរូបដោយចំណែក ៦ យ៉ាងនេះ ។

រូបមានប្រមាណ ៦ ចប់

[៩] ការសង្គ្រោះរូបដោយចំណែក ៧ គឺរូបដែលគប្បីដឹងដោយភ្នែក រូបដែលគប្បីដឹងដោយត្រចៀក រូបដែលគប្បីដោយច្រមុះ រូបដែលគប្បីដឹងដោយអណ្តាត រូបដែលគប្បីដឹងដោយកាយ រូបដែលគប្បីដឹងដោយមនោធាតុ រូបដែលគប្បីដឹងដោយមនោវិញ្ញាណធាតុ ការសង្គ្រោះរូបដោយចំណែក ៧ យ៉ាងនេះ ។

រូបមានប្រមាណ ៧ ចប់

[១០] ការសង្គ្រោះរូបដោយចំណែក ៨ គឺរូបដែលគប្បីដឹងដោយភ្នែក រូបដែលគប្បីដឹងដោយត្រចៀក រូបដែលគប្បីដឹងដោយច្រមុះ រូបដែលគប្បី

ដឹងដោយអណ្តាត រូបដែលគប្បីដឹងដោយកាយ រូបមានសម្ផស្សជាសុខ មានសម្ផស្សជាទុក្ខ រូបដែលគប្បីដឹងដោយមនោធាតុ រូបដែលគប្បីដឹងដោយមនោវិញ្ញាណធាតុ ការសង្គ្រោះរូបដោយចំណែក ៨ យ៉ាងនេះ ។

រូបមានប្រមាណ ៨ ចប់

[១១] ការសង្គ្រោះរូបដោយចំណែក ៩ គឺចក្ខុន្ទ្រិយ សោតិន្ទ្រិយ ឃានិន្ទ្រិយ ជិវ្ហិន្ទ្រិយ កាយិន្ទ្រិយ ឥត្ថិន្ទ្រិយ បុរិសិន្ទ្រិយ ជីវិតិន្ទ្រិយ និងរូបដែលមិនមែនជាឥន្ទ្រិយ ការសង្គ្រោះរូបដោយចំណែក ៩ យ៉ាងនេះ ។

រូបមានប្រមាណ ៩ ចប់

[១២] ការសង្គ្រោះរូបដោយចំណែក ១០ គឺចក្ខុន្ទ្រិយ សោតិន្ទ្រិយ ឃានិន្ទ្រិយ ជិវ្ហិន្ទ្រិយ កាយិន្ទ្រិយ ឥត្ថិន្ទ្រិយ បុរិសិន្ទ្រិយ ជីវិតិន្ទ្រិយ រូបមិនមែនជាឥន្ទ្រិយ រូបជាសប្បដិឃៈ ជាអប្បដិឃៈ ការសង្គ្រោះរូបដោយចំណែក ១០ យ៉ាងនេះ ។

រូបមានប្រមាណ ១០ ចប់

[១៣] ការសង្គ្រោះរូបដោយចំណែក ១១ គឺចក្ខាយតនៈ សោតាយតនៈ ឃានាយតនៈ ជិវ្ហាយតនៈ កាយាយតនៈ រូបាយតនៈ សទ្ទាយតនៈ គន្ធាយតនៈ រសាយតនៈ ផោដ្ឋព្វាយតនៈ និងរូបជាអនិទស្សនៈ ជាអប្បដិឃៈ ដែលរាប់ចូលក្នុងធម្មាយតនៈ ការសង្គ្រោះរូបដោយចំណែក ១១ យ៉ាងនេះ ។

រូបមានប្រមាណ ១១ ចប់

មាតិកា ចប់

អដ្ឋកថា

រូបកណ្ឌ

អធិប្បាយ ឧទ្ទេស

[១] *ឥឡូវនេះ ព្រះមានព្រះភាគ ទ្រង់បំណងនឹងចែករូបកណ្ឌ ទើបទ្រង់ផ្ដើមពាក្យថា* **កតមេ ធម្មា អព្យាកតា** *ដូច្នេះទៀត ។ ក្នុងពាក្យថា ពួកធម៌ជាអព្យាក្រឹត តើដូចម្ដេចនោះ ទ្រង់ចែកវិបាកដែលជាអព្យាកត និងកិរិយាដែលជាអព្យាកតទាំងអស់ហើយ ក្នុងចិត្តុប្បាទកណ្ឌដែលកន្លងមកហើយក៏ពិត តែទ្រង់មិនទាន់បានត្រាស់អព្យាកត គឺរូប និងអព្យាកត គឺព្រះនិព្វាន ។ កាលទ្រង់ប្រមូលអព្យាក្រឹតទាំង ៤ មកសម្ដែង ដើម្បីត្រាស់អព្យាកតទាំងពីរដែលនៅសល់នោះ ទើបត្រាស់ថា* **កុសលាកុសលានំ ធម្មានំ វិបាកា** *ដូច្នេះជាដើម ។*

បណ្ដាបទទាំងនោះ បទថា **កុសលាកុសលានំ** *បានដល់ កុសល និងអកុសលទាំងឡាយដែលប្រព្រឹត្តទៅក្នុងភូមិ ៤ ។ ព្រះអង្គទ្រង់កាន់យកបទទាំងពីរ គឺកុសលវិបាក និងអកុសលវិបាក សម្ដែងអព្យាកតវិបាកចិត្ត ដោយពាក្យមានប្រមាណប៉ុណ្ណេះ ។ តែព្រោះអព្យាកតទាំងអស់នោះ ជាកាមាវចរក៏មាន ជាធម៌យ៉ាងណាទីមួយ មានរូបាវចរជាដើមក៏មាន ហេតុនោះ ទើបទ្រង់សម្ដែងអព្យាកត គឺវិបាកនោះនុ៎ះឯង កាន់យកការផ្សេងគ្នានៃភូមិ ដោយន័យ មានពាក្យថា* **កាមាវចរា** *ជាដើម មួយទៀត ព្រោះ*

អព្យាក្រឹតនោះ ជាវេទនាខន្ធក៏មាន ។បេ។ ជាវិញ្ញាណក្ខន្ធក៏មាន ហេតុនោះ ទើបទ្រង់កាន់យកអព្យាក្រឹតនោះ សម្តែងដោយអំណាចខន្ធ ៤ ដែលសម្បយុត្តគ្នា ។

កាលទ្រង់សម្តែងអព្យាកត គឺវិបាកចិត្តយ៉ាងនេះ ដោយកាន់យកន័យទាំង ៣ គឺដោយអំណាចកុសល និងអកុសល ដោយអំណាចសេចក្តីផ្សេងគ្នានៃភូមិ និងដោយអំណាចខន្ធដែលសម្បយុត្តគ្នាយ៉ាងនេះហើយ កាលទ្រង់សម្តែងអព្យាកត គឺកិរិយាចិត្តទៀត ទើបត្រាស់ពាក្យជាដើមថា **យេ ច ធម្មា កិរិយា** ដូច្នេះ ។

ក្នុងព្រះបាលីនោះ កិរិយាចិត្តនោះ គប្បីពោលថា ជាកាមាវចរ រូបាវចរ អរូបាវចរ គឺវេទនាខន្ធ ។បេ។ វិញ្ញាណក្ខន្ធ ។ ព្រះអង្គទ្រង់សម្តែងន័យថា វិបាកចិត្ត និងកិរិយាចិត្តនោះ ធ្លាប់លើកយកមកត្រាស់ហើយនោះឯង ទើបទ្រង់វៀរចេញ ។ ឥឡូវនេះ កាលទ្រង់សម្តែងធម៌ដែលមិនទាន់បានចែក ទើបត្រាស់ថា **សព្វញ្ច រូបំ អសង្ខតា ច ធាតុ** ដូច្នេះ ។

ក្នុងព្រះបាលីនោះ គប្បីជ្រាបថា ព្រះមានព្រះភាគទ្រង់កាន់យករូប ២៥[១] កោដ្ឋាសនៃរូប ៩៦[២] សម្តែងដោយមិនសេសសល់ ដោយបទថា **សព្វញ្ច**

១- បានដល់ អាយតនៈ ១០ និងសុខុមរូប ១៥ ដែលបានពោលហើយក្នុងបាលី (ដីកា) ។ ២- បានដល់ ពួក ១០ មានចក្ខុជាដើម ៧ ពួក (ស្មើ ៧០) ពួក ៨ ដែលមានឧតុជាសមុដ្ឋានជាដើម ៣ ពួក (ស្មើ ២៤) សំឡេង ២ ដែលកើតអំពីឧតុ និងចិត្ត (ស្មើ ២) (ដីកា) ។

រូបំ ដូច្នេះ ។ ដោយបទថា **អសង្ខតា ច ធាតុ** នេះ ទ្រង់កាន់យកព្រះនិព្វានដោយឥតសេសសល់ ។ បទថា **អព្យាកតា ធម្មា** ព្រះមានព្រះភាគទ្រង់លើកឡើងសម្តែងហើយ ដោយពាក្យមានប្រមាណប៉ុណ្ណេះ ។

[២] ទ្រង់កាន់យកពាក្យនេះថា **តត្ថ កតមំ សព្វំ រូបំ** ព្រោះហេតុអ្វី ព្រោះកន្លងមកត្រាស់អព្យាកត គឺរូបដោយសង្ខេប ឥឡូវនេះ ទ្រង់បំណងនឹងចែករូបនោះដោយពិស្តារ ដោយអំណាចនៃរូបពួក ១ ពួក ២ ពួក ៣ ពួក ៤ ។បេ។ ពួក ១១ ទើបទ្រង់កាន់យករូបនេះ ។

សេចក្តីនៃព្រះតម្រាស់នោះ មានអធិប្បាយថា ក្នុងព្រះតម្រាស់ ២ ដែលត្រាស់ថា **សព្វញ្ច រូបំ អសង្ខតា ច ធាតុ** នោះ ដែលឈ្មោះថា **សព្វំ រូបំ** តើដូចម្តេច ឥឡូវនេះ កាលទ្រង់សម្តែងរូបនោះ ទើបត្រាស់ពាក្យជាដើមថា **ចត្តារោ ច មហាភូតា** ដូច្នេះ ។

បណ្តាបទទាំងនោះ បទថា **ចត្តារោ** ជាពាក្យកំណត់ចំនួន ។ ដោយបទថា **ចត្តារោ** នោះ ទ្រង់បដិសេធការខ្វះ និងលើសរបស់រូបទាំងនោះ ច សព្ទ ជាសម្បិណ្ឌនត្ថ (គឺចុះក្នុងអត្ថថា ប្រមូលមក) ដោយ ច សព្ទនោះ ព្រះមានព្រះភាគទ្រង់ប្រមូលមកនូវឧបាទាយរូបថា មិនមែនតែមហាភូតរូប ៤ ជារូបប៉ុណ្ណោះទេ សូម្បីរូបដទៃក៏មាន ។

ក្នុងពាក្យថា **មហាភូតា** នេះ គប្បីជ្រាបថា ជាមហាភូតរូប ព្រោះហេតុទាំងឡាយ មានភាពប្រាកដជារបស់ធំជាដើម ។ រូបទាំងនេះ ត្រាស់

ហៅថា **មហាភូត** ព្រោះហេតុទាំងនេះ គឺព្រោះភាពប្រាកដជារបស់ធំ ១ ព្រោះស្មើដោយមហាភូត គឺអ្នកលេងកលជាដើម ១ ព្រោះត្រូវថែរក្សាច្រើន ១ ព្រោះវិការ គឺការប្រែប្រួលធំ ១ ព្រោះជារបស់ធំដែលមាននៅ ១ ។

បណ្តាហេតុទាំងនោះ ពាក្យថា ព្រោះភាពប្រាកដជារបស់ធំ បានដល់រូបទាំងនោះ ប្រាកដជារបស់ធំ ក្នុងអនុបាទិន្នកសន្តានខ្លះ ក្នុងឧបាទិន្នក-សន្តានខ្លះ បណ្តាសន្តានទាំង ២ នោះ គប្បីជ្រាបក្នុងអនុបាទិន្នកសន្តានដោយភាពជារបស់ធំយ៉ាងនេះថា

ពិតហើយ ចក្រវាលមួយ បណ្តោយ និងទទឹងដល់ទៅ ១២០៣៤៥០ យោជន៍ (មួយលានពីរសែនបីពាន់បួនរយហាសិបយោជន៍) ។ វាស់ដោយជុំវិញ តាមគាថាដែលលោកបានចងដូច្នេះថា

ចក្រវាលទាំងអស់ មានសណ្ឋានមូល វាស់ដោយជុំវិញ បាន
៣៦១០៣៥០ យោជន៍ (បីលានប្រាំមួយសែនមួយម៉ឺនបីរយ
ហាសិបយោជន៍) ដូច្នេះ ។

ក្នុងចក្រវាលនោះ មានគាថាថា

ផែនដីនេះ វាស់ដោយកម្រាស់បានប៉ុណ្ណោះ គឺ ២៤០០០០
យោជន៍ (ពីរសែនបួនម៉ឺនយោជន៍) ដូច្នេះ ។

ផែនដីនោះឯង មានទឹកទ្រផែនដី ដូចគាថាថា

ទឹកទ្រផែនដីកម្រាស់ដល់ ៤៨០០០០ យោជន៍ (បួនសែន
ប្រាំបីម៉ឺនយោជន៍) តាំងនៅលើខ្យល់ ដូច្នេះ ។

សូម្បីទឹកនោះឯង ក៏មានខ្យល់ទ្រ ដូចគាថាថា

ខ្យល់ខ្ពស់ឡើងទៅកាន់នភា ដល់ ៩៦០០០០ យោជន៍ (ប្រាំបួនសែនប្រាំមួយម៉ឺនយោជន៍) នេះជាការតាំងនៅរបស់លោកដូច្នេះ ។

កាលលោកតាំងនៅយ៉ាងនេះ

មានភ្នំសិនេរុរាជ ចាក់ចុះទៅក្នុងមហាសមុទ្រដល់ ៨៤០០០ យោជន៍ (ប្រាំបីម៉ឺនបួនពាន់យោជន៍) ខ្ពស់ផុតចាកមហាសមុទ្របាន ៨៤០០០ យោជន៍ដូចគ្នា ។

បន្ទាប់អំពីនោះ ចេញមកខាងក្រៅ មានភ្នំធំសម្រេចដោយថ្មដ៏ក្រាស់ ៧ ជាន់ គឺភ្នំយុគន្ធរ ភ្នំឦសន្ធរ ភ្នំករវិក ភ្នំសុទស្សនៈ ភ្នំនេមិន្ធរ ភ្នំវិនតក ភ្នំអស្សកណ្ណ សុទ្ធតែវិចិត្រដោយរតនៈផ្សេងៗដ៏ជាទិព្វ ចាក់ឫសចុះទៅក្នុងមហាសមុទ្រ និងខ្ពស់ផុតចាកមហាសមុទ្រ ប្រមាណពាក់កណ្តាលៗ ដោយជុំវិញភ្នំសិនេរុរាជនោះតាមលំដាប់ ជាទីស្ថិតនៅរបស់មហារាជទាំងឡាយ ជាទីនៅជាប្រចាំរបស់ពួកទេវតា និងពួកយក្ខ ។

នៅមានភ្នំឈ្មោះហិមពាន្ត កម្ពស់ ៥០០ យោជន៍ បណ្តោយ និងទទឹង ៣០០០ យោជន៍ ប្រដាប់ដោយកំពូល ៨៤០០០ ជម្ពូទ្វីបប្រាកដហើយ ដោយអានុភាពនៃដើមព្រីងឈ្មោះនគៈ ទំហំដើមវាស់ដោយជុំវិញបាន ១៥ យោជន៍ មានមែកប្រវែង ៥០ យោជន៍

រំកាយមែកពីម្ខាងទៅម្ខាង ១០០ យោជន៍ កម្ពស់ ១០០ យោជន៍ ដូចគ្នា ។

មួយទៀត ប្រមាណនៃដើមជម្ពូណា ដើមចិត្តបាដលី (ដើមប្រទៀង) របស់ពួកអសុរក្តី ដើមសិម្ពលី (ដើមរកា) របស់ពួកគ្រុឌក្តី ដើមកទម្ព (ដើមកូម្ព) ក្នុងអបរគោយានទ្វីបក្តី ដើមកប្បព្រឹក្សក្នុងឧត្តរកុរុទ្វីបក្តី ដើមសិរីសក្នុងបុព្វវិទេហទ្វីបក្តី ដើមបារិច្ឆត្តកៈក្នុងស្ថានតាវត្តិង្សទាំងឡាយក្តី ក៏មានប្រមាណនោះដូចគ្នា ដោយហេតុនោះ ទើបបោរាណាចារ្យទាំងឡាយពោលថា

ដើមបាដលី ១ ដើមសិម្ពលី ១ ដើមព្រីង ១ ដើមបារិច្ឆត្តកៈ
(ដើមរលួសផ្អុង) របស់ពួកទេវតា ១ ដើមកទម្ព ១ ដើមកប្ប-
ព្រឹក្ស ១ ដើមសិរីស (ដើមប្រេស) ជាគម្រប់ ៧ ។

ភ្នំកណ្តាប់ចក្រវាលចាក់ចូលក្នុងមហាសមុទ្រ ៨២០០០ យោជន៍ ខ្ពស់ផុតចាកមហាសមុទ្រ ៨២០០០ យោជន៍ដូចគ្នា បានតាំងឡោមព័ទ្ធលោកធាតុនោះឯង ។ (នេះឈ្មោះថា អនុបាទិន្នកសន្តាន) ។

សូម្បីក្នុងឧបាទិន្នកសន្តាន ក៏ប្រាកដជារបស់ធំទុំះឯង ដោយអំណាចនៃសរីរៈ មានត្រី អណ្តើក ទេវតា និងទានវជាដើម សេចក្តីនេះ សមដូចព្រះតម្រាស់ដែលព្រះមានព្រះភាគត្រាស់ (ក្នុងអង្គុត្តរនិកាយ អដ្ឋកនិបាត) ថា ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ មហាសមុទ្រ មានអត្តភាព ១០០ យោជន៍ខ្វះដូច្នេះជាដើម ។

ពាក្យថា ព្រោះស្មើដោយមហាភូត គឺអ្នកលេងកលជាដើម សេចក្តីថា

មហាភូតរូបទាំងនេះ ខ្លួនឯងមិនមែនជាពណ៌ខៀវ ក៏សម្តែងឧបាទាយរូបឲ្យជាពណ៌ខៀវ ខ្លួនឯងមិនមែនជាពណ៌លឿង ក៏សម្តែងឧបាទាយរូបឲ្យជាពណ៌លឿង មិនមែនពណ៌ក្រហម ... មិនមែនជាពណ៌ស ក៏សម្តែងឧបាទាយរូបឲ្យជាពណ៌សបាន ដូចមាយាការរមែងសម្តែងទឹកដែលមិនមែនកែវមណី ឲ្យជាកែវមណី រមែងសម្តែងដុំដី ដែលមិនមែនជាមាស ឲ្យជាមាសបាន ខ្លួនឯងមិនមែនជាយក្ស មិនមែនជាបក្សី រមែងសម្តែងភាពជាយក្សខ្លះ ជាបក្សីខ្លះបាន ព្រោះហេតុនោះ ទើបរូបទាំងនោះ ឈ្មោះថា មហាភូតរូប ព្រោះដូចជាមហាភូត គឺអ្នកលេងកល ។

ម្យ៉ាងទៀត មហាភូត គឺយក្សជាដើម រមែងសណ្ឋិតក្នុងវត្ថុណា ឬសត្វណា ដែលជាខាងក្នុង ឬខាងក្រៅរបស់វត្ថុនោះ ឬរបស់សត្វនោះ សម្រាប់មហាភូតរូបទាំងនោះ រមែងរកមិនបាន និងមិនមែនមហាភូតទាំងនោះមិនអាស្រ័យវត្ថុនោះ ឬសត្វនោះក៏ទេ សេចក្តីនេះ យ៉ាងណា មហាភូតរូបទាំងនេះ ក៏យ៉ាងនោះដូចគ្នា នឹងតាំងនៅខាងក្នុង ឬខាងក្រៅរបស់គ្នានិងគ្នា រមែងប្រព្រឹត្តទៅមិនបាន ទាំងមិនអាស្រ័យនូវគ្នានិងគ្នាក៏មិនមែន ព្រោះហេតុនោះ ទើបរូបទាំងនេះ ឈ្មោះមហាភូត ព្រោះដូចនឹងមហាភូត មានយក្សជាដើម ព្រោះភាពជាឋានៈដែលនរណាៗ មិនគប្បីគិត ។

មួយទៀត មហាភូត គឺយក្ខិនីបិទបាំងភាវៈនៃខ្លួនជាបិសាច គួរខ្លាចហើយលួងលោមសត្វទាំងឡាយ ដោយពណ៌សម្បុរ ទ្រង់ទ្រាយ និងការកែក្រាយដែលគួរជាទីគាប់ចិត្ត យ៉ាងណា មហាភូតទាំងនោះ ក៏យ៉ាងនោះដូចគ្នា

បិទបាំងលក្ខណៈដែលជាសភាវៈរបស់ខ្លួន ដោយភាពជារបស់រឹងជាដើមនៃខ្លួន ដោយពណ៌ដែលគួរជាទីគាប់ចិត្ត ដោយទ្រង់ទ្រាយនៃអវយវៈតូចធំ គួរជាទីគាប់ចិត្ត ដោយការលើកដៃជើង លើកម្រាមដៃ និងញាក់ចិញ្ចើមដែលគួរជាទីត្រេកអរ ក្នុងរាងកាយស្ត្រីបុរសជាដើម ហើយបោកបញ្ឆោតបុគ្គលល្ងង់ខ្លៅ មិនឲ្យឃើញសភាវៈរបស់ខ្លួន ព្រោះហេតុនោះ ទើបរូប ឈ្មោះថា មហាភូត ព្រោះខ្លួនដូចមហាភូត គឺនាងយក្ខិនី ព្រោះធ្វើនូវការបោកបញ្ឆោតដោយប្រការដូច្នេះ ។

ពាក្យថា ព្រោះត្រូវថែរក្សាច្រើន គឺព្រោះត្រូវបរិហារដោយបច្ច័យជាច្រើន ។ ពិតហើយ រូបទាំងនេះ ឈ្មោះថា មហាភូត ដោយអត្ថថា ត្រូវឲ្យប្រព្រឹត្តទៅដោយការស៊ី ការរស់នៅ និងគ្រឿងស្លៀកដណ្តប់ជាច្រើន ព្រោះត្រូវបង្អោនចូលទៅរាល់ៗ ថ្ងៃ ម្យ៉ាងទៀត ដែលឈ្មោះថា **មហាភូត** ព្រោះអត្ថថា ជាវត្ថុត្រូវទំនុកបម្រុងច្រើន ដូច្នេះក៏មាន ។

ពាក្យថា ព្រោះវិការ គឺការប្រែប្រួលធំ បានដល់ ព្រោះមហាភូតទាំងឡាយប្រែប្រួលច្រើន ពិតហើយ រូបទាំងនេះ ជារូបដែលមានចិត្តគ្រប់គ្រងក្តី ជារូបដែលមិនមានចិត្តគ្រប់គ្រងក្តី រមែងជារបស់ប្រែប្រួលច្រើន បណ្តារូបទាំង ២ នោះ រូបដែលមិនមានចិត្តគ្រប់គ្រង រមែងប្រាកដជាការប្រែប្រួលច្រើន ក្នុងកាលកប្បវិនាស ចំណែករូបដែលមានចិត្តគ្រប់គ្រង រមែងប្រាកដជាការប្រែប្រួលច្រើន ក្នុងវេលាធាតុកម្រើក ។ ពិតហើយ ដូចដែលលោកពោលថា

ក្នុងកាលណា លោកធាតុវិនាសដោយអំណាចភ្លើងដុតបំផ្លាញ ក្នុងកាលនោះ ភ្លើងរមែងឆេះសន្ធោសន្ធៅឡើង តាំងពីផែនដី រហូតដល់ព្រហ្មលោក ។

ក្នុងកាលណា លោកធាតុវិនាសសាបសូន្យ ដោយទឹកកម្រើក ក្នុងកាលនោះ សែនកោដិចក្រវាលរមែងរលាយទៅ ដោយទឹកក្រុត ។

ក្នុងកាលណា លោកធាតុវិនាសសាបសូន្យ ដោយខ្យល់កម្រើក ក្នុងកាលនោះ ខ្យល់រមែងញ៉ាំងសែនកោដិចក្រវាល ឲ្យខ្ចាត់ខ្ចាយទៅ ។

កាយណា ដែលត្រូវពស់ ឈ្មោះកដ្ឋមុខ (ពស់មាត់ឈើ) ខាំហើយ រមែងរឹងក្រញង់ យ៉ាងណា កាយនោះ រមែងដូចជាត្រូវពស់ឈ្មោះកដ្ឋមុខខាំ ព្រោះបឋវីធាតុកម្រើក ក៏យ៉ាងនោះ កាយណា ដែលត្រូវពស់ឈ្មោះបូតិមុខ (ពស់មាត់ស្អុយ) ខាំហើយ រមែងរលួយ យ៉ាងណា កាយនោះ រមែងដូចត្រូវពស់ឈ្មោះបូតិមុខខាំ ព្រោះអាបោធាតុកម្រើក ក៏យ៉ាងនោះ កាយណា ដែលត្រូវពស់ ឈ្មោះអគ្គិមុខ (ពស់មាត់ភ្លើង) ខាំហើយ រមែងក្តៅ យ៉ាងណា កាយនោះ រមែងដូចត្រូវពស់ ឈ្មោះអគ្គិមុខខាំ ព្រោះតេជោធាតុកម្រើក ក៏យ៉ាងនោះ កាយណា ដែលត្រូវពស់ ឈ្មោះសត្ថមុខ (ពស់មាត់សស្ត្រា) ខាំហើយ

រមែងដាច់ជាកំណាត់ យ៉ាងណា កាយនោះ រមែងដូចត្រូវពស់ឈ្មោះសត្ថមុខខាំ ព្រោះវាយោធាតុកម្រើក ក៏យ៉ាងនោះ ។

រូបដែលឈ្មោះថា **មហាភូត** *ព្រោះជារបស់វិការ គឺប្រែប្រួលធំដោយប្រការដូច្នេះ ។*

ពាក្យថា ព្រោះជារបស់ធំដែលមាននៅ សេចក្តីថា ពិតហើយ រូបទាំងនោះ ឈ្មោះថា ជារបស់ធំ ព្រោះជារបស់ដែលត្រូវផ្គងដោយព្យាយាមធំនិងដែលឈ្មោះថា មាន ព្រោះជារបស់ដែលមាននៅ ព្រោះហេតុនោះ ទើបរូបទាំងនោះ ឈ្មោះថា **មហាភូត** *ព្រោះជារបស់ធំដែលមាន ។ រូបទាំងឡាយ ឈ្មោះថា មហាភូតរូប ព្រោះហេតុមានភាពប្រាកដជារបស់ធំជាដើមដោយប្រការដូច្នេះ ។*

ពាក្យថា **ចតុន្នំ ច មហាភូតានំ ឧបាទាយ រូបំ** *នេះ ជាឆដ្ឋីវិភត្តិ ចុះក្នុងអត្ថទុតិយាវិភត្តិ ប្រែថា អាស្រ័យមហាភូតរូប ៤ អធិប្បាយថា រូបដែលអាស្រ័យ ពឹងផ្អែក មិនអាចបោះបង់មហាភូតរូបទាំង ៤ ប្រព្រឹត្តទៅ ។*

បទថា **ឥទំ វុច្ចតិ សព្វំ រូបំ** *សេចក្តីថា រូបនេះ មានប្រភេទ ២៧ គឺមហាភូតរូប ៤ ឧបាទាយរូប ២៣ តាមដែលលើកឡើងសម្តែងដោយលំដាប់នៃបទ ឈ្មោះថា រូបទាំងអស់ ។*

សង្គ្រោះរូបពួក ១

[៣] ឥឡូវនេះ ព្រះមានព្រះភាគ ទ្រង់បំណានទីងសម្ដែងរូបនោះ ដោយពិស្ដារ កាលទ្រង់តាំងមាតិកាដោយការសង្គ្រោះរូប ១១ ពួក មាន រូបពួកមួយជាដើម ទើបត្រាស់ថា **សព្វំ រូបំ ន ហេតុ** ជាដើម ។

ក្នុងព្រះបាលីទាំងនោះ បទថា **សព្វំ រូបំ** នេះ បណ្ឌិតគប្បីប្រកបជាមួយ នឹងបទទាំងពួងយ៉ាងនេះថា **សព្វំ រូបំ ន ហេតុ សព្វំ រូបំ អហេតុកំ** ដូច្នេះ ។ បទទាំងអស់ដែលទ្រង់តាំងទុក ៤៣ បទ មានពាក្យថា **ន ហេតុ** ជាដើម ទ្រង់លើកឡើងសម្ដែងហើយ ។

បណ្ដាបទទាំង ៤៣ នោះ ៤០ បទ តាមលំដាប់ ទ្រង់កាន់យកអំពី មាតិកា មកតាំង ៣ បទ ចុងក្រោយយកមកអំពីក្រៅមាតិកា ព្រោះហេតុនោះ បណ្ឌិតគប្បីជ្រាបការកំណត់ព្រះបាលី ក្នុងសង្គហៈទីមួយយ៉ាងនេះមុន ក្នុង សង្គហៈទី ២ ជាដើមក៏យ៉ាងនោះ ។

សង្គ្រោះរូបពួក ២

[៤] បណ្ដាសង្គហៈទាំងនោះ មានន័យដូចតទៅនេះ

សង្គហៈទី ២ មាន ១០៤ ទុកៈ ។ ក្នុងទុកៈទាំងនោះ ១៤ ទុកៈ ក្នុង ខាងដើមជាដើមថា **អត្ថិ រូបំ ឧបាទា អត្ថិ រូបំ នោ ឧបាទា** ឈ្មោះថា **បកិណ្ណកទុកៈ** ព្រោះមិនមានសេចក្ដីសម្ពន្ធនូវគ្នានិងគ្នា ។

២៥ ទុកៈតអំពីនោះ មានពាក្យជាដើមថា **អត្ថិ រូបំ ចក្ខុសម្ផស្សស្ស វត្ថុ**

ឈ្មោះថា **វត្ថុទុកៈ** ព្រោះប្រព្រឹត្តទៅដោយអំណាចនៃការពិចារណាវត្ថុ និងអវត្ថុ ។ តអំពីនោះ ២៥ ទុកៈជាដើមថា **អត្ថិ រូបំ ចក្ខុសម្ផស្សស្ស អារម្មណំ** ឈ្មោះថា **អារម្មណទុកៈ** ព្រោះប្រព្រឹត្តទៅដោយអំណាចនៃការពិចារណាអារម្មណ៍ និងអនារម្មណ៍ ។ តអំពីនោះ ១០ ទុកៈជាដើមថា **អត្ថិ រូបំ ចក្ខាយតនំ** ឈ្មោះថា **អាយតនទុកៈ** ព្រោះប្រព្រឹត្តទៅដោយអំណាចនៃការពិចារណាអាយតនៈ និងមិនមែនអាយតនៈ ។ តអំពីនោះ ១០ ទុកៈជាដើមថា **អត្ថិ រូបំ ចក្ខុធាតុ** ឈ្មោះថា **ធាតុទុកៈ** ព្រោះប្រព្រឹត្តទៅដោយអំណាចពិចារណាធាតុ និងមិនមែនធាតុ ។ តអំពីនោះ ៨ ទុកៈ មានជាដើមថា **អត្ថិ រូបំ ចក្ខុន្ទ្រិយំ** ឈ្មោះថា **ឥន្ទ្រិយទុកៈ** ព្រោះប្រព្រឹត្តទៅដោយអំណាចពិចារណាឥន្ទ្រិយ និងមិនមែនឥន្ទ្រិយ ។ តអំពីនោះ ១២ ទុកៈជាដើមថា **អត្ថិ រូបំ កាយវិញ្ញត្តិ** ឈ្មោះថា **សុខុមរូបទុកៈ** ព្រោះប្រព្រឹត្តទៅដោយអំណាចពិចារណាសុខុមរូប និងមិនមែនសុខុមរូប នេះជាការកំណត់ព្រះបាលីក្នុងសង្គហៈទី ២ ។

សង្គ្រោះរូបត្តិក ៣

[៥] ក្នុងសង្គហៈទី ៣ មាន ១០៣ តិកៈ បណ្តាតិកៈទាំងនោះ ១៣ តិកៈ ដែលទ្រទ្រង់ប្រកបអជ្ឈត្តិកទុកៈ ១ ក្នុងបកិណ្ណកទុកៈ ១៤ តាមដែលពោលហើយ ក្នុងសង្គហៈទី ២ ចូលជាមួយទុកៈ ១៣ ដ៏សេស ហើយ

តាំងទុកដោយន័យជាដើមថា **យំ តំ រូបំ អជ្ឈត្តិកំ តំ ឧបាទា យំ តំ រូបំ ពាហិរំ តំ អត្ថិ ឧបាទា អត្ថិ នោ ឧបាទា** រូបណាខាងក្នុង រូបនោះជាឧបាទា រូបណាខាងក្រៅ រូបនោះជាឧបាទា និងមិនមែនជាឧបាទាក៏មាន ដូច្នេះ ឈ្មោះថា **បកិណ្ណកតិកៈ** ។ តអំពីនោះ ទ្រង់ប្រកបទុកៈនោះនុ៎ះឯង ជាមួយនឹងទុកៈដ៏សេស ហើយទ្រង់តាំងតិកៈដ៏សេស ដោយន័យជាដើមថា **យំ តំ រូបំ ពាហិរំ តំ ចក្ខុសម្ផស្សស្ស ន វត្ថុ យំ តំ រូបំ អជ្ឈត្តិកំ តំ អត្ថិ ចក្ខុសម្ផស្សស្ស វត្ថុ អត្ថិ ចក្ខុសម្ផស្សស្ស ន វត្ថុ** រូបណាខាងក្រៅ រូបនោះមិនមែនជាវត្ថុនៃចក្ខុសម្ផស្ស រូបណាខាងក្នុង រូបនោះជាវត្ថុនៃចក្ខុ-សម្ផស្ស និងមិនមែនជាវត្ថុនៃចក្ខុសម្ផស្សក៏មាន ដូច្នេះ ។ គប្បីជ្រាបឈ្មោះ និងការរាប់នៃតិកៈទាំងនោះ ដោយអំណាចនៃវត្ថុទុកៈជាដើមទាំងនោះនុ៎ះឯង ។ នេះជាការកំណត់ព្រះបាលីក្នុងសង្គហៈទី ៣ ។

សង្គ្រោះរូបចតុក្ក ៤ ជាដើម

[៦-១៣] ក្នុងសង្គហៈទី ៤ មាន ២២ ចតុក្កៈ បណ្ដាចតុក្កៈទាំងនោះ ចតុក្កៈចុងក្រោយ ទ្រង់មិនបានកាន់យកមាតិកាតាមដែលពោលហើយក្នុងរូបសង្គហៈនេះយ៉ាងនេះថា រូបជាឧបាទាក៏មាន រូបមិនជាឧបាទាក៏មាន ដូច្នេះហើយ ទ្រង់តាំងទុក តែទ្រង់កាន់យកមាតិកាក្រៅអំពីនេះមកតាំងទុក សេចក្ដីនេះដូចម្ដេច គឺ ៣ ទុកៈខាងដើម ក្នុងបកិណ្ណកទុកៈទាំងឡាយ ក្នុងការសង្គ្រោះ

រូបពួក ២ ពួកណាមុន ក្នុង ៣ ទុកៈនោះ ទ្រង់កាន់យកទុកៈនីមួយៗ ប្រកប ជាមួយទុកៈនីមួយៗ ៥ ទុកៈ ដោយន័យជាដើមថា **យំ តំ រូបំ ឧបាទា តំ អត្ថិ ឧបាទិន្នំ អត្ថិ អនុបាទិន្នំ** រូបណា ជាឧបាទា រូបនោះជាឧបាទិន្នក៏មាន ជាអនុបាទិន្នក៏មាន ដូច្នេះហើយ ទ្រង់តាំង ១៥ ចតុក្កៈខាងដើម ដែលមាន ៣ ទុកៈជាមូល ។

ឥឡូវនេះ សនិទស្សនទុកៈទី ៤ នេះ មិនដល់ការប្រកបជាមួយទុកៈខាងចុង ដោយន័យជាដើមថា រូបជាសនិទស្សនៈ ដែលប៉ះខ្ទប់បានក៏មាន ដែលប៉ះខ្ទប់មិនបានក៏មាន ដូច្នេះ ឬប្រកបជាមួយទុកៈខាងដើម ដោយន័យជាដើមថា ជាឧបាទាក៏មាន មិនមែនជាឧបាទាក៏មាន ព្រោះមិនមានអត្ថ ព្រោះមិនមានលំដាប់ប្រព្រឹត្តទៅ និងព្រោះមិនមានការផ្សេងគ្នា ។ ពិតហើយ រូបដែលជាសនិទស្សនៈ ឈ្មោះថា ប៉ះខ្ទប់មិនបាន ឬថា មិនជាឧបាទា រមែងមិនមាន ព្រោះហេតុនោះ ទើបរូបនោះមិនដល់នូវការប្រកប ព្រោះមិនមានអត្ថ តែរូបដែលជាឧបាទិន្ន និងអនុបាទិន្នមាន ព្រោះហេតុនោះ ទើបរូបនោះមិនដល់នូវការប្រកប ព្រោះមិនមានលំដាប់ប្រព្រឹត្តទៅ ។ ដ្បិតថា ទុកៈទាំងអស់ ទ្រង់ប្រកបជាមួយទុកៈក្រោយៗ ប៉ុណ្ណោះ នេះជាលំដាប់ដែលប្រព្រឹត្តទៅក្នុងអធិការនេះ តែមិនមានលំដាប់ប្រព្រឹត្តទៅ ជាមួយពួកទុកៈខាងដើមឡើយ ។ បើមានអ្នកចោទសួរថា កាលអត្ថមាន ការមិនមានលំដាប់ប្រព្រឹត្តទៅ ក៏មិនមែនហេតុសំខាន់ ព្រោះហេតុនោះ គួរប្រកបនិទស្សនទុកៈ ជាមួយបទដែលជាឧបាទិន្នជាដើម ឆ្លើយថា នឹងប្រកបជាមួយសនិទស្សនទុកៈមិនបាន ព្រោះ

មិនមានការផ្សេងគ្នា ។ ដោយបទថា ដែលជាឧបាទិន្នជាដើម ទ្រង់ប្រកបហើយជាមួយបទសនិទស្សនៈនេះ ។ ក្នុងអធិការនេះ កាលពោលថា រូបជាឧបាទិន្នដែលជាសនិទស្សនៈ ឬរូបជាសនិទស្សនៈ ដែលជាឧបាទិន្ន ការផ្សេងគ្នាក៏មិនមាន ព្រោះហេតុនោះ ទើបមិនដល់នូវការប្រកបគ្នា ព្រោះមិនមានការផ្សេងគ្នា ព្រោះហេតុដូចពោលមកទាំងអស់នេះ ទើបព្រះមានព្រះភាគមិនកាន់យកទុកៈទី ៤ នោះ ទ្រង់ប្រកបម្តង ២ ទុកៈ ដែលប្រកបដោយន័យជាដើមថា **យំ តំ រូបំ សប្បដិឃំ តំ អត្ថិ ឥន្ទ្រិយំ អត្ថិ ន ឥន្ទ្រិយំ យំ តំ រូបំ អប្បដិឃំ តំ អត្ថិ ឥន្ទ្រិយំ អត្ថិ ន ឥន្ទ្រិយំ** រូបណា ជាសប្បដិឃៈ រូបនោះជាឥន្ទ្រិយក៏មាន មិនមែនជាឥន្ទ្រិយក៏មាន រូបណា ជាអប្បដិឃៈ រូបនោះជាឥន្ទ្រិយក៏មាន មិនមែនជាឥន្ទ្រិយក៏មាន ដូច្នេះ ជាមួយនឹង ៣ ទុកៈខាងចុង បន្ទាប់អំពីទុកៈទី ៤ (សនិទស្សនទុកៈ) នោះ មានជាដើមថា **អត្ថិ រូបំ សប្បដិឃំ** ដូច្នេះហើយ ទ្រង់តាំងចតុក្កៈ ៦ ចតុក្កៈ ។ ទុកៈទី ៤ នេះមិនដល់នូវការប្រកប យ៉ាងណា សូម្បីទុកៈដើម ក៏មិនដល់នូវការប្រកបជាមួយទុកៈទី ៤ នោះ ក៏យ៉ាងនោះ ព្រោះហេតុអ្វី ព្រោះរូបដែលមិនជាឧបាទា ជាអនិទស្សនរូបដោយចំណែកមួយ ។ ទុកៈខាងដើម (ឧបាទាទុកៈ) នោះ កាលប្រកបជាមួយទុកៈទី ៤ យ៉ាងនេះថា រូបជាឧបាទា ដែលជាសនិទស្សនៈក៏មាន ដែលជាអនិទស្សនៈក៏មាន ដូច្នេះ រមែងមិនដល់ការប្រកបបាន ។ ព្រោះហេតុនោះ ទើបត្រូវកន្លងទុកៈនោះ ទៅប្រកបជាមួយនឹងទុកៈទី ៥ ។ គប្បីជ្រាបទុកៈដើមនោះថា ដល់នូវការប្រកបបាន ប្រកបមិន

បានជាមួយបទដែលនាំមកប្រកប ដោយប្រការដូច្នេះ នេះជាការកំណត់ព្រះបាលីក្នុងសង្គហៈទី ៤ ។

ខាងមុខអំពីនេះ សង្គហៈ ៧ យ៉ាង មានការសង្គ្រោះរូប ៥ យ៉ាងជាដើម ជាការសង្គ្រោះមិនលាយឡំគ្នាដោយបទដទៃទាំងឡាយឡើយ ។ គប្បីជ្រាបការកំណត់ព្រះបាលីក្នុងមាតិកាទាំងអស់ ដោយប្រការដូច្នេះ ។

អធិប្បាយឧទ្ទេស ចប់

អភិធម្មបិដក

ឯកកនិទ្ទេស

[១៤] រូបទាំងអស់ សុទ្ធតែគ្មានហេតុ សុទ្ធតែឥតហេតុ សុទ្ធតែប្រាសចាកហេតុ សុទ្ធតែប្រកបដោយបច្ច័យ សុទ្ធតែមានបច្ច័យតាក់តែង សុទ្ធតែជារូបតែម្យ៉ាង សុទ្ធតែជាប់នៅក្នុងលោក សុទ្ធតែប្រកបដោយអាសវៈ សុទ្ធតែជាប្រយោជន៍ដល់សញ្ញោជនៈ សុទ្ធតែជារូបដែលគន្ថៈគប្បីដោតក្រង សុទ្ធតែជារូបដែលឱឃៈគប្បីប្រព្រឹត្តកន្លង សុទ្ធតែជារូបដែលយោគៈគប្បីប្រព្រឹត្តកន្លង សុទ្ធតែជាប្រយោជន៍ដល់នីវរណៈ សុទ្ធតែជារូបដែលបរាមាសស្ទាបអង្អែល សុទ្ធតែជាប្រយោជន៍ដល់ឧបាទាន សុទ្ធតែគួរដល់សេចក្តីសៅហ្មង សុទ្ធតែជាអព្យាក្រឹត សុទ្ធតែគ្មានអារម្មណ៍ សុទ្ធតែមិនមែនជាចេតសិក សុទ្ធតែប្រាសចាកចិត្ត សុទ្ធតែមិនមែនជាវិបាក មិនមែនមានវិបាកជាធម្មតា ជារូបមិនសៅហ្មង តែគួរដល់សេចក្តីសៅហ្មង មិនមែនប្រកបដោយវិតក្ក ប្រកបដោយវិចារទេ មិនមែនមិនមានវិតក្ក មានត្រឹមតែវិចារទេ សុទ្ធតែមិនមានវិតក្ក មិនមានវិចារ មិនមែនប្រកបដោយបីតិ មិនប្រកបដោយសុខ មិនប្រកបដោយឧបេក្ខា ជារូបមិនគប្បីលះដោយទស្សនៈ មិនគប្បីលះដោយភាវនា ជារូបមានហេតុមិនគប្បីលះដោយទស្សនៈ មិនគប្បីលះដោយភាវនា

មិនដល់នូវការសន្សំកពូនឡើង មិនមែនជាការមិនដល់នូវការសន្សំកពូនឡើង មិនមែនជាសេក្ខៈ មិនមែនជាអសេក្ខៈ ជារូបតូចច្មារ ជាកាមាវចរ មិនមែនជារូបាវចរ មិនមែនជាអរូបាវចរ រាប់ចូលក្នុងវដ្តៈ មិនមែនមិនរាប់ចូលក្នុងវដ្តៈ ជាអនិយត មិនមែនជានិយ្យានិកៈ ជារូបកើតឡើងហើយ គប្បីដឹងដោយវិញ្ញាណ ៦ ជារូបមិនទៀង សុទ្ធតែត្រូវជរាគ្របសង្កត់បាន ការសង្គ្រោះរូបដោយចំណែក ១ យ៉ាងនេះ ។

ឯកកនិទ្ទេស ចប់

អដ្ឋកថា

ការចែករូប

អធិប្បាយ ឯកកនិទ្ទេស

[១៤] ឥឡូវនេះ ព្រះមានព្រះភាគ ទ្រង់បំណាន់នឹងចែករូបវិភត្តិនោះ ទើបផ្ដើមត្រាស់ពាក្យជាដើមថា **សព្វំ រូបំ ន ហេតុមេវ** ដូច្នេះ ។

សួរថា ក្នុងឯកកនិទ្ទេសនេះ ព្រោះហេតុអ្វី ទើបព្រះមានព្រះភាគ មិនបានធ្វើសំណួរថា រូបទាំងអស់នោះ មិនមែនជាហេតុ តើដូចម្ដេច ដូច្នេះ ឆ្លើយថា ព្រោះមិនមានសេចក្ដីផ្សេងគ្នា ។

ពិតហើយ ក្នុងឯកកនិទ្ទេសនេះ ក្នុងសេចក្ដីដែលផ្សេងគ្នាយ៉ាងនេះថា រូបទាំងអស់ មិនមែនហេតុខ្លះ ជាហេតុខ្លះ រមែងមិនមាន ដូចក្នុងរូបទុកៈជាដើម រូបជាឧបាទាក៏មាន មិនជាឧបាទាក៏មាន ព្រោះហេតុនោះ ទើបទ្រង់មិនបានតាំងសំណួរចែកទុក ។

បណ្ដាពាក្យទាំងនោះ ពាក្យថា **សព្វំ** បានដល់ ទាំងអស់ គឺមិនមានសេសសល់ ។

បទថា **រូបំ** នេះ ទ្រង់ពន្រឹកដល់សាមញ្ញលក្ខណៈ ដែលសម្ដែងដល់រូបដែលត្រូវប្រែប្រួលទៅដោយវិរោធិប្បច្ច័យ (បច្ច័យដែលជាសត្រូវនឹងគ្នា) មានត្រជាក់ជាដើម ។

ពាក្យថា **ន ហេតុមេវ** ទ្រង់ពន្រឹកសេចក្ដីដល់ការបដិសេធហេតុ

ទូទៅ ។ ក្នុងបទថា **ឆ ហេតុយោ** នោះ ហេតុមាន ៤ យ៉ាង គឺហេតុហេតុ ១ បច្ចយហេតុ ១ ឧត្តមហេតុ ១ សាធារណហេតុ ១ ។

បណ្ដាហេតុទាំង ៤ យ៉ាងនោះ ហេតុនេះ គឺកុសលហេតុ ៣ អកុសលហេតុ ៣ អព្យាកតហេតុ ៣ ឈ្មោះថា ហេតុហេតុ ។ ហេតុនេះ ទ្រង់ត្រាស់ (ក្នុងមជ្ឈិមនិកាយ ឧបរិបណ្ណាសក) ថា ម្នាលភិក្ខុ មហាភូតទាំង ៤ ជាហេតុ មហាភូតទាំង ៤ ជាបច្ច័យ ដែលនាំឲ្យបញ្ញត្តនូវរូបក្ខន្ធ ដូច្នេះ ឈ្មោះថា បច្ចយហេតុ ។ ហេតុដែលលោកពោលថា កុសលធម៌ និងអកុសលធម៌ ជាហេតុដ៏ប្រសើរ ក្នុងឋានៈនៃការឲ្យផលរបស់ខ្លួន ឥដ្ឋារម្មណ៍ ជាហេតុប្រសើរ ក្នុងឋានៈនៃកុសលវិបាក អនិដ្ឋារម្មណ៍ ជាហេតុប្រសើរ ក្នុងឋានៈនៃអកុសលវិបាក ឈ្មោះថា ឧត្តមហេតុ ។ សមដូចព្រះតម្រាស់ដែលត្រាស់ (ក្នុងមជ្ឈិមនិកាយ មូលបណ្ណាសក) ថា ព្រះតថាគតរមែងដឹងច្បាស់នូវវិបាកនៃកុសលកម្ម និងអកុសលកម្ម ដែលសត្វបានធ្វើហើយ ទាំងអតីត អនាគត និងបច្ចុប្បន្ន តាមបច្ច័យ តាមហេតុ ដោយសេចក្ដីពិត ដូច្នេះ ។ ហេតុដែលលោកពោលថា អវិជ្ជាដែលជាហេតុ ជាបច្ច័យដល់សង្ខារទាំងឡាយ រមែងជាហេតុទូទៅដល់សង្ខារទាំងឡាយ រមែងផ្សាយទៅកាន់អត្ថថា ជាបច្ច័យ ឈ្មោះថា សាធារណហេតុ ដូចលោកពោលថា បឋវីរស អាបោរស ជាបច្ច័យដល់រសផ្អែមខ្លះ ដល់រសមិនផ្អែមខ្លះ យ៉ាងណា អវិជ្ជា ក៏ជាសាធារណប្បច្ច័យដល់សង្ខារ ដែលជាកុសលខ្លះ ដែលជាអកុសលខ្លះ ក៏យ៉ាងនោះ ។ ក្នុងទីនេះ ទ្រង់បំណងយកហេតុហេតុ ព្រោះ

ហេតុនោះ ព្រះមានព្រះភាគ កាលទ្រង់កំណត់បដិសេធដល់ភាពដែលរូបជាហេតុដែលមកហើយ ក្នុងមាតិកាថា **ហេតូ ធម្មា ន ហេតូ ធម្មា** ទើបត្រាស់ថា រូបទាំងអស់ សុទ្ធតែគ្មានហេតុ ដូច្នេះ ។ បណ្ឌិតគប្បីជ្រាបការពង្រីកសេចក្តីដល់ការបដិសេធ និងការមិនបដិសេធក្នុងបទទាំងអស់ ដោយន័យនេះ ។ ចំណែកវចនត្ថៈនៃបទទាំងពួង ខ្ញុំបានពោលក្នុងកិច្ចពណ៌នាបទមាតិកាហើយនុ៎ះឯង ។

ក្នុងពាក្យថា **សប្បច្ចយមេវ** នេះ បានដល់ មានកម្មជាសមុដ្ឋាន មានកម្មជាបច្ច័យដូចគ្នា គប្បីជ្រាបសេចក្តីនៃរូបនុ៎ះឯង ដោយអំណាចបច្ច័យ ៤ តាមដែលពោលយ៉ាងនេះថា រូបដែលមានអាហារជាសមុដ្ឋានជាដើម មានអាហារជាដើម ជាបច្ច័យនោះឯង ។

បទថា **រូបមេវ** បានដល់ ទ្រង់បដិសេធការមិនមានរូប តាមដែលត្រាស់ក្នុងមាតិកាថា **រូបិនោ ធម្មា អរូបិនោ ធម្មា** ដូច្នេះ ។ ក្នុងបទថា **ឧប្បន្នំ ឆហិ វិញ្ញាណេហិ** គឺរូបនោះឯង កើតឡើងចំពោះមុខ ដែលវិញ្ញាណ ៦ មានចក្ខុវិញ្ញាណជាដើម គប្បីដឹងបាន តែការកំណត់ លោកសង្គ្រោះសំដៅយកចក្ខុវិញ្ញាណជាដើម ។ ពិតហើយ ចក្ខុវិញ្ញាណជាដើមនោះ រមែងមិនដឹងអតីត និងអនាគត ចំណែកមនោវិញ្ញាណ រមែងដឹងអតីតខ្លះ អនាគតខ្លះ ។ មនោវិញ្ញាណនោះ ឈ្មោះថា ធ្លាក់ទៅតាមក្រសែនោះឯង ព្រោះធ្លាក់ទៅក្នុងក្រសែនៃវិញ្ញាណ ៥ នេះ ។ រូបទាំងអស់ ឈ្មោះថា **អនិច្ចមេវ** ព្រោះអត្ថថា មានហើយ ត្រឡប់ទៅជាមិនមាន ។ ឈ្មោះថា **ជរាភិភូតមេវ** ព្រោះជា

ធម៌ដែលជរាគប្បីគ្របសង្កត់ ។ មួយទៀត ព្រោះជរារមែងប្រាកដក្នុងរូបកាយ ទើបទ្រង់ត្រាស់ថា **ជរាភិភូតមេវ** ដូច្នេះ ។

វិធ សព្ទ ក្នុងព្រះបាលីនេះថា **ឯវំ ឯកវិធេន រូបសង្គហោ** ប្រើក្នុងអត្ថថា **មានះ សណ្ឋាន** និង **កោដ្ឋាស** ។

ពិតហើយ **មានះ** ឈ្មោះថា **វិធា** ដូចក្នុងប្រយោគជាដើមថា **សេយ្យោហមស្មីតិ វិធា សទិសោហមស្មីតិ វិធា** ការធ្វើងធ្មៃ ព្រោះតាំងខ្លួនថា អញប្រសើរជាងគេ ១ ការធ្វើងធ្មៃ ព្រោះតាំងខ្លួនថា អញស្មើនឹងគេ ១ ដូច្នេះ ។

សណ្ឋាន ឈ្មោះថា **វិធា** ដូចក្នុងប្រយោគជាដើមថា **កថំវិធំ សីលវន្តំ វទន្តិ កថំវិធំ បញ្ញវន្តំ វទន្តិ** អ្នកប្រាជ្ញទាំងឡាយ ហៅបុគ្គលដូចម្តេចថា ជាអ្នកមានសីល ហៅបុគ្គលដូចម្តេចថា ជាអ្នកមានបញ្ញា ដូច្នេះ ពាក្យថា **កថំវិធំ** មានអត្ថដូចពាក្យថា **កថំសណ្ឋិតំ** ។

កោដ្ឋាស ឈ្មោះថា **វិធា** ដូចក្នុងប្រយោគជាដើមថា **ឯកវិធេន ញាណវត្ថុំ ទុវិធេន ញាណវត្ថុ** ញាណវត្ថុ មានប្រការ ១ ញាណវត្ថុមាន ២ ដូច្នេះ ។ សូម្បីក្នុងអធិការនេះ ក៏ទ្រង់បំណងយកកោដ្ឋាស ។

សង្គហា សព្ទ មាន ៤ យ៉ាង ដោយអំណាចនៃជាតិសង្គហៈ សញ្ជាតិសង្គហៈ កិរិយាសង្គហៈ និងគណនសង្គហៈ ។

ក្នុងសង្គហៈទាំង ៤ នោះ សង្គហៈ គឺការសង្គ្រោះនេះថា **សព្វេ ខត្តិយា**

អាគច្ឆន្តុ សព្ពេ ព្រាហ្មណា សព្ពេ វេស្សា សព្ពេ សុទ្ទា អាគច្ឆន្តុ យា ចាវុសោ វិសាខ សម្មាវាចា យោ ច សម្មាកម្មន្តោ យោ ច សម្មាអាជីវោ ឥមេ ធម្មា សីលក្ខន្ធេ សង្គហិតា ចូរក្សត្រទាំងឡាយមក ចូរព្រាហ្មណ៍ទាំងឡាយមក ចូរវេស្សៈទាំងឡាយមក ចូរសូទ្រៈទាំងឡាយមក និងបាលីថា ម្នាលអាវុសោវិសាខ សម្មាវាចា ១ សម្មាកម្មន្តៈ ១ សម្មាអាជីវៈ ១ ធម៌ទាំង (៣) នេះ លោកសង្គ្រោះចូលក្នុងសីលក្ខន្ធ ដូច្នេះ ឈ្មោះថា ជាតិសង្គហៈ ។ ពិតហើយ ក្នុងជាតិសង្គហៈនេះ ទាំងអស់នោះ គឺការរួមគ្នាតែមួយដោយជាតិ ដូចលោកពោលថា ចូរពួកជនដែលមានជាតិដូចគ្នាមក ។

សង្គហៈនេះថា ចូរពួកអ្នកដែនកោសលទាំងអស់មក ចូរពួកអ្នកដែនមគធៈទាំងអស់មក ចូរពួកជាងឈើទាំងអស់មក និងពាក្យថា ម្នាលអាវុសោវិសាខ សម្មាវាយាមៈ ១ សម្មាសតិ ១ សម្មសមាធិ ១ ធម៌ទាំង (៣) នេះ លោកសង្គ្រោះចូលក្នុងសមាធិក្ខន្ធ ដូច្នេះ ឈ្មោះថា **សញ្ជាតិសង្គហៈ** ។

ពិតហើយ ក្នុងសញ្ជាតិសង្គហៈនេះ ទាំងអស់នោះ ដល់នូវការរួមគ្នាតែមួយដោយឋានៈនៃសញ្ជាតិ ដោយទីនៅអាស្រ័យ ដូចលោកពោលថា បុគ្គលកើតក្នុងទីជាមួយគ្នា ចូរជាប់ទាក់ទងគ្នាដោយជាតិមក បានសព្វកាល ។

សង្គហៈនេះថា ចូរពលដំរីទាំងពួងមក ចូរពលសេះទាំងពួងមក ចូរពលរថទាំងពួងមក និងព្រះបាលីថា ម្នាលអាវុសោវិសាខ សម្មាទិដ្ឋិ ១ សម្មាសង្កប្ប ១ ធម៌ទាំង (២) នេះ លោកសង្គ្រោះចូលក្នុងបញ្ញាខន្ធ ដូច្នេះ ឈ្មោះថា កិរិយាសង្គហៈ ។ ពិតហើយ ទាំងអស់នោះ ដល់នូវការសង្គ្រោះ

ជាមួយគ្នា ដោយការធ្វើកិរិយារបស់ខ្លួន ។

ការសង្គ្រោះនេះថា **ចក្ខាយតនំ កតមក្ខន្ធគណនំ គច្ឆតិ ចក្ខាយតនំ រូបក្ខន្ធគណនំ គច្ឆតិ ។ ហញ្ចិ ចក្ខាយតនំ រូបក្ខន្ធគណនំ គច្ឆតិ តេន វត រេ វត្តព្វេ ចក្ខាយតនំ រូបក្ខន្ធេន សង្គហិតំ** *អាយតនៈ គឺភ្នែក ដល់នូវការរាប់ដោយខន្ធណា ដល់នូវការរាប់ដោយរូបក្ខន្ធ ។ បើអាយតនៈ គឺភ្នែក ដល់នូវការរាប់ដោយរូបក្ខន្ធយ៉ាងនេះ ម្នាលអ្នកដ៏ចម្រើន ព្រោះហេតុនោះ អ្នកគួរពោលថា អាយតនៈ គឺភ្នែក សង្គ្រោះដោយរូបក្ខន្ធ ដូច្នេះ ឈ្មោះថា គណនសង្គហៈ ។ ក្នុងទីនេះ លោកបំណងយកគណនសង្គហៈ ព្រោះគណនសង្គហៈនេះ លោកអធិប្បាយថា បានដល់ ការរាប់រូបដោយចំណែកមួយ ។ ក្នុងបទទាំងពួងក៏ន័យនេះ ។ល។*

អធិប្បាយ ឯកកនិទ្ទេស ចប់

អភិធម្មបិដក

ទុកនិក្ខេបជាដើម

[១៥] រូបជាឧបាទានោះ តើដូចម្ដេច ។ ចក្ខាយតនៈ សោតាយតនៈ ឃានាយតនៈ ជិវ្ហាយតនៈ កាយាយតនៈ រូបាយតនៈ សទ្ទាយតនៈ គន្ធាយតនៈ រសាយតនៈ ឥត្ថិន្ទ្រិយ បុរិសិន្ទ្រិយ ជីវិតិន្ទ្រិយ កាយវិញ្ញត្តិ វចីវិញ្ញត្តិ អាកាសធាតុ រូបស្សលហុតា រូបស្សមុទុតា រូបស្សកម្មញ្ញតា រូបស្សឧបចយៈ រូបស្សសន្តតិ រូបស្សជរតា រូបស្សអនិច្ចតា កពឡិង្ការាហារ ។

[១៦] រូបជាចក្ខាយតនៈនោះ តើដូចម្ដេច ។ ភ្នែកណា គឺប្រសាទអាស្រ័យមហាភូតរូបទាំង ៤ រាប់ចូលក្នុងអត្តភាព ដែលមិនអាចឃើញដោយចក្ខុវិញ្ញាណ ប្រកបដោយការប៉ះពាល់ (ឬថា) បុគ្គលឃើញហើយក្ដី កំពុងឃើញក្ដី នឹងឃើញក្ដី គប្បីឃើញក្ដី នូវរូបដែលប្រកបដោយការឃើញ ប្រកបដោយការប៉ះពាល់ដោយភ្នែកណា ដែលមិនអាចឃើញដោយចក្ខុវិញ្ញាណ ប្រកបដោយការប៉ះពាល់ ភ្នែកនុ៎ះ ហៅថា ចក្ខុក៏បាន (ព្រោះជាអ្នកត្រួតត្រាខាងការឃើញ) ហៅថា ចក្ខាយតនៈក៏បាន (ព្រោះជាទីប្រជុំចុះនៃកំណើតរបស់ខ្លួន) ហៅថា ចក្ខុធាតុក៏បាន (ព្រោះជាសភាវៈសូន្យទាំងមិនមែន) ហៅថា ចក្ខុន្ទ្រិយក៏បាន (ព្រោះមាននាទីខាងការឃើញ) ហៅថា លោកក៏បាន (ព្រោះជារបស់សម្រាប់វិនាស) ហៅថា ទ្វារក៏បាន (ព្រោះជារបស់សម្រាប់បើកបិទ) ហៅថា សមុទ្រក៏បាន (ព្រោះបំពេញបានដោយក្រ) ហៅថា បណ្ឌរក៏បាន (ព្រោះជារបស់ថ្លាបរិសុទ្ធ) ហៅថា

ខេត្តក៏បាន (ព្រោះជាកន្លែងកើតផស្សៈជាដើម) ហៅថា វត្ថុក៏បាន (ព្រោះជាទីតម្កល់ផស្សៈជាដើម) ហៅថា នេត្រក៏បាន (ព្រោះបង្ហាញទីស្មើ និងទីមិនស្មើ ហើយនាំអត្តភាពទៅ) ហៅថា នយនៈក៏បាន (ព្រោះសេចក្តីដូចគ្នានឹងនេត្រនោះ) ហៅថា ត្រើយអាយក៏បាន (ព្រោះរាប់បញ្ចូលខាងកាយខ្លួន) ហៅថា ស្រុកទំនេរក៏បាន (ព្រោះជារបស់សាធារណៈដល់របស់ច្រើនទាំងគ្មានម្ចាស់) នេះរូបជាចក្ខាយតនៈ ។ រូបជាចក្ខាយតនៈនោះ តើដូចម្តេច ។ ភ្នែកណា គឺប្រសាទ អាស្រ័យមហាភូតទាំង ៤ ដែលរាប់ចូលក្នុងអត្តភាព ដែលមិនអាចឃើញដោយចក្ខុវិញ្ញាណ ប្រកបដោយការប៉ះពាល់ (ឬថា) បុគ្គលខ្ទាំងខ្ទប់ហើយក្តី កំពុងខ្ទាំងខ្ទប់ក្តី នឹងខ្ទាំងខ្ទប់ក្តី គប្បីខ្ទាំងខ្ទប់ក្តី នូវរូបដែលប្រកបដោយការឃើញ ប្រកបដោយការប៉ះពាល់ក្នុងភ្នែកណា ដែលមិនអាចឃើញដោយចក្ខុវិញ្ញាណ ប្រកបដោយការប៉ះពាល់ ភ្នែកនុ៎ះ ហៅថា ចក្ខុក៏បាន ថាចក្ខាយតនៈក៏បាន ថាចក្ខុធាតុក៏បាន ថាចក្ខុន្ទ្រិយក៏បាន ថាលោកក៏បាន ថាទ្វារក៏បាន ថាសមុទ្រក៏បាន ថាបណ្ឌរក៏បាន ថាខេត្តក៏បាន ថាវត្ថុក៏បាន ថានេត្រក៏បាន ថានយនៈក៏បាន ថាត្រើយខាងអាយក៏បាន ថាស្រុកទំនេរក៏បាន នេះរូបជាចក្ខាយតនៈ ។ រូបជាចក្ខាយតនៈនោះ តើដូចម្តេច ។ ភ្នែកណា គឺប្រសាទ អាស្រ័យមហាភូតទាំង ៤ រាប់ចូលក្នុងអត្តភាពដែលមិនអាចឃើញដោយចក្ខុវិញ្ញាណបាន ប្រកបដោយការប៉ះពាល់ ឬថា ភ្នែកណា ដែលមិនអាចឃើញបាន តែប្រកបដោយការប៉ះពាល់ ខ្ទាំងខ្ទប់ហើយក្តី កំពុងខ្ទាំងខ្ទប់ក្តី នឹងខ្ទាំងខ្ទប់ក្តី គប្បីខ្ទាំងខ្ទប់ក្តី ក្នុងរូបដែលប្រកបដោយការ

ឃើញ ប្រកបដោយការប៉ះពាល់ ភ្នែកនុ៎ះ ហៅថា ចក្ខុក៏បាន ថាចក្ខាយតនៈ ក៏បាន ថាចក្ខុធាតុក៏បាន ថាចក្ខុន្ទ្រិយក៏បាន ថាលោកក៏បាន ថាទ្វារក៏បាន ថាសមុទ្រក៏បាន ថាបណ្ឌរក៏បាន ថាខេត្តក៏បាន ថាវត្ថុក៏បាន ថានេត្រក៏បាន ថានយនៈក៏បាន ថាត្រើយអាយក៏បាន ថាស្រុកទំនេរក៏បាន នេះរូបជាចក្ខាយតនៈ ។ រូបជាចក្ខាយតនៈនោះ តើដូចម្តេច ។ ភ្នែកណា គឺប្រសាទអាស្រ័យមហាភូតទាំង ៤ រាប់ចូលក្នុងអត្តភាពមិនអាចឃើញបាន តែប្រកបដោយការប៉ះពាល់ ឬថា ចក្ខុសម្ផស្សប្រារព្ធរូប កើតឡើងហើយក្តី កំពុងកើតក្តី នឹងកើតក្តី គប្បីកើតក្តី ព្រោះអាស្រ័យភ្នែកណា ។បេ។ វេទនាកើតអំពីចក្ខុសម្ផស្សប្រារព្ធរូប ព្រោះអាស្រ័យនូវភ្នែកណា ។បេ។ សញ្ញា ។បេ។ ចេតនា ។បេ។ ចក្ខុវិញ្ញាណកើតឡើងហើយក្តី កំពុងកើតក្តី នឹងកើតក្តី គប្បីកើតក្តី ។បេ។ ចក្ខុសម្ផស្សមានរូបជាអារម្មណ៍ កើតឡើងហើយក្តី កំពុងកើតក្តី នឹងកើតក្តី គប្បីកើតក្តី ព្រោះអាស្រ័យភ្នែកណា ។បេ។ វេទនាកើតអំពីចក្ខុសម្ផស្ស មានរូបជាអារម្មណ៍ ព្រោះអាស្រ័យភ្នែកណា ។បេ។ សញ្ញា ។បេ។ ចេតនា ។បេ។ ចក្ខុវិញ្ញាណ កើតឡើងហើយក្តី កំពុងកើតក្តី នឹងកើតក្តី គប្បីកើតក្តី ភ្នែកនុ៎ះ ហៅថា ចក្ខុក៏បាន ថាចក្ខាយតនៈក៏បាន ថាចក្ខុធាតុក៏បាន ថាចក្ខុន្ទ្រិយក៏បាន ថាលោកក៏បាន ថាទ្វារក៏បាន ថាសមុទ្រក៏បាន ថាបណ្ឌរក៏បាន ថាខេត្តក៏បាន ថាវត្ថុក៏បាន ថានេត្រក៏បាន ថានយនៈក៏បាន ថាត្រើយអាយក៏បាន ថាស្រុកទំនេរក៏បាន នេះរូបជាចក្ខាយតនៈ ។

[១៧] រូបជាសោតាយតនៈនោះ តើដូចម្តេច ។ ត្រចៀកណា គឺ

ប្រសាទ អាស្រ័យមហាភូតទាំង ៤ រាប់ចូលក្នុងអត្តភាពមិនអាចឃើញបាន តែប្រកបដោយការប៉ះពាល់ ឬថា បុគ្គលស្ដាប់ហើយក្ដី កំពុងស្ដាប់ក្ដី នឹងស្ដាប់ក្ដី គប្បីស្ដាប់ក្ដី នូវសំឡេងដែលមិនអាចឃើញបាន តែប្រកបដោយការប៉ះពាល់ ដោយត្រចៀកណា ដែលមិនអាចឃើញបាន តែប្រកបដោយការប៉ះពាល់ ត្រចៀកនុ៎ះ ហៅថា សោតៈក៏បាន ថាសោតាយតនៈក៏បាន ថាសោតធាតុក៏បាន ថាសោតិន្ទ្រិយក៏បាន ថាលោកក៏បាន ថាទ្វារក៏បាន ថាសមុទ្រក៏បាន ថាបណ្ឌរក៏បាន ថាខេត្តក៏បាន ថាវត្ថុក៏បាន ថាត្រើយអាយក៏បាន ថាស្រុកទំនេរក៏បាន នេះរូបជាសោតាយតនៈ ។ រូបជាសោតាយតនៈនោះ តើដូចម្ដេច ។ ត្រចៀកណា គឺប្រសាទ អាស្រ័យមហាភូតទាំង ៤ រាប់ចូលក្នុងអត្តភាព ដែលមិនអាចឃើញបាន ប្រកបដោយការប៉ះពាល់ ឬថា សំឡេងដែលមិនអាចឃើញបាន តែប្រកបដោយការប៉ះពាល់ ខ្ទាំងខ្ទប់ហើយក្ដី កំពុងខ្ទាំងខ្ទប់ក្ដី នឹងខ្ទាំងខ្ទប់ក្ដី គប្បីខ្ទាំងខ្ទប់ក្ដី ក្នុងត្រចៀកណា ដែលមិនអាចឃើញបាន តែប្រកបដោយការប៉ះពាល់ ត្រចៀកនុ៎ះ ហៅថា សោតៈក៏បាន ថាសោតាយតនៈក៏បាន ថាសោតធាតុក៏បាន ថាសោតិន្ទ្រិយក៏បាន ថាលោកក៏បាន ថាទ្វារក៏បាន ថាសមុទ្រក៏បាន ថាបណ្ឌរក៏បាន ថាខេត្តក៏បាន ថាវត្ថុក៏បាន ថាត្រើយអាយក៏បាន ថាស្រុកទំនេរក៏បាន នេះរូបជាសោតាយតនៈ ។ រូបជាសោតាយតនៈនោះ តើដូចម្ដេច ។ ត្រចៀកណា គឺប្រសាទ អាស្រ័យមហាភូតទាំង ៤ រាប់ចូលក្នុងអត្តភាព ដែលមិនអាចឃើញបាន តែប្រកបដោយការប៉ះពាល់ ឬថា ត្រចៀកណា ដែលមិនអាចឃើញ

បាន តែប្រកបដោយការប៉ះពាល់ ខ្ទាំងខ្ទប់ហើយក្តី កំពុងខ្ទាំងខ្ទប់ក្តី នឹងខ្ទាំងខ្ទប់ក្តី គប្បីខ្ទាំងខ្ទប់ក្តី ក្នុងសំឡេងដែលមិនអាចឃើញបាន តែប្រកបដោយការប៉ះពាល់ ត្រចៀកនុ៎ះ ហៅថា សោតៈក៏បាន ថាសោតាយតនៈក៏បាន ថាសោតធាតុក៏បាន ថាសោតិន្ទ្រិយក៏បាន ថាលោកក៏បាន ថាទ្វារក៏បាន ថាសមុទ្រក៏បាន ថាបណ្ឌរក៏បាន ថាខេត្តក៏បាន ថាវត្ថុក៏បាន ថាត្រើយអាយក៏បាន ថាស្រុកទំនេរក៏បាន នេះរូបជាសោតាយតនៈ ។ រូបជាសោតាយតនៈនោះ តើដូចម្តេច ។ ត្រចៀកណា គឺប្រសាទ អាស្រ័យមហាភូតទាំង ៤ រាប់ចូលក្នុងអត្តភាព មិនអាចឃើញបាន តែប្រកបដោយការប៉ះពាល់ ឬថាសោតសម្ផស្សប្រារព្ធនូវសំឡេង កើតឡើងហើយក្តី កំពុងកើតក្តី នឹងកើតក្តី គប្បីកើតក្តី ព្រោះអាស្រ័យត្រចៀកណា ។បេ។ វេទនាកើតអំពីសោតសម្ផស្ស ប្រារព្ធនូវសំឡេង ព្រោះអាស្រ័យត្រចៀកណា ។បេ។ សញ្ញា ។បេ។ ចេតនា ។បេ។ សោតវិញ្ញាណ កើតឡើងហើយក្តី កំពុងកើតក្តី នឹងកើតក្តី គប្បីកើតក្តី ។បេ។ សោតសម្ផស្ស មានសំឡេងជាអារម្មណ៍ កើតឡើងហើយក្តី កំពុងកើតក្តី នឹងកើតក្តី គប្បីកើតក្តី ព្រោះអាស្រ័យត្រចៀកណា ។បេ។ វេទនាកើតអំពីសោតសម្ផស្ស មានសំឡេងជាអារម្មណ៍ អាស្រ័យនូវត្រចៀកណា ។បេ។ សញ្ញា ។បេ។ ចេតនា ។បេ។ សោតវិញ្ញាណ កើតឡើងហើយក្តី កំពុងកើតក្តី នឹងកើតក្តី គប្បីកើតក្តី ត្រចៀកនុ៎ះ ហៅថា សោតៈក៏បាន ថាសោតាយតនៈក៏បាន ថាសោតធាតុក៏បាន ថាសោតិន្ទ្រិយក៏បាន ថាលោកក៏បាន ថាទ្វារក៏បាន ថាសមុទ្រក៏បាន ថាបណ្ឌរក៏បាន ថា

ខេត្តក៏បាន ជាវត្ថុក៏បាន ជាត្រើយអាយក៏បាន ជាស្រុកទំនេរក៏បាន នេះរូបជាសោតាយតនៈ ។

[១៨] រូបជាឃានាយតនៈនោះ តើដូចម្តេច ។ ប្រមុះណា គឺប្រសាទ អាស្រ័យមហាភូតទាំង ៤ រាប់ចូលក្នុងអត្តភាពដែលមិនអាចឃើញបាន តែប្រកបដោយការប៉ះពាល់ ឬថា បុគ្គលធុំហើយក្តី កំពុងធុំក្តី នឹងធុំក្តី គប្បីធុំក្តី នូវក្លិនដែលមិនអាចឃើញបាន តែប្រកបដោយការប៉ះពាល់ ដោយប្រមុះណា ដែលមិនអាចឃើញបាន តែប្រកបដោយការប៉ះពាល់ ប្រមុះនុ៎ះ ហៅថា ឃានៈក៏បាន ជាឃានាយតនៈក៏បាន ជាឃានធាតុក៏បាន ជាឃានិន្ទ្រិយក៏បាន ជាលោកក៏បាន ជាទ្វារក៏បាន ជាសមុទ្រក៏បាន ជាបណ្ឌរក៏បាន ជាខេត្តក៏បាន ជាវត្ថុក៏បាន ជាត្រើយអាយក៏បាន ជាស្រុកទំនេរក៏បាន នេះរូបជាឃានាយតនៈ ។ រូបជាឃានាយតនៈនោះ តើដូចម្តេច ។ ប្រមុះណា គឺប្រសាទ អាស្រ័យមហាភូតទាំង ៤ រាប់ចូលក្នុងអត្តភាព ដែលមិនអាចឃើញបាន តែប្រកបដោយការប៉ះពាល់ ឬថា ក្លិនដែលមិនអាចឃើញបាន តែប្រកបដោយការប៉ះពាល់ ខ្ទាំងខ្ទប់ហើយក្តី កំពុងខ្ទាំងខ្ទប់ក្តី នឹងខ្ទាំងខ្ទប់ក្តី គប្បីខ្ទាំងខ្ទប់ក្តី ក្នុងប្រមុះណា ដែលមិនអាចឃើញបាន តែប្រកបដោយការប៉ះពាល់ ប្រមុះនុ៎ះ ហៅថា ឃានៈក៏បាន ជាឃានាយតនៈក៏បាន ជាឃានធាតុក៏បាន ជាឃានិន្ទ្រិយក៏បាន ជាលោកក៏បាន ជាទ្វារក៏បាន ជាសមុទ្រក៏បាន ជាបណ្ឌរក៏បាន ជាខេត្តក៏បាន ជាវត្ថុក៏បាន ជាត្រើយអាយក៏បាន ជាស្រុកទំនេរក៏បាន នេះរូបជាឃានាយតនៈ ។ រូបជាឃានាយតនៈនោះ តើដូច

ម្តេច ។ ប្រមុះណា គឺប្រសាទអាស្រ័យមហាភូតទាំង ៤ រាប់ចូលក្នុងអត្តភាព ដែលមិនអាចឃើញបាន តែប្រកបដោយការប៉ះពាល់ ឬថា ប្រមុះណា ដែលមិនអាចឃើញបាន តែប្រកបដោយការប៉ះពាល់ ខ្ទាំងខ្ទប់ហើយក្តី កំពុងខ្ទាំងខ្ទប់ក្តី នឹងខ្ទាំងខ្ទប់ក្តី គប្បីខ្ទាំងខ្ទប់ក្តី ក្នុងក្លិនដែលមិនអាចឃើញបាន តែប្រកបដោយការប៉ះពាល់ ប្រមុះនុ៎ះ ហៅថា ឃានៈក៏បាន ថាឃានាយតនៈក៏បាន ថាឃានធាតុក៏បាន ថាឃានិន្ទ្រិយក៏បាន ថាលោកក៏បាន ថាទ្វារក៏បាន ថាសមុទ្រក៏បាន ថាបណ្ឌរក៏បាន ថាខេត្តក៏បាន ថាវត្ថុក៏បាន ថាត្រើយអាយក៏បាន ថាស្រុកទំនេរក៏បាន នេះរូបជាឃានាយតនៈ ។ រូបជាឃានាយតនៈនោះ តើដូចម្តេច ។ ប្រមុះណា គឺប្រសាទ អាស្រ័យមហាភូតទាំង ៤ រាប់ចូលក្នុងអត្តភាព ដែលមិនអាចឃើញបាន តែប្រកបដោយការប៉ះពាល់ ឬថា ឃានសម្ផស្សប្រារព្ធនូវក្លិន កើតឡើងហើយក្តី កំពុងកើតក្តី នឹងកើតក្តី គប្បីកើតក្តី ព្រោះអាស្រ័យនូវប្រមុះណា ។បេ។ វេទនាកើតអំពីឃានសម្ផស្សប្រារព្ធនូវក្លិន ព្រោះអាស្រ័យនូវប្រមុះណា ។បេ។ សញ្ញា ។បេ។ ចេតនា ។បេ។ ឃានវិញ្ញាណ កើតឡើងហើយក្តី កំពុងកើតក្តី នឹងកើតក្តី គប្បីកើតក្តី ។បេ។ ឃានសម្ផស្ស មានក្លិនជាអារម្មណ៍ កើតឡើងហើយក្តី កំពុងកើតក្តី នឹងកើតក្តី គប្បីកើតក្តី ព្រោះអាស្រ័យនូវប្រមុះណា ។បេ។ វេទនាកើតអំពីឃានសម្ផស្ស មានក្លិនជាអារម្មណ៍ ព្រោះអាស្រ័យនូវប្រមុះណា ។បេ។ សញ្ញា ។បេ។ ចេតនា ។បេ។ ឃានវិញ្ញាណ កើតឡើងហើយក្តី កំពុងកើតក្តី នឹងកើតក្តី គប្បីកើតក្តី ប្រមុះនុ៎ះ ហៅថា ឃានៈក៏បាន ថាឃានាយតនៈក៏បាន

ថាឃានធាតុក៏បាន ថាឃានិន្ទ្រិយក៏បាន ថាលោកក៏បាន ថាទ្វារក៏បាន ថាសមុទ្រក៏បាន ថាបណ្ណរក៏បាន ថាខេត្តក៏បាន ថាវត្ថុក៏បាន ថាត្រើយអាយក៏បាន ថាស្រុកទំនេរក៏បាន នេះរូបជាឃានាយតនៈ ។

[១៩] រូបជាជិវ្ហាយតនៈនោះ តើដូចម្តេច ។ អណ្តាតណា គឺប្រសាទអាស្រ័យមហាភូតទាំង ៤ រាប់ចូលក្នុងអត្តភាពដែលមិនអាចឃើញបាន តែប្រកបដោយការប៉ះពាល់ ឬថា បុគ្គលលិទ្ធភ្លក្សក្តី កំពុងលិទ្ធភ្លក្សក្តី នឹងលិទ្ធភ្លក្សក្តី គប្បីលិទ្ធភ្លក្សក្តី នូវរសដែលមិនអាចឃើញបាន តែប្រកបដោយការប៉ះពាល់ ដោយអណ្តាតណា ដែលមិនអាចឃើញបាន តែប្រកបដោយការប៉ះពាល់ អណ្តាតនុ៎ះ ហៅថា ជិវ្ហាក៏បាន ថាជិវ្ហាយតនៈក៏បាន ថាជិវ្ហាធាតុក៏បាន ថាជិវ្ហិន្ទ្រិយក៏បាន ថាលោកក៏បាន ថាទ្វារក៏បាន ថាសមុទ្រក៏បាន ថាបណ្ណរក៏បាន ថាខេត្តក៏បាន ថាវត្ថុក៏បាន ថាត្រើយអាយក៏បាន ថាស្រុកទំនេរក៏បាន នេះរូបជាជិវ្ហាយតនៈ ។ រូបជាជិវ្ហាយតនៈនោះ តើដូចម្តេច ។ អណ្តាតណា គឺប្រសាទ អាស្រ័យមហាភូតទាំង ៤ រាប់ចូលក្នុងអត្តភាព ដែលមិនអាចឃើញបាន តែប្រកបដោយការប៉ះពាល់ ឬថា រសដែលមិនអាចឃើញបាន តែប្រកបដោយការប៉ះពាល់បាន ខ្ទាំងខ្ទប់ហើយក្តី កំពុងខ្ទាំងខ្ទប់ក្តី នឹងខ្ទាំងខ្ទប់ក្តី គប្បីខ្ទាំងខ្ទប់ក្តី ក្នុងអណ្តាតណា ដែលមិនអាចឃើញបាន តែប្រកបដោយការប៉ះពាល់ អណ្តាតនុ៎ះ ហៅថា ជិវ្ហាក៏បាន ថាជិវ្ហាយតនៈក៏បាន ថាជិវ្ហាធាតុក៏បាន ថាជិវ្ហិន្ទ្រិយក៏បាន ថាលោកក៏បាន ថាទ្វារក៏បាន ថាសមុទ្រក៏បាន ថាបណ្ណរក៏បាន ថាខេត្តក៏បាន ថាវត្ថុក៏បាន ថាត្រើយអាយក៏បាន ថា

ស្រុកទំនេរក៏បាន នេះរូបជាជិវ្ហាយតនៈ ។ រូបជាជិវ្ហាយតនៈនោះ តើដូចម្ដេច ។ អណ្ដាតណា គឺប្រសាទ អាស្រ័យនូវមហាភូតទាំង ៤ រាប់ចូលក្នុងអត្តភាព ដែលមិនអាចឃើញបាន តែប្រាកដដោយការប៉ះពាល់ ឬថា អណ្ដាតណា ដែលមិនអាចឃើញបាន តែប្រកបដោយការប៉ះពាល់បាន ខ្ទាំងខ្ទប់ហើយក្ដី កំពុងខ្ទាំងខ្ទប់ក្ដី នឹងខ្ទាំងខ្ទប់ក្ដី គប្បីខ្ទាំងខ្ទប់ក្ដី ក្នុងរសដែលមិនអាចឃើញបាន តែប្រកបដោយការប៉ះពាល់ អណ្ដាតនុ៎ះ ហៅថា ជិវ្ហាក៏បាន ថាជិវ្ហា-យតនៈក៏បាន ថាជិវ្ហាធាតុក៏បាន ថាជិវ្ហិន្ទ្រិយក៏បាន ថាលោកក៏បាន ថាទ្វារក៏បាន ថាសមុទ្រក៏បាន ថាបណ្ឌរក៏បាន ថាខេត្តក៏បាន ថាវត្ថុក៏បាន ថាត្រើយអាយក៏បាន ថាស្រុកទំនេរក៏បាន នេះរូបជាជិវ្ហាយតនៈ ។ រូបជាជិវ្ហា-យតនៈនោះ តើដូចម្ដេច ។ អណ្ដាតណា គឺប្រសាទ អាស្រ័យមហាភូតទាំង ៤ រាប់ចូលក្នុងអត្តភាព ដែលមិនអាចឃើញបាន តែប្រកបដោយការប៉ះពាល់ ឬថា ជិវ្ហាសម្ផស្ស ប្រារព្ធនូវរស កើតឡើងហើយក្ដី កំពុងកើតក្ដី នឹងកើតក្ដី គប្បីកើតក្ដី ព្រោះអាស្រ័យអណ្ដាតណា ។បេ។ វេទនាកើតអំពីជិវ្ហាសម្ផស្ស ប្រារព្ធនូវរស ព្រោះអាស្រ័យអណ្ដាតណា ។បេ។ សញ្ញា ។បេ។ ចេតនា ។បេ។ ជិវ្ហាវិញ្ញាណ កើតឡើងហើយក្ដី កំពុងកើតក្ដី នឹងកើតក្ដី គប្បីកើតក្ដី ។បេ។ ជិវ្ហាសម្ផស្ស មានរសជាអារម្មណ៍ កើតឡើងហើយក្ដី កំពុងកើតក្ដី នឹងកើតក្ដី គប្បីកើតក្ដី ព្រោះអាស្រ័យអណ្ដាតណា វេទនាកើតអំពីជិវ្ហា-សម្ផស្ស មានរសជាអារម្មណ៍ ព្រោះអាស្រ័យនូវអណ្ដាតណា ។បេ។ សញ្ញា ។បេ។ ចេតនា ។បេ។ ជិវ្ហាវិញ្ញាណ កើតហើយក្ដី កំពុងកើតក្ដី នឹងកើតក្ដី

គប្បីកើតក្តី អណ្តាតនុ៎ះ ហៅថា ជិហ្វាក៏បាន ថាជិហ្វាយតនៈក៏បាន ថាជិហ្វាធាតុក៏បាន ថាជិវ្ហិន្ទ្រិយក៏បាន ថាលោកក៏បាន ថាទ្វារក៏បាន ថាសមុទ្រក៏បាន ថាបណ្ឌរក៏បាន ថាខេត្តក៏បាន ថាវត្ថុក៏បាន ថាត្រើយអាយក៏បាន ថាស្រុកទំនេរក៏បាន នេះរូបជាជិហ្វាយតនៈ ។

[២០] រូបជាកាយាយតនៈនោះ តើដូចម្តេច ។ កាយណា គឺប្រសាទអាស្រ័យមហាភូតទាំង ៤ រាប់ចូលក្នុងអត្តភាព ដែលមិនអាចឃើញបាន តែប្រកបដោយការប៉ះពាល់ ឬបុគ្គលបានពាល់ត្រូវហើយក្តី កំពុងពាល់ត្រូវក្តី នឹងពាល់ត្រូវក្តី គប្បីពាល់ត្រូវក្តី នូវផោដ្ឋព្វៈដែលមិនអាចឃើញបាន តែប្រកបដោយការប៉ះពាល់ ដោយកាយណា ដែលមិនអាចឃើញបាន តែប្រកបដោយការប៉ះពាល់ កាយនុ៎ះ ហៅថា កាយក៏បាន ថាកាយាយតនៈក៏បាន ថាកាយធាតុក៏បាន ថាកាយិន្ទ្រិយក៏បាន ថាលោកក៏បាន ថាទ្វារក៏បាន ថាសមុទ្រក៏បាន ថាបណ្ឌរក៏បាន ថាខេត្តក៏បាន ថាវត្ថុក៏បាន ថាត្រើយអាយក៏បាន ថាស្រុកទំនេរក៏បាន នេះរូបជាកាយាយតនៈ ។ រូបជាកាយាយតនៈនោះ តើដូចម្តេច ។ កាយណា គឺប្រសាទ អាស្រ័យមហាភូតទាំង ៤ រាប់ចូលក្នុងអត្តភាព ដែលមិនអាចឃើញបាន តែប្រកបដោយការប៉ះពាល់ ឬផោដ្ឋព្វៈដែលមិនអាចឃើញបាន តែប្រកបដោយការប៉ះពាល់ ខ្ទាំងខ្ទប់ហើយក្តី កំពុងខ្ទាំងខ្ទប់ក្តី នឹងខ្ទាំងខ្ទប់ក្តី គប្បីខ្ទាំងខ្ទប់ក្តី ក្នុងកាយណា ដែលមិនអាចឃើញបាន តែប្រកបដោយការប៉ះពាល់ កាយនុ៎ះ ហៅថា កាយក៏បាន ថាកាយាយតនៈក៏បាន ថាកាយធាតុក៏បាន ថាកាយិន្ទ្រិយក៏បាន ថាលោក

ក៏បាន ថាទ្វារក៏បាន ថាសមុទ្រក៏បាន ថាបណ្ឌរក៏បាន ថាខេត្តក៏បាន ថាវត្ថុក៏បាន ថាត្រើយអាយក៏បាន ថាស្រុកទំនេរក៏បាន នេះរូបជាកាយាយតនៈ ។ រូបជាកាយាយតនៈនោះ តើដូចម្តេច ។ កាយណា គឺប្រសាទ អាស្រ័យមហាភូតទាំង ៤ រាប់ចូលក្នុងអត្តភាព ដែលមិនអាចឃើញបាន តែប្រកបដោយការប៉ះពាល់ ឬថា កាយណា ដែលមិនអាចឃើញបាន តែប្រកបដោយការប៉ះពាល់បាន ខ្ទាំងខ្ទប់ហើយក្តី កំពុងខ្ទាំងខ្ទប់ក្តី នឹងខ្ទាំងខ្ទប់ក្តី គប្បីខ្ទាំងខ្ទប់ក្តី ក្នុងផោដ្ឋព្វៈដែលមិនអាចឃើញបាន តែប្រកបដោយការប៉ះពាល់ កាយនុ៎ះ ហៅថា កាយក៏បាន ថាកាយាយតនៈក៏បាន ថាកាយធាតុក៏បាន ថាកាយិន្ទ្រិយក៏បាន ថាលោកក៏បាន ថាទ្វារក៏បាន ថាសមុទ្រក៏បាន ថាបណ្ឌរក៏បាន ថាខេត្តក៏បាន ថាវត្ថុក៏បាន ថាត្រើយអាយក៏បាន ថាស្រុកទំនេរក៏បាន នេះរូបជាកាយាយតនៈ ។ រូបជាកាយាយតនៈនោះ តើដូចម្តេច ។ កាយណា គឺប្រសាទ អាស្រ័យមហាភូតទាំង ៤ រាប់ចូលក្នុងអត្តភាព ដែលមិនអាចឃើញបាន តែក្រុបកដោយការប៉ះពាល់ ឬថា កាយសម្ផស្សប្រារព្ធនូវផោដ្ឋព្វៈ កើតហើយក្តី កំពុងកើតក្តី នឹងកើតក្តី គប្បីកើតក្តី ព្រោះអាស្រ័យកាយណា ។បេ។ វេទនាកើតអំពីកាយសម្ផស្ស ប្រារព្ធនូវផោដ្ឋព្វៈ ព្រោះអាស្រ័យកាយណា ។បេ។ សញ្ញា ។បេ។ ចេតនា ។បេ។ កាយវិញ្ញាណកើតឡើងហើយក្តី កំពុងកើតក្តី នឹងកើតក្តី គប្បីកើតក្តី ។បេ។ កាយសម្ផស្សមានផោដ្ឋព្វៈជាអារម្មណ៍ កើតឡើងហើយក្តី កំពុងកើតក្តី នឹងកើតក្តី គប្បីកើតក្តី ព្រោះអាស្រ័យកាយណា វេទនាកើតអំពីកាយសម្ផស្ស មានផោដ្ឋព្វៈ

ជាអារម្មណ៍ ព្រោះអាស្រ័យកាយណា ។បេ។ សញ្ញា ។បេ។ ចេតនា ។បេ។ កាយវិញ្ញាណ កើតឡើងហើយក្តី កំពុងកើតក្តី នឹងកើតក្តី គប្បីកើតក្តី កាយនុ៎ះ ហៅថា កាយក៏បាន ថាកាយាយតនៈក៏បាន ថាកាយធាតុក៏បាន ថាកាយិន្ទ្រិយក៏បាន ថាលោកក៏បាន ថាទ្វារក៏បាន ថាសមុទ្រក៏បាន ថាបណ្ឌរក៏បាន ថាខេត្តក៏បាន ថាវត្ថុក៏បាន ថាត្រើយអាយក៏បាន ថាស្រុកទំនេរក៏បាន នេះរូបជាកាយាយតនៈ ។

[២១] រូបជារូបាយតនៈនោះ តើដូចម្តេច ។ រូបណា គឺពណ៌អាស្រ័យមហាភូតទាំង ៤ ជាវត្ថុដែលអាចឃើញបាន ប្រកបដោយការប៉ះពាល់ ជាពណ៌ខៀវ លឿង ក្រហម ស ខ្មៅ ហង្សបាទ ដាំដែង បៃតង ពណ៌ដូចពន្លកស្វាយ វែង ខ្លី តូច ធំ មូល សំប៉ែត មូលក្ញុំ ៤ ជ្រុង ៦ ជ្រុង ៨ ជ្រុង ១៦ ជ្រុង ទំនាប ទួល ស្រមោល កម្តៅថ្ងៃ ភ្លឺ ងងឹត ពពក ផែនដីផ្សែង ធូលី ពណ៌មណ្ឌលព្រះចន្ទ្រ ពណ៌មណ្ឌលព្រះអាទិត្យ ពណ៌រូបផ្កាយ ពណ៌មណ្ឌលកញ្ចក់ ពណ៌កែវមណី ស័ង្ខ កែវមុក្តា និងកែវពិទូរ្យ ពណ៌មាស និងពណ៌ប្រាក់ ឬថា វត្ថុណាមួយសូម្បីដទៃ ដែលជារូបមានពណ៌អាស្រ័យមហាភូតទាំង ៤ ជាវត្ថុអាចឃើញបាន ប្រកបដោយការប៉ះពាល់ ឬថា បុគ្គលឃើញហើយក្តី កំពុងឃើញក្តី នឹងឃើញក្តី គប្បីឃើញក្តី នូវរូបណា ដែលប្រកបដោយការឃើញបាន ទាំងប្រកបដោយការប៉ះពាល់ ដោយចក្ខុដែលមិនអាចឃើញបាន តែប្រកបដោយការប៉ះពាល់ រូបនុ៎ះ ហៅថា រូបក៏បាន ថារូបាយតនៈក៏បាន ថារូបធាតុក៏បាន នេះរូបជារូបាយតនៈ ។ រូបជា

រូបាយតនៈនោះ តើដូចម្តេច ។ រូបណា គឺពណ៌ អាស្រ័យមហាភូតរូបទាំង ៤ ជាវត្ថុដែលអាចឃើញបាន ទាំងប្រកបដោយការប៉ះពាល់ ជាពណ៌ខៀវ លឿង ក្រហម ស ខ្មៅ ហង្សបាទ ដាំដែង ពណ៌បៃតង ពណ៌ដូចពន្លកស្វាយ វែង ខ្លី តូច ធំ មូល សំប៉ែត មូលក្ដុំ ៤ ជ្រុង ៦ ជ្រុង ៨ ជ្រុង ១៦ ជ្រុង ទំនាប ទួល ស្រមោល កម្ដៅថ្ងៃ ភ្លឺ ងងឹត ពពក ផែនដី ផ្សែង ធូលី ពណ៌មណ្ឌលព្រះចន្ទ្រ ពណ៌មណ្ឌលព្រះអាទិត្យ ពណ៌ពួករូបផ្កាយ ពណ៌មណ្ឌលកញ្ចក់ ពណ៌កែវមណី ស័ង្ខ មុក្តា និងកែវពិទូរ្យ ពណ៌មាស និងពណ៌ប្រាក់ ឬថា វត្ថុណាមួយសូម្បីដទៃ ដែលជារូបមានពណ៌ អាស្រ័យមហាភូតទាំង ៤ ដែលអាចឃើញបាន ប៉ះពាល់បាន ឬចក្ខុដែលមិនអាចឃើញបាន តែប្រកបដោយការប៉ះពាល់ ខ្វាំងខ្ទប់ហើយក្តី កំពុងខ្វាំងខ្ទប់ក្តី នឹងខ្វាំងខ្ទប់ក្តី គប្បីខ្វាំងខ្ទប់ក្តី ចំពោះរូបណា ដែលអាចឃើញបាន ប៉ះពាល់បាន រូបនុ៎ះ ហៅថា រូបក៏បាន ជារូបាយតនៈក៏បាន ជារូបធាតុក៏បាន នេះរូបជារូបាយតនៈ ។ រូបជារូបាយតនៈនោះ តើដូចម្តេច ។ រូបណា គឺពណ៌ អាស្រ័យមហាភូតទាំង ៤ អាចឃើញបាន ប៉ះពាល់បាន ជាពណ៌ខៀវ លឿង ក្រហម ស ខ្មៅ ហង្សបាទ ដាំដែង ពណ៌បៃតង ពណ៌ដូចពន្លកស្វាយ វែង ខ្លី តូច ធំ មូល សំប៉ែត មូលក្ដុំ ៤ ជ្រុង ៦ ជ្រុង ៨ ជ្រុង ១៦ ជ្រុង ទំនាប ទួល ស្រមោល កម្ដៅថ្ងៃ ភ្លឺ ងងឹត ពពក ផែនដី ផ្សែង ធូលី ពណ៌មណ្ឌលព្រះចន្ទ្រ ពណ៌មណ្ឌលព្រះអាទិត្យ ពណ៌ពួករូបផ្កាយ ពណ៌មណ្ឌលកញ្ចក់ ពណ៌កែវមណី ស័ង្ខ មុក្តា កែវពិទូរ្យ ពណ៌មាស និងប្រាក់

ឬវត្ថុណាមួយសូម្បីដទៃ ដែលជារូបមានពណ៌ អាស្រ័យមហាភូតទាំង ៤ ជាវត្ថុអាចឃើញបាន ប៉ះពាល់បាន ឬថា រូបណា ដែលអាចឃើញបាន ប៉ះពាល់បាន ខ្ទាំងខ្ទប់ហើយក្តី កំពុងខ្ទាំងខ្ទប់ក្តី នឹងខ្ទាំងខ្ទប់ក្តី គប្បីខ្ទាំងខ្ទប់ក្តី ចំពោះភ្នែកដែលមិនអាចឃើញបាន តែប្រកបដោយការប៉ះពាល់ រូបនុ៎ះ ហៅថា រូបក៏បាន ថារូបាយតនៈក៏បាន ថារូបធាតុក៏បាន នេះរូបជារូបាយតនៈ ។ រូបជារូបាយតនៈនោះ តើដូចម្តេច ។ រូបណា គឺពណ៌ អាស្រ័យមហាភូតទាំង ៤ ជាវត្ថុអាចឃើញបាន ប៉ះពាល់បាន ជាពណ៌ខៀវ លឿង ក្រហម ស ខ្មៅ ហង្សបាទ ដាំដែង ពណ៌បៃតង ពណ៌ដូចពន្លកស្វាយ វែង ខ្លី តូច ធំ មូល សំប៉ែត មូលក្ដុំ ៤ ជ្រុង ៦ ជ្រុង ៨ ជ្រុង ១៦ ជ្រុង ទំនាប ទួល ស្រមោល កម្តៅថ្ងៃ ភ្លឺ ងងឹត ពពក ផែនដី ធូលី ផ្សែង ពណ៌មណ្ឌលព្រះចន្ទ្រ ពណ៌មណ្ឌលព្រះអាទិត្យ ពណ៌ពួករូបផ្កាយ ពណ៌មណ្ឌលកញ្ចក់ ពណ៌កែវមណី ស័ង្ខ មុក្តា កែវពិទូរ្យ ពណ៌មាស និងប្រាក់ ឬថា វត្ថុណាមួយ ជារូប មានពណ៌អាស្រ័យមហាភូតទាំង ៤ ជាវត្ថុអាចឃើញបាន ប៉ះពាល់បាន ឬថា ចក្ខុសម្ផស្សប្រារព្ធនូវរូបណា កើតឡើងហើយក្តី កំពុងកើតក្តី នឹងកើតក្តី គប្បីកើតក្តី ព្រោះអាស្រ័យភ្នែក ។បេ។ វេទនាកើតអំពីចក្ខុសម្ផស្ស ប្រារព្ធនូវរូបណា ព្រោះអាស្រ័យភ្នែក ។បេ។ សញ្ញា ។បេ។ ចេតនា ។បេ។ ចក្ខុវិញ្ញាណ កើតឡើងហើយក្តី កំពុងកើតក្តី នឹងកើតក្តី គប្បីកើតក្តី ។បេ។ ចក្ខុសម្ផស្ស មានរូបជាអារម្មណ៍ អាស្រ័យភ្នែកណា កើតឡើងហើយក្តី កំពុងកើតក្តី នឹងកើតក្តី គប្បីកើតក្តី ។បេ។ វេទនាកើតអំពី

ចក្ខុសម្ផស្ស មានរូបជាអារម្មណ៍ ព្រោះអាស្រ័យភ្នែកណា ។បេ។ សញ្ញា ។បេ។ ចេតនា ។បេ។ ចក្ខុវិញ្ញាណ កើតឡើងហើយក្តី កំពុងកើតក្តី នឹងកើតក្តី គប្បីកើតក្តី រូបនុ៎ះ ហៅថា រូបក៏បាន ថារូបាយតនៈក៏បាន ថារូបធាតុក៏បាន នេះរូបជារូបាយតនៈ ។

[២២] រូបជាសទ្ទាយតនៈនោះ តើដូចម្តេច ។ សំឡេងណា អាស្រ័យមហាភូតទាំង ៤ ដែលមិនអាចឃើញបាន ប្រកបដោយការប៉ះពាល់ គឺសំឡេងស្គរ សំឡេងសម្ភោរ សំឡេងស័ង្ខ សំឡេងស្គរជ័យ សំឡេងច្រៀង សំឡេងប្រគំ សំឡេងរនាត សំឡេងទះដៃ សំឡេងខ្ទារខ្ទរនៃពួកសត្វ សំឡេងពួកធាតុប៉ះពាល់គ្នា សំឡេងខ្យល់ សំឡេងទឹក សំឡេងមនុស្ស សំឡេងអមនុស្ស ឬសំឡេងណាមួយសូម្បីដទៃ ដែលអាស្រ័យមហាភូតទាំង ៤ មិនអាចឃើញបាន តែប្រកបដោយការប៉ះពាល់ ឬបុគ្គលស្តាប់ហើយក្តី កំពុងស្តាប់ក្តី គប្បីស្តាប់ក្តី នូវសំឡេងណា ដែលមិនអាចឃើញបាន តែប៉ះពាល់បានដោយត្រចៀក ដែលមិនអាចឃើញបាន តែប៉ះពាល់បាន សំឡេងនុ៎ះ ហៅថា សទ្ទៈក៏បាន ថាសទ្ទាយតនៈក៏បាន ថាសទ្ទធាតុក៏បាន នេះរូបជាសទ្ទាយតនៈ ។ រូបជាសទ្ទាយតនៈនោះតើដូចម្តេច ។ សំឡេងណា អាស្រ័យមហាភូតទាំង ៤ ដែលមិនអាចឃើញបាន តែប៉ះពាល់បាន គឺសូរស្គរធំ សូរសម្ភោរ សូរស័ង្ខ សូរស្គរជ័យ សំឡេងច្រៀង សូរប្រគំ សូររនាត សូរទះដៃ សូរខ្ទារខ្ទរនៃពួកសត្វ សូរធាតុទង្គិចគ្នា សូរខ្យល់ សូរទឹក សំឡេងមនុស្ស សំឡេងអមនុស្ស ឬថា សូរសត្វណាមួយ សូម្បីដទៃដែលអាស្រ័យ

មហាភូតទាំង ៤ មិនអាចឃើញបាន តែប្រកបដោយការប៉ះពាល់ មួយទៀត ត្រចៀកដែលមិនអាចឃើញបាន តែប្រកបដោយការប៉ះពាល់ ខ្ទាំងខ្ទប់ហើយក្តី កំពុងខ្ទាំងខ្ទប់ក្តី នឹងខ្ទាំងខ្ទប់ក្តី គប្បីខ្ទាំងខ្ទប់ក្តី ចំពោះសំឡេងណា ដែលមិនអាចឃើញបាន តែប្រកបដោយការប៉ះពាល់ សូរសព្ទនុ៎ះ ហៅថា សទ្ទៈក៏បាន ថាសទ្ទាយតនៈក៏បាន ថាសទ្ទធាតុក៏បាន នេះរូបជាសទ្ទាយតនៈ ។ រូបជាសទ្ទាយតនៈនោះ តើដូចម្តេច ។ សំឡេងណា អាស្រ័យមហាភូតទាំង ៤ មិនអាចឃើញបាន តែប្រកបដោយការប៉ះពាល់ គឺសូរស្គរធំ សូរសម្ភោរ សូរស័ង្ខ សូរស្គរជ័យ សំឡេងច្រៀង សូរប្រគំ សូររនាត សូរទះដៃ សូរខ្ទារខ្ទរនៃពួកសត្វ សូរពួកធាតុទង្គិចគ្នា សូរខ្យល់ សូរទឹក សំឡេងមនុស្ស សំឡេងអមនុស្ស ឬថា សូរសព្ទណាមួយសូម្បីដទៃ ដែលអាស្រ័យមហាភូតទាំង ៤ មិនអាចឃើញបាន តែប្រកបដោយការប៉ះពាល់ ឬសំឡេងណា ដែលមិនអាចឃើញបាន តែប្រកបដោយការប៉ះពាល់ ខ្ទាំងខ្ទប់ហើយក្តី កំពុងខ្ទាំងខ្ទប់ក្តី នឹងខ្ទាំងខ្ទប់ក្តីគប្បីខ្ទាំងខ្ទប់ក្តី ចំពោះត្រចៀក ដែលមិនអាចឃើញបាន តែប្រកបដោយការប៉ះពាល់ សូរសព្ទនុ៎ះ ហៅថា សទ្ទៈក៏បាន ថាសទ្ទាយតនៈក៏បាន ថាសទ្ទធាតុក៏បាន នេះរូបជាសទ្ទាយតនៈ ។ រូបជាសទ្ទាយតនៈនោះ តើដូចម្តេច ។ សំឡេងណា អាស្រ័យមហាភូតទាំង ៤ ដែលមិនអាចឃើញបាន តែប្រកបដោយការប៉ះពាល់ គឺសូរស្គរធំ សូរសម្ភោរ សូរស័ង្ខ សូរស្គរជ័យ សំឡេងច្រៀង សូរប្រគំ សូររនាត សូរទះដៃ សូរខ្ទារខ្ទរនៃពួកសត្វ សូរពួកធាតុទង្គិចគ្នា សូរខ្យល់ សូរទឹក សំឡេងមនុស្ស

សំឡេងអមនុស្ស ឬថា សូរសត្វណាមួយសូម្បីដទៃ ដែលអាស្រ័យមហាភូត ទាំង ៤ ដែលមិនអាចឃើញបាន តែប្រកបដោយការប៉ះពាល់ ឬសោតសម្ផស្ស ប្រារព្ធនូវសំឡេងណា កើតឡើងហើយក្តី កំពុងកើតក្តី នឹងកើតក្តី គប្បីកើតក្តី ព្រោះអាស្រ័យត្រចៀកណា ។បេ។ វេទនាកើតអំពីសោតសម្ផស្ស ប្រារព្ធសំឡេងណា ព្រោះអាស្រ័យត្រចៀក ។បេ។ សញ្ញា ។បេ។ ចេតនា ។បេ។ សោតវិញ្ញាណ កើតឡើងហើយក្តី កំពុងកើតក្តី នឹងកើតក្តី គប្បីកើតក្តី ។បេ។ សោតសម្ផស្ស មានសំឡេងជាអារម្មណ៍ កើតឡើងហើយក្តី កំពុងកើតក្តី នឹងកើតក្តី គប្បីកើតក្តី ព្រោះអាស្រ័យត្រចៀកណា ។បេ។ វេទនាកើតអំពីសោតសម្ផស្ស មានសំឡេងជាអារម្មណ៍ ព្រោះអាស្រ័យត្រចៀកណា ។បេ។ សញ្ញា ។បេ។ ចេតនា ។បេ។ សោតវិញ្ញាណ កើតឡើងហើយក្តី កំពុងកើតក្តី នឹងកើតក្តី គប្បីកើតក្តី សូរសព្ទនុ៎ះ ហៅថា សទ្ទៈក៏បាន ថាសទ្ទាយតនៈក៏បាន ថាសទ្ទធាតុក៏បាន នេះរូបជាសទ្ទាយតនៈ ។

[២៣] រូបជាគន្ធាយតនៈនោះ តើដូចម្តេច ។ ក្លិនណាអាស្រ័យមហាភូតទាំង ៤ ដែលមិនអាចឃើញបាន តែប្រកបដោយការប៉ះពាល់ គឺក្លិនមើម ក្លិនខ្លឹម ក្លិនសម្បក ក្លិនស្លឹក ក្លិនផ្កា ក្លិនផ្លែ ក្លិនធ្លាប ក្លិនក្រពុល ក្លិនក្រអូប ក្លិនស្អុយ ឬក្លិនណាមួយសូម្បីដទៃ ដែលអាស្រ័យមហាភូតទាំង ៤ មិនអាចឃើញបាន តែប្រកបដោយការប៉ះពាល់ ឬបុគ្គលធុំហើយក្តី កំពុងធុំក្តី នឹងធុំក្តី គប្បីធុំក្តីនូវក្លិនណា ដែលមិនអាចឃើញបាន តែប្រកបដោយការប៉ះពាល់ដោយច្រមុះ ដែលមិនអាចឃើញបាន តែប្រកបដោយការប៉ះពាល់

ក្លិនទុំ៎ះ ហៅថា គន្ធៈក៏បាន ថាគន្ធាយតនៈក៏បាន ថាគន្ធធាតុក៏បាន នេះរូបជាគន្ធាយតនៈ ។ រូបជាគន្ធាយតនៈនោះ តើដូចម្តេច ។ ក្លិនណា ដែលអាស្រ័យមហាភូតទាំង ៤ ដែលមិនអាចឃើញបាន តែប្រកបដោយការប៉ះពាល់ គឺក្លិនមើម ក្លិនខ្លឹម ក្លិនសម្បក ក្លិនស្លឹក ក្លិនផ្កា ក្លិនផ្លែ ក្លិនឆ្អាប ក្លិនក្រពុល ក្លិនក្រអូប ក្លិនស្អុយ ឬក្លិនណាមួយសូម្បីដទៃ ដែលអាស្រ័យមហាភូតទាំង ៤ ដែលមិនអាចឃើញបាន តែប្រកបដោយការប៉ះពាល់ ឬច្រមុះដែលមិនអាចឃើញបាន តែប្រកបដោយការប៉ះពាល់ ខ្លាំងខ្ទប់ហើយក្តី កំពុងខ្លាំងខ្ទប់ក្តី នឹងខ្លាំងខ្ទប់ក្តី គប្បីខ្លាំងខ្ទប់ក្តី ចំពោះក្លិនណា ដែលមិនអាចឃើញបាន តែប្រកបដោយការប៉ះពាល់ ក្លិនទុំ៎ះ ហៅថា គន្ធៈក៏បាន ថាគន្ធាយតនៈក៏បាន ថាគន្ធធាតុក៏បាន នេះរូបជាគន្ធាយតនៈ ។ រូបជាគន្ធា-យតនៈនោះ តើដូចម្តេច ។ ក្លិនណា អាស្រ័យមហាភូតទាំង ៤ ដែលមិនអាចឃើញបាន តែប្រកបដោយការប៉ះពាល់ គឺក្លិនមើម ក្លិនខ្លឹម ក្លិនសម្បក ក្លិនស្លឹក ក្លិនផ្កា ក្លិនផ្លែ ក្លិនឆ្អាប ក្លិនក្រពុល ក្លិនក្រអូប ក្លិនស្អុយ ឬក្លិនណាមួយសូម្បីដទៃ ដែលអាស្រ័យមហាភូតទាំង ៤ ដែលមិនអាចឃើញបាន តែប្រកបដោយការប៉ះពាល់ មួយទៀត ក្លិនណា ដែលមិនអាចឃើញបាន តែប្រកបដោយការប៉ះពាល់ ខ្លាំងខ្ទប់ហើយក្តី កំពុងខ្លាំងខ្ទប់ក្តី នឹងខ្លាំងខ្ទប់ក្តី គប្បីខ្លាំងខ្ទប់ក្តី ចំពោះច្រមុះដែលមិនអាចឃើញបាន តែប្រកបដោយការប៉ះពាល់ ក្លិនទុំ៎ះ ហៅថា គន្ធៈក៏បាន ថាគន្ធាយតនៈក៏បាន ថាគន្ធធាតុក៏បាន នេះរូបជាគន្ធាយតនៈ ។ រូបជាគន្ធាយតនៈនោះ តើដូចម្តេច ។ ក្លិនណា

អាស្រ័យមហាភូតទាំង ៤ ដែលមិនអាចឃើញបាន តែប្រកបដោយការប៉ះពាល់ គឺក្លិនមើម ក្លិនខ្លឹម ក្លិនសម្បក ក្លិនស្លឹក ក្លិនផ្កា ក្លិនផ្លែ ក្លិនឆ្អាប ក្លិនក្រពុល ក្លិនក្រអូប ក្លិនស្អុយ ឬក្លិនណាមួយសូម្បីដទៃ ដែលអាស្រ័យមហាភូតទាំង ៤ ដែលមិនអាចឃើញបាន តែប្រកបដោយការប៉ះពាល់ ឬឃានសម្ផស្ស ប្រារព្ធនូវក្លិនណា កើតឡើងហើយក្តី កំពុងកើតក្តី នឹងកើតក្តី គប្បីកើតក្តី ព្រោះអាស្រ័យប្រមុះ ។បេ។ វេទនាកើតអំពីឃានសម្ផស្ស ប្រារព្ធនូវក្លិនណា ព្រោះអាស្រ័យប្រមុះ ។បេ។ សញ្ញា ។បេ។ ចេតនា ។បេ។ ឃានវិញ្ញាណ កើតឡើងហើយក្តី កំពុងកើតក្តី នឹងកើតក្តី គប្បីកើតក្តី ។បេ។ ឃានសម្ផស្ស មានក្លិនជាអារម្មណ៍ កើតឡើងហើយក្តី កំពុងកើតក្តី នឹងកើតក្តី គប្បីកើតក្តី ព្រោះអាស្រ័យប្រមុះណា ។បេ។ វេទនាកើតអំពីឃាន-សម្ផស្ស មានក្លិនជាអារម្មណ៍ ព្រោះអាស្រ័យប្រមុះណា ។បេ។ សញ្ញា ។បេ។ ចេតនា ។បេ។ ឃានវិញ្ញាណ កើតឡើងហើយក្តី កំពុងកើតក្តី នឹងកើតក្តី គប្បីកើតក្តី ក្លិននុ៎ះ ហៅថា គន្ធៈក៏បាន ថាគន្ធាយតនៈក៏បាន ថាគន្ធធាតុក៏បាន នេះរូបជាគន្ធាយតនៈ ។

[២៤] រូបជារសាយតនៈនោះ តើដូចម្តេច ។ រសជាតិណា អាស្រ័យមហាភូតទាំង ៤ ដែលមិនអាចឃើញបាន តែប្រកបដោយការប៉ះពាល់ គឺរសមើម រសដើម រសសម្បក រសស្លឹក រសផ្កា រសផ្លែ រសជូរ ផ្អែម ល្វីង ហឹរ ប្រៃ ខារ រសលាយជូរ ចត់ ឆ្ងាញ់ មិនឆ្ងាញ់ ឬរសណាមួយសូម្បីដទៃ អាស្រ័យមហាភូតទាំង ៤ ដែលមិនអាចឃើញបាន តែប្រកប

ដោយការប៉ះពាល់ ឬបុគ្គលលិទ្ធភ្លក្សហើយក្តី កំពុងលិទ្ធភ្លក្សក្តី នឹងលិទ្ធភ្លក្សក្តី គប្បីលិទ្ធភ្លក្សក្តី នូវរសណា ដែលមិនអាចឃើញបាន តែប្រកបដោយការប៉ះពាល់ ដោយអណ្តាតដែលមិនអាចឃើញបាន តែប្រកបដោយការប៉ះពាល់ រសជាតិនុ៎ះ ហៅថា រសក៏បាន ថារសាយតនៈក៏បាន ថារសធាតុក៏បាន នេះរូបជារសាយតនៈ ។ រូបជារសាយតនៈនោះ តើដូចម្តេច ។ រសណា អាស្រ័យមហាភូតទាំង ៤ មិនអាចឃើញបាន តែប្រកបដោយការប៉ះពាល់ គឺរសមើម រសដើម រសសម្បក រសស្លឹក រសផ្កា រសផ្លែ រសជូរ រសផ្អែម ល្វីង ហឹរ ប្រៃ ខារ រសលាយជូរ ចត់ ឆ្ងាញ់ មិនឆ្ងាញ់ ឬរសណាមួយសូម្បីដទៃ ដែលអាស្រ័យមហាភូតទាំង ៤ ដែលមិនអាចឃើញបាន តែប្រកបដោយការប៉ះពាល់ ឬអណ្តាតដែលមិនអាចឃើញបាន តែប្រកបដោយការប៉ះពាល់ ខ្វាំងខ្វប់ហើយក្តី កំពុងខ្វាំងខ្វប់ក្តី នឹងខ្វាំងខ្វប់ក្តី គប្បីខ្វាំងខ្វប់ក្តី ចំពោះរសណាដែលមិនអាចឃើញបាន តែប្រកបដោយការប៉ះពាល់ រសជាតិនេះ ហៅថា រសក៏បាន ថារសាយតនៈក៏បាន ថារសធាតុក៏បាន នេះរូបជារសាយតនៈ ។ រូបជារសាយតនៈនោះ តើដូចម្តេច ។ រសណា អាស្រ័យមហាភូតទាំង ៤ ដែលមិនអាចឃើញបាន តែប្រកបដោយការប៉ះពាល់ គឺរសមើម រសដើម រសសម្បក រសស្លឹក រសផ្កា រសផ្លែ ជូរ ផ្អែម ល្វីង ហឹរ ប្រៃ ខារ រសលាយជូរ ចត់ ឆ្ងាញ់ មិនឆ្ងាញ់ ឬរសណាមួយសូម្បីដទៃ អាស្រ័យមហាភូតទាំង ៤ ដែលមិនអាចឃើញបាន តែប្រកបដោយការប៉ះពាល់ ឬរសណាដែលមិនអាចឃើញបាន

តែប្រកបដោយការប៉ះពាល់ ខ្ទាំងខ្ទប់ហើយក្តី កំពុងខ្ទាំងខ្ទប់ក្តី នឹងខ្ទាំងខ្ទប់ក្តី គប្បីខ្ទាំងខ្ទប់ក្តី ចំពោះអណ្តាតដែលមិនអាចឃើញបាន តែប្រកបដោយការប៉ះពាល់ រសជាតិនុ៎ះ ហៅថា រសក៏បាន ថារសាយតនៈក៏បាន ថារសធាតុក៏បាន នេះរូបជារសាយតនៈ ។ រូបជារសាយតនៈនោះ តើដូចម្តេច ។ រសណា អាស្រ័យមហាភូតទាំង ៤ ដែលមិនអាចឃើញបាន តែប្រកបដោយការប៉ះពាល់ គឺរសមើម រសដើម រសសម្បក រសស្លឹក រសផ្កា រសផ្លែ ជូរ ផ្អែម ល្វីង ហឹរ ប្រៃ ខារ រសលាយជូរ ចត់ ឆ្ងាញ់ មិនឆ្ងាញ់ ឬរសណាមួយសូម្បីដទៃ អាស្រ័យមហាភូតទាំង ៤ ដែលមិនអាចឃើញបាន តែប្រកបដោយការប៉ះពាល់ មួយទៀត ជិវ្ហាសម្ផស្សប្រារព្ធនូវរស កើតហើយក្តី កំពុងកើតក្តី នឹងកើតក្តី គប្បីកើតក្តី ព្រោះអាស្រ័យអណ្តាតណា ។បេ។ វេទនាកើតអំពីជិវ្ហាសម្ផស្ស ប្រារព្ធនូវរសណា ព្រោះអាស្រ័យអណ្តាត ។បេ។ សញ្ញា ។បេ។ ចេតនា ។បេ។ ជិវ្ហាវិញ្ញាណ កើតឡើងហើយក្តី កំពុងកើតក្តី នឹងកើតក្តី គប្បីកើតក្តី ។បេ។ ជិវ្ហាសម្ផស្ស មានរសជាអារម្មណ៍ កើតឡើងហើយក្តី កំពុងកើតក្តី នឹងកើតក្តី គប្បីកើតក្តី ព្រោះអាស្រ័យអណ្តាតណា ។បេ។ វេទនាកើតអំពីជិវ្ហាសម្ផស្ស មានរសជាអារម្មណ៍ ព្រោះអាស្រ័យអណ្តាតណា ។បេ។ សញ្ញា ។បេ។ ចេតនា ។បេ។ ជិវ្ហាវិញ្ញាណ កើតឡើងហើយក្តី កំពុងកើតក្តី នឹងកើតក្តី គប្បីកើតក្តី រសជាតិនុ៎ះ ហៅថា រសក៏បាន រសាយតនៈក៏បាន ថារសធាតុក៏បាន នេះរូបជារសាយតនៈ ។

[២៥] រូបជាឥត្ថិន្ទ្រិយនោះ តើដូចម្តេច ។ ទ្រង់ទ្រាយជាស្រី គ្រឿងចំណាំជាស្រី កិរិយាជាស្រី អាការជាស្រី លំនាំជាស្រី ភាពជាស្រីណា របស់ស្រី រូបនេះជាឥត្ថិន្ទ្រិយ ។

[២៦] រូបជាបុរិសិន្ទ្រិយនោះ តើដូចម្តេច ។ ទ្រង់ទ្រាយជាប្រុស គ្រឿងចំណាំជាប្រុស កិរិយាជាប្រុស អាការជាប្រុស លំនាំជាបុរស ភាពជាប្រុសណា របស់ប្រុស នេះរូបជាបុរិសិន្ទ្រិយ ។

[២៧] រូបជាជីវិតិន្ទ្រិយនោះ តើដូចម្តេច ។ អាយុ ការស្ថិតនៅ ការរស់នៅយឺនយូរ ការរស់នៅ ការរំកិលទៅ ការប្រព្រឹត្តទៅ ការរក្សានូវរូបធម៌ទាំងនោះ គឺជីវិត ជីវិតិន្ទ្រិយណា នេះរូបជាជីវិតិន្ទ្រិយ ។

[២៨] រូបជាកាយវិញ្ញត្តិនោះ តើដូចម្តេច ។ ការទប់កាយ ការគាំទ្រកាយ ការទប់ទល់កាយ ការកម្រើកកាយ អាការញ៉ាំងកាយឲ្យកម្រើក ភាពញ៉ាំងកាយឲ្យកម្រើកណា នៃបុគ្គលមានចិត្តជាកុសលក្តី មានចិត្តជាអកុសលក្តី មានចិត្តជាអព្យាក្រឹតក្តី កាលឈានទៅមុខក្តី ឈានទៅក្រោយក្តី សម្លឹងមើលក្តី ក្រឡេកមើលក្តី បត់ចូលក្តី លាចេញក្តី នេះរូបជាកាយវិញ្ញត្តិ ។

[២៩] រូបជាវចីវិញ្ញត្តិនោះ តើដូចម្តេច ។ វាចា ការបន្លឺ គន្លងពាក្យ ការពោល ការគឹកកង កម្ម គឺការគឹកកង គឺវាចា វចីភេទណា នៃបុគ្គលមានចិត្តជាកុសលក្តី មានចិត្តជាអកុសលក្តី មានចិត្តជាអព្យាក្រឹតក្តី នេះហៅថា វាចា គឺការកម្រើកសម្តី ការញ៉ាំងសម្តីឲ្យកម្រើក ភាពនៃការញ៉ាំងសម្តីឲ្យកម្រើក នេះរូបជាវចីវិញ្ញត្តិ ។

[៣០] រូបជាអាកាសធាតុនោះ តើដូចម្តេច ។ កន្លែងដែលមិនអាចប្ពរាស់បាន អាកាស ទីឥតទើស ទីអាកាស ទីចន្លោះ វាលដែលមិនប៉ះពាល់ដោយមហាភូតទាំង ៤ ណា នេះរូបជាអាកាសធាតុ ។

[៣១] រូបជារូបស្សលហុតានោះ តើដូចម្តេច ។ ការរហ័សរហួន ការប្រែប្រួលរហ័ស ការមិនយឺតយូរ ការមិនបង្អង់ណានៃរូប នេះរូបជារូបស្សលហុតា ។

[៣២] រូបជារូបស្សមុទុតានោះ តើដូចម្តេច ។ ការទន់ ភាពទន់ ការមិនរឹង ការមិនស្លូកស្លឹងណានៃរូប នេះរូបជារូបស្សមុទុតា ។

[៣៣] រូបជារូបស្សកម្មញ្ញតានោះ តើដូចម្តេច ។ ភាពនៃរូប គួរដល់ការងារ ការធ្វើការងារបាន ភាពគួរធ្វើការងារបានណា នេះរូបជារូបស្ស-កម្មញ្ញតា ។

[៣៤] រូបជារូបស្សឧបចយៈនោះ តើដូចម្តេច ។ ការសន្សំណា នៃពួកអាយតនៈ នោះជារូបស្សឧបចយៈ នេះរូបជារូបស្សឧបចយៈ ។

[៣៥] រូបជារូបស្សសន្តតិនោះ តើដូចម្តេច ។ ការកកើតណា នៃរូបនោះជារូបស្សសន្តតិ គឺការតរូប នេះរូបជារូបស្សសន្តតិ ។

[៣៦] រូបជារូបស្សជរតានោះ តើដូចម្តេច ។ ជរា សេចក្តីគាំគ្រា ការបាក់ធ្មេញ សក់ស្កូវ ស្បែកជ្រីវ ការថយអាយុ ការចាស់ទុំនៃពួកឥន្ទ្រិយណា នៃរូប នេះរូបជារូបស្សជរតា ។

[៣៧] រូបជារូបស្សអនិច្ចតានោះ តើដូចម្តេច ។ ការអស់ទៅ ការ

សូន្យទៅ ការបែកធ្លាយ ការបាក់បែក ការមិនទៀង ការបាត់បង់ណា នៃរូប នេះរូបជារូបស្សអនិច្ចតា ។

[៣៨] រូបជាកពឡិង្ការាហារនោះ តើដូចម្តេច ។ បាយ នំ សដូវត្រី សាច់ ទឹកដោះស្រស់ ទឹកដោះជូរ ទឹកដោះរាវ ទឹកដោះខាប់ ប្រេង ទឹកឃ្មុំ ទឹកអំពៅ ឬរូបណាមួយសូម្បីដទៃ គឺជារបស់សម្រាប់ស៊ីក្នុងមាត់ ទំពាដោយធ្មេញ លេបចូលក្នុងបំពង់ក ប្រកក្នុងផ្ទៃ នៃពួកសត្វនោះៗ ក្នុងជនបទណាៗ ឬពួកសត្វញ៉ាំងអត្តភាពឲ្យប្រព្រឹត្តទៅ ដោយឱជាណា រូបនេះជាកពឡិង្ការាហារ ។

រូបទាំងនេះ ជាឧបាទា

ឧបាទាភាជនីយ ចប់

បឋមភាណវារ ក្នុងរូបកណ្ឌ ចប់

[៣៩] រូបមិនមែនជាឧបាទានោះ តើដូចម្តេច ។ ផោដ្ឋព្វាយតនៈ អាបោធាតុ ។

[៤០] រូបជាផោដ្ឋព្វាយតនៈនោះ តើដូចម្តេច ។ រូបជាបឋវីធាតុ តេជោធាតុ វាយោធាតុ ជារូបរឹង ទន់ ល្អិត គ្រោតគ្រាត មានសម្ផស្សជាសុខ មានសម្ផស្សជាទុក្ខ ជារូបធ្ងន់ រូបស្រាល បុគ្គលពាល់ត្រូវហើយក្តី កំពុងពាល់ត្រូវក្តី នឹងពាល់ត្រូវក្តី គប្បីពាល់ត្រូវក្តី នូវផ្សព្វណា ដែលមិនអាចឃើញបាន តែប្រកបដោយការប៉ះពាល់ ដោយកាយ ដែលមិនអាច

ឃើញបាន តែប្រកបដោយការប៉ះពាល់ ផ្សព្វទ្ទុំះ ហៅថា ផោដ្ឋព្វៈក៏បាន ថាផោដ្ឋព្វាយតនៈក៏បាន ថាផោដ្ឋព្វធាតុក៏បាន នេះរូបជាផោដ្ឋព្វាយតនៈ ។ រូបជាផោដ្ឋព្វាយតនៈនោះ តើដូចម្តេច ។ រូបជាបឋវីធាតុ តេជោធាតុ វាយោធាតុ ជារូបរឹង ទន់ ល្អិត គ្រោតគ្រាត មានសម្ផស្សជាសុខ មានសម្ផស្សជាទុក្ខ ជារូបធ្ងន់ រូបស្រាល ឬកាយដែលមិនអាចឃើញបាន តែប្រកបដោយការប៉ះពាល់ ខ្ទាំងខ្ទប់ហើយក្តី កំពុងខ្ទាំងខ្ទប់ក្តី នឹងខ្ទាំងខ្ទប់ក្តី គប្បីខ្ទាំងខ្ទប់ក្តី ចំពោះផ្សព្វណា ដែលមិនអាចឃើញបាន តែប្រកបដោយការប៉ះពាល់ ផ្សព្វទ្ទុំះ ហៅថា ផោដ្ឋព្វៈក៏បាន ថាផោដ្ឋព្វាយតនៈក៏បាន ថាផោដ្ឋព្វធាតុក៏បាន នេះរូបជាផោដ្ឋព្វាយតនៈ ។ រូបជាផោដ្ឋព្វាយតនៈនោះ តើដូចម្តេច ។ រូបជាបឋវីធាតុ តេជោធាតុ វាយោធាតុ ជារូបរឹង ទន់ ល្អិត គ្រោតគ្រាត មានសម្ផស្សជាសុខ មានសម្ផស្សជាទុក្ខ ជារូបធ្ងន់ រូបស្រាល ឬផោដ្ឋព្វៈណាដែលមិនអាចឃើញបាន តែប្រកបដោយការប៉ះពាល់ ខ្ទាំងខ្ទប់ហើយក្តី កំពុងខ្ទាំងខ្ទប់ក្តី នឹងខ្ទាំងខ្ទប់ក្តី គប្បីខ្ទាំងខ្ទប់ក្តី ក្នុងកាយ ដែលមិនអាចឃើញបាន តែប្រកបដោយការប៉ះពាល់ ផ្សព្វទ្ទុំះ ហៅថា ផោដ្ឋព្វៈក៏បាន ថាផោដ្ឋព្វាយតនៈក៏បាន ថាផោដ្ឋព្វធាតុក៏បាន នេះរូបជាផោដ្ឋព្វាយតនៈ ។ រូបជាផោដ្ឋព្វាយតនៈនោះ តើដូចម្តេច ។ រូបជាបឋវីធាតុ តេជោធាតុ វាយោធាតុ ជារូបរឹង ទន់ ល្អិត គ្រោតគ្រាត មានសម្ផស្សជាសុខ មានសម្ផស្សជាទុក្ខ ជារូបធ្ងន់ រូបស្រាល ឬកាយសម្ផស្ស អាស្រ័យនូវកាយ ព្រោះប្រារព្ធនូវផ្សព្វណា កើតឡើងហើយក្តី កំពុងកើតក្តី នឹងកើតក្តី គប្បីកើតក្តី ។បេ។

វេទនាដែលកើតអំពីកាយសម្ផស្ស អាស្រ័យនូវកាយ ព្រោះប្រារព្ធនូវផ្សព្វណា ។បេ។ សញ្ញា ។បេ។ ចេតនា ។បេ។ កាយវិញ្ញាណ កើតឡើងហើយក្តី កំពុងកើតក្តី នឹងកើតក្តី គប្បីកើតក្តី ។បេ។ កាយសម្ផស្ស មានផ្សព្វជាអារម្មណ៍ អាស្រ័យនូវកាយណា កើតហើយក្តី កំពុងកើតក្តី នឹងកើតក្តី គប្បីកើតក្តី ។បេ។ វេទនាដែលកើតអំពីកាយសម្ផស្ស មានផ្សព្វជាអារម្មណ៍ អាស្រ័យនូវកាយណា ។បេ។ សញ្ញា ។បេ។ ចេតនា ។បេ។ កាយវិញ្ញាណ កើតហើយក្តី កំពុងកើតក្តី នឹងកើតក្តី គប្បីកើតក្តី សភាវៈនុ៎ះ ហៅថាផោដ្ឋព្វៈក៏បាន ថាផោដ្ឋព្វាយតនៈក៏បាន ថាផោដ្ឋព្វធាតុក៏បាន នេះរូបជាផោដ្ឋព្វាយតនៈ ។

[៤១] រូបជាអាបោធាតុនោះ តើដូចម្តេច ។ សភាពជាទឹក ការតាំងនៅ គឺទឹក សភាពសើមជ្រាប ការតាំងនៅ គឺ សភាពសើមជ្រាប ការតភ្ជាប់នៃរូប នេះរូបជាអាបោធាតុ ។

រូបទាំងនេះ មិនមែនជាឧបាទា

[៤២] រូបជាឧបាទិន្នៈនោះ តើដូចម្តេច ។ ចក្ខាយតនៈ សោតាយតនៈ ឃានាយតនៈ ជិវ្ហាយតនៈ កាយាយតនៈ ឥត្ថិន្ទ្រិយ បុរិសិន្ទ្រិយ ជីវិតិន្ទ្រិយ ឬក៏ រូបដទៃណា គឺរូបាយតនៈ គន្ធាយតនៈ រសាយតនៈ ផោដ្ឋព្វាយតនៈ អាកាសធាតុ អាបោធាតុ រូបស្សឧបចយៈ (ការសន្សំនៃរូប) រូបស្សសន្តតិ (តំណនៃរូប) កពឡិង្ការាហារ (អាហារដែលធ្វើឲ្យជាពំនូត) ព្រោះហេតុ

នៃកម្មដែលបុគ្គលធ្វើហើយ នេះរូបជាឧបាទិន្ន ។ រូបជាអនុបាទិន្នទោះ តើដូចម្ដេច ។ សទ្ទាយតនៈ កាយវិញ្ញត្តិ (ការកម្រើកនៃកាយ) វចីវិញ្ញត្តិ (ការកម្រើកនៃវាចា) រូបស្សលហុតា (ភាពនៃរូបស្រាល) រូបស្សមុទុតា (ភាពនៃរូបទន់) រូបស្សកម្មញ្ញតា (ភាពនៃរូបគួរដល់ការងារ) រូបស្សជរតា (ភាពនៃរូបគ្រាំគ្រា) រូបស្សអនិច្ចតា (ភាពនៃរូបមិនទៀង) ឬក៏រូបដទៃណា គឺរូបាយនតៈ គន្ធាយតនៈ រសាយតនៈ ផោដ្ឋព្វាយតនៈ អាកាសធាតុ អាបោធាតុ រូបស្សឧបចយៈ រូបស្សសន្តតិ កពឡិង្ការាហារ មិនមែនព្រោះហេតុនៃកម្មដែលបុគ្គលធ្វើហើយ នេះរូបជាអនុបាទិន្ន ។

[៤៣] រូបជាឧបាទិន្នុបាទានិយៈនោះ តើដូចម្ដេច ។ ចក្ខាយតនៈ ។បេ។ កាយាយតនៈ ឥត្ថិន្ទ្រិយ បុរិសិន្ទ្រិយ ជីវិតិន្ទ្រិយ ឬក៏រូបដទៃណា គឺរូបាយនតៈ គន្ធាយតនៈ រសាយតនៈ ផោដ្ឋព្វាយតនៈ អាកាសធាតុ អាបោធាតុ រូបស្សឧបចយៈ រូបស្សសន្តតិ កពឡិង្ការាហារ ព្រោះហេតុនៃកម្មដែលបុគ្គលធ្វើហើយ នេះរូបជាឧបាទិន្នុបាទានិយៈ ។ រូបជាអនុបាទិន្នុបាទានិយៈនោះ តើដូចម្ដេច ។ សទ្ទាយតនៈ កាយវិញ្ញត្តិ វចីវិញ្ញត្តិ រូបស្សលហុតា រូបស្សមុទុតា រូបស្សកម្មញ្ញតា រូបស្សជរតា រូបស្សអនិច្ចតា ឬក៏រូបដទៃណា គឺរូបាយនតៈ សទ្ទាយតនៈ គន្ធាយតនៈ រសាយតនៈ ផោដ្ឋព្វាយតនៈ អាកាសធាតុ អាបោធាតុ រូបស្សឧបចយៈ រូបស្សសន្តតិ កពឡិង្ការាហារ មិនមែនព្រោះហេតុនៃកម្មដែលបុគ្គលធ្វើហើយ នេះរូបជាអនុបាទិន្នុបាទានិយៈ ។

[៤៤] រូបជាសនិទស្សនៈនោះ តើដូចម្ដេច ។ រូបាយតនៈ នេះរូប

ជាសនិទស្សនៈ ។ រូបជាអនិទស្សនៈនោះ តើដូចម្តេច ។ ចក្ខាយតនៈ ។បេ។ កពឡិង្ការាហារ នេះរូបជាអនិទស្សនៈ ។

[៤៥] រូបជាសប្បដិឃៈនោះ តើដូចម្តេច ។ ចក្ខាយតនៈ សោតាយតនៈ ឃានាយតនៈ ជិវ្ហាយតនៈ កាយាយតនៈ រូបាយតនៈ សទ្ទាយតនៈ គន្ធាយតនៈ រសាយតនៈ ផោដ្ឋព្វាយតនៈ នេះរូបជាសប្បដិឃៈ ។ រូបជាអប្បដិឃៈនោះ តើដូចម្តេច ។ ឥត្ថិន្ទ្រិយ ។បេ។ កពឡិង្ការាហារ នេះរូបជាអប្បដិឃៈ ។

[៤៦] រូបជាឥន្ទ្រិយនោះ តើដូចម្តេច ។ ចក្ខុន្ទ្រិយ សោតិន្ទ្រិយ ឃានិន្ទ្រិយ ជិវ្ហិន្ទ្រិយ កាយិន្ទ្រិយ ឥត្ថិន្ទ្រិយ បុរិសិន្ទ្រិយ ជីវិតិន្ទ្រិយ នេះរូបជាឥន្ទ្រិយ ។ រូបមិនមែនជាឥន្ទ្រិយនោះ តើដូចម្តេច ។ រូបាយតនៈ ។បេ។ កពឡិង្ការាហារ នេះរូបមិនមែនជាឥន្ទ្រិយ ។

[៤៧] រូបជាមហាភូតរូបនោះ តើដូចម្តេច ។ ផោដ្ឋព្វាយតនៈ និងអាបោធាតុ នេះរូបជាមហាភូត ។ រូបមិនមែនជាមហាភូតនោះ តើដូចម្តេច ។ ចក្ខាយតនៈ ។បេ។ កពឡិង្ការាហារ នេះរូបមិនមែនជាមហាភូត ។

[៤៨] រូបជាវិញ្ញត្តិនោះ តើដូចម្តេច ។ កាយវិញ្ញត្តិ វចីវិញ្ញត្តិ នេះរូបជាវិញ្ញត្តិ ។ រូបមិនមែនជាវិញ្ញត្តិនោះ តើដូចម្តេច ។ ចក្ខាយតនៈ ។បេ។ កពឡិង្ការាហារ នេះរូបមិនមែនជាវិញ្ញត្តិ ។

[៤៩] រូបជាចិត្តសមុដ្ឋាន (រូបមានចិត្តជាសមុដ្ឋាន) នោះ តើដូចម្តេច ។ កាយវិញ្ញត្តិ វចីវិញ្ញត្តិ ឬក៏រូបដទៃណា គឺរូបកើតអំពីចិត្ត មានចិត្ត

ជាហេតុ មានចិត្តជាសមុដ្ឋាន រូបាយតនៈ សទ្ទាយតនៈ គន្ធាយតនៈ រសាយតនៈ ផោដ្ឋព្វាយតនៈ អាកាសធាតុ អាបោធាតុ រូបស្សលហុតា រូបស្សមុទុតា រូបស្សកម្មញ្ញតា រូបស្សឧបចយៈ រូបស្សសន្តតិ កពឡិង្ការាហារ នេះរូបជាចិត្តសមុដ្ឋាន ។ រូបមិនមែនជាចិត្តសមុដ្ឋាននោះ តើដូចម្តេច ។ ចក្ខាយតនៈ ។បេ។ កាយាយតនៈ ឥត្ថិន្ទ្រិយ បុរិសិន្ទ្រិយ ជីវិតិន្ទ្រិយ រូបស្សជរតា រូបស្សអនិច្ចតា ឬក៏រូបដទៃណា គឺរូបមិនមែនកើតអំពីចិត្ត មិនមែនមានចិត្តជាហេតុ មិនមែនជាចិត្តសមុដ្ឋាន គឺរូបាយតនៈ សទ្ទាយតនៈ គន្ធាយតនៈ រសាយតនៈ ផោដ្ឋព្វាយតនៈ អាកាសធាតុ អាបោធាតុ រូបស្សលហុតា រូបស្សមុទុតា រូបស្សកម្មញ្ញតា រូបស្សឧបចយៈ រូបស្សសន្តតិ កពឡិង្ការាហារ នេះរូបមិនមែនជាចិត្តសមុដ្ឋាន ។

[៥០] រូបជាចិត្តសហភូ (រូបកើតព្រមគ្នានឹងចិត្ត) នោះ តើដូចម្តេច ។ កាយវិញ្ញត្តិ វចីវិញ្ញត្តិ នេះរូបជាចិត្តសហភូ ។ រូបមិនមែនជាចិត្តសហភូនោះ តើដូចម្តេច ។ ចក្ខាយតនៈ ។បេ។ កពឡិង្ការាហារ នេះរូបមិនមែនជាចិត្តសហភូ ។

[៥១] រូបជាចិត្តានុបរិវត្តិ (រូបប្រព្រឹត្តទៅតាមចិត្ត) នោះ តើដូចម្តេច ។ កាយវិញ្ញត្តិ វចីវិញ្ញត្តិ នេះរូបជាចិត្តានុបរិវត្តិ ។ រូបមិនមែនជាចិត្តានុបរិវត្តិនោះ តើដូចម្តេច ។ ចក្ខាយតនៈ ។បេ។ កពឡិង្ការាហារ នេះរូបមិនមែនជាចិត្តានុបរិវត្តិ ។

[៥២] រូបជាអជ្ឈត្តិក (រូបខាងក្នុង) នោះ តើដូចម្តេច ។ ចក្ខា-

យតនៈ ។បេ។ កាយាយតនៈ នេះរូបជាអជ្ឈត្តិក ។ រូបជាពាហិរៈ (រូបខាងក្រៅ) នោះ តើដូចម្តេច ។ រូបាយតនៈ ។បេ។ កពឡិង្ការាហារ នេះរូបជាពាហិរៈ ។

[៥៣] រូបជាឱឡារិកៈ (រូបគ្រោតគ្រាត) នោះ តើដូចម្តេច ។ ចក្ខាយតនៈ ។បេ។ ផោដ្ឋព្វាយតនៈ នេះរូបជាឱឡារិកៈ ។ រូបជាសុខុម (រូបល្អិត) នោះ តើដូចម្តេច ។ ឥត្ថិន្ទ្រិយ ។បេ។ កពឡិង្ការាហារ នេះរូបជាសុខុម ។

[៥៤] ទូរេរូប (រូបក្នុងទីឆ្ងាយ) នោះ តើដូចម្តេច ។ ឥត្ថិន្ទ្រិយ ។បេ។ កពឡិង្ការាហារ នេះទូរេរូប ។ សន្តិកេរូប (រូបក្នុងទីជិត) នោះ តើដូចម្តេច ។ ចក្ខាយតនៈ ។បេ។ ផោដ្ឋព្វាយតនៈ នេះសន្តិកេរូប ។

[៥៥] រូបជាវត្ថុនៃចក្ខុសម្ផស្សនោះ តើដូចម្តេច ។ ចក្ខាយតនៈ នេះរូបជាវត្ថុនៃចក្ខុសម្ផស្ស ។ រូបមិនមែនជាវត្ថុនៃចក្ខុសម្ផស្សនោះ តើដូចម្តេច ។ សោតាយតនៈ ។បេ។ កពឡិង្ការាហារ នេះរូបមិនមែនជាវត្ថុនៃចក្ខុសម្ផស្ស ។

[៥៦] រូបជាវត្ថុនៃវេទនា ។បេ។ នៃសញ្ញា ។បេ។ នៃចេតនា ដែលកើតអំពីចក្ខុសម្ផស្ស ។បេ។ នៃចក្ខុវិញ្ញាណនោះ តើដូចម្តេច ។ ចក្ខាយតនៈ នេះរូបជាវត្ថុនៃចក្ខុវិញ្ញាណ ។ រូបមិនមែនជាវត្ថុនៃចក្ខុវិញ្ញាណនោះ តើដូចម្តេច ។ សោតាយតនៈ ។បេ។ កពឡិង្ការាហារ នេះរូបមិនមែនជាវត្ថុនៃចក្ខុវិញ្ញាណ ។

[៥៧] រូបជាវត្ថុនៃសោតសម្ផស្ស ។បេ។ នៃឃានសម្ផស្ស ។បេ។

នៃជិវ្ហាសម្ផស្ស ។បេ។ នៃកាយសម្ផស្សនោះ តើដូចម្តេច ។ កាយាយតនៈ នេះរូបជាវត្ថុនៃកាយសម្ផស្ស ។ រូបមិនមែនជាវត្ថុនៃកាយសម្ផស្សនោះ តើដូចម្តេច ។ ចក្ខាយតនៈ ។បេ។ កពឡិង្ការាហារ នេះរូបមិនមែនជាវត្ថុនៃកាយសម្ផស្ស ។

[៥៨] រូបជាវត្ថុនៃវេទនា ។បេ។ នៃសញ្ញា ។បេ។ នៃចេតនា ដែលកើតអំពីកាយសម្ផស្ស ។បេ។ នៃកាយវិញ្ញាណនោះ តើដូចម្តេច ។ កាយាយតនៈ នេះរូបជាវត្ថុនៃកាយវិញ្ញាណ ។ រូបមិនមែនជាវត្ថុនៃកាយវិញ្ញាណនោះ តើដូចម្តេច ។ ចក្ខាយតនៈ ។បេ។ កពឡិង្ការាហារ នេះរូបមិនមែនជាវត្ថុនៃកាយវិញ្ញាណ ។

[៥៩] រូបជាអារម្មណ៍នៃចក្ខុសម្ផស្សនោះ តើដូចម្តេច ។ រូបាយតនៈ នេះរូបជាអារម្មណ៍នៃចក្ខុសម្ផស្ស ។ រូបមិនមែនជាអារម្មណ៍នៃចក្ខុសម្ផស្សនោះ តើដូចម្តេច ។ ចក្ខាយតនៈ ។បេ។ កពឡិង្ការាហារ នេះរូបមិនមែនជាអារម្មណ៍នៃចក្ខុសម្ផស្ស ។

[៦០] រូបជាអារម្មណ៍នៃវេទនា ។បេ។ នៃសញ្ញា ។បេ។ នៃចេតនាដែលកើតអំពីចក្ខុសម្ផស្ស ។បេ។ នៃចក្ខុវិញ្ញាណនោះ តើដូចម្តេច ។ រូបាយតនៈ នេះរូបជាអារម្មណ៍នៃចក្ខុវិញ្ញាណ ។ រូបមិនមែនជាអារម្មណ៍នៃចក្ខុវិញ្ញាណនោះ តើដូចម្តេច ។ ចក្ខាយតនៈ ។បេ។ កពឡិង្ការាហារ នេះរូបមិនមែនជាអារម្មណ៍នៃចក្ខុវិញ្ញាណ ។

[៦១] រូបជាអារម្មណ៍នៃសោតសម្ផស្ស ។បេ។ នៃឃានសម្ផស្ស ។បេ។

នៃជិវ្ហាសម្ផស្ស ។បេ។ នៃកាយសម្ផស្សនោះ តើដូចម្តេច ។ ផោដ្ឋព្វាយតនៈ នេះរូបជាអារម្មណ៍នៃកាយសម្ផស្ស រូបមិនមែនជាអារម្មណ៍នៃកាយសម្ផស្ស នោះ តើដូចម្តេច ។ ចក្ខ្វាយតនៈ ។បេ។ កពឡិង្ការាហារ នេះរូបមិនមែនជាអារម្មណ៍នៃកាយសម្ផស្ស ។

[៦២] រូបជាអារម្មណ៍នៃវេទនា ។បេ។ នៃសញ្ញា ។បេ។ នៃចេតនា ដែលកើតអំពីកាយសម្ផស្ស ។បេ។ នៃកាយវិញ្ញាណនោះ តើដូចម្តេច ។ ផោដ្ឋព្វាយតនៈ នេះរូបជាអារម្មណ៍នៃកាយវិញ្ញាណ ។ រូបមិនមែនជាអារម្មណ៍នៃកាយវិញ្ញាណនោះ តើដូចម្តេច ។ ចក្ខ្វាយតនៈ ។បេ។ កពឡិង្ការាហារ នេះរូបមិនមែនជាអារម្មណ៍នៃកាយវិញ្ញាណ ។

[៦៣] រូបជាចក្ខ្វាយតនៈនោះ តើដូចម្តេច ។ ចក្ខុណា គឺប្រសាទអាស្រ័យនូវមហាភូតទាំង ៤ ។បេ។ ហៅថា ស្រុកទំនេរក៏បាន នេះរូបជាចក្ខ្វាយតនៈ ។ រូបមិនមែនជាចក្ខ្វាយតនៈនោះ តើដូចម្តេច ។ សោតាយតនៈ ។បេ។ កពឡិង្ការាហារ នេះរូបមិនមែនជាចក្ខ្វាយតនៈ ។

[៦៤] រូបជាសោតាយតនៈ ។បេ។ ជាឃានាយតនៈ ។បេ។ ជាជិវ្ហាយតនៈ ។បេ។ ជាកាយាយតនៈនោះ តើដូចម្តេច ។ កាយណា គឺប្រសាទដែលអាស្រ័យនូវមហាភូតទាំង ៤ ។បេ។ ហៅថា ស្រុកទំនេរក៏បាន នេះរូបជាកាយាយតនៈ ។ រូបមិនមែនជាកាយាយតនៈនោះ តើដូចម្តេច ។ ចក្ខ្វាយតនៈ ។បេ។ កពឡិង្ការាហារ នេះរូបមិនមែនជាកាយាយតនៈ ។

[៦៥] រូបជារូបាយតនៈនោះ តើដូចម្តេច ។ រូបណា គឺពណ៌ អាស្រ័យ

នូវមហាភូតទាំង ៤ ។បេ។ ហៅថា រូបធាតុក៏បាន នេះរូបជារូបាយតនៈ ។ រូបមិនមែនជារូបាយតនៈនោះ តើដូចម្តេច ។ ចក្ខាយតនៈ ។បេ។ កពឡិង្ការាហារ នេះរូបមិនមែនជារូបាយតនៈ ។

[៦៦] រូបជាសទ្ទាយតនៈ ។បេ។ ជាគន្ធាយតនៈ ។បេ។ ជារសាយតនៈ ។បេ។ ជាផោដ្ឋព្វាយតនៈនោះ តើដូចម្តេច ។ បឋវីធាតុ ។បេ។ ហៅថា ផោដ្ឋព្វធាតុក៏បាន នេះរូបជាផោដ្ឋព្វាយតនៈ ។ រូបមិនមែនជាផោដ្ឋព្វាយតនៈនោះ តើដូចម្តេច ។ ចក្ខាយតនៈ ។បេ។ កពឡិង្ការាហារ នេះរូបមិនមែនជាផោដ្ឋព្វាយតនៈ ។

[៦៧] រូបជាចក្ខុធាតុនោះ តើដូចម្តេច ។ ចក្ខាយតនៈ នេះរូបជាចក្ខុធាតុ ។ រូបមិនមែនជាចក្ខុធាតុនោះ តើដូចម្តេច ។ សោតាយតនៈ ។បេ។ កពឡិង្ការាហារ នេះរូបមិនមែនជាចក្ខុធាតុ ។

[៦៨] រូបជាសោតធាតុ ។បេ។ ជាឃានធាតុ ។បេ។ ជាជិវ្ហាធាតុ ។បេ។ ជាកាយធាតុនោះ តើដូចម្តេច ។ កាយាយតនៈ នេះរូបជាកាយធាតុ ។ រូបមិនមែនជាកាយធាតុនោះ តើដូចម្តេច ។ ចក្ខាយតនៈ ។បេ។ កពឡិង្ការាហារ នេះរូបមិនមែនជាកាយធាតុ ។

[៦៩] រូបជារូបធាតុនោះ តើដូចម្តេច ។ រូបាយតនៈ នេះរូបជារូបធាតុ ។ រូបមិនមែនជារូបធាតុនោះ តើដូចម្តេច ។ ចក្ខាយតនៈ កពឡិង្ការាហារ នេះរូបមិនមែនជារូបធាតុ ។

[៧០] រូបជាសទ្ទធាតុ ។បេ។ ជាគន្ធធាតុ ។បេ។ ជារសធាតុ ។បេ។

ជាផោដ្ឋព្វធាតុនោះ តើដូចម្ដេច ។ ផោដ្ឋព្វាយតនៈ នេះរូបជាផោដ្ឋព្វធាតុ ។ រូបមិនមែនជាផោដ្ឋព្វធាតុនោះ តើដូចម្ដេច ។ ចក្ខាយតនៈ ។បេ។ កពឡិង្ការាហារ នេះរូបមិនមែនជាផោដ្ឋព្វធាតុ ។

[៧១] រូបជាចក្ខុន្ទ្រិយនោះ តើដូចម្ដេច ។ ចក្ខុណា គឺប្រសាទដែលអាស្រ័យមហាភូត ៤ ។បេ។ ហៅថា ស្រុកទំនេរក៏បាន នេះរូបជាចក្ខុន្ទ្រិយ ។ រូបមិនមែនជាចក្ខុន្ទ្រិយនោះ តើដូចម្ដេច ។ សោតាយតនៈ ។បេ។ កពឡិង្ការាហារ នេះរូបមិនមែនជាចក្ខុន្ទ្រិយ ។

[៧២] រូបជាសោតិន្ទ្រិយ ។បេ។ ជាឃានិន្ទ្រិយ ។បេ។ ជាជិវ្ហិន្ទ្រិយ ។បេ។ ជាកាយិន្ទ្រិយនោះ តើដូចម្ដេច ។ កាយណា គឺប្រសាទ អាស្រ័យមហាភូត ៤ ។បេ។ ហៅថា ស្រុកទំនេរក៏បាន នេះរូបជាកាយិន្ទ្រិយ ។ រូបមិនមែនជាកាយិន្ទ្រិយនោះ តើដូចម្ដេច ។ ចក្ខាយតនៈ ។បេ។ កពឡិង្ការាហារ នេះរូបមិនមែនជាកាយិន្ទ្រិយ ។

[៧៣] រូបជាឥត្ថិន្ទ្រិយនោះ តើដូចម្ដេច ។ ទ្រង់ទ្រាយជាស្រី គ្រឿងចំណាំជាស្រី កិរិយាជាស្រី អាការជាស្រី លំនាំជាស្រី ភាពជាស្រីណា របស់ស្រី នេះរូបជាឥត្ថិន្ទ្រិយ ។ រូបមិនមែនជាឥត្ថិន្ទ្រិយនោះ តើដូចម្ដេច ។ ចក្ខាយតនៈ ។បេ។ កពឡិង្ការាហារ នេះរូបមិនមែនជាឥត្ថិន្ទ្រិយ ។

[៧៤] រូបជាបុរិសិន្ទ្រិយនោះ តើដូចម្ដេច ។ ទ្រង់ទ្រាយជាប្រុស គ្រឿងចំណាំជាប្រុស កិរិយាជាប្រុស អាការជាប្រុស លំនាំជាប្រុស ភាពជាប្រុសណា របស់ប្រុស នេះរូបជាបុរិសិន្ទ្រិយ ។ រូបមិនមែនជាបុរិសិន្ទ្រិយ

នោះ តើដូចម្តេច ។ ចក្ខាយតនៈ ។បេ។ កពឡិង្ការាហារ នេះរូបមិនមែនជាបុរិសិន្ទ្រិយ ។

[៧៥] រូបជាជីវិតិន្ទ្រិយនោះ តើដូចម្តេច ។ អាយុ ការស្ថិតនៅ ការនៅយឺនយូរ ការរស់នៅ ការរំកិលទៅ ការប្រព្រឹត្តទៅ ការរក្សានូវរូបធម៌ទាំងនោះ គឺជីវិត ជីវិតិន្ទ្រិយណា នេះរូបជាជីវិតិន្ទ្រិយ ។ រូបមិនមែនជាជីវិតិន្ទ្រិយនោះ តើដូចម្តេច ។ ចក្ខាយតនៈ ។បេ។ កពឡិង្ការាហារ នេះរូបមិនមែនជាជីវិតិន្ទ្រិយ ។

[៧៦] រូបជាកាយវិញ្ញត្តិនោះ តើដូចម្តេច ។ ការទប់កាយ ការគាំទ្រកាយ ការទប់ទល់កាយ ការកម្រើកកាយ អាការញ៉ាំងកាយឲ្យកម្រើក ភាពនៃការញ៉ាំងកាយឲ្យកម្រើកណា នៃបុគ្គលមានចិត្តជាកុសលក្តី មានចិត្តជាអកុសលក្តី មានចិត្តជាអព្យាក្រឹតក្តី កាលឈានទៅមុខក្តី កាលឈានថយក្រោយក្តី កាលសម្លឹងមើលក្តី កាលក្រឡេកមើលក្តី កាលបត់ចូលក្តី កាលលាចេញក្តី នេះរូបជាកាយវិញ្ញត្តិ ។ រូបមិនមែនជាកាយវិញ្ញត្តិនោះ តើដូចម្តេច ។ ចក្ខាយតនៈ ។បេ។ កពឡិង្ការាហារ នេះរូបមិនមែនជាកាយវិញ្ញត្តិ ។

[៧៧] រូបជាវចីវិញ្ញត្តិនោះ តើដូចម្តេច ។ វាចា ការបន្លឺ គន្លងពាក្យ ការពោល ការគឹកកង កម្ម គឺការគឹងកង គឺវាចា វចីភេទណា នៃបុគ្គលមានចិត្តជាកុសលក្តី មានចិត្តជាអកុសលក្តី មានចិត្តជាអព្យាក្រឹតក្តី នេះលោកហៅថា វាចា បានដល់ ការកម្រើកសម្តី ការញ៉ាំងសម្តីឲ្យកម្រើក ភាពនៃការញ៉ាំងសម្តីឲ្យកម្រើក នេះរូបជាវចីវិញ្ញត្តិ ។ រូបមិនមែនជាវចីវិញ្ញត្តិនោះ

តើដូចម្ដេច ។ ចក្ខាយតនៈ ។បេ។ កពឡិង្ការាហារ នេះរូបមិនមែនជាវចីវិញ្ញត្តិ ។

[៧៨] រូបជាអាកាសធាតុនោះ តើដូចម្ដេច ។ កន្លែងដែលមិនអាចក្ដួរាស់បាន អាកាស ទីឥតទើស ទីអាកាស ទីចន្លោះ វាល ដែលមិនប៉ះពាល់ដោយមហាភូតទាំង ៤ ណា នេះរូបជាអាកាសធាតុ ។ រូបមិនមែនជាអាកាសធាតុនោះ តើដូចម្ដេច ។ ចក្ខាយតនៈ ។បេ។ កពឡិង្ការាហារ នេះរូបមិនមែនជាអាកាសធាតុ ។

[៧៩] រូបជាអាបោធាតុនោះ តើដូចម្ដេច ។ សភាពជាទឹក ការតាំងនៅ គឺទឹក សភាពសើមជ្រាប ការតាំងនៅ គឺសភាពសើមជ្រាប ការតភ្ជាប់នៃរូបណា នេះរូបជាអាបោធាតុ ។ រូបមិនមែនជាអាបោធាតុនោះ តើដូចម្ដេច ។ ចក្ខាយតនៈ ។បេ។ កពឡិង្ការាហារ នេះរូបមិនមែនជាអាបោធាតុ ។

[៨០] រូបជារូបស្សលហុតានោះ តើដូចម្ដេច ។ ការរហ័សរហួន ការប្រែប្រួលរហ័ស ការមិនយឺតយូរ ការមិនបន្ទន់ណា នៃរូប នេះរូបជារូបស្ស-លហុតា ។ រូបមិនមែនជារូបស្សលហុតានោះ តើដូចម្ដេច ។ ចក្ខាយតនៈ ។បេ។ កពឡិង្ការាហារ នេះរូបមិនមែនជារូបស្សលហុតា ។

[៨១] រូបជារូបស្សមុទុតានោះ តើដូចម្ដេច ។ ភាពទន់ ភាពទន់ភ្លន់ ភាពមិនរឹង ភាពមិនស្ដូកស្ដឹងណា នៃរូប នេះរូបជារូបស្សមុទុតា ។ រូបមិនមែនជារូបស្សមុទុតានោះ តើដូចម្ដេច ។ ចក្ខាយតនៈ ។បេ។ កពឡិង្ការាហារ នេះរូបមិនមែនជារូបស្សមុទុតា ។

[៨២] រូបជារូបស្សកម្មញ្ញតានោះ តើដូចម្ដេច ។ ភាពគួរដល់ការងារ

ការធ្វើការងារបាន ភាពគួរធ្វើការងារបានណា នៃរូប នេះរូបជារូបស្សកម្មញ្ញតា ។ រូបមិនមែនជារូបស្សកម្មញ្ញតានោះ តើដូចម្តេច ។ ចក្ខាយតនៈ ។បេ។ កពឡិង្ការាហារ នេះរូបមិនមែនជារូបស្សកម្មញ្ញតា ។

[៨៣] រូបជារូបស្សឧបចយៈនោះ តើដូចម្តេច ។ ការសន្សំណា នៃពួកអាយតនៈ ការសន្សំនោះ ឈ្មោះថា រូបស្សឧបចយៈ នេះរូបជារូបស្សឧបចយៈ ។ រូបមិនមែនជារូបស្សឧបចយៈនោះ តើដូចម្តេច ។ ចក្ខាយតនៈ ។បេ។ កពឡិង្ការាហារ នេះរូបមិនមែនជារូបស្សឧបចយៈ ។

[៨៤] រូបជារូបស្សសន្តតិនោះ តើដូចម្តេច ។ ការសន្សំណា នៃរូប ការសន្សំនោះ ឈ្មោះថា រូបស្សសន្តតិ នេះរូបជារូបស្សសន្តតិ ។ រូបមិនមែនជារូបស្សសន្តតិនោះ តើដូចម្តេច ។ ចក្ខាយតនៈ ។បេ។ កពឡិង្ការាហារ នេះរូបមិនមែនជារូបស្សសន្តតិ ។

[៨៥] រូបជារូបស្សជរតានោះ តើដូចម្តេច ។ ជរា សេចក្តីគ្រាំគ្រា ធ្មេញបាក់ សក់ស្កូវ ស្បែកយ្រួរយារ ការថយអាយុ ចាស់ទុំនៃឥន្ទ្រិយណា នៃរូប នេះរូបជារូបស្សជរតា ។ រូបមិនមែនជារូបស្សជរតានោះ តើដូចម្តេច ។ ចក្ខាយតនៈ ។បេ។ កពឡិង្ការាហារ នេះរូបមិនមែនជារូបស្សជរតា ។

[៨៦] រូបជារូបស្សអនិច្ចតានោះ តើដូចម្តេច ។ ការអស់ទៅ ការវិនាស ការបែកធ្លាយ ការប្រេះឆា ការមិនទៀងទាត់ ការបាត់បង់ណា នៃរូប នេះរូបជារូបស្សអនិច្ចតា ។ រូបមិនមែនជារូបស្សអនិច្ចតានោះ តើដូចម្តេច ។ ចក្ខាយតនៈ ។បេ។ កពឡិង្ការាហារ នេះរូបមិនមែនជារូបស្សអនិច្ចតា ។

[៨៧] រូបជាកពឡិង្ការាហារនោះ តើដូចម្តេច ។ បាយ នំ សដូវ ត្រី សាច់ ទឹកដោះស្រស់ ទឹកដោះជូរ ទឹកដោះរាវ ទឹកដោះខាប់ ប្រេង ទឹកឃ្មុំ ស្ករអំពៅ ឬក៏រូបណាសូម្បីដទៃ គឺរូបជារបស់សម្រាប់ស៊ីក្នុងមាត់ ទំពាដោយធ្មេញ គប្បីលេបចូលក្នុងបំពង់ក ប្រកក្នុងផ្ទៃ នៃពួកសត្វនោះៗ ក្នុងជនបទណាៗ ឬពួកសត្វញ៉ាំងអត្តភាព ឲ្យប្រព្រឹត្តទៅដោយឱជាណា នេះ រូបជាកពឡិង្ការាហារ ។ រូបមិនមែនជាកពឡិង្ការាហារនោះ តើដូចម្តេច ។ ចក្ខាយតនៈ ។បេ។ កាពនៃរូបមិនទៀង នេះរូបមិនមែនជាកពឡិង្ការាហារ ។

ការសង្គ្រោះរូបដោយចំណែក ២ យ៉ាងនេះ

ទុកនិទ្ទេស ចប់

[៨៨] រូបខាងក្នុងជាឧបាទានោះ តើដូចម្តេច ។ ចក្ខាយតនៈ ។បេ។ កាយាយតនៈ នេះរូបខាងក្នុងជាឧបាទា ។ រូបខាងក្រៅជាឧបាទានោះ តើដូចម្តេច ។ រូបាយតនៈ ។បេ។ កពឡិង្ការាហារ នេះរូបខាងក្រៅជាឧបាទា ។ រូបខាងក្រៅមិនមែនជាឧបាទានោះ តើដូចម្តេច ។ ផោដ្ឋព្វាយតនៈ និង អាបោធាតុ នេះរូបខាងក្រៅ មិនមែនជាឧបាទា ។

[៨៩] រូបខាងក្នុង ជាឧបាទិន្នានោះ តើដូចម្តេច ។ ចក្ខាយតនៈ ។បេ។ កាយាយតនៈ នេះរូបខាងក្នុងជាឧបាទិន្ន ។ រូបខាងក្រៅជាឧបាទិន្ននោះ តើដូចម្តេច ។ ឥត្ថិន្ទ្រិយ បុរិសិន្ទ្រិយ ជីវិតិន្ទ្រិយ ឬក៏រូបដទៃណា គឺរូបាយតនៈ គន្ធាយតនៈ រសាយតនៈ ផោដ្ឋព្វាយតនៈ អាកាសធាតុ អាបោធាតុ រូបស្ស-

ឧបចយៈ រូបស្សសន្តតិ កពឡិង្ការាហារ ព្រោះហេតុនៃកម្មដែលបុគ្គលធ្វើហើយ នេះរូបខាងក្រៅជាឧបាទិន្ន ។ រូបខាងក្រៅ ជាអនុបាទិន្នទោះ តើដូចម្តេច ។ សទ្ទាយតនៈ កាយវិញ្ញត្តិ វចីវិញ្ញត្តិ រូបស្សលហុតា រូបស្សមុទុតា រូបស្សកម្មញ្ញតា រូបស្សជរតា រូបស្សអនិច្ចតា ឬក៏រូបដទៃណា គឺរូបាយតនៈ សទ្ទាយតនៈ គន្ធាយតនៈ រសាយតនៈ ផោដ្ឋព្វាយតនៈ អាកាសធាតុ អាបោធាតុ រូបស្សឧបចយៈ រូបស្សសន្តតិ កពឡិង្ការាហារ មិនមែនព្រោះហេតុនៃកម្មដែលបុគ្គលធ្វើទេ នេះរូបខាងក្រៅ ជាអនុបាទិន្ន ។

[៩០] រូបខាងក្នុង ជាឧបាទិន្នុបាទានិយៈនោះ តើដូចម្តេច ។ ចក្ខាយតនៈ ។បេ។ កាយាយតនៈ នេះរូបខាងក្នុង ជាឧបាទិន្នុបាទានិយៈ ។ រូបខាងក្រៅ ជាឧបាទិន្នុបាទានិយៈនោះ តើដូចម្តេច ។ ឥត្ថិន្ទ្រិយ បុរិសិន្ទ្រិយ ជីវិតិន្ទ្រិយ ឬក៏រូបដទៃណា គឺរូបាយតនៈ គន្ធាយតនៈ រសាយតនៈ ផោដ្ឋព្វាយតនៈ អាកាសធាតុ អាបោធាតុ រូបស្សឧបចយៈ រូបស្សសន្តតិ កពឡិង្ការាហារ ព្រោះហេតុនៃកម្មដែលបុគ្គលធ្វើហើយ នេះរូបខាងក្រៅ ជាឧបាទិន្នុបាទានិយៈ ។ រូបខាងក្រៅ ជាអនុបាទិន្នុបាទានិយៈនោះ តើដូចម្តេច ។ សទ្ទាយតនៈ កាយវិញ្ញត្តិ វចីវិញ្ញត្តិ រូបស្សលហុតា រូបស្សមុទុតា រូបស្សកម្មញ្ញតា រូបស្សជរតា រូបស្សអនិច្ចតា ឬក៏រូបដទៃណា គឺរូបាយតនៈ គន្ធាយតនៈ រសាយតនៈ ផោដ្ឋព្វាយតនៈ អាកាសធាតុ អាបោធាតុ រូបស្សឧបចយៈ រូបស្សសន្តតិ កពឡិង្ការាហារ មិនមែនព្រោះហេតុនៃកម្មដែលបុគ្គលធ្វើហើយទេ នេះរូបខាងក្រៅ ជាអនុបាទិន្នុបាទានិយៈ ។

[៩១] រូបខាងក្នុង ជាអនិទស្សនៈនោះ តើដូចម្តេច ។ ចក្ខាយតនៈ។បេ។ កាយាយតនៈ នេះរូបខាងក្នុង ជាអនិទស្សនៈ ។ រូបខាងក្រៅ ជាអនិទស្សនៈនោះ តើដូចម្តេច ។ រូបាយតនៈ នេះរូបខាងក្រៅ ជាសនិទស្សនៈ ។ រូបខាងក្រៅ ជាអនិទស្សនៈនោះ តើដូចម្តេច ។ សទ្ទាយតនៈ ។បេ។ កពឡិង្ការាហារ នេះរូបខាងក្រៅ ជាអនិទស្សនៈ ។

[៩២] រូបខាងក្នុង ជាសប្បដិឃៈនោះ តើដូចម្តេច ។ ចក្ខាយតនៈ ។បេ។ កាយាយតនៈ នេះរូបខាងក្នុង ជាសប្បដិឃៈ ។ រូបខាងក្រៅ ជាសប្បដិឃៈនោះ តើដូចម្តេច ។ រូបាយតនៈ ។បេ។ ផោដ្ឋព្វាយតនៈ នេះរូបខាងក្រៅ ជាសប្បដិឃៈ ។ រូបខាងក្រៅ ជាអប្បដិឃៈនោះ តើដូចម្តេច ។ ឥត្ថិន្ទ្រិយ ។បេ។ កពឡិង្ការាហារ នេះរូបខាងក្រៅ ជាអប្បដិឃៈ ។

[៩៣] រូបខាងក្នុង ជាឥន្ទ្រិយនោះ តើដូចម្តេច ។ ចក្ខុន្ទ្រិយ ។បេ។ កាយិន្ទ្រិយ នេះរូបខាងក្នុង ជាឥន្ទ្រិយ ។ រូបខាងក្រៅ ជាឥន្ទ្រិយនោះ តើដូចម្តេច ។ ឥត្ថិន្ទ្រិយ បុរិសិន្ទ្រិយ ជីវិតិន្ទ្រិយ នេះរូបខាងក្រៅ ជាឥន្ទ្រិយ ។ រូបខាងក្រៅ មិនមែនជាឥន្ទ្រិយនោះ តើដូចម្តេច ។ រូបាយតនៈ ។បេ។ កពឡិង្ការាហារ នេះរូបខាងក្រៅ មិនមែនជាឥន្ទ្រិយ ។

[៩៤] រូបខាងក្នុង មិនមែនជាមហាភូតនោះ តើដូចម្តេច ។ ចក្ខាយតនៈ ។បេ។ កាយាយតនៈ នេះរូបខាងក្នុង មិនមែនជាមហាភូត ។ រូបខាងក្រៅ ជាមហាភូតនោះ តើដូចម្តេច ។ ផោដ្ឋព្វាយតនៈ អាបោធាតុ នេះរូបខាងក្រៅ ជាមហាភូត ។ រូបខាងក្រៅ មិនមែនជាមហាភូតនោះ តើដូច

ម្ដេច ។ រូបាយតនៈ ។បេ។ កពឡិង្ការាហារ នេះរូបខាងក្រៅ មិនមែនជាមហាភូត ។

[៩៥] រូបខាងក្នុង មិនមែនជាវិញ្ញត្តិនោះ តើដូចម្ដេច ។ ចក្ខាយតនៈ ។បេ។ កាយាយតនៈ នេះរូបខាងក្នុង មិនមែនជាវិញ្ញត្តិ ។ រូបខាងក្រៅ ជាវិញ្ញត្តិនោះ តើដូចម្ដេច ។ កាយវិញ្ញត្តិ វចីវិញ្ញត្តិ នេះរូបខាងក្រៅ ជាវិញ្ញត្តិ ។ រូបខាងក្រៅ មិនមែនជាវិញ្ញត្តិនោះ តើដូចម្ដេច ។ រូបាយតនៈ ។បេ។ កពឡិង្ការាហារ នេះរូបខាងក្រៅ មិនមែនជាវិញ្ញត្តិ ។

[៩៦] រូបខាងក្នុង មិនមែនជាចិត្តសមុដ្ឋាននោះ តើដូចម្ដេច ។ ចក្ខាយតនៈ ។បេ។ កាយាយតនៈ នេះរូបខាងក្នុង មិនមែនជាចិត្តសមុដ្ឋាន ។ រូបខាងក្រៅ ជាចិត្តសមុដ្ឋាននោះ តើដូចម្ដេច ។ កាយវិញ្ញត្តិ វចីវិញ្ញត្តិ ឬក៏រូបដទៃណា គឺរូបកើតអំពីចិត្ត មានចិត្តជាហេតុ មានចិត្តជាសមុដ្ឋាន ឬរូបាយតនៈ សទ្ទាយតនៈ គន្ធាយតនៈ រសាយតនៈ ផោដ្ឋព្វាយតនៈ អាកាសធាតុ អាបោធាតុ រូបស្សលហុតា រូបស្សមុទុតា រូបស្សកម្មញ្ញតា រូបស្សឧបចយៈ រូបស្សសន្តតិ កពឡិង្ការាហារ នេះរូបខាងក្រៅ ជាចិត្តសមុដ្ឋាន ។ រូបខាងក្រៅ មិនមែនជាចិត្តសមុដ្ឋាននោះ តើដូចម្ដេច ។ ឥត្ថិន្ទ្រិយ បុរិសិន្ទ្រិយ ជីវិតិន្ទ្រិយ រូបស្សជរតា រូបស្សអនិច្ចតា ឬក៏រូបដទៃណា គឺរូបមិនមែនកើតអំពីចិត្ត មិនមែនមានចិត្តជាហេតុ មិនមែនមានចិត្តជាសមុដ្ឋាន ឬរូបាយតនៈ សទ្ទាយតនៈ គន្ធាយតនៈ រសាយតនៈ ផោដ្ឋព្វាយតនៈ អាកាសធាតុ អាបោធាតុ រូបស្សលហុតា រូបស្សមុទុតា រូបស្សកម្មញ្ញតា រូបស្សឧបចយៈ

រូបស្សសន្តតិ កពឡិង្ការាហារ នេះរូបខាងក្រៅ មិនមែនជាចិត្តសមុដ្ឋាន ។

[៩៧] រូបខាងក្នុង មិនមែនជាចិត្តសហភូនោះ តើដូចម្តេច ។ ចក្ខាយតនៈ ។បេ។ កាយាយតនៈ នេះរូបខាងក្នុង មិនមែនជាចិត្តសហភូ ។ រូបខាងក្រៅ ជាចិត្តសហភូនោះ តើដូចម្តេច ។ កាយវិញ្ញត្តិ វចីវិញ្ញត្តិ នេះរូបខាងក្រៅ ជាចិត្តសហភូ ។ រូបខាងក្រៅ មិនមែនជាចិត្តសហភូនោះ តើដូចម្តេច ។ រូបាយតនៈ ។បេ។ កពឡិង្ការាហារ នេះរូបខាងក្រៅ មិនមែនជាចិត្តសហភូ ។

[៩៨] រូបខាងក្នុង មិនមែនជាចិត្តានុបរិវត្តិនោះ តើដូចម្តេច ។ ចក្ខាយតនៈ ។បេ។ កាយាយតនៈ នេះរូបខាងក្នុង មិនមែនជាចិត្តានុបរិវត្តិ ។ រូបខាងក្រៅ ជាចិត្តានុបរិវត្តិនោះ តើដូចម្តេច ។ កាយវិញ្ញត្តិ វចីវិញ្ញត្តិ នេះរូបខាងក្រៅ ជាចិត្តានុបរិវត្តិ ។ រូបខាងក្រៅ មិនមែនជាចិត្តានុបរិវត្តិនោះ តើដូចម្តេច ។ រូបាយតនៈ ។បេ។ កពឡិង្ការាហារ នេះរូបខាងក្រៅ មិនមែនជាចិត្តានុបរិវត្តិ ។

[៩៩] រូបខាងក្នុង ជាឱឡារិកៈនោះ តើដូចម្តេច ។ ចក្ខាយតនៈ ។បេ។ កាយាយតនៈ នេះរូបខាងក្នុង ជាឱឡារិកៈ ។ រូបខាងក្រៅ ជាឱឡារិកៈនោះ តើដូចម្តេច ។ រូបាយតនៈ ។បេ។ ផោដ្ឋព្វាយតនៈ នេះរូបខាងក្រៅ ជាឱឡារិកៈ ។ រូបខាងក្រៅ ជាសុខុមនោះ តើដូចម្តេច ។ ឥត្ថិន្ទ្រិយ ។បេ។ កពឡិង្ការាហារ នេះរូបខាងក្រៅ ជាសុខុម ។

[១០០] រូបខាងក្នុង ជាសន្តិកេរូបនោះ តើដូចម្តេច ។ ចក្ខាយតនៈ ។បេ។

កាយាយតនៈ នេះរូបខាងក្នុង ជាសន្តិកេរូប ។ រូបខាងក្រៅ ជាទូរេរូបនោះ តើដូចម្ដេច ។ ឥត្ថិន្ទ្រិយ ។បេ។ កពឡិង្ការាហារ នេះរូបខាងក្រៅ ជាទូរេរូប ។ រូបខាងក្រៅ ជាសន្តិកេរូបនោះ តើដូចម្ដេច ។ រូបាយតនៈ ។បេ។ ផោដ្ឋព្វាយតនៈ នេះរូបខាងក្រៅ ជាសន្តិកេរូប ។

[១០១] រូបខាងក្រៅ មិនមែនជាវត្ថុ នៃចក្ខុសម្ផស្សនោះ តើដូចម្ដេច ។ រូបាយតនៈ ។បេ។ កពឡិង្ការាហារ នេះរូបខាងក្រៅ មិនមែនជាវត្ថុនៃចក្ខុសម្ផស្ស ។ រូបខាងក្នុង ជាវត្ថុនៃចក្ខុសម្ផស្សនោះ តើដូចម្ដេច ។ ចក្ខាយតនៈ នេះរូបខាងក្នុង ជាវត្ថុនៃចក្ខុសម្ផស្ស ។ រូបខាងក្នុង មិនមែនជាវត្ថុនៃចក្ខុសម្ផស្សនោះ តើដូចម្ដេច ។ សោតាយតនៈ ។បេ។ កាយាយតនៈ នេះរូបខាងក្នុង មិនមែនជាវត្ថុ នៃចក្ខុសម្ផស្ស ។

[១០២] រូបខាងក្រៅ មិនមែនជាវត្ថុនៃវេទនា ។បេ។ នៃសញ្ញា ។បេ។ នៃចេតនា ដែលកើតអំពីចក្ខុសម្ផស្ស ។បេ។ នៃចក្ខុវិញ្ញាណនោះ តើដូចម្ដេច ។ រូបាយតនៈ ។បេ។ កពឡិង្ការាហារ នេះរូបខាងក្រៅ មិនមែនជាវត្ថុនៃចក្ខុវិញ្ញាណ ។ រូបខាងក្នុង ជាវត្ថុនៃចក្ខុវិញ្ញាណនោះ តើដូចម្ដេច ។ ចក្ខាយតនៈ នេះរូបខាងក្នុង ជាវត្ថុនៃចក្ខុវិញ្ញាណ ។បេ។ រូបខាងក្នុង មិនមែនជាវត្ថុនៃចក្ខុវិញ្ញាណនោះ តើដូចម្ដេច ។ សោតាយតនៈ ។បេ។ កាយាយាតនៈ នេះរូបខាងក្នុង មិនមែនជាវត្ថុនៃចក្ខុវិញ្ញាណ ។

[១០៣] រូបខាងក្រៅ មិនមែនជាវត្ថុនៃសោតសម្ផស្ស ។បេ។ នៃឃានសម្ផស្ស ។បេ។ នៃជិវ្ហាសម្ផស្ស ។បេ។ នៃកាយសម្ផស្សនោះ តើដូច

ម្តេច ។ រូបាយតនៈ ។បេ។ កពឡីង្ការាហារ នេះរូបខាងក្រៅ មិនមែនជាវត្ថុនៃកាយសម្ផស្ស ។ រូបខាងក្នុង ជាវត្ថុនៃកាយសម្ផស្សនោះ តើដូចម្តេច ។ កាយាយតនៈ នេះរូបខាងក្នុង ជាវត្ថុនៃកាយសម្ផស្ស ។ រូបខាងក្នុង មិនមែនជាវត្ថុនៃកាយសម្ផស្សនោះ តើដូចម្តេច ។ ចក្ខាយតនៈ ។បេ។ ជិវ្ហាយតនៈ នេះរូបខាងក្នុង មិនមែនជាវត្ថុនៃកាយសម្ផស្ស ។

[១០៤] រូបខាងក្រៅ មិនមែនជាវត្ថុនៃវេទនា ។បេ។ នៃសញ្ញា ។បេ។ នៃចេតនាដែលកើតអំពីកាយសម្ផស្ស ។បេ។ នៃកាយវិញ្ញាណនោះ តើដូចម្តេច ។ រូបាយតនៈ ។បេ។ កពឡីង្ការាហារ នេះរូបខាងក្រៅ មិនមែនជាវត្ថុនៃកាយវិញ្ញាណ ។ រូបខាងក្នុង ជាវត្ថុនៃកាយវិញ្ញាណនោះ តើដូចម្តេច ។ កាយាយតនៈ នេះរូបខាងក្នុង ជាវត្ថុនៃកាយវិញ្ញាណ ។ រូបខាងក្នុង មិនមែនជាវត្ថុនៃកាយវិញ្ញាណនោះ តើដូចម្តេច ។ ចក្ខាយតនៈ ។បេ។ ជិវ្ហាយតនៈ នេះរូបខាងក្នុង មិនមែនជាវត្ថុនៃកាយវិញ្ញាណ ។

[១០៥] រូបខាងក្នុង មិនមែនជាអារម្មណ៍នៃចក្ខុសម្ផស្សនោះ តើដូចម្តេច ។ ចក្ខាយតនៈ ។បេ។ កាយាយតនៈ នេះរូបខាងក្នុង មិនមែនជាអារម្មណ៍នៃចក្ខុសម្ផស្ស ។ រូបខាងក្រៅ ជាអារម្មណ៍នៃចក្ខុសម្ផស្សនោះ តើដូចម្តេច ។ រូបាយតនៈ នេះរូបខាងក្រៅ ជាអារម្មណ៍នៃចក្ខុសម្ផស្ស ។ រូបខាងក្រៅ មិនមែនជាអារម្មណ៍នៃចក្ខុសម្ផស្សនោះ តើដូចម្តេច ។ សទ្ទាយតនៈ ។បេ។ កពឡីង្ការាហារ នេះរូបខាងក្រៅ មិនមែនជាអារម្មណ៍នៃចក្ខុសម្ផស្ស ។

[១០៦] រូបខាងក្នុង មិនមែនជាអារម្មណ៍នៃវេទនា ។បេ។ នៃសញ្ញា ។បេ។

នៃចេតនាដែលកើតអំពីចក្ខុសម្ផស្ស ។បេ។ នៃចក្ខុវិញ្ញាណនោះ តើដូចម្ដេច ។ ចក្ខាយតនៈ ។បេ។ កាយាយតនៈ នេះរូបខាងក្នុង មិនមែនជាអារម្មណ៍នៃចក្ខុវិញ្ញាណ ។ រូបខាងក្រៅ ជាអារម្មណ៍នៃចក្ខុវិញ្ញាណនោះ តើដូចម្ដេច ។ រូបាយតនៈ នេះរូបខាងក្រៅ ជាអារម្មណ៍នៃចក្ខុវិញ្ញាណ ។ រូបខាងក្រៅ មិនមែនជាអារម្មណ៍នៃចក្ខុវិញ្ញាណនោះ តើដូចម្ដេច ។ សទ្ទាយតនៈ ។បេ។ កពឡិង្ការាហារ នេះរូបខាងក្រៅ មិនមែនជាអារម្មណ៍នៃចក្ខុវិញ្ញាណ ។

[១០៧] រូបខាងក្នុង មិនមែនជាអារម្មណ៍នៃសោតសម្ផស្ស ។បេ។ នៃឃានសម្ផស្ស ។បេ។ នៃជិវ្ហាសម្ផស្ស ។បេ។ នៃកាយសម្ផស្សនោះ តើដូចម្ដេច ។ ចក្ខាយតនៈ ។បេ។ កាយាយតនៈ នេះរូបខាងក្នុង មិនមែនជាអារម្មណ៍នៃកាយសម្ផស្ស ។ រូបខាងក្រៅ ជាអារម្មណ៍នៃកាយសម្ផស្សនោះ តើដូចម្ដេច ។ ផោដ្ឋព្វាយតនៈ នេះរូបខាងក្រៅ ជាអារម្មណ៍នៃកាយសម្ផស្ស ។ រូបជាខាងក្រៅ មិនមែនជាអារម្មណ៍នៃកាយសម្ផស្សនោះ តើដូចម្ដេច ។ រូបា-យតនៈ ។បេ។ កពឡិង្ការាហារ នេះរូបខាងក្រៅ មិនមែនជាអារម្មណ៍នៃកាយសម្ផស្ស ។

[១០៨] រូបខាងក្នុង មិនមែនជាអារម្មណ៍នៃវេទនា ។បេ។ នៃសញ្ញា ។បេ។ នៃចេតនាដែលកើតអំពីកាយសម្ផស្ស ។បេ។ នៃកាយវិញ្ញាណនោះ តើដូចម្ដេច ។ ចក្ខាយតនៈ ។បេ។ កាយាយតនៈ នេះរូបខាងក្នុង មិនមែនជាអារម្មណ៍នៃកាយវិញ្ញាណ ។ រូបខាងក្រៅ ជាអារម្មណ៍នៃកាយវិញ្ញាណនោះ តើដូចម្ដេច ។ ផោដ្ឋព្វាយតនៈ នេះរូបខាងក្រៅ ជាអារម្មណ៍នៃកាយ-

វិញ្ញាណ ។ រូបខាងក្រៅ មិនមែនជាអារម្មណ៍នៃកាយវិញ្ញាណនោះ តើដូចម្តេច ។ រូបាយតនៈ ។បេ។ កពឡិង្ការាហារ នេះរូបខាងក្រៅ មិនមែនជាអារម្មណ៍នៃកាយវិញ្ញាណ ។

[១០៩] រូបខាងក្រៅ មិនមែនជាចក្ខាយតនៈនោះ តើដូចម្តេច ។ រូបាយតនៈ ។បេ។ កពឡិង្ការាហារ នេះរូបខាងក្រៅ មិនមែនជាចក្ខាយតនៈ ។ រូបខាងក្នុង ជាចក្ខាយតនៈនោះ តើដូចម្តេច ។ ចក្ខុណា គឺប្រសាទ អាស្រ័យមហាភូតទាំង ៤ ។បេ។ ហៅថា ស្រុកទំនេរក៏បាន នេះរូបខាងក្នុង ជាចក្ខាយតនៈ ។ រូបខាងក្នុង មិនមែនជាចក្ខាយតនៈនោះ តើដូចម្តេច ។ សោតាយតនៈ ។បេ។ កាយាយតនៈ នេះរូបខាងក្នុង មិនមែនជាចក្ខាយាតនៈ ។

[១១០] រូបខាងក្រៅ មិនមែនជាសោតាយតនៈ ។បេ។ មិនមែនជាឃានាយតនៈ ។បេ។ មិនមែនជាជិវ្ហាយតនៈ ។បេ។ មិនមែនជាកាយាយតនៈនោះ តើដូចម្តេច ។ រូបាយតនៈ ។បេ។ កពឡិង្ការាហារ នេះរូបខាងក្រៅ មិនមែនជាកាយាយតនៈ ។ រូបខាងក្នុង ជាកាយាយតនៈនោះ តើដូចម្តេច ។ កាយណា គឺប្រសាទ អាស្រ័យមហាភូតទាំង ៤ ។បេ។ ហៅថា ស្រុកទំនេរក៏បាន នេះរូបខាងក្នុង ជាកាយាយតនៈ ។ រូបខាងក្នុង មិនមែនជាកាយាយតនៈនោះ តើដូចម្តេច ។ ចក្ខាយតនៈ ។បេ។ ជិវ្ហាយតនៈ នេះរូបខាងក្នុង មិនមែនជាកាយាយតនៈ ។

[១១១] រូបខាងក្នុង មិនមែនជារូបាយតនៈនោះ តើដូចម្តេច ។ ចក្ខាយតនៈ ។បេ។ កាយាយតនៈ នេះរូបខាងក្នុង មិនមែនជារូបាយតនៈ ។

រូបខាងក្រៅ ជារូបាយតនៈនោះ តើដូចម្ដេច ។ រូបណា គឺពណ៌ និងរស្មី អាស្រ័យមហាភូតទាំង ៤ ។បេ។ ហៅថា រូបធាតុក៏បាន នេះរូបខាងក្រៅ ជារូបាយតនៈ ។ រូបខាងក្រៅ មិនមែនជារូបាយតនៈនោះ តើដូចម្ដេច ។ សទ្ទាយតនៈ ។បេ។ កពឡិង្ការាហារ នេះរូបខាងក្រៅ មិនមែនជារូបាយតនៈ ។

[១១២] រូបខាងក្នុង មិនមែនជាសទ្ទាយតនៈ ។បេ។ មិនមែនជាគន្ធាយតនៈ ។បេ។ មិនមែនជារសាយតនៈ ។បេ។ មិនមែនជាផោដ្ឋព្វាយតនៈនោះ តើដូចម្ដេច ។ ចក្ខាយតនៈ ។បេ។ កាយាយាតនៈ នេះរូបខាងក្នុង មិនមែនជាផោដ្ឋព្វាយតនៈ ។ រូបខាងក្រៅ ជាផោដ្ឋព្វាយតនៈនោះ តើដូចម្ដេច ។ បឋវីធាតុ ។បេ។ ហៅថា ផោដ្ឋព្វធាតុក៏បាន នេះរូបខាងក្រៅ ជាផោដ្ឋព្វាយតនៈ ។ រូបខាងក្រៅ មិនមែនជាផោដ្ឋព្វាយតនៈនោះ តើដូចម្ដេច ។ រូបាយតនៈ ។បេ។ កពឡិង្ការាហារ នេះរូបខាងក្រៅ មិនមែនជាផោដ្ឋព្វាយតនៈ ។

[១១៣] រូបខាងក្រៅ មិនមែនជាចក្ខុធាតុនោះ តើដូចម្ដេច ។ រូបាយតនៈ ។បេ។ កពឡិង្ការាហារ នេះរូបខាងក្រៅ មិនមែនជាចក្ខុធាតុ ។ រូបខាងក្នុង ជាចក្ខុធាតុនោះ តើដូចម្ដេច ។ ចក្ខាយតនៈ នេះរូបខាងក្នុង ជាចក្ខុធាតុ ។ រូបខាងក្នុង មិនមែនជាចក្ខុធាតុនោះ តើដូចម្ដេច ។ សោតាយតនៈ ។បេ។ កាយាយតនៈ នេះរូបខាងក្នុង មិនមែនជាចក្ខុធាតុ ។

[១១៤] រូបខាងក្រៅ មិនមែនជាសោតធាតុ ។បេ។ មិនមែនជាឃានធាតុ ។បេ។ មិនមែនជាជិវ្ហាធាតុ ។បេ។ មិនមែនជាកាយធាតុនោះ តើដូចម្ដេច ។ រូបាយតនៈ ។បេ។ កពឡិង្ការាហារ នេះរូបខាងក្រៅ មិនមែនជា

កាយធាតុ ។ រូបខាងក្នុង ជាកាយធាតុនោះ តើដូចម្តេច ។ កាយាយតនៈ នេះរូបខាងក្នុង ជាកាយធាតុ ។ រូបខាងក្នុង មិនមែនកាយធាតុនោះ តើដូចម្តេច ។ ចក្ខាយតនៈ ។បេ។ ជិវ្ហាយតនៈ នេះរូបខាងក្នុង មិនមែនជាកាយធាតុ ។

[១១៥] រូបខាងក្នុង មិនមែនជារូបធាតុនោះ តើដូចម្តេច ។ ចក្ខាយតនៈ ។បេ។ កាយាយតនៈ នេះរូបខាងក្នុង មិនមែនជារូបធាតុ ។ រូបខាងក្រៅ ជារូបធាតុនោះ តើដូចម្តេច ។ រូបាយតនៈ នេះរូបខាងក្រៅ ជារូបធាតុ ។ រូបខាងក្រៅ មិនមែនជារូបធាតុនោះ តើដូចម្តេច ។ សទ្ទាយតនៈ ។បេ។ កពឡិង្ការាហារ នេះរូបខាងក្រៅ មិនមែនជារូបធាតុ ។

[១១៦] រូបខាងក្នុង មិនមែនជាសទ្ទធាតុ ។បេ។ មិនមែនជាគន្ធធាតុ ។បេ។ មិនមែនជារសធាតុ ។បេ។ មិនមែនជាផោដ្ឋព្វធាតុនោះ តើដូចម្តេច ។ ចក្ខាយតនៈ ។បេ។ កាយាយតនៈ នេះរូបខាងក្នុង មិនមែនជាផោដ្ឋព្វធាតុ ។ រូបខាងក្រៅ ជាផោដ្ឋព្វធាតុនោះ តើដូចម្តេច ។ ផោដ្ឋព្វាយតនៈ នេះរូបខាងក្រៅ ជាផោដ្ឋព្វធាតុ ។ រូបខាងក្រៅ មិនមែនជាផោដ្ឋព្វធាតុនោះ តើដូចម្តេច ។ រូបាយតនៈ ។បេ។ កពឡិង្ការាហារ នេះរូបខាងក្រៅ មិនមែនជាផោដ្ឋព្វធាតុ ។

[១១៧] រូបខាងក្រៅ មិនមែនជាចក្ខុន្ទ្រិយនោះ តើដូចម្តេច ។ រូបាយតនៈ ។បេ។ កពឡិង្ការាហារ នេះរូបខាងក្រៅ មិនមែនជាចក្ខុន្ទ្រិយ ។ រូបខាងក្នុង ជាចក្ខុន្ទ្រិយនោះ តើដូចម្តេច ។ ចក្ខុណា គឺប្រសាទ អាស្រ័យមហាភូតទាំង ៤ ។បេ។ ហៅថា ស្រុកទំនេរក៏បាន នេះរូបខាងក្នុង ជា

ចក្ខុន្ទ្រិយ ។ រូបខាងក្នុង មិនមែនជាចក្ខុន្ទ្រិយនោះ តើដូចម្តេច ។ សោតាយតនៈ ។បេ។ កាយាយតនៈ នេះរូបខាងក្នុង មិនមែនជាចក្ខុន្ទ្រិយ ។

[១១៨] រូបខាងក្រៅ មិនមែនជាសោតិន្ទ្រិយ ។បេ។ មិនមែនជាឃានិន្ទ្រិយ មិនមែនជាជិវ្ហិន្ទ្រិយ ។បេ។ មិនមែនជាកាយិន្ទ្រិយនោះ តើដូចម្តេច ។ រូបាយតនៈ ។បេ។ កពឡិង្ការាហារ នេះរូបខាងក្រៅ មិនមែនជាកាយិន្ទ្រិយ ។ រូបខាងក្នុង ជាកាយិន្ទ្រិយនោះ តើដូចម្តេច ។ កាយណា គឺប្រសាទ អាស្រ័យមហាភូតទាំង ៤ ។បេ។ ហៅថា ស្រុកទំនេរក៏បាន នេះរូបខាងក្នុង ជាកាយិន្ទ្រិយ ។ រូបខាងក្នុង មិនមែនជាកាយិន្ទ្រិយនោះ តើដូចម្តេច ។ ចក្ខាយតនៈ ។បេ។ ជិវ្ហាយតនៈ នេះរូបខាងក្នុង មិនមែនជាកាយិន្ទ្រិយ ។

[១១៩] រូបខាងក្នុង មិនមែនជាឥត្ថិន្ទ្រិយនោះ តើដូចម្តេច ។ ចក្ខាយតនៈ ។បេ។ កាយាយតនៈ នេះរូបខាងក្នុង មិនមែនជាឥត្ថិន្ទ្រិយ ។ រូបខាងក្រៅ ជាឥត្ថិន្ទ្រិយនោះ តើដូចម្តេច ។ ទ្រង់ទ្រាយជាស្ត្រី គ្រឿងចំណាំជាស្ត្រី កិរិយាជាស្ត្រី អាការជាស្ត្រី លំនាំជាស្ត្រី ភាពជាស្ត្រីណា របស់ស្ត្រី នេះរូបខាងក្រៅ ជាឥត្ថិន្ទ្រិយ ។ រូបខាងក្រៅ មិនមែនជាឥត្ថិន្ទ្រិយនោះ តើដូចម្តេច ។ រូបាយតនៈ ។បេ។ កពឡិង្ការាហារ នេះរូបខាងក្រៅ មិនមែនជាឥត្ថិន្ទ្រិយ ។

[១២០] រូបខាងក្នុង មិនមែនជាបុរិសិន្ទ្រិយនោះ តើដូចម្តេច ។ ចក្ខាយតនៈ ។បេ។ កាយាយតនៈ នេះរូបខាងក្នុង មិនមែនជាបុរិសិន្ទ្រិយ ។

រូបខាងក្រៅ ជាបុរិសិន្ទ្រិយនោះ តើដូចម្តេច ។ ទ្រង់ទ្រាយជាបុរស គ្រឿងចំណាំជាបុរស កិរិយាជាបុរស អាការជាបុរស លំនាំជាបុរស ភាពជាបុរសណា របស់បុរស នេះរូបខាងក្រៅ ជាបុរិសិន្ទ្រិយ ។ រូបខាងក្រៅ មិនមែនជាបុរិសិន្ទ្រិយនោះ តើដូចម្តេច ។ រូបាយតនៈ ។បេ។ កពឡិង្ការាហារ នេះរូបខាងក្រៅ មិនមែនជាបុរិសិន្ទ្រិយ ។

[១២១] រូបខាងក្នុង មិនមែនជាជីវិតិន្ទ្រិយនោះ តើដូចម្តេច ។ ចក្ខាយតនៈ ។បេ។ កាយាយតនៈ នេះរូបខាងក្នុង មិនមែនជាជីវិតិន្ទ្រិយ ។ រូបខាងក្រៅ ជាជីវិតិន្ទ្រិយនោះ តើដូចម្តេច ។ អាយុ ការស្ថិតនៅ ការនៅយឺនយូរ ការរស់នៅ ការរំកិលទៅ ការប្រព្រឹត្តទៅ ការរក្សា គឺជីវិត ជីវិតិន្ទ្រិយណា នៃរូបធម៌ទាំងនោះ នេះរូបខាងក្រៅ ជាជីវិតិន្ទ្រិយ ។ រូបខាងក្រៅ មិនមែនជាជីវិតិន្ទ្រិយនោះ តើដូចម្តេច ។ រូបាយតនៈ ។បេ។ កពឡិង្ការាហារ នេះរូបខាងក្រៅ មិនមែនជាជីវិតិន្ទ្រិយ ។

[១២២] រូបខាងក្នុង មិនមែនជាកាយវិញ្ញត្តិនោះ តើដូចម្តេច ។ ចក្ខាយតនៈ ។បេ។ កាយាយតនៈ នេះរូបខាងក្នុង មិនមែនជាកាយវិញ្ញត្តិ ។ រូបខាងក្រៅ ជាកាយវិញ្ញត្តិនោះ តើដូចម្តេច ។ ការទប់កាយ ការគាំទ្រកាយ ការទប់ទល់កាយ ការកម្រើកកាយ អាការញុំាងកាយឲ្យកម្រើក ភាពនៃការញុំាងកាយឲ្យកម្រើកណា នៃបុគ្គលមានចិត្តជាកុសលក្តី មានចិត្តជាអកុសលក្តី មានចិត្តជាអព្យាក្រឹតក្តី កាលឈានទៅមុខក្តី កាលឈានថយក្រោយក្តី កាលសម្លឹងមើលក្តី កាលក្រឡេកមើលក្តី កាលបត់ចូលក្តី កាលលាចេញក្តី

នេះរូបខាងក្រៅ ជាកាយវិញ្ញត្តិ ។ រូបខាងក្រៅ មិនមែនជាកាយវិញ្ញត្តិនោះ តើដូចម្ដេច ។ រូបាយតនៈ ។បេ។ កពឡិង្ការាហារ នេះរូបខាងក្រៅ មិនមែនជាកាយវិញ្ញត្តិ ។

[១២៣] រូបខាងក្នុង មិនមែនជាវចីវិញ្ញត្តិនោះ តើដូចម្ដេច ។ ចក្ខាយតនៈ ។បេ។ កាយាយតនៈ នេះរូបខាងក្នុង មិនមែនជាវចីវិញ្ញត្តិ ។ រូបខាងក្រៅ ជាវចីវិញ្ញត្តិនោះ តើដូចម្ដេច ។ វាចា សម្ដី គន្លងពាក្យ ការពោល ការគឹកកង កម្ម គឺការគឹកកង វាចា វចីភេទណា នៃបុគ្គលមានចិត្តជាកុសលក្ដី មានចិត្តជាអកុសលក្ដី មានចិត្តជាអព្យាក្រឹតក្ដី នេះហៅថា វាចាបានដល់ ការកម្រើកសម្ដី ការញ៉ាំងសម្ដីឲ្យកម្រើក ភាពនៃការញ៉ាំងសម្ដីឲ្យកម្រើក នេះរូបខាងក្រៅ ជាវចីវិញ្ញត្តិ ។ រូបខាងក្រៅ មិនមែនជាវចីវិញ្ញត្តិនោះ តើដូចម្ដេច ។ រូបាយតនៈ ។បេ។ កពឡិង្ការាហារ នេះរូបខាងក្រៅ មិនមែនជាវចីវិញ្ញត្តិ ។

[១២៤] រូបខាងក្នុង មិនមែនជាអាកាសធាតុនោះ តើដូចម្ដេច ។ ចក្ខាយតនៈ ។បេ។ កាយាយតនៈ នេះរូបខាងក្នុង មិនមែនជាអាកាសធាតុ ។ រូបខាងក្រៅ ជាអាកាសធាតុនោះ តើដូចម្ដេច ។ កន្លែងណា ដែលមិនអាចក្ដួរាស់បាន អាកាស ទីឥតទើស ទីអាកាស ទីចន្លោះ វាលមិនប៉ះពាល់ដោយមហាភូតទាំង ៤ នេះរូបខាងក្រៅ ជាអាកាសធាតុ ។ រូបខាងក្រៅ មិនមែនជាអាកាសធាតុនោះ តើដូចម្ដេច ។ រូបាយតនៈ ។បេ។ កពឡិង្ការាហារ នេះរូបខាងក្រៅ មិនមែនជាអាកាសធាតុ ។

[១២៥] រូបខាងក្នុង មិនមែនជាអាបោធាតុនោះ តើដូចម្ដេច ។ ចក្ខាយតនៈ ។បេ។ កាយាយតនៈ នេះរូបខាងក្នុង មិនមែនជាអាបោធាតុ ។ រូបខាងក្រៅ ជាអាបោធាតុនោះ តើដូចម្ដេច ។ សភាពជាទឹក ការតាំងនៅគឺទឹក សភាពដែលសើមជ្រាប ការតាំងនៅ គឺសភាពសើមជ្រាប ការភ្ជាប់នៃរូបណា នេះរូបខាងក្រៅ ជាអាបោធាតុ ។ រូបខាងក្រៅ មិនមែនជាអាបោ-ធាតុនោះ តើដូចម្ដេច ។ រូបាយតនៈ ។បេ។ កពឡិង្ការាហារ នេះរូបខាងក្រៅ មិនមែនជាអាបោធាតុ ។

[១២៦] រូបខាងក្នុង មិនមែនជារូបស្រាលហុតានោះ តើដូចម្ដេច ។ ចក្ខាយតនៈ ។បេ។ កាយាយតនៈ នេះរូបខាងក្នុង មិនមែនជារូបស្រាលហុតា ។ រូបខាងក្រៅ ជារូបស្រាលហុតានោះ តើដូចម្ដេច ។ ការរហ័សរហួន ការប្រែប្រួលរហ័ស ការមិនយឺតយូរ ការមិនបង្អង់នៅណា នៃរូប នេះរូបខាងក្រៅ ជារូបស្រាលហុតា ។ រូបខាងក្រៅ មិនមែនជារូបស្រាលហុតានោះ តើដូចម្ដេច ។ រូបាយតនៈ ។បេ។ កពឡិង្ការាហារ នេះរូបខាងក្រៅ មិនមែនជារូបស្រ-លហុតា ។

[១២៧] រូបខាងក្នុង មិនមែនជារូបស្រមុទុតានោះ តើដូចម្ដេច ។ ចក្ខាយតនៈ ។បេ។ កាយាយតនៈ នេះរូបខាងក្នុង មិនមែនជារូបស្រមុទុតា ។ រូបខាងក្រៅ ជារូបស្រមុទុតានោះ តើដូចម្ដេច ។ ភាពទន់ ភាពទន់ភ្លន់ ភាពមិនរឹង ភាពមិនស្ពកស្ពឹងណា នៃរូប នេះរូបខាងក្រៅ ជារូបស្រមុទុតា ។ រូបខាងក្រៅ មិនមែនជារូបស្រមុទុតានោះ តើដូចម្ដេច ។ រូបាយតនៈ ។បេ។

កពឡិង្ការាហារ នេះរូបខាងក្រៅ មិនមែនជារូបស្រមុទុតា ។

[១២៨] រូបខាងក្នុង មិនមែនជារូបស្រកម្មញ្ញតានោះ តើដូចម្ដេច ។ ចក្ខាយតនៈ ។បេ។ កាយាយតនៈ នេះរូបខាងក្នុង មិនមែនជារូបស្រ-កម្មញ្ញតា ។ រូបខាងក្រៅ ជារូបស្រកម្មញ្ញតានោះ តើដូចម្ដេច ។ ភាពគួរដល់ការងារ ការធ្វើការងារបាន ភាពគួរធ្វើការងារបានណា នៃរូប នេះរូបខាងក្រៅ ជារូបស្រកម្មញ្ញតា ។ រូបខាងក្រៅ មិនមែនជារូបស្រកម្មញ្ញតានោះ តើដូចម្ដេច ។ រូបាយតនៈ ។បេ។ កពឡិង្ការាហារ នេះរូបខាងក្រៅ មិនមែនជារូបស្រកម្មញ្ញតា ។

[១២៩] រូបខាងក្នុង មិនមែនជារូបស្រឧបចយៈនោះ តើដូចម្ដេច ។ ចក្ខាយតនៈ ។បេ។ កាយាយតនៈ នេះរូបខាងក្នុង មិនមែនជារូបស្រ-ឧបចយៈ ។ រូបខាងក្រៅ ជារូបស្រឧបចយៈនោះ តើដូចម្ដេច ។ ការសន្សំណា នៃពួកអាយតនៈ នោះឈ្មោះថា ការសន្សំនៃរូប នេះរូបខាងក្រៅ ជារូបស្រឧបចយៈ ។ រូបខាងក្រៅ មិនមែនជារូបស្រឧបចយៈនោះ តើដូចម្ដេច ។ រូបាយតនៈ ។បេ។ កពឡិង្ការាហារ នេះរូបខាងក្រៅ មិនមែនជារូបស្រ-ឧបចយៈ ។

[១៣០] រូបខាងក្នុង មិនមែនជារូបស្រសន្តតិនោះ តើដូចម្ដេច ។ ចក្ខាយតនៈ ។បេ។ កាយាយតនៈ នេះរូបខាងក្នុង មិនមែនជារូបស្រសន្តតិ ។ រូបខាងក្រៅ ជារូបស្រសន្តតិនោះ តើដូចម្ដេច ។ ការសន្សំណា នៃរូបនោះ ឈ្មោះថា តំណនៃរូប នេះរូបខាងក្រៅ ជារូបស្រសន្តតិ ។ រូបខាងក្រៅ មិន

មែនជារូបសម្បសន្ទត្តិនោះ តើដូចម្តេច ។ រូបាយតនៈ ។បេ។ កពឡិង្ការាហារ នេះរូបខាងក្រៅ មិនមែនជារូបសម្បសន្ទត្តិ ។

[១៣១] រូបខាងក្នុង មិនមែនជារូបសម្បជរតានោះ តើដូចម្តេច ។ ចក្ខ្វាយតនៈ ។បេ។ កាយាយតនៈ នេះរូបខាងក្នុង មិនមែនជារូបសម្បជរតា ។ រូបខាងក្រៅ ជារូបសម្បជរតានោះ តើដូចម្តេច ។ ជរា ការគ្រាំគ្រា ធ្មេញបាក់ សក់ស្កូវ ស្បែកយុរយារ ការថយអាយុ ចាស់ទុំនៃឥន្ទ្រិយណា នៃរូប នេះ រូបខាងក្រៅ ជារូបសម្បជរតា ។ រូបខាងក្រៅ មិនមែនជារូបសម្បជរតានោះ តើដូចម្តេច ។ រូបាយតនៈ ។បេ។ កពឡិង្ការាហារ នេះរូបខាងក្រៅ មិនមែនជារូបសម្បជរតា ។

[១៣២] រូបខាងក្នុង មិនមែនជារូបសម្បអនិច្ចតានោះ តើដូចម្តេច ។ ចក្ខ្វាយតនៈ ។បេ។ កាយាយតនៈ នេះរូបខាងក្នុង មិនមែនជារូបសម្ប-អនិច្ចតា ។ រូបខាងក្រៅ ជារូបសម្បអនិច្ចតានោះ តើដូចម្តេច ។ ការអស់ ការវិនាស ការបែកធ្លាយ ការប្រេះឆា ការមិនទៀងទាត់ ការបាត់បង់ណា នៃរូប នេះរូបខាងក្រៅ ជារូបសម្បអនិច្ចតា ។ រូបខាងក្រៅ មិនមែនជារូបសម្ប-អនិច្ចតានោះ តើដូចម្តេច ។ រូបាយតនៈ ។បេ។ កពឡិង្ការាហារ នេះរូបខាងក្រៅ មិនមែនជារូបសម្បអនិច្ចតា ។

[១៣៣] រូបខាងក្នុង មិនមែនជាកពឡិង្ការាហារនោះ តើដូចម្ដេច ។ ចក្ខាយតនៈ ។បេ។ កាយាយតនៈ នេះរូបខាងក្នុង មិនមែនជាកពឡិង្ការាហារ ។ រូបខាងក្រៅ ជាកពឡិង្ការាហារនោះ តើដូចម្ដេច ។ បាយ នំ សដូវ ត្រី សាច់ ទឹកដោះស្រស់ ទឹកដោះជូរ ទឹកដោះថ្លា ទឹកដោះខាប់ ប្រេង ទឹកឃ្មុំ ស្ករ អំពៅ ឬក៏រូបដទៃណា ក្នុងជនបទណាៗ ដែលជាភោជនគេគប្បីស៊ីដោយមាត់ ទំពាស៊ីដោយធ្មេញ លេបចូលក្នុងបំពង់កសម្រាប់ចម្អែតផ្ទៃ របស់ពួកសត្វនោះៗ ពួកសត្វ រមែងរស់នៅដោយឱជាណា នេះរូបខាងក្រៅ ជាកពឡិង្ការាហារ ។ រូបខាងក្រៅ មិនមែនជាកពឡិង្ការាហារនោះ តើដូចម្ដេច ។ រូបាយតនៈ ។បេ។ រូបស្សអនិច្ចតា នេះរូបខាងក្រៅ មិនមែនជាកពឡិង្ការាហារ ។

ការសង្គ្រោះរូបដោយប្រការ ៣ យ៉ាងនេះឯង

តិកនិទ្ទេស ចប់

អដ្ឋកថា

អធិប្បាយ ទុកនិទ្ទេសជាដើម

[១៥] ឥឡូវនេះ កាលទ្រង់សម្តែងចែកបទសំណួរដែលជាបទផ្តើមដោយសភាវៈដែលផ្សេងគ្នា ក្នុងការសង្គ្រោះរូបពួក ២ ជាដើមយ៉ាងនេះថា **អត្ថិ រូបំ ឧបាទា អត្ថិ រូបំ នោ ឧបាទា** ដូច្នេះ ទើបត្រាស់ពាក្យជាដើមថា **កតមំ តំ រូបំ ឧបាទា** ដូច្នេះ ។ ក្នុងព្រះបាលីនោះ រូបដែលឈ្មោះថា **ឧបាទា** ព្រោះអត្ថថា អាស្រ័យ អធិប្បាយថា ឧបាទារូបនោះ កាន់យកមហាភូតរូបនោះមិនលែង គឺអាស្រ័យមហាភូតរូបនោះ ប្រព្រឹត្តទៅ ។

[១៦] ឥឡូវនេះ កាលនឹងសម្តែងរូបនោះ ដោយប្រភេទផ្សេងៗ ទើបត្រាស់ពាក្យជាដើមថា **ចក្ខាយតនំ** ដូច្នេះ ។ ព្រះមានព្រះភាគ កាលលើកឧបាទារូបឡើងសម្តែងដោយសង្ខេបថា មាន ២៣ យ៉ាងនេះហើយ កាលទ្រង់អធិប្បាយឧបាទារូបនោះឯង ដោយពិស្តារទៀត ទើបត្រាស់ថា **កតមំ តំ រូបំ ចក្ខាយតនំ** ដូច្នេះជាដើម ។

ក្នុងពាក្យថា **ចក្ខាយតន** នោះ ចក្ខុមាន ២ យ៉ាង គឺមំសចក្ខុ និងបញ្ញាចក្ខុ ក្នុងចក្ខុទាំងនោះ បញ្ញាចក្ខុមាន ៥ យ៉ាង គឺពុទ្ធចក្ខុ ១ សមន្តចក្ខុ ១ ញាណចក្ខុ ១ ទិព្វចក្ខុ ១ ធម្មចក្ខុ ១ ។

បណ្តាបញ្ញាចក្ខុទាំង ៥ នោះ ចក្ខុដែលត្រាស់ (ក្នុងមជ្ឈិមនិកាយមូលបណ្ណាសក) ថា ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ កាលតថាគតកំពុងប្រមើលមើលសត្វលោកដោយពុទ្ធចក្ខុ ក៏បានឃើញនូវពួកសត្វ ដែលមានធូលីតិចក្នុងភ្នែក

(ខ្វះ) ។បេ។ ឲ្យត្រាស់ដឹងបានដោយកម្រ (ខ្វះ) ដូច្នេះ ។ នេះឈ្មោះថា **ពុទ្ធចក្ខុ** ។ ចក្ខុដែលត្រាស់ (ក្នុងខុទ្ទកនិកាយ ចូឡនិទ្ទេស) ថា សព្វញ្ញុតញ្ញាណ លោកហៅថា សមន្តចក្ខុ ដូច្នេះ នេះឈ្មោះថា **សមន្តចក្ខុ** ។ ចក្ខុដែលត្រាស់ (ក្នុងសំយុត្តនិកាយ មហាវារ) ថា ចក្ខុកើតឡើង ញាណកើតឡើង ដូច្នេះ នេះឈ្មោះថា **ញាណចក្ខុ** ។ ចក្ខុដែលត្រាស់ (ក្នុងមជ្ឈិមនិកាយ មូលបណ្ណាសក) ថា ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ តថាគតបានឃើញដោយទិព្វចក្ខុដ៏បរិសុទ្ធ ដូច្នេះ នេះឈ្មោះថា **ទិព្វចក្ខុ** ។ ញាណ គឺមគ្គ ៣ ខាងក្រោម ដែលត្រាស់ (ក្នុងមជ្ឈិមនិកាយ មជ្ឈិមបណ្ណាសក) ថា ធម្មចក្ខុ គឺសោតាបត្តិមគ្គ ដ៏ប្រាសចាកធូលី ប្រាសចាកមន្ទិល ក៏កើតឡើង (ដល់ឧបាលិគហបតី) ក្នុងកន្លែងអង្គុយនោះឯង ដូច្នេះ នេះឈ្មោះថា **ធម្មចក្ខុ** ។

សូម្បីមំសចក្ខុក៏មាន ២ យ៉ាង គឺ **សសម្ភារចក្ខុ ១ បសាទចក្ខុ ១** ។

បណ្តាមំសចក្ខុទាំង ២ នោះ ដុំសាច់នេះ តាំងនៅចំពោះក្នុងប្រឡង់ភ្នែក ខាងក្រោមកំណត់ដោយឆ្អឹងប្រឡង់ភ្នែក ខាងលើកំណត់ដោយឆ្អឹងចិញ្ចើម ខាងទាំងពីរ កំណត់ដោយប្រឡង់ភ្នែក ក្នុងខាងក្នុង កំណត់ដោយខួរក្បាល ខាងក្រៅកំណត់ដោយរោមភ្នែក ។ ពោលដោយសង្ខេប ចក្ខុនេះមានចំណែកប្រកប (សសម្ភារ) ១៤ គឺធាតុ ៤ វណ្ណៈ គន្ធៈ រស ឱជា សម្ភវៈ (ការកើត) សណ្ឋាន ជីវិត ភាវៈ កាយបសាទ ចក្ខុបសាទ ។ ពោលដោយពិស្តារមាន សសម្ភារ គឺចំណែកប្រកបដល់ ៤៤ យ៉ាង ដោយ

អំណាចនៃរូបទាំង ៤៤ នេះ គឺរូប ១០ នេះ គឺធាតុ ៤ វណ្ណៈ គន្ធៈ រស ឱជា សណ្ឋាន និងសម្ភវៈ ដែលអាស្រ័យធាតុ ៤ កើតឡើង រួមជា ៤០ រូប ព្រោះកើតអំពីសមុដ្ឋាន ៤ និងរូបកើតដោយមានកម្មជាសមុដ្ឋានតែម្យ៉ាង ៤ រូប គឺជីវិត ភាវៈ កាយបសាទ ចក្ខុបសាទ ។ សត្វលោក (ពាល-បុថុជ្ជន) សម្គាល់ដុំសាច់ណាថា ជាភ្នែកពណ៌ស ភ្នែកធំ ភ្នែកបរិសុទ្ធ ភ្នែកទូលាយ រមែងមិនស្គាល់ចក្ខុបសាទ រមែងសម្គាល់វត្ថុថាជាចក្ខុ ។ ដុំសាច់នោះតាំងនៅចំពោះក្នុងប្រឡង់ភ្នែក ដែលសរសៃរួតរឹតជាមួយនឹងខួរក្បាល ។ ដុំសាច់ណា ជាពណ៌សក៏មាន ជាពណ៌ខ្មៅក៏មាន ជាពណ៌ក្រហមក៏មាន ជាបឋវីក៏មាន ជាអាបោក៏មាន ជាតេជោក៏មាន ជាវាយោក៏មាន ។ ដុំសាច់ណាមានពណ៌ស ព្រោះច្រើនដោយស្លេស្ម មានពណ៌ខ្មៅ ព្រោះច្រើនដោយទឹកប្រមាត់ មានពណ៌ក្រហម ព្រោះច្រើនដោយឈាម មានការរឹង ព្រោះច្រើនដោយបឋវី មានទឹកភ្នែកហូរចេញ ព្រោះច្រើនដោយអាបោ មានការស្ងួតក្រៀម ព្រោះច្រើនដោយតេជោ មានការកម្រើកបាន ព្រោះច្រើនដោយវាយោ ដុំសាច់នេះ ឈ្មោះថា **សសម្ភារចក្ខុ** ។

ចំណែកបសាទរូបណា អាស្រ័យមហាភូតរូបទាំង ៤ នេះ នៅក្នុងសសម្ភារចក្ខុនេះ ជាប់ទាក់ទងចំពោះក្នុងសសម្ភារចក្ខុនេះ រូបនេះ ឈ្មោះថា **បសាទចក្ខុ** ចក្ខុបសាទនេះ ជ្រួតជ្រាបរហូតស្រទាប់ភ្នែក ៧ ជាន់ ដូចប្រេងដែលលាបនៅលើប៉ុយ-គ ៧ ជាន់ ក្នុងរង្វង់ភ្នែកដែលឃើញរូបជាទីកើតឡើងនៃសរីរសណ្ឋានរបស់បុគ្គលទាំងឡាយ អ្នកឈរនៅចំពោះមុខ ក្នុងកណ្តាល

នៃវង្វង់ក្រួកពណ៌ខ្មៅ ព័ទ្ធជុំវិញដោយវង្វង់ក្រួកពណ៌សនៃសសម្ភារចក្ខុនោះ មានធាតុទាំង ៤ ធ្វើឧបការៈដោយកិច្ច មានការឲ្យទ្រទ្រង់ ឲ្យសើម ឲ្យក្តៅ ឲ្យកម្រើកទៅមកបាន ប្រៀបដូចមេដោះ ៤ នាក់ ធ្វើកិច្ចចិញ្ចឹមបីបាច់ខត្តិយកុមារដោយកិច្ចទាំងឡាយ មានការពរឲ្យស្រេពស្រេង់ ឲ្យប្រដាប់ តាក់តែងព្រះកាយ និងរង់ចាំបក់ថ្វាយ ដែលឧតុ ចិត្ត និងអាហារឧបត្ថម្ភ ដែលអាយុគឺជីវិតិន្ទ្រិយរង់ចាំអនុបាល ចោមរោមដោយគោចររូប មានវណ្ណៈ គន្ធៈ និងរសជាដើម កាលពោលដោយប្រមាណ ចក្ខុបសាទនេះ មានប្រមាណប៉ុនក្បាលចៃ ឲ្យសម្រេចភាពជាវត្ថុ និងទ្វារ របស់វិញ្ញាណទាំងឡាយ មានចក្ខុវិញ្ញាណជាដើម តាមសមគួរ ។ សមដូចពាក្យដែលព្រះធម្មសេនាបតីសារីបុត្រពោលថា

សត្វ រមែងឃើញរូបទាំងឡាយ ដោយចក្ខុបសាទណា ចក្ខុបសាទនេះ តូចល្អិត មានប្រមាណប៉ុនក្បាលចៃ ដូច្នេះ ។

ចក្ខុនោះផង ជាអាយតនៈផង ព្រោះហេតុនោះ ទើបឈ្មោះថា **ចក្ខាយតនៈ** បទថា **មហាភូតានំ** ក្នុងបទនេះថា **យំ ចក្ខុ ចតុន្នំ មហាភូតានំ ឧបាទាយ បសាទោ** ជាឆដ្ឋីវិភត្តិ ចុះក្នុងអត្ថទុតិយាវិភត្តិ អធិប្បាយថា បសាទរូបអាស្រ័យមហាភូតរូប ៤ ប្រព្រឹត្តទៅ ។ ដោយបទនេះ លោកកាន់យកចក្ខុបសាទប៉ុណ្ណោះ បដិសេធចក្ខុដ៏សេស ។

ចំណែកពាក្យណា ដែលត្រាស់ក្នុងឥន្ទ្រិយគោចរសូត្រថា បសាទរូបអាស្រ័យមហាភូតរូបមួយ គឺបឋវីធាតុ សង្គ្រោះបានដោយភូតរូប ៣ គឺ

អាបោធាតុ តេជោធាតុ វាយោធាតុជាដើម និងក្នុងចតុបរិវត្តសូត្រ ពោលថា បសាទរូបអាស្រ័យមហាភូតរូប ២ គឺបឋវីធាតុ និងអាបោធាតុ សង្គ្រោះបានដោយមហាភូតរូប ២ គឺតេជោធាតុ និងវាយោធាតុ ពាក្យនោះ ត្រាស់ដោយអម ។ ពិតហើយ សុត្តន្តិកកថានេះ ជាទេសនាដោយអម ។ ទេសនាក្នុងសុត្តន្តិកកថានេះ ត្រាស់ដោយបរិយាយនេះថា បសាទរូបណា អាស្រ័យមហាភូតរូប ៤ បសាទរូបនោះ ជាបសាទរូប នៃមហាភូតរូបក្នុងមហាភូតរូបទាំងនោះឯង នីមួយៗ ម្យ៉ាងខ្លះ នីមួយៗ ពីយ៉ាងខ្លះ ដូច្នេះ ។

តែព្រះអភិធម្ម ឈ្មោះថា ទេសនាដោយត្រង់ ព្រោះហេតុនោះ ក្នុងព្រះអភិធម្មនេះ ទើបត្រាស់ថា ប្រសាទអាស្រ័យមហាភូតទាំង ៤ ដូច្នេះ ។

សរីរៈក្តី ខន្ធបញ្ចកៈក្តី ហៅថា អត្តភាព ព្រោះបុគ្គលពាល កំណត់កាន់យកថា នេះជាអត្តារបស់អញ ចក្ខុដែលទាក់ទងក្នុងអត្តភាពនោះ ដែលអាស្រ័យអត្តភាពនោះ ឈ្មោះថា **អត្តភាវបរិយាបន្នោ** រាប់ចូលក្នុងអត្តភាព ។ ដែលឈ្មោះថា **អនិទស្សនោ** ព្រោះអត្ថថា មិនអាចឃើញបានដោយចក្ខុវិញ្ញាណ ។ ដែលឈ្មោះថា **សប្បដិឃោ** ព្រោះអត្ថថា ការប៉ះខ្ទប់ការជ្រៀតបៀត រមែងកើតក្នុងបសាទនេះ ។

ក្នុងពាក្យទាំងឡាយ មានពាក្យថា **យេន** ជាដើម មានសេចក្តីដោយសង្ខេបដូចតទៅ សត្វនេះ ឃើញរូបមានប្រការដូចពោលមកហើយនេះ ក្នុងអតីត ឬកំពុងឃើញក្នុងបច្ចុប្បន្ន ឬនឹងឃើញក្នុងអនាគត ដោយចក្ខុណាដែលជាហេតុ បើចក្ខុរបស់សត្វនោះ នៅមិនទាន់បែកធ្លាយទៅ ពេលនោះ

គេក៏គប្បីឃើញរូបដែលមកកាន់គន្លងបានដោយចក្ខុនេះ ឬបានឃើញរូបអតីតដោយចក្ខុដែលជាអតីត ឃើញរូបបច្ចុប្បន្នដោយចក្ខុដែលជាបច្ចុប្បន្ន ឬនឹងឃើញរូបអនាគតដោយចក្ខុដែលជាអនាគត ។ ក្នុងអធិការនេះ មានការកំណត់ដូច្នេះថា បើរូបនោះ គប្បីមកកាន់គន្លងនៃចក្ខុសោត សត្វនោះ ក៏គប្បីឃើញរូបនោះបានដោយចក្ខុ ដូច្នេះ ។

បទថា **ចក្ខុំបេតំ** ដោយអត្ថថា ជាអ្នកនាំទៅក្នុងការឃើញ ។ នេះហៅថា **ចក្ខាយតនំបេតំ** ដោយអត្ថថា ជាដែនកើត និងជាទីប្រជុំនៃធម៌មានផស្សៈជាដើម ។ នេះហៅថា **ចក្ខុធាតុបេសា** ដោយអត្ថថា ទទេ ជាសភាវៈ និងមិនមែនសត្វ ។ នេះហៅថា **ចក្ខុន្ទ្រិយំបេតំ** ព្រោះអត្ថថា គ្រប់គ្រងភាពជាធំក្នុងលក្ខណៈនៃការឃើញ ។ នេះហៅថា **លោកោបេសោ** ព្រោះអត្ថថា វិនាស ។ នេះហៅថា **ទ្វារាបេសា** ព្រោះអត្ថថា សម្រាប់ប្រើប្រាស់ ។ នេះហៅថា **សមុទ្ទោបេសោ** ព្រោះអត្ថថា ឲ្យពេញបានដោយកម្រ ។ នេះហៅថា **បណ្ឌរំបេតំ** ព្រោះអត្ថថា បរិសុទ្ធ ។ នេះហៅថា **ខេត្តំបេតំ** ព្រោះអត្ថថា ជាទីកើតចំពោះនៃធម៌ មានផស្សៈជាដើម ។ នេះហៅថា **វត្ថុំ-បេតំ** ព្រោះអត្ថថា ជាទីអាស្រ័យនៃធម៌ មានផស្សៈទាំងនោះឯងជាដើម ។ នេះហៅថា **នេត្តំបេតំ** ព្រោះអត្ថថា សម្ដែងផ្លូវដែលស្មើ និងមិនស្មើ នាំអត្តភាពទៅ ។ នេះហៅថា **នយនំបេតំ** ព្រោះអត្ថនោះដូចគ្នា ។ នេះហៅថា **ឱរិមំ តីរំបេតំ** ព្រោះអត្ថថា រាប់បញ្ចូលក្នុងកាយរបស់ខ្លួន ។ និងរូបនេះហៅថា **សុញ្ញោ គាមោបេសោ** ព្រោះអត្ថថា ជាទីសាធារណៈ ដល់សត្វ

ជាច្រើន និងព្រោះអត្ថថា មិនមានម្ចាស់ ដូច្នេះ ។

ដោយពាក្យមានប្រមាណប៉ុណ្ណេះ បណ្ឌិតគប្បីប្រកបឈ្មោះ ១៤ យ៉ាង មានពាក្យថា **ចក្ខុំបេតំ** ជាដើម ដោយបទ ៤ បទ មានបទថា **បស្សិ វា** ជាដើម ហើយគប្បីជ្រាបថា ព្រះមានព្រះភាគត្រាស់ន័យជាគ្រឿងកំណត់ ៤ របស់ចក្ខាយតនៈ ។ គប្បីជ្រាបយ៉ាងដូចម្ដេច ក្នុងសេចក្ដីនេះ គប្បីជ្រាបន័យមួយដូច្នេះថា សត្វនេះឃើញហើយ នូវរូបដែលជារបស់ឃើញបាន និងប៉ះខ្ទប់បាន ដោយចក្ខុណា ដែលជារបស់ឃើញមិនបាន តែប៉ះខ្ទប់បាន នេះហៅថា **ចក្ខុះ** ។បេ។ ស្រុកទំនេរខ្វះ រូបទាំងនេះ ហៅថា ចក្ខាយតនៈ ។ សូម្បីន័យដ៏សេសក៏គប្បីជ្រាបយ៉ាងនេះ ។

ឥឡូវនេះ ព្រោះក្នុងវេលាដែលមានផ្ទេកបន្ទោរជាដើម សូម្បីបុគ្គលដែលមិនត្រូវការមើល រូបក៏រមែងប៉ះខ្ទប់ចក្ខុបសាទបាន ហេតុនោះ ព្រះអដ្ឋកថាចារ្យ ទ្រង់បំណងនឹងប្រកាសអាការនោះ ទើបផ្ដើមនិទ្ទេសវារៈ (ទីពីរតទៅ) ។

បណ្ដាបទទាំងនោះ បទថា **យម្ហិ** បានដល់ ត្រង់ចក្ខុណាដែលជាហេតុ ។ បទថា **រូបំ** នោះ ជាបឋមាវិភត្តិ ។ បណ្ដាបទទាំងនោះ បទថា **បដិហញ្ញិ វា** ជាសេចក្ដីអតីត ។ បទថា **បដិហញ្ញតិ វា** ជាសេចក្ដីបច្ចុប្បន្ន ។ បទថា **បដិហញ្ញិស្សតិ វា** ជាសេចក្ដីអនាគត ។ បទថា **បដិហញ្ញេ វា** ជាសេចក្ដីកំណត់ ។

ពិតហើយ រូបអតីត ឈ្មោះថា ប៉ះខ្ទប់ហើយ ត្រង់ចក្ខុដែលជាអតីត ។ រូបបច្ចុប្បន្ន ឈ្មោះថា ប៉ះខ្ទប់ត្រង់ចក្ខុដែលជាបច្ចុប្បន្ន ។ រូបអនាគត ឈ្មោះ

ថា នឹងប៉ះខ្ទប់ត្រង់ចក្ខុដែលជាអនាគត ។ ក្នុងព្រះបាលីនេះ មានសេចក្តីកំណត់ថា បើរូបនោះ គប្បីមកកាន់គន្លងចក្ខុសោត រូបនោះ ក៏គប្បីប៉ះខ្ទប់ត្រង់ចក្ខុ ដូច្នេះ ។ តែកាលពោលដោយអត្ថហើយ រូប កាលកំពុងប៉ះខ្ទប់នូវបសាទប៉ុណ្ណោះ ទើបឈ្មោះថា ប៉ះខ្ទប់ ។ សូម្បីក្នុងអធិការនេះ គប្បីជ្រាបន័យទាំង ៤ ដោយន័យដែលពោលមុនន៉ុះឯង ។

កាលបុគ្គលបំណងនឹងមើលដោយសេចក្តីប្រាថ្នារបស់ខ្លួន ទើបបែរចក្ខុទៅខាងរូប ទើបចក្ខុប៉ះខ្ទប់រូបនោះ ហេតុនោះ ឥឡូវនេះ ព្រះមានព្រះភាគទ្រង់បំណងប្រកាសអាការនោះ ទើបផ្តើមនិទ្ទេសវារៈទី ៣ តទៅ ។ ពោលដោយអត្ថនិទ្ទេសវារៈទី ៣ នោះ ជាក់ច្បាស់ហើយដោយពិត តែក្នុងអធិការនេះ ចក្ខុទទួលអារម្មណ៍ហើយប៉ុណ្ណោះ ទើបឈ្មោះថា ប៉ះខ្ទប់ត្រង់រូប ។ បណ្ឌិតគប្បីជ្រាបន័យការកំណត់ ៤ យ៉ាង ក្នុងនិទ្ទេសទី ៣ នេះ ដោយន័យមុនន៉ុះឯង ។

ចាប់ផ្តើមអំពីនេះទៅ ទ្រង់សម្តែង ១០ វារៈ គឺ ៥ វារៈ ដោយអំណាចនៃការសម្តែងការកើតផស្សបញ្ចកៈ និង ៥ វារៈ ដោយអំណាចនៃការសម្តែងការកើតឡើង ដោយមានអារម្មណ៍ជាប់ទាក់ទងគ្នានៃធម៌ពួក ៥ មានផស្សៈទាំងនោះឯងជាដើម ។

បណ្តាបទទាំងនោះ បទថា **ចក្ខុំ និស្សាយ** បានដល់ អាស្រ័យចក្ខុ គឺធ្វើនូវចក្ខុឲ្យជាបច្ច័យ ។ បទថា **រូបំ អារព្ភ** បានដល់ មកដល់សំដៅ គឺអាស្រ័យរូបារម្មណ៍ ។ ដោយព្រះបាលីនេះ ទ្រង់សម្តែងភាពដែលរូបជាបច្ច័យ

ដោយភាពជាបុរេជាតប្បច្ច័យដល់ធម៌ មានផស្សៈជាដើម ដែលមានចក្ខុបសាទជាទីអាស្រ័យកើត និងដោយអារម្មណាធិបតិប្បច្ច័យ អារម្មណូបនិស្សយប្បច្ច័យដល់ធម៌ទាំងឡាយ ដែលរាប់បញ្ចូលក្នុងជវនវិថិ តាមចក្ខុទ្វារ ។ ក្នុង ៥ វារៈក្រៅអំពីនេះ ទ្រង់សម្តែងភាពដែលរូបជាបច្ច័យ ដោយត្រឹមតែជាអារម្មណប្បច្ច័យប៉ុណ្ណោះយ៉ាងនេះថា រូបជាអារម្មណ៍របស់ចក្ខុសម្ផស្ស នោះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបចក្ខុសម្ផស្សនោះ **រូបារម្មណោ** ។ គប្បីជ្រាបន័យការកំណត់នីមួយៗ ៤ ន័យ ក្នុងវារៈទាំង ១០ នេះ ដូចក្នុង ៣ វារៈខាងដើម ។ ព្រះមានព្រះភាគ ទ្រង់បំណាងសម្តែងចក្ខុដែលទ្រង់លើកឡើងជាពាក្យសួរថា រូបជាចក្ខាយតនៈនោះ តើដូចម្តេច ដោយប្រការផ្សេងៗ ថា **ឥទំ** (នេះរូប) ទើបទ្រង់សម្តែងនិទ្ទេសវារ ១៣ គឺន័យមុន ៣ វារៈ ន័យនេះ ១០ វារៈ ។ ក្នុង ១៣ វារៈនេះ គប្បីជ្រាបថា ទ្រង់សម្តែងវារៈប្រជាប់ដោយន័យ ៥២ ព្រោះការកំណត់វារៈនីមួយៗ ជា ៤ ន័យ ។

[១៧-២០] ក្នុងនិទ្ទេសនៃសោតាយតនៈជាដើម ខាងមុខអំពីចក្ខុនិទ្ទេសនេះ ក៏ន័យនេះដូចគ្នា តែក្នុងសោតាយតននិទ្ទេសជាដើមនេះ គប្បីជ្រាបពាក្យដែលផ្សេងគ្នាយ៉ាងនេះថា

ធម៌ដែលឈ្មោះថា **សោត** ព្រោះអត្ថថា បានឮ ។ សោតៈនោះ តាំងនៅក្នុងប្រទេសមានសណ្ឋានដូចវង់ចិញ្ចៀន មានរោមក្រហមល្អិត ដុះឡើងខាងក្នុងប្រហោងនៃសសម្ភារសោតៈ ដែលធាតុទាំងឡាយ មានប្រការដូចពោលហើយធ្វើឧបការៈ ដែលឧតុ ចិត្ត និងអាហារឧបត្ថម្ភ ដែលអាយុ គឺ

ជីវិតរូបចាំអនុបាល ដែលគោចររូប មានវណ្ណៈចោមរោមហើយជាដើម ឲ្យសម្រេចភាពជាវត្ថុ និងទ្វារ នៃសោតវិញ្ញាណជាដើម តាមសមគួរ ។

ធម៌ដែលឈ្មោះថា **ឃាន** ព្រោះអត្ថថា រមែងស្រង់ក្លិន ។ ឃានៈដែលជាបសាទរូបនោះ តាំងនៅក្នុងប្រទេសមានសណ្ឋានដូចក្រចកជើងពពែ ខាងក្នុងប្រហោងសសម្ភារឃានៈ បានទទួលឧបការៈ ឧបត្ថម្ភ អនុបាល និងការចោមរោមតាមដែលពោលមកហើយ ឲ្យសម្រេចភាពជាវត្ថុ និងទ្វារ នៃឃានវិញ្ញាណជាដើម តាមសមគួរ ។

ធម៌ដែលឈ្មោះថា **ជិវ្ហា** ដោយអត្ថថា ក្ខក្សរស ។ ជិវ្ហាដែលជាបសាទរូបនោះ តាំងនៅក្នុងប្រទេសមានសណ្ឋានដូចចុងត្របកឧប្បល ខាងលើត្រង់កណ្ដាលសសម្ភារជិវ្ហា មានការឧបការៈ ឧបត្ថម្ភ អនុបាល និងការចោមរោមតាមដែលពោលមកហើយ ឲ្យសម្រេចភាពជាវត្ថុ និងទ្វារ នៃជិវ្ហាវិញ្ញាណតាមសមគួរជាដើម ។

ឈ្មោះថា ឧបាទិន្នករូប មាននៅក្នុងកាយនេះត្រឹមណា កាយាយតនៈក៏មាននៅទូទៅក្នុងកាយទាំងអស់ ដូចសរសៃក្នុងសម្ពីត្រឹមនោះ បានឧបការៈ ឧបត្ថម្ភ អនុបាល និងការចោមរោមតាមប្រការដែលពោលហើយ ឲ្យសម្រេចភាពជាវត្ថុ និងទ្វារ នៃកាយវិញ្ញាណជាដើម តាមសមគួរ ។ នេះជាសេចក្ដីផ្សេងគ្នាក្នុងឧបាទារូបទាំងនេះ ។ ប្រភេទនៃព្រះបាលីដ៏សេស និងអត្ថដ៏សេស គប្បីជ្រាបដោយន័យដែលពោលក្នុងចក្ខុនិទ្ទេសនុ៎ះឯង ។ តែក្នុងទីនេះ ពាក្យថា **សោត** ជាដើម មកជំនួសទីនៃពាក្យថា **ចក្ខុ** ពាក្យថា សំឡេងជាដើម

មកជំនួសទីនៃពាក្យថា **រូប** ពាក្យថា **ឮ** ជាដើម មកជំនួសទីនៃពាក្យទាំងឡាយ មានពាក្យថា **ឃើញ** ជាដើម ។ មួយវិញទៀត ព្រោះមិនមានពាក្យ ២ នេះ គឺ **ឆេត្ត** ១ៈ **ឆយត** ១ៈ ទើបមានឈ្មោះនីមួយៗ ១២ ។ ពាក្យដ៏សេស ដូចពាក្យដែលពោលក្នុងបទទាំងពួងនុ៎ះឯង ។

ក្នុងអធិការនៃកាយាយតនៈនោះ បើមានអ្នកចោទសួរថា ឈ្មោះថា **ឧបាទិន្នករូប** មាននៅក្នុងកាយនេះដរាបណា កាយាយតនៈក៏មាននៅទូទៅក្នុងកាយទាំងអស់ ដូចសរសៃក្នុងសម្ពីដរាបនោះ កាលបើយ៉ាងនោះ គុណ-លក្ខណៈចំពោះខ្លួន ក៏នឹងប្រឡូកប្រឡំគ្នា ។ ឆ្លើយថា មិនប្រឡូកប្រឡំគ្នាទេ ។ ព្រោះហេតុអ្វី ព្រោះការមិនមាននៃអាយតនៈណាមួយក្នុងអាយតនៈដទៃណាមួយ ។ សួរថា បើយ៉ាងនោះ កាយាយតនៈក៏មិនមានទូទៅក្នុងកាយទាំងពួង ។ ឆ្លើយថា ដោយបរមត្ថ កាយាយតនៈ ក៏មិនមានក្នុងកាយទាំងពួង តែការធ្វើឲ្យផ្សេងគ្នានៃកាយាយតនៈនោះ បុគ្គលណាម្នាក់ មិនអាចញែកចេញហើយបញ្ញត្តបាន ព្រោះហេតុនោះ ទើបបានពោលយ៉ាងនេះ ។

ដូចរូប និងរសជាដើម ដែលលោកពោលថា ជារបស់ជ្រួតជ្រាបក្នុងគ្នានិងគ្នា ព្រោះរូប និងរសនោះ បុគ្គលណាម្នាក់ មិនអាចញែកចាកគ្នាបាន ដូចខ្សាច់ និងធូលី តែដោយបរមត្ថ រស ក៏មិនមានក្នុងរូបទេ បើនឹងគប្បីមានសោត រស ក៏គប្បីប្រាកដដោយសព្ទថា រូប ដូចគ្នា យ៉ាងណា សូម្បីកាយាយតនៈក៏យ៉ាងនោះ ពោលដោយបរមត្ថ មិនមាននៅពេញកាយ តែមិនមានពេញកាយទាំងអស់ក៏មិនមែន ព្រោះបុគ្គលណាម្នាក់ មិនអាចញែក

ចាកគ្នាបាន ហេតុនោះ បណ្ឌិតគប្បីជ្រាបថា គុណលក្ខណៈចំពោះខ្លួន រមែងមិនលាយឡំគ្នា ដោយប្រការដូច្នេះ ។

ម្យ៉ាងទៀត គប្បីជ្រាបការមិនលាយឡំគ្នារបស់បសាទរូបទាំងនេះ ដោយកំណត់ដោយលក្ខណៈជាដើម ។ ពិតហើយ បណ្តាបសាទរូបទាំងនេះ ចក្ខុ **រូបាភិឃាតារហភូតប្បសាទលក្ខណំ** ចក្ខុ មានភាពថារបស់ភូតរូបដែលគួរដល់ការប៉ះខ្ទប់រូបជាលក្ខណៈ **ទដ្ឋុកាមតានិទានកម្មសមុដ្ឋាន-ភូតប្បសាទលក្ខណំ វា** ឬមានភាពថារបស់ភូតរូបដែលមានកម្មជាសមុដ្ឋាន ដែលជាហេតុ របស់បុគ្គលអ្នកប្រាថ្នានឹងមើលជាលក្ខណៈ **រូបេសុ អាវិញ្ឆន-រសំ** មានការទាញមកក្នុងរូបទាំងឡាយជាកិច្ច **ចក្ខុវិញ្ញាណស្ស អាធារភាវ-បច្ចុប្បដ្ឋានំ** មានភាពជាទីទ្រទ្រង់នូវចក្ខុវិញ្ញាណជាអាការប្រាកដ **ទដ្ឋុកា-មតានិទានកម្មជ្ជភូតបទដ្ឋានំ** មានភូតរូបដែលកើតអំពីកម្មជាហេតុរបស់បុគ្គល អ្នកប្រាថ្នាដើម្បីនឹងមើលជាហេតុជិត ។

សោតៈ **សទ្ទាភិឃាតារហភូតប្បសាទលក្ខណំ** មានភាពថានៃភូតរូបដែលគួរដល់ការប៉ះខ្ទប់សំឡេងជាលក្ខណៈ **សោតុកាមតានិទាន-កម្មសមុដ្ឋានភូតប្បសាទលក្ខណំ វា** ឬមានភាពថារបស់ភូតរូបដែលមានកម្មជាសមុដ្ឋាន ដែលជាហេតុរបស់បុគ្គលអ្នកប្រាថ្នាដើម្បីនឹងស្តាប់ជាលក្ខណៈ **សទ្ទេសុ អាវិញ្ឆនរសំ** មានការទាញមកក្នុងសំឡេងទាំងឡាយជាកិច្ច **សោត-វិញ្ញាណស្ស អាធារភាវបច្ចុប្បដ្ឋានំ** មានភាពជាទីទ្រទ្រង់សោតវិញ្ញាណជាអាការប្រាកដ **សោតុកាមតានិទានកម្មជ្ជភូតបទដ្ឋានំ** មានភូតរូបដែល

កើតអំពីកម្មដែលជាហេតុរបស់បុគ្គលអ្នកប្រាថ្នាដើម្បីនឹងស្តាប់ជាហេតុជិត ។

ឃាន: **គន្ធាភិឃាតារហភូតប្បសាទលក្ខណំ** មានភាពថ្លានៃភូតរូបដែលគួរដល់ការប៉ះខ្ទប់ក្លិនជាលក្ខណៈ **ឃាយិតុកាមតានិទានកម្មសមុដ្ឋាន-ភូតប្បសាទលក្ខណំ វា** ឬមានភាពថ្លានៃភូតរូបដែលមានកម្មជាសមុដ្ឋានដែលជាហេតុរបស់បុគ្គលអ្នកប្រាថ្នាដើម្បីនឹងស្រង់ក្លិនជាលក្ខណៈ **គន្ធេសុ អាវិញ្ឆនរសំ** មានការទាញមកក្នុងក្លិនទាំងឡាយជាកិច្ច **ឃានវិញ្ញាណស្ស អាធារភាវបច្ចុប្បដ្ឋានំ** មានភាពជាទីទ្រទ្រង់ឃានវិញ្ញាណជាអាការប្រាកដ **ឃាយិតុកាមតានិទានកម្មជភូតបទដ្ឋានំ** មានភូតរូបដែលកើតអំពីកម្មដែលជាហេតុរបស់បុគ្គលអ្នកប្រាថ្នាដើម្បីនឹងស្រង់ក្លិនជាហេតុជិត ។

ជិវ្ហា **រសាភិឃាតារហភូតប្បសាទលក្ខណា** មានភាពថ្លានៃភូតរូបដែលគួរដល់ការប៉ះខ្ទប់រសជាលក្ខណៈ **សាយិតុកាមតានិទានកម្មសមុដ្ឋាន-ភូតប្បសាទលក្ខណា វា** ឬមានភាពថ្លានៃភូតរូបដែលមានកម្មជាសមុដ្ឋានជាហេតុរបស់បុគ្គលអ្នកប្រាថ្នាដើម្បីនឹងភ្លក្សរសជាលក្ខណៈ **រសេសុ អាវិញ្ឆន-រសា** មានការទាញមកក្នុងរសទាំងឡាយជាកិច្ច **ជិវ្ហាវិញ្ញាណស្ស អាធារ-ភាវបច្ចុប្បដ្ឋានា** មានភាពជាទីទ្រទ្រង់ជិវ្ហាវិញ្ញាណជាអាការប្រាកដ **សាយិ-តុកាមតានិទានកម្មជភូតបទដ្ឋានា** មានភូតរូបដែលកើតអំពីកម្មដែលជាហេតុរបស់បុគ្គលដែលប្រាថ្នាដើម្បីនឹងភ្លក្សរសជាហេតុជិត ។

កាយ **ផោដ្ឋព្វាភិឃាតារហភូតប្បសាទលក្ខណោ** កាយមានភាពថ្លានៃភូតរូបដែលគួរដល់ការប៉ះខ្ទប់ផោដ្ឋព្វៈជាលក្ខណៈ **ផុសិតុកាមតានិទាន-**

កម្មសមុដ្ឋានភូតប្បសាទលក្ខណោ វា ឬមានភាពថ្លារបស់ភូតរូបដែលមានកម្មជាសមុដ្ឋាន ជាហេតុរបស់បុគ្គលអ្នកប្រាថ្នាដើម្បីនឹងពាល់ត្រូវជាលក្ខណៈ **ផោដ្ឋព្វេសុ អាវិញ្ឆនរសោ** មានការទាញមកក្នុងផោដ្ឋព្វៈទាំងឡាយជាកិច្ច **កាយវិញ្ញាណស្ស អាធារភាវបច្ចុប្បដ្ឋានោ** មានភាពជាទីទ្រទ្រង់កាយវិញ្ញាណជាអាការប្រាកដ **ផុសិតុកាមតានិទានកម្មជភូតបទដ្ឋានោ** មានភូតរូបដែលកើតអំពីកម្មដែលជាហេតុរបស់បុគ្គលអ្នកប្រាថ្នា ដើម្បីនឹងប៉ះខ្ទប់ជាហេតុជិត ។

អាចារ្យពួកខ្លះពោលថា បសាទរបស់ភូតរូបទាំងឡាយ ដែលមានតេជោ-ធាតុច្រើនជា **ចក្ខុ** បសាទទាំងឡាយរបស់ភូតរូបទាំងឡាយដែលមានវាយោច្រើន បឋវីច្រើន និងអាបោច្រើន ជា **សោត** ជា **ឃាន** និងជា **ជិវ្ហា** បសាទរបស់ភូតរូបទាំងអស់ (ទាំង ៤) ជា **កាយ** ។

បរវាទីអាចារ្យមួយពួកទៀតពោលថា បសាទរបស់ភូតរូបដែលមានតេជោធាតុច្រើន ជា **ចក្ខុ** បសាទទាំងឡាយរបស់ភូតរូបដែលមានអាកាសធាតុ វាយោធាតុ អាបោធាតុ បឋវីធាតុច្រើន ក៏ជាសោតៈ ឃានៈ ជិវ្ហា និងកាយ ។ គប្បីពោលជំទាស់អាចារ្យបរវាទីទាំងនោះថា ចូរនាំព្រះសូត្រមកអាង ។ ជាការពិតប្រាកដ បរវាទីអាចារ្យទាំងនោះ នឹងមិនឃើញព្រះសូត្រឡើយ ។ តែអាចារ្យពួកខ្លះ ពោលដល់ហេតុក្នុងបសាទរូបទាំងនេះថា ព្រោះបសាទរូបទាំងនោះ ដែលរូបជាដើម ដែលជាគុណនៃភូតរូប មានតេជោធាតុជាដើមគប្បីឧបការៈ ។ គប្បីចោទសួរអាចារ្យទាំងនោះថា អ្នកណានឹងពោលយ៉ាងនេះ

ថា រូបជាដើម ជាគុណរបស់ភូតរូប មានតេជោធាតុជាដើម ព្រោះក្នុងអវិនិព្ភោគរូបទាំងឡាយ (រូបដែលបែកអំពីគ្នាមិនបាន ៨ យ៉ាង) បុគ្គលណាម្នាក់ មិនបានដើម្បីនឹងពោលថា ក្នុងភូតរូបទាំងនោះ រូបនេះ ជាគុណរបស់រូបនេះ រូបនេះ ជាគុណរបស់រូបនេះ ដូច្នេះ ។

បើបរវាទីគប្បីពោលទៀតថា ពួកអ្នកទទួលកិច្ចទាំងឡាយ មានការទ្រទ្រង់ជាដើមនៃបឋវីធាតុជាដើម ព្រោះភូតរូបនោះៗ មានច្រើន ក្នុងសម្ភារនោះៗ យ៉ាងណា ពាក្យនេះថា រូបជាដើម ជាគុណរបស់ភូតរូប មានតេជោធាតុជាដើម គប្បីព្រមទទួលបានយ៉ាងនោះដូចគ្នា ព្រោះសម្តែងភាពដែលរូបជាដើមមានច្រើន ក្នុងសម្ភារដែលមានតេជោធាតុជាដើមច្រើន ។

គប្បីជំទាស់ពួកបរវាទីនោះថា ពួកខ្ញុំក៏គប្បីព្រមទទួលបាន បើក្លិនក្នុងកប្បាសដែលមានបឋវីធាតុច្រើន គប្បីមានច្រើនជាងក្លិនរបស់គ្រឿងត្រាំដែលមានអាបោធាតុច្រើន និងពណ៌របស់ទឹកត្រជាក់ ក៏គប្បីមានតិចជាងពណ៌របស់ទឹកក្តៅ ដែលមានតេជោធាតុច្រើន តែពាក្យដែលពោលហើយទាំង ២ នេះ មិនមានទេ ព្រោះហេតុនោះ ការកំណត់ភាពផ្សេងគ្នានៃភូតរូបដែលជាទីអាស្រ័យនៃបសាទរូបទាំងនោះ គប្បីប្រើមិនបាន រូប និងរសជាដើមរបស់ភូតរូបទាំងឡាយ ក្នុងកលាបៈមួយដែលមិនប្លែកគ្នា ក៏នៅមិនដូចគ្នានិងគ្នា យ៉ាងណា ការដែលលោកគប្បីកាន់យកថា កាលហេតុប្លែកគ្នាដទៃៗ មិនមាន ចក្ខុបសាទជាដើម ក៏មិនដូចគ្នានិងគ្នា ក៏យ៉ាងនោះ ។

សួរថា អ្វីដែលមិនទូទៅដល់គ្នានិងគ្នា ឆ្លើយថា កម្មនោះឯងជាហេតុ

ផ្សេងគ្នារបស់បសាទរូបទាំងនោះ ។ ព្រោះហេតុនោះ សេចក្ដីផ្សេងគ្នានៃបសាទរូបទាំងនេះ មានព្រោះការផ្សេងគ្នានៃកម្ម មិនមែនមានព្រោះការផ្សេងគ្នានៃភូតរូបឡើយ ព្រោះថា កាលមានការផ្សេងគ្នានៃភូតរូប បសាទរូបនុ៎ះឯង រមែងមិនកើតឡើង បោរាណាចារ្យទាំងឡាយពោលថា កាលមហាភូតរូបទាំងឡាយស្មើគ្នា បសាទរូប រមែងកើតបាន កាលមិនស្មើគ្នា រមែងមិនកើត ។

បណ្ដាបសាទរូបទាំងនេះ ដែលមានការផ្សេងគ្នា ព្រោះការផ្សេងគ្នានៃកម្ម ចក្ខុបសាទរូប និងសោតបសាទរូប ជាអសម្បត្តវិសយគ្គាហក (គឺទទួលអារម្មណ៍ដែលមិនទាន់មកដល់ខ្លួន) ព្រោះជាហេតុកើតនៃវិញ្ញាណក្នុងអារម្មណ៍ ដែលជាទីអាស្រ័យដែលមិនជាប់គ្នាជាមួយមហាភូតរូប ដែលជាទីអាស្រ័យរបស់ខ្លួន ។ ឃានៈ ជិវ្ហា និងកាយជាសម្បត្តវិសយគ្គាហក (ទទួលអារម្មណ៍ដែលមកដល់ខ្លួន) ព្រោះជាហេតុកើតនៃវិញ្ញាណក្នុងអារម្មណ៍ ដែលជាប់គ្នានឹងមហាភូតរូប ដែលជាទីអាស្រ័យរបស់ខ្លួន ដោយអំណាចនៃវត្ថុដែលអាស្រ័យ និងដោយខ្លួននុ៎ះឯង ។

តែក្នុងអដ្ឋកថាពោលថា អារម្មណ៍ ឈ្មោះថា **សម្បត្ត** (ដែលមកដល់ខ្លួន) ព្រោះអារម្មណ៍មកកាន់គន្លង (នៃចក្ខុ និងសោតៈ) នោះឯង ។ ពិតហើយ ពណ៌របស់មណ្ឌលនៃព្រះចន្ទ្រ និងអាទិត្យដែលតាំងនៅចម្ងាយដល់ ៤២០០០ យោជន៍ ក៏នៅប៉ះខ្ទប់នឹងចក្ខុបសាទ ពណ៌នោះសូម្បីប្រាកដតាំងនៅក្នុងទីឆ្ងាយ ក៏ឈ្មោះថា **សម្បត្ត** ដូចគ្នា ។ ចក្ខុ ឈ្មោះថា មានអារម្មណ៍

ដែលមកដល់ខ្លួននោះឯង ព្រោះពណ៌នោះជាអារម្មណ៍ ។ កាយវិការរបស់បុគ្គលទាំងឡាយ ដែលកាប់ដើមឈើក្តី របស់ជាងជ្រលក់អ្នកបោកគក់សំពត់ក្តី រមែងប្រាកដសូម្បីក្នុងទីឆ្ងាយ ។ តែសំឡេងមកដោយការបន្តៗ គ្នានៃធាតុ ប៉ះខ្ទប់សោតៈហើយ គង់កំណត់បាន ។

ក្នុងអដ្ឋកថានោះពោលថា អារម្មណ៍ ឈ្មោះថា **សម្បត្ត** ព្រោះអារម្មណ៍មកកាន់គន្លងក៏ពិត តែពណ៌នៃមណ្ឌលព្រះចន្ទ្រជាដើម មិនមកដល់ចក្ខុ តាំងនៅក្នុងទីឆ្ងាយទុំះឯង រមែងប្រាកដបាន បើសំឡេងគប្បីរសាត់មកសន្សឹមៗ សោត សូម្បីកើតក្នុងទីឆ្ងាយ ក៏គប្បីបានឮយឺត ព្រោះមកដោយការប៉ះខ្ទប់តៗ គ្នា កាលប៉ះខ្ទប់សោត ក៏មិនប្រាកដថា សំឡេងនោះ ឈ្មោះថា នៅក្នុងទិសឈ្មោះនោះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបចក្ខុ និងសោតៈ មានអារម្មណ៍ជាអសម្បត្តនោះឯង ។

បសាទរូបទាំងនេះ ប្រៀបដូចសត្វ មានពស់ជាដើម ដូចឈ្មោះថាពស់រមែងមិនពេញចិត្តក្នុងទីខាងក្រៅ ដែលរងា ត្រជាក់ និងស្រឡះ ក្នុងវេលាចូលទៅដេកត្រង់គំនរសំរាម គុម្ពស្មៅ ស្លឹកឈើ ព្រៃស្បាត និងជំបូកទុំះឯង រមែងពេញចិត្ត រមែងដល់នូវភាពជាសត្វមានចិត្តស្ងប់ យ៉ាងណា សូម្បីចក្ខុនេះ ក៏យ៉ាងនោះដូចគ្នា ពេញចិត្តក្នុងវត្ថុដែលមិនរាបស្មើ រមែងមិនពេញចិត្តក្នុងទីដែលមានជញ្ជាំងមាសជាដើមដែលរលោងៗ មិនប្រាថ្នាសូម្បីមើល តែរមែងពេញចិត្តក្នុងទីដែលវិចិត្រដោយរូប វិចិត្រដោយផ្កា និងវល្លិជាដើមនោះឯង ។ ព្រោះក្នុងទីបែបនោះ ជនទាំងឡាយ កាលក្អែកនៅមិនទាន់

គ្រប់គ្រាន់ ក៏ត្រូវប្រហមាត់សម្លឹងមើល ។

សូម្បីក្រពើ កាលចេញទៅខាងក្រៅ មិនឃើញវត្ថុដែលខ្លួនគប្បីត្របាក់ ក៏បិទភ្នែកត្រាច់ទៅ តែក្នុងកាលណា ចុះទៅកាន់ទឹកប្រមាណមួយរយព្យាម ចូលទៅកាន់រូងដេកហើយ ក្នុងកាលនោះ ចិត្តរបស់ក្រពើ ក៏ដល់នូវសេចក្តីស្ងប់ ដេកយ៉ាងសប្បាយ យ៉ាងណា សូម្បីសោតៈនេះ ក៏យ៉ាងនោះដូចគ្នា ពេញចិត្តក្នុងទីដែលមានប្រហោង អាស្រ័យអាកាស ពេញចិត្តក្នុងប្រហោងត្រចៀកប៉ុណ្ណោះ ។ អាកាសប្រហោងត្រចៀកប៉ុណ្ណោះ ជាបច្ច័យក្នុងការបានឮសំឡេងនោះ សូម្បីអជដាកាស ក៏សមគួរដូចគ្នា ដ្បិតថា កាលធ្វើការស្វាធ្យាយខាងក្នុងល្អាង សំឡេងមិនទម្លុះល្អាងចេញទៅខាងក្រៅទេ តែក៏ចេញទៅតាមចន្លោះទ្វារបង្អួច ប៉ះខ្ទប់តៗ គ្នាទៅនៃធាតុនោះឯង ហើយប៉ះខ្ទប់សោតបសាទ ។ ក្នុងកាលនោះ ជនដែលអង្គុយខាងលើគុហា ដឹងថា បុគ្គលឈ្មោះឯណោះ ស្វាធ្យាយ ដូច្នេះ ។

កាលបើយ៉ាងនេះ សោតៈក៏មានអារម្មណ៍ ជាសម្បត្ត ។ សួរថា ក៏សោតៈនេះ មានអារម្មណ៍ជាសម្បត្តឬ ឆ្លើយថា មែនហើយ មានអារម្មណ៍ជាសម្បត្ត ។ សួរថា បើយ៉ាងនោះ កាលស្គរជាដើមលាន់ឮក្នុងទីឆ្ងាយ ក៏មិនដឹងថា ជាសំឡេងក្នុងទីឆ្ងាយ ។ ឆ្លើយថា មិនគប្បីដឹងក៏មិនមែន ព្រោះកាលសំឡេងប៉ះខ្ទប់សោតបសាទ រមែងមានការដឹងដោយប្រការនោះៗ ថា សំឡេងឆ្ងាយ សំឡេងជិត សំឡេងនៅត្រើយខាងនាយ សំឡេងនៅត្រើយខាងអាយ ដូច្នេះ សេចក្តីនេះជាធម្មតា ។

ធម្មតានោះ តើមានប្រយោជន៍ដូចម្តេច ប្រហោងមានអំពីទីណា ការស្តាប់ក៏មានអំពីទីនោះៗ ដូចការឃើញព្រះចន្ទ្រ និងព្រះអាទិត្យជាដើម ព្រោះហេតុនោះ ទើបសោតបសាទនេះ មានអារម្មណ៍ជាអសម្បត្តដោយពិត ។

សូម្បីបក្សីក៏មិនត្រេកអរលើដើមឈើ ឬផ្ទៃដី តែក្នុងវេលាណាបក្សីហើរឡើង កន្លងការគប់ដុំដីមួយរយៈ ឬពីររយៈ ទៅកាន់អាកាសទទេ ក្នុងកាលនោះ បក្សីក៏នឹងមានចិត្តស្ងប់ យ៉ាងណា សូម្បីឃានៈក៏យ៉ាងនោះដូចគ្នា មានសេចក្តីពេញចិត្តក្នុងអាកាស មានក្លិនដែលអាស្រ័យខ្យល់ជាអារម្មណ៍ ។ ពិតហើយ គោទាំងឡាយ កាលភ្លៀងធ្លាក់ថ្មីៗ ក៏ស្រង់ក្លិនផែនដីហើយ ក៏ងើបមុខទៅរកអាកាសស្រង់ក្លិន និងវេលាដែលបុគ្គលយកម្រាមដៃចាប់ដុំដែលមានក្លិនហើយហិត មិនស្រូបខ្យល់ក៏មិនដឹងក្លិនរបស់ដុំដែលមានក្លិន ។

សូម្បីឆ្កែស្រុក កាលត្រាច់ទៅខាងក្រៅ រមែងមិនឃើញទីដែលផុតភ័យ ត្រូវប្រទូស្តដោយការត្រូវគប់គ្រវែងដោយដុំដីជាដើម តែចូលទៅខាងក្នុងស្រុកហើយ កាយផេះក្នុងជើងក្រាន ហើយដេកក៏រមែងជាសុខ យ៉ាងណា សូម្បីជិវ្ហាក៏យ៉ាងនោះដូចគ្នា មានការពេញចិត្តក្នុងស្រុក មានរសដែលអាស្រ័យអាបោធាតុជាអារម្មណ៍ ពិតហើយ ភិក្ខុសូម្បីធ្វើសមណធម៌ អស់កាលបីយាមនៃរាត្រីហើយ កាន់យកបាត្រ និងចីវរ ចូលទៅកាន់ស្រុកអំពីព្រឹកព្រលឹម ព្រោះថា កាលរបស់ទំពាស្ងួត មិនទទឹកដោយទឹកមាត់ នរណាៗក៏មិនអាចដើម្បីដឹងនូវរសបាន ។

សូម្បីឆ្កែចចក កាលត្រាច់ទៅខាងក្រៅ ក៏មិនជួបការត្រេកអរ តែកាល

ទំពាស៊ីសាច់សាកសពមនុស្សក្នុងព្រៃខ្មោច ហើយដេកទ្រុំះឯង ទើបមានសេចក្តីសុខ យ៉ាងណា សូម្បីកាយក៏យ៉ាងនោះដូចគ្នា មានការពេញចិត្តក្នុងឧបាទិន្នករូបមានផោដ្ឋព្វៈអាស្រ័យបឋវីធាតុជាអារម្មណ៍ ។ ពិតហើយ ជនទាំងឡាយកាលមិនបានឧបាទិន្នករូបដទៃ ក៏យកបាតដៃរបស់ខ្លួនទ្រុំះឯង ទ្រក្បាលដេកបឋវីធាតុទាំងខាងក្នុង និងខាងក្រៅ រមែងជាបច្ច័យក្នុងការទទួលអារម្មណ៍នៃកាយបសាទនោះ ។ ពិតហើយ បុគ្គលមិនបានអង្គុយ មិនអាចដឹងការរឹងឬការទន់របស់សេយ្យាសនៈដែលក្រាលហើយយ៉ាងល្អ ឬបុគ្គលមិនបានប្រុងប្រាប់ មិនអាចដឹងការរឹង ឬការទន់របស់ផ្លែឈើដែលគេដាក់លើតាំង ព្រោះហេតុនោះ ទើបបឋវីធាតុខាងក្នុង និងខាងក្រៅ ជាបច្ច័យក្នុងការដឹងផោដ្ឋព្វៈនៃកាយបសាទនេះ ។ គប្បីជ្រាបការមិនលាយឡំគ្នា នៃបសាទរូបទាំងនោះដោយការកំណត់ធម៌ មានលក្ខណៈជាដើម ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

ពិតហើយ លក្ខណៈ កិច្ច អាការប្រាកដ ហេតុជិត អារម្មណ៍ អធ្យាស្រ័យ និងវត្ថុដែលអាស្រ័យរបស់ចក្ខុបសាទមួយបែប របស់សោតបសាទជាដើមក៏មួយបែប ព្រោះហេតុនោះ ចក្ខាយតនៈជាដើម ទើបមិនលាយឡំគ្នាដោយពិត ។

ម្យ៉ាងទៀត គប្បីជ្រាបសូម្បីឧបមានេះក្នុងភាពដែលបសាទរូបទាំងនោះមិនលាយឡំគ្នាដូចតទៅ កាលលើកទង់ ៥ ពណ៌ឡើងហើយ ស្រមោលហាក់ដូចជាជាប់គ្នាតែមួយក៏ពិត ទោះបីជាយ៉ាងនោះ ស្រមោលរបស់ទង់ ក៏មិនលាយឡំគ្នានិងគ្នា យ៉ាងណា មួយទៀត កាលគេយកកប្បាស ៥ ពណ៌

មូរធ្វើជាប្រឆេះប្រទីប អុជឲ្យឆេះហើយ អណ្តាតភ្លើងដូចគ្នាតែមួយក៏ពិត តែសរសៃរបស់កប្បាសនោះៗ ក៏ជារបស់បែកគ្នា អណ្តាតភ្លើង ក៏មិនលាយឡំគ្នានិងគ្នា យ៉ាងណា អាយតនៈ ៥ នេះ សូម្បីរួមគ្នានៅក្នុងអត្តភាពមួយក៏ពិត តែក៏មិនលាយឡំគ្នានិងគ្នា យ៉ាងនោះដូចគ្នា ។ មិនមែនតែអាយតនៈទាំង ៥ នេះប៉ុណ្ណោះទេ សូម្បីរូបដ៏សេស ក៏មិនលាយឡំគ្នា ។

ពិតហើយ ក្នុងសរីរៈនេះ មានកាយ ៣ កំណាត់ គឺកាយកំណាត់ក្រោម ១ កាយកំណាត់កណ្តាល ១ កាយកំណាត់លើ ១ ។

បណ្តាកាយទាំង ៣ កំណាត់នោះ កាយខាងក្រោម ចាប់ពីផ្ចិតចុះទៅ ឈ្មោះថា កាយកំណាត់ក្រោម ក្នុងកាយកំណាត់ក្រោមនោះ មានរូប ៤៤ រូប គឺកាយទសកៈ ១០ ភាវទសកៈ ១០ រូបមានអាហារជាសមុដ្ឋាន ៨ មានឧតុជាសមុដ្ឋាន ៨ មានចិត្តជាសមុដ្ឋាន ៨ ។ កាយខាងលើ ចាប់តាំងពីផ្ចិតឡើងទៅដល់គល់ក ឈ្មោះថា កាយកំណាត់កណ្តាល ក្នុងកាយកំណាត់កណ្តាលនោះ មានរូប ៥៤ រូប គឺកាយទសកៈ ១០ ភាវទសកៈ ១០ វត្ថុ-ទសកៈ ១០ រូបទាំង ៣ មានរូបដែលមានអាហារជាសមុដ្ឋានជាដើម នីមួយៗ ៨ ។ កាយខាងលើ ចាប់តាំងពីគល់កឡើងទៅ ឈ្មោះថា កាយកំណាត់លើ ។ ក្នុងកាយកំណាត់ខាងលើនោះ មានរូប ៨៤ គឺចក្ខុទសកៈ ១០ សោតទសកៈ ១០ ឃានទសកៈ ១០ ជិវ្ហាទសកៈ ១០ កាយទសកៈ ១០ ភាវទសកៈ ១០ រូប ៣ មានរូបដែលមានអាហារជាសមុដ្ឋានជាដើម នីមួយៗ ៨ ។

បណ្តារូបទាំងនោះ រូបនោះ គឺមហាភូតរូប ៤ ជាបច្ច័យដល់ចក្ខុបសាទ

វណ្ណៈ គន្ធៈ រសៈ ឱជា ជីវិតិន្ទ្រិយ និងចក្ខុបសាទ ឈ្មោះថា ចក្ខុទសកៈ ដោយអំណាចនៃនិប្ផន្នរូប ១០ ដែលជារូបបែកគ្នាមិនបាន ។ រូបដ៏សេស ក៏គប្បីជ្រាបដោយន័យនេះ ។

បណ្តាកាយទាំង ៣ កំណាត់នោះ រូបក្នុងកាយកំណាត់ក្រោម មិនលាយឡំគ្នានឹងរូបកាយកំណាត់កណ្តាល នឹងក្នុងកាយកំណាត់លើ រូប ២ កំណាត់ក្នុងកាយដ៏សេស ក៏មិនលាយឡំគ្នានឹងរូបកាយក្រៅនេះ ។ ដូចស្រមោលភ្នំ និងស្រមោលដើមឈើក្នុងវេលាល្ងាច ដូចជាប់គ្នាតែមួយក៏ពិត តែក៏មិនលាយឡំគ្នា យ៉ាងណា ក្នុងកាយទាំងនេះ ក៏យ៉ាងនោះ រូប ៤៤ ក្តី រូប ៥៤ ក្តី រូប ៨៤ ក្តី ហាក់ដូចជាប់គ្នាតែមួយក៏ពិត តែក៏មិនលាយឡំនូវគ្នានិងគ្នា ដូច្នេះ ។

[២១-២៤] គប្បីជ្រាបវិនិច្ឆ័យក្នុងនិទ្ទេសនៃរូបាយតនៈដូចតទៅ

វណ្ណៈនុ៎ះឯង ហៅថា **វណ្ណនិភា** ម្យ៉ាងទៀត ដែលឈ្មោះថា **និភា** ព្រោះអត្ថថា រមែងបញ្ចេញពន្លឺ អធិប្បាយថា ប្រាកដដល់ចក្ខុវិញ្ញាណ ។ ពន្លឺ គឺពណ៌ ឈ្មោះថា **វណ្ណនិភា** ។ រូបដែលប្រព្រឹត្តទៅព្រមជាមួយការឃើញ ឈ្មោះថា **សនិទស្សនំ** អធិប្បាយថា គប្បីឃើញដោយចក្ខុវិញ្ញាណ ។ រូបដែលប្រព្រឹត្តទៅព្រមជាមួយនឹងការប៉ះខ្ទប់ ឈ្មោះថា **សប្បដិឃំ** អធិប្បាយថា ពាល់ត្រូវ ធ្វើឲ្យកើតនូវការប៉ះទង្គិច ។

បណ្តាពណ៌ មានពណ៌ខៀវចាស់ដូចផ្កាត្រកៀត ពណ៌លឿងដូចផ្កាកណិការ ពណ៌ក្រហមដូចផ្កាច្បា ពណ៌សដូចផ្កាយព្រឹក ពណ៌ខ្មៅដូចធ្យូង

ពណ៌ហង្សបាទ ក្រហមព្រឿងៗ ដូចផ្កាកន្ទិស[១] និងផ្កាឃើថោក្រពុំ ។ មាស ត្រាស់ហៅថា **ហរិ** ដូចក្នុងប្រយោគ (ក្នុងហំសជាតក) ថា **ហរិត្តច ហេមវណ្ណ កាមំ សុមុខ បក្កម** ម្នាលសុមុខៈ មានសម្បុរដូចមាស ចូរ អ្នកភៀសខ្លួនទៅចុះ ដូច្នេះ តាមពិត ទោះបីជាដូច្នោះ ព្រោះព្រះតម្រាស់ថា មាសនោះ ទ្រង់កាន់យកដោយសព្ទថា **ជាតរូប** ខាងមុខ តែក្នុងទីនេះ ពណ៌ ជាំដែង ឈ្មោះថា **ហរិ** ។ ពណ៌ ៧ យ៉ាងនេះ ទ្រង់មិនបានកាន់យកដល់វត្ថុ តែទ្រង់សម្តែងដោយសភាវៈប៉ុណ្ណោះ ។

បទថា **ហរិវណ្ណំ** គឺពណ៌ដូចស្មៅស្រស់ ។ បទថា **អម្ពង្កុរវណ្ណំ** គឺ ពណ៌ដូចជាពន្លកស្វាយ ។ វត្ថុទាំង ២ ពួកនេះ ទ្រង់កាន់យកសម្តែងហើយ ។ វត្ថុ ១២ យ៉ាង មានវែងជាដើម ទ្រង់សម្តែងដោយវោហារ ឯវោហារនោះនៃ បទវែងជាដើមទាំងនោះ សម្រេចហើយដោយការប្រៀបធៀប និងសម្រេច ហើយដោយបញ្ញត្តកំណត់ឡើង ។ ពិតហើយ ពាក្យថា វែងជាដើម ជាបទ សម្រេចដោយការបញ្ញត្តិប្រៀបធៀបនូវគ្នានិងគ្នា ពាក្យថា មូលជាដើម សម្រេចដោយផ្សេងគ្នានៃការបញ្ញត្តិតាំងឡើង ។ ក្នុងពីរយ៉ាងនោះ ព្រោះ ប្រៀបធៀបរូបដែលខ្លី វែងជាងនោះ ទើបឈ្មោះថា **ឱឃំ** ព្រោះប្រៀបធៀប នឹងរូបដែលវែងនោះ ខ្លីជាងនោះ ទើបឈ្មោះថា **រស្សំ** ព្រោះប្រៀបធៀបនឹង រូបដែលគ្រោតគ្រាត ល្អិតជាងនោះ ទើបឈ្មោះថា **អណុំ** ព្រោះប្រៀបធៀប នឹងរូបដែលល្អិតនោះ ធំជាងនោះ ឈ្មោះថា **ថូលំ** ។ រូបដែលមានសណ្ឋាន

១- បាលីថា សិន្ទុវារ ក្នុងវេស្សន្តរជាតក លោកប្រែថា ដើមឈើទាលខ្សាច់ ។

ដូចកង់រទេះ ឈ្មោះថា **វដ្ដំ** រូបមានសណ្ឋានដូចពងមាន់ ឈ្មោះថា **បរិមណ្ឌលំ** រូបប្រកបដោយជ្រុងទាំង ៤ ឈ្មោះថា **ចតុរំសំ** ។ សូម្បីរូប ៦ ជ្រុងជាដើមក៏ន័យនេះឯង ។ បទថា **និន្នំ** បានដល់ រូបដែលទំនាប ។ បទថា **ថលំ** បានដល់ រូបដែលប៉ោងឡើង (ទួល) ។

បណ្ដារូបវែងទាំងនោះជាដើម គប្បីជ្រាបថា ព្រោះបុគ្គលសូម្បីពាល់ត្រូវរូបវែងជាដើម អាចដើម្បីដឹងបាន តែរូបពណ៌ខៀវជាដើម បុគ្គលពាល់ត្រូវហើយ មិនអាចដឹងបាន ហេតុនោះ ទើបរូបាយតនៈដែលវែង មិនបានត្រាស់ដោយត្រង់ រូបាយតនៈដែលខ្លីជាដើមក៏ដូចគ្នា ។ តែក្នុងទីនេះ ត្រាស់ហៅរូបាយតនៈដែលអាស្រ័យការបញ្ញត្តិ កំណត់ឡើងនៃរូបវែងជាដើមនោះៗ ហើយតាំងនៅដោយវោហារនោះៗ ថា វែង ខ្លី ។

បទនេះថា **ឆាយា អាតបោ** ទ្រង់កំណត់ដោយអាស្រ័យគ្នានិងគ្នា ភ្លឺនិងងងឹត ក៏កំណត់ដោយអាស្រ័យគ្នានិងគ្នាដូចគ្នា ។ ៤ បទ មានបទថា **អព្ភា មហិកា** ជាដើម ទ្រង់សម្ដែងដោយវត្ថុប៉ុណ្ណោះ ។ បណ្ដាបទទាំង ៤ នោះ បទថា **អព្ភា** បានដល់ ភ្លៀង ។ បទថា **មហិកា** បានដល់ សន្សើម[1] ។ ពណ៌នៃពពកជាដើម ទ្រង់សម្ដែងដោយបទទាំង ៤ នេះ ។ ដោយបទថា **ចន្ទមណ្ឌលស្ស វណ្ណនិភា** ជាដើម ទ្រង់សម្ដែងពណ៌ គឺរស្មីនៃវត្ថុទាំងនោះ ។

ក្នុងបទទាំងនោះ គប្បីជ្រាបការផ្សេងគ្នានៃវត្ថុទាំងឡាយ មានព្រះចន្ទ្រជាដើមយ៉ាងនេះ ។ វិមានរបស់ចន្ទទេវបុត្រ បណ្ដោយ និងទទឹង ៤៩ យោជន៍

១- បិដកខ្មែរ ពាក្យថា មហិកា លោកប្រែថា ផែនដី ។

សម្រេចដោយកែវមណីប្រក់ដោយប្រាក់ ឈ្មោះថា ចន្ទមណ្ឌល ។ វិមានរបស់សុរិយទេវបុត្រ បណ្ដោយ និងទទឹង ៥០ យោជន៍ សម្រេចដោយមាស ប្រក់ដោយកែវផលិក ឈ្មោះថា សុរិយមណ្ឌល ។ វិមានរបស់ទេវបុត្រនោះៗ បណ្ដោយ និងទទឹង ៧ យោជន៍ ៨ យោជន៍ ១០ យោជន៍ ១២ យោជន៍ សម្រេចដោយរតនៈ ៧ ប្រការ ឈ្មោះថា ផ្កាយ ។

ក្នុងបណ្ដាទេវបុត្រទាំងនោះ ព្រះចន្ទ្រនៅខាងក្រោម ព្រះអាទិត្យនៅខាងលើ ចន្លោះព្រះចន្ទ្រ និងព្រះអាទិត្យទាំង ២ មានមួយយោជន៍ (ខ្ពស់ជាងគ្នាមួយយោជន៍) ដោយទីបំផុត ខាងក្រោមរបស់ព្រះចន្ទ្រ និងដោយចំណែកបំផុតខាងលើរបស់ព្រះអាទិត្យ មានរយៈ ១០០ យោជន៍ ផ្កាយនក្ខត្តឫក្សទាំងឡាយ រមែងគោចរទៅត្រង់ខាងទាំងពីរ ។ បណ្ដាវត្ថុទាំង ៣ ពួកនោះ ព្រះចន្ទ្រគោចរទៅយឺត ព្រះអាទិត្យគោចរទៅរហ័ស ផ្កាយទាំងឡាយទៅរហ័សជាងគេទាំងអស់ គ្រាខ្លះ គោចរទៅខាងមុខព្រះចន្ទ្រ និងព្រះអាទិត្យ គ្រាខ្លះ ក៏គោចរទៅខាងក្រោយ ។

បទថា **អាកាសមណ្ឌលំ** បានដល់ វត្ថុសម្រេចដោយសិរី ។ កញ្ចក់ កែវពិទូរ្យ កែវដ៏សេសមានច្រើនប្រភេទ មានកែវមណីជាតិរស ឈ្មោះថា **មណិ** ។ បទថា **សង្ខោ** បានដល់ វត្ថុដែលកើតក្នុងសមុទ្ទ ។ បទថា **មុត្តា** បានដល់ វត្ថុដ៏សេសដែលកើតក្នុងសមុទ្ទ ។ បទថា **វេឡុរិយោ** បានដល់ កែវមណី មានពណ៌ដូចឫស្សី ។ វណ្ណៈរបស់ព្រះសាស្ដា ហៅថា **ជាតរូប** ។ ពិតហើយ ព្រះសាស្ដា មានវណ្ណៈដូចពណ៌មាស សូម្បីវណ្ណៈរបស់មាស ក៏

ដូចវណ្ណៈព្រះសាស្តា ។ កហាបណៈក្តី មាសកដែលធ្វើដោយជាតិលោហៈក្តី មាសកធ្វើដោយឈើក្តី មាសកធ្វើដោយជ័រក្តី រមែងដល់នូវវោហារ (គេចាយវាយបាន) ហៅថា **រជតំ** ។ វត្ថុទាំងអស់នោះ ទ្រង់កាន់យកក្នុងបទថា **រជតំ** នេះ ។

ដោយបទថា **យំ វា បនញ្ញម្បិ** នេះ វៀររូបដែលត្រាស់ក្នុងបាលី ទ្រង់កាន់យករូបដ៏សេស ដែលមានពណ៌កន្ទុយផែង ពណ៌សំពត់ចាស់ និងពណ៌នៃហោជាងជាដើម ព្រោះពណ៌ទាំងអស់នោះ រួមនៅក្នុងរូបដែលជាយោវា-បនកធម៌ទាំងឡាយ ។ រូបនេះឯង សូម្បីមានដោយប្រភេទ មានពណ៌ខៀវជាដើម តែរូបទាំងអស់នោះ ក៏មិនបានប្លែកផ្សេងគ្នាដោយលក្ខណៈជាដើម ។

ពិតហើយ រូប (វណ្ណរូប) ទាំងអស់ **ចក្ខុបដិហននលក្ខណំ** មានការប៉ះខ្ទប់នឹងចក្ខុជាលក្ខណៈ **ចក្ខុវិញ្ញាណស្ស វិសយភាវរសំ** មានភាពជាអារម្មណ៍របស់ចក្ខុវិញ្ញាណជាកិច្ច **តស្សេវ គោចរបច្ចុប្បដ្ឋានំ** មានភាពជាគោចររបស់ចក្ខុវិញ្ញាណនោះឯងជាអាការប្រាកដ **ចតុមហាភូតបទដ្ឋានំ** មានមហាភូតរូប ៤ ជាហេតុជិត ។ ឧបាទារូបទាំងអស់ ដូចគ្នានឹងរូបនេះ ។ ខ្ញុំនឹងពោលចំពោះក្នុងទីដែលមានសេចក្តីប្លែកគ្នា ពាក្យដ៏សេសក្នុងនិទ្ទេសនេះគប្បីជ្រាបដោយន័យ ដែលពោលក្នុងចក្ខាយតននិទ្ទេសនុ៎ះឯង ។

តែក្នុងចក្ខាយតននិទ្ទេសនោះ មានចក្ខុជាប្រធានក្នុងរូបាយតននិទ្ទេសនេះ មានរូបជាប្រធាន ។ ក្នុងចក្ខាយតននិទ្ទេសនោះ មានឈ្មោះ ១៤ យ៉ាងមានពាក្យថា **ចក្ខុបេតំ** ជាដើម ។ ក្នុងរូបាយតននិទ្ទេសនេះ មានឈ្មោះ ៣

យ៉ាង មានពាក្យថា **រូបំបេតំ** ជាដើម ។ ពាក្យដ៏សេសដូចគ្នានុ៎ះឯង ក្នុងរូបាយតននិទ្ទេសនេះ ក៏ត្រាស់វារៈទាំងឡាយ ដូចត្រាស់ ១៣ វារៈ ប្រដាប់ដោយនយវារៈនីមួយៗ ៤ ន័យ ដើម្បីកំណត់ចក្ខុ ដូច្នេះ ។

គប្បីជ្រាបវិនិច្ឆ័យក្នុងនិទ្ទេសនៃសទ្ទាយតនៈដូចតទៅ

បទថា **ភេរិសទ្ទោ** បានដល់ សំឡេងស្គរធំ និងស្គរតូចដែលគេវាយ ។ សូម្បីសំឡេងសម្ភោរ សំឡេងស័ង្ខ សំឡេងស្គរជ័យ ក៏ជាសំឡេង មានសំឡេងសម្ភោរជាដើមជាបច្ច័យ ។ សំឡេងច្រៀង ហៅថា **គីតសទ្ទោ** ។ សំឡេងដេញ មានសំឡេងពិណជាដើម ក្រៅអំពីដែលពោលហើយ ឈ្មោះថា **វាទិតសទ្ទោ** ។

បទថា **សម្មសទ្ទោ** បានដល់ សំឡេងគង និងសំឡេងបន្ទះឈើ (រនាត) ។ បទថា **ចាណិសទ្ទោ** បានដល់ សំឡេងទះដោយបាតដៃ ។ បទថា **សត្តានំ និគ្ឃោសសទ្ទោ** បានដល់ សំឡេងដែលបន្លឺដោយមានបទនិងព្យញ្ជនៈមិនប្រាកដរបស់សត្វច្រើនដែលប្រជុំគ្នា ។ បទថា **ធាតូនំ សន្និ-ឃាតសទ្ទោ** បានដល់ សំឡេងច្រៀតបៀតគ្នានិងគ្នារបស់ដើមឈើទាំងឡាយ និងសំឡេងវាយគោំងជាដើម ។ សំឡេងរបស់ខ្យល់បក់ ឈ្មោះថា **វាត-សទ្ទោ** ។ សំឡេងរបស់ទឹកកំពុងហូរ ឬទឹកប៉ះខ្ទប់គ្នា ឈ្មោះថា **ឧទកសទ្ទោ** ។ សំឡេងសន្ទនាជាដើមរបស់ពួកមនុស្ស ឈ្មោះថា **មនុស្សសទ្ទោ** ។ វៀរសំឡេងមនុស្សនោះហើយ សំឡេងដ៏សេសទាំងអស់ ឈ្មោះថា **អមនុស្ស-សទ្ទោ** ។ ដោយបទទាំង ២ នេះ សំឡេងទាំងអស់ ឈ្មោះថា កាន់យក

ហើយ ។ កាលបើដូច្នោះ សំឡេងដែលមិនត្រាស់ក្នុងព្រះបាលី ដែលប្រព្រឹត្តទៅក្នុងវេលាកាប់ឫស្សី និងសំឡេងហែកសំពត់ចាស់ជាដើម គប្បីជ្រាបថារួមចូលក្នុងបទថា **យេវាបនក** សំឡេងផ្សេងគ្នាដោយប្រភេទ មានសំឡេងស្គរជាដើមយ៉ាងនេះ តែមិនបានផ្សេងគ្នាដោយលក្ខណៈជាដើម ។

សំឡេងទាំងអស់នោះ **សោតបដិហននលក្ខណោ** មានការប៉ះខ្ទប់នឹងសោតៈជាលក្ខណៈ **សោតវិញ្ញាណស្ស វិសយភាវរសោ** មានភាពជាអារម្មណ៍របស់សោតវិញ្ញាណជាកិច្ច **តស្សេវ គោចរបច្ចុប្បដ្ឋានោ** មានភាពជាគោចររបស់សោតវិញ្ញាណនោះឯងជាអាការប្រាកដ ។ ពាក្យដ៏សេស (មានហេតុជិតជាដើម) គប្បីជ្រាបដោយន័យដែលពោលក្នុងចក្ខាយតននិទ្ទេសនុ៎ះឯង សូម្បីក្នុងសទ្ទាយតននិទ្ទេសនេះ ក៏ត្រាស់ ១៣ វារៈ ប្រដាប់ដោយន័យវារៈនីមួយៗ ៤ ន័យ ។ សេចក្តីនៃវារៈទាំងនោះ អាចនឹងដឹងបានដោយន័យដែលពោលហើយនុ៎ះឯង ហេតុនោះ ទើបមិនបានឲ្យពិស្តារ ។

គប្បីជ្រាបវិនិច្ឆ័យក្នុងនិទ្ទេសនៃគន្ធាយតនៈដូចតទៅ

បទថា **មូលគន្ធោ** បានដល់ ក្លិនដែលកើតឡើង អាស្រ័យមើមឈើឯណានីមួយ ។ សូម្បីក្លិនខ្លឹមជាដើម ក៏ន័យនេះដូចគ្នា ។ ក្លិនបន្លែត្រាំជាដើមដែលនៅមិនសម្រេចហើយ ឬសម្រេចហើយមិនល្អ ឈ្មោះថា **អាមកគន្ធោ** ។ ក្លិនស្រកាត្រី ក្លិនសាច់ស្អុយ ក្លិនទឹកដោះថ្លាខូចជាដើម ឈ្មោះថា **វិស្ស-គន្ធោ** ។

បទថា **សុគន្ធោ** បានដល់ ក្លិនដែលគួរប្រាថ្នា ។ បទថា **ទុគ្គន្ធោ**

បានដល់ ក្លិនមិនគួរប្រាថ្នា ។ ដោយបទទាំង ២ នេះ ក្លិនទាំងអស់ ឈ្មោះថា ទ្រង់កាន់យកហើយ ។ កាលបើដូច្នោះ ក្លិនទាំងអស់ ដែលមិនត្រាស់ក្នុងព្រះបាលី មានក្លិនផ្កាកណិការ និងក្លិនសំពត់ចាស់ជាដើម គប្បីជ្រាបថា សង្គ្រោះចូលក្នុងពាក្យថា **យេវាបនក**។

ក្លិននេះសូម្បីផ្សេងគ្នា ដោយភាពជាក្លិនមើមជាដើមយ៉ាងនេះ ពោលដោយលក្ខណៈហើយ ក៏មិនផ្សេងគ្នាឡើយ ។

ក្លិនទាំងអស់នោះ **ឃានបដិហននលក្ខណោ** មានការប៉ះខ្ទប់ឃានៈជាលក្ខណៈ **ឃានវិញ្ញាណស្ស វិសយភាវរសោ** មានភាពជាអារម្មណ៍របស់ឃានវិញ្ញាណជាកិច្ច **តស្សេវ គោចរបច្ចុបដ្ឋានោ** មានភាពជាគោចររបស់ឃានវិញ្ញាណនោះឯងជាអាការប្រាកដ ។ ពាក្យដ៏សេស គប្បីជ្រាបដោយន័យដែលពោលក្នុងចក្ខាយតននិទ្ទេសនុ៎ះឯង សូម្បីក្នុងគន្ធាយតននិទ្ទេសនេះ ក៏ត្រាស់ ១៣ វារៈ ប្រដាប់ដោយន័យ ៥២ ដូចគ្នានុ៎ះឯង ។ ពោលដោយអត្ថវារៈទាំងនោះ ជាក់ច្បាស់ហើយនោះឯង ។

គប្បីជ្រាបវិនិច្ឆ័យក្នុងនិទ្ទេសនៃរសាយតនៈដូចតទៅ

បទថា **មូលរសោ** បានដល់ រសដែលអាស្រ័យមើមឯណានីមួយកើតឡើង ។ សូម្បីក្នុងរសដើមជាដើម ក៏ន័យនេះឯង ។ បទថា **អម្ពិលំ** បានដល់ ទឹកដោះជូរជាដើម ។ បទថា **មធុរំ** បានដល់ រស មានទឹកដោះថ្លារបស់គោជាដើមនោះឯង ។ ចំណែកទឹកឃ្មុំលាយនឹងរសចត់ រក្សាទុកមិនយូរក៏ជារសចត់ ។ ទឹកអំពៅលាយដោយរសល្វីង រក្សាទុកមិនយូរ ក៏ជារសល្វីង

តែសប្បិរក្សាទុកយូរ សូម្បីលះបង់ពណ៌ និងក្លិន ក៏មិនលះបង់រស ព្រោះហេតុនោះ ទើបសប្បិនោះនុ៎ះឯង ឈ្មោះថា ផ្អែមដោយចំណែកមួយ ។

បទថា **តិត្តកំ** បានដល់ ស្ដឹកស្ដៅជាដើម ។ បទថា **កដុកំ** បានដល់ ខ្ញី និងម្រេចជាដើម ។ បទថា **លោណិកំ** បានដល់ អំបិលសមុទ្រជាដើម ។ បទថា **ខារិកំ** បានដល់ ត្រប់ខារ និងទំពាំងជាដើម ។ បទថា **លម្ពិលំ** បានដល់ ពុទ្រា កន្ទួតព្រៃ និងខ្វិតជាដើម ។ បទថា **កសាវំ** បានដល់ សម៉ជាដើម ។ រសទាំងអស់នេះ ត្រាស់ដោយអំណាចវត្ថុ ។ តែក្នុងនិទ្ទេសនេះ គប្បីជ្រាបថា រស ត្រាស់ដោយឈ្មោះ មានជូរជាដើម អំពីវត្ថុនោះៗ ។

បទថា **សាទុ** បានដល់ រសដែលគួរប្រាថ្នា ។ បទថា **អសាទុ** បានដល់ រសដែលមិនគួរប្រាថ្នា ។ ដោយបទទាំង ២ នេះ រសទាំងអស់ ឈ្មោះថា ទ្រង់កំណត់កាន់យកហើយ កាលបើយ៉ាងនោះ រសទាំងអស់ដែលមិនត្រាស់ក្នុងព្រះបាលី មានរសជុំដី រសជញ្ជាំងផ្ទះ និងរសសំពត់ចាស់ជាដើម គប្បីជ្រាបថា សង្គ្រោះចូលក្នុងពាក្យថា **យេវាបនក** ។ រសនេះ សូម្បីផ្សេងគ្នាដោយភាពជារសមើមឈើជាដើមយ៉ាងនេះ តែពោលដោយលក្ខណៈជាដើម ក៏មិនផ្សេងគ្នាឡើយ ។

រសទាំងអស់នោះ **ជិវ្ហាបដិហននលក្ខណោ** មានការប៉ះខ្ទប់នឹងអណ្ដាតជាលក្ខណៈ **ជិវ្ហាវិញ្ញាណស្ស វិសយភាវរសោ** មានភាពជាអារម្មណ៍របស់ជិវ្ហាវិញ្ញាណជាកិច្ច **តស្សេវ គោចរបច្ចុប្បដ្ឋានោ** មានភាពជា

គោចររបស់ជិវ្ហាវិញ្ញាណនោះឯង ជាអាការប្រាកដ ។ ពាក្យដ៏សេស គប្បីជ្រាបដោយន័យដែលពោលហើយ ក្នុងចក្ខាយតននិទ្ទេសនុ៎ះឯង សូម្បីក្នុងនិទ្ទេសនេះ ក៏ត្រាស់ ១៣ វារៈ ប្រដាប់ដោយន័យ ៥២ ដូចគ្នានុ៎ះឯង ។

[២៥-២៦] គប្បីជ្រាបវិនិច្ឆ័យក្នុងនិទ្ទេសនៃឥត្ថិន្ទ្រិយដូចតទៅ

បទថា **យំ** ជាតតិយាវិភត្តិ ។ ក្នុងបទនេះ អធិប្បាយថា ទ្រង់ទ្រាយស្ត្រីជាដើម របស់ស្ត្រី រមែងមានដោយហេតុណា ។ បណ្តាបទទាំងនោះ បទថា **លិង្គំ** បានដល់ សណ្ឋាន ពិតហើយ សណ្ឋាននៃអវយវៈ មានដៃជើង ក និងទ្រូងជាដើមរបស់ស្ត្រី មិនដូចបុរស ព្រោះកាយកំណាត់ខាងក្រោមរបស់ស្ត្រីទាំងឡាយមាំមួន កាយកំណាត់ខាងលើមិនមាំមួន ដៃជើងតូច មាត់តូច ។

បទថា **និមិត្តំ** បានដល់ ជាហេតុដឹងបាន ពិតហើយ សាច់ជើងរបស់ស្ត្រីទាំងឡាយមាំមួន មាត់មិនមានពុកមាត់ ។ សូម្បីយកសំពត់ចងសក់ ក៏មិនដូចរបស់ពួកបុរស ។ បទថា **កុត្តំ** បានដល់ កិរិយា អាការ ដ្បិតថា ពួកស្ត្រីទាំងឡាយ ក្នុងវេលានៅក្មេង រមែងលេងចង្អេរ និងអង្រែតូចៗ រមែងលេងកូនក្រមុំ យកដីស្អិត និងឆ្នៃមកធ្វើជាអំបោះ ។

បទថា **អាកប្បោ** បានដល់ អាការ មានការដើរជាដើម ដ្បិតថា ស្រីទាំងឡាយ កាលដើរ ក៏ដើរមិនរហ័ស កាលឈរ កាលដេក កាលអង្គុយ កាលទំពា កាលបរិភោគ ក៏ឈរ ដេក អង្គុយ ទំពា បរិភោគ មិនរហ័ស ។ ពិតហើយ ជនទាំងឡាយឃើញមនុស្សសូម្បីជាបុរស ដែលមិន

របស់របបួន ក៏ពោលថា បុរសនេះដើរ ឈរ ដេក អង្គុយ ទំពា បរិភោគ ដូចមនុស្សស្រី ដូច្នេះ ។

បទថា **ឥត្ថត្តំ ឥត្ថិភាវោ** ទាំង ២ នេះ មានសេចក្តីតែមួយដូចគ្នា គឺជាសភាវៈរបស់ស្ត្រី ។ ក៏សភាវៈរបស់ស្ត្រីនេះ កើតអំពីកម្ម តាំងឡើងព្រមជាមួយនឹងចិត្តក្នុងបដិសន្ធិកាល ចំណែកទ្រង់ទ្រាយរបស់ស្ត្រីជាដើម ប្រាកដឃើញបានក្នុងបវត្តិកាល មិនដូចឥត្ថិន្ទ្រិយ ។ ដូចកាលពូជមាន ដើមឈើអាស្រ័យពូជ ព្រោះមានពូជជាបច្ច័យ ទើបចម្រើនលូតលាស់ បរិបូណ៌ដោយមែក និងប្រគាបតាំងនៅពេញអាកាស យ៉ាងណា កាលឥត្ថិន្ទ្រិយ គឺភាពជាស្ត្រីមាន ទ្រង់ទ្រាយនៃស្ត្រីជាដើម ក៏មានយ៉ាងនោះដូចគ្នា ។ ក៏ឥត្ថិន្ទ្រិយ ប្រៀបដូចពូជ ទ្រង់ទ្រាយស្ត្រីជាដើម អាស្រ័យឥត្ថិន្ទ្រិយ រមែងតាំងឡើងក្នុងបវត្តិកាល ប្រៀបដូចដើមឈើ អាស្រ័យពូជ ចម្រើនលូតលាស់ហើយតាំងនៅពេញអាកាស ដូច្នោះ ។

បណ្តាឥត្ថិន្ទ្រិយទាំងឡាយនោះ ឥត្ថិន្ទ្រិយមិនគប្បីដឹងបានដោយចក្ខុ-វិញ្ញាណ គប្បីដឹងបានដោយមនោវិញ្ញាណប៉ុណ្ណោះ ។ ទ្រង់ទ្រាយរបស់ស្ត្រីជាដើម ដឹងបានតាមចក្ខុវិញ្ញាណខ្លះ តាមមនោវិញ្ញាណខ្លះ ។

បទថា **ឥទំ តំ រូបំ ឥត្ថិន្ទ្រិយំ** សេចក្តីថា រូបនេះ មិនដូចនឹងចក្ខុន្ទ្រិយជាដើម ដែលជារបស់បុរស តែកាលពោលដោយនិយម ឥន្ទ្រិយចំពោះរបស់ស្ត្រី ឈ្មោះថា **ឥត្ថិន្ទ្រិយ** ។

សូម្បីក្នុងបុរិសិន្ទ្រិយ ក៏ន័យនេះដូចគ្នា តែទ្រង់ទ្រាយរបស់បុរសជាដើម

គប្បីជ្រាបដោយភាពផ្ទុយគ្នានឹងទ្រង់ទ្រាយរបស់ស្ត្រីជាដើម ព្រោះថា សណ្ឋាន នៃអវយវៈ មានដៃ ជើង ក និងទ្រូងជាដើមរបស់ប្រុស មិនដូចរបស់ស្រី ដ្បិតថា កាយកំណាត់លើរបស់ប្រុសមាំមួន កាយកំណាត់ក្រោមមិនមាំមួន ដៃជើងក៏ធំ មាត់ធំ សាច់ជើងមិនធំ ពុកមាត់ពុកចង្កាកើតឡើង ការប្រើ សំពត់ចងសក់ ក៏មិនដូចរបស់ស្រីទាំងឡាយ ក្នុងវេលាជាក្មេង រមែងលេង រថ និងនង្គ័លជាដើម រមែងធ្វើក្ដីដោយខ្សាច់ រមែងជីកបឹង សូម្បីការដើរ ជាដើមក៏អង់អាច ជនទាំងឡាយឃើញស្រីអ្នកធ្វើការដើរជាដើម យ៉ាងអង់ អាច រមែងនិយាយពាក្យជាដើមថា នាងនេះ ដើរដូចមនុស្សប្រុស ដូច្នេះ ។ ពាក្យដ៏សេស ដូចពាក្យដែលពោលហើយក្នុងឥត្ថិន្ទ្រិយនុ៎ះឯង ។

បណ្ដាឥន្ទ្រិយទាំង ២ នោះ ឥត្ថិន្ទ្រិយ **ឥត្ថិភាវលក្ខណំ** មានភាពជា ស្រីជាលក្ខណៈ **ឥត្ថីតិ បកាសនរសំ** មានការប្រកាសថា ជាស្រីជាកិច្ច **ឥត្ថិលិង្គនិមិត្តកុត្តាកប្បានំ ការណភាវបច្ចុប្បដ្ឋានំ** មានការធ្វើទ្រង់ទ្រាយ និមិត្ត កិរិយា និងអាការរបស់ស្រីជាអាការប្រាកដ ។

បុរិសិន្ទ្រិយ **បុរិសភាវលក្ខណំ** មានភាពជាប្រុសជាលក្ខណៈ **បុរិសោតិ បកាសនរសំ** មានការប្រកាសថាជាប្រុសជាកិច្ច **បុរិសលិង្គនិមិត្ត-កុត្តាកប្បានំ ការណភាវបច្ចុប្បដ្ឋានំ** មានភាពធ្វើទ្រង់ទ្រាយ និមិត្ត កិរិយា និងអាការរបស់ប្រុសជាអាការប្រាកដ ។

ភាវរូបទាំង ២ នេះ របស់បុគ្គលអ្នកកើតក្នុងបឋមកប្ប រមែងតាំងឡើង ក្នុងបវត្តិកាល ខាងក្រោយតមក ភាវរូបទាំង ២ នេះ តាំងឡើងក្នុងបដិ-

សន្ធិកាល សូម្បីតាំងឡើងក្នុងបដិសន្ធិកាល ក៏រមែងញាប់ញ័រ រមែងផ្លាស់ប្ដូរបានក្នុងបវត្តិកាល ។

ដូចព្រះតម្រាស់ ដែលត្រាស់ក្នុងព្រះបាលីនៃបឋមបារាជិកថា សម័យនោះឯង ភិក្ខុ ១ រូប ក្លាយភេទខ្លួនប្រែទៅជាស្រី សម័យនោះឯង ភិក្ខុនី ១ រូប ក្លាយភេទខ្លួនទៅជាប្រុស ដូច្នេះ ។

បណ្ដាភេទទាំង ២ នោះ ភេទប្រុសជាឧត្តមភេទ ភេទស្រីជាហីនភេទ ព្រោះហេតុនោះ ភេទប្រុសអន្តរធានទៅ ព្រោះអកុសលមានកម្លាំង ភេទស្រីតាំងឡើង ព្រោះកុសលមានកម្លាំងខ្សោយ តែភេទស្រី កាលអន្តរធាន រមែងអន្តរធានទៅ ព្រោះអកុសលដែលមានកម្លាំងខ្សោយ ភេទប្រុសតាំងឡើង ព្រោះកុសលមានកម្លាំង ។ គប្បីជ្រាបថា ភាវរូបទាំង ២ យ៉ាងនេះ អន្តរធានទៅព្រោះអកុសល តាំងឡើងព្រោះកុសល ដោយប្រការដូច្នេះ ។

សួរថា បុគ្គលដែលជាឧភតោព្យញ្ជនកៈ មានឥន្ទ្រិយមួយ ឬមានឥន្ទ្រិយពីរ ។ ឆ្លើយថា មានឥន្ទ្រិយមួយ ក៏ឥត្ថិន្ទ្រិយនោះឯងរបស់ស្រី ដែលជាឧភតោព្យញ្ជនកៈនោះឯង ជាឥត្ថិន្ទ្រិយ របស់ប្រុសដែលជាឧភតោ-ព្យញ្ជនកៈ ជាបុរិសិន្ទ្រិយ ។ សួរថា កាលបើដូច្នោះ ព្យញ្ជនកៈទី ២ ក៏មិនប្រាកដ ដ្បិតថា ឥន្ទ្រិយ លោកពោលថា ជាហេតុប្រជាប់ភេទ និងឥន្ទ្រិយរបស់បុគ្គលដែលជាឧភតោព្យញ្ជនកៈនោះ ក៏មិនមាន ។ ឆ្លើយថា ឥន្ទ្រិយជាហេតុប្រជាប់ភេទរបស់បុគ្គលដែលជាឧភតោព្យញ្ជនកៈនោះមិនមាន ព្រោះហេតុអ្វី ព្រោះមិនមានសព្វកាល ។

ដ្បិតថា សម្រាប់បុគ្គលដែលជាឥត្ថីឧភតោព្យញ្ជនកៈ ក្នុងកាលណា កើតតម្រេកក្នុងស្ត្រី ក្នុងកាលនោះ ប្រជាប់ភេទបុរសប្រាកដ ប្រជាប់ភេទស្ត្រីរមែងបិទបាំង ។ សម្រាប់បុគ្គលដែលជាបុរិសឧភតោព្យញ្ជនកៈ ប្រជាប់ភេទក៏កើតដូចគ្នា ។

បើឥន្ទ្រិយរបស់ឧភតោព្យញ្ជនកៈទាំងពីរនោះ គប្បីមាន ជាហេតុនៃប្រជាប់ភេទទី ២ សោត ប្រជាប់ភេទទាំង ២ ក៏គប្បីតាំងនៅសព្វកាល តែមិនបានតាំងនៅឡើយ ព្រោះហេតុនោះ គប្បីជ្រាបពាក្យនេះថា ឥន្ទ្រិយនោះ ជាហេតុនៃប្រជាប់ភេទរបស់ឧភតោព្យញ្ជនកៈនោះ ក៏មិនមែន តែក្នុងទីនេះ ចិត្តសម្បយុត្តដោយរាគៈ មានកម្មជាសម្ភារៈប៉ុណ្ណោះជាហេតុ ព្រោះឥន្ទ្រិយរបស់ឧភតោព្យញ្ជនកៈនោះ មានត្រឹមតែមួយប៉ុណ្ណោះ ហេតុនោះឥត្ថីឧភតោព្យញ្ជនកៈ សូម្បីខ្លួនឯង ក៏តាំងគភ៌បាន រមែងធ្វើឲ្យបុគ្គលដទៃតាំងគភ៌ក៏បាន ចំណែកបុរិសឧភតោព្យញ្ជនកៈ រមែងធ្វើបុគ្គលដទៃឲ្យតាំងគភ៌បាន តែខ្លួនឯងរមែងតាំងគភ៌មិនបានទេ ។

[២៧] ពាក្យណាដែលខ្ញុំគួរពោលក្នុងជីវិតិន្ទ្រិយនិទ្ទេសនេះ ពាក្យនោះខ្ញុំពោលហើយក្នុងអរូបជីវិតិន្ទ្រិយនោះឯង តែក្នុងអរូបជីវិតិន្ទ្រិយនោះ ត្រាស់ថា នៃអរូបធម៌ទាំងនោះណា តែក្នុងជីវិតិន្ទ្រិយនិទ្ទេសនេះ ត្រាស់ថា នូវរូបធម៌ទាំងនោះណា ព្រោះភាពជារូបជីវិតិន្ទ្រិយនេះប៉ុណ្ណោះ ជាសេចក្តីផ្សេងគ្នា ។ ចំណែកលក្ខណៈជាដើម របស់រូបជីវិតិន្ទ្រិយនោះ គប្បីជ្រាបយ៉ាងនេះថា

ជីវិតិន្ទ្រិយ **សហជាតរូបានុបាលនលក្ខណំ** មានការតាមរក្សារូប ដែលកើតព្រមគ្នាជាលក្ខណៈ **តេសំ បវត្តនរសំ** មានការប្រព្រឹត្តទៅរបស់រូបធម៌ទាំងនោះជាកិច្ច **តេសំ យេវ ឋបនបច្ចុប្បដ្ឋានំ** មានការតាំងនៅនៃរូបធម៌ទាំងនោះឯងជាអាការប្រាកដ **យាបយិតព្វភូតបទដ្ឋានំ** មានភូតរូប ដែលញុំាងរូបធម៌ឲ្យប្រព្រឹត្តទៅជាហេតុជិត ។

[២៨-២៩] គប្បីជ្រាបវិនិច្ឆ័យក្នុងកាយវិញ្ញត្តិនិទ្ទេសដូចតទៅ

ជាបឋម នឹងពណ៌នាកាយវិញ្ញត្តិ សត្វតិរច្ឆានទាំងឡាយក្តី មនុស្សទាំងឡាយក្តី រមែងដឹងភាវៈរបស់មនុស្សទាំងឡាយ ឬរបស់សត្វតិរច្ឆានទាំងឡាយ ដែលបំណងនឹងឲ្យដឹងភាវៈរបស់ខ្លួនផ្លូវកាយដោយធម្មជាតនោះ ដែលសត្វតិរច្ឆាន ឬមនុស្សកំណត់ហើយ ដោយទំនងនៃការកំណត់កាយ ព្រោះហេតុនោះ ធម្មជាតនោះ ឈ្មោះថា វិញ្ញត្តិ ។ ម្យ៉ាងទៀត ដែលឈ្មោះថា **វិញ្ញត្តិ** ព្រោះអត្ថថា ខ្លួនឯងដឹងភាវៈបានដោយទំនងនៃការកំណត់កាយ ។ វិញ្ញត្តិ គឺកាយ ពោល គឺការកម្រើកកាយ ដែលត្រាស់ក្នុងព្រះបាលី (ខុទ្ទកនិកាយ ធម្មបទ) ជាដើមថា **កាយេន សំវរោ សាធុ** ការសង្រួមកាយប្រពៃ ដូច្នេះ ឈ្មោះថា **កាយវិញ្ញត្តិ** ។

ម្យ៉ាងទៀត ដែលឈ្មោះថា **កាយវិញ្ញត្តិ** ព្រោះអត្ថថា សម្តែងឲ្យដឹងផ្លូវកាយ ព្រោះជាហេតុឲ្យដឹងបំណងបាន ដោយការកម្រើកកាយផ្សេងៗ និងព្រោះខ្លួនឯង ក៏នឹងគប្បីដឹង ដោយប្រការនោះ ។

ក្នុងពាក្យជាដើមថា **កុសលចិត្តស្ស វា** អធិប្បាយថា របស់បុគ្គល

ដែលមានចិត្តជាកុសល ដោយកុសលចិត្ត ៩ ដួង គឺកាមាវចរកុសលចិត្ត ៨ ដួង អភិញ្ញាចិត្ត ១ ដួង ឬអ្នកមានចិត្តជាអកុសល ដោយអកុសលចិត្ត ១២ ដួង ឬមានចិត្តដែលជាអព្យាកតៈ ដោយកិរិយាចិត្ត ១១ ដួង គឺមហា-កិរិយាចិត្ត ៨ ដួង អហេតុកកិរិយាចិត្ត ២ ដួង អភិញ្ញាដែលជារូបាវចរ-កិរិយាចិត្ត ១ ដួង ។ ចិត្តដទៃអំពីនេះ រមែងមិនញ៉ាំងវិញ្ញត្តិឲ្យកើតឡើងបានទេ ។ ព្រះសេក្ខៈ ព្រះអសេក្ខៈ និងបុថុជ្ជនក៏មានវិញ្ញត្តិ ដោយចិត្តមានប្រមាណប៉ុណ្ណោះឯង ព្រោះហេតុនោះ ទើបព្រះអង្គទ្រង់សម្តែងវិញ្ញត្តិដោយភាពជាហេតុ ដោយបទទាំង ៣ ដោយអំណាចនៃធម៌ មានកុសលទាំងនេះជាដើម (គឺកុសល អកុសល កិរិយា) ។

ឥឡូវនេះ ដើម្បីទ្រង់សម្តែងវិញ្ញត្តិដោយផលដោយបទទាំង ៦ ទើបត្រាស់ថា **អភិក្កមន្តស្ស វា** ជាដើម ។ ពិតហើយ ការឈានទៅមុខជាដើមឈ្មោះថា ផលរបស់វិញ្ញត្តិ ព្រោះប្រព្រឹត្តទៅដោយអំណាចវិញ្ញត្តិ ។ បណ្តាបទទាំងនោះ បទថា **អភិក្កមន្តស្ស** បានដល់ នាំកាយទៅខាងមុខ ។ បទថា **បដិក្កមន្តស្ស** បានដល់ នាំកាយត្រឡប់មកខាងក្រោយ ។ បទថា **អាលោ-កេន្តស្ស** បានដល់ សម្លឹងមើលទៅមុខ ។ បទថា **វិលោកេន្តស្ស** បានដល់ក្រឡេកមើលខាងណោះ ក្រឡេកមើលខាងណេះ ។ បទថា **សមិញ្ជេន្តស្ស** បានដល់ បត់សន្លាក់ទាំងឡាយ ។ បទថា **បសារេន្តស្ស** បានដល់ លាសន្លាក់ទាំងឡាយ ។

ឥឡូវនេះ ដើម្បីសម្តែងវិញ្ញត្តិដោយសភាវៈដោយបទទាំង ៦ ទើប

ត្រាស់ថា **កាយស្ស ថម្ភនា** ជាដើម ។ បណ្ដាបទទាំងនោះ បទថា **កាយស្ស** បានដល់ នៃសរីរៈ ។ សភាវៈដែលឈ្មោះថា **ថម្ភនា** ព្រោះអត្ថថា ធ្វើកាយឲ្យតឹង ។ សភាវៈដែលតឹងខ្ពស់ឯង ត្រាស់ហៅថា **សន្ថម្ភនា** ព្រោះបន្ថែមឧបសគ្គ ម្យ៉ាងទៀត ការតឹងមានកម្លាំងខ្លាំង ឈ្មោះថា **សន្ថម្ភនា** ។ ភាវៈដែលកាយតឹងដោយល្អ ឈ្មោះថា **សន្ថម្ភិតត្តំ** ។ ឈ្មោះថា **វិញ្ញត្តិ** ដោយអំណាចនៃការឲ្យដឹងសេចក្ដី ។ អាការដែលឲ្យដឹងសេចក្ដី ឈ្មោះថា **វិញ្ញាបនា** ។ ភាវៈដែលសម្ដែងឲ្យដឹងសេចក្ដី ឈ្មោះថា **វិញ្ញាបិតត្តំ** ។ ពាក្យដ៏សេសណា ដែលគប្បីពោលក្នុងកាយវិញ្ញត្តិនេះ ពាក្យនោះ ខ្ញុំពោលហើយនោះឯង ក្នុងទ្វារកថា ។ ក្នុងវចីវិញ្ញត្តិក៏ដូចគ្នា ។

តែសេចក្ដីរបស់បទថា វចីវិញ្ញត្តិ និងអត្ថរបស់បទនិទ្ទេសទាំងឡាយដែលខ្ញុំមិនទាន់បានពោលក្នុងទ្វារកថានោះ គប្បីជ្រាបយ៉ាងនេះថា

សត្វតិរច្ឆានទាំងឡាយក្ដី មនុស្សទាំងឡាយក្ដី រមែងដឹងភាវៈរបស់មនុស្សទាំងឡាយ ឬរបស់សត្វតិរច្ឆានទាំងឡាយ ដែលបំណងឲ្យដឹងភាវៈរបស់ខ្លួនតាមវាចាដោយធម្មជាតនោះ ដែលសត្វតិរច្ឆាន ឬមនុស្សកំណត់ហើយ ដោយទំនងនៃការកំណត់វាចា ព្រោះហេតុនោះ ធម្មជាតនោះ ឈ្មោះថា **វិញ្ញត្តិ** ។ ម្យ៉ាងទៀត ដែលឈ្មោះថា **វិញ្ញត្តិ** ព្រោះអត្ថថា រមែងដឹងភាវៈបានដោយទំនងនៃការកំណត់វាចា ។ វិញ្ញត្តិ គឺវចី ពោល គឺការកម្រើកដែលត្រាស់ក្នុងព្រះបាលី (ក្នុងខុទ្ទកនិកាយ ធម្មបទ) ជាដើមថា **សាធុ វាចាយ សំវរោ** ការសង្រួមវាចាប្រពៃ ដូច្នេះ ឈ្មោះថា **វចីវិញ្ញត្តិ** ។

មួយទៀត ដែលឈ្មោះថា **វចីវិញ្ញត្តិ** ព្រោះអត្ថថា សម្តែងឲ្យដឹងតាមវាចា ព្រោះជាហេតុឲ្យដឹងបំណងបាន ដោយសំឡេងនៃវាចា និងព្រោះខ្លួនឯងក៏នឹងគប្បីដឹង ដោយប្រការនោះ ។

គប្បីជ្រាបវិគ្គហៈ ក្នុងពាក្យថា **វាចា គិរា** ជាដើមដូចតទៅ

ដែលឈ្មោះថា **វាចា** ព្រោះអត្ថថា ជាសភាវៈដែលគេពោល ។ ដែលឈ្មោះថា **គិរា** ព្រោះអត្ថថា ដែលបុគ្គលបន្លឺ ។ ការចរចា ឈ្មោះថា **ព្យប្បថោ** ។ ម្យ៉ាងទៀត ដែលឈ្មោះថា **ព្យប្បថោ** ព្រោះអត្ថថា វាចានោះផងជាគន្លងរបស់បុគ្គលដែលបំណងនឹងដឹងសេចក្តី និងបំណងញុំាងអ្នកដទៃឲ្យដឹងសេចក្តីផង ។ ដែលឈ្មោះថា **ឧទីរណំ** ព្រោះអត្ថថា ដែលគេពោល ។ ដែលឈ្មោះថា **ឃោសោ** ព្រោះអត្ថថា ដែលគេប្រកាស ។ ដែលឈ្មោះថា **កម្មំ** ព្រោះអត្ថថា ដែលគេធ្វើ ។ កម្ម គឺការឃោសនា ឈ្មោះថា **ឃោសកម្មំ** អធិប្បាយថា ការប្រកាសដែលគេធ្វើដោយប្រការផ្សេងៗ ។ ការបន្លឺវាចា ឈ្មោះថា **វចីភេទោ** ។ ព្រះមានព្រះភាគត្រាស់ថា **វាចា វចី ភេទោ** ដើម្បីបំណងឲ្យដឹងថា វចីភេទនោះ មិនមែនការទម្លាយ ជាវាចាដែលផ្សេងគ្នាប៉ុណ្ណោះ ។ វាចា គឺសំឡេងនោះឯង ទ្រង់សម្តែងដោយពាក្យទាំងពួងនេះ ។ ឥឡូវនេះ ទ្រង់បំណងសម្តែងវចីវិញ្ញត្តិនោះដោយសភាវៈ ដោយអាការ ៣ យ៉ាង ដោយអំណាចនៃបទទាំងឡាយ មានបទថា **វិញ្ញត្តិ** ជាដើម ដែលមានន័យធ្លាប់ពោលហើយ មកប្រកបជាមួយវាចានោះ ទើបត្រាស់បទជាដើម **យា តាយ វាចាយ វិញ្ញត្តិ** ដូច្នេះ ។ ពាក្យនោះ មានអត្ថងាយទាំងអស់

ព្រោះមានន័យតាមដែលបានពោលហើយនុ៎ះឯង ។

ឥឡូវនេះ ដើម្បីមិនឲ្យវង្វេងក្នុងចិត្ត ដែលញ៉ាំងវិញ្ញត្តិឲ្យតាំងឡើង គប្បីជ្រាបបកិណ្ណកធម៌នេះ គឺចិត្ត ៣២ ដួង ចិត្ត ២៦ ដួង ចិត្ត ១៩ ដួង ចិត្ត ១៦ ដួងចុងក្រោយ ។ ចិត្ត ៣២ ដួង រមែងញ៉ាំងរូបខាងក្រៅឲ្យតាំងឡើង រមែងឧបត្ថម្ភឥរិយាបថ រមែងញ៉ាំងវិញ្ញត្តិសូម្បីទាំង ២ ឲ្យកើតឡើង ។ ចិត្ត ២៦ ដួង មិនធ្វើវិញ្ញត្តិនុ៎ះឯងឲ្យកើតឡើង រមែងធ្វើទាំង ២ យ៉ាង ក្រៅអំពីនេះ ។ ចិត្ត ១៩ ដួង រមែងញ៉ាំងរូបនុ៎ះឯងឲ្យតាំងឡើង តែមិនធ្វើ ២ យ៉ាង ក្រៅអំពីនេះ ។ ចិត្ត ១៦ ដួង មិនធ្វើកិច្ចសូម្បីត្រឹមតែមួយយ៉ាង បណ្ដា ៣ យ៉ាងនោះ ។

ក្នុងបកិណ្ណកធម៌ទាំងនោះ ពាក្យថា ចិត្ត ៣២ គឺចិត្តដែលពោលក្នុងខាងដើមនុ៎ះឯង គឺកុសលចិត្ត ៨ អកុសលចិត្ត ១២ កាមាវចរកិរិយាចិត្ត ១០ អភិញ្ញាចិត្តរបស់ព្រះសេក្ខៈ និងបុថុជ្ជន ១ អភិញ្ញាចិត្តរបស់ព្រះខីណាស្រព ទាំងឡាយ ១ ។ ពាក្យថា ចិត្ត ២៦ ដួង គឺរូបាវចរកុសលចិត្ត ៥ រូបាវចរកិរិយាចិត្ត ៥ អរូបាវចរកុសលចិត្ត ៤ អរូបាវចរកិរិយាចិត្ត ៤ មគ្គចិត្ត ៤ ផលចិត្ត ៤ ។ ពាក្យថា ចិត្ត ១៩ គឺកាមាវចរកុសលវិបាក ១១ អកុសលវិបាក ២ កិរិយាមនោធាតុ ១ រូបាវចរវិបាកចិត្ត ៥ ។ ពាក្យថា ចិត្ត ១៦ គឺទ្វិបញ្ចវិញ្ញាណចិត្ត ១០ បដិសន្ធិចិត្តរបស់សត្វទាំងអស់ ១ ចុតិចិត្តរបស់ព្រះខីណាស្រព ១ អរូបាវចរវិបាកចិត្ត ៤ ។ ចិត្ត ១៦ នេះ រមែងមិនធ្វើឲ្យរូបកើត មិនឧបត្ថម្ភឥរិយាបថ និងមិនធ្វើឲ្យកើតវិញ្ញត្តិ សូម្បីត្រឹមតែ

មួយឡើយ ។ អរូបាវចរចិត្ត សូម្បីជវទៅទៀតច្រើនកើតឡើងហើយក្នុងអរូប ក៏មិនធ្វើរូបឲ្យកើតឡើង ព្រោះមិនមានឱកាស ។ ចិត្តទាំងឡាយណា រមែងញុំាងកាយវិញ្ញត្តិឲ្យតាំងឡើងបាន ចិត្តទាំងឡាយនោះ រមែងធ្វើវចីវិញ្ញត្តិឲ្យតាំងឡើងបានផងដែរ ។

[៣០] គប្បីជ្រាបវិគ្គហៈក្នុងនិទ្ទេសនៃអាកាសធាតុដូចតទៅ

សភាវៈដែលឈ្មោះថា **អាកាស** ព្រោះអត្ថថា ដែលនរណាៗ រមែងក្ឈរមិនបាន ធ្វើឲ្យជាស្នាមគំនូសមិនបាន គឺថា មិនអាចដើម្បីនឹងក្ឈរ ឬដើម្បីនឹងកាត់ ឬដើម្បីធ្វើឲ្យបែក ។ អាកាសនុ៎ះឯង ហៅថា **អាកាសគតំ** ដូចពាក្យថា **ខេឡគតំ** (ដល់នូវការរាប់ថា ជាទឹកមាត់) ជាដើម ។ ម្យ៉ាងទៀត ដែលឈ្មោះថា **អាកាសគតំ** ព្រោះសត្វដឹងហើយថាជាអាកាស ។ ដែលឈ្មោះថា **អឃំ** ព្រោះដែលរបស់ណាមួយមិនប៉ះខ្ទប់ គឺមិនមានអ្វីពាល់ត្រូវបាន ។ អឃៈនុ៎ះឯង ហៅថា **អឃគតំ** ។ ដែលឈ្មោះថា **វិវរោ** ព្រោះអត្ថថា ជាប្រហោង ។ **វិវរោ** នោះឯង ឈ្មោះថា **វិវរគតំ** ។ បទថា **អសម្ផុដ្ឋំ ចតូហិ មហាភូតេហិ** នេះ ព្រះមានព្រះភាគត្រាស់ដល់អាកាសដែលជាទីទទេ ដែលមហាភូតរូបទាំងនេះ ពាល់ត្រូវមិនបានហើយ តែបើពោលដោយលក្ខណៈជាដើម

អាកាសធាតុ **រូបបរិច្ឆេទលក្ខណា** មានការខណ្ឌនូវរូបជាលក្ខណៈ **រូបបរិយន្តប្បកាសនរសា** មានការប្រកាសទីបំផុតរបស់រូបជាកិច្ច **រូបមរិយាទបច្ចុប្បដ្ឋានា** មានព្រំដែនរបស់រូបជាអាការប្រាកដ **អសម្ផុដ្ឋភាវជិទ្ទ-**

ថិរភាវបច្ចុប្បដ្ឋានា វា *ឬមានភាវៈដែលមហាភូតរូបពាល់ត្រូវមិនបាន មានភាវៈដែលជាប្រហោង ជាចន្លោះ ជាទីវាល ជាអាការប្រាកដ* **បរិច្ឆិន្ន-រូបបទដ្ឋានា** *មានរូបដែលខណ្ឌជាហេតុជិត ។ មួយវិញទៀត ក្នុងរូបទាំងឡាយដែលអាកាសធាតុណាខណ្ឌហើយ នឹងមានពាក្យថា រូបនេះ មានខាងលើខាងក្រោម និងខាងទទឹង អំពីអាកាសធាតុនោះ ។*

[៣១-៣៣] ខាងមុខអំពីនេះ គប្បីជ្រាបនិទ្ទេសនៃធម៌ទាំងឡាយ មានរូបលហុតាជាដើម ដោយន័យដែលពោលក្នុងធម៌ទាំងឡាយ មានចិត្តលហុតាជាដើមនុ៎ះឯង តែក្នុងទីនេះ ពោលដោយលក្ខណៈជាដើម រូបលហុតា **អទន្ធតាលក្ខណា** *មានការមិនយឺតយូរជាលក្ខណៈ* **រូបានំ គរុភាវវិនោទន-រសា** *មានការបន្ទោបង់ភាពធ្ងន់នៃរូបទាំងឡាយជាកិច្ច* **លហុបរិវត្តិតា-បច្ចុប្បដ្ឋានា** *មានការផ្លាស់ប្តូរបានរហ័សជាអាការប្រាកដ* **លហុរូបបទដ្ឋានា** *មានរូបស្រាលជាហេតុជិត ។*

រូបមុទុតា **អថទ្ធតាលក្ខណា** *មានការមិនរឹងជាលក្ខណៈ* **រូបានំ ថទ្ធ-ភាវវិនោទនរសា** *មានការបន្ទោបង់ភាពរឹងរបស់រូបទាំងឡាយជាកិច្ច* **សព្ព-កិរិយាសុ អវិរោធិតាបច្ចុប្បដ្ឋានា** *មានភាពមិនជាសត្រូវក្នុងការធ្វើទាំងពួងជាអាការប្រាកដ* **មុទុរូបបទដ្ឋានា** *មានរូបដែលទន់ជាហេតុជិត ។*

រូបកម្មញ្ញតា **សរីរកិរិយានុកូលកម្មញ្ញភាវលក្ខណា** *មានការគួរដល់ការងារដោយសមគួរដល់ការធ្វើសរីរៈជាលក្ខណៈ* **អកម្មញ្ញភាវវិនោទនរសា** *មានការបន្ទោបង់ការមិនគួរដល់ការងារជាកិច្ច* **អទុព្វលភាវបច្ចុប្បដ្ឋានា** *មាន*

ការមិនទុព្វលជាអាការប្រាកដ **កម្មញ្ញរូបបច្ចុបដ្ឋានា** *មានរូបដែលគួរដល់ការងារជាហេតុជិត ។*

វិការរូបទាំង ៣ ពួកនេះ មិនលះបង់នូវគ្នានិងគ្នា កាលបើហេតុយ៉ាងនោះមាន បណ្ឌិតគប្បីជ្រាបសេចក្តីផ្សេងគ្នានៃរូបទាំង ៣ នោះ យ៉ាងនេះថា វិការរូបដែលរូបទាំងឡាយមានភាពស្រាល គឺការមិនយឺតយូរដូចការស្រាល ការមិនយឺតយូរនៃបុគ្គលមិនមានរោគ មានការផ្លាស់ប្តូរ (ឥរិយាបថ) បានរហ័ស មានសមុដ្ឋានកើតអំពីបច្ច័យដែលជាបដិបក្ខចំពោះធាតុកម្រើក ដែលធ្វើឲ្យរូបយឺតយូរឯណា វិការរូបនោះ ឈ្មោះថា **រូបលហុតា** ។ *វិការរូបដែលរូបទាំងឡាយ មានភាពទន់ដូចស្បែក ដែលគេសម្លាប់ល្អហើយ មានការទន់ក្នុងការប្រព្រឹត្តទៅតាមអំណាច ក្នុងកិរិយាទាំងពួងបានផ្សេងៗ គ្នា មានសមុដ្ឋានកើតអំពីបច្ច័យដែលជាបដិបក្ខចំពោះធាតុកម្រើក ដែលធ្វើឲ្យរូបរឹងឯណា វិការរូបនោះ ឈ្មោះថា* **រូបមុទុតា** ។ *ចំណែកវិការរូប ដែលរូបទាំងឡាយ គួរដល់ការងារ ដូចមាសដែលរំលាយល្អហើយ មានការសមគួរដល់កិរិយានៃសរីរៈ មានសមុដ្ឋានកើតអំពីបច្ច័យ ដែលជាបដិបក្ខចំពោះធាតុកម្រើក ដែលធ្វើឲ្យរូបមិនសមគួរដល់កិរិយានៃសរីរៈឯណា វិការរូបនោះ ឈ្មោះថា* **រូបកម្មញ្ញតា** ។

មួយទៀត វិការរូបទាំង ៣ នុ៎ះ រមែងមិនអាចដើម្បីធ្វើការងារបាន ។ រូបដែលកើតអំពីអាហារជាដើមប៉ុណ្ណោះ រមែងធ្វើការងារបាន ។ ពិតហើយ ពួកព្រះយោគាវចរនិយាយគ្នាថា ថ្ងៃនេះ ពួកយើងបានអាហារជាទីសប្បាយ

ទើបកាយរបស់ពួកយើងស្រាល ទន់ គួរដល់ការងារ ថ្ងៃនេះ ពួកយើងបាន ឧតុជាទីសប្បាយ ថ្ងៃនេះ ចិត្តរបស់ពួកយើង ទើបស្ងប់ កាយរបស់ពួក យើងស្រាល ទន់ គួរដល់ការងារ ដូច្នេះ ។

[៣៤-៣៥] គប្បីជ្រាបវិនិច្ឆ័យក្នុងនិទ្ទេសនៃឧបចយៈ និងសន្តតិ ដូចតទៅ

បទថា **អាយតនានំ** បានដល់ អាយតនៈ គឺរូប ១០ កន្លះ ។ បទថា **អាចយោ** បានដល់ ការកើតឡើង ។ បទថា **សោ រូបស្ស ឧបចយោ** បានដល់ ការកើតសន្សំនៃអាយតនៈដែលកើតឡើងរឿយៗ ឯណានោះឯង ឈ្មោះថា ការកើតនៃរូប (**រូបស្ស ឧបចយោ**) អធិប្បាយថា សេចក្តី ចម្រើន ។

បទថា **យោ រូបស្ស ឧបចយោ សា រូបស្ស សន្តតិ** សេចក្តីថា ការចម្រើនរបស់រូបទាំងឡាយ ដែលសន្សំហើយដោយអាការយ៉ាងនេះឯណា ក្នុងវេលាដែលរូបប្រព្រឹត្តទៅក្រៃលែងជាងនោះ ការចម្រើននោះ ឈ្មោះថា ការបន្តនៃរូប (**រូបស្ស សន្តតិ**) អធិប្បាយថា ការប្រព្រឹត្តទៅ ។ គប្បី ជ្រាបថា ឧបចយរូបដែលសន្សំ ដូចវេលាទឹកឡើងក្នុងរណ្តៅ ដែលជីកក្បែរ មាត់ស្ទឹង ឧបចយរូបដែលកកើត ដូចវេលាដែលទឹកពេញរណ្តៅ សន្តតិរូប រមែងប្រព្រឹត្តទៅ ដូចវេលាដែលទឹកពេញរណ្តៅហើយហូរទៅ ។

សួរថា ដោយអាការយ៉ាងនេះ ព្រះមានព្រះភាគត្រាស់អ្វី ឆ្លើយថា ទ្រង់ត្រាស់ការសន្សំដោយអាយតនៈ ត្រាស់អាយតនៈដោយការសន្សំ ឈ្មោះ

ថា ត្រាស់ការសន្សំ និងត្រាស់អាយតនៈទុំះឯងទុកហើយ ។ សួរថា កាល បើយ៉ាងនេះ ទ្រង់ត្រាស់អ្វី ឆ្លើយថា ព្រះអង្គត្រាស់ដល់ការសន្សំ ការកកើត ការកើតហើយ ការចម្រើនរបស់សន្តតិរូបទាំង ៤ ។

ពិតហើយ កាលពោលដោយអត្ថ រូបទាំង ២ នេះ (ឧបចយៈ និង សន្តតិ) ជាឈ្មោះរបស់ជាតិរូបប៉ុណ្ណោះ តែពោលដោយការផ្សេងគ្នានៃ អាការ និងដោយអំណាចរបស់វេនេយ្យសត្វ ទើបព្រះមានព្រះភាគ ទ្រង់ធ្វើ ឧទ្ទេស និងនិទ្ទេស ដោយពាក្យថា **ឧបចយោ សន្តតិ** តែព្រោះក្នុងឧទ្ទេស នេះ មិនមានការផ្សេងគ្នាដោយអត្ថ ហេតុនោះ ទើបត្រាស់ក្នុងនិទ្ទេសថា ការសន្សំណា នៃពួកអាយតនៈ នោះជារូបស្សឧបចយៈ និងការកកើតណានៃ រូប នោះជារូបស្សសន្តតិ គឺការតរូប ដូច្នេះ ។

មួយទៀត ព្រោះរូបទាំង ២ នេះ (ឧបចយៈ និងសន្តតិ) ជាឈ្មោះ របស់ជាតិរូបនោះឯង ហេតុនោះ ក្នុងនិទ្ទេសនេះ បណ្ឌិតគប្បីជ្រាប (លក្ខណៈ ជាដើមរបស់រូបទាំង ២ នោះ) ថា

ឧបចយរូប **អាចយលក្ខណោ** មានការសន្សំជាលក្ខណៈ **បុព្វន្តតោ រូបានំ ឧម្មុជ្ជាបនរសោ** មានការញុាំងរូបទាំងឡាយឲ្យកើតអំពីចំណែកខាង ដើមជាកិច្ច **និយ្យាតនបច្ចុប្បដ្ឋានោ** មានការប្រគល់ឲ្យជាអាការប្រាកដ **បរិបុណ្ណភាវបច្ចុប្បដ្ឋានោ វា** ឬមានការបរិបូណ៌ជាអាការប្រាកដ **ឧបចិត-រូបបទដ្ឋានោ** មានរូបដែលកើតហើយ (គឺរូបដែលដល់ឧប្បាទក្ខណៈ) ជាហេតុជិត ។

សន្តតិរូប **បវត្តិលក្ខណា** មានការប្រព្រឹត្តទៅ (គឺប្រព្រឹត្តទៅដោយអំណាចការបន្ត) ជាលក្ខណៈ **អនុប្បពន្ធរសា** មានការបន្តគ្នាតាមលំដាប់ (គឺការបន្តដោយអំណាចរូបខាងដើម និងខាងចុង) ជាកិច្ច **អនុបច្ឆេទបច្ចុប្បដ្ឋានា** មានការមិនដាច់ចាកគ្នា (មានការមិនដាច់ចាករូបខាងដើម និងខាងចុង) ជាអាការប្រាកដ **អនុប្បពន្ធរូបបទដ្ឋានា** មានរូបដែលបន្តគ្នាជាហេតុជិត ។

[៣៦-៣៧] គប្បីជ្រាបវិនិច្ឆ័យក្នុងនិទ្ទេសនៃជរតាដូចតទៅ

ដែលឈ្មោះថា **ជរា** ដោយអំណាចនៃរូបដែលចាស់ ។ ក្នុងនិទ្ទេសនៃជរានេះ មានការពង្រីកសភាវៈថា អាការនៃការចាស់គ្រាំគ្រា ឈ្មោះថា **ជីរណាតា** ។ អាការទាំង ៣ មានពាក្យថា ការបាក់ធ្មេញជាដើម ជាការពង្រីកកិច្ច គឺកន្លងកាល កន្លងផុតវ័យទៅនោះឯង អាការ ២ ខាងចុង ជាការពង្រីកសេចក្តីតាមប្រក្រតី (គឺប្រព្រឹត្តទៅតាមធម្មតា) ។

ពិតហើយ ដោយបទថា **ជរា** នេះ ទ្រង់សម្តែងជរានេះដោយសភាវៈ ព្រោះហេតុនោះ ពាក្យថា **ជរា** នេះ ទើបជាការអធិប្បាយសភាវៈរបស់ជរានោះ ។ ដោយបទថា **ជីរណាតា** នេះ ទ្រង់សម្តែងដោយអាការ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពាក្យថា **ជីរណាតា** នេះ ជាការអធិប្បាយអាការរបស់រូបជីរណាតានោះ ។ ដោយបទថា **ខណ្ឌិច្ចំ** នេះ ទ្រង់សម្តែងដោយកិច្ច គឺការធ្វើការៈដែលធ្មេញ និងក្រចកបាក់ ដោយការកន្លងផុតនូវវ័យ ។ ដោយបទថា **បាលិច្ចំ** នេះ ទ្រង់សម្តែងដោយកិច្ច គឺភាពដែលសក់ និងរោមទាំងឡាយ

ស្តូវ ។ ដោយបទថា **វលិត្តចតា** នេះ ទ្រង់សម្តែងដោយកិច្ច គឺការធ្វើសាច់ឲ្យស្ងួត ហើយធ្វើស្បែកឲ្យរួញជាផ្នត់ ព្រោះហេតុនោះ ទាំង ៣ ពាក្យមានពាក្យថា ការបាក់ធ្មេញជាដើមនេះ ទើបជាការពង្រីកសេចក្តីដល់កិច្ចក្នុងការកន្លងវ័យនៃរូបជរតានោះ ។ ដោយពាក្យទាំង ៣ នោះ ទ្រង់សម្តែង **ចាកដជរា** គឺការចាស់ដែលប្រាកដដោយអំណាចនៃការឃើញភាពប្រែប្រួលនៃរូបទាំងនេះ ។ ដូចផ្លូវដែលទឹកហូរទៅ ឬខ្យល់បក់ទៅ រមែងប្រាកដដោយការដែលស្មៅ និងដើមឈើជាដើមត្រូវកាច់បំបាក់ ឬផ្លូវដែលភ្លើងឆេះទៅរមែងប្រាកដដោយដើមឈើ ស្មៅ ត្រូវភ្លើងឆេះ តែផ្លូវមានទឹកជាដើមធ្លងកាត់ហើយនោះប្រាកដ តែទឹកជាដើមទាំងនោះ នឹងប្រាកដក៏មិនមែន យ៉ាងណា ផ្លូវដែលជរាធ្លងទៅហើយ ដោយអំណាចនៃធ្មេញបាក់ជាដើម ក្នុងអវយវៈមានធ្មេញជាដើម រមែងប្រាកដ សូម្បីបុគ្គលដែលបើកភ្នែកមើលក៏ឃើញបានតែធ្មេញបាក់ជាដើមប្រាកដ ជរារមែងប្រាកដក៏មិនមែន ព្រោះជរា ជារបស់ដែលចក្ខុវិញ្ញាណដឹងមិនបាន ។

ដោយប្រភេទបទទាំងនេះថា **អាយុនោ សំហានិ ឥន្ទ្រិយានំ បរិបាកោ** ដូច្នេះ ព្រះមានព្រះភាគទ្រង់សម្តែងជរាតាមប្រក្រតី ដោយការអស់ទៅនៃអាយុ និងការចាស់ជុំវិញនៃឥន្ទ្រិយ មានចក្ខុជាដើម ដែលដឹងបានយ៉ាងជាក់ច្បាស់ ព្រោះឈានកន្លងវ័យនោះឯង ដោយហេតុនោះ គប្បីជ្រាបពីរប្រការក្រោយនេះថា ជាការសម្តែងចេញតាមប្រក្រតីនៃជរតា ។ ក្នុងអាការទាំងពីរនោះ ព្រោះអាយុរបស់បុគ្គលអ្នកដល់នូវការចាស់ហើយ រមែងថយចុះ ហេតុនោះ

ទើបត្រាស់ជរាដោយសម្ពីងដល់ផលថា **អាយុនោ សំហានិ** ដូច្នេះ ម្យ៉ាងវិញទៀត ព្រោះក្នុងវេលាដែលមនុស្សនៅក្មេង ឥន្ទ្រិយទាំងឡាយ មានចក្ខុជាដើមថ្លាផូរផង់ អាចទទួលអារម្មណ៍របស់ខ្លួនបាន សូម្បីដ៏ល្អិតបានដោយងាយទុំះឯង តែកាលដល់ជរាហើយ ឥន្ទ្រិយទាំងឡាយ ក៏នឹងចាស់ ព្រិលស្រអាប់ទៅ មិនអាចទទួលអារម្មណ៍របស់ខ្លួន សូម្បីគ្រោតគ្រាតបាន ហេតុនោះ ទើបត្រាស់ជរាដោយផលូបចារន័យថា ការចាស់ទុំនៃពួកឥន្ទ្រិយ ដូច្នេះ ។

ជរាដែលទ្រង់លើកឡើងសម្តែងយ៉ាងនោះ ទាំងអស់មាន ២ យ៉ាង គឺ **ចាកដជរា** (ជរាដែលប្រាកដ) ១ **បដិច្ឆន្នជរា** (ជរាដែលបិទបាំង) ១ ។ បណ្តាជរាទាំង ២ នោះ ជរាក្នុងរូបធម៌ទាំងឡាយ ឈ្មោះថា **ចាកដជរា** ព្រោះសម្តែងភាពបែកបាក់ជាដើមក្នុងអវយវៈ មានធ្មេញជាដើម តែជរាក្នុងអរូបធម៌ទាំងឡាយ ឈ្មោះថា **បដិច្ឆន្នជរា** ព្រោះមិនសម្តែងការប្រែប្រួលបែបនោះទេ ។

នៅមានជរា ២ យ៉ាងទៀត គឺ **អវីចិជរា** (ជរាមិនមានរលក) ១ **សវីចិជរា** (ជរាមានរលក) ១ ។

ក្នុងជរាទាំង ២ យ៉ាងនោះ គប្បីជ្រាបថា ជរាដែលឈ្មោះថា **អវីចិជរា** ព្រោះដឹងការផ្សេងគ្នានៃវណ្ណៈជាដើម ខាងក្នុងចន្លោះៗ បានដោយក្រ ដូចជរារបស់កែវមណី មាស ប្រាក់ កែវប្រពាល ព្រះចន្ទ្រ ព្រះអាទិត្យជាដើម ដូចជរារបស់សត្វមានជីវិតទាំងឡាយ ក្នុងវេលាដែលតាំងនៅក្នុងមន្ទុទសកវ័យ (ពីមួយឆ្នាំដល់ដប់ឆ្នាំ) ជាដើម និងដូចជរារបស់វត្ថុមិនមានជីវិតទាំងឡាយ

មានក្នុងផ្កា ផ្លែឈើ និងស្លឹកខ្ចីជាដើម អធិប្បាយថា **និរន្តរជរា** ។ ចំណែកជរាដែលឈ្មោះថា **សវីចិជរា** ព្រោះដឹងការផ្សេងគ្នានៃវណ្ណៈជាដើម ខាងក្នុងចន្លោះៗ ក្នុងវត្ថុតាមដែលពោលហើយពួកដទៃ ក្រៅពីនោះបានដោយងាយដូច្នេះ ។

ពោលដោយលក្ខណៈជាដើម គប្បីជ្រាបថា

រូបជរតា **រូបបរិបាកលក្ខណា** មានការចាស់ដោយជុំវិញនៃរូបជាលក្ខណៈ **ឧបនយរសា** មានការបង្អោនចូលទៅជិតសេចក្ដីស្លាប់ជាកិច្ច **សភាវានបគមេបិ នវភាវាបគមបច្ចុប្បដ្ឋានា** មានការប្រាសចាកភាពជារបស់ថ្មី សូម្បីមិនទាន់ប្រាសចាកភាវៈរបស់ខ្លួនជាអាការប្រាកដ **វីហិបុរាណ-ភាវោ វិយ បរិបច្ចមានរូបបទដ្ឋានា** មានរូបដែលចាស់ ដូចស្រូវជំណើបចាស់ជាហេតុជិត ។

គប្បីជ្រាបវិនិច្ឆ័យក្នុងនិទ្ទេសនៃអនិច្ចតារូបដូចតទៅ

រូបដែលឈ្មោះថា **ខយោ** ដោយអំណាចនៃការដល់នូវការអស់ទៅ ដែលឈ្មោះថា **វយោ** ដោយអំណាចនៃការដល់សេចក្ដីវិនាស ដែលឈ្មោះថា **ភេទោ** ដោយអំណាចនៃការបែកធ្លាយ ។

ម្យ៉ាងទៀត រូបដែលឈ្មោះថា **ខយោ** ព្រោះអត្ថថា ជាទីអស់ទៅ ដែលឈ្មោះថា **វយោ** ព្រោះអត្ថថា ជាទីសូន្យទៅ ដែលឈ្មោះថា **ភេទោ** ព្រោះអត្ថថា ជាទីបែកធ្លាយទៅ ព្រោះរូបដល់អាការនោះហើយ រមែងអស់ទៅ រមែងសូន្យទៅ និងរមែងបែកធ្លាយទៅ ការបាក់បែកទៅទាំងឯង ឈ្មោះ

ថា **បរិភេទោ** ព្រោះទ្រង់បន្ថែមបទឧបសគ្គ ។

សភាវៈដែលឈ្មោះថា **អនិច្ចំ** ព្រោះអត្ថថា មិនទៀង គឺមានហើយប្រែទៅជាមិនមាន ។ ភាវៈនៃអនិច្ចំនោះ ឈ្មោះថា **អនិច្ចតា** ដែលឈ្មោះថា **អន្តរធានំ** ព្រោះអត្ថថា ជាទីអន្តរធានទៅ ។ ពិតហើយ រូបដល់នូវមរណៈហើយ រមែងអន្តរធានទៅ គឺដល់នូវការមិនឃើញរូបប៉ុណ្ណោះ អន្តរធានទៅតែម្យ៉ាងក៏មិនមែន បញ្ចក្ខន្ធទាំងអស់ ក៏អន្តរធានទៅ ព្រោះហេតុនោះគប្បីជ្រាបថា រូបនេះឯង ជាលក្ខណៈនៃការមិនទៀងនៃខន្ធទាំង ៥ ។ កាលពោលដោយលក្ខណៈជាដើម គប្បីជ្រាបថា

រូបអនិច្ចតា **បរិភេទលក្ខណា** មានការបែកធ្លាយជាលក្ខណៈ **សំសីទនរសា** មានការលិចចុះជាកិច្ច **ខយវយបច្ចុប្បដ្ឋានា** មានការអស់ទៅសូន្យទៅជាអាការប្រាកដ **បរិភិជ្ជមានរូបបទដ្ឋានា** មានរូបដែលកំពុងបែកទម្លាយទៅជាហេតុជិត ។

កន្ទងមក ព្រះមានព្រះភាគទ្រង់កាន់យកជាតិ និងជរា ម្យ៉ាងទៀត ក្នុងទីនេះ ទ្រង់កាន់យកមរណៈ ។ ធម៌ទាំង ៣ នេះ ដូចបច្ចាមិត្តដែលងាជាវឡើងប្រហារសត្វទាំងឡាយនេះ ។ ដូចបច្ចាមិត្ត ៣ នាក់ ត្រាច់ស្វែងរកឱកាសប្រទូស្តបុរស បណ្តាបច្ចាមិត្ត ៣ នាក់នោះ មានម្នាក់និយាយយ៉ាងនេះថា ការនាំបុរសនេះចេញអំពីស្រុក ចូលទៅកាន់ព្រៃ ជាកិច្ចរបស់អញ បុរសទី ២ និយាយថា ក្នុងវេលាដែលបុរសនោះទៅដល់ព្រៃហើយ ការវាយឲ្យដួលចុះលើផែនដី ជាកិច្ចរបស់អញ បុរសទី ៣ និយាយថា ចាប់ផ្តើមអំពី

វេលាដែលបុរសនោះដួលចុះលើផែនដីហើយ ការយកដាវកាត់ក្បាល ជាកិច្ចរបស់អញ ដូច្នេះ យ៉ាងណា ធម៌ទាំងឡាយនេះ មានជាតិជាដើម មានសភាពបែបនេះ ក៏យ៉ាងនោះដូចគ្នា **ជាតិ** ដូចបច្ចាមិត្តដែលនាំបុរសចេញអំពីស្រុកឲ្យចូលទៅកាន់ព្រៃ ព្រោះឲ្យសត្វកើតក្នុងទីនោះៗ ។ **ជរា** ដូចបច្ចាមិត្តអ្នកវាយបុរសដែលចូលទៅដល់ព្រៃហើយ ឲ្យដួលលើផែនដី ព្រោះធ្វើខន្ធដែលកើតឡើងហើយឲ្យទុព្វល ឲ្យអាស្រ័យជនដទៃ ឲ្យឆ្ពោះមុខទៅកាន់គ្រែដេក ។ **មរណៈ** ដូចបច្ចាមិត្តដែលយកដាវកាត់ក្បាលរបស់បុរសដែលដួលនៅក្នុងព្រៃ ព្រោះធ្វើខន្ធទាំងឡាយដែលដល់ជរាហើយ ឲ្យដល់នូវការអស់ជីវិត ដូច្នេះ ។

[៣៨] គប្បីជ្រាបវិនិច្ឆ័យក្នុងនិទ្ទេសនៃកពឡិង្ការាហារដូចតទៅ

អាហារដែលឈ្មោះថា **កពឡិង្ការ** ព្រោះត្រូវធ្វើឲ្យជាពំនូត ឈ្មោះថា **អាហារ** ព្រោះអត្ថថា ត្រូវទំពាលេប អធិប្បាយថា បុគ្គលធ្វើពំនូតបាយហើយ ទំពាលេប ។ម្យ៉ាងទៀត ដែលឈ្មោះថា **អាហារ** ព្រោះអត្ថថា នាំមកនូវរូប ។

ព្រះមានព្រះភាគ កាលទ្រង់លើកឈ្មោះឡើងសម្តែងដោយអំណាចនៃវត្ថុយ៉ាងនេះហើយ ដើម្បីទ្រង់សម្តែងអាហារនោះឯង ដោយអំណាចនៃវត្ថុទៀត ទើបត្រាស់ពាក្យថា **ឱទនោ កុម្មាសោ** ដូច្នេះជាដើម ពិតហើយ អាហារ ១២ យ៉ាង មានបាយជាដើម មានទឹកអំពៅជាទីបំផុត ជាអាហារវត្ថុដែលទ្រង់បំណងយកក្នុងទីនេះ ។ អាហារ មានឫសឈើ និងផ្លែឈើជាដើម ដែលមិនបានត្រាស់ក្នុងព្រះបាលី ក៏រួមចូលក្នុងយេវាបនកធម៌ ។

ឥឡូវនេះ ដើម្បីសម្តែងអាហារទាំងនោះ មានឫសឈើ ផ្លែឈើជាដើម ដោយសភាពដែលសត្វទាំងឡាយគប្បីធ្វើ ទើបត្រាស់ពាក្យថា **យម្ហិ យម្ហិ ជនបទេ** ជាដើម ។ ក្នុងព្រះបាលីនោះ គប្បីជ្រាបវិគ្គហៈដូចតទៅនេះ អាហារដែលឈ្មោះថា **មុខាសិយំ** ព្រោះអត្ថថា គប្បីលេប គឺគប្បីបរិភោគតាមមាត់ ។ ដែលឈ្មោះថា **ទន្តវិខាទនំ** ព្រោះអត្ថថា ដែលសត្វគប្បីទំពាដោយធ្មេញ ។ ដែលឈ្មោះថា **គលជ្ឈោហរណីយំ** ព្រោះអត្ថថា ដែលសត្វគប្បីលេបតាមបំពង់ក ។ ឥឡូវនេះ ទ្រង់បំណងសម្តែងអាហារនោះដោយអំណាចនៃកិច្ច ទើបត្រាស់ពាក្យជាដើមថា **កុច្ឆិវិត្ថម្ភនំ** ដូច្នេះ ។ ពិតហើយ អាហារនោះ មានឫសឈើ និងផ្លែឈើជាដើម ឬមានបាយ និងនំស្រស់ជាដើម ដែលសត្វលេបហើយ រមែងឆ្អែតផ្ទៃ នេះជាកិច្ចរបស់អាហារនោះ ។

បទថា **យាយ ឱជាយ សត្តា យាបេន្តិ** សេចក្តីថា ព្រះមានព្រះភាគកាលទ្រង់សម្តែងអាហារដែលជាវត្ថុ ដោយបទទាំងពួងខាងដើមហើយ ឥឡូវនេះ ទ្រង់បំណងសម្តែងឱជាប៉ុណ្ណោះ ដែលអាហារឲ្យកើតហើយ ទើបត្រាស់ពាក្យនេះ ។

សួរថា បណ្តាអាហារដែលជាវត្ថុ និងឱជាទាំងនេះ កិច្ចរបស់វត្ថុ តើដូចម្តេច កិច្ចរបស់ឱជា តើដូចម្តេច ឆ្លើយថា វត្ថុ និងឱជាទាំងនោះ មានការកម្ចាត់អន្តរាយ និងការរក្សាកាយជាកិច្ច ពិតហើយ អាហារដែលជាវត្ថុ រមែងនាំអន្តរាយចេញ តែមិនអាចដើម្បីរក្សាកាយ អាហារដែលជាឱជា រមែងរក្សាកាយ តែមិនអាចដើម្បីនាំអន្តរាយចេញទៅ ។ អាហារទាំង ២

រួមគ្នាហើយ រមែងអាចដើម្បីរក្សា រមែងអាចដើម្បីនាំចេញនូវអន្តរាយ ។

សួរថា អ្វី ឈ្មោះថា ជាអន្តរាយ ឆ្លើយថា តេជោធាតុ ដែលកើតអំពីកម្ម ។ ពិតហើយ កាលវត្ថុ មានបាយជាដើម មិនមានខាងក្នុងពោះ តេជោធាតុដែលកើតអំពីកម្មតាំងឡើង ចាប់រំអិលក្រពះអាហារ រមែងញ៉ាំងបុគ្គលឲ្យនិយាយថា ខ្ញុំឃ្លានហើយ ចូរឲ្យអាហារមកចុះ ក្នុងវេលាដែលបរិភោគអាហារហើយ តេជោធាតុដែលកើតអំពីកម្មនោះ ក៏លះបង់រំអិលក្រពះអាហារ ទៅចាប់វត្ថុ (ដែលជាអាហារ) ។ ពេលនោះ សត្វក៏មានចិត្តស្ងប់ ។

ដូចឆាយារក្ខសៈ (អារក្សដែលចាប់សត្វចូលទៅកាន់ស្រមោលដើមឈើ) ចាប់សត្វដែលចូលទៅកាន់ស្រមោលដើមឈើ យកប្រវ៉ាក់ទិព្វចងលាម រីករាយចិត្តនៅក្នុងលំនៅរបស់ខ្លួន ពេលឃ្លាន ក៏មកខាំត្រង់ក្បាលសត្វនោះ រមែងស្រែកព្រោះត្រូវអារក្សស៊ី ពួកមនុស្សស្តាប់សំឡេងស្រែកនោះ ក៏នាំគ្នាមកអំពីទីនោះៗ ដោយសម្គាល់ថា ក្នុងទីនេះ មានសត្វដែលបានទទួលទុក្ខ ឆាយារក្ខសៈនោះ ក៏ចាប់មនុស្សដែលមកហើយៗ ទំពាស៊ីហើយ សប្បាយចិត្តក្នុងលំនៅរបស់ខ្លួន យ៉ាងណា ពាក្យឧបមេយ្យជាគ្រឿងប្រៀបធៀបនេះ គប្បីជ្រាបយ៉ាងនោះ ។ តេជោធាតុដែលកើតអំពីកម្ម ប្រៀបដូចឆាយារក្ខសៈ ។ រំអិលក្រពះអាហារ ប្រៀបដូចសត្វដែលត្រូវឆាយារក្ខសៈយកប្រវ៉ាក់ទិព្វលាម ។ វត្ថុ មានបាយជាដើម ប្រៀបដូចពួកមនុស្សដែលមកទៀត ។ ការដែលតេជោធាតុកើតអំពីកម្ម លះបង់វត្ថុ (អស់អាហារ)

ហើយកាន់យករំអិលក្រពះអាហារ ប្រៀបដូចធាយារក្ខសៈ ចុះមកខាំត្រង់ក្បាល ។ វេលាដែលប្រាប់ថា ចូរអ្នកឲ្យអាហារ ប្រៀបដូចវេលាដែលសត្វត្រូវខាំហើយស្រែក កាលតេជោធាតុកើតអំពីកម្ម លះបង់រំអិលក្រពះអាហារទៅចាប់យកវត្ថុ (អាហារ) សត្វទាំងឡាយ ក៏មានចិត្តស្ងប់ ប្រៀបដូចវេលាដែលធាយារក្ខសៈចាប់ពួកមនុស្សដែលមកហើយ ដោយសញ្ញានោះ ទំពាស៊ី សប្បាយចិត្ត នៅក្នុងលំនៅរបស់ខ្លួន ។

បណ្ដាអាហារទាំងនោះ ក្នុងវត្ថុគ្រោតគ្រាត ឱជាមានកម្លាំងតិច ក្នុងវត្ថុល្អិត ឱជាមានកម្លាំងច្រើន ពិតហើយ បុគ្គលបរិភោគអាហារ មានស្មៅគែលលកជាដើម មួយស្របក់ប៉ុណ្ណោះក៏ឃ្លាន បុគ្គលផឹកទឹកដោះថ្លាជាដើម សូម្បីតាំងនៅពេញមួយថ្ងៃ ក៏មិនចង់បរិភោគបាយ ។ មួយទៀត ក្នុងសេចក្ដីនេះ គប្បីជ្រាបសេចក្ដីគ្រោតគ្រាត និងល្អិតដោយអាស្រ័យការប្រៀបធៀបគ្នា ។

ពិតហើយ កាលប្រៀបធៀបអាហាររបស់ពួកក្រពើហើយ អាហាររបស់ពួកក្អែកក៏ល្អិត ។ បានឮថា ពួកក្រពើលេបដុំថ្មចូលទៅ ថ្មទាំងនោះដល់ពោះរបស់ក្រពើហើយ ក៏រមែងរលាយទៅ ពួកក្អែករមែងស៊ីសត្វមានពស់ និងខ្យងជាដើម តែប្រៀបធៀបអាហាររបស់ពួកក្អែកហើយ អាហាររបស់ពួកខ្លារខិនក៏ល្អិតជាង បានឮថា ពួកខ្លារខិនទាំងនោះ ស៊ីស្នែង និងឆ្អឹងសត្វដែលបោះបង់ចោលដល់ ៣ ឆ្នាំបាន ។ ស្នែង និងឆ្អឹងសត្វទាំងនោះ គ្រាន់តែសើមទឹកមាត់របស់ខ្លារខិនទាំងនោះ ក៏ទន់ដូចមើមដំឡូង ។ ប្រៀប

ជៀបអាហាររបស់ខ្លារខិនទាំងនោះហើយ អាហាររបស់ពួកដំរីល្អិតជាង ព្រោះពួកដំរីទាំងនោះ ស៊ីមែកឈើផ្សេងៗ ជាដើមបាន អាហាររបស់ពួកគោព្រៃខ្ទីង និងម្រឹគជាដើមល្អិតជាងអាហាររបស់ពួកដំរី ។ បានឮថា ពួកគោព្រៃខ្ទីង និងម្រឹគទាំងនោះ ទំពាស៊ីស្លឹកឈើផ្សេងៗ ជាដើម ដែលមិនមានខ្លឹមអាហារពួកគោស្រុក ល្អិតជាងអាហាររបស់សត្វ មានគោព្រៃជាដើមទាំងនោះ ពួកគោស្រុក ទំពាស៊ីស្មៅស្រស់ និងស្មៅស្ងួត អាហាររបស់ពួកទន្សាយ ល្អិតជាងអាហាររបស់ពួកគោទាំងនោះ អាហាររបស់ពួកបក្សីល្អិតជាងអាហាររបស់ពួកទន្សាយ អាហាររបស់ពួកជនអ្នកនៅក្នុងបច្ចន្តប្រទេសល្អិតជាងអាហាររបស់ពួកបក្សី អាហាររបស់ពួកមេស្រុក ល្អិតជាងអាហាររបស់ពួកបច្ចន្តប្រទេស អាហាររបស់ព្រះរាជា និងរាជមហាមាត្យ ល្អិតជាងអាហាររបស់ពួកមេស្រុក អាហាររបស់ស្ដេចចក្រពត្តិ ល្អិតជាងអាហាររបស់ព្រះរាជា និងមហាមាត្យទាំងនោះ អាហាររបស់ពួកភុម្មទេវតា ល្អិតជាងអាហាររបស់ស្ដេចចក្រពត្តិ អាហាររបស់ពួកចាតុម្មហារាជិកា ល្អិតជាងអាហាររបស់ពួកភុម្មទេវតា ។ ដោយអាការយ៉ាងនេះ គប្បីឲ្យពិស្ដារទៅរហូតដល់អាហាររបស់ពួកទេវតាបរនិម្មិតវសវត្តី ។ អាហាររបស់ទេវតាបរនិម្មិត-វសវត្តីទាំងនោះ ដល់នូវទីបំផុតហើយថា ល្អិតបំផុត ។

ពោលដោយលក្ខណៈជាដើម

កពឡិង្ការាហារ **ឱជាលក្ខណោ** មានឱជាជាលក្ខណៈ **រូបាហារណា-រសោ** មានការនាំមកនូវរូបជាកិច្ច **ឧបត្ថម្ភនបច្ចុបដ្ឋានោ** មានការឧបត្ថម្ភ

ជាអាការប្រាកដ **កតឡំ កត្វា អាហរិតព្វវត្ថុបច្ចុដ្ឋានោ** មានវត្ថុដែលបុគ្គលធ្វើជាពំនូតបាយហើយទំពាលេបជាហេតុជិត ។

[៣៩] គប្បីជ្រាបវិគ្គហៈក្នុងនិទ្ទេសនៃ **នោ ឧបាទា** ដូចតទៅ

ឧបាទារូបនេះ រមែងអាស្រ័យរូបដទៃតែម្យ៉ាង រមែងមិនឲ្យរូបដទៃអាស្រ័យ យ៉ាងណា រូបនេះ រមែងមិនអាស្រ័យរូបដទៃ ក៏យ៉ាងនោះឯង ព្រោះហេតុនោះ ទើបរូបនោះ ឈ្មោះថា **នោ ឧបាទា** ។

[៤០] ដែលឈ្មោះថា **ផោដ្ឋព្វំ** ព្រោះអត្ថថា ដែលកាយគប្បីពាល់ត្រូវ អធិប្បាយថា ពាល់ត្រូវហើយទើបដឹង ។ រូបនោះ ជាផោដ្ឋព្វៈផង ជាអាយតនៈផង ព្រោះហេតុនោះ ទើបឈ្មោះថា ផោដ្ឋព្វាយតនៈ ។ រូបនោះ ជាអាបោផង ជាធាតុផង ដោយអត្ថថា មិនមែនសត្វ ទទេ និងជាសភាវៈ ព្រោះហេតុនោះ ទើបឈ្មោះថា **អាបោធាតុ** ។

ឥឡូវនេះ ដើម្បីទ្រង់សម្ដែងចែករូបទាំង ៣ ដែលកាយពាល់ត្រូវហើយ គប្បីដឹងបានទាំងនោះ ទើបត្រាស់ថា រូបជាផោដ្ឋព្វាយតនៈនោះ តើដូចម្ដេច រូបជាបឋវីធាតុជាដើម ។

បណ្ដាធាតុទាំងនោះ បឋវីធាតុ **កក្ខឡត្តលក្ខណា** មានការរឹងជាលក្ខណៈ **បតិដ្ឋានរសា** មានការតាំងមាំជាកិច្ច **សម្បដិច្ឆនបច្ចុប្បដ្ឋានា** មានការទទួលជាអាការប្រាកដ ។

តេជោធាតុ **ឧណ្ហត្តលក្ខណា** មានការក្ដៅជាលក្ខណៈ **បរិបាចនរសា**

មានការធ្វើឲ្យផ្អិន (ការរម្ងាយ) ជាកិច្ច **មទ្ទវានុប្បទានបច្ចុប្បដ្ឋានា** មានការធ្វើឲ្យទន់ជាអាការប្រាកដ ។

វាយោធាតុ **វិត្ថម្ភនលក្ខណា** មានការតឹងជាលក្ខណៈ **សមុទីរណារសា** មានការកម្រើកញ័រជាកិច្ច **អភិនីហារបច្ចុប្បដ្ឋានា** មានការបង្អោនទៅជាអាការប្រាកដ ។

ចំណែកអាបោធាតុខាងដើម **បគ្ឃរណលក្ខណា** មានការហូរទៅជាលក្ខណៈ **ព្រូហនរសា** មានការពង្រីកទៅជាកិច្ច **សង្គហបច្ចុប្បដ្ឋានា** មានការរួបរួមជាអាការប្រាកដ ក្នុងធាតុទាំង ៤ នោះ ធាតុនីមួយៗ គប្បីជ្រាបថា **សេសត្តយបទដ្ឋានា** មានធាតុទាំង ៣ ដ៏សេសជាហេតុជិត ។

បទថា **កក្ខឡំ** បានដល់ រឹង ។ បទថា **មុទុកំ** បានដល់ មិនរឹង ។ បទថា **សណ្ហំ** បានដល់ ល្អិត ។ បទថា **ផរុសំ** បានដល់ គ្រោតគ្រាត ។ បទថា **សុខសម្ផស្សំ** បានដល់ មានសុខវេទនាជាបច្ច័យ គឺមានផោដ្ឋព្វៈដែលគួរប្រាថ្នា ។ បទថា **ទុក្ខសម្ផស្សំ** បានដល់ មានទុក្ខវេទនាជាបច្ច័យ គឺមានផោដ្ឋព្វៈដែលមិនគួរប្រាថ្នា ។ បទថា **គរុកំ** បានដល់ ពេញទៅដោយភារៈ ។ បទថា **លហុកំ** បានដល់ ស្រាល មិនមានភារៈធ្ងន់ ។

បណ្ដាធាតុទាំងនេះ បឋវីធាតុប៉ុណ្ណោះ ទ្រង់ចែកដោយបទថា រឹង ទន់ ល្អិត គ្រោតគ្រាត ធ្ងន់ ស្រាល ។ សូម្បីក្នុងព្រះសូត្រ (ក្នុងទីឃនិកាយ មហាវគ្គ) ថា កាលណាបើបានប្រកបដោយអាយុផង ប្រកបដោយភ្លើងធាតុផង ប្រកបដោយវិញ្ញាណផង ទើបកាយនេះ ទៅជាស្រាលជាងផង ទន់

ជាងផង គួរដល់ការងារជាងផង ដូច្នេះ ត្រាស់សំដៅដល់បឋវីធាតុ ដែលស្រាល និងទន់ប៉ុណ្ណោះ ។

ពីរបទថា **សុខសម្ផស្សំ ទុក្ខសម្ផស្សំ** ត្រាស់ចែកមហាភូតរូប ៣ ដ្បិតថា បឋវីធាតុ មានសម្ផស្សជាសុខខ្លះ មានសម្ផស្សជាទុក្ខខ្លះ តេជោធាតុ និងវាយោធាតុ ក៏ដូចគ្នា ។ បណ្ដាធាតុទាំង ៣ នោះ បឋវីធាតុ មានសម្ផស្សជាសុខ គឺថា កាលកូនក្មេង អ្នកមានបាតដៃទន់គក់ប្រឭាច់ជើង រមែងធ្វើអាការ គឺឲ្យបុគ្គលត្រេកអរ ហើយពោលថា ចូរឯងគក់ប្រឭាច់ចុះ ដូច្នេះ ។ តេជោធាតុ មានសម្ផស្សជាសុខ ក្នុងរដូវរងា កាលបុគ្គលនាំយកអំបែងដាក់រងើកភ្លើងមកអប់កាយ រមែងធ្វើអាការ គឺឲ្យត្រេកអរ ហើយពោលថា អប់ចុះបា ។ វាយោធាតុ មានសម្ផស្សជាសុខក្នុងរដូវក្ដៅ កាលភិក្ខុកំលោះដែលដល់ព្រមដោយវត្ត បក់ផ្លិត រមែងធ្វើអាការ គឺឲ្យត្រេកអរ ហើយពោលថា បក់ចុះបា ។

តែកាលក្មេងកំលោះមានដៃរឹង គក់ប្រឭាច់ជើងទាំងពីរ រមែងដូចជាវេលាដែលឆ្អឹងទាំងឡាយ នឹងបែកទៅ សូម្បីគេក៏ត្រូវពោលថា ចូរឯងចេញទៅ ។ ក្នុងរដូវក្ដៅ កាលមានមនុស្សនាំអំបែងរងើកភ្លើងមកឲ្យ ក៏នឹងត្រូវពោលថា ចូរឯងនាំវាចេញទៅ ។ ក្នុងរដូវរងា កាលមានមនុស្សបក់ឲ្យ ក៏នឹងត្រូវពោលថា ចូរចេញទៅ កុំមកបក់យើង ។ គប្បីជ្រាបភាពដែលធាតុទាំង ៣ នោះ មានសម្ផស្សជាសុខ និងជាទុក្ខ ដោយប្រការដូច្នេះ ។

១៣ វារៈ ដែលប្រដាប់ដោយន័យ ១ វារៈ ៤ ន័យ ដែលត្រាស់

ដោយន័យជាដើមថា **យំ ផោដ្ឋព្វំ អនិទស្សនំ សប្បដិឃំ** ដូច្នេះ គប្បីជ្រាប ដោយន័យដែលពោលហើយ ក្នុងរូបាយតនៈជាដើមនុ៎ះឯង ។

សួរថា មហាភូតរូបទាំង ៣ នេះ មកកាន់គន្លងព្រមគ្នាឬ ឆ្លើយថា មកព្រមគ្នា ។ សួរថា មហាភូតរូប ៣ មកហើយយ៉ាងនេះ ប៉ះខ្ទប់នឹងកាយ-បសាទឬទេ ឆ្លើយថា ប៉ះខ្ទប់ ។ សួរថា កាយវិញ្ញាណធ្វើមហាភូតរូបទាំង ៣ នេះឲ្យជាអារម្មណ៍ កើតឡើងព្រមគ្នាដែរឬទេ ឆ្លើយថា មិនកើតឡើងព្រមគ្នាទេ ។ សួរថា ព្រោះហេតុអ្វី ឆ្លើយថា ព្រោះការដែលកាយវិញ្ញាណធ្វើមហា-ភូតរូប ៣ ឲ្យជាអារម្មណ៍ រមែងមានដោយអំណាចការគិតដល់ ឬដោយអំណាចធាតុដែលមានច្រើន ។

បណ្ដាបទទាំង ២ នោះ ពោលដោយការនឹកគិតមុន ពិតហើយ កាលជនយកបាយដាក់បាត្ររហូតពេញនាំមកហើយ ភិក្ខុក៏ចាប់គ្រាប់បាយមួយគ្រាប់មកពិសោធមើលថា រឹង ឬទន់ ក្នុងគ្រាប់បាយមួយគ្រាប់នោះ តេជោធាតុក៏មាន វាយោធាតុក៏មាន ក៏ពិត ទោះបីជាដូច្នោះ ក៏រមែងនឹកគិតដល់បឋវីធាតុប៉ុណ្ណោះ ។ កាលបុគ្គលលូកដៃចូលក្នុងទឹកក្ដៅ សាកមើលក្នុងទឹកក្ដៅនោះ បឋវីធាតុក៏មាន វាយោធាតុក៏មាន ក៏ពិត តែបុគ្គលនឹកគិតដល់តេជោធាតុប៉ុណ្ណោះ ។ ក្នុងរដូវក្ដៅ បុគ្គលបើកបង្អួច ឲ្យខ្យល់បក់ប៉ះនឹងសរីរៈឈរនៅ កាលខ្យល់តិចៗ បក់មក ក្នុងខ្យល់តិចៗ ដែលបក់មកនោះ បឋវីធាតុក៏មាន តេជោធាតុក៏មាន ក៏ពិត តែបុគ្គលគិតដល់វាយោធាតុប៉ុណ្ណោះ កាយវិញ្ញាណ-ធាតុ ឈ្មោះថា ធ្វើមហាភូតរូប ៣ ឲ្យជាអារម្មណ៍ដោយអំណាចនៃការនឹក

គិត ដោយប្រការដូច្នេះ ។

ចំណែកបុគ្គលណារអិលដួលក្តី ក្បាលបុកនឹងដើមឈើក្តី កំពុងបរិភោគអាហារ ខាំចំដុំក្រួសក្តី ក្នុងការរអិលដួលជាដើមនោះ តេជោធាតុក៏មាន វាយោធាតុក៏មាន ក៏ពិត តែបុគ្គលនោះ រមែងធ្វើចំពោះបឋវីធាតុប៉ុណ្ណោះឲ្យជាអារម្មណ៍ ដោយអំណាចធាតុដែលមានច្រើន បុគ្គលកាលជាន់ភ្លើងក្តី ក្នុងភ្លើងនោះ បឋវីធាតុក៏មាន វាយោធាតុក៏មាន ក៏ពិត តែបុគ្គលក៏ធ្វើចំពោះតេជោធាតុប៉ុណ្ណោះឲ្យជាអារម្មណ៍ ដោយអំណាចនៃធាតុដែលមានច្រើន ។ កាលខ្យល់ខ្លាំងបក់ប៉ះក្រដាសត្រចៀក ដូចធ្វើឲ្យត្រចៀកថ្លង់ ក្នុងខ្យល់ខ្លាំងនោះ បឋវីធាតុក៏មាន តេជោធាតុក៏មាន ក៏ពិត តែបុគ្គលក៏ធ្វើចំពោះវាយោធាតុប៉ុណ្ណោះឲ្យជាអារម្មណ៍ ដោយអំណាចនៃធាតុដែលមានច្រើន ។

បុគ្គលកាលធ្វើនូវធាតុយ៉ាងណានីមួយឲ្យជាអារម្មណ៍ សូម្បីកាយវិញ្ញាណក៏មិនកើតឡើងព្រមគ្នា ។ កាលបុគ្គលត្រូវម្ជុលទាំងប៉ៅចាក់ហើយ កាយត្រូវម្ជុលទាំងនោះ ប៉ះខ្ទប់ព្រមគ្នា តែក្នុងទីណាៗ កាយបសាទមានច្រើន ក្នុងទីនោះៗ កាយវិញ្ញាណ រមែងកើតឡើងសូម្បីក្នុងទីណាៗ មានការប៉ះខ្ទប់ទន្ទុកទន្គិចខ្លាំង ក្នុងទីនោះៗ កាយវិញ្ញាណ រមែងកើតឡើង ។ កាលយករោមមាន់មកដុសលាងដំបៅ សរសៃរោមមាន់មួយសរសៃៗ រមែងប៉ះខ្ទប់នឹងកាយ-បសាទ ក្នុងទីណាៗ កាយបសាទមានច្រើន ក្នុងទីនោះៗ ទុំះឯង កាយវិញ្ញាណរមែងកើតឡើង បុគ្គលធ្វើធាតុទាំង ៣ ឲ្យជាអារម្មណ៍ ដោយអំណាចនៃធាតុដែលមានច្រើនយ៉ាងនេះ កាយវិញ្ញាណ ឈ្មោះថា រមែងកើតឡើងដោយ

អំណាចនៃធាតុដែលមានច្រើនទុ៎ះឯង ។

សួរថា ចិត្តសោត ផ្លាស់ប្តូរទៅចាកអារម្មណ៍បានយ៉ាងដូចម្តេច ឆ្លើយថា ផ្លាស់ប្តូរទៅដោយអាការ ២ យ៉ាង គឺដោយអធ្យាស្រ័យ ឬដោយអារម្មណ៍ដ៏មានកម្លាំង ។

ពិតហើយ ក្នុងវេលាដែលមានបុណ្យឆ្លងព្រះវិហារជាដើម បុគ្គលទៅដោយអធ្យាស្រ័យថា អញនឹងថ្វាយបង្គំព្រះចេតិយ និងថ្វាយបង្គំព្រះបដិមានោះៗ អញនឹងមើលបោត្ថកម្ម (មើលសៀវភៅ) និងចិត្រកម្ម (ការគូរគំនូរ) ដូច្នេះ ថ្វាយបង្គំ ឬឃើញវត្ថុយ៉ាងណានីមួយហើយ តាំងចិត្តដើម្បីថ្វាយបង្គំ ដើម្បីមើលវត្ថុក្រៅនេះហើយ ក៏ទៅដើម្បីថ្វាយបង្គំខ្លះ ដើម្បីមើលខ្លះនោះឯង ។ យ៉ាងនេះ ចិត្ត ឈ្មោះថា ផ្លាស់ប្តូរទៅដោយអធ្យាស្រ័យ ។ តែកាលបុគ្គលឈរសម្លឹងមើលមហាចេតិយ ដែលមានចំណែកប្រៀបដូចកំពូលភ្នំកៃលាស វេលាតមក កាលតន្ត្រីទាំងពួងបន្លឺឡើង ទើបចិត្តលះបង់រូបារម្មណ៍ ផ្លាស់ប្តូរមកកាន់សទ្ទារម្មណ៍ កាលបុគ្គលនាំផ្កាឈើ ឬគ្រឿងក្រអូបដែលមានក្លិនគួរពេញចិត្តមក ក៏លះបង់សទ្ទារម្មណ៍ ផ្លាស់ប្តូរមកកាន់គន្ធារម្មណ៍ យ៉ាងនេះ ចិត្ត ឈ្មោះថា ផ្លាស់ប្តូរទៅដោយអារម្មណ៍ដ៏មានកម្លាំង ។

[៤១] គប្បីជ្រាបវិនិច្ឆ័យក្នុងនិទ្ទេសនៃអាបោធាតុដូចតទៅ

បទថា **អាបោ** ជាការសម្តែងសភាវៈ ។ ការជ្រួតជ្រាបនោះឯង ឈ្មោះថា **អាបោគតំ** ។ ឈ្មោះថា **សិនេហោ** ដោយអំណាចនៃភាពស្អិត ។ ភាពស្អិតនោះឯង ឈ្មោះថា **សិនេហគតំ** ។ បទថា **ពន្ធនត្តំ រូបស្ស** បានដល់

ធម្មជាតជាគ្រឿងប្រមូលផ្តុំកូតរូប មានបឋវីធាតុជាដើម ។ ពិតហើយ អាបោ-ធាតុប្រមូលផ្តុំវត្ថុទាំងឡាយ មានដុំដែកជាដើមហើយ រមែងធ្វើឲ្យជាប់គ្នា ។ វត្ថុទាំងឡាយ មានដុំដែកទាំងនោះជាដើម ឈ្មោះថា ជាប់តគ្នា ព្រោះអាបោធាតុនោះ ប្រមូលផ្តុំ ។ សូម្បីក្នុងផ្ទាំងថ្ម ភ្នំ គ្រាប់ត្នោត ភ្លុកដំរី និងស្នែងគោជាដើម ក៏ន័យនេះដូចគ្នា ។ អាបោធាតុប៉ុណ្ណោះប្រមូលផ្តុំវត្ថុទាំងអស់នោះ ធ្វើឲ្យជាប់គ្នា ។ វត្ថុទាំងនោះ ឈ្មោះថា ជារបស់ជាប់តគ្នា ក៏ព្រោះត្រូវអាបោធាតុប្រមូលផ្តុំ ។

សួរថា បឋវីធាតុប៉ះខ្ទប់ហើយ ជាទីតាំងអាស្រ័យ ឬមិនប៉ះខ្ទប់ ក៏ជាទីតាំងអាស្រ័យដល់ធាតុដ៏សេស ម្យ៉ាងទៀត អាបោធាតុ កាលប្រមូលផ្តុំធាតុទាំង ៣ ដ៏សេស ប៉ះខ្ទប់ហើយ ប្រមូលផ្តុំ ឬមិនប៉ះខ្ទប់ហើយ ក៏ប្រមូលផ្តុំបាន ឆ្លើយថា ខាងដើម បឋវីធាតុមិនប៉ះខ្ទប់ ក៏ជាទីអាស្រ័យដល់អាបោធាតុបាន តែសម្រាប់តេជោធាតុ និងវាយោធាតុ បឋវីធាតុត្រូវប៉ះខ្ទប់ ទើបជាទីតាំងអាស្រ័យឲ្យបាន ចំណែកអាបោធាតុ មិនប៉ះខ្ទប់បឋវីធាតុ តេជោធាតុ និងវាយោធាតុ ក៏ប្រមូលផ្តុំបាន ។ បើអាបោធាតុប៉ះខ្ទប់ហើយ គប្បីប្រមូលផ្តុំសោត អាបោធាតុនោះ ក៏គប្បីឈ្មោះថា ផោដ្ឋព្វាយតនៈ ។

សូម្បីក្នុងការដែលតេជោធាតុ និងវាយោធាតុ ធ្វើកិច្ចរៀងៗ ខ្លួន ក្នុងធាតុដ៏សេស ក៏ន័យនេះដូចគ្នា ។ ពិតហើយ តេជោធាតុ ប៉ះខ្ទប់ហើយ ដុតបឋវីធាតុ តែបឋវីធាតុនោះ មិនមែនជារបស់ក្តៅហើយទើបឆេះ បើបឋវីធាតុគប្បីជារបស់ក្តៅហើយសោត បឋវីធាតុក៏គប្បីឈ្មោះថា មានការក្តៅជា

លក្ខណៈ ។ មួយទៀត តេជោធាតុ មិនបានប៉ះខ្ទប់ អាបោធាតុ ក៏ធ្វើអាបោធាតុនោះឲ្យក្តៅបាន ។ អាបោធាតុនោះ កាលត្រូវដុត ក៏មិនជារបស់ក្តៅហើយដុត ។ បើអាបោធាតុនោះ គប្បីក្តៅ ហើយដុតសោត អាបោធាតុនោះ ក៏គប្បីឈ្មោះថា មានការក្តៅជាលក្ខណៈ ។ មួយទៀត តេជោធាតុនោះ ប៉ះខ្ទប់នឹងវាយោធាតុហើយនោះឯង ទើបធ្វើវាយោធាតុឲ្យក្តៅបាន ។ វាយោធាតុនោះ កាលដុតក៏មិនមែនជារបស់ក្តៅ ហើយទើបដុត បើវាយោធាតុជារបស់ក្តៅ ហើយទើបដុតសោត វាយោធាតុនោះ ក៏គប្បីឈ្មោះថា មានការក្តៅជាលក្ខណៈ ។ វាយោធាតុ ប៉ះខ្ទប់នឹងបឋវីធាតុហើយ ក៏ធ្វើឲ្យតឹង ពាល់ត្រូវតេជោធាតុ ក៏ធ្វើឲ្យតឹងដូចគ្នា ។ វាយោធាតុនោះ សូម្បីមិនប៉ះខ្ទប់អាបោធាតុ ក៏ធ្វើឲ្យតឹងបាន ។

សួរថា កាលបុគ្គលម្ចាស់ទឹកអំពៅធ្វើជាស្ករ អាបោធាតុនឹងជារបស់រឹងឬទេ ឆ្លើយថា មិនជារបស់រឹងទេ ព្រោះអាបោធាតុនោះ មានការហូរជាលក្ខណៈ បឋវីធាតុមានការរឹងជាលក្ខណៈ តែអាបោធាតុ មានប្រមាណតិច ក៏ប្រព្រឹត្តទៅតាមបឋវីធាតុដែលមានប្រមាណច្រើន ។ ពិតហើយ អាបោធាតុនោះ រមែងលះភាវៈដែលតាំងនៅ ដោយអាការជាកិច្ច តែមិនលះលក្ខណៈ ។ កាលរម្លាយស្ករអំពៅ បឋវីធាតុរមែងមិនរលាយ ព្រោះបឋវីធាតុ មានការរឹងជាលក្ខណៈ អាបោធាតុ មានការហូរទៅជាលក្ខណៈ តែបឋវីធាតុមានប្រមាណតិច ក៏នឹងប្រព្រឹត្តទៅតាមអាបោធាតុ ដែលមានប្រមាណច្រើន ។ បឋវីធាតុនោះ រមែងលះភាវៈដែលតាំងនៅ ដោយអាការ

ជាដុំ តែមិនលះលក្ខណៈ ព្រោះថា មហាភូតរូបទាំង ៤ រមែងមានភាវៈកើតដោយប្រការដទៃបាន តែមានលក្ខណៈកើតដោយប្រការដទៃ មិនមាន ។ ការមិនមានលក្ខណៈកើតដោយប្រការដទៃនោះ ទ្រង់សម្តែងទុកដោយអដ្ឋានបរិកប្បសូត្រ ។ សេចក្តីនេះ សមដូចព្រះតម្រាស់ដែលត្រាស់ (ក្នុងអង្គុត្តរនិកាយ តិកនិបាត) ថា ម្នាលអានន្ទ សេចក្តីប្រែប្រួល មានចំពោះតែមហាភូតរូប ៤ គឺបឋវីធាតុ ។បេ។ វាយោធាតុ ឯសេចក្តីប្រែប្រួលរបស់អរិយសាវក ដែលប្រកបដោយសេចក្តីជ្រះថ្លា មិនកម្រើកក្នុងព្រះពុទ្ធ មិនមានសោះឡើយ ដូច្នេះ ក្នុងអដ្ឋានបរិកប្បសូត្រនេះ មានអធិប្បាយដូច្នេះថា ម្នាលអានន្ទ បឋវីធាតុ ដែលមានភាពរឹងជាលក្ខណៈ នឹងគប្បីផ្លាស់ប្តូរទៅជាអាបោធាតុ ដែលមានការហូរទៅជាលក្ខណៈបាន តែព្រះអរិយសាវក ឈ្មោះថា កើតដោយប្រការដទៃមិនមាន ដូច្នេះ ការកំណត់អដ្ឋានៈ (ហេតុដែលប្រព្រឹត្តទៅមិនបាន) មកហើយ ក្នុងព្រះបាលីនេះ ដោយប្រការដូច្នេះ ។

[៤២-៤៨] គប្បីជ្រាបពាក្យអធិប្បាយនៃឧបាទិន្នរូបជាដើម ក្នុងនិទ្ទេសនៃឧបាទិន្នរូបជាដើមដទៃអំពីនេះ ដោយន័យដែលពោលហើយ ក្នុងមាតិកានោះឯង ។ ពាក្យអធិប្បាយចក្ខាយតនៈជាដើម ខ្ញុំឲ្យពិស្តារហើយក្នុងខាងដើមនោះឯង តែខ្ញុំនឹងពោលចំពោះអត្ថដែលផ្សេងគ្នាក្នុងទីនោះៗ ប៉ុណ្ណោះ ។

ជាបឋម ក្នុងនិទ្ទេសនៃឧបាទិន្នរូប ព្រះមានព្រះភាគត្រាស់រូបទាំង

ឡាយ មានចក្ខាយតនៈជាដើម ព្រោះជារូបមានចិត្តគ្រប់គ្រងតែម្យ៉ាង ។ តែព្រោះរូបាយតនៈជាដើម មានចិត្តគ្រប់គ្រងក៏មាន មិនមានចិត្តគ្រប់គ្រងក៏មាន ហេតុនោះ ទើបទ្រង់សម្តែងដោយសង្ខេបថា **យំ វា បន** ហើយឲ្យពិស្តារទៀត ដោយន័យថា **កម្មស្ស កតត្តា រូបាយតនំ** ជាដើម ។ សេចក្តីក្នុងយេវាបនកធម៌ទាំងអស់ គប្បីជ្រាបដោយឧបាយនេះ ។

សួរថា ព្រោះហេតុអ្វី ទើបទ្រង់មិនបានកាន់យករូបជរតា និងរូបអនិច្ចតា ក្នុងនិទ្ទេសនៃឧបាទិន្នរូប និងអនុបាទិន្នរូបទាំង ២ ដែលថា **កម្មស្ស កតត្តា** និង **ន កម្មស្ស កតត្តា** តែទ្រង់កាន់យកចំពោះក្នុងនិទ្ទេសទាំងឡាយ នៃអនុបាទិន្នរូបជាដើមប៉ុណ្ណោះ ឆ្លើយថា ក្នុងបទថា **ន កម្មស្ស កតត្តា** នេះ ទ្រង់រួមរូបដែលមានសមុដ្ឋានកើតអំពីបច្ច័យដទៃ ក្រៅអំពីកម្ម តែក្នុងបទថា **កម្មស្ស កតត្តា** នេះ ទ្រង់រួមរូបដែលមានសមុដ្ឋានកើតអំពីកម្មតែម្យ៉ាង ។ ម្យ៉ាងទៀត រូបទាំង ២ គឺរូបជរតា និងរូបអនិច្ចតាទាំងនេះ មិនបានកើតអំពីកម្ម មិនបានកើតអំពីបច្ច័យដែលញុំាងរូបឲ្យកើតយ៉ាងដទៃ ព្រោះហេតុនោះ ទើបទ្រង់មិនកាន់យក ។ ការមិនកើតឡើងនៃរូបជរតា និងរូបអនិច្ចតាជាដើម នោះ នឹងជាក់ច្បាស់ខាងមុខ ។ តែក្នុងបទជាដើមថា **អនុបាទិន្នំ** ទ្រង់បដិសេធរូប មានសមុដ្ឋានកើតអំពីកម្មជាដើម ដោយសព្ទថា **អនុបាទិន្ន** ជាដើម ត្រឹមតែម្យ៉ាង តែទ្រង់មិនបានប្រារព្ធថា រូបមានសមុដ្ឋានកើតអំពីបច្ច័យដទៃ ព្រោះហេតុនោះ ក្នុងនិទ្ទេសនៃអនុបាទិន្នរូបនោះ គប្បីជ្រាបថា ទ្រង់កាន់យករូបជរតា និងរូបអនិច្ចតា ដូច្នេះ ។

[៤៩] ក្នុងនិទ្ទេសនៃចិត្តសមុដ្ឋាន ព្រះមានព្រះភាគត្រាស់រូបទាំង ២ នេះ គឺកាយវិញ្ញត្តិ វចីវិញ្ញត្តិ ព្រោះរូបទាំង ២ នេះ អាស្រ័យមហាភូតរូបមានចិត្តជាសមុដ្ឋានតែម្យ៉ាង រមែងប្រាកដ ។ តែកាលពោលដោយបរមត្ថហើយ មហាភូតរូបដែលជាទីអាស្រ័យនៃវិញ្ញត្តិរូបទាំង ២ នោះប៉ុណ្ណោះ មានចិត្តជាសមុដ្ឋាន សូម្បីវិញ្ញត្តិរូបទាំង ២ នេះ ក៏ឈ្មោះថា មានចិត្តជាសមុដ្ឋាន ព្រោះអាស្រ័យមហាភូតរូបនោះ ដូចជរា និងមរណៈនៃរូបដែលមិនទៀង ក៏ឈ្មោះថា មិនទៀង ។

[៥០] សូម្បីក្នុងនិទ្ទេសនៃ **ចិត្តសហភូ** ក៏ន័យនេះដូចគ្នា ។ រូបទាំង ២ (កាយវិញ្ញត្តិ និងវចីវិញ្ញត្តិ ដែលជាសហភូ) នេះប៉ុណ្ណោះ ព្រះមានព្រះភាគត្រាស់ព្រោះរូបទាំង ២ នេះ ប្រាកដនៅបានរហូតវេលា ដែលចិត្តនៅប្រាកដ តែរូបទាំង ២ នេះ មិនបានកើតព្រមគ្នាជាមួយនឹងចិត្ត ដូចភូតរូប និងដូចសម្បយុត្តធម៌ មានចេតនាជាដើម ។

[៥១-៦២] សូម្បីក្នុងនិទ្ទេសនៃ **ចិត្តានុបរិវត្តិ** ក៏ន័យនេះឯង ។ រូបទាំង ២ (កាយវិញ្ញត្តិ និងវចីវិញ្ញត្តិ) នេះប៉ុណ្ណោះ ត្រាស់ហៅថា **ចិត្តានុបរិវត្តិ** ព្រោះរូបទាំង ២ នេះ ប្រាកដនៅបានរហូតវេលាដែលចិត្តនៅប្រាកដ ។

បទថា **ឱឡារិកំ** បានដល់ គ្រោតគ្រាត ព្រោះជារូបដែលគប្បីកាន់យកដោយអំណាចនៃការប៉ះខ្ទប់ ព្រោះជាវត្ថុផង អារម្មណ៍ផង ។ គប្បីជ្រាបរូបជាសុខុម ដោយសភាពផ្ទុយគ្នានឹងរូបគ្រោតគ្រាតដែលពោលហើយ ។

បទថា **ទូរេ** បានដល់ សុខុមរូបតាំងនៅក្នុងទីជិត ក៏ឈ្មោះថា ឆ្ងាយ ព្រោះភាវៈដែលដឹងបានលំបាក ព្រោះកាន់យកមិនបាន ដោយអំណាចនៃការប៉ះខ្ទប់ ។ ចំណែករូបក្រៅនេះ សុខុមរូបតាំងនៅក្នុងទីឆ្ងាយ ក៏ឈ្មោះថា នៅជិត ដោយការដឹងបានដោយងាយ ព្រោះជាភាវៈដែលដឹងបានងាយ ដ្បិតគប្បីកាន់យកបានដោយអំណាចនៃការប៉ះខ្ទប់ ។

[៦៣-១៣៣] និទ្ទេសនៃចក្ខាយតនៈជាដើម គប្បីជ្រាបដោយពិស្តារ តាមន័យដែលពោលហើយទុំះឯង ក្នុងការសង្គ្រោះរូបពួក ២ មានសេចក្តីផ្សេងគ្នាត្រឹមប៉ុណ្ណោះ ការសង្គ្រោះរូបពួក ៣ មានអត្ថងាយយល់ហើយ ។

អភិធម្មបិដក

រូបមានប្រមាណ ៤

[១៣៤] រូបជាឧបាទា ឧបាទិន្នទោះ តើដូចម្តេច ។ ចក្ខាយតនៈ ។បេ។ កាយាយតនៈ ឥត្ថិន្ទ្រិយ បុរិសិន្ទ្រិយ ជីវិតិន្ទ្រិយ ឬក៏រូបដទៃណា គឺរូបាយតនៈ គន្ធាយតនៈ រសាយតនៈ អាកាសធាតុ រូបស្សឧបចយៈ រូបស្សសន្តតិ កពឡិង្ការាហារ ព្រោះហេតុនៃកម្ម ដែលបុគ្គលធ្វើហើយ នេះរូបជាឧបាទា ឧបាទិន្ន ។ រូបជាឧបាទា អនុបាទិន្នទោះ តើដូចម្តេច ។ សទ្ទាយតនៈ កាយវិញ្ញត្តិ វចីវិញ្ញត្តិ រូបស្សលហុតា រូបស្សមុទុតា រូបស្សកម្មញ្ញតា រូបស្សជរតា រូបស្សអនិច្ចតា ឬក៏រូបដទៃណា គឺរូបាយតនៈ គន្ធាយតនៈ រសាយតនៈ អាកាសធាតុ រូបស្សឧបចយៈ រូបស្សសន្តតិ កពឡិង្ការាហារ មិនមែនព្រោះហេតុនៃកម្មដែលបុគ្គលធ្វើហើយទេ នេះរូបជាឧបាទា អនុបាទិន្ន ។ រូបមិនមែនជាឧបាទា ឧបាទិន្នទោះ តើដូចម្តេច ។ ផោដ្ឋព្វាយតនៈ អាបោធាតុ ព្រោះហេតុនៃកម្មដែលបុគ្គលធ្វើហើយ នេះរូបមិនមែនជាឧបាទា ឧបាទិន្ន ។ រូបមិនមែនជាឧបាទា អនុបាទិន្នទោះ តើដូចម្តេច ។ ផោដ្ឋព្វាយតនៈ អាបោធាតុ មិនមែនព្រោះហេតុនៃកម្ម ដែលបុគ្គលធ្វើហើយទេ នេះរូបមិនមែនជាឧបាទា អនុបាទិន្ន ។

[១៣៥] រូបជាឧបាទា ឧបាទិន្នុបាទានិយៈនោះ តើដូចម្តេច ។ ចក្ខាយតនៈ ។បេ។ កាយាយតនៈ ឥត្ថិន្ទ្រិយ បុរិសិន្ទ្រិយ ជីវិតិន្ទ្រិយ ឬក៏រូបដទៃណា គឺរូបាយតនៈ គន្ធាយតនៈ រសាយតនៈ អាកាសធាតុ រូបស្សឧបចយៈ

រូបស្សសន្តតិ កពឡិង្ការាហារ ព្រោះហេតុនៃកម្មដែលបុគ្គលធ្វើហើយ នេះរូបជាឧបាទា ឧបាទិន្នុបាទានិយៈ ។ រូបជាឧបាទា អនុបាទិន្នុបាទានិយៈនោះ តើដូចម្តេច ។ សទ្ទាយតនៈ កាយវិញ្ញត្តិ វចីវិញ្ញត្តិ រូបស្សលហុតា រូបស្សមុទុតា រូបស្សកម្មញ្ញតា រូបស្សជរតា រូបស្សអនិច្ចតា ឬក៏រូបដទៃណា គឺរូបាយតនៈ គន្ធាយតនៈ រសាយតនៈ អាកាសធាតុ រូបស្សឧបចយៈ រូបស្សសន្តតិ កពឡិង្ការាហារ មិនមែនព្រោះហេតុនៃកម្ម ដែលបុគ្គលធ្វើហើយទេ នេះរូបជាឧបាទា អនុបាទិន្នុបាទានិយៈ ។ រូបមិនមែនជាឧបាទា ឧបាទិន្នុបាទានិយៈនោះ តើដូចម្តេច ។ ផោដ្ឋព្វាយតនៈ អាបោធាតុ ព្រោះហេតុនៃកម្មដែលបុគ្គលធ្វើហើយ នេះរូបមិនមែនជាឧបាទា ឧបាទិន្នុបាទានិយៈ ។ រូបមិនមែនជាឧបាទា អនុបាទិន្នុបាទានិយៈនោះ តើដូចម្តេច ។ ផោដ្ឋព្វាយតនៈ អាបោធាតុ មិនមែនព្រោះហេតុនៃកម្មដែលបុគ្គលធ្វើហើយទេ នេះរូបមិនមែនជាឧបាទា អនុបាទិន្នុបាទានិយៈ ។

[១៣៦] រូបជាឧបាទា សប្បដិឃៈនោះ តើដូចម្តេច ។ ចក្ខាយតនៈ ។បេ។ រសាយតនៈ នេះរូបជាឧបាទា សប្បដិឃៈ ។ រូបជាឧបាទា អប្បដិឃៈនោះ តើដូចម្តេច ។ ឥត្ថិន្ទ្រិយ ។បេ។ កពឡិង្ការាហារ នេះរូបជាឧបាទា អប្បដិឃៈ ។ រូបមិនមែនជាឧបាទា សប្បដិឃៈនោះ តើដូចម្តេច ។ ផោដ្ឋព្វាយតនៈ នេះរូបមិនមែនជាឧបាទា សប្បដិឃៈ ។ រូបមិនមែនជាឧបាទា អប្បដិឃៈនោះ តើដូចម្តេច ។ អាបោធាតុ នេះរូបមិនមែនជាឧបាទា អប្បដិឃៈ ។

[១៣៧] រូបជាឧបាទា ឱឡារិកនោះ តើដូចម្តេច ។ ចក្ខាយតនៈ ។បេ។

រសាយតនៈ នេះរូបជាឧបាទា ឱឡារិក ។ រូបជាឧបាទា សុខុមនោះ តើដូចម្តេច ។ ឥត្ថិន្ទ្រិយ ។បេ។ កពឡិង្ការាហារ នេះរូបជាឧបាទា សុខុម ។ រូបមិនមែនជាឧបាទា ឱឡារិកនោះ តើដូចម្តេច ។ ផោដ្ឋព្វាយតនៈ នេះរូបមិនមែនជាឧបាទា ឱឡារិក ។ រូបមិនមែនជាឧបាទា សុខុមនោះ តើដូចម្តេច ។ អាបោធាតុ នេះរូបមិនមែនជាឧបាទា សុខុម ។

[១៣៨] រូបជាឧបាទា ទូរេរូបនោះ តើដូចម្តេច ។ ឥត្ថិន្ទ្រិយ ។បេ។ កពឡិង្ការាហារ នេះរូបជាឧបាទា ទូរេរូប ។ រូបជាឧបាទា សន្តិកេរូបនោះ តើដូចម្តេច ។ ចក្ខាយតនៈ ។បេ។ រសាយតនៈ នេះរូបជាឧបាទា សន្តិកេរូប ។ រូបមិនមែនជាឧបាទា ទូរេរូបនោះ តើដូចម្តេច ។ អាបោធាតុ នេះរូបមិនមែនជាឧបាទា ទូរេរូប ។ រូបមិនមែនជាឧបាទា សន្តិកេរូបនោះ តើដូចម្តេច ។ ផោដ្ឋព្វាយតនៈ នេះរូបមិនមែនជាឧបាទា សន្តិកេរូប ។

[១៣៩] រូបជាឧបាទិន្ន សនិទស្សនៈនោះ តើដូចម្តេច ។ រូបាយតនៈ ព្រោះហេតុនៃកម្មដែលបុគ្គលធ្វើហើយ នេះរូបជាឧបាទិន្ន សនិទស្សនៈ ។ រូបជាឧបាទិន្ន អនិទស្សនៈនោះ តើដូចម្តេច ។ ចក្ខាយតនៈ ។បេ។ កាយាយតនៈ ឥត្ថិន្ទ្រិយ បុរិសិន្ទ្រិយ ជីវិតិន្ទ្រិយ ឬក៏រូបដទៃណា គឺគន្ធាយតនៈ រសាយតនៈ ផោដ្ឋព្វាយតនៈ អាកាសធាតុ អាបោធាតុ រូបស្សឧបចយៈ រូបស្សសន្តតិ កពឡិង្ការាហារ ព្រោះហេតុនៃកម្មដែលបុគ្គលធ្វើហើយ នេះរូបជាឧបាទិន្ន អនិទស្សនៈ ។ រូបជាអនុបាទិន្ន សនិទស្សនៈនោះ តើដូចម្តេច ។ រូបាយតនៈ មិនមែនព្រោះហេតុនៃកម្មដែលបុគ្គលធ្វើហើយទេ នេះ

រូបជាអនុបាទិន្ន សនិទស្សនៈ ។ រូបជាអនុបាទិន្ន អនិទស្សនៈនោះ តើដូចម្តេច ។ សទ្ទាយតនៈ កាយវិញ្ញត្តិ វចីវិញ្ញត្តិ រូបស្សលហុតា រូបស្សមុទុតា រូបស្សកម្មញ្ញតា រូបស្សជរតា រូបស្សអនិច្ចតា ឬក៏រូបដទៃណា គឺគន្ធាយតនៈ រសាយតនៈ ផោដ្ឋព្វាយតនៈ អាកាសធាតុ អាបោធាតុ រូបស្សឧបចយៈ រូបស្សសន្តតិ កពឡិង្ការាហារ មិនមែនព្រោះហេតុនៃកម្មដែលបុគ្គលធ្វើហើយទេ នេះរូបជាអនុបាទិន្ន អនិទស្សនៈ ។

[១៤០] រូបជាឧបាទិន្ន សប្បដិឃៈនោះ តើដូចម្តេច ។ ចក្ខាយតនៈ ។បេ។ កាយាយតនៈ ឬក៏រូបដទៃណា គឺរូបាយតនៈ គន្ធាយតនៈ រសាយតនៈ ផោដ្ឋព្វាយតនៈ ព្រោះហេតុនៃកម្មដែលបុគ្គលធ្វើហើយ នេះរូបជាឧបាទិន្ន សប្បដិឃៈ ។ រូបជាឧបាទិន្ន អប្បដិឃៈនោះ តើដូចម្តេច ។ ឥត្ថិន្ទ្រិយ បុរិសិន្ទ្រិយ ជីវិតិន្ទ្រិយ ឬក៏រូបដទៃណា គឺអាកាសធាតុ អាបោធាតុ រូបស្សឧបចយៈ រូបស្សសន្តតិ កពឡិង្ការាហារ ព្រោះហេតុនៃកម្មដែលបុគ្គលធ្វើហើយ នេះរូបជាឧបាទិន្ន អប្បដិឃៈ ។ រូបជាអនុបាទិន្ន សប្បដិឃៈនោះ តើដូចម្តេច ។ សទ្ទាយតនៈ ឬក៏រូបដទៃណា គឺរូបាយតនៈ គន្ធាយតនៈ រសាយតនៈ ផោដ្ឋព្វាយតនៈ មិនមែនព្រោះហេតុនៃកម្មដែលបុគ្គលធ្វើហើយទេ នេះរូបជាអនុបាទិន្ន សប្បដិឃៈ ។ រូបជាអនុបាទិន្ន អប្បដិឃៈនោះ តើដូចម្តេច ។ កាយវិញ្ញត្តិ វចីវិញ្ញត្តិ រូបស្សលហុតា រូបស្សមុទុតា រូបស្សកម្មញ្ញតា រូបស្សជរតា រូបស្សអនិច្ចតា ឬក៏រូបដទៃណា គឺអាកាសធាតុ អាបោធាតុ រូបស្សឧបចយៈ រូបស្សសន្តតិ កពឡិង្ការាហារ

មិនមែនព្រោះហេតុនៃកម្មដែលបុគ្គលធ្វើហើយទេ នេះរូបជាអនុបាទិន្ន អប្បដិឃៈ ។

[១៤១] រូបជាឧបាទិន្ន មហាភូតនោះ តើដូចម្តេច ។ ផោដ្ឋព្វាយតនៈ អាបោធាតុ ព្រោះហេតុនៃកម្មដែលបុគ្គលធ្វើហើយ នេះរូបជាឧបាទិន្ន មហាភូត ។ រូបជាឧបាទិន្ន មិនមែនជាមហាភូតនោះ តើដូចម្តេច ។ ចក្ខាយតនៈ ។បេ។ កាយាយតនៈ ឥត្ថិន្ទ្រិយ បុរិសិន្ទ្រិយ ជីវិតិន្ទ្រិយ ឬក៏រូបដទៃណា គឺរូបាយតនៈ គន្ធាយតនៈ រសាយតនៈ អាកាសធាតុ រូបស្សឧបចយៈ រូបស្សសន្តតិ កពឡិង្ការាហារ ព្រោះហេតុនៃកម្មដែលបុគ្គលធ្វើហើយ នេះរូបជាឧបាទិន្ន មិនមែនមហាភូត ។ រូបជាអនុបាទិន្ន មហាភូតនោះ តើដូចម្តេច ។ ផោដ្ឋព្វាយតនៈ អាបោធាតុ មិនមែនព្រោះហេតុនៃកម្មដែលបុគ្គលធ្វើហើយទេ នេះរូបជាអនុបាទិន្ន មហាភូត ។ រូបជាអនុបាទិន្ន មិនមែនមហាភូតនោះ តើដូចម្តេច ។ សទ្ទាយតនៈ កាយវិញ្ញត្តិ វចីវិញ្ញត្តិ រូបស្សលហុតា រូបស្សមុទុតា រូបស្សកម្មញ្ញតា រូបស្សជរតា រូបស្សអនិច្ចតា ឬក៏រូបដទៃណា គឺរូបាយតនៈ គន្ធាយតនៈ រសាយតនៈ អាកាសធាតុ រូបស្សឧបចយៈ រូបស្សសន្តតិ កពឡិង្ការាហារ មិនមែនព្រោះហេតុនៃកម្មដែលបុគ្គលធ្វើហើយទេ នេះរូបជាអនុបាទិន្ន មិនមែនជាមហាភូត ។

[១៤២] រូបជាឧបាទាទិន្ន ឱឡារិកនោះ តើដូចម្តេច ។ ចក្ខាយតនៈ ។បេ។ កាយាយតនៈ ឬក៏រូបដទៃណា គឺរូបាយតនៈ គន្ធាយតនៈ រសាយតនៈ ផោដ្ឋព្វាយតនៈ ព្រោះហេតុនៃកម្មដែលបុគ្គលធ្វើហើយ នេះរូបជាឧបាទិន្ន

ឱឡារិក ។ រូបជាឧបាទិន្ន សុខុមនោះ តើដូចម្ដេច ។ ឥត្ថិន្ទ្រិយ បុរិសិន្ទ្រិយ ជីវិតិន្ទ្រិយ ឬក៏រូបដទៃណា គឺអាកាសធាតុ អាបោធាតុ រូបស្សឧបចយៈ រូបស្សសន្តតិ កពឡិង្ការាហារ ព្រោះហេតុនៃកម្មដែលបុគ្គលធ្វើហើយ នេះរូបជាឧបាទិន្ន សុខុម ។ រូបជាអនុបាទិន្ន ឱឡារិកនោះ តើដូចម្ដេច ។ សទ្ទាយតនៈ ឬក៏រូបដទៃណា គឺរូបាយតនៈ គន្ធាយតនៈ រសាយតនៈ ផោដ្ឋព្វាយតនៈ មិនមែនព្រោះហេតុនៃកម្មដែលបុគ្គលធ្វើហើយទេ នេះរូបជាអនុបាទិន្ន ឱឡារិក ។ រូបជាអនុបាទិន្ន សុខុមនោះ តើដូចម្ដេច ។ កាយវិញ្ញត្តិ វចីវិញ្ញត្តិ រូបស្សលហុតា រូបស្សមុទុតា រូបស្សកម្មញ្ញតា រូបស្សជរតា រូបស្សអនិច្ចតា ឬក៏រូបដទៃណា គឺអាកាសធាតុ អាបោធាតុ រូបស្សឧបចយៈ រូបស្សសន្តតិ កពឡិង្ការាហារ មិនមែនព្រោះហេតុនៃកម្មដែលបុគ្គលធ្វើហើយទេ នេះរូបជាអនុបាទិន្ន សុខុម ។

[១៨៣] រូបជាឧបាទិន្ន ទូរេរូបនោះ តើដូចម្ដេច ។ ឥត្ថិន្ទ្រិយ បុរិសិន្ទ្រិយ ជីវិតិន្ទ្រិយ ឬក៏រូបដទៃណា គឺអាកាសធាតុ អាបោធាតុ រូបស្សឧបចយៈ រូបស្សសន្តតិ កពឡិង្ការាហារ ព្រោះហេតុនៃកម្មដែលបុគ្គលធ្វើហើយ នេះរូបជាឧបាទិន្ន ទូរេរូប ។ រូបជាឧបាទិន្ន សន្តិកេរូបនោះ តើដូចម្ដេច ។ ចក្ខាយតនៈ ។បេ។ កាយាយតនៈ ឬក៏រូបដទៃណា គឺរូបាយតនៈ គន្ធាយតនៈ រសាយតនៈ ផោដ្ឋព្វាយតនៈ ព្រោះហេតុនៃកម្មដែលបុគ្គលធ្វើហើយ នេះរូបជាឧបាទិន្ន សន្តិកេរូប ។ រូបជាអនុបាទិន្ន ទូរេរូបនោះ តើដូចម្ដេច ។ កាយវិញ្ញត្តិ វចីវិញ្ញត្តិ រូបស្សលហុតា រូបស្សមុទុតា

រូបស្សកម្មញ្ញតា រូបស្សជរតា រូបស្សអនិច្ចតា ឬក៏រូបដទៃណា គឺអាកាសធាតុ អាបោធាតុ រូបស្សឧបចយៈ រូបស្សសន្តតិ កពឡិង្ការាហារ មិនមែនព្រោះហេតុនៃកម្មដែលបុគ្គលធ្វើហើយទេ នេះរូបជាអនុបាទិន្ន ទូររូប ។ រូបជាអនុបាទិន្ន សន្តិកេរូបនោះ តើដូចម្តេច ។ សទ្ទាយតនៈ ឬក៏រូបដទៃណា គឺរូបាយតនៈ គន្ធាយតនៈ រសាយតនៈ ផោដ្ឋព្វាយតនៈ មិនមែនព្រោះហេតុនៃកម្មដែលបុគ្គលធ្វើហើយទេ នេះរូបជាអនុបាទិន្ន សន្តិកេរូប ។

[១៤៤] រូបជាឧបាទិន្នុបាទានិយៈ សនិទស្សនៈនោះ តើដូចម្តេច ។ រូបាយតនៈ ព្រោះហេតុនៃកម្មដែលបុគ្គលធ្វើហើយ នេះរូបជាឧបាទិន្នុបាទានិយៈ សនិទស្សនៈ ។ រូបជាឧបាទិន្នុបាទានិយៈ អនិទស្សនៈនោះ តើដូចម្តេច ។ ចក្ខាយតនៈ ។បេ។ កាយាយតនៈ ឥត្ថិន្ទ្រិយ បុរិសិន្ទ្រិយ ជីវិតិន្ទ្រិយ ឬក៏រូបដទៃណា គឺគន្ធាយតនៈ រសាយតនៈ ផោដ្ឋព្វាយតនៈ អាកាសធាតុ អាបោធាតុ រូបស្សឧបចយៈ រូបស្សសន្តតិ កពឡិង្ការាហារ ព្រោះហេតុនៃកម្មដែលបុគ្គលធ្វើហើយ នេះរូបជាឧបាទិន្នុបាទានិយៈ អនិទស្សនៈ ។ រូបជាអនុបាទិន្នុបាទានិយៈ សនិទស្សនៈនោះ តើដូចម្តេច ។ រូបាយតនៈ មិនមែនព្រោះហេតុនៃកម្មដែលបុគ្គលធ្វើហើយទេ នេះរូបជាអនុបាទិន្នុបាទានិយៈ សនិទស្សនៈ ។ រូបជាអនុបាទិន្នុបាទានិយៈ អនិទស្សនៈនោះ តើដូចម្តេច ។ សទ្ទាយតនៈ កាយវិញ្ញត្តិ វចីវិញ្ញត្តិ រូបស្សលហុតា រូបស្សមុទុតា រូបស្សកម្មញ្ញតា រូបស្សជរតា រូបស្សអនិច្ចតា ឬក៏រូបដទៃណា គឺគន្ធាយតនៈ រសាយតនៈ ផោដ្ឋព្វាយតនៈ អាកាសធាតុ អាបោធាតុ រូបស្សឧបចយៈ រូបស្ស-

សន្តតិ កពឡិង្ការាហារ មិនមែនព្រោះហេតុនៃកម្មដែលបុគ្គលធ្វើហើយទេ នេះរូបជាអនុបាទិន្នុបាទានិយៈ អនិទស្សនៈ ។

[១៨៥] រូបជាឧបាទិន្នុបាទានិយៈ សប្បដិឃៈនោះ តើដូចម្ដេច ។ ចក្ខ្វាយតនៈ ។បេ។ កាយាយតនៈ ឬក៏រូបដទៃណា គឺរូបាយតនៈ គន្ធាយតនៈ រសាយតនៈ ផោដ្ឋព្វាយតនៈ ព្រោះហេតុនៃកម្មដែលបុគ្គលធ្វើហើយ នេះរូបជាឧបាទិន្នុបាទានិយៈ សប្បដិឃៈ ។ រូបជាឧបាទិន្នុបាទានិយៈ អប្បដិឃៈនោះ តើដូចម្ដេច ។ ឥត្ថិន្ទ្រិយ បុរិសិន្ទ្រិយ ជីវិតិន្ទ្រិយ ឬក៏រូបដទៃណា គឺអាកាសធាតុ អាបោធាតុ រូបស្សឧបចយៈ រូបស្សសន្តតិ កពឡិង្ការាហារ ព្រោះហេតុនៃកម្មដែលបុគ្គលធ្វើហើយ នេះរូបជាឧបាទិន្នុបាទានិយៈ អប្បដិឃៈ ។ រូបជាអនុបាទិន្នុបាទានិយៈ សប្បដិឃៈនោះ តើដូចម្ដេច ។ សទ្ទាយតនៈ ឬក៏រូបដទៃណា គឺរូបាយតនៈ គន្ធាយតនៈ រសាយតនៈ ផោដ្ឋព្វាយតនៈ មិនមែនព្រោះហេតុនៃកម្មដែលបុគ្គលធ្វើហើយទេ នេះរូបជាអនុបាទិន្នុបាទានិយៈ សប្បដិឃៈ ។ រូបជាអនុបាទិន្នុបាទានិយៈ អប្បដិឃៈនោះ តើដូចម្ដេច ។ កាយវិញ្ញត្តិ វចីវិញ្ញត្តិ រូបស្សលហុតា រូបស្សមុទុតា រូបស្សកម្មញ្ញតា រូបស្សជរតា រូបស្សអនិច្ចតា ឬក៏រូបដទៃណា គឺអាកាសធាតុ អាបោធាតុ រូបស្សឧបចយៈ រូបស្សសន្តតិ កពឡិង្ការាហារ មិនមែនព្រោះហេតុនៃកម្មដែលបុគ្គលធ្វើហើយទេ នេះរូបជាអនុបាទិន្នុបាទានិយៈ អប្បដិឃៈ ។

[១៨៦] រូបជាឧបាទិន្នុបាទានិយៈ មហាភូតនោះ តើដូចម្ដេច ។ ផោដ្ឋព្វាយតនៈ អាបោធាតុ ព្រោះហេតុនៃកម្មដែលបុគ្គលធ្វើហើយ នេះរូប

ជាឧបាទិន្នុបាទានិយៈ មហាភូត ។ រូបជាឧបាទិន្នុបាទានិយៈ មិនមែនមហាភូតនោះ តើដូចម្តេច ។ ចក្ខាយតនៈ ។បេ។ កាយាយតនៈ ឥត្ថិន្ទ្រិយ បុរិសិន្ទ្រិយ ជីវិតិន្ទ្រិយ ឬក៏រូបដទៃណា គឺរូបាយតនៈ គន្ធាយតនៈ រសាយតនៈ អាកាសធាតុ រូបស្សឧបចយៈ រូបស្សសន្តតិ កពឡិង្ការាហារ ព្រោះហេតុនៃកម្មដែលបុគ្គលធ្វើហើយ នេះរូបជាឧបាទិន្នុបាទានិយៈ មិនមែនមហាភូត ។ រូបជាអនុបាទិន្នុបាទានិយៈ មហាភូតនោះ តើដូចម្តេច ។ ផោដ្ឋព្វាយតនៈ អាបោធាតុ មិនមែនព្រោះហេតុនៃកម្មដែលបុគ្គលធ្វើហើយទេ នេះរូបជាអនុបាទិន្នុបាទានិយៈ មហាភូត ។ រូបជាអនុបាទិន្នុបាទានិយៈ មិនមែនមហាភូតនោះ តើដូចម្តេច ។ សទ្ទាយតនៈ កាយវិញ្ញត្តិ វចីវិញ្ញត្តិ រូបស្សលហុតា រូបស្សមុទុតា រូបស្សកម្មញ្ញតា រូបស្សជរតា រូបស្សអនិច្ចតា ឬក៏រូបដទៃណា គឺរូបាយតនៈ គន្ធាយតនៈ រសាយតនៈ អាកាសធាតុ រូបស្សឧបចយៈ រូបស្សសន្តតិ កពឡិង្ការាហារ មិនមែនព្រោះហេតុនៃកម្មដែលបុគ្គលធ្វើហើយទេ នេះរូបជាអនុបាទិន្នុបាទានិយៈ មិនមែនមហាភូត ។

[១៤៧] រូបជាឧបាទិន្នុបាទានិយៈ ឱឡារិកនោះ តើដូចម្តេច ។ ចក្ខាយតនៈ ។បេ។ កាយាយតនៈ ឬក៏រូបដទៃណា គឺរូបាយតនៈ គន្ធាយតនៈ រសាយតនៈ ផោដ្ឋព្វាយតនៈ ព្រោះហេតុនៃកម្មដែលបុគ្គលធ្វើហើយ នេះរូបជាឧបាទិន្នុបាទានិយៈ ឱឡារិក ។ រូបជាឧបាទិន្នុបាទានិយៈ សុខុមនោះ តើដូចម្តេច ។ ឥត្ថិន្ទ្រិយ បុរិសិន្ទ្រិយ ជីវិតិន្ទ្រិយ ឬក៏រូបដទៃណា គឺអាកាសធាតុ អាបោធាតុ រូបស្សឧបចយៈ រូបស្សសន្តតិ កពឡិង្ការាហារ ព្រោះហេតុនៃកម្ម

ដែលបុគ្គលធ្វើហើយ រូបនេះជាឧបាទិន្នុបាទានិយៈ សុខុម ។ រូបជាអនុ-បាទិន្នុបាទានិយៈ ឱឡារិកនោះ តើដូចម្តេច ។ សទ្ទាយតនៈ ឬក៏រូបដទៃណា គឺរូបាយតនៈ គន្ធាយតនៈ រសាយតនៈ ផោដ្ឋព្វាយតនៈ មិនមែនព្រោះហេតុនៃកម្មដែលបុគ្គលធ្វើហើយទេ នេះរូបជាអនុបាទិន្នុបាទានិយៈ ឱឡារិក ។ រូបជាអនុបាទិន្នុបាទានិយៈ សុខុមនោះ តើដូចម្តេច ។ កាយវិញ្ញត្តិ វចីវិញ្ញត្តិ រូបស្សលហុតា រូបស្សមុទុតា រូបស្សកម្មញ្ញតា រូបស្សជរតា រូបស្សអនិច្ចតា ឬក៏រូបដទៃណា គឺអាកាសធាតុ អាបោធាតុ រូបស្សឧបចយៈ រូបស្សសន្តតិ កពឡិង្ការាហារ មិនមែនព្រោះហេតុនៃកម្មដែលបុគ្គលធ្វើហើយទេ នេះរូបជាអនុបាទិន្នុបាទានិយៈ សុខុម ។

[១៤៨] រូបជាឧបាទិន្នុបាទានិយៈ ទូរេរូបនោះ តើដូចម្តេច ។ ឥត្ថិន្ទ្រិយ បុរិសិន្ទ្រិយ ជីវិតិន្ទ្រិយ ឬក៏រូបដទៃណា គឺអាកាសធាតុ អាបោធាតុ រូបស្ស-ឧបចយៈ រូបស្សសន្តតិ កពឡិង្ការាហារ ព្រោះហេតុនៃកម្មដែលបុគ្គលធ្វើហើយ នេះរូបជាឧបាទិន្នុបាទានិយៈ ជាទូរេរូប ។ រូបជាឧបាទិន្នុបាទានិយៈ ជាសន្តិកេរូបនោះ តើដូចម្តេច ។ ចក្ខាយតនៈ ។បេ។ កាយាយតនៈ ឬក៏រូបដទៃណា គឺរូបាយតនៈ គន្ធាយតនៈ រសាយតនៈ ផោដ្ឋព្វាយតនៈ ព្រោះហេតុនៃកម្មដែលបុគ្គលធ្វើហើយ នេះរូបជាឧបាទិន្នុបាទានិយៈ ជាសន្តិកេរូប ។ រូបជាអនុបាទិន្នុបាទានិយៈ ជាទូរេរូបនោះ តើដូចម្តេច ។ កាយវិញ្ញត្តិ វចី-វិញ្ញត្តិ រូបស្សលហុតា រូបស្សមុទុតា រូបស្សកម្មញ្ញតា រូបស្សជរតា រូបស្ស-អនិច្ចតា ឬក៏រូបដទៃណា គឺអាកាសធាតុ អាបោធាតុ រូបស្សឧបចយៈ រូបស្ស-

សន្តតិ កពឡិង្ការាហារ មិនមែនព្រោះហេតុនៃកម្មដែលបុគ្គលធ្វើហើយទេ នេះរូបជាអនុបាទិន្នុបាទានិយៈ ជាទូររូប ។ រូបជាអនុបាទិន្នុបាទានិយៈ ជាសន្តិកេរូបនោះ តើដូចម្តេច ។ សទ្ទាយតនៈ ឬក៏រូបដទៃណា គឺរូបាយតនៈ គន្ធាយតនៈ រសាយតនៈ ផោដ្ឋព្វាយតនៈ មិនមែនព្រោះហេតុនៃកម្មដែលបុគ្គលធ្វើហើយទេ នេះរូបជាអនុបាទិន្នុបាទានិយៈ ជាសន្តិកេរូប ។

[១៤៩] រូបជាសប្បដិឃៈ ជាឥន្ទ្រិយនោះ តើដូចម្តេច ។ ចក្ខុន្ទ្រិយ ។បេ។ កាយិន្ទ្រិយ នេះរូបជាសប្បដិឃៈ ជាឥន្ទ្រិយ ។ រូបជាសប្បដិឃៈមិនមែនឥន្ទ្រិយនោះ តើដូចម្តេច ។ រូបាយតនៈ ។បេ។ ផោដ្ឋព្វាយតនៈ នេះរូបជាសប្បដិឃៈ មិនមែនឥន្ទ្រិយ ។ រូបជាអប្បដិឃៈ ជាឥន្ទ្រិយនោះ តើដូចម្តេច ។ ឥត្ថិន្ទ្រិយ បុរិសិន្ទ្រិយ ជីវិតិន្ទ្រិយ នេះរូបជាអប្បដិឃៈ ជាឥន្ទ្រិយ ។ រូបជាអប្បដិឃៈ មិនមែនឥន្ទ្រិយនោះ តើដូចម្តេច ។ កាយវិញ្ញត្តិ ។បេ។ កពឡិង្ការាហារ នេះរូបជាអប្បដិឃៈ មិនមែនឥន្ទ្រិយ ។

[១៥០] រូបជាសប្បដិឃៈ ជាមហាភូតនោះ តើដូចម្តេច ។ ផោដ្ឋព្វាយតនៈ នេះរូបជាសប្បដិឃៈ ជាមហាភូត ។ រូបជាសប្បដិឃៈ មិនមែនមហាភូតនោះ តើដូចម្តេច ។ ចក្ខ្វាយតនៈ ។បេ។ រសាយតនៈ នេះរូបជាសប្បដិឃៈ មិនមែនមហាភូត ។ រូបជាអប្បដិឃៈ ជាមហាភូតនោះ តើដូចម្តេច ។ អាបោធាតុ នេះរូបជាអប្បដិឃៈ ជាមហាភូត ។ រូបជាអប្បដិឃៈ មិនមែនមហាភូតនោះ តើដូចម្តេច ។ ឥត្ថិន្ទ្រិយ ។បេ។ កពឡិង្ការាហារ នេះរូបជាអប្បដិឃៈ មិនមែនមហាភូត ។

[១៥១] រូបជាឥន្ទ្រិយ ជាឱឡារិកនោះ តើដូចម្តេច ។ ចក្ខុន្ទ្រិយ ។បេ។ កាយិន្ទ្រិយ នេះរូបជាឥន្ទ្រិយ ជាឱឡារិក ។ រូបជាឥន្ទ្រិយ ជាសុខុម នោះ តើដូចម្តេច ។ ឥត្ថិន្ទ្រិយ បុរិសិន្ទ្រិយ ជីវិតិន្ទ្រិយ នេះរូបជាឥន្ទ្រិយ ជាសុខុម ។ រូបមិនមែនឥន្ទ្រិយ តែជាឱឡារិកនោះ តើដូចម្តេច ។ រូបាយតនៈ ។បេ។ ផោដ្ឋព្វាយតនៈ នេះរូបមិនមែនឥន្ទ្រិយ តែជាឱឡារិក ។ រូបមិនមែនឥន្ទ្រិយ ជាសុខុមនោះ តើដូចម្តេច ។ កាយវិញ្ញត្តិ ។បេ។ កពឡិង្ការាហារ នេះរូបមិនមែនឥន្ទ្រិយ ជាសុខុម ។

[១៥២] រូបជាឥន្ទ្រិយ ជាទូរេរូបនោះ តើដូចម្តេច ។ ឥត្ថិន្ទ្រិយ បុរិសិន្ទ្រិយ ជីវិតិន្ទ្រិយ នេះរូបជាឥន្ទ្រិយ ជាទូរេរូប ។ រូបជាឥន្ទ្រិយ ជាសន្តិកេរូបនោះ តើដូចម្តេច ។ ចក្ខុន្ទ្រិយ ។បេ។ កាយិន្ទ្រិយ នេះរូបជាឥន្ទ្រិយ ជាសន្តិកេរូប ។ រូបមិនមែនឥន្ទ្រិយ ជាទូរេរូបនោះ តើដូចម្តេច ។ កាយ-វិញ្ញត្តិ ។បេ។ កពឡិង្ការាហារ នេះរូបមិនមែនឥន្ទ្រិយ ជាទូរេរូប ។ រូបមិនមែនឥន្ទ្រិយ ជាសន្តិកេរូបនោះ តើដូចម្តេច ។ រូបាយតនៈ ។បេ។ ផោដ្ឋព្វាយតនៈ នេះរូបមិនមែនឥន្ទ្រិយ ជាសន្តិកេរូប ។

[១៥៣] រូបជាមហាភូត ជាឱឡារិកនោះ តើដូចម្តេច ។ ផោដ្ឋព្វា-យតនៈ នេះរូបជាមហាភូត ជាឱឡារិក ។ រូបជាមហាភូត ជាសុខុមនោះ តើដូចម្តេច ។ អាបោធាតុ នេះរូបជាមហាភូត ជាសុខុម ។ រូបមិនមែនមហាភូត ជាឱឡារិកនោះ តើដូចម្តេច ។ ចក្ខ្វាយតនៈ ។បេ។ រសាយតនៈ នេះរូបមិនមែនមហាភូត ជាឱឡារិក រូបមិនមែនមហាភូត ជាសុខុមនោះ

តើដូចម្តេច ។ ឥត្ថិន្ទ្រិយ ។បេ។ កពឡិង្ការាហារ នេះរូបមិនមែនមហាភូត ជាសុខុម ។

[១៥៤] រូបជាមហាភូត ជាទូររូបនោះ តើដូចម្តេច ។ អាបោធាតុ នេះរូបជាមហាភូត ជាទូររូប ។ រូបជាមហាភូត ជាសន្តិកេរូបនោះ តើដូចម្តេច ។ ផោដ្ឋព្វាយតនៈ នេះរូបជាមហាភូត ជាសន្តិកេរូប ។ រូបមិនមែនមហាភូត ជាទូររូបនោះ តើដូចម្តេច ។ ឥត្ថិន្ទ្រិយ ។បេ។ កពឡិង្ការាហារ នេះរូបមិនមែនមហាភូត ជាទូររូប ។ រូបមិនមែនមហាភូត ជាសន្តិកេរូបនោះ តើដូចម្តេច ។ ចក្ខាយតនៈ ។បេ។ រសាយតនៈ នេះរូបមិនមែនមហាភូត ជាសន្តិកេរូប ។

[១៥៥] រូបាយតនៈ ដែលបុគ្គលឃើញហើយ សទ្ទាយតនៈ ដែលបុគ្គលឮហើយ គន្ធាយតនៈ រសាយតនៈ ផោដ្ឋព្វាយតនៈ ដែលបុគ្គលប៉ះពាល់ហើយ រូបទាំងអស់ ជារូបដែលបុគ្គលដឹងហើយដោយចិត្ត ។

ការសង្គ្រោះរូបដោយប្រការ ៤ យ៉ាងនេះ

រូបមានប្រមាណ ៤ ចប់

អដ្ឋកថា

អធិប្បាយ ចតុក្កនិទ្ទេស

[១៣៤-១៥៥] ក្នុងបទចុងក្រោយនៃការសង្គ្រោះរូប ៤ ពួក ព្រះមានព្រះភាគទ្រង់មិនបានតាំងសំណួរអំពីខាងដើម តែត្រាស់ពាក្យថា **រូបាយតនំ ទិដ្ឋំ សទ្ទាយតនំ សុតំ** ដូច្នេះជាដើម ព្រោះមិនមានការប្លែកគ្នានៃពាក្យថា **ទិដ្ឋំ** ជាដើម ជាមួយនឹងពាក្យចុងក្រោយ គឺពាក្យថា **វិញ្ញាតំ** ។ បណ្តារូបទាំងនោះ **រូបាយតន** ឈ្មោះថា **ទិដ្ឋំ** ព្រោះអត្ថថា អាចសម្លឹងមើលដោយចក្ខុហើយឃើញបាន ។ **សទ្ទាយតន** ឈ្មោះថា **សុតំ** ព្រោះអត្ថថា អាចស្តាប់សំឡេងដោយសោតៈហើយដឹងបាន ។ ពួក ៣ នៃអាយតនៈមានគន្ធាយតនៈជាដើម ឈ្មោះថា **មុតំ** ដោយអត្ថថា គប្បីទទួលដឹងតាមឃានៈ ជិវ្ហា និងកាយបាន ព្រោះទទួលអារម្មណ៍ដែលដល់ហើយ ។ ព្រះមានព្រះភាគត្រាស់ថា ឈ្មោះថា **មុតំ** ព្រោះពាល់ត្រូវហើយ ទើបជាហេតុឲ្យវិញ្ញាណកើតឡើង ដូច្នេះក៏មាន ។ ចំណែករូបទាំងអស់ទុំះឯង ឈ្មោះថា **មនសា វិញ្ញាតំ** ព្រោះអត្ថថា គប្បីដឹងដោយមនោវិញ្ញាណ ។៚

អភិធម្មបិដក

រូបមានប្រមាណ ៥

[១៥៦] រូបជាបឋវីធាតុនោះ តើដូចម្ដេច ។ រូបណា ដែលរឹង គ្រោតគ្រាត ជាភាពរឹង មានភាពជារបស់រឹង ជាខាងក្នុងក្ដី ខាងក្រៅក្ដី ជាឧបាទិន្នរូបក្ដី ជាអនុបាទិន្នរូបក្ដី នេះរូបជាបឋវីធាតុ ។ រូបជាអាបោធាតុនោះ តើដូចម្ដេច ។ រូបណា ជាទឹក ការតាំងនៅជាទឹក សភាពជ្រួតជ្រាប ការតាំងនៅ ជារបស់ជ្រួតជ្រាប ការតភ្ជាប់នៃរូប ជាខាងក្នុងក្ដី ខាងក្រៅក្ដី ជាឧបាទិន្នរូបក្ដី ជាអនុបាទិន្នរូបក្ដី នេះរូបជាអាបោធាតុ ។ រូបជាតេជោធាតុនោះ តើដូចម្ដេច ។ រូបណា ជាភ្លើង ការតាំងនៅជាភ្លើង ធម្មជាតិសម្រាប់ចេញចំហាយ ការតាំងនៅជាចំហាយ កម្ដៅ ការតាំងនៅ ជាកម្ដៅ ជាខាងក្នុងក្ដី ខាងក្រៅក្ដី ជាឧបាទិន្នរូបក្ដី អនុបាទិន្នរូបក្ដី នេះរូបជាតេជោធាតុ ។ រូបជាវាយោធាតុនោះ តើដូចម្ដេច ។ រូបណា ជាខ្យល់ ការតាំងនៅជាខ្យល់ ការគាំទ្រនូវរូប ជាខាងក្នុងក្ដី ខាងក្រៅក្ដី ជាឧបាទិន្នរូបក្ដី អនុបាទិន្នរូបក្ដី នេះរូបជាវាយោធាតុ ។ រូបជាឧបាទានោះ តើដូចម្ដេច ។ ចក្ខាយតនៈ ។បេ។ កពឡិង្ការាហារ នេះរូបជាឧបាទា ។

ការសង្គ្រោះរូបដោយប្រការ ៥ យ៉ាងនេះឯង

រូបមានប្រមាណ ៥ ចប់

អដ្ឋកថា

អធិប្បាយ បញ្ចកនិទ្ទេស

[១៥៦] គប្បីជ្រាបវិនិច្ឆ័យក្នុងនិទ្ទេសនៃការសង្គ្រោះរូបជាពួក ៥ ដូចតទៅ

បទថា **កក្ខឡំ** បានដល់ រឹងកំព្រើស ។ ការរឹងទ្រុះឯង ហៅថា **ខរគតំ** អធិប្បាយថា គ្រោតគ្រាត ។ បទថា **កក្ខឡត្តំ កក្ខឡភាវោ** ទាំង ២ ក្រៅអំពីនេះ ក៏ជាការអធិប្បាយសភាវៈទ្រុះឯង ។

បទថា **អជ្ឈត្តំ** បានដល់ ជាខាងក្នុងដែលកើតក្នុងខ្លួន ។ បទថា **ពហិទ្ធា** បានដល់ ជាខាងក្រៅ ។ បទថា **ឧបាទិន្នំ** បានដល់ មានកម្មជាសមុដ្ឋានប៉ុណ្ណោះក៏មិនមែន ។ ពាក្យថា **ឧបាទិន្នំ** នេះ ជាការប្រាប់រូបដែលតាំងនៅក្នុងសរីរៈដោយមិនផ្សេងគ្នា ។ ពិតហើយ រូបដែលតាំងនៅក្នុងសរីរៈ ជាឧបាទិន្នក្តី ជាអនុបាទិន្នក្តី ឈ្មោះថា ជាឧបាទិន្នទាំងអស់ ដោយអំណាចនៃរូបដែលតណ្ហាកាន់យក ដែលមានះប្រកាន់ និងដែលទិដ្ឋិចាប់យកហើយ ។

បទថា **តេជោគតំ** បានដល់ ធម្មជាតិដែលទៅក្នុងតេជោធាតុទាំងអស់ ដែលមានការក្តៅជាលក្ខណៈ ម្យ៉ាងទៀត ធម្មជាតិដែលដល់នូវភាពជារបស់ក្តៅ គឺតេជោធាតុ ព្រោះហេតុនោះ ទើបឈ្មោះថា **តេជោគតំ** ។ បទថា **ឧស្មា** បានដល់ អាការដែលក្តៅ ។ បទថា **ឧស្មាគតំ** បានដល់ ធម្មជាតិដែលដល់នូវភាវៈក្តៅ ។ ពាក្យនេះ ជាឈ្មោះរបស់អាការដែលក្តៅ ។

បទថា **ឧស្មំ** បានដល់ កម្តៅដ៏មានកម្លាំង ធម្មជាតិដែលដល់នូវភាពក្តៅ គឺកម្តៅ ព្រោះហេតុនោះ ទើបឈ្មោះថា **ឧស្មគតំ** (កម្សួលក្តៅ) ។

រូបដែលឈ្មោះថា **វាយោ** ដោយអំណាចនៃធម្មជាតិដែលបក់ទៅមក វាយោនុ៎ះឯង ។ ការបក់ទៅមកនោះឯង ឈ្មោះថា **វាយោគតំ** ព្រោះដល់នូវភាវៈដែលបក់ទៅមក ។ បទថា **ថម្ភិតត្តំ** បានដល់ ភាពដែលរូបត្រូវគាំទ្រ ដូចភាពដែលទង និងសម្បកឧប្បលជាដើម ដែលពេញដោយខ្យល់ ត្រូវខ្យល់គាំទ្រ ៕៚

អភិធម្មបិដក

រូបមានប្រមាណ ៦ ជាដើម

[១៥៧] រូបាយតនៈ ជារូបដែលគប្បីដឹងបានដោយភ្នែក សទ្ទាយតនៈ ជារូបដែលគប្បីដឹងបានដោយត្រចៀក គន្ធាយតនៈ ជារូបដែលគប្បីដឹងបានដោយច្រមុះ រសាយតនៈ ជារូបដែលគប្បីដឹងបានដោយអណ្តាត ផោដ្ឋព្វាយតនៈ ជារូបដែលគប្បីដឹងបានដោយកាយ រូបទាំងអស់ ជារូបដែលគប្បីដឹងបានដោយចិត្ត ។

ការសង្គ្រោះរូបដោយប្រការ ៦ យ៉ាងនេះឯង

រូបមានប្រមាណ ៦ ចប់

[១៥៨] រូបាយតនៈ ជារូបដែលគប្បីដឹងបានដោយភ្នែក សទ្ទាយតនៈ ជារូបដែលគប្បីដឹងបានដោយត្រចៀក គន្ធាយតនៈ ជារូបដែលគប្បីដឹងបានដោយច្រមុះ រសាយតនៈ ជារូបដែលគប្បីដឹងបានដោយអណ្តាត ផោដ្ឋព្វាយតនៈ ជារូបដែលគប្បីដឹងបានដោយកាយ រូបាយតនៈ សទ្ទាយតនៈ គន្ធាយតនៈ រសាយតនៈ ផោដ្ឋព្វាយតនៈ (ទាំងនេះ) ជារូបដែលគប្បីដឹងបានដោយមនោធាតុ រូបទាំងអស់ ជារូបដែលគប្បីដឹងបានដោយមនោវិញ្ញាណធាតុ ។

ការសង្គ្រោះរូបដោយប្រការ ៧ យ៉ាងនេះឯង

រូបមានប្រមាណ ៧ ចប់

[១៥៩] រូបាយតនៈ ជារូបដែលគប្បីដឹងបានដោយភ្នែក សទ្ទាយតនៈ ជារូបដែលគប្បីដឹងបានដោយត្រចៀក គន្ធាយតនៈ ជារូបដែលគប្បីដឹងបាន

ដោយច្រមុះ រសាយតនៈ ជារូបដែលគប្បីដឹងបានដោយអណ្តាត ផោដ្ឋព្វៈ (ការប៉ះពាល់) ជាទីពេញចិត្ត មានសម្ផស្សជាសុខ ជារូបដែលគប្បីដឹងបានដោយកាយ ផោដ្ឋព្វៈមិនជាទីពេញចិត្ត មានសម្ផស្សជាទុក្ខ ជារូបដែលគប្បីដឹងដោយកាយ រូបាយតនៈ សទ្ទាយតនៈ គន្ធាយតនៈ រសាយតនៈ ផោដ្ឋព្វាយតនៈ (ទាំងនេះ) ជារូបដែលគប្បីដឹងបានដោយមនោធាតុ រូបទាំងអស់ ជារូបដែលគប្បីដឹងបានដោយមនោវិញ្ញាណធាតុ ។

ការសង្គ្រោះរូបដោយប្រការ ៨ យ៉ាងនេះឯង
រូបមានប្រមាណ ៨ ចប់

អដ្ឋកថា

អធិប្បាយ ឆក្កនិទ្ទេសជាដើម

[១៥៧-១៥៩] ព្រះមានព្រះភាគ ទ្រង់អធិប្បាយដោយមិនបានសាកសួរអំពីខាងដើមឡើយ ព្រោះមិនមានសេចក្ដីផ្សេងគ្នានៃបទចុងក្រោយ (**មនោ-វិញ្ញេយ្យំ**) នៃការសង្គ្រោះរូបជាមួយពួក ៦ ជាដើមទាំង ៣ ពួក ។ គប្បីជ្រាបវិគ្គហៈ ក្នុងនិទ្ទេសនៃការសង្គ្រោះរូបជាមួយពួក ៦ ជាដើមនោះ ។ រូបដែលឈ្មោះថា **ចក្ខុវិញ្ញេយ្យំ** ព្រោះអត្ថថា អាចដឹងបានដោយចក្ខុវិញ្ញាណ ។បេ។ រូបដែលឈ្មោះថា **មនោវិញ្ញេយ្យំ** ព្រោះអត្ថថា អាចដឹងបានដោយមនោវិញ្ញាណ ។

រូបដែលឈ្មោះថា **មនោធាតុវិញ្ញេយ្យំ** ព្រោះអត្ថថា អាចដឹងបានដោយមនោធាតុ ៣ យ៉ាង ។ ក្នុងបទថា **សព្វំ រូបំ** នេះ ព្រោះសូម្បីត្រឹមតែជារូបមួយ ដែលមនោវិញ្ញាណធាតុមិនដឹង មិនមាន ព្រោះហេតុនោះ ទើបត្រាស់ថា **សព្វំ រូបំ** ដូច្នេះ ។ ពិតហើយ ន័យក្នុងឋានៈដែលដល់ព្រះអភិធម្មហើយ គួរធ្វើន័យដែលព្រះសម្មាសម្ពុទ្ធមិនបានធ្វើ ឈ្មោះថា រមែងមិនមាន ។ ឋានៈនេះ ឈ្មោះថា ឋានៈដែលគួរនាំន័យ ព្រោះមិនមានរូប សូម្បីតែមួយដែលមនោវិញ្ញាណធាតុមិនដឹង ព្រោះហេតុនោះ កាលទ្រង់ធ្វើន័យ ទើបត្រាស់ថា **សព្វំ រូបំ** ដូច្នេះ ។

បទថា **សុខសម្ផស្សោ** គឺបានសុខវេទនាជាបច្ច័យ ។ បទថា **ទុក្ខ-សម្ផស្សោ** គឺបានទុក្ខវេទនាជាបច្ច័យ ។ ក្នុងអដ្ឋកនិទ្ទេសនេះ ទ្រង់ប្រទានន័យនេះ ព្រោះសុខ និងទុក្ខ មានផោដ្ឋព្វារម្មណ៍ ជាភាវៈរបស់ខ្លួន ។៙

អភិធម្មបិដក

រូបមានប្រមាណ ៩ ជាដើម

[១៦០] រូបជាចក្ខុន្ទ្រិយនោះ តើដូចម្តេច ។ ចក្ខុណា គឺប្រសាទដែលអាស្រ័យមហាភូតទាំង ៤ ។បេ។ ហៅថា ស្រុកទំនេរក៏បាន នេះរូបជាចក្ខុន្ទ្រិយ ។ រូបជាសោតិន្ទ្រិយ ។បេ។ ជាឃានិន្ទ្រិយ ។បេ។ ជាជិវ្ហិន្ទ្រិយ ។បេ។ ជាកាយិន្ទ្រិយ ។បេ។ ជាឥត្ថិន្ទ្រិយ ។បេ។ ជាបុរិសិន្ទ្រិយ ។បេ។ ជាជីវិតិន្ទ្រិយនោះ តើដូចម្តេច ។ អាយុ ការស្ថិតនៅ ការនៅឃើនយូរ ការរស់នៅ ការរំកិលទៅ ការប្រព្រឹត្តទៅបាន ការរក្សានូវរូបធម៌ទាំងឡាយនោះ គឺជីវិត ជីវិតិន្ទ្រិយណា នេះរូបជាជីវិតិន្ទ្រិយ ។ រូបមិនមែនជាឥន្ទ្រិយនោះ តើដូចម្តេច ។ រូបាយតនៈ ។បេ។ កពឡិង្ការាហារ នេះរូបមិនមែនជាឥន្ទ្រិយ ។

ការសង្គ្រោះរូបដោយប្រការ ៩ យ៉ាងនេះឯង

រូបមានប្រមាណ ៩ ចប់

[១៦១] រូបជាចក្ខុន្ទ្រិយនោះ តើដូចម្តេច ។ ភ្នែកណា គឺប្រសាទដែលអាស្រ័យមហាភូតទាំង ៤ ។បេ។ ហៅថា ស្រុកទំនេរក៏បាន នេះរូបជាចក្ខុន្ទ្រិយ ។ រូបជាសោតិន្ទ្រិយ ។បេ។ ជាឃានិន្ទ្រិយ ។បេ។ ជាជិវ្ហិន្ទ្រិយ ។បេ។ ជាកាយិន្ទ្រិយ ។បេ។ ជាឥត្ថិន្ទ្រិយ ។បេ។ ជាបុរិសិន្ទ្រិយ ។បេ។ ជាជីវិតិន្ទ្រិយនោះ តើដូចម្តេច ។ អាយុ ការស្ថិតនៅ ការនៅឃើនយូរ ការរស់នៅ ការរំកិលទៅ ការប្រព្រឹត្តទៅ ការរក្សានូវរូបធម៌ទាំងឡាយនោះ គឺជីវិត ជីវិតិន្ទ្រិយណា នេះរូបជាជីវិតិន្ទ្រិយ ។ រូបមិនមែនជាឥន្ទ្រិយ ជាសប្បដិឃៈនោះ តើដូចម្តេច ។ រូបាយតនៈ ។បេ។ ផោដ្ឋព្វាយតនៈ នេះរូប

មិនមែនជាឥន្ទ្រិយ ជាសប្បដិឃៈ ។ រូបមិនមែនជាឥន្ទ្រិយ ជាអប្បដិឃៈនោះ តើដូចម្តេច ។ កាយវិញ្ញត្តិ ។បេ។ កពឡិង្ការាហារ នេះរូបមិនមែនជាឥន្ទ្រិយ ជាអប្បដិឃៈ ។

ការសង្គ្រោះរូបដោយប្រការ ១០ យ៉ាងនេះឯង

រូបមានប្រមាណ ១០ ចប់

[១៦២] រូបជាចក្ខាយតនៈនោះ តើដូចម្តេច ។ ភ្នែកណា គឺប្រសាទអាស្រ័យមហាភូតទាំង ៤ ។បេ។ ហៅថា ស្រុកទំនេរក៏បាន នេះរូបជាចក្ខាយតនៈ រូបជាសោតាយតនៈ ។បេ។ ជាឃានាយតនៈ ។បេ។ ជាជិវ្ហាយតនៈ ។បេ។ ជាកាយាយតនៈ ។បេ។ ជារូបាយតនៈ ។បេ។ ជាសទ្ទាយតនៈ ។បេ។ ជាគន្ធាយតនៈ ។បេ។ ជារសាយតនៈ ។បេ។ ជាផោដ្ឋព្វាយតនៈនោះ តើដូចម្តេច ។ បឋវីធាតុ ។បេ។ ហៅថា ផោដ្ឋព្វធាតុក៏បាន នេះរូបជាផោដ្ឋព្វាយតនៈ ។ រូបជាអនិទស្សនៈ ជាអប្បដិឃៈ ដែលរាប់បញ្ចូលក្នុងធម្មាយតនៈនោះ តើដូចម្តេច ។ ឥត្ថិន្ទ្រិយ ។បេ។ កពឡិង្ការាហារ នេះរូបជាអនិទស្សនៈ ជាអប្បដិឃៈ ដែលរាប់បញ្ចូលក្នុងធម្មាយតនៈ ។

ការសង្គ្រោះរូបដោយប្រការ ១១ យ៉ាងនេះឯង

រូបមានប្រមាណ ១១ ចប់

រូបវិភត្តិ (ការចែករូប) ចប់

ភាណវារទី ៨ ចប់

អដ្ឋកថា

អធិប្បាយ នវកនិទ្ទេសជាដើម

[១៦០-១៦២] ក្នុងនវកនិទ្ទេស ទ្រង់ប្រទាននយ័ ព្រោះថា រូបដែលមិនជាឥន្ទ្រិយមាន ក្នុងរូបពួក ១០ ទ្រង់ប្រទាននយ័ ព្រោះថា រូបនោះទុំះឯងជាសប្បដិឃៈ និងអប្បដិឃៈ ក្នុងពួក ១១ ទ្រង់ចែកអាយតនៈ ១០ និងកន្លះ ។ បណ្ឌិតគប្បីជ្រាបនិទ្ទេសវារនៃអាយតនៈទាំងនោះដោយពិស្តារ តាមន័យដែលពោលហើយ ។ ពាក្យដ៏សេស ក្នុងបទទាំងពួង មានអត្ថងាយយល់ហើយ ។

បកិណ្ណកកថា

ដើម្បីការមិនវង្វេងក្នុងរូបទាំងនេះ បណ្ឌិតគប្បីជ្រាបបកិណ្ណកៈនេះ គឺសមោធាន គឺការប្រមូលមក សមុដ្ឋាន គឺហេតុឲ្យកើតឡើង បរិនិប្ផន្ន-សង្ខត: គឺរូបកើតអំពីកម្មមានបច្ច័យតាក់តែង ។

បណ្តាបកិណ្ណកៈទាំងនោះ ពាក្យថា **សមោធាន** សេចក្តីថា រូបទាំងអស់ទុំះឯង ពោលដោយសមោធាន រាប់បាន ២៥ រូប គឺចក្ខាយតនៈ សោតាយតនៈ ឃានាយតនៈ ជិវ្ហាយតនៈ កាយាយតនៈ រូបាយតនៈ សទ្ទា-យតនៈ គន្ធាយតនៈ រសាយតនៈ ឥត្ថិន្ទ្រិយ បុរិសិន្ទ្រិយ ជីវិតិន្ទ្រិយ កាយវិញ្ញត្តិ វចីវិញ្ញត្តិ អាកាសធាតុ រូបលហុតា រូបមុទុតា រូបកម្មញ្ញតា រូបឧបចយៈ រូបសន្តតិ រូបជរតា រូបអនិច្ចតា កពឡិង្ការាហារ ផោដ្ឋព្វាយតនៈ អាបោធាតុ រួមជាមួយនឹងរូប គឺហទយវត្ថុ គប្បីជ្រាបថា មាន ២៦ ។ ឈ្មោះថា រូបដទៃក្រៅពីនេះមិនមាន ។ តែអាចារ្យពួកខ្លះ អ្នកមានវាទៈថា

មិទ្ធៈ ជារូប ទើបពោលថា ឈ្មោះថា មិទ្ធរូបមាន ។ សកវាទយាចារ្យ គប្បីពោលនឹងអាចារ្យទាំងនោះថា លោកជាអ្នកប្រាជ្ញ ត្រាស់ដឹងហើយដោយពិត លោក[១]មិនមាននីវរណៈទាំងឡាយឡើយ ដូច្នេះជាដើមហើយ គប្បីបដិសេធថា រូបដែលឈ្មោះថា មិទ្ធៈ មិនមាន ។ អាចារ្យមួយពួកទៀតពោលថា រូបទាំង ២៦ នោះ ជាមួយនឹងពលរូប ក៏ជារូប ២៧ រួមជាមួយនឹងសម្ភវរូប ក៏ជារូប ២៨ រួមជាមួយនឹងជាតិរូប ក៏ជារូប ២៩ រួមជាមួយនឹងរោគរូប ក៏ជារូប ៣០ ។ សកវាទយាចារ្យក៏គប្បីសម្ដែងការមិនមាននៃរូបទាំងនោះ ដែលចែកចេញមកដោយឡែក ហើយបដិសេធអាចារ្យទាំងនោះ ។ ពិតហើយ ទ្រង់កាន់យកពលរូបទុំះឯង ដោយវាយោធាតុដែលទ្រង់កាន់យកហើយ ឈ្មោះថា ពលរូបដទៃ រមែងមិនមាន ។ ទ្រង់កាន់យកសម្ភវរូបដោយអាបោធាតុ ទ្រង់កាន់យកជាតិរូបដោយឧបចយៈ និងសន្តតិ ទ្រង់កាន់យករោគរូបដោយជរតារូប និងអនិច្ចតារូប ដែលទ្រង់កាន់យកហើយ ឈ្មោះថា រោគរូបដទៃ រមែងមិនមាន ។ សូម្បីអាពាធ មានរោគត្រចៀកជាដើមណា អាពាធនោះ ក៏ត្រឹមតែជាធាតុតាំងឡើងដោយបច្ច័យដែលមិនស្មើគ្នាប៉ុណ្ណោះ ។ ឈ្មោះថា រោគរូបដទៃក្នុងរូបទាំងនោះ មិនមាន ព្រោះហេតុនោះ កាលពោលដោយសមោធានហើយ ក៏មានរូបត្រឹមតែ ២៦ ប៉ុណ្ណោះ ។

ពាក្យថា **សមុដ្ឋាន** សេចក្ដីថា រូបប៉ុន្មាន មានសមុដ្ឋានប៉ុន្មាន រូបដប់ មានសមុដ្ឋាន ១ រូបមួយ មានសមុដ្ឋាន ២ រូបបី មានសមុដ្ឋាន ៣

១- ក្នុងខុទ្ទកនិកាយ សុត្តនិបាត ជាព្រះអង្គ ។

រូបប្រាំបួន មានសមុដ្ឋាន ៤ រូបពីរមិនតាំងឡើងអំពីសមុដ្ឋានណាឡើយ បណ្ដារូបទាំងនោះ រូបជប់ ឈ្មោះថា មានសមុដ្ឋាន ១ គឺរូបទាំង ៨ នេះ គឺចក្ខុបសាទ ។បេ។ ជីវិតិន្ទ្រិយ តាំងឡើងអំពីកម្មតែម្យ៉ាង រូប ២ គឺ កាយវិញ្ញត្តិ និងវចីវិញ្ញត្តិ តាំងឡើងអំពីចិត្តតែម្យ៉ាង រូបមួយ ឈ្មោះថា មានសមុដ្ឋាន ២ គឺសទ្ទរូប តាំងឡើងអំពីឧតុ និងចិត្ត ។ ក្នុងសទ្ទរូបនោះ សំឡេងដែលកើតអំពីវត្ថុមិនមានវិញ្ញាណ តាំងឡើងអំពីឧតុ សំឡេងដែល កើតអំពីវត្ថុដែលមានវិញ្ញាណ តាំងឡើងអំពីចិត្ត ។ ចំណែកវិការរូប ៣ មានលហុតាជាដើម ឈ្មោះថា មានសមុដ្ឋាន ៣ គឺរមែងតាំងឡើងអំពីឧតុ ចិត្ត និងអាហារ ។ រូប ៩ ដ៏សេស រមែងតាំងឡើងអំពីសមុដ្ឋាន ៤ គឺអំពី ឧតុ ចិត្ត អាហារ និងកម្ម ។ រូប ២ ឈ្មោះថា មិនតាំងឡើងអំពីសមុដ្ឋាន ណាឡើយ គឺរូបជរតា និងរូបអនិច្ចតា រមែងមិនតាំងឡើងអំពីសមុដ្ឋានទាំង ៤ នោះ សូម្បីតែសមុដ្ឋានមួយ ។ សួរថា ព្រោះហេតុអ្វី ឆ្លើយថា ព្រោះ រូបទាំង ២ នេះ មិនមានការកើត ដ្បិតថា រូបទាំងពីរនេះ រមែងកើតក៏មិន មែន សួរថា ព្រោះហេតុអ្វី ឆ្លើយថា ព្រោះរូបដែលកើតហើយ ក៏ត្រូវចាស់ និងបែកធ្លាយ ។

ពិតហើយ រូបក្ដី អរូបក្ដី ដែលកើតឡើងហើយ ក៏ត្រូវរលត់ ព្រោះ ហេតុនោះ បណ្ឌិតគប្បីព្រមទទួលពាក្យដូចពោលនេះពិតប្រាកដ ។ ព្រោះថា រូប ឬអរូបដែលកើតឡើងហើយ ឈ្មោះថា មិនអស់ទៅ ប្រាកដនៅមិនមាន ទេ តែដរាបណា រូបនៅមិនទាន់បែកធ្លាយ ការចាស់របស់រូបនោះ ក៏ប្រាកដ

នៅដរាបនោះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបសេចក្តីនេះ សម្រេចថា ព្រោះរូបដែលកើតហើយ ក៏ត្រូវចាស់ និងបែកធ្លាយ ។ បើរូបទាំង ២ នេះ គប្បីកើតសោត រូបទាំង ២ នេះ ក៏គប្បីចាស់ និងបែកធ្លាយទៅ ។ ការចាស់របស់រូប ក៏រមែងមិនចាស់ ឬការបែករបស់រូប ក៏រមែងមិនបែកធ្លាយ ព្រោះហេតុនោះ ទើបរូបទាំង ២ នេះ ឈ្មោះថា មិនកើត ព្រោះរូបដែលកើតហើយ ក៏ត្រូវចាស់ និងបែកធ្លាយ ។

ក្នុងសេចក្តីនោះ បើមានអ្នកចោទសួរថា ការកើត រមែងកើត ដូច្នេះជាពាក្យដែលព្រមទទួលបាន ដោយពាក្យថា រូបឧបចយៈ រូបសន្តតិ ដូច្នេះក្នុងនិទ្ទេសជាដើមថា រូបដែលកម្មតាក់តែងឡើងឯណា ពាក្យថា ការចាស់ ក៏ចូរចាស់ ការបែកធ្លាយ ក៏ចូរបែកធ្លាយ ដូច្នេះ ក៏យ៉ាងនោះ ។ គប្បីឆ្លើយថា ក្នុងសេចក្តីនោះ លោកមិនបានព្រមទទួលពាក្យថា ការកើត រមែងកើត ។ ធម៌ពួកណា រមែងកើតអំពីកម្មជាដើម លោកព្រមទទួលវោហារថា ការកើតមានកម្មជាដើមជាបច្ច័យ ដោយការកើតឡើងនៃធម៌ទាំងនោះ ។ តែកាលពោលដោយបរមត្ថ ការកើត រមែងមិនកើត ដ្បិតថា ត្រឹមតែការកើតឡើងនៃរូបដែលកើតឡើង រមែងកើត ។

ក្នុងសេចក្តីនោះ បើមានអ្នកសួរថា ការកើត គឺការកើតឡើងនៃធម៌ពួកណា រមែងបានវោហារថា មានកម្មជាដើមជាបច្ច័យ និងវោហារថា ការកើតឡើងឯណានុ៎ះឯង ការចាស់ និងការបែកធ្លាយ គឺការចាស់ និងការបែកធ្លាយនៃធម៌ពួកណា ក៏ចូរបានវោហារថា មានកម្មជាដើមជាបច្ច័យ និង

វោហារថា ការកើតឡើងក៏យ៉ាងនោះ កាលបើដូច្នេះ រូបទាំង ២ នេះ ក៏គប្បីពោលបានថា មានកម្មជាដើមជាសមុដ្ឋានទុំះឯង ។

សេចក្ដីនេះឆ្លើយថា ការចាស់ និងការបែកធ្លាយ នឹងបានវោហារនោះ មិនមានទេ ។ សួរថា ព្រោះហេតុអ្វី ឆ្លើយថា ព្រោះការចាស់ និងការបែកធ្លាយ មិនមានក្នុងខណៈនៃអានុភាពរបស់ជនកបច្ច័យ ដ្បិតថា អានុភាពនៃជនកបច្ច័យទាំងឡាយ មាននៅក្នុងឧប្បាទក្ខណៈនៃធម៌ដែលខ្លួនគប្បីឲ្យកើតឡើងប៉ុណ្ណោះ មិនលើសអំពីនោះ ។ ក្នុងខណៈដែលជនកបច្ច័យទាំងនោះញ៉ាំងធម៌ឲ្យកើតឡើង ជាតិ កាលប្រាកដ រមែងបានវោហារថា មានកម្មជាដើមជាបច្ច័យ និងវោហារថា ការកើតឡើង ព្រោះការមានព្រមក្នុងខណៈនោះ តែការចាស់ និងការបែកធ្លាយទាំង ២ ក្រៅអំពីនេះ រមែងបានវោហារយ៉ាងនោះ ព្រោះការមិនមានក្នុងខណៈនោះ ព្រោះហេតុនោះ គប្បីពោលមិនបានឡើយថា រូបទាំង ២ នោះ កើតឡើង ។ បើសួរតទៅទៀតថា រូបទាំង ២ នេះ ក៏នៅឈ្មោះថា កើត ព្រោះព្រះបាលី (ក្នុងសំយុត្តនិកាយ និទានវគ្គ) ថា ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ ជរា មរណៈ មិនទៀង ជាធម្មជាតដែលបច្ច័យប្រជុំតាក់តែង កើតព្រោះអាស្រ័យបច្ច័យ ដូច្នេះ ឆ្លើយថា មិនមែនដូច្នោះទេ ព្រោះព្រះបាលីនោះ សម្ដែងដោយអម ។ ពិតហើយ ក្នុងព្រះបាលីនោះ ទ្រង់ត្រាស់ជរា និងមរណៈនោះថា ជាធម៌កើតព្រោះអាស្រ័យបច្ច័យ ដូច្នេះ ដោយអម ព្រោះធម៌ទាំងឡាយ ដែលអាស្រ័យហេតុកើតឡើង ជាធម្មជាតមានជរា និងមរណៈ ។

បើមានពាក្យសួរថា បើយ៉ាងនេះ រូបទាំង ៣ នោះ ក៏រមែងមិនមានដូចស្នេងទន្សាយ ព្រោះមិនកើតឡើង ឬមិនដូច្នោះទេ ក៏ជារបស់ទៀងដូចព្រះនិព្វានពិត ឆ្លើយថា មិនមែនដូច្នោះឡើយ ព្រោះនៅមានការប្រព្រឹត្តទៅទាក់ទងដោយនិស្សយប្បច្ច័យ ។ ពិតហើយ កាលនិស្សយប្បច្ច័យ មានបឋវីជាដើមមាន រូបទាំង ៣ មានការកើតជាដើម ក៏រមែងប្រាកដ ព្រោះហេតុនោះ ទឹងថា មិនមាន ក៏មិនបាន មួយទៀតសោត កាលនិស្សយប្បច្ច័យទាំងនោះមិនមាន រូបទាំង ៣ នោះ ក៏មិនប្រាកដ ព្រោះហេតុនោះ ថាទៀងក៏មិនបាន ដើម្បីទ្រង់បដិសេធសេចក្តីប្រកាន់មាំនេះ ទើបត្រាស់ថា ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ ជរា មរណៈ មិនទៀង ជាធម្មជាតដែលបច្ច័យប្រជុំតាក់តែងកើតព្រោះអាស្រ័យបច្ច័យ ដូច្នេះ ដោយន័យជាដើមយ៉ាងនេះ បណ្ឌិតគប្បីជ្រាបថា រូបទាំង ២ (រូបជរតា និងរូបអនិច្ចតា) មិនតាំងឡើងអំពីសមុដ្ឋានណាមួយឡើយ ។

ម្យ៉ាងទៀត ក្នុងពាក្យថា តាំងឡើងនេះ គប្បីជ្រាបអត្ថយ៉ាងដទៃ ដូចតទៅនេះ មាតិកានេះរបស់សេចក្តីនោះថា រូបកើតអំពីកម្ម មានកម្មជាបច្ច័យមានឧតុជាសមុដ្ឋាន កើតអំពីកម្មជាបច្ច័យ ។

រូប មានអាហារជាសមុដ្ឋាន មានអាហារជាបច្ច័យ មានឧតុជាសមុដ្ឋាន កើតអំពីអាហារជាបច្ច័យ ។

រូប មានឧតុជាសមុដ្ឋាន មានឧតុជាបច្ច័យ មានឧតុជាសមុដ្ឋាន កើតអំពីឧតុជាបច្ច័យ ។

រូប មានចិត្តជាសមុដ្ឋាន មានចិត្តជាបច្ច័យ មានឧតុជាសមុដ្ឋាន កើតអំពីចិត្តជាបច្ច័យ ។

បណ្តាសមុដ្ឋាននៃរូបទាំង ៤ នោះ រូប ៨ យ៉ាង មានចក្ខុបសាទជាដើម មួយអន្លើដោយហទយវត្ថុ ឈ្មោះថា រូបកើតអំពីកម្ម (កម្មជរូប) ។ រូបទាំងនេះ គឺសក់ ពុកមាត់ ក្លកដើរ រោមកន្ទុយសេះ រោមកន្ទុយចាមរីជាដើម ឈ្មោះថា រូបមានកម្មជាបច្ច័យ (កម្មប្បច្ចយរូប) រូបយ៉ាងនេះ គឺចក្ករ័តន៍ ឧទ្យាន និងវិមានជាដើមរបស់ពួកទេវតា ឈ្មោះថា រូបមានឧតុជាសមុដ្ឋាន កើតអំពីកម្មជាបច្ច័យ (កម្មប្បច្ចយឧតុសមុដ្ឋានរូប) ។

សុទ្ធដ្ឋករូបតាំងឡើងអំពីអាហារ ឈ្មោះថា រូបមានអាហារជាសមុដ្ឋាន (អាហារសមុដ្ឋានរូប) ។ កពឡិង្ការាហារជាបច្ច័យដល់រូបសន្តតិទាំង ២ គឺ រូបមានអាហារសមុដ្ឋាន និងឧបាទិន្នរូប ។ កពឡិង្ការាហារ ជាបច្ច័យឲ្យរូបដែលមានអាហារជាសមុដ្ឋានកើត និងតាមរក្សាកម្មជរូប ព្រោះហេតុនោះ កម្មជរូបដែលអាហាររក្សានេះ ឈ្មោះថា រូបមានអាហារជាបច្ច័យ (អាហារប្បច្ចយរូប) បុគ្គលសេពអាហារដែលមិនសមគួរដល់ខ្លួន ធ្វើដំណើរកណ្តាលថ្ងៃ រមែងកើតរោគជាំមុខជាដើម នេះឈ្មោះថា រូបមានឧតុជាសមុដ្ឋាន កើតអំពីអាហារជាបច្ច័យ (អាហារប្បច្ចយឧតុសមុដ្ឋានរូប) ។

សុទ្ធដ្ឋករូបតាំងឡើងអំពីឧតុ ឈ្មោះថា រូបមានឧតុជាសមុដ្ឋាន (ឧតុសមុដ្ឋានរូប) ឧតុក្នុងសុទ្ធដ្ឋកៈនោះ ក៏ញ៉ាំងរូប ៨ យ៉ាងដទៃឲ្យតាំងឡើង នេះឈ្មោះថា រូបមានឧតុជាបច្ច័យ (ឧតុប្បច្ចយរូប) ឧតុក្នុងរូបពួក ៨

យ៉ាងដទៃនោះ រមែងញ៉ាំងរូបពួក ៨ យ៉ាងដទៃទៀតឲ្យតាំងឡើង នេះឈ្មោះថា រូបមានឧតុជាសមុដ្ឋានកើតអំពីឧតុជាបច្ច័យ (ឧតុប្បច្ចយឧតុសមុដ្ឋានរូប) ។ ដោយប្រការដូច្នេះ ឧតុអាចបន្តសន្តតិរូប ៣ ប៉ុណ្ណោះ ហួសអំពីនេះទៅ ឧតុមិនអាចដើម្បីបន្ត ។ សេចក្តីនេះ សមគួរសម្តែងសូម្បីដោយអនុបាទិន្នករូប ។ ដូចពពក ឈ្មោះថា មានឧតុជាសមុដ្ឋាន តំណក់ភ្លៀង ឈ្មោះថា មានឧតុជាបច្ច័យ កាលភ្លៀងធ្លាក់ហើយ ពូជទាំងឡាយ រមែងដុះឡើង ផែនដី រមែងបញ្ចេញក្លិន ភ្នំ រមែងប្រាកដជាពណ៌ខៀវ ទឹកសមុទ្ទ រមែងចម្រើនឡើង ដោយអាការយ៉ាងនេះ ឈ្មោះថា រូបមានឧតុជាសមុដ្ឋាន កើតអំពីឧតុជាបច្ច័យ (ឧតុប្បច្ចយឧតុសមុដ្ឋានរូប) ។

សុទ្ធដ្ឋករូបតាំងឡើងអំពីចិត្ត ឈ្មោះថា រូបមានចិត្តជាសមុដ្ឋាន (ចិត្តសមុដ្ឋានរូប) ពាក្យ (ក្នុងអភិធម្ម មហាបដ្ឋាន) ថា ធម៌ទាំងឡាយ គឺចិត្ត និងចេតសិក ដែលកើតក្រោយ ជាបច្ច័យនៃកាយនេះ ដែលកើតមុន ដោយបច្ឆាជាតប្បច្ច័យ នេះឈ្មោះថា រូបមានចិត្តជាបច្ច័យ (ចិត្តប្បច្ចយរូប) ពាក្យ (ក្នុងខុទ្ទកនិកាយ បដិសម្ភិទាមគ្គ) នេះថា តំណែងខ្លួនជាដំរីខ្លះ តំណែងខ្លួនជាសេះខ្លះ តំណែងខ្លួនជារថខ្លះ តំណែងខ្លួនជាពលថ្មើរជើងខ្លះ តំណែងខ្លួនជាកងទាហានផ្សេងៗ ខ្លះ (ក្នុងអាកាស) នេះឈ្មោះថា រូបមានឧតុជាសមុដ្ឋានកើតអំពីចិត្តជាបច្ច័យ (ចិត្តប្បច្ចយឧតុសមុដ្ឋានរូប) ។

ពាក្យថា **បរិនិប្ផន្ន** បានដល់ រូប (កើតអំពីកម្ម) ១៥ រូប ឈ្មោះថា **បរិនិប្ផន្នរូប** ។ រូប ១០ ឈ្មោះថា **អបរិនិប្ផន្ន** (រូបមិនកើតអំពីកម្ម) ។

បើរូបជាអបរិនិប្ផន្ន រូបទាំងនោះ ទើបជាអសង្ខតរូប ។ តែកាយវិការរបស់រូបទាំងនោះឯង ឈ្មោះថា កាយវិញ្ញត្តិ ។ វចីវិការរបស់រូបទាំងនោះឯង ឈ្មោះថា វចីវិញ្ញត្តិ ។ លម្ហ ទីទទេ ឈ្មោះថា អាកាសធាតុ ។ ការស្រាលនៃរូប ឈ្មោះថា លហុតា ។ ភាពទន់នៃរូប ឈ្មោះថា មុទុតា ។ ការសមគួរដល់ការងារ ឈ្មោះថា កម្មញ្ញតា ។ ការកើតឡើង ឈ្មោះថា ឧបចយៈ ។ ការប្រព្រឹត្តទៅ ឈ្មោះថា សន្តតិ ។ អាការ គឺការចាស់ ឈ្មោះថា ជរតា អាការដែលមាន ហើយត្រឡប់ជាមិនមាន ឈ្មោះថា អនិច្ចតា ។ ព្រោះហេតុនោះ ទើបអបរិនិប្ផន្នរូបទាំងអស់ជាសង្ខតៈ (មានបច្ច័យតាក់តែង) នោះឯង ។ល។

អដ្ឋកថារូបកណ្ឌ ចប់

អភិធម្មបិដក

និក្ខេបកណ្ឌ

[១៦៣] ពួកធម៌ជាកុសល តើដូចម្តេច ។ កុសលមូល ៣ គឺ អលោភៈ (ការមិនលោភ) ១ អទោសៈ (ការមិនប្រទូស្ត) ១ អមោហៈ (ការមិនវង្វេង) ១ វេទនាខន្ធ សញ្ញាខន្ធ សង្ខារក្ខន្ធ វិញ្ញាណក្ខន្ធ ដែលប្រកបដោយកុសលមូល មានអលោភៈជាដើមនោះ និងកាយកម្ម វចីកម្ម មនោកម្ម ដែលតាំងឡើងអំពីកុសលមូល មានអលោភៈជាដើមនោះ នេះពួកធម៌ជាកុសល ។ ពួកធម៌ជាអកុសល តើដូចម្តេច ។ អកុសលមូល ៣ គឺលោភៈ ១ ទោសៈ ១ មោហៈ ១ ទាំងពួកកិលេសដែលតាំងនៅជាមួយគ្នានឹងអកុសលមូល មានលោភៈជាដើមនោះ វេទនាខន្ធ សញ្ញាខន្ធ សង្ខារក្ខន្ធ វិញ្ញាណក្ខន្ធ ដែលប្រកបដោយអកុសលមូល មានលោភៈជាដើមនោះ និងកាយកម្ម វចីកម្ម មនោកម្ម ដែលតាំងឡើងអំពីអកុសលមូល មានលោភៈជាដើមនោះ នេះពួកធម៌ជាអកុសល ។ ពួកជាអព្យាក្រឹត តើដូចម្តេច ។ វិបាកជាកាមាវចរ រូបាវចរ អរូបាវចរ និងអបរិយាបន្ន (លោកុត្តរ) នៃធម៌ជាកុសល និងអកុសល វេទនាខន្ធ សញ្ញាខន្ធ សង្ខារក្ខន្ធ វិញ្ញាណក្ខន្ធ ទាំងពួកធម៌ដែលគ្រាន់តែជាកិរិយា មិនមែនកុសល មិនមែនអកុសល មិនមែនកម្មវិបាក ឬក៏រូបទាំងអស់ និងអសង្ខតធាតុ នេះពួកធម៌ជាអព្យាក្រឹត ។

[១៦៤] ពួកធម៌ប្រកបដោយសុខវេទនា តើដូចម្តេច វៀរតែសុខវេទនាក្នុងសុខភូមិ ជាកាមាវចរ រូបាវចរ និងអបរិយាបន្នចេញ សញ្ញាខន្ធ

សង្ខារក្ខន្ធ វិញ្ញាណក្ខន្ធ ដែលប្រកបដោយសុខវេទនានោះ នេះពួកធម៌ប្រដោយសុខវេទនា ។ ពួកធម៌ប្រកបដោយទុក្ខវេទនា តើដូចម្តេច ។ វៀរតែទុក្ខវេទនាក្នុងទុក្ខភូមិជាកាមាវចរចេញ សញ្ញាខន្ធ សង្ខារក្ខន្ធ វិញ្ញាណក្ខន្ធ ដែលប្រកបដោយទុក្ខវេទនានោះ នេះពួកធម៌ប្រដោយទុក្ខវេទនា ។ ពួកធម៌ប្រកបដោយវេទនា មិនជាទុក្ខមិនជាសុខ តើដូចម្តេច ។ វៀរតែអទុក្ខមសុខ-វេទនាក្នុងអទុក្ខមសុខភូមិ ជាកាមាវចរ រូបាវចរ អរូបាវចរ និងអបរិយាបន្ន ចេញ សញ្ញាខន្ធ សង្ខារក្ខន្ធ វិញ្ញាណក្ខន្ធ ដែលប្រកបដោយអទុក្ខមសុខ-វេទនានោះ នេះពួកធម៌ប្រកបដោយវេទនា មិនជាទុក្ខមិនជាសុខ ។

[១៦៥] ពួកធម៌ជាវិបាក តើដូចម្តេច វិបាកជាកាមាវចរ រូបាវចរ អរូបាវចរ និងអបរិយាបន្ន នៃពួកធម៌ជាកុសល និងអកុសល និងវេទនាខន្ធ សញ្ញាខន្ធ សង្ខារក្ខន្ធ វិញ្ញាណក្ខន្ធ នេះពួកធម៌ជាវិបាក ។ ពួកធម៌មានវិបាកធម៌ជាប្រក្រតី តើដូចម្តេច។ ពួកធម៌ជាកុសល និងអកុសល ជាកាមា-វចរ រូបាវចរ អរូបាវចរ អបរិយាបន្ន និងវេទនាខន្ធ ។បេ។ វិញ្ញាណក្ខន្ធ នេះពួកធម៌មានវិបាកធម៌ជាប្រក្រតី ។ ពួកធម៌មិនមែនវិបាក ទាំងមិនមែនមានវិបាកធម៌ជាប្រក្រតី តើដូចម្តេច ។ ពួកធម៌គ្រាន់តែជាកិរិយា មិនមែនកុសល មិនមែនអកុសល មិនមែនកម្មវិបាក រូបទាំងអស់ និងអសង្ខតធាតុ នេះពួកធម៌មិនមែនវិបាក ទាំងមិនមែនមានវិបាកធម៌ជាប្រក្រតី ។

[១៦៦] ពួកធម៌មានកម្មប្រកបដោយកិលេស មានតណ្ហាជាដើមកាន់យកហើយ ទាំងជាប្រយោជន៍ដល់ឧបាទាន តើដូចម្តេច ។ វិបាកប្រកបដោយ

អាសវៈ ជាកាមាវចរ រូបាវចរ អរូបាវចរ នៃធម៌ជាកុសល និងអកុសល វេទនាខន្ធ ។បេ។ វិញ្ញាណក្ខន្ធ និងកម្មសមុដ្ឋានរូប (រូបដែលកម្មកំពុងធ្វើ) នេះពួកធម៌មានកម្មប្រកបដោយកិលេស មានតណ្ហាជាដើមកាន់យកហើយ ទាំងជាប្រយោជន៍ដល់ឧបាទាន ។ ពួកធម៌មិនមានកម្មប្រកបដោយកិលេស មានតណ្ហាជាដើមកាន់យកហើយ តែជាប្រយោជន៍ដល់ឧបាទាន តើដូចម្តេច ។ ពួកធម៌ជាកុសល និងអកុសល ប្រកបដោយអាសវៈ ជាកាមាវចរ រូបាវចរ អរូបាវចរ និងវេទនាខន្ធ ។បេ។ វិញ្ញាណក្ខន្ធ ឬពួកធម៌គ្រាន់តែជាកិរិយា មិនមែនកុសល មិនមែនអកុសល មិនមែនកម្មវិបាក ឬក៏រូបដែលមិនមែនកម្មសមុដ្ឋានរូប នេះពួកធម៌មិនមានកម្ម ប្រកបដោយកិលេស មានតណ្ហាជាដើមកាន់យកហើយ តែជាប្រយោជន៍ដល់ឧបាទាន ។ ពួកធម៌មិនមានកម្មប្រកបដោយកិលេស មានតណ្ហាជាដើមកាន់យកហើយ ទាំងមិនជាប្រយោជន៍ដល់ឧបាទាន តើដូចម្តេច ។ អបរិយាបន្នមគ្គ ផលដែលកើតអំពីមគ្គ និងអសង្ខតធាតុ នេះពួកធម៌មិនមានកម្មប្រកបដោយកិលេស មានតណ្ហាជាដើមកាន់យកហើយ ទាំងមិនជាប្រយោជន៍ដល់ឧបាទាន ។

[១៦៧] ពួកធម៌ដែលសៅហ្មង ទាំងគួរដល់សេចក្តីសៅហ្មង តើដូចម្តេច ។ អកុសលមូល ៣ គឺលោភៈ ១ ទោសៈ ១ មោហៈ ១ ទាំងពួកកិលេស ដែលតាំងនៅជាមួយគ្នានឹងលោភៈជាដើមនោះ វេទនាខន្ធ ។បេ។ វិញ្ញាណក្ខន្ធ ដែលប្រកបដោយលោភៈជាដើមនោះ និងកាយកម្ម វចីកម្ម មនោកម្ម ដែលតាំងឡើងអំពីលោភៈជាដើមនោះ នេះពួកធម៌ដែលសៅហ្មង

ទាំងគួរដល់សេចក្ដីសៅហ្មង ។ ពួកធម៌ដែលមិនសៅហ្មង តែគួរដល់សេចក្ដីសៅហ្មង តើដូចម្ដេច ។ ពួកធម៌ប្រកបដោយអាសវៈ ជាកុសល និងអព្យាក្រឹត ជាកាមាវចរ រូបាវចរ អរូបាវចរ និងរូបក្ខន្ធ វេទនាក្ខន្ធ សញ្ញាខន្ធ សង្ខារក្ខន្ធ វិញ្ញាណក្ខន្ធ នេះពួកធម៌ដែលមិនសៅហ្មង តែគួរដល់សេចក្ដីសៅហ្មង ។ ពួកធម៌ដែលមិនសៅហ្មង ទាំងមិនគួរដល់សេចក្ដីសៅហ្មង តើដូចម្ដេច ។ អបរិយាបន្ន មគ្គ ផលដែលកើតអំពីមគ្គ និងអសង្ខតធាតុ នេះពួកធម៌ដែលមិនសៅហ្មង ទាំងមិនគួរដល់សេចក្ដីសៅហ្មង ។

[១៦៨] ពួកធម៌ប្រកបដោយវិតក្ក ទាំងប្រកបដោយវិចារ តើដូចម្ដេច ។ វៀរតែវិតក្ក និងវិចារ ក្នុងសវិតក្កសវិចារភូមិ ជាកាមាវចរ រូបាវចរ អបរិយាបន្នចេញ វេទនាខន្ធ ។បេ។ វិញ្ញាណក្ខន្ធ ដែលប្រកបដោយវិតក្កវិចារនោះ នេះពួកធម៌ប្រកបដោយវិតក្ក ទាំងប្រកបដោយវិចារ ។ ពួកធម៌គ្មានវិតក្ក មានត្រឹមតែវិចារ តើដូចម្ដេច ។ វៀរតែវិចារក្នុងអវិតក្ក វិចារមត្តភូមិ ជារូបាវចរ អបរិយាបន្នចេញ វេទនាខន្ធ ។បេ។ វិញ្ញាណក្ខន្ធ ដែលប្រកបដោយវិចារនោះ នេះពួកធម៌គ្មានវិតក្ក មានត្រឹមតែវិចារ ។ ពួកធម៌គ្មានវិតក្ក ទាំងគ្មានវិចារ តើដូចម្ដេច ។ វេទនាខន្ធ ។បេ។ វិញ្ញាណក្ខន្ធ ក្នុងអវិតក្កាវិចារភូមិ ជាកាមាវចរ រូបាវចរ អរូបាវចរ អបរិយាបន្ន រូបទាំងអស់ និងអសង្ខធាតុ នេះពួកធម៌គ្មានវិតក្ក ទាំងគ្មានវិចារ ។

[១៦៩] ពួកធម៌ប្រកបដោយបីតិ តើដូចម្ដេច ។ វៀរតែបីតិក្នុងបីតិភូមិ ជាកាមាវចរ រូបាវចរ អបរិយាបន្នចេញ វេទនាខន្ធ ។បេ។ វិញ្ញាណក្ខន្ធ

ដែលប្រកបដោយបីតិនោះ នេះពួកធម៌ប្រកបដោយបីតិ ។ ពួកធម៌ប្រកបដោយសុខ តើដូចម្តេច ។ វៀរតែសុខក្នុងសុខភូមិ ជាកាមាវចរ រូបាវចរ អបរិយាបន្នចេញ សញ្ញាខន្ធ សង្ខារក្ខន្ធ វិញ្ញាណក្ខន្ធ ដែលប្រកបដោយសុខនោះ នេះពួកធម៌ប្រកបដោយសុខ ។ ពួកធម៌ប្រកបដោយឧបេក្ខា តើដូចម្តេច ។ វៀរតែឧបេក្ខាក្នុងឧបេក្ខាភូមិ ជាកាមាវចរ រូបាវចរ អរូបាវចរ អបរិយាបន្នចេញ សញ្ញាខន្ធ សង្ខារក្ខន្ធ វិញ្ញាណក្ខន្ធ ដែលប្រកបដោយឧបេក្ខានោះ នេះពួកធម៌ប្រកបដោយឧបេក្ខា ។

[១៧០] ពួកធម៌គួរលះ ដោយទស្សនៈ តើដូចម្តេច ។ សញ្ញោជនៈ ៣ គឺសក្កាយទិដ្ឋិ វិចិកិច្ឆា និងសីលព្វតបរាមាស ។

[១៧១] បណ្តាសញ្ញោជនៈទាំងនោះ សក្កាយទិដ្ឋិ តើដូចម្តេច ។ បុថុជ្ជនក្នុងលោកនេះ ជាអ្នកមិនចេះដឹង មិនបានឃើញពួកព្រះអរិយៈ មិនឈ្លាសវៃក្នុងអរិយធម៌ មិនបានទូន្មានខ្លួនក្នុងអរិយធម៌ មិនបានឃើញពួកសប្បុរស មិនឈ្លាសវៃក្នុងសប្បុរិសធម៌ មិនបានទូន្មានខ្លួនក្នុងសប្បុរិសធម៌ រមែងយល់ឃើញរូបថាជាខ្លួន ឃើញខ្លួនថាមានរូបខ្លះ ឃើញរូបថាមានក្នុងខ្លួនខ្លះ ឃើញខ្លួនថាមានក្នុងរូបខ្លះ យល់ឃើញវេទនាថាជាខ្លួន ឃើញខ្លួនថាមានវេទនាខ្លះ ឃើញវេទនាថាមានក្នុងខ្លួនខ្លះ ឃើញខ្លួនថាមានក្នុងវេទនាខ្លះ យល់ឃើញសញ្ញាថាជាខ្លួន ឃើញខ្លួនថាមានសញ្ញាខ្លះ ឃើញសញ្ញាថាមានក្នុងខ្លួនខ្លះ ឃើញខ្លួនថាមានក្នុងសញ្ញាខ្លះ យល់ឃើញសង្ខារថាជាខ្លួន ឃើញខ្លួនថាមានសង្ខារខ្លះ ឃើញសង្ខារថាមានក្នុងខ្លួនខ្លះ ឃើញខ្លួនថាមាន

ក្នុងសង្ខារខ្លះ យល់ឃើញវិញ្ញាណថាជាខ្លួន ឃើញខ្លួនថាមានវិញ្ញាណខ្លះ ឃើញវិញ្ញាណថាមានក្នុងខ្លួនខ្លះ ឃើញខ្លួនថាមានក្នុងវិញ្ញាណខ្លះ ទិដ្ឋិ (ការយល់ឃើញ) ដំណើរ គឺទិដ្ឋិ ញាតស្បាត គឺទិដ្ឋិ ផ្លូវឆ្ងាយ គឺទិដ្ឋិ ចម្រូង គឺទិដ្ឋិ ការយល់ឆ្វេង គឺទិដ្ឋិ ការប្រកបទុក គឺទិដ្ឋិ ការប្រកាន់ ការប្រកាន់ស្អិត ការប្រកាន់លើសលុប ការស្ទាបអង្អែល ផ្លូវអាក្រក់ ផ្លូវខុស ធម្មជាតដែលខុស លទ្ធិដូចជាកំពង់ ការប្រកាន់ក្នុងការស្វែងរកខុសណា ដែលមានសភាពបែបនេះ នេះហៅថា សក្កាយទិដ្ឋិ ។

[១៧២] បណ្តាសញ្ញោជនៈទាំងនោះ វិចិកិច្ឆា តើដូចម្តេច ។ បុគ្គលងឿងឆ្ងល់សង្ស័យ ចំពោះព្រះសាស្តា ងឿងឆ្ងល់សង្ស័យ ចំពោះព្រះធម៌ ងឿងឆ្ងល់សង្ស័យ ចំពោះព្រះសង្ឃ ងឿងឆ្ងល់សង្ស័យក្នុងសិក្ខា ងឿងឆ្ងល់សង្ស័យ ក្នុងខន្ធខាងដើម ងឿងឆ្ងល់សង្ស័យ ក្នុងខន្ធខាងចុង ងឿងឆ្ងល់សង្ស័យ ក្នុងខន្ធខាងដើម និងខន្ធខាងចុង ងឿងឆ្ងល់សង្ស័យ ក្នុងពួកធម៌ដែលកើតឡើង ព្រោះអាស្រ័យនូវបច្ច័យនោះៗ ការងឿងឆ្ងល់ អាការងឿងឆ្ងល់ ភាពងឿងឆ្ងល់ ការយល់ស្មុគស្មាញ ការសង្ស័យ ការបែកចិត្តជាពីរ ការបែកចិត្តជាពីរផ្លូវ ការសង្ស័យ ការប្រកាន់យកចំណែកដ៏ច្រើន ការសាញ-ប្រដាញ ការសាន់វ៉ុណ្ឋចិត្ត ការប្រកាន់មិនដាច់ស្រេច ភាពនៃចិត្តរីងរូស ការរសេមរសាមនៃចិត្តណា ដែលមានសភាពបែបនេះ នេះហៅថា វិចិកិច្ឆា ។

[១៧៣] បណ្តាសញ្ញោជនៈទាំងនោះ សីលព្វតបរាមាស តើដូចម្តេច ។ ពួកសមណព្រាហ្មណ៍ ខាងក្រៅអំពីសាសនានេះ មានទិដ្ឋិ ដំណើរ

គឺទិដ្ឋិ ញាតស្បាត គឺទិដ្ឋិ ផ្លូវឆ្ងាយ គឺទិដ្ឋិ ចម្រូង គឺទិដ្ឋិ ការយល់ច្រឡំ គឺទិដ្ឋិ ការទាក់ទិន គឺទិដ្ឋិ ការប្រកាន់ ការប្រកាន់ចំពោះ ការប្រកាន់លើសលុប ការស្ទាបអង្អែល ផ្លូវអាក្រក់ ផ្លូវខុស ធម្មជាតដែលខុស លទ្ធិដូចជាកំពង់ ការប្រកាន់ក្នុងការស្វែងរកខុសណា សេចក្តីបរិសុទ្ធិដោយសីល សេចក្តីបរិសុទ្ធិដោយវត្ត សេចក្តីបរិសុទ្ធិដោយសីល និងវត្ត ដូច្នេះណា មានសភាពបែបនេះ នេះហៅថា សីលព្វតបរាមាស ។

[១៧៤] សញ្ញោជនៈទាំង ៣ នេះ ទាំងពួកកិលេសដែលតាំងនៅជាមួយនឹងកិលេស មានលោភៈជាដើមនោះ វេទនាខន្ធ ។បេ។ វិញ្ញាណក្ខន្ធដែលប្រកបដោយកិលេស មានលោភៈជាដើមនោះ និងកាយកម្ម វចីកម្ម មនោកម្ម ដែលតាំងឡើងអំពីកិលេស មានលោភៈជាដើមនោះ នេះពួកធម៌ត្រូវលះដោយទស្សនៈ (សោតាបត្តិមគ្គ) ។ ពួកធម៌ត្រូវលះដោយភាវនាតើដូចម្តេច ។ លោភៈ ទោសៈ មោហៈដ៏សេសសល់ ទាំងពួកកិលេសដែលតាំងនៅជាមួយគ្នានឹងកិលេស មានលោភៈជាដើមនោះ វេទនាខន្ធ ។បេ។ វិញ្ញាណក្ខន្ធ ដែលប្រកបដោយកិលេស មានលោភៈជាដើមនោះ និងកាយកម្ម វចីកម្ម មនោកម្ម ដែលតាំងឡើងអំពីកិលេស មានលោភៈដើមនោះ នេះពួកធម៌ត្រូវលះដោយភាវនា ។ ពួកធម៌មិនត្រូវលះដោយទស្សនៈ មិនត្រូវលះដោយភាវនា តើដូចម្តេច ។ ពួកធម៌ជាកុសល និងអព្យាក្រឹត ជាកាមាវចរ រូបាវចរ អរូបាវចរ បរិយាបន្ន វេទនាខន្ធ ។បេ។ វិញ្ញាណក្ខន្ធ រូបទាំងអស់ និងអសង្ខតធាតុ នេះពួកធម៌មិនត្រូវលះដោយទស្សនៈ មិនត្រូវលះដោយ

ភាវនា ។

[១៧៥] ពួកធម៌មានហេតុ ត្រូវលះដោយទស្សនៈ តើដូចម្ដេច ។ សញ្ញោជនៈ ៣ យ៉ាង គឺសក្កាយទិដ្ឋិ វិចិកិច្ឆា និងសីលព្វតបរាមាស ។ បណ្ដាសញ្ញោជនៈទាំងនោះ សក្កាយទិដ្ឋិ តើដូចម្ដេច ។បេ។ នេះហៅថា សក្កាយទិដ្ឋិ ។ បណ្ដាសញ្ញោជនៈទាំងនោះ វិចិកិច្ឆា តើដូចម្ដេច ។បេ។ នេះហៅថា វិចិកិច្ឆា ។ បណ្ដាសញ្ញោជនៈទាំងនោះ សីលព្វតបរាមាស តើដូចម្ដេច ។បេ។ នេះហៅថា សីលព្វតបរាមាស ។ សញ្ញោជនៈទាំង ៣ នេះ ទាំងពួកកិលេសដែលតាំងនៅជាមួយគ្នានឹងកិលេស មានលោភៈជាដើមនោះ វេទនាខន្ធ ។បេ។ វិញ្ញាណក្ខន្ធដែលប្រកបដោយកិលេស មានលោភៈជាដើមនោះ និងកាយកម្ម វចីកម្ម មនោកម្ម ដែលតាំងឡើងអំពីកិលេស មានលោភៈជាដើមនោះ នេះពួកធម៌មានហេតុ ត្រូវលះដោយទស្សនៈ ។ សញ្ញោជនៈ ៣ យ៉ាង គឺសក្កាយទិដ្ឋិ វិចិកិច្ឆា និងសីលព្វបរាមាស នេះពួកធម៌ត្រូវលះដោយទស្សនៈ លោភៈ ទោសៈ មោហៈ ដែលតាំងនៅជាមួយនឹងកិលេស មានលោភៈជាដើមនោះ នេះពួកធម៌មានហេតុ ត្រូវលះដោយទស្សនៈ ទាំងពួកកិលេសដែលតាំងនៅជាមួយនឹងកិលេស មានលោភៈជាដើមនោះ វេទនាខន្ធ ។បេ។ វិញ្ញាណក្ខន្ធ ដែលប្រកបដោយកិលេស មានលោភៈជាដើមនោះ និងកាយកម្ម វចីកម្ម មនោកម្ម ដែលតាំងឡើងអំពីកិលេស មានលោភៈជាដើមនោះ នេះពួកធម៌មានហេតុ ត្រូវលះដោយទស្សនៈ ។ ពួកធម៌មានហេតុត្រូវលះដោយភាវនា តើដូចម្ដេច ។ លោភៈ ទោសៈ មោហៈដ៏សេស

សល់ នេះពួកធម៌មានហេតុ ត្រូវលះដោយភាវនា ទាំងពួកកិលេស ដែលតាំងនៅជាមួយនឹងកិលេស មានលោភៈជាដើមនោះ វេទនាខន្ធ ។បេ។ វិញ្ញាណក្ខន្ធ ដែលប្រកបដោយកិលេស មានលោភៈជាដើមនោះ និងកាយកម្ម វចីកម្ម មនោកម្ម ដែលតាំងឡើងអំពីកិលេស មានលោភៈជាដើមនោះ នេះពួកធម៌មានហេតុ ត្រូវលះដោយភាវនា ។ ពួកធម៌មានហេតុ មិនត្រូវលះដោយទស្សនៈ មិនត្រូវលះដោយភាវនា តើដូចម្តេច ។ វៀរតែធម៌ទាំងនោះចេញ ពួកធម៌ជាកុសល អកុសល និងអព្យាក្រឹត ជាកាមាវចរ រូបាវចរ អរូបាវចរ អបរិយាបន្ន វេទនាខន្ធ សញ្ញាខន្ធ សង្ខារក្ខន្ធ វិញ្ញាណក្ខន្ធ រូបទាំងអស់ និងអសង្ខតធាតុ នេះពួកធម៌មានហេតុ មិនត្រូវលះដោយទស្សនៈ មិនត្រូវលះដោយភាវនា ។

[១៧៦] ពួកធម៌ដល់នូវការសន្សំកពូនឡើង ដោយកម្មក្កិលេស តើដូចម្តេច ។ ពួកធម៌ប្រកបដោយអាសវៈ ជាកុសល និងអកុសល ជាកាមាវចរ រូបាវចរ អរូបាវចរ និងវេទនាខន្ធ ។បេ។ វិញ្ញាណក្ខន្ធ នេះពួកធម៌ដល់នូវការសន្សំកពូនឡើង ដោយកម្មក្កិលេស ។ ពួកធម៌មិនដល់នូវការសន្សំកពូនឡើង តើដូចម្តេច ។ មគ្គ ៤ និងអបរិយាបន្ន នេះពួកធម៌មិនដល់នូវការសន្សំកពូនឡើង ។ ពួកធម៌មិនមែនជាដល់នូវការសន្សំកពូនឡើង ទាំងមិនមែនជាមិនដល់នូវការសន្សំកពូនឡើង តើដូចម្តេច ។ វិបាកជាកាមាវចរ រូបាវចរ អរូបាវចរ អបរិយាបន្ន នៃធម៌ជាកុសល និងអកុសល វេទនាខន្ធ ។បេ។ វិញ្ញាណក្ខន្ធ ទាំងពួកធម៌ដែលជាកិរិយា មិនមែនកុសល មិនមែន

អកុសល មិនមែនកម្មវិបាក រូបទាំងអស់ និងអសង្ខតធាតុ នេះពួកធម៌មិនមែនជាដល់នូវការសន្សំកពូនឡើង ទាំងមិនមែនជាមិនដល់នូវការសន្សំកពូនឡើង ។

[១៧៧] ពួកធម៌ជារបស់សេក្ខបុគ្គល តើដូចម្តេច ។ មគ្គ ៤ ជាអបរិយាបន្ន និងសាមញ្ញផល ៣ ខាងក្រោម នេះពួកធម៌ជារបស់សេក្ខបុគ្គល ។ ពួកធម៌ជារបស់អសេក្ខបុគ្គល តើដូចម្តេច ។ អរហត្តផលខាងលើ នេះពួកធម៌ជារបស់អសេក្ខបុគ្គល ។ ពួកធម៌មិនមែនជារបស់សេក្ខបុគ្គល ទាំងមិនមែនជារបស់អសេក្ខបុគ្គល តើដូចម្តេច ។ វៀរតែធម៌ទាំងនោះចេញ ពួកធម៌ដ៏សេសសល់ ជាកុសល អកុសល និងអព្យាក្រឹត ជាកាមាវចរ រូបាវចរ អរូបាវចរ វេទនាខន្ធ ។បេ។ វិញ្ញាណក្ខន្ធ រូបទាំងអស់ និងអសង្ខតធាតុ នេះពួកធម៌មិនមែនជារបស់សេក្ខបុគ្គល ទាំងមិនមែនជារបស់អសេក្ខបុគ្គល ។

[១៧៨] ពួកធម៌មានសភាពតូចឆ្មារ តើដូចម្តេច ។ ពួកធម៌ជាកាមាវចរទាំងអស់ ជាកុសល អកុសល អព្យាក្រឹត និងរូបក្ខន្ធ ។បេ។ វិញ្ញាណក្ខន្ធ នេះពួកធម៌មានសភាពតូចឆ្មារ ។ ពួកធម៌ដល់នូវសភាពធំ តើដូចម្តេច ។ ពួកធម៌ជារូបាវចរ អរូបាវចរ ជាកុសល អកុសល អព្យាក្រឹត និងវេទនាក្ខន្ធ ។បេ។ វិញ្ញាណក្ខន្ធ នេះពួកធម៌ដល់នូវសភាពធំ ។ ពួកធម៌ប្រមាណមិនបាន តើដូចម្តេច ។ មគ្គជាអបរិយាបន្ន ផលដែលកើតអំពីមគ្គ និងអសង្ខតធាតុ នេះពួកធម៌ប្រមាណមិនបាន ។

[១៧៩] ពួកធម៌មានអារម្មណ៍តូចឆ្មារ តើដូចម្តេច ។ ពួកធម៌ណា

ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត និងចេតសិក កើតឡើងព្រោះប្រារព្ធនូវធម៌មានសភាពតូចឆ្មារ នេះពួកធម៌មានអារម្មណ៍តូចឆ្មារ ។ ពួកធម៌មានអារម្មណ៍ដល់នូវសភាពធំ តើដូចម្តេច ។ ពួកធម៌ណា ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត និងចេតសិក កើតឡើងព្រោះប្រារព្ធនូវធម៌ដល់នូវសភាពធំ នេះពួកធម៌ មានអារម្មណ៍ដល់នូវសភាពធំ ។ ពួកធម៌មានអារម្មណ៍ប្រមាណមិនបាន តើដូចម្តេច ។ ពួកធម៌ណា ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត និងចេតសិក កើតឡើងព្រោះប្រារព្ធនូវធម៌ប្រមាណមិនបាន នេះពួកធម៌មានអារម្មណ៍ប្រមាណមិនបាន ។

[១៨០] ពួកធម៌ដ៏ថោកទាប តើដូចម្តេច ។ អកុសលមូល ៣ យ៉ាង គឺលោភៈ ទោសៈ និងមោហៈ ទាំងពួកកិលេសដែលតាំងនៅជាមួយគ្នានឹងអកុសលមូល មានលោភៈជាដើមនោះ វេទនាខន្ធ ។បេ។ វិញ្ញាណក្ខន្ធ ដែលប្រកបដោយអកុសលមូល មានលោភៈជាដើមនោះ និងកាយកម្ម វចីកម្ម មនោកម្ម ដែលតាំងឡើងអំពីអកុសលមូល មានលោភៈជាដើមនោះ នេះពួកធម៌ដ៏ថោកទាប ។ ពួកធម៌ជាកណ្តាល តើដូចម្តេច ។ ពួកធម៌ប្រកបដោយអាសវៈ ជាកុសល និងអព្យាក្រឹត ជាកាមាវចរ រូបាវចរ អរូបាវចរ និងរូបក្ខន្ធ ។បេ។ វិញ្ញាណក្ខន្ធ នេះពួកធម៌ជាកណ្តាល ។ ពួកធម៌ដ៏ឧត្តម តើដូចម្តេច ។ មគ្គជាបរិយាបន្ន ផលដែលកើតអំពីមគ្គ និងអសង្ខតធាតុ នេះពួកធម៌ដ៏ឧត្តម ។

[១៨១] ពួកធម៌មានសភាពខុស និងទៀង តើដូចម្តេច ។ អនន្តរិកកម្ម ៥ និងនិយតមិច្ឆាទិដ្ឋិ នេះពួកធម៌មានសភាពខុស និងទៀង ។ ពួកធម៌មាន

សភាពត្រូវ និងទៀង តើដូចម្តេច ។ មគ្គ ៤ ជាអរិយាបន្ន នេះពួកធម៌មានសភាពត្រូវ និងទៀង ។ ពួកធម៌មិនទៀង តើដូចម្តេច ។ វៀរតែធម៌ទាំងនោះចេញ ពួកធម៌ដ៏សេសសល់ ជាកុសល អកុសល និងអព្យាក្រឹត ជាកាមាវចរ រូបាវចរ អរូបាវចរ អបរិយាបន្ន វេទនាខន្ធ ។បេ។ វិញ្ញាណក្ខន្ធ រូបទាំងអស់ និងអសង្ខតធាតុ នេះពួកធម៌មិនទៀង ។

[១៨២] ពួកធម៌មានមគ្គជាអារម្មណ៍ តើដូចម្តេច ។ ពួកធម៌ណាប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត និងចេតសិក កើតឡើងព្រោះប្រារព្ធនូវអរិយមគ្គ នេះពួកធម៌ មានមគ្គជាអារម្មណ៍ ។ ពួកធម៌មានមគ្គជាហេតុ តើដូចម្តេច ។ វៀរតែអង្គនៃមគ្គរបស់បុគ្គលដែលព្រមព្រៀង ដោយអរិយមគ្គចេញ វេទនាខន្ធ ។បេ។ វិញ្ញាណក្ខន្ធ ដែលប្រកបដោយមគ្គនោះ នេះពួកធម៌មានមគ្គជាហេតុ ។ សម្មាទិដ្ឋិរបស់បុគ្គលដែលព្រមព្រៀងដោយអរិយមគ្គ ជាមគ្គផង ជាហេតុផង វៀរលែងតែសម្មាទិដ្ឋិចេញ វេទនាខន្ធ ។បេ។ វិញ្ញាណក្ខន្ធ ដែលប្រកបដោយមគ្គ និងហេតុនោះ នេះពួកធម៌មានមគ្គជាហេតុ ។ អលោភៈ អទោសៈ អមោហៈ របស់បុគ្គលដែលព្រមព្រៀងដោយអរិយមគ្គ នេះពួកធម៌មានមគ្គជាហេតុ វេទនាខន្ធ ។បេ។ វិញ្ញាណក្ខន្ធ ដែលប្រកបដោយមគ្គជាហេតុនោះ នេះពួកធម៌មានមគ្គជាហេតុ ។ ពួកធម៌មានមគ្គជាអធិបតី តើដូចម្តេច ។ ពួកធម៌ណា ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត និងចេតសិក កើតឡើងព្រោះធ្វើនូវអរិយមគ្គឲ្យជាអធិបតី នេះពួកធម៌មានមគ្គជាអធិបតី ។ វៀរលែងតែវីមំសារបស់បុគ្គលដែលព្រមព្រៀងដោយអរិយមគ្គ កាលចម្រើននូវមគ្គ មានវីមំសាជាអធិបតី

ចេញ វេទនាខន្ធ ។បេ។ វិញ្ញាណក្ខន្ធដែលប្រកបដោយវីមំសានោះ នេះពួកធម៌មានមគ្គជាអធិបតី ។

[១៨៣] ពួកធម៌កើតឡើងហើយ តើដូចម្តេច ។ ពួកធម៌ណា គឺរូប វេទនា សញ្ញា សង្ខារ វិញ្ញាណ កើតហើយ មានហើយ កើតព្រមហើយ វិលមកកើតហើយ ត្រឡប់កើតហើយ កើតប្រាកដហើយ កើតឡើងហើយ កើតឡើងព្រមហើយ តាំងឡើងហើយ តាំងឡើងព្រមហើយ កើតហើយ សង្គ្រោះហើយ ដោយចំណែកនៃធម៌ដែលកើតហើយ នេះពួកធម៌កើតឡើងហើយ ។ ពួកធម៌មិនទាន់កើតឡើង តើដូចម្តេច ។ ពួកធម៌ណា គឺរូប វេទនា សញ្ញា សង្ខារ វិញ្ញាណ ដែលមិនទាន់កើត មិនទាន់មាន មិនទាន់កើតព្រម មិនទាន់វិលមកកើត មិនទាន់ត្រឡប់មកកើត មិនទាន់កើតប្រាកដ មិនទាន់កើតឡើង មិនទាន់កើតឡើងព្រម មិនទាន់តាំងឡើង មិនទាន់តាំងឡើងព្រម មិនទាន់កើតឡើង ដែលសង្គ្រោះហើយដោយចំណែកនៃធម៌ ដែលមិនទាន់កើតឡើង នេះពួកធម៌មិនទាន់កើតឡើង ។ ពួកធម៌បម្រុងនឹងកើតឡើង តើដូចម្តេច ។ វិបាកជាកាមាវចរ រូបាវចរ អរូបាវចរ អបរិយាបន្ន នៃធម៌ជាកុសល និងអកុសល ដែលមានវិបាកមិនទាន់ចាស់ក្លា វេទនាខន្ធ ។បេ។ វិញ្ញាណក្ខន្ធ និងកម្មសមុដ្ឋានរូប ដែលបម្រុងនឹងកើតឡើង នេះពួកធម៌បម្រុងនឹងកើតឡើង ។

[១៨៤] ពួកធម៌ជាអតីត តើដូចម្តេច ។ ពួកធម៌ណា គឺរូប វេទនា សញ្ញា សង្ខារ វិញ្ញាណ ដែលកន្លងហើយ រលត់ទៅហើយ ប្រាសទៅហើយ

ប្រែប្រួលទៅហើយ វិនាសទៅហើយ វិនាសទៅយូរហើយ កើតឡើងហើយ ប្រាសទៅហើយ កន្លងទៅហើយ ដែលសង្រ្គោះដោយចំណែកនៃធម៌ដែលកន្លងហើយ នេះពួកធម៌ជាអតីត ។ ពួកធម៌ជាអនាគត តើដូចម្ដេច ។ ពួកធម៌ណា គឺរូប វេទនា សញ្ញា សង្ខារ វិញ្ញាណ ដែលមិនទាន់កើត មិនទាន់មាន មិនទាន់កើតព្រម មិនទាន់វិលមកកើត មិនទាន់ត្រឡប់មកកើត មិនទាន់កើតប្រាកដ មិនទាន់កើតឡើង មិនទាន់កើតឡើងព្រម មិនទាន់តាំងឡើង មិនទាន់តាំងឡើងព្រម មិនទាន់មកដល់ ដែលសង្រ្គោះដោយចំណែកនៃធម៌ដែលមិនទាន់មកដល់ នេះពួកធម៌ជាអនាគត ។ ពួកធម៌ជាបច្ចុប្បន្ន តើដូចម្ដេច ។ ពួកធម៌ណា គឺរូប វេទនា សញ្ញា សង្ខារ វិញ្ញាណ ដែលកំពុងកើតមាន កើតព្រម វិលមកកើត ត្រឡប់មកកើត កើតប្រាកដ កើតឡើង កើតឡើងព្រម តាំងឡើង តាំងឡើងព្រម កើតឡើងចំពោះមុខ ដែលសង្រ្គោះដោយចំណែកនៃធម៌ ដែលកើតឡើងចំពោះមុខ នេះពួកធម៌ជាបច្ចុប្បន្ន ។

[១៨៥] ពួកធម៌មានអារម្មណ៍ជាអតីត តើដូចម្ដេច ។ ពួកធម៌ណា ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត និងចេតសិក កើតឡើងព្រោះប្រារព្ធនូវធម៌ដែលកន្លងហើយ នេះពួកធម៌មានអារម្មណ៍ជាអតីត ។ ពួកធម៌មានអារម្មណ៍ជាអនាគត តើដូចម្ដេច ។ ពួកធម៌ណា ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត និងចេតសិក កើតឡើង ព្រោះប្រារព្ធនូវធម៌ដែលមិនទាន់មកដល់ នេះពួកធម៌មានអារម្មណ៍ជាអនាគត ។ ពួកធម៌មានអារម្មណ៍ជាបច្ចុប្បន្ន តើដូចម្ដេច ។ ពួកធម៌ណា ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត

និងចេតសិក កើតឡើង ព្រោះប្រារព្ធនូវធម៌ដែលកើតឡើងចំពោះមុខ នេះពួកធម៌មានអារម្មណ៍ជាបច្ចុប្បន្ន ។

[១៨៦] ពួកធម៌ជាខាងក្នុង តើដូចម្តេច ។ ពួកធម៌ណា គឺរូប វេទនា សញ្ញា សង្ខារ វិញ្ញាណ ដែលតាំងនៅក្នុងសន្តាន តាំងនៅក្នុងខ្លួន ទៀងទាត់ជារបស់ចំពោះបុគ្គលម្នាក់ ប្រកាន់ខ្ជាប់ក្នុងសរីរៈ នៃពួកសត្វនោះៗ នេះពួកធម៌ជាខាងក្នុង ។ ពួកធម៌ជាខាងក្រៅ តើដូចម្តេច ។ ពួកធម៌ណា គឺរូប វេទនា សញ្ញា សង្ខារ វិញ្ញាណ ដែលតាំងនៅក្នុងសន្តាន តាំងនៅក្នុងខ្លួន ទៀងទាត់ ជារបស់ចំពោះបុគ្គលម្នាក់ ប្រកាន់ខ្ជាប់ក្នុងសរីរៈនៃពួកសត្វដទៃ នៃបុគ្គលដទៃនោះៗ នេះពួកធម៌ជាខាងក្រៅ ។ ពួកធម៌ខាងក្នុងទាំងខាងក្រៅ តើដូចម្តេច ។ ប្រជុំនៃខន្ធទាំងពីរនោះ (ខន្ធខាងក្នុង និងខន្ធខាងក្រៅ) នេះពួកធម៌ខាងក្នុង ទាំងខាងក្រៅ ។

[១៨៧] ពួកធម៌មានអារម្មណ៍ខាងក្នុង តើដូចម្តេច ។ ពួកធម៌ណា ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត និងចេតសិក កើតឡើង ព្រោះប្រារព្ធនូវធម៌ខាងក្នុង នេះពួកធម៌មានអារម្មណ៍ខាងក្នុង ។ ពួកធម៌មានអារម្មណ៍ខាងក្រៅ តើដូចម្តេច ។ ពួកធម៌ណា ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត និងចេតសិក កើតឡើង ព្រោះប្រារព្ធនូវធម៌ខាងក្រៅ នេះពួកធម៌មានអារម្មណ៍ខាងក្រៅ ។ ពួកធម៌មានអារម្មណ៍ខាងក្នុងទាំងខាងក្រៅ តើដូចម្តេច ។ ពួកធម៌ណា ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត និងចេតសិក កើតឡើង ព្រោះប្រារព្ធនូវធម៌ខាងក្នុង និងខាងក្រៅ នេះពួកធម៌មានអារម្មណ៍ខាងក្នុង ទាំងខាងក្រៅ ។

[១៨៨] ពួកធម៌ប្រកបដោយការឃើញ ទាំងប្រកបដោយការប៉ះពាល់ តើដូចម្តេច ។ រូបាយតនៈ នេះពួកធម៌ប្រកបដោយការឃើញ ទាំងប្រកបដោយការប៉ះពាល់ ។ ពួកធម៌មិនប្រកបដោយការឃើញ តែប្រកបដោយការប៉ះពាល់ តើដូចម្តេច ។ ចក្ខាយតនៈ សោតាយតនៈ ឃានាយតនៈ ជិវ្ហាយតនៈ កាយាយតនៈ សទ្ទាយតនៈ គន្ធាយតនៈ រសាយតនៈ ផោដ្ឋព្វាយតនៈ នេះពួកធម៌មិនប្រកបដោយការឃើញ តែប្រកបដោយការប៉ះពាល់ ។ ពួកធម៌មិនប្រកបដោយការឃើញ ទាំងមិនប្រកបដោយការប៉ះពាល់ តើដូចម្តេច ។ វេទនាខន្ធ សញ្ញាខន្ធ សង្ខារក្ខន្ធ វិញ្ញាណខន្ធ រូបដែលជាអនិទស្សនៈ ជាអប្បដិឃៈ រាប់បញ្ចូលក្នុងធម្មាយតនៈ និងអសង្ខតធាតុ នេះពួកធម៌មិនប្រកបដោយការឃើញ ទាំងមិនប្រកបដោយការប៉ះពាល់ ។

ពួកតិកៈ ចប់

អដ្ឋកថា
និក្ខេបកណ្ឌ

អធិប្បាយ តិកនិក្ខេប

[១៦៣] ដោយព្រះតម្រាស់មានប្រមាណប៉ុណ្ណេះ កុសលត្តិកៈ ឈ្មោះថា ព្រះមានព្រះភាគទ្រង់ឲ្យពិស្តារហើយ ដោយន័យ គឺការចែកបទធម៌ មានកុសលជាដើមទាំងអស់ ។ ដោយន័យ គឺការចែកបទរបស់កុសលត្តិកៈនេះណា ដែលត្រាស់ហើយ ន័យនេះឯង ជាន័យរបស់ការចែកតិកៈ និងទុកៈដ៏សេស ។ បណ្ឌិតទាំងឡាយអាចកំណត់ន័យ គឺការចែកក្នុងតិកៈ និងទុកៈទាំងអស់ តាមលំដាប់ជាដើមថា ពួកធម៌ប្រកបដោយសុខ-វេទនា តើដូចម្តេច ។ ចិត្តជាកាមាវចរកុសល ច្រឡំដោយសោមនស្សប្រកបដោយញាណ មានរូបជាអារម្មណ៍ក្តី ។បេ។ ឬថា ពួកអរូបធម៌ដទៃណា ដែលកើតឡើងព្រោះអាស្រ័យហេតុ កើតមានក្នុងសម័យនោះ ក្រៅអំពីវេទនាខន្ធ នេះពួកធម៌ប្រកបដោយសុខវេទនា ដូច្នេះ ដូចន័យ គឺការចែកក្នុងកុសលត្តិកៈនេះ ក៏យ៉ាងនោះ ព្រោះហេតុនោះ ដើម្បីទ្រង់សរុបការសម្តែងដោយពិស្តារនោះហើយ ទ្រង់សម្តែងការចែកធម៌ពួកតិកៈ និងទុកៈទាំងអស់ ដោយន័យដទៃដែលមិនសង្ខេបពេក និងមិនពិស្តារពេក ទើបទ្រង់ផ្តើមនិក្ខេបកណ្ឌថា **កតមេ ធម្មា កុសលា** ពួកធម៌ជាកុសល តើដូចម្តេចដូច្នេះ ។ ពិតហើយ ចិត្តុប្បាទកណ្ឌ (ដែលពោលរួចមកហើយ) ជាការ

សម្តែងពិស្តារ តែអដ្ឋកថាកណ្ឌ ជាការសម្តែងសង្ខេប តែនិក្ខេបកណ្ឌនេះ ធៀបនឹងចិត្តុប្បាទកណ្ឌ រាប់ថា ជាការសម្តែងដោយសង្ខេប ធៀបនឹងអដ្ឋ-កថាកណ្ឌ រាប់ថា ជាការសម្តែងដោយពិស្តារ ព្រោះហេតុនោះ ទើបនិក្ខេប-កណ្ឌនេះ ជាការសម្តែងដែលមិនសង្ខេបពេក មិនពិស្តារពេក ។ កណ្ឌនេះ បណ្ឌិតគប្បីជ្រាបថា ឈ្មោះថា **និក្ខេបកណ្ឌ** ព្រោះទ្រង់សរុបការសម្តែង ដោយពិស្តារ ហើយសម្តែងទុកខ្លះ ដោយអំណាចនៃហេតុដែលពោលខាង ដើមខ្លះ ។

ពិតហើយ ពាក្យនេះ ខ្ញុំពោលហើយថា

ដែលហៅថា **និក្ខេប** ព្រោះទ្រង់សម្តែងសរុបដោយមូលខ្លះ ដោយ

ខន្ធខ្លះ ដោយទ្វារខ្លះ ដោយភូមិខ្លះ ដោយអត្ថខ្លះ ដោយធម៌ខ្លះ

ដោយនាមខ្លះ ដោយលិង្គខ្លះ ដូច្នេះ ។

និក្ខេបកណ្ឌនេះ ព្រះមានព្រះភាគទ្រង់សម្តែងសរុបដោយមូល ដោយន័យជាដើមថា កុសលមូល ៣ ទ្រង់សម្តែងសរុបដោយខន្ធ ដោយន័យជាដើមថា វេទនាខន្ធ ប្រកបដោយកុសលមូលនោះ ទ្រង់សម្តែងសរុបដោយទ្វារ ដោយន័យជាដើមថា កាយកម្ម មានកុសលមូលនោះជាសមុដ្ឋាន កម្មប្រព្រឹត្តទៅតាមកាយទ្វារ ហៅថា កាយកម្ម ទ្រង់សម្តែងសរុបដោយភូមិ ដោយន័យជាដើមថា ក្នុងកាមាវចរចិត្តដែលជាទីកើតនៃសុខវេទនា ទ្រង់សម្តែងសរុបដោយន័យជាដើម ព្រោះទ្រង់សម្តែងដោយអំណាចនៃអត្ថ ធម៌ លិង្គ និងនាមក្នុងទីនោះៗ គប្បីជ្រាបថា និក្ខេបកណ្ឌ ។

ក្នុងកុសលត្តិកៈនោះ គប្បីជ្រាបវិនិច្ឆ័យក្នុងនិទ្ទេសនៃកុសលបទមុន ។

បទថា **តីណិ** *ជាពាក្យកំណត់ចំនួន ។ សភាវធម៌ ដែលឈ្មោះថា* **កុសល-មូលានិ** *ដោយអត្ថថា ធម៌ទាំងឡាយនោះ ជាកុសលផង ជាមូលផង ឬថា ជាមូល ដោយអត្ថថា ជាហេតុ ជាបច្ច័យ ជាដែនកើត ជាជនក ជាសមុដ្ឋាន និងជាធម៌ឲ្យកើតឡើងនៃកុសលធម៌ទាំងឡាយ ។*

ព្រះមានព្រះភាគ កាលទ្រង់សម្តែងដោយអំណាចនៃអត្ថយ៉ាងនេះហើយ ឥឡូវនេះ ទ្រង់ប្រាថ្នាសម្តែងដោយអំណាចនៃនាម ទើបត្រាស់ថា **អលោភោ អទោសោ អមោហោ** ។ *ដោយពាក្យមានប្រមាណប៉ុណ្ណេះ ព្រះធម្មរាជា ឈ្មោះថា ទ្រង់កំណត់សម្តែងកុសល ដែលប្រព្រឹត្តទៅក្នុងភូមិទាំង ៤ ដោយមូល ៣ ព្រោះឈ្មោះថា កុសលដែលផុតចាកមូល មិនមាន ។*

បទថា **តំសម្បយុត្តោ** *បានដល់ ដែលសម្បយុត្តដោយមូលទាំងនោះ មានអលោភៈជាដើម ។ ក្នុងសេចក្តីនេះ ក្នុងសង្ខារក្ខន្ធ ដែលសម្បយុត្តដោយអលោភៈ សូម្បីអទោសៈ និងអមោហៈ ក៏ដល់នូវការសង្គ្រោះចូលក្នុងសង្ខារក្ខន្ធដែលសម្បយុត្តដោយអលោភៈដូចគ្នា ។ សូម្បីក្នុងសម្បយោគ ដោយអំណាចនៃកុសលមូល ២ ដ៏សេស ក៏ន័យនេះឯង ។ ព្រះធម្មរាជា ឈ្មោះថា ទ្រង់កំណត់សម្តែងកុសល ដែលប្រព្រឹត្តទៅក្នុងភូមិ ៤ ដោយអំណាចនៃនាមក្ខន្ធ ៤ ដែលសម្បយុត្តដោយកុសលមូលនោះទៀត ដោយប្រការដូច្នេះ ។*

បទថា **តំសមុដ្ឋានំ** *បានដល់ តាំងឡើងដោយកុសលមូលទាំងនោះ*

មានអលោភៈជាដើម ។ សូម្បីដោយន័យនេះ ព្រះធម្មរាជា ឈ្មោះថា ទ្រង់កំណត់សម្តែងកុសលដែលប្រព្រឹត្តទៅក្នុងភូមិទាំង ៤ នោះឯង ដោយអំណាចនៃកម្មទ្វារ ៣ ។ កុសលដែលទ្រង់កំណត់សម្តែងក្នុងឋានៈ ៣ ដោយប្រការដូច្នេះ ។ សូម្បីក្នុងអកុសល ក៏ន័យនេះដូចគ្នា ។ ពិតហើយ បណ្តាអកុសលចិត្ត ១២ សូម្បីអកុសលចិត្ត ១ ដួង ដែលឈ្មោះថា ផុតចាកមូល មិនមាន ទើបព្រះធម្មរាជាកំណត់សម្តែងអកុសលចិត្តទាំងនោះ ដោយមូលទាំង ៣ ។ ដែលឈ្មោះថា អកុសលដែលក្រៅអំពីនាមក្ខន្ធ ៤ ដែលសម្បយុត្តដោយអកុសលមូលនោះ មិនមាន ព្រោះហេតុនោះ ទើបព្រះធម្មរាជាទ្រង់កំណត់សម្តែងអកុសលចិត្តទាំង ១២ នោះឯងដោយអំណាចនៃនាមក្ខន្ធ ៤ ។

មួយទៀត ព្រោះអកុសលចិត្តទាំង ១២ ដួងនេះ មានសភាវៈប្រព្រឹត្តទៅ ដោយអំណាចនៃកាយកម្មជាដើម ទើបទ្រង់កំណត់សម្តែងដោយអំណាចកម្មទ្វារ ។ ព្រះបាលីណា ដែលត្រាស់ក្នុងអកុសលនិទ្ទេសនេះ មានពាក្យថា **តទេកដ្ឋា ច កិលេសា** ជាដើម គប្បីជ្រាបវិគ្គហៈក្នុងព្រះបាលីនោះថា កិលេស ឈ្មោះថា **ឯកដ្ឋ** ព្រោះអត្ថថា តាំងនៅក្នុងចិត្តតែមួយ ឬក្នុងបុគ្គលតែម្នាក់ ។ បណ្តាអកុសលដែលតាំងនៅក្នុងឋានៈតែមួយ ទាំង ២ ន័យនោះ អកុសលដែលតាំងនៅក្នុងចិត្តតែមួយ ឈ្មោះថា **សហជេកដ្ឋ** (ដោយការកើតព្រមគ្នា) ។ អកុសលដែលតាំងនៅក្នុងបុគ្គលតែម្នាក់ ឈ្មោះថា **បហានេកដ្ឋ** (ដោយការលះ) ។ ដែលឈ្មោះថា **តទេកដ្ឋ** ព្រោះអត្ថថា តាំងនៅក្នុងទីតែមួយ ជាមួយនឹងអកុសលមូល មានលោភៈជាដើមនោះ ឬជាមួយធម៌

ជាទៃដែលច្រឡំសម្តែងក្នុងទីនោះៗ ។ ក្នុងសេចក្តីនេះ អកុសលដែលតាំងនៅក្នុងឋានៈតែមួយ ដោយការកើតព្រម (សហជកដ្ឋ) មកហើយ ក្នុងទីមានប្រមាណប៉ុណ្ណោះ គឺក្នុងសង្កិលិដ្ឋត្តិកៈ ត្រាស់ថា ពួកធម៌ដែលសៅហ្មងទាំងគួរដល់សេចក្តីសៅហ្មង តើដូចម្តេច ។ អកុសលមូល ៣ គឺលោភៈ ១ ទោសៈ ១ មោហៈ ១ ទាំងពួកកិលេស ដែលតាំងនៅជាមួយគ្នានឹងលោភៈជាដើមនោះ ដូច្នេះ ។ ក្នុងហីនត្តិកៈ ត្រាស់ថា ពួកធម៌ដ៏ថោកទាប តើដូចម្តេច ។ អកុសលមូល ៣ យ៉ាង គឺលោភៈ ទោសៈ និងមោហៈ ទាំងពួកកិលេសដែលតាំងនៅជាមួយគ្នានឹងអកុសលមូល មានលោភៈជាដើមនោះ ដូច្នេះ ។ ក្នុងអកុសលត្តិកៈនេះ ត្រាស់ថា ពួកធម៌ជាអកុសល តើដូចម្តេច ។ អកុសលមូល ៣ គឺលោភៈ ១ ទោសៈ ១ មោហៈ ១ ទាំងពួកកិលេសដែលតាំងនៅជាមួយគ្នានឹងអកុសលមូល មានលោភៈជាដើមនោះ ដូច្នេះ ។ ក្នុងកិលេសគោច្ឆកៈ ត្រាស់ថា ពួកធម៌ដែលសៅហ្មង តើដូចម្តេច ។ អកុសលមូល ៣ យ៉ាង គឺលោភៈ ទោសៈ មោហៈ ទាំងពួកកិលេសដែលតាំងនៅជាមួយនឹងអកុសលមូល មានលោភៈជាដើមនោះ ដូច្នេះ ។ ក្នុងសរណទុកៈ ត្រាស់ថា ពួកធម៌ប្រកបដោយរណៈ (សឹកសត្រូវ) តើដូចម្តេច ។ អកុសលមូល ៣ គឺលោភៈ ទោសៈ និងមោហៈ ទាំងពួកកិលេសដែលតាំងនៅជាមួយនឹងអកុសលមូលនោះ ដូច្នេះ ។

ម្យ៉ាងទៀត គប្បីជ្រាបថា ចំណែកអកុសលដែលតាំងនៅក្នុងឋានៈជាមួយគ្នាដោយការលះ (បហានេកដ្ឋ) មកហើយក្នុងទីនេះ មានប្រមាណ

ប៉ុណ្ណោះ គឺទស្សនេនបហាតព្វត្តិកៈ ត្រាស់ថា សំយោជនៈ ៣ នេះ ទាំងពួកកិលេសដែលតាំងនៅជាមួយនឹងកិលេស មានលោភៈជាដើមនោះ ដូច្នេះ ។ សូម្បីក្នុងទស្សនេនបហាតព្វហេតុកត្តិកៈ ក៏ត្រាស់ថា សំយោជនៈ ៣ នេះ ទាំងពួកកិលេសដែលតាំងនៅជាមួយនឹងកិលេស មានលោភៈជាដើមនោះ ដូច្នេះ ។ ក្នុងទស្សនេនបហាតព្វហេតុកត្តិកៈនោះឯង ត្រាស់ទៀតថា សំយោជនៈ ៣ គឺសក្កាយទិដ្ឋិ វិចិកិច្ឆា និងសីលព្វតបរាមាស នេះពួកធម៌គួរលះដោយទស្សនៈ ។ លោភៈ ទោសៈ មោហៈ ដែលតាំងនៅជាមួយនឹងសញ្ញោជនៈនោះ នេះពួកធម៌មានហេតុគួរលះដោយទស្សនៈ ។ ទាំងពួកកិលេសដែលតាំងនៅជាមួយនឹងកិលេស មានលោភៈជាដើមនោះ វេទនាខន្ធ ។បេ។ វិញ្ញាណក្ខន្ធ ដែលប្រកបដោយកិលេស មានលោភៈជាដើមនោះ កាយកម្ម វចីកម្ម មនោកម្ម ដែលតាំងឡើងអំពីកិលេស មានលោភៈជាដើមនោះ នេះពួកធម៌មានហេតុ គួរលះដោយទស្សនៈ ដូច្នេះ ។

ក្នុងសម្មប្បធានវិភង្គ ត្រាស់ថា បណ្ដាធម៌ទាំងនោះ ពួកអកុសលធម៌ដ៏លាមក ដែលមិនទាន់កើតឡើង តើដូចម្ដេច ។ អកុសលមូល ៣ គឺលោភៈ ទោសៈ មោហៈ និងពួកកិលេស ដែលស្ថិតនៅជាមួយនឹងអកុសលមូលនោះ ដូច្នេះ ។

និទ្ទេសនៃអព្យាកតបទ មានអត្ថងាយយល់ហើយ ។ អាចារ្យទាំងឡាយពោលថា លក្ខណៈ ៣ មានអនិច្ចលក្ខណៈជាដើម បញ្ញត្តិ ៣[១] កសិណុគ្ឃា-

១- នាមប្បញ្ញត្តិ ១ កសិណាប្បញ្ញត្តិ ១ សត្តប្បញ្ញត្តិ ១ (ដីកា) ។

ដិមាកាស អជដាកាស អារម្មណ៍របស់អាកិញ្ចញ្ញាយតនសមាបត្តិ និង និរោធសមាបត្តិ រមែងមិនបានក្នុងតិកៈនេះ ដូច្នេះ ។

[១៦៤] គប្បីជ្រាបវិនិច្ឆ័យក្នុងនិទ្ទេសនៃវេទនាតិកៈដូចតទៅ

ក្នុងពាក្យថា **សុខភូមិយំ** នេះ អធិប្បាយថា គេហៅផែនដីថា **តម្ពភូមិ** (ដីពណ៌ក្រហម) **កណ្ហភូមិ** (ដីពណ៌ខ្មៅ) យ៉ាងណា សុខវេទនា ក៏ឈ្មោះថា **សុខភូមិ** យ៉ាងនោះដែរ ។ ទីជាទីកើតឡើងនៃអំពៅ និងស្រូវសាលី គេពោលថា **ឧច្ឆុភូមិ សាលិភូមិ** យ៉ាងណា សូម្បីចិត្តដែលជាទីកើតនៃសេចក្តីសុខ ក៏ឈ្មោះថា **សុខភូមិ** យ៉ាងនោះ ចិត្តនោះ ទ្រង់សំដៅយកក្នុងពាក្យថា **សុខភូមិ** នេះ ព្រោះសុខភូមិនោះ មានក្នុងកាមាវចរខ្លះ ក្នុងរូបាវចរជាដើមខ្លះ ហេតុនោះ ដើម្បីទ្រង់សម្តែងប្រភេទនៃសុខភូមិនោះ ទើបត្រាស់ពាក្យថា **កាមាវចរេ** ដូច្នេះជាដើម ។

បទថា **សុខវេទនំ ឋបេត្វា** បានដល់ វៀរសុខវេទនាក្នុងសុខភូមិនោះ ។

បទថា **តំសម្បយុត្តោ** បានដល់ ដែលសម្បយុត្តដោយសុខវេទនាដែលតាំងនៅហើយនោះ ។ សូម្បីពីរបទដ៏សេស ក៏គប្បីជ្រាបសេចក្តីដោយន័យនេះឯង ក្នុងតិកៈនេះ រមែងមិនបានសភាវធម៌នេះ គឺវេទនា ៣ រូបទាំងអស់ និងនិព្វាន ។ ពិតហើយ តិកៈនេះ ឈ្មោះថា ផុតហើយចាកចំណែកដែលរកមិនបានក្នុងកុសលត្តិកៈ និងចំណែកទាំង ៣ នេះ ។ ពាក្យណាដែលគួរពោលដោយព្រះបាលី និងអដ្ឋកថាក្នុងតិកៈ និងទុកៈ ដទៃអំពីតិកៈនេះ ពាក្យទាំងអស់នោះ ខ្ញុំពោលហើយក្នុងមាតិកាកថា ដោយលំដាប់នៃបទ

និងក្នុងនិទ្ទេសនៃកុសលជាដើមនុ៎ះឯង ។ តែខ្ញុំនឹងពោលចំពោះពាក្យដែលផ្សេងគ្នាប៉ុណ្ណោះ ។

[១៦៥] ពាក្យណា ក្នុងទីដែលមានសេចក្តីផ្សេងគ្នា គប្បីជ្រាបវិនិច្ឆ័យក្នុងវិបាកត្តិកៈមុន ។ សូម្បីរូបធម៌ទាំងឡាយ មានកម្មជាសមុដ្ឋានដូចអរូបធម៌ក៏ពិត តែរូបធម៌ទាំងនោះ ក៏មិនដូចជាមួយនឹងកម្ម ព្រោះរូបធម៌ទាំងនោះ មិនមានអារម្មណ៍ ព្រោះហេតុនោះ អរូបធម៌ដែលមានអារម្មណ៍ប៉ុណ្ណោះ ត្រាស់ហៅថា **វិបាក** ព្រោះដូចគ្នានឹងកម្ម ដូចផ្លែរបស់ពូជ ដូចគ្នានឹងពូជ ដូច្នោះ ។ ពិតហើយ កាលគេព្រោះពូជស្រូវសាលីហើយ សូម្បីក្នុងវេលាដែលចេញពន្លក និងស្លឹកជាដើមហើយ គេក៏នៅមិនទាន់ហៅថា ផ្លែរបស់ស្រូវសាលី តែកាលណា កួរស្រូវសាលីទុំហើយ ឱនចុះហើយ កាលនោះ ស្រូវសាលីដូចគ្នានឹងពូជនុ៎ះឯង ទើបគេហៅថា ផ្លែរបស់ស្រូវសាលី ។ ចំណែកពន្លក និងស្លឹកជាដើម ដែលកើតអំពីពូជ គេហៅថា ជាវត្ថុកើតអំពីពូជ យ៉ាងណា សូម្បីរូបក៏យ៉ាងនោះដូចគ្នា គួរដើម្បីនឹងហៅថា កើតអំពីកម្ម (កម្មជ្ជៈ) ឬហៅថា ឧបាទិន្នរូប ដូច្នេះ ។

[១៦៦] គប្បីជ្រាបវិនិច្ឆ័យក្នុងឧបាទិន្នត្តិកៈដូចតទៅ

ខន្ធទាំងឡាយរបស់ព្រះខីណាស្រព សូម្បីនឹងជាបច្ច័យដល់ឧបាទានដល់ជនពួកដទៃដែលនិយាយថា ព្រះថេរៈជាអ៊ំរបស់ពួកយើង ព្រះថេរៈជាមារបស់ពួកយើង ដូច្នេះក៏ពិតមែន ទោះបីជាដូច្នោះ មគ្គ ផល និងនិព្វានដែលតណ្ហា មានះ ទិដ្ឋិមិនបពោសអង្អែល មិនប្រកាន់ មិនកាន់យកឡើយ

ដ្បិតថា មគ្គ ផល និព្វានទាំងនោះ រមែងមិនជាបច្ច័យដល់សេចក្ដីប្រកាន់ដោយអំណាចតណ្ហា មានះ ទិដ្ឋិ ព្រោះឧត្តមដោយតេជះ ដូចដុំដែកក្រហមដែលឆេះអស់មួយថ្ងៃ មិនជាបច្ច័យដល់ការទំរបស់ពួករុយ ដូច្នោះ ដោយហេតុនោះ ទើបត្រាស់ថា **ឥមេ ធម្មា អនុបាទិន្នអនុបា** ដូច្នេះ ។

[១៦៧] សូម្បីក្នុងអសង្កិលិដ្ឋអសង្កិលេសិកធម៌ទាំងឡាយ ក៏ន័យនេះឯង ។

[១៦៨] ក្នុងវិតក្កត្តិកៈ រមែងមិនបានសភាវធម៌ដែលរកមិនបានក្នុងកុសលត្តិកៈ និងវិចារដែលកើតព្រមជាមួយវិតក្ក ។

[១៦៩] ក្នុងបីតិសហគតត្តិកៈ ធម៌មានបីតិជាដើម ធ្វើឲ្យធម៌ដែលកើតរួមជាមួយខ្លួន ជាធម៌សហគតៈដោយបីតិជាដើមហើយ ខ្លួនឯងក៏ជាធម៌វិលទៅខាងក្រោយ ក្នុងតិកៈនេះ មិនបានសភាវធម៌នេះ គឺទោមនស្ស-សហគតចិត្តុប្បាទ ២ ទុក្ខសហគតកាយវិញ្ញាណ ១ ឧបេក្ខាវេទនា ១ រូប ១ និព្វាន ១ ពិតហើយ តិកៈនេះ ឈ្មោះថា ផុតហើយចាកចំណែកដែលរកមិនបានក្នុងកុសលត្តិកៈ និងអំពីចំណែកទាំង ៥ នេះ ។

[១៧០-១៧១] ក្នុងទស្សនេនបហាតព្វត្តិកៈ មានវិគ្គហៈដូចតទៅ បទថា **សញ្ញោជនានិ** បានដល់ គ្រឿងចងទាំងឡាយ ។ បទថា **សក្កាយទិដ្ឋិ** សេចក្ដីថា ការឃើញខុសក្នុងកាយ ពោល គឺបញ្ចក្ខន្ធមាន ដោយអត្ថថាប្រាកដ ឬខ្លួនឯងមានសេចក្ដីយល់ខុសក្នុងកាយដែលមាន ព្រោះហេតុនោះ ទើបសេចក្ដីយល់ខុសនោះ ឈ្មោះថា **សក្កាយទិដ្ឋិ** ។ ចំណែកសេចក្ដីប្រកាន់មាំ

ដែលប្រកាន់ថា សត្វអាចបរិសុទ្ធដោយសីល អាចបរិសុទ្ធដោយវត្ត អាចបរិសុទ្ធដោយសីល និងវត្ត ដូច្នេះ ឈ្មោះថា **សីលព្វតបរាមាស** ។

សូម្បីពាក្យថា **ឥធ** ជានិបាត ចុះក្នុងអត្ថ អាងដល់ប្រទេស **ឥធ** សព្ទនេះ ក្នុងទីខ្លះ ត្រាស់សំដៅដល់លោក ដូចព្រះតម្រាស់ (ក្នុងទីឃនិកាយ សីលក្ខន្ធវគ្គ) ថា **ឥធ តថាគតោ លោកេ ឧប្បជ្ជតិ** ព្រះតថាគតកើតឡើងក្នុងលោកនេះ ដូច្នេះ ក្នុងទីខ្លះ សំដៅដល់សាសនា ដូចព្រះតម្រាស់ (ក្នុងមជ្ឈិមនិកាយ មូលបណ្ណាសក) ថា **ឥធេវ ភិក្ខវេ សមណោ ឥធ ទុតិយោ សមណោ** ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ សមណៈ (ទី ១) (គឺសោតាបន្ន) មានតែក្នុងសាសនានេះ សមណៈទី ២ (គឺសកទាគាមី) ក៏មានតែក្នុងសាសនានេះ ដូច្នេះ ក្នុងទីខ្លះ សំដៅដល់ឱកាស ដូចព្រះតម្រាស់ (ក្នុងទីឃនិកាយ មហាវគ្គ) ថា កាលអាត្មាអញ **ឥធេវ តិដ្ឋមានស្ស ទេវភូតស្ស មេ សតោ បុនរាយុ ច មេ លទ្ធោ ឯវំ ជានាហិ មារិស** កើតជាទេវតា ស្ថិតនៅក្នុងឱកាសនេះ អាត្មាអញ បានអាយុថ្មីទៀត ម្នាលគ្នាយើង ចូរអ្នកដឹងយ៉ាងនេះចុះ ដូច្នេះ ។

ក្នុងទីខ្លះ ត្រឹមតែធ្វើបទឲ្យពេញប៉ុណ្ណោះ ដូចព្រះតម្រាស់ (ក្នុងមជ្ឈិមនិកាយ មូលបណ្ណាសក) ថា **ឥធាហំ ភិក្ខវេ ភុត្តាវី អស្សំ បវារិតោ** ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ ក្នុងទីនេះ តថាគតបរិភោគស្រេច ឃាត់ លែងទទួលទៀត ដូច្នេះ តែក្នុងទីនេះ បណ្ឌិតគប្បីជ្រាបថា ព្រះអង្គត្រាស់សំដៅដល់លោក ។

ក្នុងបទថា **អស្សុតវា បុថុជ្ជនោ** *នេះ មានវិនិច្ឆ័យថា បុគ្គលដែលជាបណ្ឌិតគួរជ្រាបថា ដែលឈ្មោះថា* **អស្សុតវា** *ព្រោះមិនមានការសិក្សាក្នុងបរិយត្តិ និងការសម្រេចមគ្គផល ។ ពិតហើយ បុគ្គលណា មិនមានការសិក្សាក្នុងបរិយត្តិ ដែលជាឧបាយហាមមិច្ឆាទិដ្ឋិ ព្រោះវៀរការសិក្សា ការសាកសួរ ការវិនិច្ឆ័យក្នុងធម៌ មានខន្ធ ធាតុ អាយតនៈ បច្ចយាការ និងសតិប្បដ្ឋានជាដើម មិនមានមគ្គផល ព្រោះមិនបានសម្រេចមគ្គផល ដែលខ្ជួនគប្បីសម្រេចបាន ដោយកិច្ចបដិបត្តិ បុគ្គលនោះ បណ្ឌិតគប្បីជ្រាបថា ឈ្មោះថា* **អស្សុតវា** *ព្រោះមិនមានការសិក្សាក្នុងបរិយត្តិ និងការសម្រេចមគ្គផល ដោយប្រការដូច្នេះ ។*

> *បុគ្គលនេះ បណ្ឌិតគប្បីជ្រាបថា ជាបុថុជ្ជន ដោយហេតុទាំងឡាយ មានការញុំាងកិលេសជាច្រើន ឲ្យកើតឡើងជាដើម ម្យ៉ាងទៀត ជននេះ ឈ្មោះថា បុថុ (អ្នកក្រាស់) ព្រោះឈមចុះខាងក្នុងភាពជាបុថុជ្ជន ។*

ពិតហើយ ជននោះ ឈ្មោះថា **បុថុជ្ជន** *ដោយហេតុទាំងឡាយ មានការញុំាងកិលេសជាដើមដ៏ច្រើន មានប្រការផ្សេងៗ ឲ្យកើតឡើងជាដើមក៏មាន ដូចលោកពោលថា ឈ្មោះថា* **បុថុជ្ជន** *ព្រោះអត្ថថា ញុំាងកិលេសច្រើនឲ្យកើត ។ ឈ្មោះថា* **បុថុជ្ជន** *ព្រោះអត្ថថា ជាពួកជនដែលនៅមិនទាន់បានសម្លាប់សក្កាយទិដ្ឋិ ។ ឈ្មោះថា* **បុថុជ្ជន** *ព្រោះអត្ថថា ជាពួកជនដែលចាំសម្លឹងមើលមុខ (ស្វែងរក) សាស្តាផ្សេងៗ ។ ឈ្មោះថា* **បុថុជ្ជន** *ព្រោះអត្ថថា*

ជាពួកជនដែលចេញទៅចាកគតិទាំងពួងមិនបាន ។ ឈ្មោះថា **បុថុជ្ជន** ព្រោះអត្ថថា ជាពួកជនសាងអភិសង្ខារផ្សេងៗ ។ ឈ្មោះថា **បុថុជ្ជន** ព្រោះអត្ថថា ជាពួកជនត្រូវអន្លង់ឱឃៈផ្សេងៗ បន្សាត់ទៅ ។ ឈ្មោះថា **បុថុជ្ជន** ព្រោះអត្ថថា ជាពួកជនដែលក្ដៅក្រហាយ ដោយសេចក្ដីក្ដៅក្រហាយផ្សេងៗ ។ ឈ្មោះថា **បុថុជ្ជន** ព្រោះអត្ថថា ជាពួកជនដែលត្រូវដុតដោយសេចក្ដីក្ដៅក្រហាយផ្សេងៗ ។ ឈ្មោះថា **បុថុជ្ជន** ព្រោះអត្ថថា ជាពួកជនដែលប្រកបដោយតម្រេក សេចក្ដីត្រេកអរ សេចក្ដីស្រឡាញ់ ងប់ជ្រប់ ជាប់ ធ្លាក់ជំពាក់ក្នុងកាមគុណ ៥ ។ ឈ្មោះថា **បុថុជ្ជន** ព្រោះអត្ថថា ជាពួកជនត្រូវនីវរណៈ ៥ រារាំងហើយ ឡោមព័ទ្ធហើយ គ្របដណ្ដប់ហើយ បិទបាំងហើយ បិទបាំងទុកហើយ ឲ្យថយត្រឡប់ហើយ ។

ម្យ៉ាងទៀត ឈ្មោះថា **បុថុជ្ជន** ព្រោះពួកជនឈមចុះខាងក្នុងនៃជនទាំងឡាយហួសគណនា សុទ្ធតែបែរមុខចាកធម៌របស់ព្រះអរិយៈ និងមានការប្រព្រឹត្តធម៌ថោកទាបជានិច្ច ។ ម្យ៉ាងទៀត ឈ្មោះថា **បុថុជ្ជន** ព្រោះអត្ថថា ជនទេះ ជាអ្នកក្រាស់ ដល់នូវការរាប់ចែកទុកដោយឡែក គឺមិនទាក់ទងនឹងព្រះអរិយៈទាំងឡាយ ដែលប្រកបដោយគុណ មានសីល និងសុតៈជាដើម ។ បណ្ដាបុថុជ្ជនពីរពួកដែលលោកពោលថា

ព្រះពុទ្ធ ជាផៅពង្សនៃព្រះអាទិត្យ ត្រាស់បុថុជ្ជនពួកណា ជា ២ ពួក គឺអន្ធបុថុជ្ជន ១ កល្យាណបុថុជ្ជន ១ ដូច្នេះ ។

អន្ធបុថុជ្ជន បណ្ឌិតគប្បីជ្រាបថា ត្រាស់ហើយ ដោយពាក្យទាំង ២

នេះថា **អសុ្សតវា បុថុជ្ជនោ** ដោយប្រការដូច្នេះ ។

គប្បីជ្រាបវិនិច្ឆ័យក្នុងបទជាដើមថា **អរិយានំ អទស្សាវី** ដូចតទៅ ព្រះពុទ្ធទាំងឡាយ ព្រះបច្ចេកពុទ្ធទាំងឡាយ ពុទ្ធសាវកទាំងឡាយ ហៅថា ព្រះអរិយៈ ព្រោះឆ្ងាយចាកកិលេស ព្រោះមិនប្រព្រឹត្តទៅក្នុងផ្លូវវិនាស ព្រោះប្រព្រឹត្តទៅក្នុងផ្លូវចម្រើន និងព្រោះសត្វលោក ព្រមទាំងទេវលោកគប្បីចូលទៅរក តែក្នុងទីនេះ ព្រះអរិយៈ បានដល់ ព្រះពុទ្ធទាំងឡាយ ដូចព្រះតម្រាស់ថា **សទេវកេ ភិក្ខវេ លោកេ ។បេ។ តថាគតោ អរិយោតិ វុច្ចតិ** ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ តថាគត ។បេ។ បណ្ឌិតហៅថា អរិយៈក្នុងលោក ព្រមទាំងទេវលោក ដូច្នេះ ។

ចំណែកក្នុងពាក្យថា **សប្បុរិសា** នេះ ព្រះបច្ចេកពុទ្ធទាំងឡាយ សាវកនៃព្រះតថាគតទាំងឡាយ គប្បីជ្រាបថា ឈ្មោះថា សប្បុរស ។ ពិតហើយ ព្រះបច្ចេកពុទ្ធទាំងនោះជាដើម ឈ្មោះថា **សប្បុរស** ព្រោះអត្ថថា ជាបុរសស្អាត ដោយការប្រកបដោយលោកុត្តរគុណ ។ម្យ៉ាងទៀត សប្បុរសទាំងអស់នេះ ពោលជា ២ ចំណែក ពិតហើយ សូម្បីព្រះពុទ្ធទាំងឡាយ ក៏ឈ្មោះថា ជាព្រះអរិយៈ និងជាសប្បុរស ព្រះបច្ចេកពុទ្ធ និងពុទ្ធសាវករបស់ព្រះតថាគត ក៏ឈ្មោះថា ព្រះអរិយៈ និងជាសប្បុរស ដូចព្រះតម្រាស់ក្នុងសរភង្គជាតកថា

បុគ្គលណា ជាកតញ្ញូកតវេទី មានប្រាជ្ញា មានមិត្រល្អ មានការសេពគប់មាំ ធ្វើនូវកិច្ចដោយគោរព ចំពោះបុគ្គលអ្នកដល់នូវ

សេចក្តីទុក្ខ បណ្ឌិតទាំងឡាយ ពោលនូវបុគ្គលបែបនោះ ថាជា អ្នកសប្បុរស ដូច្នេះ ។

ដោយពាក្យមានប្រមាណប៉ុណ្ណេះថា មានមិត្រល្អ មានការសេពគប់មាំ ដូច្នេះ ត្រាស់ដល់សាវ័ករបស់ព្រះពុទ្ធ ដោយគុណ មានភាពជាកតញ្ញូជាដើម ត្រាស់ដល់ព្រះពុទ្ធ និងព្រះបច្ចេកពុទ្ធ ដូច្នេះ ។ ឥឡូវនេះ គប្បីជ្រាបថា បុគ្គលណា មានប្រក្រតីមិនឃើញព្រះអរិយៈទាំងនោះ និងមិនមានសាធុការ ក្នុងការឃើញ បុគ្គលនោះ ឈ្មោះថា មិនបានឃើញពួកព្រះអរិយៈ ។ បុគ្គល អ្នកមិនបានឃើញព្រះអរិយៈនោះ មាន ២ យ៉ាង គឺមិនឃើញដោយចក្ខុ និង មិនឃើញដោយញាណ ក្នុងការមិនឃើញទាំង ២ យ៉ាងនោះ ក្នុងទីនេះ ទ្រង់ បំណងយកអ្នកមិនឃើញដោយញាណ ពិតហើយ ព្រះអរិយៈទាំងឡាយ សូម្បីបុគ្គលឃើញដោយមំសចក្ខុ ឬទិព្វចក្ខុ ក៏មិនឈ្មោះថា បានឃើញ ព្រោះ ចក្ខុទាំងនោះ កាន់យកត្រឹមតែពណ៌ (វណ្ណៈ) ជាអារម្មណ៍ មិនមែនព្រោះ មានភាពជាព្រះអរិយៈជាអារម្មណ៍ សូម្បីសត្វទាំងឡាយ មានឆ្កែស្រុក និង ឆ្កែចចកជាដើម ក៏រមែងឃើញព្រះអរិយៈទាំងឡាយដោយចក្ខុ តែសត្វទាំង នោះ មិនឈ្មោះថា ឃើញព្រះអរិយៈទាំងឡាយ ក្នុងសេចក្តីនោះ មានរឿង ដូចតទៅនេះ ជាឧទាហរណ៍ ។

បានឮថា ឧបដ្ឋាករបស់ភិក្ខុជាព្រះខីណាស្រព អ្នកនៅក្នុងវិហារចិត្ត-លបព៌ត ជាភិក្ខុបួសឯចាស់ ថ្ងៃមួយ កាលត្រាច់ទៅបិណ្ឌបាតជាមួយនឹង ព្រះថេរៈ ទទួលបាត្រចីវររបស់ព្រះថេរៈហើយ ក៏ដើរតាមក្រោយទៅ សួរ

ព្រះថេរៈថា បពិត្រលោកម្ចាស់ ឈ្មោះថា ព្រះអរិយៈទាំងឡាយ តើដូចម្តេច ព្រះថេរៈឆ្លើយថា មនុស្សចាស់ខ្លះ ក្នុងលោកនេះ ទទួលបាត្រចីវររបស់ព្រះអរិយៈទាំងឡាយ ធ្វើវត្តបដិបត្តិហើយ សូម្បីត្រាច់ទៅជាមួយគ្នា ក៏មិនស្គាល់ព្រះអរិយៈទាំងឡាយ ម្នាលអាវុសោ ព្រះអរិយៈទាំងឡាយ ដឹងបានដោយកម្រយ៉ាងនេះ ដូច្នេះ ។ សូម្បីព្រះថេរៈនិយាយយ៉ាងនេះ ភិក្ខុចាស់នោះ ក៏នៅតែមិនយល់ ។

ព្រោះហេតុនោះ ការឃើញដោយចក្ខុ មិនឈ្មោះថាឃើញ ការឃើញដោយញាណប៉ុណ្ណោះ ទើបឈ្មោះថា ឃើញ ដូចព្រះតម្រាស់ (សំយុត្ត-និកាយ ខន្ធវារវគ្គ) ថា ប្រយោជន៍អ្វីដោយកាយស្អុយ ដែលអ្នកឃើញហើយនេះ ។ ម្នាលវក្កលិ បុគ្គលណាមួយឃើញធម៌ បុគ្គលនោះ ឈ្មោះថាឃើញតថាគត ដូច្នេះ ព្រោះហេតុនោះ គប្បីជ្រាបថា បុគ្គលសូម្បីឃើញព្រះអរិយៈដោយចក្ខុ តែមិនឃើញនូវលក្ខណៈ មានការមិនទៀងជាដើម ដែលព្រះអរិយៈទាំងឡាយឃើញដោយញាណ និងមិនទាន់សម្រេចធម៌ដែលព្រះអរិយៈសម្រេចហើយ មិនឈ្មោះថា ឃើញព្រះអរិយៈទាំងឡាយ ព្រោះមិនឃើញធម៌ដែលធ្វើភាពជាព្រះអរិយៈ និងភាពជាព្រះអរិយៈ ដូច្នេះ ។

បទថា **អរិយធម្មស្ស អកោវិទោ** បានដល់ ភាពជាអ្នកមិនឈ្លាសក្នុងអរិយធម៌ មានសតិប្បដ្ឋានជាដើម ។

ក្នុងព្រះបាលីថា **អរិយធម្មេ អវិនីតោ** នេះ

ឈ្មោះថា វិន័យ មាន ២ យ៉ាង ក្នុងវិន័យ ២ យ៉ាងនេះ មួយ

យ៉ាងៗ ចែកចេញជា ៥ បុគ្គលនេះ លោកហៅថា អ្នកមិនបាន ទូន្មានខ្លួន ព្រោះការមិនមានវិន័យនោះ ដូច្នេះ ។

ពិតហើយ វិន័យមាន ២ យ៉ាង គឺ **សំវរវិនយ** និង **បហានវិនយ** បណ្ដាវិន័យទាំង ២ នេះ វិន័យនីមួយៗ ចែកចេញជា ៥ យ៉ាង ពិតហើយ សូម្បីសំវរវិន័យ ក៏មាន ៥ យ៉ាង គឺសីលសំវរៈ សេចក្ដីសង្រួមដោយសីល ១ សតិសំវរៈ សេចក្ដីសង្រួមដោយសតិ ១ ញាណសំវរៈ សេចក្ដីសង្រួមដោយញាណ ១ ខន្តិសំវរៈ សេចក្ដីសង្រួមដោយខន្តី ១ វីរិយសំវរៈ សេចក្ដីសង្រួមដោយសេចក្ដីព្យាយាម ១ ។

សូម្បីបហានវិន័យ ក៏មាន ៥ យ៉ាង គឺតទង្គប្បហាន ការលះដោយអង្គនៃវិបស្សនាញាណនោះ ១ វិក្ខម្ភនប្បហាន ការលះដោយការគ្របសង្កត់ ១ សមុច្ឆេទប្បហាន ការលះដោយអរិយមគ្គ ១ បដិបស្សទ្ធិប្បហាន ការលះដោយអរិយផល ១ និស្សរណប្បហាន ការលះដោយនិព្វាន ១ ។

បណ្ដាសំវរៈទាំង ៥ នោះ សំវរៈនេះថា ជាអ្នកព្រមព្រៀង មូលមិត្រដោយការសង្រួមក្នុងបាតិមោក្ខនេះ ដូច្នេះ ឈ្មោះថា **សីលសំវរៈ** ។ សំវរៈនេះថា រក្សានូវចក្ខុន្ទ្រិយ ដល់នូវការសង្រួមក្នុងចក្ខុន្ទ្រិយ ដូច្នេះ ឈ្មោះថា **សតិសំវរៈ** ។ សំវរៈនេះថា (ព្រះមានព្រះភាគដោះស្រាយថា ម្នាលអជិតៈ) សតិជាគ្រឿងទប់ខ្សែតណ្ហាទាំងឡាយនោះ ដែលមាននៅក្នុងលោក តថាគតពោលថា សតិជាគ្រឿងរាំងខ្សែតណ្ហាទាំងឡាយ បុគ្គលគប្បីបិទខ្សែតណ្ហាទាំងនោះដោយបញ្ញា ដូច្នេះ ឈ្មោះថា **ញាណសំវរៈ** ។ សំវរៈនេះថា អត់ធន់

ចំពោះត្រជាក់ ក្តៅ ដូច្នេះ ឈ្មោះថា **ខន្តិសំវរៈ** ។ សំវរៈនេះថា មិនឲ្យកើតមាននូវកាមវិតក្កដែលកើតឡើង ដូច្នេះ ឈ្មោះថា **វីរិយសំវរៈ** ។

សំវរៈទាំងអស់នេះ ត្រាស់ហៅថា **សំវរៈ** ព្រោះការពារ និងត្រាស់ហៅថា **វិនយ** ព្រោះនាំចេញនូវកាយទុច្ចរិតជាដើម ដែលគួរដល់ការរារាំង និងគួរដល់ការនាំចេញតាមសមគួរដល់ខ្លួន ។ បណ្ឌិតគប្បីជ្រាបថា សំវរ-វិន័យ ចែកចេញជា ៥ យ៉ាង ដោយប្រការដូច្នេះ ។

មួយទៀត ការលះធម៌ដែលមិនមានប្រយោជន៍នោះ ដោយវិបស្សនា-ញាណនោះៗ ក្នុងវិបស្សនាញាណទាំងឡាយ មាននាមរូបបរិច្ឆេទញ្ញាណជាដើម ព្រោះជាបដិបក្ខនឹងគ្នា ដូចការលះបោលនូវងងឹតដោយពន្លឺនៃប្រទីបដូច្នោះ តើលះដូចម្តេច គឺការលះសក្កាយទិដ្ឋិ ដោយកំណត់ចែកនាមរូប (នាម-រូបបរិច្ឆេទញ្ញាណ) លះបង់ទិដ្ឋិដែលឃើញថា នាមរូបមិនមានហេតុ និងមានហេតុមិនស្មើគ្នាដោយការកំណត់ដឹងបច្ច័យ (បច្ចយបរិគ្គហញ្ញាណ) លះសេចក្តីសង្ស័យដោយកង្ខាវិតរណញ្ញាណ ខាងក្រោយអំពីបច្ចយបរិគ្គហញ្ញាណនោះឯង លះសេចក្តីប្រកាន់មាំថា អញ របស់អញ ដោយកលាបសម្ម-សនញ្ញាណ លះសេចក្តីសម្គាល់ក្នុងវត្ថុដែលមិនមែនផ្លូវ ថាជាផ្លូវ ដោយកំណត់ផ្លូវ និងមិនមែនផ្លូវ (មគ្គាមគ្គញ្ញាណ) លះឧច្ឆេទទិដ្ឋិ ដោយឃើញការកើត (ឧទយទស្សនញ្ញាណ) លះបង់សស្សតទិដ្ឋិ ដោយឃើញការសូន្យ (វយទស្សនញ្ញាណ) លះបង់ការសម្គាល់ក្នុងវត្ថុដែលមានភ័យថា មិនមានភ័យ ដោយការឃើញថា មានភ័យ (ភយទស្សនញ្ញាណ) លះបង់

សេចក្ដីសម្គាល់ក្នុងវត្ថុគួរជាទីគាប់ចិត្ត ដោយការឃើញថាជាទោស (អាទីន-វទស្សនញ្ញាណ) លះបង់សេចក្ដីសម្គាល់ដ៏គួរជាទីគាប់ចិត្តក្រៃលែង ដោយនិព្វិទានុបស្សនាញាណ លះបង់ភាពជាអ្នកមិនប្រាថ្នានឹងរួចផុត ដោយមុញ្ចិតុ-កម្យតាញាណ លះបង់ភាពមិនព្រងើយកន្តើយក្នុងសង្ខារដោយឧបេក្ខាញាណ លះបង់ធម្មដ្ឋិតិ (បដិច្ចសមុប្បាទ) ដោយអនុលោមញ្ញាណ លះបង់ភាពជាបដិលោមដោយនិព្វាន លះបង់ការកាន់យកសង្ខារនិមិត្តដោយគោត្រភូញាណឯណា នេះឈ្មោះថា **តទង្គប្បហាន** ។

ការលះបង់ធម៌ មាននីវរណៈជាដើមនោះៗ ដោយហាមការប្រព្រឹត្តទៅនៃធម៌ មាននីវរណៈជាដើមនោះ ដោយសមាធិ ចែកជាឧបចារៈ និងអប្បនា ដូចការវែកចកលើផ្ទៃទឹកដោយការគ្រវីក្អម យ៉ាងណា នេះឈ្មោះថា **វិក្ខម្ភ-នប្បហាន** ។ ការលះបង់ពពួកកិលេស ដែលជាចំណែកសមុទ័យ ដែលត្រាស់ដោយន័យជាដើមថា ដើម្បីលះបង់នូវទិដ្ឋិ ដូច្នេះ ដោយមិនឲ្យប្រព្រឹត្តទៅជាដាច់ខាតក្នុងសន្តានរបស់ខ្លួន ដោយភាពជាមគ្គនោះៗ ព្រោះចម្រើនអរិយមគ្គ ៤ ហើយឯណា នេះឈ្មោះថា **សមុច្ឆេទប្បហាន** ។

ការដែលកិលេសទាំងឡាយ ស្ងប់រម្ងាប់ក្នុងខណៈនៃផលឯណា នេះឈ្មោះថា **បដិបស្សទ្ធិប្បហាន** ។

ព្រះនិព្វានដែលលះសង្ខតធម៌ទាំងពួងបានហើយ ព្រោះជាធម៌រលាស់បោលនូវសង្ខតធម៌ទាំងពួងចេញឯណា នេះឈ្មោះថា **និស្សរណប្បហាន** ។

ព្រោះការលះបង់ទាំងអស់នេះ ហៅថា **បហានវិន័យ** ព្រោះជាបហាន

ដោយអត្ថថា លះបង់ ជា **វិនយ** ដោយអត្ថថា កម្ចាត់ ។ មួយវិញទៀត បហាននេះ ហៅថា **បហានវិនយ** ព្រោះការកើតឡើងនៃវិន័យនោះ ដែលមានការប្រហារនោះៗ ។ បណ្ឌិតគប្បីជ្រាបថា **បហានវិនយ** ក៏ចែកបាន ៥ យ៉ាង ដោយប្រការដូច្នេះ ។

វិន័យនេះ ដោយសង្ខេប មាន ២ យ៉ាង ដោយការចែក មាន ១០ យ៉ាងនេះ រមែងមិនមានដល់បុថុជ្ជនដែលមិនចេះដឹងនោះ ព្រោះមានសំវរៈទម្លាយហើយ និងព្រោះលះបង់ធម៌ដែលគួរលះមិនទាន់បាន ព្រោះហេតុនោះទើបបុគ្គលនេះ លោកហៅថា អ្នកមិនបានទូន្មានខ្លួន ព្រោះការមិនមានវិន័យនោះ ដោយប្រការដូច្នេះ ។ សូម្បីក្នុងបទថា មិនបានឃើញពួកសប្បុរស មិនឈ្លាសវៃក្នុងសប្បុរិសធម៌ មិនបានទូន្មានខ្លួន ក្នុងសប្បុរិសធម៌នេះ ក៏ន័យនេះដូចគ្នា ព្រោះថា កាលពោលដោយអត្ថ ពាក្យថា ព្រះអរិយៈ និងសប្បុរសនេះ មិនមានហេតុដែលផ្សេងគ្នា ដូចកាលដែលពោលថា បុគ្គលពួកណា ជាព្រះអរិយៈ បុគ្គលពួកនោះឯង ឈ្មោះថា **សប្បុរស** បុគ្គលពួកណា ជាសប្បុរស បុគ្គលពួកនោះឯង ឈ្មោះថា **អរិយៈ** ធម៌ណា ជារបស់ព្រះអរិយៈ ធម៌នោះៗ ឯង ឈ្មោះថា ជារបស់សប្បុរស ធម៌ណា ជារបស់សប្បុរស ធម៌នោះៗ ឯង ឈ្មោះថា ជាធម៌របស់ព្រះអរិយៈ វិន័យទាំងឡាយណា ជាវិន័យរបស់ព្រះអរិយៈ វិន័យទាំងឡាយនោះឯង ជាវិន័យរបស់សប្បុរស វិន័យទាំងឡាយណា ជាវិន័យរបស់សប្បុរស វិន័យទាំងឡាយនោះឯង ជាវិន័យរបស់ព្រះអរិយៈ ។ ពាក្យថា **អរិយ** ឬពាក្យថា

សប្បុរស ក៏បានដល់ អរិយធម៌ ឬសប្បុរិសធម៌ ពាក្យថា **អរិយវិនយ** ឬ **សប្បុរិសវិនយ** នេះ ដូចគ្នាតែមួយ តាំងនៅក្នុងទីតែមួយស្មើគ្នា មានចំណែកស្មើគ្នា មានភាពតែមួយដូចគ្នានុ៎ះឯង ។

បទថា **រូបំ អត្តតោ សមនុបស្សតិ** សេចក្តីថា បុគ្គលពួកខ្លះ ក្នុងលោកនេះ រមែងឃើញរូបថាជាខ្លួន រមែងឃើញរូប និងខ្លួន មិនមែនជាភាវៈ ២ យ៉ាង គឺឃើញថា រូបយ៉ាងណា អញក៏យ៉ាងនោះ អញយ៉ាងណា រូបក៏យ៉ាងនោះ ប្រៀបដូចកាលប្រទីបប្រេងឆេះឡើង បុគ្គលរមែងឃើញអណ្តាតភ្លើង និងពណ៌ភ្លើងនោះ មិនមែនជា ២ យ៉ាង ថាអណ្តាតភ្លើង យ៉ាងណា ពណ៌ក៏យ៉ាងនោះ ពណ៌ភ្លើងយ៉ាងណា អណ្តាតភ្លើងក៏យ៉ាងនោះ ដូច្នេះ យ៉ាងណា បុគ្គលពួកខ្លះ ក្នុងលោកនេះ រមែងឃើញរូបជាដើម រមែងឃើញ ។បេ។ យ៉ាងនោះដូចគ្នា បុគ្គលរមែងឃើញរូបជាដើម ដោយការឃើញដែលជាមិច្ឆាទិដ្ឋិយ៉ាងនេះ ដោយប្រការដូច្នេះ ។

បទថា **រូបវន្តំ វា អត្តានំ** សេចក្តីថា បុគ្គលប្រកាន់អរូប ថាជាខ្លួន ទើបឃើញខ្លួននោះមានរូប ដូចឃើញដើមឈើមានស្រមោល ដូច្នោះ ។

បទថា **អត្តនិ វា រូបំ** សេចក្តីថា បុគ្គលកាន់យកអរូប (នាម) នុ៎ះឯង ថាជាខ្លួន ទើបឃើញរូបក្នុងខ្លួន ដូចឃើញក្លិនមានក្នុងផ្កា ដូច្នោះ ។

បទថា **រូបស្មឹ វា អត្តានំ** សេចក្តីថា បុគ្គលប្រកាន់យកអរូបនុ៎ះឯងថាជាខ្លួន ទើបឃើញខ្លួនក្នុងរូប ដូចឃើញកែវមណីក្នុងដប ដូច្នោះ ។ សូម្បីក្នុងខន្ធ មានវេទនាខន្ធជាដើម ក៏មានន័យនេះដូចគ្នា ។

បណ្ដាពាក្យទាំងនោះ ពាក្យថា រមែងយល់ឃើញរូបថាជាខ្លួន ទ្រង់ត្រាស់រូបសុទ្ធៗ ប៉ុណ្ណោះ ថាជាខ្លួន ។ ត្រាស់ថា អរូប ថាជាខ្លួន ក្នុងឋានៈទាំង ៧ នេះ គឺ **រូបវន្តំ វា អត្តានំ អត្តនិ វា រូបំ រូបស្មឹ វា អត្តានំ វេទនំ អត្តតោ ។បេ។ សញ្ញំ ... សង្ខារេ ... វិញ្ញាណំ អត្តតោ សមនុបស្សតិ** (ឃើញខ្លួនថាមានរូបខ្លះ ឃើញរូបថាមានក្នុងខ្លួនខ្លះ ឃើញខ្លួនថាមានក្នុងរូបខ្លះ យល់ឃើញវេទនាថាជាខ្លួន ។បេ។ យល់ឃើញសញ្ញា ... យល់ឃើញសង្ខារ ... យល់ឃើញវិញ្ញាណថាជាខ្លួន) ។ ត្រាស់សភាវៈដែលលាយឡំគ្នានៃរូប និងអរូប ថាជាខ្លួន ក្នុងឋានៈ ១២ ដោយអំណាចនៃខន្ធនីមួយៗ ៣ យ៉ាង ក្នុងខន្ធ ៤ យ៉ាងនេះថា ឃើញខ្លួនថាមានវេទនាខ្លះ ឃើញវេទនាថាមានក្នុងខ្លួនខ្លះ ឃើញខ្លួនថាមានក្នុងវេទនាខ្លះ ដូច្នេះ ។

បណ្ដាទិដ្ឋិទាំងនោះ ត្រាស់ឧច្ឆេទទិដ្ឋិ ក្នុងឋានៈទាំង ៥ គឺរមែងយល់ឃើញរូបថាជាខ្លួន យល់ឃើញវេទនាថាជាខ្លួន យល់ឃើញសញ្ញាថាជាខ្លួន យល់ឃើញសង្ខារថាជាខ្លួន យល់ឃើញវិញ្ញាណថាជាខ្លួន ដូច្នេះ ។ ត្រាស់សស្សតទិដ្ឋិក្នុងឋានៈដ៏សេស ។ ក្នុងទីនេះ ទើបជាភវទិដ្ឋិ ១៥ វិភវទិដ្ឋិ ៥ ដោយប្រការដូច្នេះ ។ ទិដ្ឋិទាំងអស់នោះ គប្បីជ្រាបថា ហាមមគ្គ តែមិនហាមសួគ៌ ដែលមគ្គទី ១ (សោតាបត្តិមគ្គ) គប្បីប្រហារ ។

[១៧២] បណ្ដាបទទាំងនោះ បទថា **សត្ថរិ កង្ខតិ** សេចក្ដីថា បុថុជ្ជនរមែងងឿងឆ្ងល់ក្នុងព្រះសរីរៈ ឬក្នុងគុណរបស់ព្រះសាស្ដា ឬទាំង ២ យ៉ាង ។ កាលងឿងឆ្ងល់ក្នុងព្រះសរីរៈ រមែងងឿងឆ្ងល់ថា ព្រះសរីរៈ ឈ្មោះ

ថា ប្រដាប់ដោយលក្ខណៈដ៏ប្រសើរ ៣២ ប្រការ មាន ឬមិនមានហ្ន៎ ដូច្នេះ ។ កាលងឿងឆ្ងល់ក្នុងព្រះគុណ រមែងងឿងឆ្ងល់ថា ព្រះសព្វញ្ញុតញ្ញាណដែលអាចដឹងអតីត អនាគត និងបច្ចុប្បន្ន មាន ឬមិនមានហ្ន៎ ដូច្នេះ ។ កាលងឿងឆ្ងល់ក្នុងវត្ថុទាំង ២ នោះ រមែងងឿងឆ្ងល់ថា ធម្មតាព្រះពុទ្ធដែលប្រកបដោយសេចក្តីសម្រេចនៃព្រះសរីរៈ ដ៏រុងរឿងដោយអនុព្យញ្ជនៈ ៨០ ឬព្រះរស្មីផ្សាយចេញទៅមួយព្យាម ទ្រង់ចាក់ធ្លុះព្រះសព្វញ្ញុតញ្ញាណ អាចដឹងញេយ្យធម៌ទាំងពួង ហើយតាំងនៅ ទ្រង់ជាអ្នកដឹកនាំសត្វលោក មាន ឬមិនមានហ្ន៎ ដូច្នេះ ពិតហើយ បុថុជ្ជននេះ កាលនៅងឿងឆ្ងល់ក្នុងអត្តភាព ឬក្នុងព្រះគុណរបស់ព្រះសម្មាសម្ពុទ្ធនោះ ឈ្មោះថា ងឿងឆ្ងល់ក្នុងវត្ថុទាំងពីរនេះ ។

បទថា **វិចិកិច្ឆតិ** សេចក្តីថា បុថុជ្ជនកាលមិនអាចសម្រេចអារម្មណ៍បាន រមែងពិបាក រមែងលំបាក ។ បទថា **នាធិមុច្ចតិ** បានដល់ រមែងមិនបានអធិមោក្ខ (ការចុះចិត្តស៊ប់) ក្នុងព្រះពុទ្ធនោះឯង ។ បទថា **នសម្បសីទតិ** បានដល់ មិនអាចធ្វើចិត្តដែលកករល្អក់ឲ្យជ្រះថ្លា គឺមិនជ្រះថ្លាក្នុងគុណទាំងឡាយ ។

ចំណែកក្នុងបទថា **ធម្មេ កង្ខតិ** ជាដើម គប្បីជ្រាបដូចតទៅនេះ កាលងឿងឆ្ងល់ថា ឈ្មោះថា អរិយមគ្គ ៤ ដែលលះកិលេស សាមញ្ញផល ៤ ដែលស្ងប់រម្ងាប់ចាកកិលេសទាំងឡាយ អមតមហានិព្វានដែលជាអារម្មណប្បច្ច័យដល់មគ្គ និងផល មាន ឬមិនមានហ្ន៎ ដូច្នេះក្តី កាលងឿងឆ្ងល់ថា ធម៌នេះ ជានិយ្យានិកធម៌ ជាធម៌នាំចេញ ឬជាអនិយ្យានិកធម៌ ជា

ធម៌មិននាំចេញហ្ន៎ ដូច្នេះក្ដី ឈ្មោះថា ងឿងឆ្ងល់ចំពោះព្រះធម៌ ។ កាលងឿងឆ្ងល់ថា សង្ឃរ័តន៍នេះ គឺបុគ្គលអ្នកតាំងនៅក្នុងមគ្គ ៤ ពួក តាំងនៅក្នុងផល ៤ ពួក មាន ឬមិនមានហ្ន៎ ដូច្នេះក្ដី កាលងឿងឆ្ងល់ថា ព្រះសង្ឃនេះ ជាអ្នកបដិបត្តិល្អ ឬបដិបត្តិអាក្រក់ហ្ន៎ ដូច្នេះក្ដី កាលងឿងឆ្ងល់ថា ផលនៃទានដែលប្រគេនក្នុងសង្ឃរ័តន៍នេះ មាន ឬមិនមានហ្ន៎ ដូច្នេះក្ដី ឈ្មោះថា ងឿងឆ្ងល់ចំពោះព្រះសង្ឃ ។ កាលងឿងឆ្ងល់ថា សិក្ខា ៣ មាន ឬមិនមានហ្ន៎ ដូច្នេះក្ដី កាលងឿងឆ្ងល់ថា ព្រោះការសិក្សាសិក្ខា ៣ ជាហេតុ អានិសង្ស មាន ឬមិនមែនហ្ន៎ ដូច្នេះក្ដី ឈ្មោះថា ងឿងឆ្ងល់ចំពោះសិក្ខា ។

ខន្ធ ធាតុ អាយតនៈ ដែលកន្លងទៅហើយ ហៅថា **បុព្វន្ត** ដែលនៅមិនទាន់មកដល់ ហៅថា **អបរន្ត** ។ បណ្ដាចំណែកទាំង ២ នោះ កាលងឿងឆ្ងល់ក្នុងខន្ធដែលជាចំណែកអតីតថា ខន្ធក្នុងចំណែកអតីតជាដើម មាន ឬមិនមានហ្ន៎ ដូច្នេះជាដើម ឈ្មោះថា ងឿងឆ្ងល់ក្នុងខន្ធជាដើម ។ កាលងឿងឆ្ងល់ក្នុងខន្ធដែលជាចំណែកអនាគតថា ខន្ធក្នុងចំណែកអនាគតជាដើម មាន ឬមិនមានហ្ន៎ ដូច្នេះជាដើម ឈ្មោះថា ងឿងឆ្ងល់ក្នុងខន្ធខាងចុង ។ កាលងឿងឆ្ងល់ក្នុងចំណែកទាំង ២ ឈ្មោះថា ងឿងឆ្ងល់ក្នុងខន្ធខាងដើម និងខន្ធខាងចុង ។ កាលងឿងឆ្ងល់ថា បច្ច័យវដ្ដៈមាន ១២ បទ មាន ឬមិនមានហ្ន៎ ឈ្មោះថា ងឿងឆ្ងល់ក្នុងពួកធម៌ដែលកើតឡើង ព្រោះអាស្រ័យនូវបច្ច័យនោះៗ ។ ក្នុងធម៌ដែលជាឥទប្បច្ចយតាជាដើមនោះ គប្បីជ្រាបវចនត្ថៈដូចតទៅនេះថា បច្ច័យទាំងឡាយរបស់ជរា និងមរណៈជាដើមទាំងនេះ ឈ្មោះ

ថា **ឥធប្បច្ចយា** ភាវៈនៃឥទប្បច្ចយាទាំងឡាយ ឈ្មោះថា **ឥធប្បច្ចយតា** ។ ម្យ៉ាងទៀត ឥទប្បច្ចយានុ៎ះឯង ឈ្មោះថា **ឥធប្បច្ចយតា** ។ ពាក្យថា **ឥធប្បច្ចយតា** នេះ ជាឈ្មោះរបស់ធម៌ មានជាតិជាដើម ។ ធម៌ទាំងឡាយដែលអាស្រ័យធម៌នោះៗ បណ្ដាធម៌ទាំងឡាយ មានជាតិជាដើម កើតឡើងព្រមហើយ ឈ្មោះថា ពួកធម៌ដែលកើតឡើង ព្រោះអាស្រ័យនូវបច្ច័យ ។ សេចក្ដីនេះ មានអធិប្បាយថា រមែងធ្លើងធ្លល់ក្នុងឥទប្បច្ចយតា និងក្នុងបដិច្ចសមុប្បន្នធម៌ ។

[១៧៣] បទថា **សីលេន** បានដល់ គោសីល (ប្រព្រឹត្តដូចគោ) ជាដើម ។ បទថា **វតេន** បានដល់ ដោយគោវត្តជាដើម ។ បទថា **សីលព្វតេន** បានដល់ ដោយបទទាំង ២ នោះ ។ បទថា **សុទ្ធិ** បានដល់ បរិសុទ្ធចាកកិលេស ម្យ៉ាងទៀត ព្រះនិព្វានប៉ុណ្ណោះ ជាសេចក្ដីបរិសុទ្ធដ៏ក្រៃលែង ។

[១៧៤] ក្នុងបទថា **តទេកដ្ឋា** នេះ បានដល់ ជាធុរៈ តាំងនៅជាមួយគ្នានៃការប្រហារ ។ ក្នុងព្រះបាលីនេះ ត្រាស់កិលេស ២ យ៉ាងប៉ុណ្ណោះ គឺទិដ្ឋិកិលេស និងវិចិកិច្ឆាកិលេស ចំណែកកិលេសទាំង ៨ នេះ គឺលោភៈ ទោសៈ មោហៈ មានៈ ថីនៈ ឧទ្ធច្ចៈ អហិរិកៈ អនោត្តប្បៈ ដែលមិនបានត្រាស់ បណ្ឌិតគប្បីនាំមកសម្ដែង ដ្បិតថា បណ្ដាកិលេសទាំងនេះ កាលទិដ្ឋិនិងវិចិកិច្ឆាត្រូវប្រហារ កិលេសទាំងអស់នេះ គឺលោភៈ ទោសៈ មោហៈ មានៈ ថីនៈ ឧទ្ធច្ចៈ អហិរិកៈ អនោត្តប្បៈដែលនាំទៅកាន់អបាយ ជាកិលេសតាំងនៅក្នុងឋានៈជាមួយគ្នា ក្នុងការប្រហារ រមែងត្រូវប្រហារ ។ ឯកិលេស

ដែលតាំងនៅក្នុងឋានៈជាមួយគ្នា ដោយកើតព្រមគ្នា ក៏គួរនាំមកសម្ដែង ព្រោះចិត្តទាំង ៥ ដួងនេះ គឺចិត្តដែលសហគតៈដោយទិដ្ឋិ ៤ និងចិត្តដែលសហគតៈដោយវិចិកិច្ឆា ១ រមែងត្រូវប្រហារដោយសោតាបត្តិមគ្គ ។ បណ្ដាចិត្តដែលសហគតៈដោយកិលេសទាំង ៥ នោះ កាលចិត្តដែលសហគតៈដោយទិដ្ឋិជាអសង្ខារិក ២ ត្រូវប្រហារកិលេសទាំងនេះ គឺលោភៈ ទោសៈ មោហៈ ឧទ្ធច្ចៈ អហិរិកៈ អនោត្តប្បៈ ដែលកើតព្រមគ្នានឹងអសង្ខារិកទិដ្ឋិចិត្តទាំង ២ នោះ ក៏រមែងត្រូវប្រហារ ដោយអំណាចនៃកិលេស ដែលតាំងនៅក្នុងឋានៈជាមួយគ្នា ដោយកើតព្រមគ្នា ។ ទិដ្ឋិកិលេសដ៏សេស និងវិចិកិច្ឆា-កិលេស ក៏រមែងត្រូវប្រហារដោយអំណាចកិលេស ដែលតាំងនៅក្នុងឋានៈជាមួយគ្នាដោយការលះ ។ កាលចិត្តដែលសម្បយុត្តដោយទិដ្ឋិ ប្រកបដោយសង្ខារទាំងឡាយត្រូវប្រហារ កិលេសទាំងនេះ គឺលោភៈ ទោសៈ មោហៈ ថីនៈ ឧទ្ធច្ចៈ អហិរិកៈ អនោត្តប្បៈ ដែលកើតព្រមជាមួយចិត្តទាំងនោះ រមែងត្រូវប្រហារ ដោយអំណាចនៃកិលេសដែលតាំងនៅក្នុងឋានៈជាមួយគ្នាដោយការកើតព្រមគ្នា ។ ទិដ្ឋិកិលេសដ៏សេស និងវិចិកិច្ឆាកិលេស ក៏រមែងត្រូវប្រហារដោយអំណាចនៃកិលេស ដែលតាំងនៅក្នុងឋានៈជាមួយគ្នាដោយការលះ ។ បុគ្គលរមែងបានកិលេសដែលតាំងនៅក្នុងឋានៈជាមួយគ្នា ដោយកើតព្រមគ្នា ក្នុងកិលេសដែលតាំងនៅក្នុងឋានៈជាមួយគ្នា ដោយការលះ ដោយប្រការដូច្នេះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបលោកនាំកិលេស ដែលតាំងនៅក្នុងឋានៈជាមួយគ្នា ដោយការកើតព្រមគ្នានេះមកសម្ដែង ។

បទថា **តំសម្បយុត្តោ** បានដល់ ដែលសម្បយុត្តដោយកិលេសទាំង ៨ នោះ ដែលតាំងនៅក្នុងឋានៈជាមួយគ្នានឹងសំយោជនៈ ៣ នោះ ។ ម្យ៉ាងទៀត គប្បីធ្វើការបែកសម្ដែងកិលេសដែលសម្បយុត្តដោយកិលេសនីមួយៗ យ៉ាងនេះ គឺសម្បយុត្តដោយលោភៈនោះ និងសម្បយុត្តដោយទោសៈនោះ ។ បណ្ដាកិលេសទាំងនោះ កាលកាន់យកលោភៈ ពួកកិលេសដែលជាសង្ខារក្ខន្ធនេះ គឺមោហៈ មានះ ថីនៈ ឧទ្ធច្ចៈ អហិរិកៈ អនោត្តប្បៈ ក៏ឈ្មោះថា សម្បយុត្តដោយលោភៈ ។ កាលកាន់យកទោសៈ ពួកកិលេសនេះ គឺមោហៈ ថីនៈ ឧទ្ធច្ចៈ អហិរិកៈ អនោត្តប្បៈ ក៏ឈ្មោះថា សម្បយុត្តដោយទោសៈ ។ កាលកាន់យកមោហៈ ពួកកិលេសនេះ គឺលោភៈ ទោសៈ មានះ ថីនៈ ឧទ្ធច្ចៈ អហិរិកៈ អនោត្តប្បៈ ក៏ឈ្មោះថា សម្បយុត្តដោយមោហៈ ។ កាលលោភកាន់យកមានះ ពួកកិលេសនេះ គឺលោភៈ ទោសៈ មោហៈ ថីនៈ ឧទ្ធច្ចៈ អហិរិកៈ អនោត្តប្បៈ ដែលកើតព្រមជាមួយនឹងមានះនោះ ក៏ឈ្មោះថា សម្បយុត្តដោយមានះ ។ ដោយឧបាយនេះ បណ្ឌិតគប្បីធ្វើការប្រកបថា សម្បយុត្តដោយថីនៈនោះ សម្បយុត្តដោយឧទ្ធច្ចៈនោះ សម្បយុត្តដោយអហិរិកៈនោះ សម្បយុត្តដោយអនោត្តប្បៈនោះ ។ បទថា **តំសមុដ្ឋានំ** បានដល់ តាំងឡើងដោយលោភៈនោះ ។បេ។ តាំងឡើងដោយអនោត្តប្បៈនោះ ។ ក្នុងបទថា **ឥមេ ធម្មា ទស្សនេន បហាតព្វា** នេះ សោតាបត្តិមគ្គ ឈ្មោះថា **ទស្សន** អធិប្បាយថា ធម៌ទាំងឡាយដែលសោតាបត្តិមគ្គនោះគប្បីប្រហារ ។ សួរថា ព្រោះហេតុអ្វី ទើបសោតាបត្តិមគ្គ ឈ្មោះថា **ទស្សន** ឆ្លើយថា

ព្រោះឃើញព្រះនិព្វានមុន ។ សួរថា គោត្រភូ ឃើញព្រះនិព្វានមុនគេ មិនមែនឬ ឆ្លើយថា មិនមែនមិនឃើញ តែឃើញហើយ មិនបានធ្វើកិច្ចដែលគួរធ្វើ ព្រោះមិនបានលះសំយោជនៈទាំងឡាយ ព្រោះហេតុនោះ ទើបមិនគួរពោលថា គោត្រភូញាណឃើញព្រះនិព្វានមុនគេ ។ ក្នុងសេចក្តីនេះ មានពួកអ្នកជនបទជាឧទាហរណ៍ ពួកអ្នកជនបទនោះ សូម្បីឃើញព្រះរាជាក្នុងទីណាមួយហើយ ទោះបីជាដូច្នោះ ក៏នៅតែពោលថា ខ្ញុំមិនទាន់បានចូលគាល់ព្រះរាជា ព្រោះនៅមិនទាន់បានធ្វើកិច្ចថ្វាយគ្រឿងបណ្ណាការឲ្យសម្រេច ។

បទថា **អវសេសោ លោភោ** បានដល់ លោភៈដែលសេសសល់អំពីសោតាបត្តិមគ្គប្រហារហើយ ។ សូម្បីក្នុងទោសៈ និងមោហៈជាដើម ក៏មានន័យនេះដូចគ្នា ព្រោះថា សោតាបត្តិមគ្គប្រហារកិលេស ដែលនាំទៅកាន់អបាយប៉ុណ្ណោះ ។ ដើម្បីទ្រង់សម្តែងកិលេសដទៃអំពីកិលេសដែលសេសសល់ទាំងនោះ ទើបត្រាស់ពាក្យនេះថា **តទេកដ្ឋា** ដូច្នេះ ។ បទថា **តទេកដ្ឋា** បានដល់ កិលេស ៥ យ៉ាង ដែលតាំងនៅក្នុងឋានៈជាមួយគ្នានឹងកិលេសទាំង ៣ នោះ ដែលមកក្នុងព្រះបាលីដោយសម្បយោគខ្លះ ដោយការលះខ្លះ ។

បទថា **នេវ ឧស្សេនេន ន ភាវនាយ** នេះ ព្រះមានព្រះភាគត្រាស់សំដៅយកភាវៈនៃធម៌ដែលមគ្គទាំងនោះ មិនគប្បីប្រហារ ដូចការប្រហារសំយោជនៈជាដើម ។ ចំណែកការប្រហារធម៌ មានកុសលជាដើមណាដែលទ្រង់អនុញ្ញាត (ក្នុងខុទ្ទកនិកាយ ចូឡនិទ្ទេស) ដោយន័យជាដើមថា ធម៌ទាំងឡាយណា គឺនាម និងរូប គប្បីកើតក្នុងសង្សារ មានទីបំផុតខាងដើម

ដែលគេមិនអាចដឹងបាន វៀរលែងតែកំណើត ៧ ចេញ ធម៌ទាំងនុ៎ះ រលត់ រម្ងាប់ ដល់នូវការវិនាស ស្ងប់ រម្ងាប់ ក្នុងសោតាបត្តិមគ្គនោះ ព្រោះកិរិយា រលត់អភិសង្ខារវិញ្ញាណ ដោយសោតាបត្តិមគ្គញាណ ដូច្នេះ គប្បីជ្រាបថា ការប្រហារនោះ លោកពោលសំដៅយកបរិយាយនេះថា ធម៌ទាំងឡាយណា គប្បីកើតឡើង ព្រោះមគ្គទាំងនោះ មិនទាន់បានអប់រំ ធម៌ទាំងឡាយនោះ ឈ្មោះថា លះបានហើយ ព្រោះការប្រហារកិលេសទាំងឡាយ ដែលជាធម៌ ជួយឧបការៈដោយភាពជាហេតុមានកម្លាំង (ឧបនិស្សយប្បច្ច័យ) ។

[១៧៥] ក្នុងទស្សនេនបហាតព្វហេតុកត្តិកៈ ព្រះមានព្រះភាគ ទ្រង់បញ្ចប់ដោយព្រះតម្រាស់ថា **ឥមេ ធម្មា ទស្សនេន បហាតព្វហេតុកា** នេះពួកធម៌មានហេតុត្រូវលះដោយទស្សនៈ ដូច្នេះហើយ ដើម្បីទ្រង់សម្តែង ធម៌ដែលគួរប្រហារហើយ សម្តែងហេតុធម៌ និងសហេតុកធម៌ ដោយធម៌ ដែលតាំងនៅក្នុងឋានៈជាមួយគ្នានឹងសំយោជនៈនោះ ទើបត្រាស់ពាក្យថា **តីណិ សញ្ញោជនានិ** ដូច្នេះជាដើមទៀត ។ បណ្តាហេតុធម៌ និងសហេតុកធម៌ ទាំងនោះ ក្នុងហេតុធម៌ដែលសោតាបត្តិមគ្គគប្បីប្រហារ មោហៈដែលសហគតៈ ដោយលោភៈ ក៏ជាធម៌មានលោភៈជាហេតុប្រកប មោហៈដែលសហគតៈ ដោយទោសៈ ក៏ជាធម៌មានទោសៈជាហេតុប្រកប មួយទៀត លោភៈ និង ទោសៈក៏ជាធម៌មានមោហៈជាហេតុប្រកប ព្រោះហេតុនោះ មោហៈដែល សហគតៈដោយលោភៈទាំងនោះជាដើម រមែងដល់នូវការសង្គ្រោះចូលក្នុងបទ នៃធម៌មានហេតុដែលទស្សនៈគប្បីប្រហារក៏ពិត តែមោហៈដែលសហគតៈ

ដោយវិចិកិច្ឆា ក៏ឈ្មោះថា ធម៌ជាហេតុតែម្យ៉ាង មិនមានហេតុប្រកប ព្រោះមិនមានហេតុដែលសម្បយុត្តដទៃ ព្រោះហេតុនោះ ដើម្បីទ្រង់សម្តែងការប្រហារមោហៈ ដែលសហគតៈដោយវិចិកិច្ឆានោះ ទើបត្រាស់ពាក្យថា **ឋបេត្វា ធម្មា ឯកហេតុកា** ដូច្នេះ ។

ក្នុងទុតិយបទ ព្រះមានព្រះភាគ ទ្រង់បំណងនឹងសម្តែងការប្រហារមោហៈ ដែលសហគតៈដោយឧទ្ធច្ចៈ ទើបត្រាស់ពាក្យថា **ឋបេត្វា ធម្មា ភាវេតាយ បហាតព្វហេតុ** ដូច្នេះ ដ្បិតថា មោហៈដែលសហគតៈដោយឧទ្ធច្ចៈនោះ ធ្វើសម្បយុត្តធម៌ជាមួយនឹងខ្លួនឲ្យជាសហេតុកៈ នឹងវិលទៅខាងក្រោយ នឹងចាត់ជាបហាតព្វហេតុកបទក៏មិនបាន ព្រោះមិនមានសម្បយុត្តហេតុដទៃ ដូចមោហៈដែលសហគតៈដោយវិចិកិច្ឆា ដូច្នោះ ។

ក្នុងតតិយបទ បទថា **អវសេសា អកុសលា** សេចក្តីថា ទ្រង់ធ្វើអកុសលសព្វដើម្បីរួមមោហៈទាំងឡាយ ដែលសហគតៈដោយវិចិកិច្ឆា និងឧទ្ធច្ចៈទៀត ព្រោះថា មោហៈទាំងនោះ មិនឈ្មោះថា មានហេតុដែលនឹងគប្បីលះ ព្រោះមិនមានសម្បយុត្តហេតុ ។

[១៧៩] គប្បីជ្រាបវិនិច្ឆ័យក្នុងបរិត្តារម្មណត្តិកៈដូចតទៅ

បទថា **អារព្ភ** បានដល់ ធ្វើឲ្យជាអារម្មណ៍ ពិតហើយ ខ្លួនឯងនឹងជាបរិត្តធម៌ក្តី ជាមហគ្គតធម៌ក្តី ធម៌ដែលធ្វើបរិត្តធម៌ទាំងឡាយឲ្យជាអារម្មណ៍កើតឡើង ឈ្មោះថា **បរិត្តារម្មណា** ។ ធម៌ដែលធ្វើមហគ្គតធម៌ទាំងឡាយឲ្យជាអារម្មណ៍កើតឡើង ឈ្មោះថា **មហគ្គតារម្មណា** ។ ធម៌ដែលធ្វើអប្ប-

មាណធម៌ទាំងឡាយឲ្យជាអារម្មណ៍កើតឡើង ឈ្មោះថា **អប្បមាណា-រម្មណា** ។ អធិប្បាយថា ធម៌ទាំងនោះ ជាបរិត្តខ្លះ ជាមហគ្គតៈខ្លះ ជាអប្បមាណខ្លះ ។

[១៨១] គប្បីជ្រាបវិនិច្ឆ័យក្នុងមិច្ឆត្តត្តិកៈដូចតទៅ

បទថា **អានន្តរិកានិ** នេះ ជាឈ្មោះនៃការធ្វើកម្ម គឺមាតុឃាតជាដើម ដែលជាធម៌ឲ្យផលដោយមិនមានអ្វីមករាំងបានឡើយ ដ្បិតថា កាលបុគ្គលធ្វើកម្មសូម្បីតែមួយ បណ្តាអនន្តរិយកម្មទាំងនោះ កម្មដទៃមិនអាចហាមអនន្តរិយកម្មនោះ ហើយឲ្យឱកាសដល់វិបាករបស់ខ្លួន ។ ពិតហើយ កាលស្ថាបសាងព្រះស្តូបមាស សូម្បីប៉ុនភ្នំសិនេរុ ឬសាងវិហារមានកំពែងសម្រេចដោយកែវប៉ុនចក្រវាល ហើយថ្វាយបច្ច័យ ៤ ដល់ភិក្ខុសង្ឃ មានព្រះពុទ្ធជាប្រធាន ដែលអង្គុយពេញទីនោះអស់មួយជីវិតក្តី កុសលកម្មនោះ ក៏មិនអាចហាមវិបាករបស់អនន្តរិយកម្មទាំងនោះបានឡើយ ។

បទថា **យា ច មិច្ឆាទិដ្ឋិ និយតា** បានដល់ ក្នុងអហេតុកវាទ អកិរិយវាទ នត្ថិកវាទទាំងឡាយ មិច្ឆាទិដ្ឋិឯណានីមួយ ដ្បិតថា ព្រះពុទ្ធទាំងឡាយមួយរយអង្គក្តី មួយពាន់អង្គក្តី ក៏មិនអាចធ្វើបុគ្គលដែលប្រកាន់មិច្ឆាទិដ្ឋិនោះឲ្យត្រាស់ដឹងបាន ។

[១៨២] គប្បីជ្រាបវិនិច្ឆ័យក្នុងមគ្គារម្មណត្តិកៈដូចតទៅ

បទថា **អរិយមគ្គំ អារព្ភ** បានដល់ ធ្វើលោកុត្តរមគ្គឲ្យជាអារម្មណ៍ ធម៌មានមគ្គជាអារម្មណ៍ទាំងនោះ ជាបរិត្តខ្លះ ជាមហគ្គតៈខ្លះ ។

ក្នុងមគ្គហេតុកនិទ្ទេស (ទុតិយបទ) គប្បីជ្រាបថា ទ្រង់សម្ដែងភាពដែលខន្ធទាំងឡាយ សម្បយុត្តដោយមគ្គ ជាសហេតុកៈ ដោយហេតុ ដោយអត្ថថា ជាបច្ច័យដោយន័យដំបូង ។ ទ្រង់សម្ដែងភាពដែលអង្គនៃមគ្គដ៏សេសជាសហេតុកៈ ដោយហេតុ ពោល គឺសម្មាទិដ្ឋិដែលជាមគ្គដោយន័យទី ២ ។ ទ្រង់សម្ដែងភាពដែលសម្មាទិដ្ឋិជាសហេតុកៈ ដោយបទថា ហេតុដែលកើតឡើងក្នុងមគ្គ ដោយន័យរបស់តតិយបទ ។

បទថា **អធិបតឹ ករិត្វា** បានដល់ ធ្វើឲ្យជាអារម្មណាធិបតី ។ ធម៌គឺចិត្ត និងចេតសិកទាំងនោះឯង ជាបរិត្តធម៌ដោយពិត ព្រោះថា ក្នុងវេលាដែលព្រះអរិយសាវ័កទាំងឡាយ ពិចារណាមគ្គរបស់ខ្លួនធ្វើឲ្យធ្ងន់ រមែងបានអរិយមគ្គដែលធ្វើឲ្យជាអារម្មណាធិបតី តែអរិយសាវ័ក កាលពិចារណាមគ្គរបស់អ្នកដទៃ ដោយចេតោបរិយញ្ញាណ សូម្បីធ្វើឲ្យធ្ងន់ ក៏ធ្វើឲ្យធ្ងន់ ដូចមគ្គដែលខ្លួនបាក់ចុះហើយមិនបាន សួរថា ព្រះអរិយសាវ័ក ឃើញព្រះតថាគតទ្រង់ធ្វើយមកប្បាដិហារិយ៍ រមែងធ្វើមគ្គរបស់ព្រះតថាគតឲ្យធ្ងន់ឬទេ ឆ្លើយថា រមែងធ្វើ តែធ្វើឲ្យធ្ងន់ដូចមគ្គរបស់ខ្លួនមិនបាន ។ ក្នុងពាក្យរបស់អដ្ឋកថានេះថា ព្រះអរហន្តមិនធ្វើធម៌អ្វីៗ ឲ្យធ្ងន់ វៀរតែមគ្គ ផល និងនិព្វាន ដូច្នេះ ជាការអធិប្បាយសេចក្ដីនេះនោះឯង ។

បទថា **វីមំសាធិបតេយ្យំ** នេះ ត្រាស់ដើម្បីសម្ដែងសហជាតាធិបតី ព្រោះថា កាលបុគ្គលចម្រើនមគ្គ ធ្វើឆន្ទៈឲ្យជាធំ ឆន្ទៈក៏ឈ្មោះថា ជាអធិបតី មិនជាមគ្គ ។ ធម៌ដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថា មានឆន្ទៈជាអធិបតី មិនមែនមានមគ្គ

ជាអធិបតី ។ សូម្បីក្នុងចិត្ត ក៏មានន័យនេះឯង តែកាលបុគ្គលចម្រើនមគ្គធ្វើវីមំសាឲ្យជាធំ វីមំសាជាអធិបតីផង ជាមគ្គផង ព្រោះហេតុនោះ ធម៌ដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថា មានមគ្គជាអធិបតី ។ សូម្បីក្នុងវិរិយៈ ក៏មានន័យនេះដូចគ្នា ។

[១៨៣] គប្បីជ្រាបវិនិច្ឆ័យក្នុងនិទ្ទេសនៃឧប្បន្នត្តិកៈដូចតទៅ

បទថា **ជាតា** បានដល់ កើតឡើងហើយ គឺបានអត្តភាពហើយ ។ បទថា **ភូតា** ជាដើម ជាវេវចនៈរបស់ពាក្យថា **ជាតា** ជាដើមនោះឯង ។ ពិតហើយ ការកើតនុ៎ះឯង ឈ្មោះថា **ភូតា** ព្រោះការកើតឡើងនៃភាវៈ ។ ឈ្មោះថា **សញ្ជាតា** ព្រោះកើតហើយក្នុងការប្រកបព្រមនៃបច្ច័យទាំងឡាយ ។ ឈ្មោះថា **និព្វត្តា** ព្រោះដល់លក្ខណៈនៃការកើតឡើង ។ ចំណែកពាក្យដែលត្រាស់ថា **អភិនិព្វត្តា** ទ្រង់បន្ថែមបទឧបសគ្គ ។ ដែលឈ្មោះថា **បាតុភូតា** ព្រោះជាសភាវៈប្រាកដហើយ មានហើយ ។ ដែលឈ្មោះថា **ឧប្បន្នា** ព្រោះផុតទៅអំពីអតីត ។ បទថា **សមុប្បន្នា** ទ្រង់បន្ថែមបទឧបសគ្គ ដែលឈ្មោះថា **ឧដ្ឋិតា** ព្រោះតាំងឡើងខាងលើ ដោយអត្ថថា កើតឡើងហើយនោះឯង ។ ឈ្មោះថា **សមុដ្ឋិតា** ព្រោះតាំងឡើងហើយ ដោយការប្រកបព្រមនៃបច្ច័យ ។ គប្បីជ្រាបហេតុក្នុងព្រះតម្រាស់ដដែលថា **ឧប្បន្នា** ទៀត ដោយន័យដែលធ្លាប់ពោលហើយនុ៎ះឯង ។

បទថា **ឧប្បន្នំសេន សង្គហិតា** បានដល់ ដល់នូវការរាប់ដោយចំណែកដែលកើតឡើងហើយ ។ បទថា **រូបំ វេទនា សញ្ញា សង្ខារា**

វិញ្ញាណំ នេះ ជាពាក្យសម្តែងសភាវៈរបស់ធម៌ទាំងនោះ ។

ក្នុងនិទ្ទេសនៃបទទី ២ គប្បីជ្រាបដោយន័យការបដិសេធធម៌ ដែលពោលហើយ ។ និទ្ទេសនៃបទទី ៣ មានសេចក្តីងាយយល់ហើយ ។

ព្រះមានព្រះភាគទ្រង់សម្តែងតិកៈនេះ ឲ្យគ្រប់ចំនួនដោយអំណាចកាលទាំងពីរ ។ ពិតហើយ វិបាកនៃកម្មដែលបានឱកាសហើយ មាន ២ យ៉ាង គឺ វិបាកដែលដល់ខណៈហើយ និងដែលមិនទាន់ដល់ហើយ ។ បណ្តាវិបាកកម្មទាំង ២ នោះ វិបាកដែលដល់ខណៈ (ទាំង ៣) ហើយ ឈ្មោះថា **ឧប្បន្ន** ។ វិបាកដែលមិនទាន់ដល់ហើយ ចូរកើតឡើងក្នុងលំដាប់នៃចិត្ត ឬក្នុងកាលឈានកន្លងទៅទៀតរាប់សែនកប្ប នឹងឈ្មោះថា មិនមាន រមែងប្រព្រឹត្តទៅមិនបាន ដោយអត្ថថា ជាសភាវៈមានបច្ច័យដែលពិតប្រាកដ ទើបឈ្មោះថាជាធម៌ដែលកើតឡើង (**ឧប្បាទិនោ**) ។ ដូចក្នុងព្រះបាលី (ទីឃនិកាយ សីលក្ខន្ធ) នេះថា ម្នាលបោដ្ឋបាទ ខ្លួនដែលគ្រោតគ្រាតមានរូប ប្រកបដោយមហាភូតរូប ៤ មានកពឡីង្ការាហារជាចំណីនេះ ចូរលើកទុកសិនចុះ កាលបើដូច្នោះ សញ្ញាដទៃរបស់បុរសនេះកើតឡើង សញ្ញាឯទៀតរលត់ទៅដូច្នេះ មូលកវគ្គសញ្ញារលត់ទៅហើយ ក្នុងបវត្តិកាលនៃកាមាវចរ សញ្ញាក្នុងអរូបភូមិក៏ពិត តែក្នុងកាលដែលសញ្ញាកាមាវចររលត់ហើយ សញ្ញាសម្បយុត្តដោយមូលកវគ្គនោះ នឹងកើតឡើងពិតប្រាកដ ព្រោះហេតុនោះ អត្តាពោល គឺអរូប ទើបមិនដល់នូវការរាប់ថា មិនមាន ទើបកើតថា ឈ្មោះថាតាំងនៅពិតប្រាកដ យ៉ាងណា វិបាកនៃកម្មដែលបានឱកាសហើយ មាន ២

យ៉ាង ។បេ។ ឈ្មោះថា រមែងមិនមាន រមែងប្រព្រឹត្តទៅមិនបាន ដោយអត្ថថា ជាសភាវៈមានបច្ច័យដ៏ពិតប្រាកដ ទើបឈ្មោះថា ជាធម៌ដែលកើតឡើង (**ឧប្បាទិនោ**)ក៏យ៉ាងនោះដូចគ្នា ។

បើកុសលកម្ម និងអកុសលកម្មដែលធ្វើហើយ គប្បីឲ្យវិបាកទាំងអស់សោត ឱកាសនៃកម្មដទៃក៏មិនគប្បីមាន ។ តែកម្មនោះ មាន ២ យ៉ាង គឺឲ្យវិបាកពិតប្រាកដ និងឲ្យវិបាកមិនពិតប្រាកដ ។

បណ្ដាកម្មដែលឲ្យវិបាកពិតប្រាកដ និងមិនពិតប្រាកដទាំងនោះ កម្មនោះគឺអនន្តរិយកម្ម ៥ សមាបត្តិ ៨ អរិយមគ្គ ៤ ឈ្មោះថា កម្មឲ្យវិបាកពិតប្រាកដ កម្មដែលឲ្យវិបាកដែលពិតប្រាកដនោះ ដល់ខណៈ (ទាំង ៣) ហើយក៏មាន ដែលនៅមិនទាន់ដល់ខណៈក៏មាន ។ ក្នុងកម្មទាំង ២ នោះ កម្មដែលដល់ខណៈ (ទាំង ៣) ហើយ ឈ្មោះថា **ឧប្បន្ន** ដែលនៅមិនទាន់ដល់ខណៈ ឈ្មោះថា **អនុប្បន្ន** ។ វិបាករបស់កម្មដែលនៅមិនទាន់កើតឡើងនោះ ចូរកើតឡើងក្នុងលំដាប់នៃចិត្ត ឬក្នុងកាលឈានកន្លងទៅទៀតរាប់សែនកប្ប កម្មដែលមិនទាន់កើតឡើងនោះ ឈ្មោះថា មិនកើតឡើងរមែងមិនមាន ព្រោះអត្ថថា ជាភាវៈមានបច្ច័យដែលពិតប្រាកដ ។ ធម៌នេះឯង ឈ្មោះថា នឹងកើតឡើង ។ មគ្គរបស់ព្រះមេត្តេយ្យពោធិសត្វ ឈ្មោះថា **អនុប្បន្ន** ផល ឈ្មោះថា ធម៌ទាំងឡាយនឹងកើតឡើងពិតប្រាកដ ។

[១៨៤] គប្បីជ្រាបវិនិច្ឆ័យក្នុងនិទ្ទេសនៃអតីតត្តិកៈដូចតទៅ

បទថា **អតីតា** បានដល់ កន្លងខណៈទាំង ៣ ទៅហើយ (ឧប្បា-

ទក្ខណៈ ឋិតិក្ខណៈ ភង្គក្ខណៈ) ។ បទថា **និរុទ្ធា** បានដល់ ដល់នូវសេចក្តីរលត់ហើយ ។ បទថា **វិគតា** បានដល់ ដល់នូវការមិនមានហើយ ឬប្រាសទៅហើយ ។ បទថា **វិបរិណតា** បានដល់ ដល់នូវការប្រែប្រួលដោយលះប្រក្រតីទៅ ។ ដែលឈ្មោះថា **អត្ថង្គតា** ព្រោះអត្ថថា ដល់ហើយនូវការស្ថិតនៅមិនបាន ពោល គឺការរលត់ ។ បទថា **អព្ភត្ថង្គតា** ទ្រង់បន្ថែមបទឧបសគ្គ ។ បទថា **ឧប្បជ្ជិត្វា វិគតា** បានដល់ កើតឡើងហើយប្រាសទៅហើយ ។ ព្រោះព្រះតម្រាស់ថា **អតីតា** ដដែលទៀត ខ្ញុំបានពោលហើយនោះឯង ។ ក្នុងធម៌មានអនាគតជាដើមខាងមុខ ក៏មានន័យនេះឯង ។ បទថា **អតីតំសេន សង្គហិតា** បានដល់ ដល់នូវការរាប់ដោយចំណែកនៃធម៌ដែលកន្លងហើយ ។ ធម៌ដែលកន្លងហើយទាំងនោះ តើដូចម្តេច ធម៌ដែលកន្លងទៅហើយទាំងនោះ គឺរូប វេទនា សញ្ញា សង្ខារ និងវិញ្ញាណ ។ សូម្បីក្នុងធម៌ដែលជាអនាគតជាដើមខាងមុខ ក៏មានន័យនេះដូចគ្នា ។

[១៨៥] គប្បីជ្រាបវិនិច្ឆ័យក្នុងនិទ្ទេសនៃអតីតារម្មណត្តិកៈដូចតទៅ ក្នុងបទទាំងឡាយ មានបទថា **អតីតេ ធម្មេ អារព្ភ** ជាដើម បណ្ឌិតគប្បីជ្រាបចំពោះបរិត្តធម៌ និងមហគ្គតធម៌ប៉ុណ្ណោះ ព្រោះថា ធម៌ គឺចិត្ត និងចេតសិកទាំងនោះ ប្រារព្ធធម៌ដែលជាអតីតជាដើមកើតឡើង ។

[១៨៦] គប្បីជ្រាបវិនិច្ឆ័យក្នុងនិទ្ទេសអជ្ឈត្តត្តិកៈដូចតទៅ

ដោយបទទាំងពីរថា **តេសំ តេសំ** បានដល់ ទ្រង់កំណត់យកសត្វទាំងអស់ ។ ទាំងពីរបទថា **អជ្ឈត្តំ បច្ចត្តំ** ជាឈ្មោះរបស់ធម៌ ដែលជាខាង

ក្នុង កើតក្នុងខ្លួន ។ បទថា **និយកា** បានដល់ កើតហើយដល់ខ្លួន ។ បទថា **បាដិបុគ្គលិកា** បានដល់ ជារបស់មានទៅចំពោះបុគ្គលនីមួយៗ ។ បទថា **ឧបាទិន្នា** បានដល់ ជារបស់តាំងនៅក្នុងសរីរៈ ពិតហើយ ធម៌ទាំងនោះកើតដោយកម្មក្តី មិនកើតដោយកម្មក្តី តែក្នុងអជ្ឈត្តត្តិកនិទ្ទេសនេះ ត្រាស់ថា **ឧបាទិន្ន** ដោយអំណាចតណ្ហាកាន់យក មានះប្រកាន់ និងទិដ្ឋិបរាមាសអង្អែលហើយ ។

បទថា **បរសត្តានំ** បានដល់ សត្វដ៏សេស វៀរខ្លួនឯង ។ បទថា **បរបុគ្គលានំ** ជាវេវចនៈរបស់បទថា **បរសត្តានំ** នុ៎ះឯង ។ ពាក្យដែលនៅសល់ ដូចពាក្យដែលបានពោលហើយនុ៎ះឯង ។ បទថា **តទុភយំ** កាត់បទជា **តំ ឧភយំ** ប្រែថា ធម៌ទាំង ២ នោះ ។

[១៨៧-១៨៨] ក្នុងបឋមបទ នៃអជ្ឈត្តារម្មណត្តិកៈ គប្បីជ្រាបធម៌ទាំងឡាយដែលជាបរិត្ត និងមហគ្គតៈ ក្នុងទុតិយបទ គប្បីជ្រាបធម៌ទាំងឡាយសូម្បីជាអប្បមាណផងដែរ ។ ក្នុងតតិយបទ គប្បីជ្រាបបរិត្តធម៌ និងមហគ្គតធម៌ប៉ុណ្ណោះ ។ តែអប្បមាណធម៌មិនធ្វើអារម្មណ៍ខាងក្រៅតាមកាល និងក្នុងខាងក្នុងតាមកាល (និព្វានជាកាលវិមុត្តិ) ។ និទ្ទេសនៃសនិទស្សនត្តិកៈ មានសេចក្តីងាយយល់ហើយ ៕

អដ្ឋកថាតិកនិក្ខេប ចប់

អភិធម្មបិដក

ហេតុគោច្ឆកៈ

[១៨៩] ពួកធម៌ជាហេតុ តើដូចម្តេច ។ កុសលហេតុ ៣ អកុសលហេតុ ៣ អព្យាកតហេតុ ៣ កាមាវចរហេតុ ៩ រូបាវចរហេតុ ៦ អរូបាវចរហេតុ ៦ អបរិយាបន្នហេតុ ៦ ។

[១៩០] បណ្តាហេតុទាំងនោះ កុសលហេតុ (ហេតុនៃកុសល) ៣ តើដូចម្តេច ។ អលោភៈ អទោសៈ អមោហៈ ។ បណ្តាកុសលហេតុទាំងនោះ អលោភៈ តើដូចម្តេច ។ ការមិនជាប់ជំពាក់ ការមិនជាប់ស្អិត ភាពនៃចិត្តមិនជាប់ជំពាក់ក្នុងអារម្មណ៍ ការមិនត្រេកអរ ការមិនរីករាយ ភាពនៃចិត្តមិនត្រេកអរក្នុងអារម្មណ៍ ការមិនសម្ងំរំពៃ សេចក្តីមិនលោភ ជាកុសលមូលណា នេះហៅថា អលោភៈ ។ បណ្តាកុសលមូលទាំងនោះ អទោសៈ តើដូចម្តេច ។ ការមិនប្រទូស្ត អាការមិនប្រទូស្ត ភាពនៃចិត្តមិនប្រទូស្តក្នុងអារម្មណ៍ ការមេត្រី ការរាប់អាន ភាពនៃចិត្តរាប់អាន ការអាណិត ការប្រព្រឹត្តអាណិត ភាពនៃចិត្តអាណិត ការស្វែងរកនូវប្រយោជន៍ ការអនុគ្រោះ ការមិនគុំកួន ការមិនបៀតបៀន សេចក្តីមិនប្រទូស្ត ជាកុសលមូលណា នេះហៅថា អទោសៈ ។ បណ្តាកុសលមូលទាំងនោះ អមោហៈ តើដូចម្តេច ។ ការដឹងច្បាស់ក្នុងទុក្ខ ដឹងច្បាស់ក្នុងទុក្ខសមុទយៈ ដឹងច្បាស់ក្នុងទុក្ខនិរោធ ដឹងច្បាស់ក្នុងទុក្ខនិរោធគាមិនីបដិបទា ដឹងច្បាស់ក្នុងខន្ធជាចំណែកខាងដើម ដឹងច្បាស់ក្នុងខន្ធជាចំណែកខាងចុង ដឹងច្បាស់ក្នុងខន្ធជាចំណែកខាងដើម និងខាងចុង ដឹងច្បាស់ក្នុងពួកធម៌ ដែលកើតឡើង ព្រោះអាស្រ័យបច្ច័យនោះៗ

(បដិច្ចសមុប្បន្នធម៌) និងបញ្ញា ការដឹងច្បាស់ ការសន្សំ ការប្រមូល ការពិចារណាធម៌ ការចំណាំ ការចំណាំជាប់ ការចំណាំស្អិទ្ធ ភាពជាបណ្ឌិត ការឈ្លាសវៃ ការប្រសប់ ការប៉ិនប៉ៅ ការគិតគូរ ការពិចារណា ប្រាជ្ញាដូចជាផែនដី ប្រាជ្ញាទម្លាយនូវកិលេស ធម្មជាតសម្រាប់ណែនាំ ការយល់ ការឃើញច្បាស់ ការដឹងខ្លួនច្បាស់លាស់ ការចាក់ធ្លុះ ការដឹងច្បាស់ ឥន្ទ្រិយ គឺបញ្ញា កម្លាំង គឺបញ្ញា គ្រឿងសស្ត្រា គឺបញ្ញា ប្រាសាទ គឺបញ្ញា ពន្លឺ គឺបញ្ញា រស្មី គឺបញ្ញា ប្រទីប គឺបញ្ញា កែវ គឺបញ្ញា សេចក្ដីមិនវង្វេង សេចក្ដីពិចារណាធម៌ សេចក្ដីឃើញត្រូវណា ដែលមានសភាពបែបនេះ នេះហៅថា អមោហៈ ។ នេះកុសលហេតុ ៣ ។

[១៩១] បណ្ដាហេតុទាំងនោះ អកុសលហេតុ ៣ តើដូចម្ដេច ។ លោភៈ ទោសៈ និងមោហៈ ។ បណ្ដាអកុសលហេតុទាំងនោះ លោភៈ តើដូចម្ដេច ។ តម្រេក ការត្រេកអរខ្លាំង ការជាប់ជំពាក់ក្នុងអារម្មណ៍ ការស្រើបស្រាល ការរីករាយ ការរីករាយខ្លាំង តម្រេកខ្លាំងនៃចិត្ត សេចក្ដីប្រាថ្នា ការជ្រុលជ្រប់ ការងល់ងប់ ការពាក់ព័ន្ធ ការរួបរឹត ការជាប់ជំពាក់ ការលិចចុះ ធម្មជាតនាំសត្វឲ្យកើតក្នុងភព មាយា ធម្មជាតបង្កើតសត្វ ធម្មជាតឲ្យសត្វប្រកបដោយទុក្ខ ធម្មជាតចាក់ស្រេះសត្វទុក បណ្ដាញ ការបង្ហូរ ការផ្សាយទៅកាន់អារម្មណ៍ផ្សេងៗ ចំណងចងសត្វទុក ការផ្សាយទៅក្នុងអារម្មណ៍ ធម្មជាតញុំាងសត្វឲ្យបម្រើន ធម្មជាតជាគម្រប់ពីរ ការតាំងចិត្តទុក ធម្មជាតនាំសត្វទៅកាន់ភព ធម្មជាតដូចជាព្រៃ ដូចជាព្រៃញាតស្បាត

ការមូលមិត្ត សេចក្តីស្រឡាញ់ ការអាឡោះអាល័យ ផោពង្សតទៅ ការប៉ុន ប៉ង ការប្រាថ្នា ភាពនៃចិត្តប៉ុនប៉ង ការប៉ុនប៉ងរូប ប៉ុនប៉ងសំឡេង ប៉ុនប៉ងក្លិន ប៉ុនប៉ងរស ប៉ុនប៉ងផ្សព្វ ប៉ុនប៉ងលាភ ប៉ុនប៉ងទ្រព្យ ប៉ុនប៉ងបុត្រ ប៉ុនប៉ងជីវិត ធម្មជាតច្ឆេទ្ធា ច្ឆេទ្ធាជ្រុល ច្ឆេទ្ធាខ្លាំង សេចក្តីច្ឆេទ្ធា អាការច្ឆេទ្ធា ភាពនៃចិត្តច្ឆេទ្ធា ការរុលត្បុល អាការរុលត្បុល ភាពនៃចិត្តរុលត្បុល ការញាប់ញ័រ កាចង់បានឲ្យសម្រេចប្រយោជន៍ ការត្រេកអរខុសគន្លងធម៌ ការលោភហួសកំណត់ ការត្រេកត្រអាល ការចង់បានមិនឈប់ ការប្រាថ្នាសេចក្តីស្រឡាញ់ ការប្រាថ្នា ព្រម ប្រាថ្នាក្នុងកាម ប្រាថ្នាក្នុងភព ប្រាថ្នាប្រាសចាកភព ប្រាថ្នាក្នុងរូបភព ប្រាថ្នាក្នុងអរូបភព ប្រាថ្នាក្នុងនិរោធ ប្រាថ្នារូប ប្រាថ្នាសំឡេង ប្រាថ្នាក្លិន ប្រាថ្នារស ប្រាថ្នាផ្សព្វ ប្រាថ្នាធម៌ កិលេសដូចជាជំនន់ គ្រឿងប្រកប គ្រឿងចងក្រង គ្រឿងប្រកាន់មាំ គ្រឿងរារាំងទូទៅ គ្រឿងរារាំងមិនសល់ គ្រឿងបិទបាំង គ្រឿងចង គ្រឿងសៅហ្មងខ្លាំង គ្រឿងដេកចាំ គ្រឿងស្ទាក់ដំណើរ តណ្ហាដូចជាវល្លិ ប្រាថ្នាផ្សេងៗ ឫសគល់នៃទុក្ខ ហេតុនៃទុក្ខ ហេតុជាដែនកើតនៃទុក្ខ អន្ទាក់នៃមារ ទុយនៃមារ អារម្មណ៍នៃមារ ស្ទឹង គឺតណ្ហា បណ្តាញ គឺតណ្ហា ខ្នោះ គឺតណ្ហា សមុទ្រ គឺតណ្ហា ការសម្លឹងរំពៃ សេចក្តីលោភ ជាអកុសលមូលណា នេះហៅថា លោភៈ ។ បណ្តាអកុសលមូលទាំងនោះ ទោសៈ តើដូចម្តេច ។ គំនុំកើតឡើងថា ជនឯណោះ បានប្រព្រឹត្តនូវកម្មមិនជាប្រយោជន៍ ដល់អាត្មាអញ គំនុំកើតឡើងថា ជនឯណោះ កំពុងប្រព្រឹត្តនូវកម្មមិនជាប្រយោជន៍ដល់

អាត្មាអញ គំនុំកើតឡើងថា ជនឯណោះ នឹងប្រព្រឹត្តនូវកម្មមិនជាប្រយោជន៍ដល់អាត្មាអញ គំនុំកើតឡើងថា ជនឯណោះ បានប្រព្រឹត្តនូវកម្មមិនជាប្រយោជន៍ដល់បុគ្គលជាទីស្រឡាញ់ ជាទីពេញចិត្ត របស់អាត្មាអញ ។បេ។ កំពុងប្រព្រឹត្តនូវកម្មមិនជាប្រយោជន៍ ។បេ។ គំនុំកើតឡើងថា ជនឯណោះ នឹងប្រព្រឹត្តនូវកម្មមិនជាប្រយោជន៍ ថាជនឯណោះ បានប្រព្រឹត្តនូវកម្មជាប្រយោជន៍ ដល់បុគ្គលមិនជាទីស្រឡាញ់ មិនជាទីពេញចិត្ត របស់អាត្មាអញ ។បេ។ កំពុងប្រព្រឹត្តនូវកម្មជាប្រយោជន៍ ។បេ។ គំនុំកើតឡើងថា ជនឯណោះ នឹងប្រព្រឹត្តនូវកម្មជាប្រយោជន៍ ឬក៏គំនុំឡើងក្នុងទីមិនគួរ ការគុំកួននៃចិត្ត ការគុំកួនតប សេចក្ដីថ្នាំងថ្នាក់ ការខឹងតប ការខឹងញាប់ញ័រ ការក្រោធខ្លាំង ក្រោធញាប់ញ័រ ការប្រទូស្ត ការប្រទូស្តតប ការប្រទូស្តគ្រប់យ៉ាង ការខូចចិត្ត ការប្រទូស្តនៃចិត្ត ការក្រោធ ការខឹង ភាពនៃចិត្តខឹង សេចក្ដីប្រទូស្ត អាការប្រទូស្ត ភាពនៃចិត្តប្រទូស្ត សេចក្ដីវិនាស អាការវិនាស ភាពនៃចិត្តវិនាស ការខឹង ការខឹងតប ភាពនៃចិត្តកាច ការខឹង ការតូចចិត្តណា ដែលមានសភាពបែបនេះ នេះហៅថា ទោសៈ ។ បណ្ដាអកុសលមូលទាំងនោះ មោហៈ តើដូចម្ដេច ។ ការមិនដឹងច្បាស់ក្នុងទុក្ខ មិនដឹងច្បាស់ក្នុងទុក្ខសមុទ័យ មិនដឹងច្បាស់ក្នុងទុក្ខនិរោធ មិនដឹងច្បាស់ក្នុងទុក្ខនិរោធគាមិនីបដិបទា មិនដឹងច្បាស់ក្នុងខន្ធជាចំណែកខាងដើម មិនដឹងច្បាស់ក្នុងខន្ធ ជាចំណែកខាងចុង មិនដឹងច្បាស់ក្នុងខន្ធជាចំណែកខាងដើម និងខាងចុង មិនដឹងច្បាស់ក្នុងពួកធម៌ដែលកើតឡើង ព្រោះអាស្រ័យបច្ច័យនោះៗ និងការ

មិនដឹងច្បាស់ ការមិនឃើញ ការមិនត្រាស់ដឹង ការមិនយល់ ការមិនត្រាស់ដឹងព្រម ការមិនចាក់ធ្លុះ ការមិនបានផ្ទៀងផ្ទាត់ ការមិនចុះចិត្តស៊ប់ ការមិនរំពឹងមើល ការមិនពិចារណា អំពើមិនជាក់ច្បាស់ ការយល់ស្មុគស្មាញ ភាពនៃចិត្តល្ងង់ ការមិនដឹងខ្លួន ការវង្វេង ការវង្វេងជ្រប់ ការក្លេចក្លាំង អវិជ្ជា (ការមិនដឹងច្បាស់) អន្លង់ គឺអវិជ្ជា ការប្រកប គឺអវិជ្ជា អនុស័យ គឺអវិជ្ជា ការស្ទាក់ជំពើរ គឺអវិជ្ជា គន្ទឹះ គឺអវិជ្ជា ការវង្វេង ជាអកុសលមូលណា ដែលមានសភាពបែបនេះ នេះហៅថា មោហៈ ។ នេះអកុសលហេតុ ៣ ។

[១៩២] បណ្តាហេតុទាំងនោះ អព្យាកតហេតុ ៣ តើដូចម្តេច ។ អលោភៈ អទោសៈ និងអមោហៈ ខាងវិបាកនៃកុសលធម៌ផង ខាងកិរិយាអព្យាកតធម៌ផង នេះអព្យាតកហេតុ ៣ ។

[១៩៣] បណ្តាហេតុទាំងនោះ កាមាវចរហេតុ ៩ តើដូចម្តេច ។ កុសលហេតុ ៣ អកុសលហេតុ ៣ អព្យាកតហេតុ ៣ នេះកាមាវចរហេតុ ៩ ។ បណ្តាហេតុទាំងនោះ រូបាវចរហេតុ ៦ តើដូចម្តេច ។ កុសលហេតុ ៣ អព្យាកតហេតុ ៣ នេះរូបាវចរហេតុ ៦ ។ បណ្តាហេតុទាំងនោះ អរូបាវចរហេតុ ៦ តើដូចម្តេច ។ កុសលហេតុ ៣ អព្យាតកហេតុ ៣ នេះអរូបាវចរហេតុ ៦ ។

[១៩៤] បណ្តាហេតុទាំងនោះ អបរិយាបន្នហេតុ ៦ តើដូចម្តេច ។ កុសលហេតុ ៣ អព្យាកតហេតុ ៣ នេះអបរិយាបន្នហេតុ ៦ ។ បណ្តាហេតុ

ទាំងនោះ កុសលហេតុ ៣ តើដូចម្តេច ។ អលោភៈ អទោសៈ និង អមោហៈ ។ បណ្តាកុសលហេតុទាំងនោះ អលោភៈ តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីមិនប្រាថ្នាជាប់ ការមិនជាប់ជំពាក់ ភាពនៃចិត្តមិនជាប់ជំពាក់ សេចក្តីមិនត្រេកអរខ្លាំង ការមិនត្រេកអរ ភាពនៃចិត្តមិនត្រេកអរ ការមិនសម្លឹងរំពៃ សេចក្តីមិនលោភ ជាកុសលមូលណា នេះហៅថា អលោភៈ ។ បណ្តាកុសលហេតុទាំងនោះ អទោសៈ តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីមិនប្រទូស្ត អាការមិនប្រទូស្ត ភាពនៃចិត្តមិនប្រទូស្ត ។បេ។ ការមិនគុំកួន ការមិនបៀតបៀន ការមិនខឹង ជាកុសលមូលណា នេះហៅថា អទោសៈ ។ បណ្តាកុសលហេតុទាំងនោះ អមោហៈ តើដូចម្តេច ។ ការដឹងច្បាស់ក្នុងកងទុក្ខ ដឹងច្បាស់ក្នុងទុក្ខសមុទ័យ ដឹងច្បាស់ក្នុងទុក្ខនិរោធ ដឹងច្បាស់ក្នុងទុក្ខនិរោធគាមិនីបដិបទា ដឹងច្បាស់ក្នុងខន្ធជាចំណែកខាងដើម ដឹងច្បាស់ក្នុងខន្ធជាចំណែកខាងចុង ដឹងច្បាស់ក្នុងខន្ធជាចំណែកខាងដើម និងខាងចុង ដឹងច្បាស់ក្នុងពួកធម៌ដែលកើតឡើង ព្រោះអាស្រ័យបច្ច័យនោះៗ និងបញ្ញា ការដឹងច្បាស់ ការសន្សំ ការប្រមូល ការពិចារណាធម៌ ការចំណាំ ការចំណាំស្និទ្ធ ការចំណាំចំពោះខ្លួន ភាពជាបណ្ឌិត ការឈ្លាសវៃ ប្រសប់ ប៉ិនប្រ៉ៅ គិតគូរពិចារណា ប្រាជ្ញាដូចផែនដី ប្រាជ្ញាទម្លាយនូវកិលេស ធម្មជាតសម្រាប់ដឹកនាំ ការយល់ឃើញច្បាស់ ដឹងខ្លួនច្បាស់លាស់ ចាក់ធ្លុះ បញ្ញា ឥន្ទ្រិយ គឺបញ្ញា កម្លាំង គឺបញ្ញា គ្រឿងសស្ត្រា គឺបញ្ញា ប្រាសាទ គឺបញ្ញា ពន្លឺ គឺបញ្ញា រស្មី គឺបញ្ញា ប្រទីប គឺបញ្ញា កែវ គឺបញ្ញា ការមិនវង្វេង ការពិចារណាធម៌

ការយល់ត្រូវអង្គនៃការត្រាស់ដឹង គឺការពិចារណាធម៌ អង្គនៃមគ្គ មគ្គ-បរិយាបន្នណា មានសភាពបែបនេះ នេះហៅថា អមោហៈ ។ នេះកុសល-ហេតុ ៣ ។ បណ្តាហេតុទាំងនោះ អព្យាកតហេតុ ៣ តើដូចម្តេច ។ អលោភៈ អទោសៈ និងអមោហៈ ខាងវិបាកនៃពួកកុសលធម៌ នេះអព្យា-កតហេតុ ៣ ។ នេះអបរិយាបន្នហេតុ ៦ ។

នេះពួកធម៌ជាហេតុ ។

[១៩៥] ពួកធម៌មិនមែនហេតុ តើដូចម្តេច ។ វៀរតែធម៌ទាំងនោះចេញ ពួកធម៌ដ៏សេសសល់ ជាកុសល អកុសល និងអព្យាក្រឹត ជាកាមាវចរ រូបាវចរ អរូបាវចរ អបរិយាបន្ន វេទនាខន្ធ ។បេ។ វិញ្ញាណក្ខន្ធ រូបទាំងអស់ និងអសង្ខតធាតុ នេះពួកធម៌មិនមែនហេតុ ។

[១៩៦] ពួកធម៌ប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងហេតុ តើដូចម្តេច ។ ពួកធម៌ណា ប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងហេតុ ដោយធម៌ទាំងនោះ និងវេទនាខន្ធ ។បេ។ វិញ្ញាណក្ខន្ធ នេះពួកធម៌ប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងហេតុ ។ ពួកធម៌មិនប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងហេតុ តើដូចម្តេច ។ ពួកធម៌ណា មិនប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងហេតុ ដោយធម៌ទាំងនោះ វេទនាខន្ធ ។បេ។ វិញ្ញាណក្ខន្ធ រូបទាំងអស់ និងអសង្ខតធាតុ នេះពួកធម៌មិនប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងហេតុ ។

[១៩៧] ពួកធម៌ប្រកបដោយហេតុ តើដូចម្តេច ។ ពួកធម៌ណា ប្រកបដោយធម៌ទាំងនោះ និងវេទនាខន្ធ ។បេ។ វិញ្ញាណក្ខន្ធ នេះពួកធម៌ប្រកបដោយហេតុ ។ ពួកធម៌ប្រាសចាកហេតុ តើដូចម្តេច ។ ពួកធម៌ណា

ប្រាសចាកធម៌ទាំងនោះ វេទនាខន្ធ ។បេ។ វិញ្ញាណក្ខន្ធ រូបទាំងអស់ និង អសង្ខតធាតុ នេះពួកធម៌ប្រាសចាកហេតុ ។

[១៩៨] ពួកធម៌ជាហេតុផង ប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងហេតុផង តើដូចម្ដេច ។ លោភៈជាហេតុផង ប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងហេតុផង ដោយមោហៈ ឯមោហៈជាហេតុផង ប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងហេតុផង ដោយលោភៈ ទោសៈ ជាហេតុផង ប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងហេតុផង ដោយមោហៈ ឯមោហៈជាហេតុ ផង ប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងហេតុផង ដោយទោសៈ អលោភៈ អទោសៈ និងអមោហៈ ជាហេតុផង ប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងហេតុទាំងនោះផង ទៅវិញ ទៅមក នេះពួកធម៌ជាហេតុផង ប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងហេតុផង ។ ពួកធម៌ គ្រាន់តែប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងហេតុ តែមិនមែនហេតុ តើដូចម្ដេច ។ ពួកធម៌ ណា ប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងហេតុ ដោយធម៌ទាំងនោះ វៀរតែធម៌ទាំងនោះ ចេញ និងវេទនាខន្ធ ។បេ។ វិញ្ញាណក្ខន្ធ នេះពួកធម៌គ្រាន់តែប្រព្រឹត្តទៅ ជាមួយនឹងហេតុ តែមិនមែនហេតុ ។

[១៩៩] ពួកធម៌ជាហេតុផង ប្រកបដោយហេតុផង តើដូចម្ដេច ។ លោភៈជាហេតុផង ប្រកបដោយហេតុផង ដោយមោហៈ ឯមោហៈជាហេតុ ផង ប្រកបដោយហេតុផង ដោយលោភៈ ទោសៈ ជាហេតុផង ប្រកបដោយ ហេតុផង ដោយមោហៈ ឯមោហៈជាហេតុផង ប្រកបដោយហេតុផង ដោយ ទោសៈ អលោភៈ អទោសៈ អមោហៈ ជាហេតុផង ប្រកបដោយហេតុទាំង នោះផង ទៅវិញទៅមក នេះពួកធម៌ជាហេតុផង ប្រកបដោយហេតុផង ។

ពួកធម៌គ្រាន់តែប្រកបដោយហេតុ តែមិនមែនហេតុ តើដូចម្តេច ។ ពួកធម៌ណា ប្រកបដោយធម៌ទាំងនោះ វៀរតែធម៌ទាំងនោះចេញ និងវេទនាខន្ធ ។បេ។ វិញ្ញាណក្ខន្ធ នេះពួកធម៌គ្រាន់តែប្រកបដោយហេតុ តែមិនមែនហេតុ។

[២០០] ពួកធម៌មិនមែនហេតុ តែប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងហេតុ តើដូចម្តេច ។ ពួកធម៌ណា មិនមែនហេតុ តែប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងហេតុ ដោយធម៌ទាំងនោះ និងវេទនាខន្ធ ។បេ។ វិញ្ញាណក្ខន្ធ នេះពួកធម៌មិនមែនហេតុ តែប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងហេតុ ។ ពួកធម៌មិនមែនហេតុ ទាំងមិនប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងហេតុ តើដូចម្តេច ។ ពួកធម៌ណា មិនមែនហេតុ ទាំងមិនប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងហេតុ ដោយធម៌ទាំងនោះ វេទនាខន្ធ ។បេ។ វិញ្ញាណក្ខន្ធ រូបទាំងអស់ និងអសង្ខតធាតុ នេះពួកធម៌មិនមែនហេតុ ទាំងមិនប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងហេតុ ។

អដ្ឋកថា

ទុកនិក្ខេប

ហេតុគោច្ឆកៈ

[១៨៩-២០០] *គប្បីជ្រាបវិនិច្ឆ័យនិទ្ទេសអទោសៈ ក្នុងហេតុគោច្ឆកទុកៈ ដូចតទៅ*

ធម៌ដែលឈ្មោះថា **មេត្តិ** *ដោយអំណាចនៃកិរិយាដែលស្និទ្ធស្នាល ។ អាការនៃមេត្តា ឈ្មោះថា* **មេត្តាយនា** ។ *ភាពជាមិត្តដែលព្រមព្រៀង ដោយមេត្តាដែលមេត្តាឲ្យប្រព្រឹត្តទៅ ឈ្មោះថា* **មេត្តាយិតត្តំ** ។ *ដែលឈ្មោះថា* **អនុទ្ទា** *ព្រោះអត្ថថា អើពើ គឺរមែងឃុំគ្រង ។ អាការដែលអាណិត ឈ្មោះថា* **អនុទ្ទាយនា** ។ *ភាវៈនៃកិរិយាដែលអាណិត ឈ្មោះថា* **អនុទ្ទាយិតត្តំ** ។ *ការស្វែងរកប្រយោជន៍ ឈ្មោះថា* **ហិតេសិតា** ។ *ឈ្មោះថា* **អនុកម្បា** *ដោយអំណាចការអនុគ្រោះ ។*

ព្រះអង្គត្រាស់ដល់មេត្តា ដែលសម្រេចឧបចារៈ និងអប្បនានោះឯង ដោយបទទាំងអស់នេះ ត្រាស់ដល់អទោសៈដែលជាលោកិយ និងលោកុត្តរ ដោយបទដ៏សេស ។

គប្បីជ្រាបវិនិច្ឆ័យក្នុងនិទ្ទេសអមោហៈដូចតទៅ

បទថា **ទុក្ខេ ញាណំ** *បានដល់ បញ្ញាក្នុងទុក្ខសច្ច ។ សូម្បីក្នុងបទជាដើមថា* **ទុក្ខសមុទយេ** *ជាដើម ក៏មានន័យនេះដូចគ្នា ។ បណ្តាការដឹង*

ក្នុងទុក្ខជាដើមនោះ ការដឹងច្បាស់ក្នុងទុក្ខ រមែងប្រព្រឹត្តទៅ ក្នុងការស្តាប់ ការយល់ ការចាក់ធ្លុះ និងការពិចារណា ការដឹងច្បាស់ក្នុងទុក្ខសមុទ័យ ក៏ប្រព្រឹត្តទៅយ៉ាងនោះ ។ តែការដឹងក្នុងនិរោធ រមែងប្រព្រឹត្តទៅ ព្រោះការស្តាប់ ការចាក់ធ្លុះ និងការពិចារណាទុំះឯង ការដឹងក្នុងទុក្ខនិរោធគាមិនីបដិបទាក៏ដូចគ្នា ។

បទថា **បុព្វន្តេ** បានដល់ ក្នុងចំណែកដែលកន្លងទៅហើយ ។ បទថា **អបរន្តេ** បានដល់ ក្នុងចំណែកដែលនៅមិនទាន់មកដល់ ។ បទថា **បុព្វន្តាបរន្តេ** បានដល់ ក្នុងចំណែកទាំង ២ នោះ ។ បទថា **ឥទប្បច្ចយតាបដិច្ចសមុប្បន្នេសុ ធម្មេសុ ញាណំ** បានដល់ ការដឹងក្នុងបច្ច័យទាំងឡាយ និងក្នុងធម៌ដែលកើតឡើង ព្រោះបច្ច័យទាំងឡាយយ៉ាងនេះថា នេះជាបច្ច័យ ធម៌នេះកើតឡើងព្រោះអាស្រ័យធម៌នេះ ដូច្នេះ ។

ក្នុងនិទ្ទេសនៃលោភៈ អត្ថនៃពាក្យទាំងឡាយ ដែលមិនធ្លាប់ពោលគប្បីជ្រាបដូចតទៅ

សភាវៈដែលឈ្មោះថា **រាគោ** ដោយអំណាចសេចក្តីត្រេកអរ ។ ដែលឈ្មោះថា **សារាគោ** ដោយអត្ថថា សេចក្តីត្រេកអរដ៏មានកម្លាំង ។ ដែលឈ្មោះថា **អនុនយោ** ព្រោះញុំាងសត្វទាំងឡាយឲ្យអនុលោមតាមក្នុងអារម្មណ៍ទាំងឡាយ ។ ដែលឈ្មោះថា **អនុរោធោ** ព្រោះអត្ថថា ពេញចិត្ត អធិប្បាយថា ធ្វើសត្វឲ្យប្រាថ្នា ។ ដែលឈ្មោះថា **នន្ទី** ព្រោះអត្ថថា ជាហេតុឲ្យសត្វរីករាយក្នុងភពណាមួយ ឬខ្លួនឯងក៏រីករាយ ។ សេចក្តីរីករាយ

នោះផង តម្រេក ដោយអត្ថថា សេចក្ដីត្រេកត្រអាលនោះផង ព្រោះហេតុនោះ ទើបឈ្មោះថា **ឆន្ទរាគោ** ក្នុងនន្ទីរាគៈនោះ តណ្ហាកើតឡើងម្ដងក្នុងអារម្មណ៍មួយ ឈ្មោះថា **នន្ទី** កាលកើតឡើងរឿយៗ ក៏ហៅថា **នន្ទីរាគ** ។ បទថា **ចិត្តស្ស សារាគោ** បានដល់ តម្រេកណា ដែលខ្ញុំធ្លាប់ពោលថា **សារាគោ** ដោយអត្ថថា សេចក្ដីត្រេកអរដែលមានកម្លាំង តម្រេកនោះ ជាតម្រេកខ្លាំងរបស់ចិត្តប៉ុណ្ណោះ មិនមែនរបស់សត្វ ។

សភាវៈដែលឈ្មោះថា **ឥច្ឆា** ព្រោះអត្ថថា ជាហេតុប្រាថ្នាក្នុងអារម្មណ៍ ។ ដែលឈ្មោះថា **មុច្ឆា** ព្រោះអត្ថថា ជាហេតុឲ្យសត្វងប់ងល់ព្រោះកិលេសដ៏មានកម្លាំង ។ ដែលឈ្មោះថា **អជ្ឈោសានំ** ដោយអំណាចការលេបឲ្យអស់ហើយប្រកាន់ ។ ដែលឈ្មោះថា **គេធោ** ព្រោះអត្ថថា ជាហេតុឲ្យសត្វប្រាថ្នាច្រើនដោយរាគៈនេះ គឺឲ្យដល់សេចក្ដីល្មោភ ។ ម្យ៉ាងទៀត ឈ្មោះថា **គេធោ** ដោយអត្ថថា ក្រាស់ ។ ពិតហើយ ពាក្យថា ព្រៃស្អុក (ក្រាស់) ពោលដោយអត្ថថា ក្រាស់នោះឯង ។ បទតទៅ គឺ **បលិគេធោ** ទ្រង់បន្ថែមឧបសគ្គ ។ ម្យ៉ាងទៀត ឈ្មោះថា **បលិគេធោ** ព្រោះអត្ថថា ជាសេចក្ដីប្រាថ្នាដោយចំណែកទាំងពួង ។ ដែលឈ្មោះថា **សង្គោ** ព្រោះអត្ថថា ជាហេតុឲ្យសត្វជាប់នៅ ម្យ៉ាងទៀត ឈ្មោះថា **សង្គោ** ដោយអត្ថថា ជាប់នៅ ។ ដែលឈ្មោះថា **បង្កោ** ដោយអត្ថថា លិចចុះ ។ ដែលឈ្មោះថា **ឯជា** ដោយអំណាចនៃការទាញមក ពិតហើយ លោកពោលថា ធម្មជាតដែលទាញមក រមែងទាញបុរសមកដើម្បីកើតឡើងចំពោះក្នុងភព

នោះៗ ដោយពិត ។ ដែលឈ្មោះថា **មាយា** *ដោយអត្ថថា បោកបញ្ឆោត សត្វលោក ។ ដែលឈ្មោះថា* **ជនិកា** *ដោយអត្ថថា ញ៉ាំងសត្វឲ្យកើត ក្នុងវដ្ដៈ ពិតហើយ ដូចព្រះតម្រាស់ (ក្នុងសំយុត្តនិកាយ សគាថវគ្គ) ថា តណ្ហាតែងញ៉ាំងបុរសឲ្យកើត ចិត្តរបស់បុរសនោះ តែងស្ទុះទៅ ដូច្នេះ ។ ដែលឈ្មោះថា* **សញ្ជននី** *ព្រោះអត្ថថា ប្រកបនូវសត្វទាំងឡាយដោយទុក្ខ រមែងឲ្យកើតក្នុងវដ្ដៈ ។ ដែលឈ្មោះថា* **សិព្វិនី** *ព្រោះអត្ថថា រមែងដោតក្រង សត្វដោយការបន្ត ពិតហើយ តណ្ហានេះ រមែងដោតក្រងសត្វ គឺធ្វើសត្វឲ្យ បន្តក្នុងវដ្ដៈ ដោយអំណាចចុតិ បដិសន្ធិ ដូចជាងដេរប៉ះសំពត់ចាស់នឹង សំពត់ចាស់ ព្រោះហេតុនោះ ទើបខ្ញុំពោលថា ធម្មជាតដោតក្រង ដោយអត្ថ ថា បន្ត ។ ដែលឈ្មោះថា* **ជាលិនី** *ព្រោះអត្ថថា បណ្ដាញ គឺអារម្មណ៍ មានប្រការច្រើន ឬថា បណ្ដាញ គឺការចូលទៅអន្ទះអន្ទែងនៃតណ្ហា ។*

ដែលឈ្មោះថា **សរិតា** *ព្រោះអត្ថថា ដូចស្ទឹងមានក្រសែខ្លួលខ្លាញ់ ដោយអត្ថថា ទាញមក ម្យ៉ាងទៀត ដែលឈ្មោះថា* **សរិតា** *ដោយអត្ថថា ទទឹកចិត្ត ដូចព្រះតម្រាស់ (ខុទ្ទកនិកាយ ធម្មបទ) ថា សោមនស្សទាំង ឡាយដែលផ្សាយទៅហើយផង ដែលប្រព្រឹត្តទៅ ដោយសេចក្ដីស្រឡាញ់ ផង រមែងមានដល់សត្វ ដូច្នេះ ។ ក្នុងព្រះបាលីនោះ មានអធិប្បាយដូច្នេះថា សោមនស្សដែលធ្វើនូវការរីករាយ និងការស្និទ្ធស្នាលគ្នា ។ តណ្ហាណា ផ្សាយទៅ ព្រោះហេតុនោះ តណ្ហានោះ ឈ្មោះថា វិសត្តិកា ។ តណ្ហាណា ដ៏ទូលាយ ព្រោះហេតុនោះ តណ្ហានោះ ឈ្មោះថា វិសត្តិកា ។ តណ្ហាណា*

ជ្រួតជ្រាបទៅ ព្រោះហេតុនោះ តណ្ហានោះ ឈ្មោះថា វិសត្តិកា ។ តណ្ហាណា អត់ទ្រាំ ព្រោះហេតុនោះ តណ្ហានោះ ឈ្មោះថា វិសត្តិកា ។ តណ្ហាណា ប្រមូលផ្សេងៗ ព្រោះហេតុនោះ តណ្ហានោះ ឈ្មោះថា វិសត្តិកា ។ តណ្ហាណា ញុំាងសត្វឲ្យពោលខុស ព្រោះហេតុនោះ តណ្ហានោះ ឈ្មោះថា វិសត្តិកា ។ តណ្ហាណា មានឫសគល់ជាពិស ព្រោះហេតុនោះ តណ្ហានោះ ឈ្មោះថា វិសត្តិកា ។ តណ្ហាណា មានផ្លែជាពិស ព្រោះហេតុនោះ តណ្ហានោះ ឈ្មោះថា វិសត្តិកា ។ តណ្ហាណា មានគ្រឿងបរិភោគជាពិស ព្រោះហេតុនោះ តណ្ហានោះ ឈ្មោះថា វិសត្តិកា ។ មួយទៀត តណ្ហានោះ ជាកិលេសជាតិទូលាយ បាចសាចទៅ ផ្សាយទៅ ក្នុងរូប សំឡេង ក្លិន រស ផ្សព្វ ក្នុងត្រកូល គណៈ[១] ដូច្នេះ ។ ដែលឈ្មោះថា **សុត្តំ** ព្រោះអត្ថថា ដូចសរសៃអំបោះដែលចងអណ្ដើក ដោយអត្ថថា ឲ្យដល់នូវសេចក្ដីសាបសូន្យ និងសេចក្ដីវិនាស សមដូចព្រះតម្រាស់ដែលត្រាស់ (ក្នុងសំយុត្តនិកាយ និទានវគ្គ) ថា ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ ពាក្យថា ខ្សែទ្រនុំះ ជាឈ្មោះនៃនន្ទិរាគ (តម្រេកដោយសេចក្ដីត្រេកត្រអាល) ដូច្នេះ ។ ដែលឈ្មោះថា **វិសដា** ដោយអត្ថថា ផ្សាយទៅក្នុងអារម្មណ៍ មានរូបជាដើម ។ ដែលឈ្មោះថា **អាយូហិនី** ព្រោះអត្ថថា ញុំាងសត្វឲ្យខ្វល់ខ្វាយ ដើម្បីការបានវត្ថុនោះៗ ។ ដែលឈ្មោះថា **ទុតិយា** ដោយអត្ថថា ជាសម្លាញ់ ព្រោះមិនឲ្យនឿយណាយ ។ ពិតហើយ តណ្ហានេះ រមែងមិនឲ្យសត្វទាំងឡាយ

១- ខុទ្ទកនិកាយ មហានិទ្ទេស ។

នឿយណាយក្នុងវដ្តៈ គឺឲ្យអភិរម្យ ដូចសម្លាញ់ជាទីស្រឡាញ់ ក្នុងទីដែលខ្ជួនទៅហើយ ដូច្នោះ ដោយហេតុនោះ ទើបត្រាស់ (ក្នុងអង្គុត្តរនិកាយ ចតុក្កនិបាត) ថា

បុរសមានតណ្ហាជាគម្រប់ពីរ អន្ទោលទៅ (ក្នុងសង្សារវដ្ត)
អស់កាលដ៏វែង រមែងមិនប្រព្រឹត្តកន្លងនូវសង្សារ គឺខន្ធ ធាតុ
អាយតនៈ ដែលមានក្នុងអត្តភាពនេះ និងខាងមុខ ដូច្នេះ ។

ដែលឈ្មោះថា **បណិធិ** ដោយអំណាចនៃការតាំងសេចក្តីប្រាថ្នា ។ ដែលឈ្មោះថា **ភវនេត្តិ** ព្រោះអត្ថថា នាំទៅកាន់ភព ពិតហើយ សត្វទាំងឡាយត្រូវតណ្ហានេះ នាំទៅកាន់ទីដែលខ្ជួនប្រាថ្នាហើយ ដូចគោទាំងឡាយដែលត្រូវខ្សែចង-ក ដូច្នោះ ។ ដែលឈ្មោះថា **វនំ** ព្រោះអត្ថថា រមែងប្រជុំ គឺរមែងគប់រក រមែងប្រកាន់នូវអារម្មណ៍នោះៗ ។ មួយទៀត ឈ្មោះថា **វនំ** ព្រោះអត្ថថា រមែងអង្វរ ។ បទថា **វនថោ** ទ្រង់បន្ថែមបទព្យញ្ជនៈ មួយទៀត ឈ្មោះថា **វនំ** ព្រោះអត្ថថា ដូចព្រៃ ដោយអត្ថថា ញុំាងទុក្ខដែលជាសេចក្តីវិនាសឲ្យតាំងឡើង និងដោយអត្ថថា ជាព្រៃស្អុក ។ ពាក្យថា **វនំ** នេះ ជាឈ្មោះរបស់តណ្ហាដ៏មានកម្លាំង ចំណែកតណ្ហាដែលមានកម្លាំងជាងនោះ ឈ្មោះថា **វនថោ** ដោយអត្ថថា ជាព្រៃស្អុក ដោយហេតុនោះ ទើបទ្រង់ត្រាស់ (ខុទ្ទកនិកាយ ធម្មបទ) ថា

អ្នកទាំងឡាយចូរកាត់កិលេសដូចជាព្រៃចេញ ចូរកុំកាត់ដើមឈើ
(ព្រោះ) ភ័យកើតអំពីកិលេសដូចជាព្រៃ ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ

អ្នកទាំងឡាយ ចូរកាត់កិលេសដូចជាព្រៃផង កិលេសដូចជាដើមឈើដុះក្នុងព្រៃផង ហើយចូរជាអ្នកកុំមានកិលេស ដូចជាព្រៃឡើយ ដូច្នេះ ។

តណ្ហានោះ ឈ្មោះថា **សន្ថវោ** ដោយអំណាចស្និទ្ធស្នាល អធិប្បាយថា ប្រឡូកប្រឡំ ។ សន្ថវៈនោះ មាន ២ យ៉ាង គឺ **តណ្ហាសន្ថវ ១ មិត្តសន្ថវ ១** ។

បណ្ដាសន្ថវៈទាំង ២ នោះ ក្នុងទីនេះ ទ្រង់ប្រាថ្នាយកតណ្ហាសន្ថវៈ ។ ដែលឈ្មោះថា **សិនេហោ** ដោយអំណាចសេចក្ដីស្នេហា ។ ដែលឈ្មោះថា **អបេក្ខា** ព្រោះអត្ថថា រមែងសម្លឹងដោយអំណាចការធ្វើសេចក្ដីអាល័យ សេចក្ដីនេះ សមដូចព្រះបាលីដែលត្រាស់ក្នុង (មហាសុទស្សនសូត្រ) ថា បពិត្រព្រះសម្មតិទេព នគរទាំង ៨៤០០០ របស់ព្រះអង្គនេះ មាននគរកុសាវតីរាជធានីជាប្រធាន បពិត្រព្រះសម្មតិទេព សូមព្រះអង្គបង្កើតនូវសេចក្ដីស្រឡាញ់ ចំពោះនគរទាំងនុ៎ះ សូមព្រះអង្គធ្វើនូវសេចក្ដីអាល័យក្នុងព្រះជីវិត ដូច្នេះ ក្នុងព្រះបាលីនេះ មានអធិប្បាយថា ចូរធ្វើសេចក្ដីអាល័យ ។

តណ្ហាដែលឈ្មោះថា **បដិពន្ធុ** ព្រោះអត្ថថា ចងចំពោះអារម្មណ៍នីមួយៗ ។ម្យ៉ាងទៀត ឈ្មោះថា **បដិពន្ធុ** ព្រោះអត្ថថា ជាផៅពង្សចំពោះបុគ្គលនីមួយៗ ដោយអត្ថថា ជាញាតិ ។ ពិតហើយ ឈ្មោះថា ផៅពង្សស្មើដោយតណ្ហា រមែងមិនមានដល់សត្វទាំងឡាយ ដោយអត្ថថា អាស្រ័យនៅជានិច្ច ។

ដែលឈ្មោះថា **អាសា** *ព្រោះប៉ុនប៉ងក្នុងអារម្មណ៍ទាំងឡាយ អធិប្បាយថា ព្រោះគ្របសង្កត់ និងព្រោះការបរិភោគមិនចេះឆ្អែត ។ ដែលឈ្មោះថា* **អាសិសនា** *ដោយអំណាចនៃសេចក្តីប្រាថ្នា ។ ភាវៈនៃសេចក្តីប្រាថ្នា ឈ្មោះថា* **អាសិសិតត្តំ** *។*

ឥឡូវនេះ ដើម្បីសម្តែងឋានៈនៃការប្រព្រឹត្តទៅរបស់តណ្ហានោះ ទើបត្រាស់ពាក្យជាដើមថា **រូបាសា** *ដូច្នេះ ។ ក្នុងព្រះបាលីជាដើមថា ការប៉ុនប៉ងរូបជាដើមនោះ គប្បីជ្រាបបទសូម្បី ៩ យ៉ាងនេះថា ការប៉ុនប៉ងរូប ឈ្មោះថា* **រូបាសា** *ដោយកាន់យកអត្ថនៃការប៉ុនប៉ងថា ឈ្មោះថា* **អាសា** *ដោយអំណាចនៃការប៉ុនប៉ង ។ បណ្តាបទទាំង ៩ នេះ ៥ បទខាងដើម ត្រាស់ដោយអំណាចបញ្ចកាមគុណ ។ បទទី ៦ ត្រាស់ដោយអំណាចសេចក្តីលោភក្នុងបរិក្ខារ បទទី ៦ នោះ ជារបស់ពួកបព្វជិត ដោយពិសេស ៣ បទតពីនោះ ជារបស់ពួកគ្រហស្ថ ដោយអំណាចនៃវត្ថុជាអារម្មណ៍មិនចេះឆ្អែត ព្រោះវត្ថុដែលជាទីស្រឡាញ់ក្រៃលែងជាងទ្រព្យ បុត្រ ជីវិត របស់ពួកគ្រហស្ថទាំងនោះ មិនមាន ។*

ឈ្មោះថា **ជប្បា** *ព្រោះអត្ថថា ញ៉ាំងសត្វឲ្យនិយាយខ្សឹបៗ យ៉ាងនេះថា នេះរបស់ខ្ញុំ នេះរបស់ខ្ញុំ ឬវត្ថុនេះ បុគ្គលឯណោះឲ្យដល់ខ្ញុំ វត្ថុនេះ បុគ្គលឯណោះឲ្យដល់ខ្ញុំ ដូច្នេះ ។ ពីរបទតអំពីនោះ គឺ* **បជប្បា អភិជប្បា** *ទ្រង់បន្ថែមឧបសគ្គចូលមក ។ តអំពីនោះទៅ ទ្រង់ត្រាស់ពាក្យថា* **ជប្បា** *ទៀត ព្រោះទ្រង់ប្រារព្ធដើម្បីនឹងចែកដោយអាការដទៃ ។ អាការខ្សឹប ឈ្មោះ*

ថា **ជប្បនា** ។ *ភាវៈនៃការខ្សឹប ឈ្មោះថា* **ជប្បិតត្តំ** ។ *ឈ្មោះថា* **លោលុបោ** *ព្រោះអត្ថថា ប្ញូន់ គឺទាញមកក្នុងអារម្មណ៍រឿយៗ ។ ភាវៈនៃការលោភលន់ ឈ្មោះថា* **លោលុប្បំ** ។ *អាការនៃការលោភលន់ ឈ្មោះថា* **លោលុប្បាយនា** ។ *ភាវៈនៃបុគ្គលដែលដល់ព្រមដោយការលោភលន់ ឈ្មោះថា* **លោលុប្បាយិតត្តំ** ។

បទថា **បុច្ចញ្ជិកតា** *សេចក្តីថា សត្វទាំងឡាយរមែងត្រាច់ញាប់ញ័រទៅ ដូចឆ្កែបក់កន្ទុយ ក្នុងទីជាទីតាំងនៃការចង់បានដោយតណ្ហាណា ពាក្យថា ការញាប់ញ័រនោះ ជាឈ្មោះនៃតណ្ហានោះ ដែលឲ្យកើតការញាប់ញ័រទៅ ។*

បទថា **សាធុកម្យតា** *សេចក្តីថា សភាវៈឲ្យចង់បានអារម្មណ៍ដែលគាប់ចិត្ត ដែលត្រេកអរនៃចិត្ត ព្រោះហេតុនោះ ទើបហៅថា សេចក្តីប្រាថ្នាក្នុងអារម្មណ៍ដែលល្អ ។ ភាវៈនៃសេចក្តីប្រាថ្នាក្នុងអារម្មណ៍ដែលល្អនោះ ឈ្មោះថា* **សាធុកម្យតា** ។ *តណ្ហាដែលឈ្មោះថា* **អធម្មរាគោ** *ព្រោះអត្ថថា តម្រេកក្នុងឋានៈដែលមិនគួរ មានមាតា និងមីងជាដើម ។ សេចក្តីលោភដែលកើតឡើង មានកម្លាំងខ្លាំង សូម្បីក្នុងឋានៈដែលគួរ ឈ្មោះថា* **វិសមលោភោ** *ម្យ៉ាងទៀត គប្បីជ្រាបថា ឆន្ទរាគ ដែលកើតឡើងក្នុងឋានៈដែលគួរក្តី ក្នុងឋានៈដែលមិនគួរក្តី ដោយព្រះបាលី (ក្នុងអភិធម្មវិភង្គ) ថា រាគៈជាធម្មជាតមិនរាបស្មើជាដើម ឈ្មោះថា* **អធម្មរាគោ** *ដោយអត្ថថា មិនជាធម៌ ឈ្មោះថា* **វិសមលោភោ** *ដោយអត្ថថា មិនស្មើ ។*

តណ្ហាដែលឈ្មោះថា **និកន្តិ** *ដោយអំណាចនៃការត្រេកត្រអាល ក្នុង*

អារម្មណ៍ទាំងឡាយ ។ អាការនៃការត្រេកត្រអាលក្នុងអារម្មណ៍ទាំងឡាយ ឈ្មោះថា **និកាមនា** ។ ឈ្មោះថា **បត្ថនា** ដោយអំណាចនៃការតាំងចិត្ត ។ ឈ្មោះថា **បិហនា** ដោយអំណាចនៃសេចក្តីប្រណែន ។ សេចក្តីប្រាថ្នាដោយល្អ ឈ្មោះថា **សម្បត្ថនា** ។ តណ្ហាក្នុងកាមគុណ ៥ ឈ្មោះថា **កាមតណ្ហា** តណ្ហាក្នុងរូបភព និងអរូបភព ឈ្មោះថា **ភវតណ្ហា** តណ្ហាក្នុងវិភវៈ ពោល គឺការដាច់សូន្យ ឈ្មោះថា **វិភវតណ្ហា** តណ្ហាក្នុងរូបភពសុទ្ធៗ តែម្យ៉ាង ឈ្មោះថា **រូបតណ្ហា** តណ្ហាក្នុងអរូបភព ឈ្មោះថា **អរូប-តណ្ហា** ។ សេចក្តីត្រេកអរ ប្រកបដោយឧច្ឆេទទិដ្ឋិ ឈ្មោះថា **ទិដ្ឋិរាគ** តណ្ហាក្នុងនិរោធ ឈ្មោះថា **និរោធតណ្ហា** តណ្ហាក្នុងរូប ឈ្មោះថា **រូបតណ្ហា** តណ្ហាក្នុងសំឡេង ឈ្មោះថា **សទ្ទតណ្ហា** តណ្ហាក្នុងក្លិន ឈ្មោះថា **គន្ធ-តណ្ហា** ។ សូម្បីក្នុងរសជាដើម ក៏មានន័យនេះឯង ។ ពាក្យថា ឱឃៈជាដើម មានសេចក្តីតាមដែលពោលហើយនុ៎ះឯង ។

ដែលឈ្មោះថា **អាវរណំ** ព្រោះអត្ថថា រារាំងនូវកុសលធម៌ទាំងឡាយ ។ ដែលឈ្មោះថា **ឆាទនំ** ដោយអំណាចការបិទបាំង ។ ដែលឈ្មោះថា **ពន្ធនំ** ព្រោះអត្ថថា រមែងចងសត្វក្នុងវដ្តៈ ។ ដែលឈ្មោះថា **ឧបក្កិ-លេសោ** ព្រោះចិត្តចូលជិតហើយទើងសៅហ្មង គឺធ្វើចិត្តឲ្យសៅហ្មង ។ ដែលឈ្មោះថា **អនុសយោ** ព្រោះអត្ថថា ដេកត្រាំ ដោយអត្ថថា មានកម្លាំង ។ ដែលឈ្មោះថា **បរិយុដ្ឋានំ** ព្រោះអត្ថថា កើតឡើង រឹតរុំចិត្ត អធិប្បាយថា គ្រប់គ្រងផ្លូវកុសល ដោយមិនឲ្យកុសលកើតឡើង ពិតហើយ ដូចក្នុងប្រយោគ

ជាដើមថា **ចោរោ មគ្គេ បរិយុដ្ឋឹសុ** ពួកចោរចាំស្ទាត់ត្រង់កណ្ដាលផ្លូវ **ធុត្តា មគ្គេ បរិយុដ្ឋឹសុ** ពួកអ្នកលេងចាំស្ទាត់ត្រង់កណ្ដាលផ្លូវ ដូច្នេះ ក្នុងទីនេះ ក៏ដូចគ្នា គប្បីជ្រាបបរិយុដ្ឋាន ដោយអត្ថថា គ្រប់គ្រងនូវផ្លូវ ។ តណ្ហាដែលឈ្មោះថា **លតា** ព្រោះអត្ថថា ដូចជាវល្លិ ដោយសេចក្ដីថា ព័ទ្ធព័ន្ធដោយជុំវិញ ។ តណ្ហានេះ ត្រាស់ហៅថា **លតា** ដែលមកហើយ (ក្នុងខុទ្ទកនិកាយ ធម្មបទ) ថា **លតា ឧព្ភិជ្ជ តិដ្ឋតិ** តណ្ហាដូចជាវល្លិដែលបែកខ្នែងឡើងតាំងនៅ ដូច្នេះ ។ ដែលឈ្មោះថា **វេវិច្ឆំ** ព្រោះអត្ថថា ប្រាថ្នាវត្ថុមានប្រការផ្សេងៗ ។ ដែលឈ្មោះថា **ទុក្ខមូលំ** ព្រោះអត្ថថា ជាមូលនៃវដ្ដទុក្ខ ។ ដែលឈ្មោះថា **ទុក្ខនិទានំ** ព្រោះអត្ថថា ជាហេតុកើតនៃទុក្ខនោះឯង ។ ដែលឈ្មោះថា **ទុក្ខប្បភវោ** ព្រោះអត្ថថា ទុក្ខនោះ រមែងកើតអំពីតណ្ហានេះ ។ ដែលឈ្មោះថា **បាសោ** ព្រោះអត្ថថា ដូចជាអន្ទាក់ ដោយអត្ថថា ចំណង ។ អន្ទាក់នៃមារ ឈ្មោះថា **មារបាសោ** ។ ដែលឈ្មោះថា **ពឡិសំ** ព្រោះអត្ថថា ដូចជាសន្ទូច ដោយអត្ថថា ខ្វាក់ចេញបានដោយក្រ ។ សន្ទូចរបស់មារ ឈ្មោះថា **មារពឡិសំ** ។ សត្វដែលត្រូវតណ្ហាគ្របសង្កត់ហើយ រមែងមិនឈានកន្លងវិស័យរបស់មារ មាររមែងមានអំណាចលើសត្វទាំងនោះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបដោយបរិយាយនេះ ហៅថា **មារវិសយោ** ព្រោះអត្ថថា ជាវិស័យនៃមារ ។

ស្ទឹង គឺតណ្ហា ដោយអត្ថថា ហូរទៅ ឈ្មោះថា **តណ្ហានទី** ។ បណ្ដាញ គឺតណ្ហា ដោយអត្ថថា គ្រប ឈ្មោះថា **តណ្ហាជាលំ** ។ សុនខទាំងឡាយ

ដែលគេយកខ្សែចង រមែងត្រូវនាំទៅតាមប្រាថ្នា យ៉ាងណា សត្វទាំងឡាយ ដែលត្រូវតណ្ហាចង ក៏យ៉ាងនោះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបតណ្ហានោះ ឈ្មោះថា **គទ្ទុលំ** ព្រោះដូចជាខ្សែ ដោយអត្ថថា ចងយ៉ាងមាំ ។ ខ្សែ គឺតណ្ហា ឈ្មោះថា **តណ្ហាគទ្ទុលំ** ។ សមុទ្រ គឺតណ្ហា ដោយអត្ថថា ឲ្យពេញបានដោយកម្រ ព្រោះហេតុនោះ ទើបឈ្មោះថា **តណ្ហាសមុទ្ទោ** ។

គប្បីជ្រាបវិនិច្ឆ័យក្នុងទោសនិទ្ទេសដូចតទៅ

បទថា **អនត្ថំ មេ អចរិ** គឺបានធ្វើសេចក្តីមិនចម្រើនដល់អាត្មាអញ ។ គប្បីជ្រាបសេចក្តីក្នុងបទទាំងពួង ដោយឧបាយនេះ ។ បទថា **អដ្ឋានេ វា បន អាឃាតោ** បានដល់ សេចក្តីក្រោធ រមែងកើតឡើងក្នុងឋានៈដែលមិនមែនហេតុ ពិតហើយ បុគ្គលពួកខ្លះ រមែងខឹងក្រោធក្នុងឋានៈដែលមិនមែនហេតុថា ភ្លៀងធ្លាក់ច្រើនពេក រមែងខឹងក្រោធថា ភ្លៀងមិនធ្លាក់ រមែងខឹងក្រោធថា ព្រះអាទិត្យក្តៅ រមែងខឹងក្រោធថា ព្រះអាទិត្យមិនក្តៅ កាលខ្យល់បក់ ក៏ខឹងក្រោធ ខ្យល់មិនបក់ ក៏ខឹងក្រោធ កាលមិនអាចនឹងបោសទីលាន ក៏ខឹងក្រោធស្លឹកពោធិទាំងឡាយ កាលមិនអាចនឹងឃ្លុំចីវរបាន ក៏ខឹងក្រោធ ខ្យល់ប៉ះទង្គិចដួល ក៏ខឹងក្រោធជង្គត់ឈើ ព្រោះហេតុនោះ ព្រះមានព្រះភាគ ទ្រង់សំដៅយកសេចក្តីក្រោធនេះ ទើបត្រាស់ថា **អដ្ឋានេ វា បន អាឃាតោ ជាយតិ** ដូច្នេះ ។ បណ្តាសេចក្តីក្រោធទាំងនោះ ការបែកធ្លាយនៃកម្មបថ រមែងមាន ព្រោះគំនុំកើតឡើង ប្រារព្ធសត្វទាំងឡាយក្នុងឋានៈ ៩ ខាងដើម តែគំនុំក្នុងអដ្ឋានៈ ដែលកើតក្នុងសង្ខារ រមែងមិនធ្វើការទម្លាយ

កម្មបថ ។

ទោសៈដែលឈ្មោះថា **ចិត្តអាឃាតោ** ព្រោះអត្ថថា កើតឡើងញាំងចិត្តឲ្យគុំកួន គំនុំដែលមានកម្លាំងជាងនោះ ឈ្មោះថា **បដិឃាតោ** ។ ដែលឈ្មោះថា **បដិឃំ** ដោយអំណាចសេចក្តីលំបាក ។ ដែលឈ្មោះថា **បដិវិរោធោ** ព្រោះអត្ថថា ចង្អៀតចង្អល់ ។ ដែលឈ្មោះថា **កោធោ** ដោយអំណាចនៃសេចក្តីក្រោធ ។ បទថា **បកោធោ សម្បកោធោ** ទ្រង់បន្ថែមបទឧបសគ្គ ។ ដែលឈ្មោះថា **ទោសោ** ដោយអំណាចការប្រទូស្ត ។ បទថា **បទោសោ សម្បទោសោ** ទ្រង់បន្ថែមបទឧបសគ្គ ។ បទថា **ចិត្តស្ស ព្យាបត្តិ** សេចក្តីថា អាការផ្លាស់ប្តូរផ្សេងៗ ព្រោះចិត្តវិបត្តិ ។ ឈ្មោះថា **មនោបទោសោ** ព្រោះអត្ថថា កើតឡើងប្រទូស្តចិត្ត ។ ដែលឈ្មោះថា **កោធោ** ដោយអំណាចនៃការក្រោធ ។ អាការនៃការក្រោធ ឈ្មោះថា **កុជ្ឈនា** ។ ភាវៈនៃចិត្តដែលក្រោធ ឈ្មោះថា **កុជ្ឈិតត្តំ** ។

ឥឡូវនេះ ដើម្បីទ្រង់សម្តែងន័យដែលត្រាស់ហើយក្នុងអកុសលនិទ្ទេស ទើបត្រាស់ពាក្យជាដើមថា **ទោសោ ទុស្សនា** ដូច្នេះ ព្រោះហេតុនោះ បណ្ឌិតគប្បីធ្វើការអធិប្បាយប្រកបក្នុងនិទ្ទេសនេះយ៉ាងនេះថា ទោសៈមានលក្ខណៈបែបនេះឯណា ដែលត្រាស់ក្នុងទីនេះថា ការគំកួននៃចិត្ត ។បេ។ ភាពនៃចិត្តខឹង និងដែលធ្លាប់ត្រាស់ហើយ ដោយន័យជាដើមថា សេចក្តីប្រទូស្ត អាការប្រទូស្ត នេះហៅថា **ទោសៈ** ដ្បិតថា កាលមានពាក្យដែលពោលយ៉ាងនេះ រមែងជាការដែលលោកបដិសេធនូវទោសក្នុងការនិយាយដដែល និទ្ទេសនៃ

មោហៈគប្បីជ្រាបដោយន័យដែលជាបដិបក្ខ នឹងពាក្យដែលពោលហើយក្នុងនិទ្ទេសនៃអមោហៈ និទ្ទេសនៃមោហៈនេះ នឹងមានជាក់ច្បាស់ក្នុងអដ្ឋកថានៃវិភង្គប្បករណ៍ ដោយអាការទាំងពួង ។

បទថា **តេហិ ធម្មេហិ យេ ធម្មា សហេតុកា** *សេចក្តីថា ធម៌ទាំងឡាយណាដែលជាហេតុក្តី មិនជាហេតុក្តីដទៃណា ឈ្មោះថា* **សហេតុកា** *ដោយធម៌ដែលជាហេតុទាំងនោះ ។ សូម្បីក្នុងបទថា* **អហេតុកា** *ក៏មានន័យនេះដូចគ្នា ។ ក្នុងទីនេះ ធម៌ដែលជាហេតុ រមែងជាហេតុនោះឯង និងជាធម៌មានហេតុ (សហេតុកៈ) ក្នុងការកើតព្រមគ្នា ៣ ហេតុ ឬ ២ ហេតុ ។ ចំណែកមោហៈដែលសហគតៈដោយវិចិកិច្ឆា និងឧទ្ធច្ចៈ ជាហេតុ តែមិនមានហេតុប្រកប ។ សូម្បីក្នុងនិទ្ទេសនៃទុកៈដែលសម្បយុត្តដោយហេតុ ក៏មានន័យនេះឯង ។*

អភិធម្មបិដក

ចូឡន្តរទុកៈ

[២០១] ពួកធម៌ប្រកបដោយបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ខន្ធ ៥ គឺរូបក្ខន្ធ វេទនាខន្ធ សញ្ញាខន្ធ សង្ខារក្ខន្ធ វិញ្ញាណក្ខន្ធ នេះពួកធម៌ប្រកបដោយបច្ច័យ ។ ពួកធម៌មិនមានបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ អសង្ខតធាតុ នេះពួកធម៌មិនមានបច្ច័យ ។

[២០២] ពួកធម៌មានបច្ច័យតាក់តែង តើដូចម្តេច ។ ពួកធម៌ណាប្រកបដោយបច្ច័យ ធម៌ទាំងនោះ ជាធម៌មានបច្ច័យតាក់តែង ។ ពួកធម៌មិនមានបច្ច័យតាក់តែង តើដូចម្តេច ។ ធម៌ណា មិនមានបច្ច័យ ធម៌នោះឯងជាធម៌មិនមានបច្ច័យតាក់តែង ។

[២០៣] ពួកធម៌ប្រកបដោយការឃើញ តើដូចម្តេច ។ រូបាយតនៈ នេះពួកធម៌ប្រកបដោយការឃើញ ។ ពួកធម៌មិនប្រកបដោយការឃើញ តើដូចម្តេច ។ ចក្ខាយតនៈ ។បេ។ ផោដ្ឋព្វាយតនៈ វេទនាខន្ធ ។បេ។ វិញ្ញាណក្ខន្ធ រូបជាអនិទស្សនៈ ជាអប្បដិឃៈ រាប់បញ្ចូលក្នុងធម្មាយតនៈ និងអសង្ខតធាតុ នេះពួកធម៌មិនប្រកបដោយការឃើញ ។

[២០៤] ពួកធម៌ប្រកបដោយការប៉ះពាល់ តើដូចម្តេច ។ ចក្ខាយតនៈ ។បេ។ ផោដ្ឋព្វាយតនៈ នេះពួកធម៌ប្រកបដោយការប៉ះពាល់ ពួកធម៌មិនប្រកបដោយការប៉ះពាល់ តើដូចម្តេច ។ វេទនាខន្ធ ។បេ។ វិញ្ញាណក្ខន្ធ រូបជាអនិទស្សនៈ ជាអប្បដិឃៈ រាប់បញ្ចូលក្នុងធម្មាយតនៈ និងអសង្ខធាតុ នេះពួកធម៌មិនប្រកបដោយការប៉ះពាល់ ។

[២០៥] ពួកធម៌មានរូប តើដូចម្តេច ។ មហាភូតរូប ៤ និងរូបដែលអាស្រ័យនូវមហាភូតរូបទាំង ៤ នេះពួកធម៌មានរូប ។ ពួកធម៌មិនមានរូប តើដូចម្តេច ។ វេទនាខន្ធ ។បេ។ វិញ្ញាណក្ខន្ធ និងអសង្ខតធាតុ នេះពួកធម៌មិនមានរូប ។

[២០៦] ពួកធម៌ជាលោកិយ តើដូចម្តេច ។ ពួកធម៌ប្រកបដោយអាសវៈ ជាកុសល អកុសល និងអព្យាក្រឹត ជាកាមាវចរ រូបាវចរ អរូបាវចរ និងរូបក្ខន្ធ ។បេ។ វិញ្ញាណក្ខន្ធ នេះពួកធម៌ជាលោកិយ ។ ពួកធម៌ជាលោកុត្តរ តើដូចម្តេច ។ មគ្គជាអបរិយាបន្នផង ផលដែលកើតអំពីមគ្គផង អសង្ខតធាតុផង នេះពួកធម៌ជាលោកុត្តរ ។

[២០៧] ពួកធម៌គួរដឹងច្បាស់ដោយវិញ្ញាណនីមួយ មិនគួរដឹងច្បាស់ដោយវិញ្ញាណនីមួយ តើដូចម្តេច ។ ពួកធម៌ណា ដែលគប្បីដឹងដោយចក្ខុវិញ្ញាណ ពួកធម៌នោះ មិនមែនបុគ្គលដឹងដោយសោតវិញ្ញាណទេ មួយទៀត ពួកធម៌ណា ដែលគប្បីដឹងដោយសោតវិញ្ញាណ ពួកធម៌នោះ មិនមែនបុគ្គលដឹងដោយចក្ខុវិញ្ញាណទេ ពួកធម៌ណា ដែលគប្បីដឹងដោយចក្ខុវិញ្ញាណ ពួកធម៌នោះ មិនមែនបុគ្គលដឹងដោយឃានវិញ្ញាណទេ មួយទៀត ពួកធម៌ណា ដែលគប្បីដឹងដោយឃានវិញ្ញាណ ពួកធម៌នោះ មិនមែនបុគ្គលដឹងដោយចក្ខុវិញ្ញាណទេ ពួកធម៌ណា ដែលគប្បីដឹងដោយចក្ខុវិញ្ញាណ ពួកធម៌នោះ មិនមែនបុគ្គលដឹងដោយជិវ្ហាវិញ្ញាណទេ មួយទៀត ពួកធម៌ណា ដែលគប្បីដឹងដោយជិវ្ហាវិញ្ញាណ ពួកធម៌នោះ មិនមែនបុគ្គលដឹងដោយចក្ខុវិញ្ញាណទេ

ពួកធម៌ណា ដែលគប្បីដឹងដោយចក្ខុវិញ្ញាណ ពួកធម៌នោះ មិនមែនបុគ្គលដឹងដោយកាយវិញ្ញាណទេ មួយទៀត ពួកធម៌ណា ដែលគប្បីដឹងដោយកាយ-វិញ្ញាណ ពួកធម៌នោះ មិនមែនបុគ្គលដឹងដោយចក្ខុវិញ្ញាណទេ ពួកធម៌ណា ដែលគប្បីដឹងដោយសោតវិញ្ញាណ ពួកធម៌នោះ មិនមែនបុគ្គលដឹងដោយឃានវិញ្ញាណទេ មួយទៀត ពួកធម៌ណា ដែលគប្បីដឹងដោយឃានវិញ្ញាណ ពួកធម៌នោះ មិនមែនបុគ្គលដឹងដោយសោតវិញ្ញាណទេ ពួកធម៌ណា ដែលគប្បីដឹងដោយសោតវិញ្ញាណ ពួកធម៌នោះ មិនមែនបុគ្គលដឹងដោយជិវ្ហា-វិញ្ញាណទេ មួយទៀត ពួកធម៌ណា ដែលគប្បីដឹងដោយជិវ្ហាវិញ្ញាណ ពួកធម៌នោះ មិនមែនបុគ្គលដឹងដោយសោតវិញ្ញាណទេ ពួកធម៌ណា ដែលគប្បីដឹងដោយសោតវិញ្ញាណ ពួកធម៌នោះ មិនមែនបុគ្គលដឹងដោយកាយវិញ្ញាណទេ មួយទៀត ពួកធម៌ណា ដែលគប្បីដឹងដោយកាយវិញ្ញាណ ពួកធម៌នោះ មិនមែនបុគ្គលដឹងដោយសោតវិញ្ញាណទេ ពួកធម៌ណា ដែលគប្បីដឹងដោយសោតវិញ្ញាណ ពួកធម៌នោះ មិនមែនបុគ្គលដឹងដោយចក្ខុវិញ្ញាណទេ មួយទៀត ពួកធម៌ណា ដែលគប្បីដឹងដោយចក្ខុវិញ្ញាណ ពួកធម៌នោះ មិនមែនបុគ្គលដឹងដោយសោតវិញ្ញាណទេ ពួកធម៌ណា ដែលគប្បីដឹងដោយឃាន-វិញ្ញាណ ពួកធម៌នោះ មិនមែនបុគ្គលដឹងដោយជិវ្ហាវិញ្ញាណទេ មួយទៀត ពួកធម៌ណា ដែលគប្បីដឹងដោយជិវ្ហាវិញ្ញាណ ពួកធម៌នោះ មិនមែនបុគ្គលដឹងដោយឃានវិញ្ញាណទេ ពួកធម៌ណា ដែលគប្បីដឹងដោយឃានវិញ្ញាណ ពួកធម៌នោះ មិនមែនបុគ្គលដឹងដោយកាយវិញ្ញាណទេ មួយទៀត ពួកធម៌ណា

ដែលគប្បីដឹងដោយកាយវិញ្ញាណ ពួកធម៌នោះ មិនមែនបុគ្គលដឹងដោយឃានវិញ្ញាណទេ ពួកធម៌ណា ដែលគប្បីដឹងដោយឃានវិញ្ញាណ ពួកធម៌នោះ មិនមែនបុគ្គលដឹងដោយចក្ខុវិញ្ញាណទេ មួយទៀត ពួកធម៌ណា ដែលគប្បីដឹងដោយចក្ខុវិញ្ញាណ ពួកធម៌នោះ មិនមែនបុគ្គលដឹងដោយឃាន-វិញ្ញាណទេ ពួកធម៌ណា ដែលគប្បីដឹងដោយឃានវិញ្ញាណ ពួកធម៌នោះ មិនមែនបុគ្គលដឹងដោយសោតវិញ្ញាណទេ មួយទៀត ពួកធម៌ណា ដែលគប្បីដឹងដោយសោតវិញ្ញាណ ពួកធម៌នោះ មិនមែនបុគ្គលដឹងដោយឃាន-វិញ្ញាណទេ ពួកធម៌ណា ដែលគប្បីដឹងដោយជិវ្ហាវិញ្ញាណ ពួកធម៌នោះ មិនមែនបុគ្គលដឹងដោយកាយវិញ្ញាណទេ មួយទៀត ពួកធម៌ណា ដែលគប្បីដឹងដោយកាយវិញ្ញាណ ពួកធម៌នោះ មិនមែនបុគ្គលដឹងដោយជិវ្ហាវិញ្ញាណទេ ពួកធម៌ណា ដែលគប្បីដឹងដោយជិវ្ហាវិញ្ញាណ ពួកធម៌នោះ មិនមែនបុគ្គលដឹងដោយចក្ខុវិញ្ញាណទេ មួយទៀត ពួកធម៌ណា ដែលគប្បីដឹងដោយចក្ខុ-វិញ្ញាណ ពួកធម៌នោះ មិនមែនបុគ្គលដឹងដោយជិវ្ហាវិញ្ញាណទេ ពួកធម៌ណា ដែលគប្បីដឹងដោយជិវ្ហាវិញ្ញាណ ពួកធម៌នោះ មិនមែនបុគ្គលដឹងដោយសោតវិញ្ញាណទេ មួយទៀត ពួកធម៌ណា ដែលគប្បីដឹងដោយសោត-វិញ្ញាណ ពួកធម៌នោះ មិនមែនបុគ្គលដឹងដោយជិវ្ហាវិញ្ញាណទេ ពួកធម៌ណា ដែលគប្បីដឹងដោយជិវ្ហាវិញ្ញាណ ពួកធម៌នោះ មិនមែនបុគ្គលដឹងដោយឃានវិញ្ញាណទេ មួយទៀត ពួកធម៌ណា ដែលគប្បីដឹងដាយឃានវិញ្ញាណ ពួកធម៌នោះ មិនមែនបុគ្គលដឹងដោយជិវ្ហាវិញ្ញាណទេ ពួកធម៌ណា ដែលគប្បី

ដឹងដោយកាយវិញ្ញាណ ពួកធម៌នោះ មិនមែនបុគ្គលដឹងដោយចក្ខុវិញ្ញាណទេ មួយទៀត ពួកធម៌ណា ដែលគប្បីដឹងដោយចក្ខុវិញ្ញាណ ពួកធម៌នោះ មិនមែនបុគ្គលដឹងដោយកាយវិញ្ញាណទេ ពួកធម៌ណា ដែលគប្បីដឹងដោយកាយវិញ្ញាណ ពួកធម៌នោះ មិនមែនបុគ្គលដឹងដោយសោតវិញ្ញាណទេ មួយទៀត ពួកធម៌ណា ដែលគប្បីដឹងដោយសោតវិញ្ញាណ ពួកធម៌នោះ មិនមែនបុគ្គលដឹងដោយកាយវិញ្ញាណទេ ពួកធម៌ណា គប្បីដឹងដោយកាយវិញ្ញាណ ពួកធម៌នោះ មិនមែនបុគ្គលដឹងដោយឃានវិញ្ញាណទេ មួយទៀត ពួកធម៌ណា ដែលគប្បីដឹងដោយឃានវិញ្ញាណ ពួកធម៌នោះ មិនមែនបុគ្គលដឹងដោយកាយវិញ្ញាណទេ ពួកធម៌ណា ដែលគប្បីដឹងដោយកាយវិញ្ញាណ ពួកធម៌នោះ មិនមែនបុគ្គលដឹងដោយជិវ្ហាវិញ្ញាណទេ មួយទៀត ពួកធម៌ណា ដែលគប្បីដឹងដោយជិវ្ហាវិញ្ញាណ ពួកធម៌នោះ មិនមែនបុគ្គលដឹងដោយកាយវិញ្ញាណទេ នេះពួកធម៌ដែលគួរដឹងច្បាស់ដោយវិញ្ញាណនីមួយ មិនគួរដឹងច្បាស់ដោយវិញ្ញាណនីមួយ ។

អដ្ឋកថា

ចូឡន្តរទុក

[២០១-២០៧] ក្នុងនិទ្ទេសសន្ទិតទុកៈ ព្រះអង្គទ្រង់ធ្វើនិទ្ទេសដោយពាក្យឯកវចនៈថា **យោ ឯវ សោ ធម្មោ** ដូច្នេះ ទ្រង់សំដៅយកអសន្ទិតធាតុតាមដែលត្រាស់ហើយក្នុងទុកៈដំបូង តែក្នុងទុកៈដំបូងនេះ ទ្រង់ធ្វើជាពហុវចនៈដោយន័យបុច្ឆានុសន្ធិថា **កេ ធម្មា អប្បច្ចយា** ដូច្នេះ ព្រោះទ្រង់លើកឡើងសួរដោយអំណាចនៃពហុវចនៈ ។ សូម្បីក្នុងបទជាដើមថា **កេ ធម្មា សនិទស្សនា** ក៏ន័យនេះដូចគ្នា ។

គប្បីជ្រាបវិនិច្ឆ័យក្នុងនិទ្ទេសនៃកេនចិវិញ្ញេយ្យទុកៈដូចតទៅ

បទថា **ចក្ខុវិញ្ញេយ្យា** បានដល់ ដែលចក្ខុវិញ្ញាណគប្បីដឹងច្បាស់ ។ សូម្បីក្នុងបទដ៏សេស ក៏មានន័យនេះដូចគ្នា ។ ក្នុងនិទ្ទេសនេះ បទថា **កេនចិ វិញ្ញេយ្យា** គឺបណ្តាវិញ្ញាណទាំងឡាយ មានចក្ខុវិញ្ញាណជាដើម ចក្ខុវិញ្ញាណ ឬសោតវិញ្ញាណដូចណានីមួយ គប្បីដឹងបាន ។ បទថា **កេនចិ ន វិញ្ញេយ្យា** គឺចក្ខុវិញ្ញាណ ឬសោតវិញ្ញាណនោះឯងមិនគប្បីដឹងបាន កាលបើដូច្នេះ ទើបមិនមានទុកៈនេះថា **យេ តេ ធម្មា ចក្ខុវិញ្ញេយ្យា ន តេ ធម្មា សោត-វិញ្ញេយ្យា** ព្រោះពាក្យទាំងពីរ ខ្ញុំធ្លាប់ពោលហើយថា រមែងជាពួកទុកៈបានព្រោះភាពផ្សេងគ្នានៃអត្ថ ។ កាលកាន់យកអត្ថនេះថា រូបដែលចក្ខុវិញ្ញាណគប្បីដឹងបាន សំឡេងដែលចក្ខុវិញ្ញាណដឹងមិនបាន ហើយគប្បីជ្រាបទុកៈមួយទុកៈនេះថា ធម៌ទាំងឡាយណា ចក្ខុវិញ្ញាណដឹងបាន ធម៌ទាំងឡាយនោះ

សោតវិញ្ញាណមិនដឹងបាន ឬធម៌ទាំងឡាយណា ដែលសោតវិញ្ញាណដឹងបាន ធម៌ទាំងឡាយនោះ ចក្ខុវិញ្ញាណមិនដឹងបាន ។ ដោយអាការយ៉ាងនេះ បណ្ឌិតគប្បីជ្រាបថា ព្រះអង្គទ្រង់ធ្វើមូលឥន្ទ្រិយនីមួយៗ ជា ៤ ទុកៈ ហើយចែកចេញជា ២០ ទុកៈ ។

សួរថា ពាក្យថា ធម៌ដែលមនោវិញ្ញាណដួងខ្លះ ដឹងបាន ដួងខ្លះ ដឹងមិនបាន មិនមានឬ ព្រោះហេតុនោះ ទើបព្រះអង្គមិនបានត្រាស់ជាទុកៈក្នុងទីនេះ ។ ឆ្លើយថា មិនមែនមិនមាន គឺមាននោះឯង តែព្រោះមិនមានការកំណត់ ទើបមិនបានត្រាស់ ។ ពិតហើយ ការកំណត់ថា ធម៌ដែលចក្ខុវិញ្ញាណដឹងមិនបាន មានដោយប្រការណា ការកំណត់ថា ធម៌ដែលមនោវិញ្ញាណដឹងមិនបាន មានដោយប្រការនោះ ក៏មិនមែន ព្រោះហេតុនោះ ព្រោះមិនមានការកំណត់ ទើបមិនបានត្រាស់ទុកៈក្នុងទីនេះ តែសេចក្តីនេះថា ធម៌ដែលមនោវិញ្ញាណដួងខ្លះ ដឹងបាន និងដួងខ្លះ ដឹងមិនបាន មាន ព្រោះហេតុនោះ សេចក្តីនោះសូម្បីមិនបានត្រាស់ បណ្ឌិតក៏គប្បីជ្រាបដោយអំណាចតាមដែលរកបាន ។

ពិតហើយ ធម៌ គឺកាមាវចរទាំងឡាយនុ៎ះឯង ដែលកាមាវចរធម៌ទាំងឡាយ ដែលដល់នូវការរាប់ថា មនោវិញ្ញាណដួងខ្លះ គប្បីដឹងបាន ដួងខ្លះក៏មិនគប្បីដឹងបាន សូម្បីធម៌មានរូបាវចរជាដើម ដែលកាមាវចរទាំងនោះឯង ដួងខ្លះគប្បីដឹងបាន ដួងខ្លះដឹងមិនបាន កាមាវចរទាំងឡាយ ដែលរូបាវចរដួងខ្លះ ដឹងបាន ដួងខ្លះ ក៏ដឹងមិនបាន រូបាវចរជាដើម ដែលរូបាវចរទាំងនោះឯង ដួងខ្លះ ដឹងបាន ដួងខ្លះ ដឹងមិនបាន ។

ប៉ុន្តែ កាមាវចរទាំងឡាយ រូបាវចរទាំងឡាយ និងលោកុត្តរធម៌ទាំងឡាយ ដែលអរូបាវចរទាំងឡាយ មិនគប្បីដឹងបាន ចំណែកអរូបាវចរទាំងឡាយ ដែលអរូបាវចរដួងខ្លះដឹងបាន ដួងខ្លះដឹងមិនបាន ម្យ៉ាងទៀត អរូបាវចរទាំងនោះ ដួងខ្លះប៉ុណ្ណោះ ដែលអរូបាវចរគប្បីដឹងបាន ដួងខ្លះមិនគប្បីដឹងបាន ។ ធម៌ទាំងឡាយ មានកាមាវចរជាដើម ដែលលោកុត្តរធម៌ទាំងឡាយ ដឹងមិនបាន តែលោកុត្តរធម៌ទាំងឡាយ ដែលកាមាវចរជាដើមដួងខ្លះដឹងបាន ដួងខ្លះដឹងមិនបាន ព្រោះមិនដឹងដោយនិព្វាន ។ លោកុត្តរធម៌ទាំងនោះ ដួងខ្លះនោះឯង ដែលកាមាវចរជាដើមដឹងបាន ដួងខ្លះនោះឯង ដែលកាមាវចរដឹងមិនបាន ព្រោះមិនដឹងមគ្គ និងផលទាំងឡាយ ដូច្នេះ ។៚

អភិធម្មបិដក

អាសវគោច្ឆកៈ

[២០៨] ពួកធម៌ជាអាសវៈ តើដូចម្ដេច ។ អាសវៈ ៤ យ៉ាង គឺ កាមាសវៈ ភវាសវៈ ទិដ្ឋាសវៈ អវិជ្ជាសវៈ ។

[២០៩] បណ្ដាអាសវៈទាំងនោះ កាមាសវៈ តើដូចម្ដេច ។ សេចក្ដីប្រាថ្នាក្នុងកាម តម្រេកក្នុងកាម ការរីករាយក្នុងកាម ការអន្ទះសាក្នុងកាម សេចក្ដីស្រឡាញ់ក្នុងកាម ការពេលពាលក្នុងកាម ការជ្រប់នៅក្នុងកាម ការងប់ចិត្តក្នុងកាមណា ចំពោះកាមទាំងឡាយ នេះហៅថា កាមាសវៈ ។

[២១០] បណ្ដាអាសវៈទាំងនោះ ភវាសវៈ តើដូចម្ដេច ។ សេចក្ដីប្រាថ្នាក្នុងភព តម្រេកក្នុងភព ការរីករាយក្នុងភព ការអន្ទះសាក្នុងភព សេចក្ដីស្រឡាញ់ក្នុងភព ការពេលពាលក្នុងភព ការជ្រប់នៅក្នុងភព ការងប់ចិត្តក្នុងភពណា ចំពោះភពទាំងឡាយ នេះហៅថា ភវាសវៈ ។

[២១១] បណ្ដាអាសវៈទាំងនោះ ទិដ្ឋាសវៈ តើដូចម្ដេច ។ ការយល់ឃើញថា លោកទៀងខ្លះ ថាលោកមិនទៀងខ្លះ ថាលោកមានទីបំផុតខ្លះ ថាលោកមិនមានទីបំផុតខ្លះ ថាជីវិតនោះ គឺសរីរៈនោះខ្លះ ថាជីវិតដទៃ សរីរៈដទៃខ្លះ ថាសត្វស្លាប់ទៅកើតទៀតខ្លះ ថាសត្វស្លាប់ទៅ មិនកើតទៀតខ្លះ ថាសត្វស្លាប់ទៅកើតទៀតក៏មាន មិនកើតទៀតក៏មានខ្លះ ថាសត្វស្លាប់ទៅកើតទៀតក៏មិនមែន មិនកើតទៀតក៏មិនមែនខ្លះ និងទិដ្ឋិ ដំណើរ គឺទិដ្ឋិ ព្រៃញាតស្បាត គឺទិដ្ឋិ ផ្លូវច្ងាយ គឺទិដ្ឋិ ចម្រូង គឺទិដ្ឋិ ការយល់ច្រឡំ គឺទិដ្ឋិ ការទាក់ទិន គឺទិដ្ឋិ ការកាន់ ការប្រកាន់ ការប្រកាន់ខ្ជាប់ ការស្ទាបអង្អែល

ផ្លូវអាក្រក់ ផ្លូវខុស ធម្មជាតដែលខុស លទ្ធិដូចជាកំពង់ សេចក្តីប្រកាន់ក្នុងការស្វែងរកខុសណា ដែលមានសភាពបែបនេះ នេះហៅថា ទិដ្ឋាសវៈ ។ មួយទៀត មិច្ឆាទិដ្ឋិទាំងអស់ ក៏ហៅថា ទិដ្ឋាសវៈដែរ ។

[២១២] បណ្តាអាសវៈទាំងនោះ អវិជ្ជាសវៈ តើដូចម្តេច ។ ការមិនដឹងក្នុងទុក្ខ មិនដឹងក្នុងហេតុនៃទុក្ខ មិនដឹងក្នុងការរលត់ទុក្ខ មិនដឹងក្នុងបដិបទា ជាដំណើរទៅកាន់ទីរលត់ទុក្ខ មិនដឹងក្នុងខន្ធជាចំណែកខាងដើម មិនដឹងក្នុងខន្ធជាចំណែកខាងចុង មិនដឹងក្នុងខន្ធជាចំណែកខាងដើម និងខាងចុង មិនដឹងក្នុងពួកធម៌ដែលកើតឡើង ព្រោះអាស្រ័យបច្ច័យនោះៗ និងការមិនដឹង ការមិនឃើញ ការមិនត្រាស់ដឹង ការមិនយល់ ការមិនត្រាស់ដឹងព្រម ការមិនចាក់ធ្លុះ ការមិនបានដោតក្រងទុក មិនចុះចិត្តស៊ប់ មិនរំពឹងមើល មិនពិចារណា អំពើមិនជាក់ច្បាស់ ការយល់បានដោយក្រភាពនៃចិត្តល្ងង់ ការមិនដឹងខ្លួន ការវង្វេង វង្វេងជ្រប់ ការភ្លេចភ្លាំង អវិជ្ជា (ការមិនដឹងច្បាស់) ជំនន់ គឺអវិជ្ជា ការប្រកប គឺអវិជ្ជា អនុស័យ គឺអវិជ្ជា ការស្ទាក់ដំណើរ គឺអវិជ្ជា គន្លឹះ គឺអវិជ្ជា ការវង្វេង ជាអកុសលមូលណា ដែលមានសភាពបែបនេះ នេះហៅថា អវិជ្ជាសវៈ ។

នេះពួកធម៌ជាអាសវៈ

[២១៣] ពួកធម៌មិនមែនជាអាសវៈ តើដូចម្តេច ។ វៀរតែធម៌ទាំងនោះចេញ ពួកធម៌ដ៏សេសសល់ ជាកុសល អកុសល និងអព្យាក្រឹត ជាកាមាវចរ រូបាវចរ អរូបាវចរ អបរិយាបន្ន វេទនាខន្ធ ។បេ។ វិញ្ញាណក្ខន្ធ

រូបទាំងអស់ និងអសង្ខតធាតុ នេះពួកធម៌មិនមែនជាអាសវៈ ។

[២១៤] ពួកធម៌ប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងអាសវៈ តើដូចម្តេច ។ ពួកធម៌ប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងអាសវៈ ជាកុសល អកុសល និងអព្យាក្រឹត ជាកាមាវចរ រូបាវចរ អរូបាវចរ និងរូបក្ខន្ធ ។បេ។ វិញ្ញាណក្ខន្ធ នេះពួកធម៌ប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងអាសវៈ ។ ពួកធម៌មិនប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងអាសវៈ តើដូចម្តេច ។ មគ្គជាអបរិយាបន្នផង ផលនៃមគ្គផង អសង្ខតធាតុផង នេះពួកធម៌មិនប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងអាសវៈ ។

[២១៥] ពួកធម៌ប្រកបដោយអាសវៈ តើដូចម្តេច ។ ពួកធម៌ណាប្រកបដោយធម៌ទាំងនោះ និងវេទនាខន្ធ ។បេ។ វិញ្ញាណក្ខន្ធ នេះពួកធម៌ប្រកបដោយអាសវៈ ។ ពួកធម៌ប្រាសចាកអាសវៈ តើដូចម្តេច ។ ពួកធម៌ណាប្រាសចាកធម៌ទាំងនោះ វេទនាខន្ធ ។បេ។ វិញ្ញាណក្ខន្ធ រូបទាំងអស់ និងអសង្ខតធាតុ នេះពួកធម៌ប្រាសចាកអាសវៈ ។

[២១៦] ពួកធម៌ជាអាសវៈផង ប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងអាសវៈផង តើដូចម្តេច ។ អាសវៈទាំងនោះឯង ជាអាសវៈផង ប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងអាសវៈផង ។ ពួកធម៌គ្រាន់តែប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងអាសវៈ តែមិនមែនអាសវៈ តើដូចម្តេច ។ ពួកធម៌ណា ប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងអាសវៈ ដោយធម៌ទាំងនោះ វៀរតែធម៌ទាំងនោះចេញ ពួកធម៌ដ៏សេសសល់ ដែលប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងអាសវៈ ជាកុសល អកុសល និងអព្យាក្រឹត ជាកាមាវចរ រូបាវចរ អរូបាវចរ និងរូបក្ខន្ធ ។បេ។ វិញ្ញាណក្ខន្ធ នេះពួកធម៌ គ្រាន់តែ

ប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងអាសវៈ តែមិនមែនអាសវៈ ។

[២១៧] ពួកធម៌ជាអាសវៈផង ប្រកបដោយអាសវៈផង តើដូចម្តេច ។ កាមាសវៈ ជាអាសវៈផង ប្រកបដោយអាសវៈផង ដោយអវិជ្ជាសវៈ អវិជ្ជាសវៈ ជាអាសវៈផង ប្រកបដោយអាសវៈផង ដោយកាមាសវៈ ភវាសវៈ ជាអាសវៈផង ប្រកបដោយអាសវៈផង ដោយអវិជ្ជាសវៈ អវិជ្ជាសវៈ ជាអាសវៈផង ប្រកបដោយអាសវៈផង ដោយភវាសវៈ ទិដ្ឋាសវៈ ជាអាសវៈផង ប្រកបដោយអាសវៈផង ដោយអវិជ្ជាសវៈ អវិជ្ជាសវៈ ជាអាសវៈផង ប្រកបដោយអាសវៈផង ដោយទិដ្ឋាសវៈ នេះពួកធម៌ជាអាសវៈផង ប្រកបដោយអាសវៈផង ។ ពួកធម៌គ្រាន់តែប្រកបដោយអាសវៈ តែមិនមែនអាសវៈ តើដូចម្តេច ។ ពួកធម៌ណា ប្រកបដោយធម៌ទាំងនោះ វៀរតែធម៌ទាំងនោះចេញ វេទនាខន្ធ ។បេ។ វិញ្ញាណក្ខន្ធ នេះពួកធម៌ គ្រាន់តែប្រកបដោយអាសវៈ តែមិនមែនអាសវៈ ។

[២១៨] ពួកធម៌ប្រាសចាកអាសវៈ តែប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងអាសវៈ តើដូចម្តេច ។ ពួកធម៌ណា ប្រាសចាកធម៌ទាំងនោះ ពួកធម៌ប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងអាសវៈ ជាកុសល អកុសល និងអព្យាក្រឹត ជាកាមាវចរ រូបាវចរ អរូបាវចរ និងរូបក្ខន្ធ ។បេ។ វិញ្ញាណក្ខន្ធ នេះពួកធម៌ប្រាសចាកអាសវៈ តែប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងអាសវៈ ពួកធម៌ប្រាសចាកអាសវៈផង មិនប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងអាសវៈផង តើដូចម្តេច ។ មគ្គជាអបរិយាបន្នផង ផលនៃមគ្គផង អសង្ខតធាតុផង នេះពួកធម៌ប្រាសចាកអាសវៈផង មិនប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងអាសវៈផង ។

អដ្ឋកថា

អាសវគោច្ឆកៈ

[២០៨-២១៨] គប្បីជ្រាបវិនិច្ឆ័យក្នុងនិទ្ទេសនៃអាសវៈដូចតទៅ

រាគៈដែលប្រកបដោយបញ្ចកាមគុណ ឈ្មោះថា **កាមាសវៈ** ឆន្ទរាគៈក្នុងរូបភព និងអរូបភព សេចក្ដីប្រាថ្នាគាប់ចិត្តដែលប្រព្រឹត្តទៅក្នុងឈាន រាគៈសហគតៈដោយសស្សតទិដ្ឋិ សេចក្ដីប្រាថ្នាដោយអំណាចនៃភព ឈ្មោះថា **ភវាសវោ** ទិដ្ឋិ ៦២ ឈ្មោះថា **ទិដ្ឋាសវោ** ការមិនដឹងក្នុងឋានៈ ៨ ឈ្មោះថា **អវិជ្ជាសវោ** ។

ដើម្បីមិនឲ្យវង្វេងក្នុងអាសវៈទាំងឡាយ ដែលត្រាស់ក្នុងទីនោះៗ គប្បីជ្រាបប្រភេទនៃអាសវៈ មានអាសវៈពួកមួយជាដើម ។ ពិតហើយ កាលពោលដោយអត្ថ អាសវៈទាំងនេះ មានតែម្យ៉ាងប៉ុណ្ណោះ យ៉ាងនេះ គឺឈ្មោះថា **អាសវ** ព្រោះអត្ថថា ជារបស់ត្រាំ តែក្នុងព្រះវិន័យ ត្រាស់អាសវៈ ២ យ៉ាងថា ដើម្បីរារាំងអាសវធម៌ទាំងឡាយក្នុងបច្ចុប្បន្ន ១ ដើម្បីកម្ចាត់បង់នូវអាសវធម៌ទាំងឡាយក្នុងបរលោក ១ ដូច្នេះ ។ ក្នុងព្រះសូត្រ ក្នុងសឡាយតនវគ្គ ទ្រង់ត្រាស់អាសវៈ ៣ យ៉ាងថា ម្នាលអាវុសោ អាសវៈទាំងនេះមាន ៣ ប្រការ គឺកាមាសវៈ ១ ភវាសវៈ ១ អវិជ្ជាសវៈ ១ ដូច្នេះ ។ ក្នុងនិព្វេធិកបរិយាយសូត្រ មានអាសវៈ ៥ យ៉ាង ដែលត្រាស់ថា ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ អាសវៈទាំងឡាយ នាំសត្វឲ្យទៅនរកក៏មាន អាសវៈទាំងឡាយ នាំសត្វឲ្យទៅកាន់កំណើតតិរច្ឆានក៏មាន អាសវៈទាំងឡាយ នាំសត្វ

ឲ្យទៅកាន់បិត្តិវិស័យក៏មាន អាសវៈទាំងឡាយ នាំសត្វឲ្យទៅមនុស្សលោកក៏មាន អាសវៈទាំងឡាយនាំសត្វឲ្យទៅទេវលោកក៏មាន ដូច្នេះ ។ ក្នុងឆក្កនិបាត អាហុនេយ្យសូត្រ ត្រាស់អាសវៈ ៦ យ៉ាងថា **អត្ថិ អាសវា សំវរា បហាតព្វា អត្ថិ អាសវា បដិសេវនា បហាតព្វា អត្ថិ អាសវា អធិវាសនា បហាតព្វា អត្ថិ អាសវា បរិវជ្ជនា បហាតព្វា អត្ថិ អាសវា វិនោទនា បហាតព្វា អត្ថិ អាសវា ភាវនា បហាតព្វា** អាសវៈទាំងឡាយ ដែលត្រូវលះបង់ដោយការសង្រួមក៏មាន អាសវៈទាំងឡាយដែលត្រូវលះបង់ដោយការសេពក៏មាន អាសវៈទាំងឡាយ ដែលត្រូវលះបង់ដោយការអត់ធន់ក៏មាន អាសវៈទាំងឡាយ ដែលត្រូវលះបង់ដោយការវៀរក៏មាន អាសវៈទាំងឡាយ ដែលត្រូវលះបង់ដោយការបន្ទោបង់ក៏មាន អាសវៈទាំងឡាយ ដែលត្រូវលះបង់ដោយការចម្រើនក៏មាន ដូច្នេះ ។ ក្នុងសព្វាសវបរិយាយសូត្រ (សព្វាសវសំវរសូត្រ) ត្រាស់អាសវៈ ៧ យ៉ាងជាមួយនឹងទស្សនបហាតព្វធម៌ ។

តែក្នុងទីនេះ អាសវៈទាំងនោះ ត្រាស់ ៤ យ៉ាង ដោយប្រភេទនៃកាមាសវៈជាដើម ។ ក្នុងអាសវៈទាំង ៤ នោះ មានវចនត្ថៈដូចតទៅនេះថា អាសវៈក្នុងកាម ពោល គឺបញ្ចកាមគុណ ឈ្មោះថា **កាមាសវៈ** ។ អាសវៈក្នុងភពទាំង ២ គឺកម្មភព និងឧបបត្តិភព គឺរូបភព និងអរូបភព ឈ្មោះថា **ភវាសវ** អាសវៈ គឺទិដ្ឋិ ឈ្មោះថា **ទិដ្ឋាសវ** អាសវៈ គឺអវិជ្ជា ឈ្មោះថា **អវិជ្ជាសវ** ។

បទថា **កាមេសុ** បានដល់ ក្នុងកាមគុណ ៥ ។ បទថា **កាមច្ឆន្ទោ** បានដល់ សេចក្តីពេញចិត្ត ពោល គឺសេចក្តីប្រាថ្នា មិនមែនសេចក្តីពេញចិត្ត គឺការប្រាថ្នានឹងធ្វើ និងមិនមែនពេញចិត្តក្នុងធម៌ ។ តម្រេក គឺសេចក្តីប្រាថ្នា ដោយអំណាចនៃសេចក្តីពេញចិត្ត និងដោយអំណាចនៃតម្រេក ឈ្មោះថា **កាមរាគោ** ។ ដែលឈ្មោះថា **កាមនន្ទី** ព្រោះអត្ថថា សេចក្តីត្រេកត្រអាល គឺកាម ដោយអំណាចនៃសេចក្តីប្រាថ្នា និងសេចក្តីត្រេកត្រអាល ។ បណ្ឌិតកាលជ្រាបអត្ថនៃកាម ក្នុងបទទាំងពួងយ៉ាងនេះហើយ គប្បីជ្រាបថា ដែលឈ្មោះថា **កាមតណ្ហា** ដោយអត្ថថា ការប្រព្រឹត្តចង់បាន ដែលឈ្មោះថា **កាមសិនេហោ** ដោយអត្ថថា សេចក្តីស្រឡាញ់ ដែលឈ្មោះថា **កាមបរិឡាហោ** ដោយអត្ថថា ការក្តៅក្រហាយ ដែលឈ្មោះថា **កាមមុច្ឆា** ដោយអត្ថថា ការងប់ជ្រប់ ដែលឈ្មោះថា **កាមជ្ឈោសានំ** ដោយអត្ថថា លេបហើយធ្វើឲ្យជាប់យ៉ាងមាំ ។

បទថា **អយំ វុច្ចតិ** សេចក្តីថា អាសវៈដែលចែកដោយបទទាំង ៨ នេះ ត្រាស់ហៅឈ្មោះថា **កាមាសវ** ។

បទថា **ភវេសុ ភវច្ឆន្ទោ** សេចក្តីថា ឆន្ទៈដែលប្រព្រឹត្តទៅ ដោយអំណាចការប្រាថ្នាភពនោះឯង ក្នុងរូបភព និងអរូបភព ឈ្មោះថា **ភវច្ឆន្ទ** ។ គប្បីជ្រាបបទដ៏សេសដោយន័យនេះឯង ។

ព្រះមានព្រះភាគត្រាស់ប្រភេទនៃទិដ្ឋិ ដោយអាការ ១០ យ៉ាង មាន **សស្សតោ លោកោ វា** ជាដើម បណ្តាទិដ្ឋិទាំងនោះ បទថា **សស្សតោ**

លោកោ នេះ មានអធិប្បាយថា ទិដ្ឋិដែលប្រព្រឹត្តទៅដោយអាការនៃការប្រកាន់ថា ទៀង របស់បុគ្គលអ្នកប្រកាន់បញ្ចក្ខន្ធថា ជាលោក ហើយកាន់យកថា លោកនេះទៀង ស្ថិតស្ថេរ តាំងនៅអស់កាលជានិច្ច ។

បទថា **អសស្សតោ** សេចក្តីថា ទិដ្ឋិដែលប្រព្រឹត្តទៅ ដោយអាការដែលប្រកាន់ការដាច់សូន្យ របស់បុគ្គលអ្នកប្រកាន់លោកនោះឯងថា រមែងដាច់សូន្យ រមែងវិនាស ។

បទថា **អន្តវា** សេចក្តីថា ទិដ្ឋិដែលប្រព្រឹត្តទៅ ដោយអាការនៃការប្រកាន់ថា លោកមានទីបំផុត ជាទិដ្ឋិរបស់បុគ្គលអ្នកបានឈាន មានបរិត្ត-កសិណជាអារម្មណ៍ ដែលចូលសមាបត្តិក្នុងកសិណមានប្រមាណប៉ុនចង្អេរ ឬផ្តិលទឹក ហើយកាន់យករូបធម៌ និងអរូបធម៌ដែលប្រព្រឹត្តទៅ ខាងក្នុងសមាបត្តិថា ជាលោក និងថា មានទីបំផុត ដោយទីបំផុតនៃការកំណត់កសិណ ។ ទិដ្ឋិនោះ ជាសស្សតទិដ្ឋិខ្លះ ជាឧច្ឆេទទិដ្ឋិខ្លះ ។ ចំណែកទិដ្ឋិដែលប្រព្រឹត្តទៅ ដោយអាការនៃការប្រកាន់ថា លោកមិនមានទីបំផុត ជាទិដ្ឋិរបស់បុគ្គលដែលបានកសិណបរិបូណ៌ ដែលចូលសមាបត្តិក្នុងកសិណនោះ ហើយកាន់យករូបធម៌ និងអរូបធម៌ ដែលប្រព្រឹត្តទៅខាងក្នុងសមាបត្តិថា ជាលោក និងយល់ឃើញថា មិនមានទីបំផុត ដោយទីបំផុតនៃការកំណត់កសិណ ។ ទិដ្ឋិនោះ ជាសស្សតទិដ្ឋិក៏បាន ជាឧច្ឆេទទិដ្ឋិក៏បាន ។

បទថា **តំ ជីវំ តំ សរីរំ** បានដល់ ទិដ្ឋិ ដែលប្រព្រឹត្តទៅដោយអាការនៃការកាន់យកការដាច់សូន្យថា កាលសរីរៈ ដាច់សូន្យ សូម្បីជីវិត ក៏ដាច់

សូន្យ ព្រោះកាន់យកថា សរីរៈដែលមានការបែកធ្លាយជាធម្មតានុ៎ះឯងថា ជាជីវិត ។ ក្នុងបទទីពីរ បានដល់ ទិដ្ឋិដែលប្រព្រឹត្តទៅដោយអាការនៃការកាន់យកភាពទៀងថា កាលសរីរៈដាច់សូន្យ តែជីវិតមិនដាច់សូន្យទេ ព្រោះការប្រកាន់ថា ជីវិតជាវត្ថុដទៃអំពីសរីរៈ ។

គប្បីជ្រាបវិនិច្ឆ័យ ក្នុងបទជាដើមថា **ហោតិ តថាគតោ បរំ មរណា** ដូច្នេះ សត្វ ឈ្មោះថា **តថាគត** ។ ទិដ្ឋិទី ១ របស់បុគ្គលដែលប្រកាន់ថា សត្វនោះកើតខាងមុខអំពីស្លាប់ ជាសស្សតទិដ្ឋិ ។ ទិដ្ឋិទី ២ របស់បុគ្គលដែលប្រកាន់ថា មិនកើត ជាឧច្ឆេទទិដ្ឋិ ។ ទិដ្ឋិទី ៣ របស់បុគ្គលដែលប្រកាន់ថា កើតទៀតក៏មាន មិនកើតទៀតក៏មាន ជាឯកច្ចសស្សតទិដ្ឋិ ។ ទិដ្ឋិទី ៤ របស់បុគ្គលដែលប្រកាន់ថា កើតក៏មិនមែន មិនកើតក៏មិនមែន ជាអមរា-វិក្ខេបទិដ្ឋិ (បោះពាក្យសម្ដីមិនឲ្យស្លាប់ខ្លួន) ។

បទថា **ឥមេ ធម្មា អាសវា** សេចក្ដីថា សភាវធម៌ទាំងនេះ ដោយសង្ខេប កាមាសវៈ និងភវាសវៈជាធម៌តែមួយ ដោយអំណាចនៃរាគៈ ជាធម៌ ៣ ដោយពិស្ដារ ជាធម៌ ៤ ឈ្មោះថា ធម៌ជាអាសវៈ ។

សួរថា ឆន្ទរាគៈ រមែងកើតឡើងក្នុងវិមាន ដើមកប្បព្រឹក្ស និងអាភរណៈរបស់ព្រហ្ម ជាកាមាសវៈឬទេ ឆ្លើយថា មិនមែនទេ ព្រោះហេតុអ្វី ព្រោះរាគៈដែលប្រកបដោយបញ្ចកាមគុណ លោកលះបានហើយ ក្នុងលោកនេះឯង ។

និយាយដល់ហេតុគោច្ឆកៈហើយ លោកៈ ឈ្មោះថា ជាហេតុ ។

និយាយដល់គន្ថគោច្ឆកៈហើយ លោកៈ ឈ្មោះថា អភិជ្ឈាកាយគន្ថៈ ។ និយាយដល់កិលេសគោច្ឆកៈហើយ លោកៈ ឈ្មោះថា ជាកិលេស ។

សួរថា រាគៈកើតព្រមជាមួយនឹងទិដ្ឋិ ជាកាមាសវៈឬទេ ឆ្លើយថា មិនមែនទេ ធម៌នេះ ឈ្មោះថា ទិដ្ឋិរាគៈ សេចក្ដីនេះ សមដូចពាក្យដែលលោកពោល (ក្នុងខុទ្ទកនិកាយ បដិសម្ភិទាមគ្គ) ថា ទានដែលបុគ្គលឲ្យហើយដល់បុគ្គលអ្នកត្រេកអរក្នុងទិដ្ឋិរាគៈ ជាទានមិនមានផលច្រើន មិនមានអានិសង្សច្រើនទេ ដូច្នេះ ។

អាសវៈទាំងនេះ គួរនាំមកតាមលំដាប់កិលេសខ្លះ តាមលំដាប់នៃមគ្គខ្លះ ពោលតាមលំដាប់នៃកិលេស កាមាសវៈដែលអនាគាមិមគ្គគប្បីលះ ភវាសវៈដែលអរហត្តមគ្គគប្បីលះ ទិដ្ឋាសវៈដែលសោតាបត្តិមគ្គគប្បីលះ អវិជ្ជាសវៈដែលអរហត្តមគ្គគប្បីលះ ។ ពោលតាមលំដាប់នៃមគ្គ សោតាបត្តិមគ្គ លះទិដ្ឋាសវៈ អនាគាមិមគ្គ លះកាមាសវៈ អរហត្តមគ្គ លះភវាសវៈ និងអវិជ្ជាសវៈ ដូច្នេះ ។

អភិធម្មបិដក

សញ្ញោជនគោច្ឆកៈ

[២១៩] ពួកធម៌ជាសញ្ញោជនៈ (ធម៌ចងសត្វទុកក្នុងវដ្តៈ) តើដូចម្តេច ។ សញ្ញោជនៈ ១០ ប្រការ គឺកាមរាគសញ្ញោជនៈ បដិឃសញ្ញោជនៈ មានសញ្ញោជនៈ ទិដ្ឋិសញ្ញោជនៈ វិចិកិច្ឆាសញ្ញោជនៈ សីលព្វតបរាមាស-សញ្ញោជនៈ ភវរាគសញ្ញោជនៈ ឥស្សាសញ្ញោជនៈ មច្ឆរិយសញ្ញោជនៈ អវិជ្ជាសញ្ញោជនៈ ១ ។

[២២០] បណ្តាសញ្ញោជនៈទាំងនោះ កាមរាគសញ្ញោជនៈ តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីប្រាថ្នាក្នុងកាម តម្រេកក្នុងកាម ការរីករាយក្នុងកាម ការអន្ទះសាក្នុងកាម សេចក្តីស្រឡាញ់ក្នុងកាម ការរោលរាលក្នុងកាម ការជ្រប់ក្នុងកាម ការងប់ចិត្តក្នុងកាម ចំពោះកាមទាំងឡាយណា នេះហៅថាកាមរាគសញ្ញោជនៈ ។

[២២១] បណ្តាសញ្ញោជនៈទាំងនោះ បដិឃសញ្ញោជនៈ តើដូចម្តេច ។ គំនុំកើតឡើងថា ជនឯណោះ បានប្រព្រឹត្តនូវកម្មមិនជាប្រយោជន៍ដល់អញ គំនុំកើតឡើងថា ជនឯណោះ កំពុងប្រព្រឹត្តនូវកម្មមិនជាប្រយោជន៍ដល់អញ គំនុំកើតឡើងថា ជនឯណោះ នឹងប្រព្រឹត្តនូវកម្មមិនជាប្រយោជន៍ដល់អញ គំនុំកើតឡើងថា ជនឯណោះ បានប្រព្រឹត្តនូវកម្ម មិនមែនជាប្រយោជន៍ដល់បុគ្គលជាទីស្រឡាញ់ ជាទីពេញចិត្តនៃអញ ។បេ។ កំពុងប្រព្រឹត្តនូវកម្មមិនជាប្រយោជន៍ ។បេ។ នឹងប្រព្រឹត្តនូវកម្មមិនជាប្រយោជន៍ គំនុំកើតឡើងថា ជនឯណោះ បានប្រព្រឹត្តនូវកម្មជាប្រយោជន៍ ដល់បុគ្គល

មិនជាទីស្រឡាញ់ មិនជាទីពេញចិត្តនៃអញ ។ កំពុងប្រព្រឹត្តនូវកម្មជាប្រយោជន៍ ។បេ។ នឹងប្រព្រឹត្តនូវកម្មជាប្រយោជន៍ មួយទៀត គំនុំកើតឡើងក្នុងហេតុមិនគួរ ការគុំកួននៃចិត្ត ការគុំកួនតប សេចក្ដីថ្នាំងថ្នាក់ ការទឹងតប ការទឹងញាប់ញ័រ ការក្រោធខ្លាំង ការក្រោធញាប់ញ័រ ការប្រទូស្ត ការប្រទូស្តតប ការប្រទូស្តគ្រប់យ៉ាង ការខូចចិត្ត ការប្រទូស្តនៃចិត្ត ការក្រោធ ការទឹង ភាពនៃចិត្តទឹង សេចក្ដីប្រទូស្ត អាការប្រទូស្ត ភាពនៃចិត្តប្រទូស្ត សេចក្ដីវិនាស អាការវិនាស ភាពនៃចិត្តវិនាស ការទឹង ការទឹងតប ភាពនៃចិត្តកាច សេចក្ដីទឹង ការតូចចិត្តណា ដែលមានសភាពបែបនេះ នេះហៅថា បដិឃសញ្ញោជនៈ ។

[២២២] បណ្ដាសញ្ញោជនៈទាំងនោះ មានសញ្ញោជនៈ តើដូចម្ដេច ។ សេចក្ដីប្រកាន់ថា អញប្រសើរ (ជាងគេ) ប្រកាន់ថា អញស្មើ (នឹងគេ) ប្រកាន់ថា អញថោកទាប (ជាងគេ) និងសេចក្ដីប្រកាន់ អាការប្រកាន់ ភាពនៃចិត្តប្រកាន់ ចិត្តប៉ោងឡើង ការប៉ោងឡើង អាការដូចជាទង់ ការតម្កើង ភាពនៃចិត្តប្រាថ្នាដូចជាទង់ណា ដែលមានសភាពបែបនេះ នេះហៅថា មានសញ្ញោជនៈ ។

[២២៣] បណ្ដាសញ្ញោជនៈទាំងនោះ ទិដ្ឋិសញ្ញោជនៈ តើដូចម្ដេច ។ ការយល់ឃើញ ថាលោកទៀងខ្លះ ថាលោកមិនទៀងខ្លះ ថាលោកមានទីបំផុតខ្លះ ថាលោកមិនមានទីបំផុតខ្លះ ថាជីវិតនោះ គឺសរីរៈនោះខ្លះ ថាជីវិតដទៃ សរីរៈដទៃខ្លះ ថាសត្វស្លាប់ទៅកើតទៀតខ្លះ ថាសត្វស្លាប់ទៅមិនកើតទៀតខ្លះ

ថាសត្វស្លាប់ទៅកើតទៀតក៏មាន មិនកើតទៀតក៏មានខ្លះ ថាសត្វស្លាប់ទៅកើតទៀតក៏មិនមែន មិនកើតទៀតក៏មិនមែនខ្លះ និងទិដ្ឋិ ដំណើរ គឺទិដ្ឋិ ព្រៃញាតស្បាត គឺទិដ្ឋិ ផ្លូវឆ្ងាយ គឺទិដ្ឋិ ចម្រូង គឺទិដ្ឋិ ការយល់ឆ្វេង គឺទិដ្ឋិ ការទាក់ទិន គឺទិដ្ឋិ ការកាន់ ការប្រកាន់ ការប្រកាន់ខ្ជាប់ ការស្ទាបអង្អែល ផ្លូវអាក្រក់ ផ្លូវខុស ធម្មជាតដែលខុស លទ្ធិដូចជាកំពង់ សេចក្ដីប្រកាន់ក្នុងការស្វែងរកខុសណា ដែលមានសភាពបែបនេះ នេះហៅថា ទិដ្ឋិសញ្ញោជនៈ វៀរតែសីលព្វតបរាមាសសញ្ញោជនៈចេញ សូម្បីមិច្ឆាទិដ្ឋិទាំងអស់ ក៏ហៅថា ទិដ្ឋិសញ្ញោជនៈដែរ ។

[២២៨] បណ្ដាសញ្ញោជនៈទាំងនោះ វិចិកិច្ឆាសញ្ញោជនៈ តើដូចម្ដេច ។ បុគ្គលងឿងឆ្ងល់សង្ស័យ ចំពោះព្រះសាស្ដា ងឿងឆ្ងល់សង្ស័យចំពោះព្រះធម៌ ងឿងឆ្ងល់សង្ស័យចំពោះព្រះសង្ឃ ងឿងឆ្ងល់សង្ស័យចំពោះសិក្ខា ងឿងឆ្ងល់សង្ស័យចំពោះខន្ធជាចំណែកខាងដើម ងឿងឆ្ងល់សង្ស័យចំពោះខន្ធជាចំណែកខាងចុង ងឿងឆ្ងល់សង្ស័យចំពោះខន្ធជាចំណែកខាងដើមនិងខាងចុង ងឿងឆ្ងល់សង្ស័យចំពោះពួកធម៌ដែលកើតឡើង ព្រោះអាស្រ័យបច្ច័យនោះៗ និងសេចក្ដីងឿងឆ្ងល់ អាការងឿងឆ្ងល់ ភាពនៃចិត្តងឿងឆ្ងល់ សេចក្ដីយល់ឆ្វេង ការយល់ស្ទាក់ស្ទើរ ការបែកចម្លាមពីរ ការបែកផ្លូវពីរ ការសង្ស័យ ការប្រកាន់យកចំណែកច្រើន ការសាញប្រដាញ ការសាន់វុណ្ឋចិត្ត ការប្រកាន់មិនដាច់ស្រេច ភាពនៃចិត្តរឹងរូស ការរសេមរសាមនៃចិត្តណា ដែលមានសភាពបែបនេះ នេះហៅថា វិចិកិច្ឆាសញ្ញោជនៈ ។

[២២៥] បណ្ដាសញ្ញោជនៈទាំងនោះ សីលព្វតបរាមាសសញ្ញោជនៈ តើដូចម្ដេច ។ ពួកសមណព្រាហ្មណ៍ ខាងក្រៅអំពីសាសនានេះ មានទិដ្ឋិដំណើរ គឺទិដ្ឋិ ព្រៃញាតស្បាត គឺទិដ្ឋិ ផ្លូវឆ្ងាយ គឺទិដ្ឋិ ចម្រូង គឺទិដ្ឋិ ការយល់ឆ្វេង គឺទិដ្ឋិ ការទាក់ទិន គឺទិដ្ឋិ ការកាន់ ការប្រកាន់ ការប្រកាន់ខ្ជាប់ ការស្ទាបអង្អែល ផ្លូវអាក្រក់ ផ្លូវខុស ធម្មជាតដែលខុស លទ្ធិដូចជាកំពង់ សេចក្ដីប្រកាន់ក្នុងការស្វែងរកខុសណា ដែលមានសភាពបែបនេះថា សេចក្ដីបរិសុទ្ធដោយសីល បរិសុទ្ធដោយវត្ត បរិសុទ្ធដោយសីល និងវត្ត នេះហៅថា សីលព្វតបរាមាសសញ្ញោជនៈ ។

[២២៦] បណ្ដាសញ្ញោជនៈទាំងនោះ ភវរាគសញ្ញោជនៈ តើដូចម្ដេច ។ សេចក្ដីប្រាថ្នាក្នុងភព តម្រេកក្នុងភព ការរីករាយក្នុងភព ការអន្ទះសាក្នុងភព សេចក្ដីស្រឡាញ់ក្នុងភព ការពេលពាលក្នុងភព ការជ្រុលជ្រប់ក្នុងភព ការងប់ចិត្តក្នុងភព ក្នុងភពទាំងឡាយណា នេះហៅថា ភវរាគ-សញ្ញោជនៈ ។

[២២៧] បណ្ដាសញ្ញោជនៈទាំងនោះ ឥស្សាសញ្ញោជនៈ តើដូចម្ដេច ។ សេចក្ដីប្រណែន អាការប្រណែន ភាពនៃចិត្តប្រណែន សេចក្ដីឈ្នានីស អាការឈ្នានីស ភាពនៃចិត្តឈ្នានីស ក្នុងលាភសក្ការៈ ការគោរព ការរាប់អាន ការសំពះ និងការបូជា របស់បុគ្គលដទៃណា នេះហៅថា ឥស្សា-សញ្ញោជនៈ ។

[២២៨] បណ្ដាសញ្ញោជនៈទាំងនោះ មច្ឆរិយសញ្ញោជនៈ តើដូច

ម្ដេច ។ កំណាញ់ ៥ យ៉ាង គឺកំណាញ់អាវាស កំណាញ់ត្រកូល កំណាញ់លាភ កំណាញ់សេចក្ដីសរសើរ កំណាញ់ធម៌ និងសេចក្ដីកំណាញ់ អាការកំណាញ់ ភាពនៃចិត្តកំណាញ់ ការប្រាថ្នាផ្សេងៗ ការស្វិតស្វាញ ការរឹតត្បិត ភាពនៃចិត្តប្រាថ្នាប្រយោជន៍ដ៏លើសណា ដែលមានសភាពបែបនេះ នេះហៅថា មច្ឆរិយសញ្ញោជនៈ ។

[២២៩] បណ្ដាសញ្ញោជនៈទាំងនោះ អវិជ្ជាសញ្ញោជនៈ តើដូចម្ដេច ។ ការមិនដឹងក្នុងទុក្ខ មិនដឹងក្នុងហេតុនៃទុក្ខ មិនដឹងក្នុងការរលត់ទុក្ខ មិនដឹងក្នុងផ្លូវប្រតិបត្តិ ជាដំណើរដើម្បីរលត់ទុក្ខ មិនដឹងក្នុងខន្ធចំណែកខាងដើម មិនដឹងក្នុងខន្ធចំណែកខាងចុង មិនដឹងក្នុងខន្ធចំណែកខាងដើម និងខាងចុង មិនដឹងក្នុងពួកធម៌ដែលកើតឡើង ព្រោះអាស្រ័យបច្ច័យនោះៗ និងការមិនដឹង ការមិនឃើញ ការមិនត្រាស់ដឹង ការមិនរឭកឃើញ ការមិនភ្ញាក់រឭក ការមិនចាក់ធ្លុះ ការមិនបានដោតក្រងទុក មិនចុះចិត្តស៊ប់ មិនរំពឹងមើល មិនពិចារណា អំពើមិនជាក់ច្បាស់ ការឈ្វេងយល់បានដោយក្រ ភាពនៃបុគ្គលល្ងង់ ការមិនដឹងខ្លួន ការវង្វេង វង្វេងជ្រប់ ការភ្លេចភ្លាំង អវិជ្ជាជំនន់ គឺអវិជ្ជា ការប្រកប គឺអវិជ្ជា អនុស័យ គឺអវិជ្ជា ការស្ទាក់ដំណើរ គឺអវិជ្ជា គន្លឹះ គឺអវិជ្ជា សេចក្ដីវង្វេង ជាអកុសលមូលណា ដែលមានសភាពបែបនេះ នេះហៅថា អវិជ្ជាសញ្ញោជនៈ ។

នេះពួកធម៌ជាសញ្ញោជនៈ

[២៣០] ពួកធម៌មិនមែនសញ្ញោជនៈ តើដូចម្ដេច ។ វៀរតែធម៌ទាំង

នោះចេញ ពួកធម៌ដ៏សេសសល់ ជាកុសល អកុសល និងអព្យាក្រឹត ជាកាមាវចរ រូបាវចរ អរូបាវចរ អបរិយាបន្ន វេទនាខន្ធ ។បេ។ វិញ្ញាណក្ខន្ធ រូបទាំងអស់ និងអសង្ខតធាតុ នេះពួកធម៌មិនមែនសញ្ញោជនៈ ។

[២៣១] ពួកធម៌ជាប្រយោជន៍ដល់សញ្ញោជនៈ តើដូចម្តេច ។ ពួកធម៌ប្រកបដោយអាសវៈ ជាកុសល អកុសល និងអព្យាក្រឹត ជាកាមាវចរ រូបាវចរ អរូបាវចរ និងរូបក្ខន្ធ ។បេ។ វិញ្ញាណក្ខន្ធ នេះពួកធម៌ជាប្រយោជន៍ដល់សញ្ញោជនៈ ។ ពួកធម៌មិនមែនជាប្រយោជន៍ដល់សញ្ញោជនៈ តើដូចម្តេច ។ មគ្គជាអបរិយាបន្នផង ផលនៃមគ្គផង អសង្ខតធាតុផង នេះពួកធម៌មិនមែនជាប្រយោជន៍ដល់សញ្ញោជនៈ ។

[២៣២] ពួកធម៌ប្រកបសញ្ញោជនៈ តើដូចម្តេច ។ ពួកធម៌ណាដែលប្រកបដោយធម៌ទាំងនោះ វេទនាខន្ធ ។បេ។ វិញ្ញាណក្ខន្ធ នេះពួកធម៌ប្រកបដោយសញ្ញោជនៈ ។ ពួកធម៌ប្រាសចាកសញ្ញោជនៈ តើដូចម្តេច ។ ពួកធម៌ណា ប្រាសចាកធម៌ទាំងនោះ វេទនាខន្ធ ។បេ។ វិញ្ញាណក្ខន្ធ រូបទាំងអស់ និងអសង្ខតធាតុ នេះពួកធម៌ប្រាសចាកសញ្ញោជនៈ ។

[២៣៣] ពួកធម៌ជាសញ្ញោជនៈផង ជាប្រយោជន៍ដល់សញ្ញោជនៈផង តើដូចម្តេច ។ សញ្ញោជនៈទាំងនោះឯង ជាសញ្ញោជនៈផង ជាប្រយោជន៍ដល់សញ្ញោជនៈផង ។ ពួកធម៌គ្រាន់តែជាប្រយោជន៍ដល់សញ្ញោជនៈ តែមិនមែនសញ្ញោជនៈ តើដូចម្តេច ។ ពួកធម៌ណា ជាប្រយោជន៍ដល់សញ្ញោជនៈ ដោយធម៌ទាំងនោះ វៀរតែធម៌ទាំងនោះចេញ ពួកធម៌ដ៏សេស ប្រកបដោយ

អាសវៈ ជាកុសល អកុសល និងអព្យាក្រឹត ជាកាមាវចរ រូបាវចរ អរូ-បាវចរ និងរូបក្ខន្ធ ។បេ។ វិញ្ញាណក្ខន្ធ នេះពួកធម៌គ្រាន់តែជាប្រយោជន៍ដល់សញ្ញោជនៈ តែមិនមែនសញ្ញោជនៈ ។

[២៣៤] ពួកធម៌ជាសញ្ញោជនៈផង ប្រកបដោយសញ្ញោជនៈផង តើដូចម្ដេច ។ កាមរាគសញ្ញោជនៈ ជាសញ្ញោជនៈផង ប្រកបដោយសញ្ញោជនៈផង ដោយអវិជ្ជាសញ្ញោជនៈ អវិជ្ជាសញ្ញោជនៈ ជាសញ្ញោជនៈផង ប្រកបដោយសញ្ញោជនៈផង ដោយកាមរាគសញ្ញោជនៈ បដិឃសញ្ញោជនៈ ជាសញ្ញោជនៈផង ប្រកបដោយសញ្ញោជនៈផង ដោយអវិជ្ជាសញ្ញោជនៈ អវិជ្ជា-សញ្ញោជនៈ ជាសញ្ញោជនៈផង ប្រកបដោយសញ្ញោជនៈផង ដោយបដិឃ-សញ្ញោជនៈ មានសញ្ញោជនៈ ជាសញ្ញោជនៈផង ប្រកបដោយសញ្ញោជនៈផង ដោយអវិជ្ជាសញ្ញោជនៈ អវិជ្ជាសញ្ញោជនៈ ជាសញ្ញោជនៈផង ប្រកបដោយសញ្ញោជនៈផង ដោយមានសញ្ញោជនៈ ទិដ្ឋិសញ្ញោជនៈ ជាសញ្ញោជនៈផង ប្រកបដោយសញ្ញោជនៈផង ដោយអវិជ្ជាសញ្ញោជនៈ អវិជ្ជាសញ្ញោជនៈ ជាសញ្ញោជនៈផង ប្រកបដោយសញ្ញោជនៈផង ដោយទិដ្ឋិសញ្ញោជនៈ វិចិកិច្ឆាសញ្ញោជនៈ ជាសញ្ញោជនៈផង ប្រកបដោយសញ្ញោជនៈផង ដោយអវិជ្ជាសញ្ញោជនៈ អវិជ្ជាសញ្ញោជនៈ ជាសញ្ញោជនៈផង ប្រកបដោយសញ្ញោជនៈផង ដោយវិចិកិច្ឆាសញ្ញោជនៈ សីលព្វតបរាមាសសញ្ញោជនៈ ជាសញ្ញោជនៈផង ប្រកបដោយសញ្ញោជនៈផង ដោយអវិជ្ជាសញ្ញោជនៈ អវិជ្ជាសញ្ញោជនៈ ជាសញ្ញោជនៈផង ប្រកបដោយសញ្ញោជនៈផង ដោយ

សីលព្វតបរាមាសសញ្ញោជនៈ ភវរាគសញ្ញោជនៈ ជាសញ្ញោជនៈផង ប្រកប ដោយសញ្ញោជនៈផង ដោយអវិជ្ជាសញ្ញោជនៈ អវិជ្ជាសញ្ញោជនៈ ជាសញ្ញោជនៈផង ប្រកបដោយសញ្ញោជនៈផង ដោយភវរាគសញ្ញោជនៈ ឥស្សាសញ្ញោជនៈ ជាសញ្ញោជនៈផង ប្រកបដោយសញ្ញោជនៈផង ដោយអវិជ្ជាសញ្ញោជនៈ អវិជ្ជាសញ្ញោជនៈ ជាសញ្ញោជនៈផង ប្រកបដោយសញ្ញោជនៈផង ដោយឥស្សាសញ្ញោជនៈ មច្ឆរិយសញ្ញោជនៈ ជាសញ្ញោជនៈផង ប្រកបដោយសញ្ញោជនៈផង ដោយអវិជ្ជាសញ្ញោជនៈ អវិជ្ជា-សញ្ញោជនៈ ជាសញ្ញោជនៈផង ប្រកបដោយសញ្ញោជនៈផង ដោយមច្ឆរិយ-សញ្ញោជនៈ នេះពួកធម៌ជាសញ្ញោជនៈផង ប្រកបដោយសញ្ញោជនៈផង ។ ពួកធម៌គ្រាន់តែប្រកបដោយសញ្ញោជនៈ តែមិនមែនសញ្ញោជនៈ តើដូចម្តេច ។ ពួកធម៌ណា ប្រកបដោយធម៌ទាំងនោះ វៀរតែធម៌ទាំងនោះចេញ វេទនាខន្ធ ។បេ។ វិញ្ញាណក្ខន្ធ នេះពួកធម៌គ្រាន់តែប្រកបដោយសញ្ញោជនៈ តែមិនមែនសញ្ញោជនៈ ។

[២៣៥] ពួកធម៌ប្រាសចាកសញ្ញោជនៈ តែជាប្រយោជន៍ដល់សញ្ញោជនៈ តើដូចម្តេច ។ ពួកធម៌ណា ប្រាសចាកធម៌ទាំងនោះ ពួកធម៌

ប្រកបដោយអាសវៈ ជាកុសល អកុសល និងអព្យាក្រឹត ជាកាមាវចរ រូបាវចរ អរូបាវចរ និងរូបក្ខន្ធ ។បេ។ វិញ្ញាណក្ខន្ធ នេះពួកធម៌ប្រាសចាកសញ្ញោជនៈ តែជាប្រយោជន៍ដល់សញ្ញោជនៈ ។ ពួកធម៌ប្រាសចាកសញ្ញោជនៈ ទាំងមិនជាប្រយោជន៍ដល់សញ្ញោជនៈ តើដូចម្តេច ។ មគ្គជាអបរិយាបន្នផង ផលនៃមគ្គផង អសង្ខតធាតុផង នេះពួកធម៌ប្រាសចាកសញ្ញោជនៈ ទាំងមិនជាប្រយោជន៍ដល់សញ្ញោជនៈ ។

អដ្ឋកថា

សញ្ញោជនគោច្ឆកៈ

[២១៩-២៣៥] គប្បីជ្រាបវិនិច្ឆ័យមាននិទ្ទេស ក្នុងសញ្ញោជនគោច្ឆកៈ ដូចតទៅ

បទថា **សេយ្យោ ហមស្មីតិ មានោ** បានដល់ មានៈដែលកើតឡើងយ៉ាងនេះថា អញប្រសើរជាងគេ ដោយអត្ថថា ខ្ពង់ខ្ពស់ ។ បទថា **សទិសោហមស្មីតិ មានោ** បានដល់ មានៈដែលកើតឡើងយ៉ាងនេះថា អញស្មើនឹងគេ ដោយអត្ថថា ស្មើៗ គ្នា ។ បទថា **ហីនោហមស្មីតិ** បានដល់ មានៈដែលកើតឡើងយ៉ាងនេះថា អញអន់ជាងគេ ដោយអត្ថថា អាក្រក់ជាង ។ មានៈទាំង ៣ ពួកនេះ គឺមានៈថា អញប្រសើរជាងគេ មានៈថា ស្មើនឹងគេ មានៈថា អន់ជាងគេ រមែងកើតឡើងដល់ជន ៣ ពួក ដោយប្រការដូច្នេះ ។

ពិតហើយ មានៈ ៣ យ៉ាង គឺអញប្រសើរជាងគេ ស្មើគេ អន់ជាងគេ រមែងកើតដល់ជនដែលប្រសើរជាងគេខ្លះ ដល់ជនដែលស្មើនឹងគេខ្លះ ដល់ជនដែលអន់ជាងគេខ្លះ ។

បណ្តាមានៈទាំង ៣ ពួកនោះ មានៈថា អញប្រសើរជាងគេរបស់បុគ្គលអ្នកប្រសើរជាងគេ ជាមានៈតាមសេចក្តីពិត មានៈ ២ ក្រៅនេះ មិនមែនមានៈតាមសេចក្តីពិត ។ មានៈថា អញស្មើនឹងគេ របស់បុគ្គលអ្នកស្មើនឹងគេ ។បេ។ មានៈថា អញអន់ជាងគេ របស់បុគ្គលអ្នកអន់ជាងគេ ជាមានៈតាមសេចក្តីពិត មានៈ ២ ក្រៅអំពីនេះ មិនមែនមានៈតាមសេចក្តីពិត ។

ដោយពាក្យដែលពោលមកនេះ ត្រាស់យ៉ាងដូចម្តេច ត្រាស់ថា មានះ ៣ រមែងកើតដល់បុគ្គលតែម្នាក់បាន ។ តែក្នុងនិទ្ទេសមានះទី ១ ក្នុងខុទ្ទកវត្ថុវិភង្គ ត្រាស់មានះមួយថា រមែងកើតឡើង បានដល់ ជនទាំង ៣ ប្រភេទ ។ ដែលឈ្មោះថា **មានោ** *ដោយអំណាចការធ្វើនូវសេចក្តីប្រកាន់ខ្លួន ។*

បទថា **មញ្ញនា មញ្ញិតត្តំ** *នេះ ជាការចង្អុលបង្ហាញដល់អាការនិងភាវៈ ។ ដែលឈ្មោះថា* **ឧន្នតិ** *ដោយអត្ថថា តម្កើងខ្លួន ។ ដែលឈ្មោះថា* **ឧន្នមោ** *ព្រោះអត្ថថា មានះរមែងញ៉ាំងបុគ្គលដែលកើតមានះឲ្យប៉ោង គឺលើកឲ្យតាំងឡើង ។ ដែលឈ្មោះថា* **ធជោ** *ដោយអត្ថថា លើកឡើងហើយ ។ ដែលឈ្មោះថា* **សម្បគ្គាហោ** *ព្រោះអត្ថថា រមែងផ្គងចិត្ត ដោយអត្ថថា ការលើកឡើង ។ បណ្តាទង់ទាំងឡាយច្រើន ទង់ដែលលើកឡើងខ្ពស់ជាងគេហៅថា* **កេតុ** ។ *ពិតហើយ មានះ កាលកើតរឿយៗ អាស្រ័យមានះតៗ មកក៏ដូចជាទង់ ព្រោះអត្ថថា លើកឡើងខ្ពស់ក្រៃលែង ព្រោះហេតុនោះ ទើបហៅថា ដូចទង់ ។ ចិត្តណា រមែងត្រូវការមានះដូចទង់ ព្រោះហេតុនោះ ចិត្តនោះ ទើបឈ្មោះថា* **កេតុកម្យ** ។ *ភាវៈនៃកេតុកម្យៈនោះ ឈ្មោះថា* **កេតុកម្យតា** ។ *សេចក្តីត្រូវការដូចជាទង់នោះ ជារបស់ចិត្ត មិនជារបស់អត្តា ដោយហេតុនោះ ទើបត្រាស់ថា* **កេតុកម្យតា ចិត្តស្ស** *អធិប្បាយថា ចិត្តសម្បយុត្តដោយមានះ រមែងប្រាថ្នាដូចទង់ និងភាវៈនៃចិត្តនោះ ឈ្មោះថា* **កេតុកម្យតា** *គឺមានះដែលរាប់ថា ដូចជាទង់ ។*

គប្បីជ្រាបវិនិច្ឆ័យក្នុងឥស្សានិទ្ទេសដូចតទៅ

បទថា **យា បរលាភសក្ការគរុការមាននវន្ទនបូជនាសុ ឥស្សា** សេចក្ដីថា ការច្រណែនណា ដែលមានលក្ខណៈជ្រួលច្រាលក្នុងចិត្ត ក្នុងសម្បត្តិរបស់អ្នកដទៃ ក្នុងវត្ថុទាំងឡាយ មានលាភជាដើមរបស់ពួកជនដទៃ បញ្ជាក់ថា លាភជាដើមនេះ នឹងមានប្រយោជន៍អ្វីដល់ពួកបុគ្គលនេះ ។

ក្នុងលាភជាដើមនោះ បទថា **លាភោ** បានដល់ ការបានចំពោះបច្ច័យ ៤ មានចីវរជាដើម ។ ពិតហើយ បុគ្គលអ្នកច្រណែន រមែងមិនពេញចិត្ត នឹងលាភនោះរបស់បុគ្គលដទៃ រមែងមិនប្រាថ្នាថាប្រយោជន៍អ្វីដោយលាភនេះ ដល់បុគ្គលនេះ ដូច្នេះ ។

បទថា **សក្ការោ** បានដល់ ការបានចំពោះបច្ច័យទាំងនោះឯងដ៏ល្អ ដែលបុគ្គលធ្វើយ៉ាងល្អហើយ ។ បទថា **គរុការោ** បានដល់ កិរិយាដែលសរសើរ គឺការធ្វើឲ្យជាភារៈ ។ បទថា **មាននំ** បានដល់ ការធ្វើឲ្យជាទីស្រឡាញ់ដោយចិត្ត ។ បទថា **វន្ទនំ** បានដល់ ការថ្វាយបង្គំដោយបញ្ចង្គប្រតិស្ឋាន ។ បទថា **បូជនា** បានដល់ ការបូជាដោយគ្រឿងក្រអូប និងផ្កាកម្រងជាដើម ។ ដែលឈ្មោះថា **ឥស្សា** ដោយអំណាចកិរិយាដែលច្រណែន ។ អាការនៃការច្រណែន ឈ្មោះថា **ឥស្សាយនា** ភាវៈដែលច្រណែន ឈ្មោះថា **ឥស្សាយិតត្តំ** ។ បទថា **ឧសូយា** ជាដើម ជាវេវចនៈរបស់ពាក្យថា ឥស្សានោះឯង ។ បណ្ឌិតគប្បីជ្រាបលក្ខណៈនៃការច្រណែននេះ ដោយបុគ្គលអ្នកគ្រប់គ្រងផ្ទះខ្លះ អ្នកមិនគ្រប់គ្រងផ្ទះខ្លះ ។

ពិតហើយ យរាវាសពួកខ្លះ អាស្រ័យការព្យាយាមនៃបុរសរបស់ខ្លួន

ដោយអាជីពយ៉ាងណានីមួយ ក្នុងការងារទាំងឡាយ មានការធ្វើស្រែ និង លក់ដូរជាដើម រមែងបានយាន ពាហនៈ ឬរតនៈដ៏ល្អ ម្នាក់ទៀត មានសេចក្ដីប្រាថ្នាឲ្យបុគ្គលនោះវិនាសចាកលាភ មិនត្រេកអរដោយការបានលាភនោះ គិតតែថា កាលណាហ្ន៎ ម្នាក់នេះ នឹងវិនាសចាកសម្បត្តិនេះ ជាមនុស្សក្រីក្រ ត្រាច់ទៅ កាលបុគ្គលនោះវិនាសចាកសម្បត្តិនោះ ដោយហេតុណានីមួយ ក៏ត្រេកអរ ។

ចំណែកបព្វជិតមួយរូប មានចិត្តច្រណែន ឃើញបព្វជិតអង្គដទៃ មានលាភជាដើម ដែលកើតឡើងព្រោះអាស្រ័យសុត្តបរិយត្តិជាដើមរបស់ខ្លួន ក៏គិតថា កាលណាហ្ន៎ លោកអង្គនេះ នឹងសាបសូន្យចាកលាភទាំងនេះជាដើម កាលណា ឃើញភិក្ខុអង្គនោះ វិនាសដោយហេតុណានីមួយ កាលនោះ ក៏មានចិត្តរីករាយ បណ្ឌិតគប្បីជ្រាបថា ការច្រណែន មានការមិនពេញចិត្តនឹងសម្បត្តិរបស់បុគ្គលដទៃជាលក្ខណៈ ដោយប្រការដូច្នេះ ។

គប្បីជ្រាបវិនិច្ឆ័យក្នុងមច្ឆរិយនិទ្ទេសដូចតទៅ

ដើម្បីទ្រង់សម្ដែងដល់មច្ឆរិយៈដោយវត្ថុ ទើបត្រាស់ពាក្យថា **បញ្ច មច្ឆរិយានិ អាវាសមច្ឆរិយំ** ដូច្នេះជាដើម ។ ក្នុងមច្ឆរិយៈទាំងនោះ កំណាញ់ក្នុងអាវាស ឈ្មោះថា **អាវាសមច្ឆរិយំ** ។ សូម្បីបទដ៏សេស ក៏មានន័យនេះដូចគ្នា ។ អារាមទាំងមូលក្តី បរិវេណអារាមក្តី បន្ទប់តូច ១ ក្តី ទីសម្រាកក្នុងវេលាយប់ជាដើមក្តី ឈ្មោះថា **អាវាស** ។ ពួកភិក្ខុដែលនៅក្នុងអាវាសនោះ រមែងនៅសប្បាយ រមែងបានបច្ច័យទាំងឡាយ ។ ភិក្ខុមួយរូប មិន

ប្រាថ្នាឲ្យភិក្ខុដែលដល់ព្រមដោយវត្ត ដែលមានសីលជាទីស្រឡាញ់ មកនៅក្នុងទីនោះ គិតថា ភិក្ខុនេះមកហើយ ចូរទៅដោយរហ័សចុះ នេះឈ្មោះថា **អាវាសមច្ឆរិយំ** តែមិនឈ្មោះថា អាវាសមច្ឆរិយៈដល់ភិក្ខុដែលមិនប្រាថ្នាការនៅក្នុងទីនោះ របស់ពួកអ្នកបង្កជម្លោះជាដើម ។

ត្រកូលឧបដ្ឋាកក្តី ត្រកូលញាតិក្តី ឈ្មោះថា ត្រកូល រមែងឈ្មោះថា **កុលមច្ឆរិយំ** ដល់ភិក្ខុដែលមិនប្រាថ្នាឲ្យភិក្ខុដទៃ ចូលទៅកាន់ត្រកូលនោះ ។ តែមិនឈ្មោះថា មច្ឆរិយៈ ដល់ភិក្ខុដែលមិនប្រាថ្នាឲ្យបុគ្គលបាបចូលទៅក្នុងត្រកូលនោះ ព្រោះថា បុគ្គលបាបនោះ រមែងបដិបត្តិដើម្បីពន្រ្ទាយសេចក្តីជ្រះថ្លារបស់ត្រកូលទាំងនោះ ។ តែឈ្មោះថា មច្ឆរិយៈ ដល់ភិក្ខុដែលមិនប្រាថ្នាការចូលទៅក្នុងត្រកូលនោះនៃភិក្ខុដែលអាចរក្សាសេចក្តីជ្រះថ្លាបាន ។

ការបានបច្ច័យ ៤ នោះឯង ឈ្មោះថា លាភ កាលភិក្ខុអ្នកមានសីលរូបដទៃបានទទួលបច្ច័យ ៤ នោះឯង រមែងជាលាភមច្ឆរិយៈដល់ភិក្ខុដែលគិតថា សូមកុំបាន តែភិក្ខុណាញ៉ាំងសទ្ធាទេយ្យឲ្យធ្លាក់ទៅ រមែងធ្វើឲ្យវិនាស ដោយអំណាចនៃការមិនបរិភោគ ឬបរិភោគមិនល្អជាដើម មិនឲ្យវត្ថុទោះបីជាជួរផ្អូមដល់ភិក្ខុដទៃ មិនឈ្មោះថា មច្ឆរិយៈ ដល់ភិក្ខុដែលឃើញភិក្ខុនោះហើយគិតថា បើភិក្ខុរូបនេះ មិនបានបច្ច័យនេះ ភិក្ខុដទៃដែលមានសីលគប្បីបានគប្បីបរិភោគ ។

សរីរវណ្ណៈ (ពណ៌សម្បុរនៃសរីរៈ) ក្តី គុណវណ្ណៈ (ការសរសើរគុណ) ក្តី ឈ្មោះថា **វណ្ណៈ** ក្នុងវណ្ណៈទាំង ២ នោះ បុគ្គលដែលកំណាញ់

សរីរវណ្ណៈ កាលមានមនុស្សនិយាយថា បុគ្គលដទៃគួរជ្រះថ្លា មានរូបស្អាត ដូច្នេះ មិនប្រាថ្នានឹងពោលដល់បុគ្គលនោះ ។ បុគ្គលដែលកំណាញ់គុណ-វណ្ណៈ រមែងមិនប្រាថ្នានឹងពោលសរសើរគុណរបស់អ្នកដទៃ ដោយសីល ដោយធុតង្គ ដោយបដិបទា ដោយអាចារ ។

បរិយត្តិធម៌ និងបដិវេធធម៌ ឈ្មោះថា ធម៌ ។ ក្នុងធម៌ទាំង ២ នោះ ព្រះអរិយសាវកទាំងឡាយ រមែងមិនកំណាញ់បដិវេធធម៌ រមែងប្រាថ្នាការចាក់ធ្លុះដល់លោក ព្រមទាំងទេវលោក ក្នុងធម៌ដែលខ្លួនបានចាក់ធ្លុះហើយម្យ៉ាងទៀត រមែងប្រាថ្នាការចាក់ធ្លុះធម៌ទាំងនោះថា សូមសត្វពួកដទៃដឹង ឈ្មោះថា **ធម្មមច្ឆរិយៈ** រមែងមានក្នុងតន្តិធម៌ (ធម៌ និងវិន័យ) នោះឯង បុគ្គលអ្នកប្រកបដោយការកំណាញ់ធម៌នោះ ចេះគម្ពីរដែលមានអាថ៌កំបាំង ឬកថាមគ្គឯណា មិនប្រាថ្នានឹងឲ្យជនដទៃចេះគម្ពីរ ឬកថាមគ្គនោះ តែបុគ្គលណាពិចារណាដល់បុគ្គលហើយ រមែងមិនឲ្យព្រោះការអនុគ្រោះធម៌ ឬពិចារណាធម៌ហើយ រមែងមិនឲ្យ ព្រោះអនុគ្រោះបុគ្គល បុគ្គលនេះ មិនឈ្មោះថា កំណាញ់ធម៌ ។

ក្នុងសេចក្តីនេះ បុគ្គលខ្លះ ជាជនឡេះឡោះ គ្រាខ្លះ ជាសមណៈ គ្រាខ្លះ ជាព្រាហ្មណ៍ គ្រាខ្លះ ជានិគ្រន្ថ ភិក្ខុណាមិនឲ្យដោយគិតថា បុគ្គលនេះ នឹងទម្លាយតន្តិធម៌ដ៏ល្អិតសុខុម ជាធម៌ដ៏ក្រៃលែង ជាប្រពៃណីបន្តគ្នាមកឲ្យប្រឫកប្រឫល ភិក្ខុនេះពិចារណាដល់បុគ្គលហើយ ឈ្មោះថា រមែងមិនឲ្យព្រោះការអនុគ្រោះធម៌ ចំណែកភិក្ខុណា រមែងមិនឲ្យដោយគិតថា ធម៌នេះ

ល្អិតសុខុម បើបុគ្គលនេះនឹងរៀនយក នឹងព្យាករអរហត្តផល នឹងសម្តែងខ្លួនឲ្យដល់នូវសេចក្តីវិនាស ភិក្ខុនេះពិចារណាធម៌ហើយ ឈ្មោះថា រមែងមិនឲ្យដោយការអនុគ្រោះបុគ្គល តែបុគ្គលណា មិនឲ្យដោយគិតថា បើបុគ្គលនេះ រៀនធម៌នេះ នឹងអាចទម្លាយលទ្ធិសម័យរបស់ពួកយើង ដូច្នេះ បុគ្គលនេះ ឈ្មោះថា ជាអ្នកកំណាញ់ធម៌ ។

បណ្តាមច្ឆរិយៈទាំង ៥ នេះ ពោលអំពីអាវាសមច្ឆរិយៈជាមុន ភិក្ខុកើតជាយក្ខ ឬជាប្រេត ហើយយកក្បាលទូលសំរាមរបស់អាវាសនោះឯងត្រាច់ទៅ ។ ពោលអំពីកុលមច្ឆរិយៈ កាលត្រកូលនោះធ្វើទាន និងរាប់អានជាដើមចំពោះបុគ្គលដទៃ កាលបុគ្គលនោះឃើញ ក៏គិតថា ត្រកូលនេះរបស់យើងបែកហើយហ្ន៎ ឈាមនឹងខ្ទុរចេញពីមាត់ មានការចុះលាមកខ្លះ ពោះវៀនធំទាំងឡាយ ក៏នឹងដាច់ជាកំណាត់តូចកំណាត់ធំចេញមកខ្លះ ។ ពោលដោយលាភមច្ឆរិយៈ កំណាញ់ក្នុងលាភដែលជារបស់សង្ឃ ឬគណៈ ឬបុគ្គលបរិភោគដូចជាគ្រឿងប្រើប្រាស់របស់បុគ្គល រមែងកើតជាយក្ស ឬប្រេត ឬពស់ថ្លាន់ធំ ។ ពោលអំពីសរីរវណ្ណគុណវណ្ណមច្ឆរិយៈ និងបរិយត្តិធម្មមច្ឆរិយៈ ភិក្ខុរមែងសរសើរវណ្ណៈរបស់ខ្លួន មិនសរសើរវណ្ណៈរបស់អ្នកដទៃ កាលនឹងពោលទោសដោយពាក្យថា នេះវណ្ណៈអ្វី ដូច្នេះ នឹងជាបុគ្គលមានពណ៌សម្បុរអាប់អន់ កាលមិនឲ្យបរិយត្តិធម៌ណាមួយ ដល់បុគ្គលណាមួយនឹងជាបុគ្គលល្ងង់ខ្លៅ ។

ម្យ៉ាងទៀត ព្រោះការកំណាញ់អាវាស បុគ្គលត្រូវភ្លើងឆេះក្នុងផ្ទះដែក ។

ព្រោះសេចក្តីកំណាញ់ត្រកូល នឹងជាអ្នកមានលាភតិច ។ ព្រោះសេចក្តីកំណាញ់លាភ នឹងកើតក្នុងគូថនរក ។ ព្រោះការកំណាញ់វណ្ណៈ បុគ្គលកាលកើតគ្រប់ៗ ភព នឹងមិនមានពណ៌សម្បុរល្អ ។ ព្រោះសេចក្តីកំណាញ់ធម៌ នឹងកើតក្នុងកុក្កុឡនរក ។

ដែលឈ្មោះថា **មច្ឆេរំ** ដោយអំណាចឃើញតែខ្លួន អាការនៃសេចក្តីកំណាញ់ ឈ្មោះថា **មច្ឆរាយនា** ។ ភាវៈនៃចិត្តដែលដល់ព្រមដោយសេចក្តីកំណាញ់ ត្រូវសេចក្តីកំណាញ់ឲ្យប្រព្រឹត្តទៅហើយ ឈ្មោះថា **មច្ឆរាយិតត្តំ** ។ បុគ្គលដែលឈ្មោះថា **វិវិច្ឆោ** ព្រោះអត្ថថា មិនប្រាថ្នាសម្បត្តិទាំងអស់របស់ខ្លួនឲ្យវិនាសទៅ ដោយគិតថា សូមសម្បត្តិទាំងពួង ចូរមានដល់យើងប៉ុណ្ណោះ ចូរកុំមានដល់ជនដទៃ ដូច្នេះ ។ ភាវៈនៃបុគ្គលអ្នកប្រាថ្នាផ្សេងៗ ឈ្មោះថា **វេវិច្ឆំ** ។ បទថា **វេវិច្ឆំ** នេះ ជាឈ្មោះនៃសេចក្តីកំណាញ់ដ៏ទន់ ។

បុគ្គលដែលមិនអើពើ ហៅថា **កទរិយោ** ។ ភាវៈនៃបុគ្គលអ្នកឃើញតែខ្លួននោះ ហៅថា **កទរិយំ** ។ បទថា **កទរិយំ** នេះ ជាឈ្មោះនៃសេចក្តីកំណាញ់ដ៏ស្វិត ព្រោះបុគ្គលអ្នកប្រកបដោយសេចក្តីកំណាញ់នោះ រមែងហាមបុគ្គលដទៃ អ្នកឲ្យដល់បុគ្គលដទៃ សេចក្តីនេះ សមដូចព្រះបាលីដែលត្រាស់ក្នុងសំយុត្តនិកាយ សគាថវគ្គថា

កទរិយោ បាបសង្កប្បោ មិច្ឆាទិដ្ឋិ អនាទរោ ទទមានំ
និវារេតិ យាចមានាន ភោជនំ ។

(បុរសទ័លក្រ) មានតែសេចក្តីកំណាញ់ និងសេចក្តីស្ទូរ-

កន្ទ្រឹស មានតម្រិះអាក្រក់ យល់ខុស មិនអើពើ ហាមឃាត់ជន ដែលកំពុងឲ្យនូវភោជន ដល់ពួកស្មូម ។

បុគ្គលណា ឃើញយាចកទាំងឡាយហើយ បញ្ឈប់នូវចិត្ត គឺធ្វើចិត្តឲ្យរួញ ដោយសេចក្តីកំណាញ់ បុគ្គលនោះ ឈ្មោះថា **កដុកញ្ចុកោ** (ការរឹតត្បិត) ។ ភាវៈនៃអ្នករឹតត្បិតនោះ ឈ្មោះថា **កដុកញ្ចុកតា** ។ ន័យម្យ៉ាងទៀត បុគ្គលអ្នកមានវែកក្នុងដៃ ហៅថា **កដុកញ្ចុកតា** បុគ្គលកាលដួសបាយអំពីឆ្នាំង ដែលពេញស្មើនឹងកណ្តាប់មាត់ឆ្នាំង រមែងដួសដោយចុងវែកដែលតូចគ្រប់ចំណែក ក៏មិនអាចដើម្បីដួសឲ្យពេញ យ៉ាងណា ចិត្តរបស់បុគ្គលកំណាញ់ ក៏យ៉ាងនោះដែរ រមែងចង្អៀតចង្អល់ កាលចិត្តចង្អៀតចង្អល់ សូម្បីកាយក៏ចង្អៀតចង្អល់ដូចគ្នា គឺរាថយ រមែងមិនឈរឲ្យដើម្បីពួកជនដទៃ ព្រោះហេតុនោះ សេចក្តីកំណាញ់ ហៅថា **កដុកញ្ចុកតា** ។

បទថា **អគ្គហិតត្តំ ចិត្តស្ស** បានដល់ ការដែលចិត្តប្រកាន់ ដោយប្រការដែលមិនលាចេញទៅ ដោយអាការមានការឲ្យទានជាដើម ក្នុងការធ្វើឧបការៈដល់ជនពួកដទៃ ។ ព្រោះបុគ្គលកំណាញ់ មិនប្រាថ្នានឹងឲ្យវត្ថុ ដែលមាននៅរបស់ខ្លួនដល់ជនពួកដទៃ ចង់តែទទួលរបស់ជនដទៃ ហេតុនោះ បណ្ឌិតគប្បីជ្រាបសេចក្តីកំណាញ់នោះ មានការលាក់លៀមសម្បត្តិរបស់ខ្លួនជាលក្ខណៈ ឬសេចក្តីកំណាញ់នោះ មានការកាន់យកសម្បត្តិរបស់អ្នកដទៃជាលក្ខណៈ ដោយអំណាចនៃការប្រព្រឹត្តទៅថា សេចក្តីអស្ចារ្យនេះ ចូរមានដល់យើងតែម្នាក់ប៉ុណ្ណោះ កុំមានដល់អ្នកដទៃឡើយ ដូច្នេះ ។ ពាក្យដ៏សេស

ក្នុងគោច្ឆកៈនេះ មានសេចក្តីងាយយល់ហើយ ។

ឥឡូវនេះ សំយោជនៈទាំងនេះ គួរនាំមកសម្តែង ដោយលំដាប់កិលេសខ្លះ ដោយលំដាប់មគ្គខ្លះ ។ ពោលដោយលំដាប់កិលេស កាមរាគសំយោជនៈ និងបដិឃសំយោជនៈ ដែលអនាគាមិមគ្គរមែងប្រហារ មានសំយោជនៈដែលអរហត្តមគ្គ រមែងប្រហារ ទិដ្ឋិសំយោជនៈ វិចិកិច្ឆាសំយោជនៈ និងសីលព្វតបរាមាសសំយោជនៈ ដែលសោតាបត្តិមគ្គ រមែងប្រហារ ភវរាគសំយោជនៈ ដែលអរហត្តមគ្គ រមែងប្រហារ ឥស្សាសំយោជនៈ និងមច្ឆរិយសំយោជនៈ ដែលសោតាបត្តិមគ្គ រមែងប្រហារ អវិជ្ជាសំយោជនៈ ដែលអរហត្តមគ្គ រមែងប្រហារ ។ ពោលតាមលំដាប់នៃមគ្គ សោតាបត្តិមគ្គ រមែងប្រហារទិដ្ឋិ វិចិកិច្ឆា សីលព្វតបរាមាស ឥស្សា និងមច្ឆរិយៈ ។ អនាគាមិមគ្គ រមែងប្រហារកាមរាគៈ និងបដិឃៈ ។ អរហត្តមគ្គ រមែងប្រហារ មានះ ភវរាគៈ និងអវិជ្ជា ដូច្នេះ ។៚

អភិធម្មបិដក

គន្ថគោច្ឆកៈ

[២៣៦] ពួកធម៌ជាគន្ថៈ (ធម៌ជាតក្រងសត្វទុកក្នុងវដ្ដៈ) តើដូចម្ដេច ។ គន្ថៈ ៤ គឺអភិជ្ឈាកាយគន្ថៈ ព្យាបាទកាយគន្ថៈ សីលព្វតបរាមាសកាយគន្ថៈ ឥទំសច្ចាភិនិវេសកាយគន្ថៈ ។

[២៣៧] បណ្ដាគន្ថៈទាំងនោះ អភិជ្ឈាកាយគន្ថៈ តើដូចម្ដេច ។ តម្រេក ការត្រេកអរខ្លាំង ការជាប់ជំពាក់ក្នុងអារម្មណ៍ ការស្រើបស្រាល ការរីករាយ ការរីករាយខ្លាំង តម្រេកខ្លាំងនៃចិត្ត សេចក្ដីប្រាថ្នា ការជ្រុលជ្រប់ ការងុលងប់ ការពាក់ព័ន្ធ ការរួបរឹត ការជាប់ជំពាក់ ការលិចចុះ ធម្មជាតនាំសត្វឲ្យកើតក្នុងភព មាយា ធម្មជាតបង្កើតសត្វ ការញុំាងសត្វឲ្យប្រកបដោយទុក្ខ ធម្មជាតចាក់ស្រេះសត្វ បណ្ដាញ ការបន្ធូរទៅ ការផ្សាយទៅកាន់អារម្មណ៍ ចំណងចងសត្វទុក ការផ្សាយទៅក្នុងអារម្មណ៍ ធម្មជាតញុំាងសត្វឲ្យបម្រើន ធម្មជាតជាគម្រប់ពីរ ការតាំងចិត្តទុក ធម្មជាតនាំសត្វទៅកាន់ភព ធម្មជាតដូចជាព្រៃ ដូចជាព្រៃញាតស្បាត ការមូលមិត្ត សេចក្ដីស្រឡាញ់ ការអាឡោះអាល័យ ផៅពង្សតទៅ សេចក្ដីប៉ុនប៉ង អាការប៉ុនប៉ង ភាពនៃចិត្តប៉ុនប៉ង ការប៉ុនប៉ងរូប ប៉ុនប៉ងសំឡេង ប៉ុនប៉ងក្លិន ប៉ុនប៉ងរស ប៉ុនប៉ងផ្សព្វ ប៉ុនប៉ងលាភ ប៉ុនប៉ងទ្រព្យ ប៉ុនប៉ងបុត្រ ប៉ុនប៉ងជីវិត ធម្មជាតឆ្វៃឆ្វា ឆ្វៃឆ្វាជ្រុលពេក ឆ្វៃឆ្វាខ្លាំង សេចក្ដីឆ្វៃឆ្វា អាការឆ្វៃឆ្វា ភាពនៃចិត្តឆ្វៃឆ្វា ការរុលត្បុល ការប្រព្រឹត្តរុលត្បុល ភាពនៃចិត្តរុលត្បុល ការញាប់ញ័រ ការចង់ឲ្យសម្រេចប្រយោជន៍ ការត្រេកអរខុសទំនងធម៌ ការលោភហួសកំណត់

ការត្រេកត្រអាល ការចង់បានមិនឈប់ សេចក្តីប្រាថ្នា សេចក្តីស្រឡាញ់ សេចក្តីប្រាថ្នាព្រម ការប្រាថ្នាក្នុងកាម ប្រាថ្នាក្នុងភព ប្រាថ្នាប្រាសចាកភព ប្រាថ្នាក្នុងរូបភព ប្រាថ្នាក្នុងអរូបភព ប្រាថ្នាក្នុងនិរោធ ប្រាថ្នារូប ប្រាថ្នាសំឡេង ប្រាថ្នាក្លិន ប្រាថ្នារស ប្រាថ្នាផ្សព្វ ប្រាថ្នាធម៌ កិលេសដូចជំនន់ គ្រឿងប្រកប គ្រឿងចងក្រង គ្រឿងប្រកាន់មាំ គ្រឿងរារាំងទូទៅ គ្រឿងរារាំងមិនសល់ គ្រឿងបិទបាំង គ្រឿងចង គ្រឿងចូលទៅជិតសៅហ្មង គ្រឿងដេកត្រាំ គ្រឿងស្ទាត់ជំពេរ តណ្ហាដូចជាវល្លិ ការប្រាថ្នាផ្សេងៗ ឫសគល់នៃទុក្ខ ហេតុនៃទុក្ខ ហេតុជាដែនកើតនៃទុក្ខ អន្ទាក់នៃមារ ទុយនៃមារ អារម្មណ៍នៃមារ ស្ទឹង គឺតណ្ហា បណ្តាញ គឺតណ្ហា ខ្នោះ គឺតណ្ហា សមុទ្រ គឺតណ្ហា ការសម្លឹងរំពៃ សេចក្តីជាប់ជំពាក់ ជាអកុសលមូល នេះហៅថា អភិជ្ឈាកាយគន្ថៈ ។

[២៣៨] បណ្តាគន្ថៈទាំងនោះ ព្យាបាទកាយគន្ថៈ តើដូចម្តេច ។ គំនុំកើតឡើងថា ជនឯណោះ បានប្រព្រឹត្តនូវកម្មមិនជាប្រយោជន៍ដល់អញ គំនុំកើតឡើងថា ជនឯណោះ កំពុងប្រព្រឹត្តនូវកម្មមិនជាប្រយោជន៍ដល់អញ គំនុំកើតឡើងថា ជនឯណោះ នឹងប្រព្រឹត្តនូវកម្មមិនជាប្រយោជន៍ដល់អញ គំនុំកើតឡើងថា ជនឯណោះ បានប្រព្រឹត្តនូវកម្មមិនជាប្រយោជន៍ដល់បុគ្គលជាទីស្រឡាញ់ ជាទីពេញចិត្តនៃអញ ។បេ។ ជនឯណោះ កំពុងប្រព្រឹត្តនូវកម្មមិនជាប្រយោជន៍ ។បេ។ ជនឯណោះ នឹងប្រព្រឹត្តនូវកម្មមិនជាប្រយោជន៍ គំនុំកើតឡើងថា ជនឯណោះ បានប្រព្រឹត្តនូវកម្មជាប្រយោជន៍ដល់បុគ្គលមិន

ជាទីស្រឡាញ់ មិនជាទីពេញចិត្តនៃអញ ។បេ។ ជនឯណោះ កំពុងប្រព្រឹត្ត នូវកម្មជាប្រយោជន៍ ។បេ។ ជនឯណោះ នឹងប្រព្រឹត្តនូវកម្មជាប្រយោជន៍ ឬក៏គំនុំកើតឡើង ក្នុងហេតុមិនគួរ និងការគុំកួននៃចិត្ត ការគុំកួនតប សេចក្ដីថ្នាំងថ្នាក់ ការខឹងតប ការខឹងញ័រ ការក្រោធខ្លាំង ការក្រោធញ័រ ការប្រទូស្ត ការប្រទូស្តតប ការប្រទូស្តគ្រប់យ៉ាង ការខូចចិត្ត ការប្រទូស្តនៃចិត្ត ការក្រេវក្រោធ ការខឹង ភាពនៃចិត្តខឹង សេចក្ដីប្រទូស្ត អាការប្រទូស្ត ភាពនៃចិត្តប្រទូស្ត ការព្យាបាទ អាការព្យាបាទ ភាពនៃចិត្តព្យាបាទ ការខឹង ការខឹងតប ភាពនៃចិត្តកាច ការខឹង ការតូចចិត្តណា ដែលមានសភាពបែបនេះ នេះហៅថា ព្យាបាទកាយគន្ថៈ ។

[២៣៩] បណ្ដាគន្ថៈទាំងនោះ សីលព្វតបរាមាសកាយគន្ថៈ តើដូចម្ដេច ។ ពួកសមណព្រាហ្មណ៍ខាងក្រៅសាសនានេះ ប្រកាន់ថា សេចក្ដីបរិសុទ្ធដោយសីល បរិសុទ្ធដោយវត្ត បរិសុទ្ធដោយសីល និងវត្ត ទាំងទិដ្ឋិ ដំណើរ គឺទិដ្ឋិ ព្រៃញាតស្បាត គឺទិដ្ឋិ ផ្លូវឆ្ងាយ គឺទិដ្ឋិ ចម្រូង គឺទិដ្ឋិ ការយល់ច្រឡំ គឺទិដ្ឋិ ការទាក់ទិន គឺទិដ្ឋិ ការក្ដួចកាន់ ការប្រកាន់ ការប្រកាន់ខ្ជាប់ ការស្ទាបអង្អែល ផ្លូវអាក្រក់ ផ្លូវខុស ធម្មជាតដែលខុស លទ្ធិដូចជាកំពង់ សេចក្ដីប្រកាន់ក្នុងការស្វែងរកខុសណា ដែលមានសភាពបែបនេះ នេះហៅថា សីលព្វតបរាមាសកាយគន្ថៈ ។

[២៤០] បណ្ដាគន្ថៈទាំងនោះ ឥទំសច្ចាភិនិវេសកាយគន្ថៈ តើដូចម្ដេច ។ ការប្រកាន់ថា លោកទៀង ការយល់នេះពិត ការយល់ដទៃជាមោឃ

ក្តី ថាលោកមិនទៀង ការយល់នេះពិត ការយល់ដទៃជាមោឃក្តី ថាលោកមានទីបំផុត ការយល់នេះពិត ការយល់ដទៃជាមោឃក្តី ថាលោកមិនមានទីបំផុត ការយល់នេះពិត ការយល់ដទៃជាមោឃក្តី ថាជីវិតនោះ គឺសរីរៈនោះ ការយល់នេះពិត ការយល់ដទៃជាមោឃក្តី ថាជីវិតដទៃ សរីរៈដទៃ ការយល់នេះពិត ការយល់ដទៃជាមោឃក្តី ថាសត្វស្លាប់ទៅកើតទៀត ការយល់នេះពិត ការយល់ដទៃជាមោឃក្តី ថាសត្វស្លាប់ទៅមិនកើតទៀត ការយល់នេះពិត ការយល់ដទៃជាមោឃក្តី ថាសត្វស្លាប់ទៅ កើតទៀតក៏មាន មិនកើតទៀតក៏មាន ការយល់នេះពិត ការយល់ដទៃជាមោឃក្តី ថាសត្វស្លាប់ទៅ កើតទៀតក៏មិនមែន មិនកើតទៀតក៏មិនមែន ការយល់នេះពិត ការយល់ដទៃជាមោឃក្តី និងទិដ្ឋិ ដំណើរ គឺទិដ្ឋិ ព្រៃស្បាត គឺទិដ្ឋិ ផ្លូវឆ្ងាយ គឺទិដ្ឋិ ចម្រូង គឺទិដ្ឋិ ការយល់ឆ្វេង គឺទិដ្ឋិ ការទាក់ទិន គឺទិដ្ឋិ ការក្ដួចកាន់ ការប្រកាន់ ការប្រកាន់ខ្ជាប់ ការស្ទាបអង្អែល ផ្លូវអាក្រក់ ផ្លូវខុស ភាពនៃចិត្តខុស លទ្ធិដូចជាកំពង់ សេចក្តីប្រកាន់ក្នុងការស្វែងរកខុសណា ដែលមានសភាពបែបនេះ នេះហៅថា ឥទំសច្ចាភិនិវេសកាយគន្ថៈ មួយទៀត មិច្ឆាទិដ្ឋិទាំងអស់ ក៏ហៅថា ឥទំសច្ចាភិនិវេសកាយគន្ថៈដែរ ។ វៀរតែសីលព្វតបរាមាសកាយគន្ថៈចេញ ។

នេះពួកធម៌ជាគន្ថៈ

[២៤១] ពួកធម៌មិនមែនគន្ថៈ តើដូចម្តេច ។ វៀរតែធម៌ទាំងនោះចេញ ពួកធម៌ដ៏សេសសល់ ជាកុសល អកុសល និងអព្យាក្រឹត ជាកាមាវចរ

រូបាវចរ អរូបាវចរ អបរិយាបន្ន វេទនាខន្ធ ។បេ។ វិញ្ញាណក្ខន្ធ រូបទាំងអស់ និងអសង្ខតធាតុ នេះពួកធម៌មិនមែនគន្ថៈ ។

[២៨២] ពួកធម៌ដែលគន្ថៈគប្បីដោតក្រង តើដូចម្តេច ។ ពួកធម៌ប្រកបដោយអាសវៈ ជាកុសល អកុសល និងអព្យាក្រឹត ជាកាមាវចរ រូបាវចរ អរូបាវចរ រូបក្ខន្ធ ។បេ។ វិញ្ញាណក្ខន្ធ នេះពួកធម៌ដែលគន្ថៈគប្បីដោតក្រង ។ ពួកធម៌ដែលគន្ថៈមិនគប្បីដោតក្រង តើដូចម្តេច ។ មគ្គជាអបរិយាបន្នផង ផលនៃមគ្គផង អសង្ខតធាតុផង នេះពួកធម៌ដែលគន្ថៈមិនគប្បីដោតក្រង ។

[២៨៣] ពួកធម៌ប្រកបដោយគន្ថៈ តើដូចម្តេច ។ ពួកធម៌ណាប្រកបដោយធម៌ទាំងនោះ វេទនាខន្ធ ។បេ។ វិញ្ញាណក្ខន្ធ នេះពួកធម៌ប្រកបដោយគន្ថៈ ។ ពួកធម៌ប្រាសចាកគន្ថៈ តើដូចម្តេច ។ ពួកធម៌ណា ប្រាសចាកធម៌ទាំងនោះ វេទនាខន្ធ ។បេ។ វិញ្ញាណក្ខន្ធ រូបទាំងអស់ និងអសង្ខតធាតុ នេះពួកធម៌ប្រាសចាកគន្ថៈ ។

[២៨៤] ពួកធម៌ជាគន្ថៈផង ដែលគន្ថៈគប្បីដោតក្រងផង តើដូចម្តេច ។ គន្ថៈទាំងនោះឯង ជាគន្ថៈផង ដែលគន្ថៈគប្បីដោតក្រងផង ។ ពួកធម៌ដែលគន្ថៈគប្បីដោតក្រង តែមិនមែនគន្ថៈ តើដូចម្តេច ។ ពួកធម៌ណាដែលគន្ថៈគប្បីដោតក្រង ដោយធម៌ទាំងនោះ វៀរតែធម៌ទាំងនោះចេញ ពួកធម៌ដ៏សេសសល់ ប្រកបដោយអាសវៈ ជាកុសល អកុសល និងអព្យាក្រឹត ជាកាមាវចរ រូបាវចរ អរូបាវចរ និងរូបក្ខន្ធ ។បេ។ វិញ្ញាណក្ខន្ធ នេះពួកធម៌ដែលគន្ថៈគប្បីដោតក្រង តែមិនមែនគន្ថៈ ។

[២៤៥] ពួកធម៌ជាគន្ថៈផង ប្រកបដោយគន្ថៈផង តើដូចម្ដេច ។ សីលព្វតបរាមាសកាយគន្ថៈ ជាគន្ថៈផង ប្រកបដោយគន្ថៈផង ដោយអភិជ្ឈាកាយគន្ថៈ អភិជ្ឈាកាយគន្ថៈ ជាគន្ថៈផង ប្រកបដោយគន្ថៈផង ដោយសីលព្វតបរាមាសកាយគន្ថៈ ឥទំសច្ចាភិនិវេសកាយគន្ថៈ ជាគន្ថៈផង ប្រកបដោយគន្ថៈផង ដោយអភិជ្ឈាកាយគន្ថៈ អភិជ្ឈាកាយគន្ថៈ ជាគន្ថៈផង ប្រកបដោយគន្ថៈផង ដោយឥទំសច្ចាភិនិវេសកាយគន្ថៈ នេះពួកធម៌ជាគន្ថៈផង ប្រកបដោយគន្ថៈផង ។ ពួកធម៌គ្រាន់តែប្រកបដោយគន្ថៈ តែមិនមែនគន្ថៈ តើដូចម្ដេច ។ ពួកធម៌ណា ប្រកបដោយធម៌ទាំងនោះ វៀរតែធម៌ទាំងនោះចេញ និងវេទនាខន្ធ ។បេ។ វិញ្ញាណក្ខន្ធ នេះពួកធម៌គ្រាន់តែប្រកបដោយគន្ថៈ តែមិនមែនគន្ថៈ ។

[២៤៦] ពួកធម៌ប្រាសចាកគន្ថៈ តែគន្ថៈគប្បីដោតក្រង តើដូចម្ដេច ។ ពួកធម៌ណា ប្រាសចាកធម៌ទាំងនោះ ពួកធម៌ប្រកបដោយអាសវៈ ជាកុសល អកុសល និងអព្យាក្រឹត ជាកាមាវចរ រូបាវចរ អរូបាវចរ និងរូបក្ខន្ធ ។បេ។ វិញ្ញាណក្ខន្ធ នេះពួកធម៌ប្រាសចាកគន្ថៈ តែគន្ថៈគប្បីដោតក្រង ។ ពួកធម៌ប្រាសចាកគន្ថៈ តែគន្ថៈមិនគប្បីដោតក្រង តើដូចម្ដេច ។ មគ្គជាអបរិយាបន្នផង ផលនៃមគ្គផង អសង្ខតធាតុផង នេះពួកធម៌ប្រាសចាកគន្ថៈ តែគន្ថៈមិនគប្បីដោតក្រង ។

[២៤៧] ពួកធម៌ជាឱឃៈ (ធម៌ញ៉ាំងសត្វឲ្យលង់ក្នុងវដ្តៈ) តើដូចម្ដេច ។បេ។ ពួកធម៌ជាយោគៈ (ធម៌ប្រកបសត្វទុកក្នុងវដ្តៈ) តើដូចម្ដេច ។បេ។

អដ្ឋកថា

គន្ថគោច្ឆកៈជាដើម

[២៣៦-២៤៧] គប្បីជ្រាបវិនិច្ឆ័យក្នុងគន្ថគោច្ឆកៈជាដើមដូចតទៅ

សភាវធម៌ ដែលឈ្មោះថា **កាយគន្ថ** ព្រោះអត្ថថា រមែងចងនាមកាយ គឺរមែងញ៉ាំងនាមកាយឲ្យបន្តក្នុងវដ្តៈ ដោយអំណាចបដិសន្ធិ ។ កាយគន្ថៈណា ដែលបដិសេធសូម្បីពាក្យជាភាសិតរបស់ព្រះសព្វញ្ញូ រមែងប្រកាន់មាំដោយអាការយ៉ាងនេះថា លោកទៀង របស់នេះពិត របស់ដទៃជាមោឃព្រោះហេតុនោះ កាយគន្ថៈនោះ ទើបឈ្មោះថា **ឥទំសច្ចាភិនិវេស** ព្រោះសេចក្ដីផ្សេងគ្នានៃអភិជ្ឈា និងកាមរាគៈ មាន ដូច្នោះ ក្នុងការចែកបទអភិជ្ឈាកាយគន្ថៈ ទើបមិនត្រាស់ថា សេចក្ដីប្រាថ្នាក្នុងកាម តម្រេកក្នុងកាមណា ដូច្នេះ តែត្រាស់ថា តម្រេក ការត្រេកអរខ្លាំងណាជាដើម ។ ដោយពុទ្ធវចនៈនេះ ពាក្យណាដែលខ្ញុំពោលហើយថា ធនរាគៈ គឺតម្រេកដោយអំណាចសេចក្ដីពេញចិត្ត ក្នុងវិមានរបស់ពួកព្រហ្មជាដើម មិនមែនជាកាមាសវៈនិយាយដល់គន្ថគោច្ឆកៈហើយ ជាអភិជ្ឈាកាយគន្ថៈ ដូច្នេះ ពាក្យនោះបណ្ឌិតគប្បីជ្រាបថា ខ្ញុំបានពោលល្អហើយ ។ សូម្បីក្នុងកិលេសគោច្ឆកៈខាងមុខ ក៏ន័យនេះឯង ។

បទថា **ថបេត្វា សីលព្វតបរាមាសំ** នេះ សេចក្តីថា ព្រោះសីលព្វតបរាមាស មិនប្រកាន់ដោយអាការជាដើមថា របស់នេះពិត ដូច្នេះ តែរមែងប្រកាន់យ៉ាងនេះថា មានសេចក្តីបរិសុទ្ធដោយសីល ដូច្នេះ ហេតុនោះ ព្រះមានព្រះភាគ កាលទ្រង់វៀរសីលព្វតបរាមាស ដែលជាមិច្ឆាទិដ្ឋិនោះ ទើបត្រាស់ថា **ថបេត្វា** ។

អភិធម្មបិដក

នីវរណគោច្ឆកៈ

[២៤៨] ពួកធម៌ជានីវរណៈ (ធម៌ជារនាំង) តើដូចម្តេច ។ នីវរណៈ ៦ គឺកាមច្ឆន្ទនីវរណៈ ព្យាបាទនីវរណៈ ថីនមិទ្ធនីវរណៈ ឧទ្ធច្ចកុក្កុច្ចនីវរណៈ វិចិកិច្ឆានីវរណៈ អវិជ្ជានីវរណៈ ។

[២៤៩] បណ្តានីវរណៈទាំងនោះ កាមច្ឆន្ទនីវរណៈ តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីប្រាថ្នាចំពោះកាម សេចក្តីត្រេកអរចំពោះកាម សេចក្តីរីករាយចំពោះកាម សេចក្តីអន្ទះសាចំពោះកាម សេចក្តីស្រឡាញ់ចំពោះកាម សេចក្តីរោលរាលចំពោះកាម សេចក្តីជ្រុលជ្រប់ចំពោះកាម សេចក្តីងប់ចិត្តចំពោះកាម ក្នុងកាមទាំងឡាយណា នេះហៅថា កាមច្ឆន្ទនីវរណៈ ។

[២៥០] បណ្តានីវរណៈទាំងនោះ ព្យាបាទនីវរណៈ តើដូចម្តេច ។ គំនុំកើតឡើងថា ជនឯណោះ បានប្រព្រឹត្តនូវកម្មមិនជាប្រយោជន៍ដល់អញ គំនុំកើតឡើងថា ជនឯណោះ កំពុងប្រព្រឹត្តនូវកម្មមិនជាប្រយោជន៍ដល់អញ គំនុំកើតឡើងថា ជនឯណោះ នឹងប្រព្រឹត្តនូវកម្មមិនជាប្រយោជន៍ដល់អញ គំនុំកើតឡើងថា ជនឯណោះ បានប្រព្រឹត្តនូវកម្មមិនជាប្រយោជន៍ដល់បុគ្គលជាទីស្រឡាញ់ ជាទីពេញចិត្តនៃអញ ។បេ។ ជនឯណោះ កំពុងប្រព្រឹត្តនូវកម្មមិនជាប្រយោជន៍ ។បេ។ ជនឯណោះ នឹងប្រព្រឹត្តនូវកម្មមិនជាប្រយោជន៍ គំនុំកើតឡើងថា ជនឯណោះ បានប្រព្រឹត្តនូវកម្មជាប្រយោជន៍ ដល់បុគ្គលមិនជាទីស្រឡាញ់ មិនជាទីពេញចិត្តនៃអញ ។បេ។ ជនឯណោះ កំពុងប្រព្រឹត្តនូវកម្មជាប្រយោជន៍ ។បេ។ ជនឯណោះ នឹងប្រព្រឹត្តនូវកម្មជាប្រយោជន៍

ឬក៏គំនុំកើតឡើងក្នុងហេតុមិនគួរ និងការគុំកួននៃចិត្ត ការគុំកួនតប សេចក្ដីថ្នាំងថ្នាក់ ការខឹងតប ការខឹងញ័រ ការក្រោធខ្លាំង ការក្រោធញ័រ ការប្រទូស្ត ការប្រទូស្តតប ការប្រទូស្តគ្រប់យ៉ាង ការខូចនៃចិត្ត ការប្រទូស្តនៃចិត្ត ការក្រោធ ការខឹង ភាពនៃចិត្តខឹង សេចក្ដីប្រទូស្ត អាការប្រទូស្ត ភាពនៃចិត្តប្រទូស្ត ការព្យាបាទ អាការព្យាបាទ ភាពនៃចិត្តព្យាបាទ ការខឹង ការខឹងតប ភាពនៃចិត្តកាច ការខឹង ការតូចចិត្តណា ដែលមានសភាពបែបនេះ នេះហៅថា ព្យាបាទនីវរណៈ ។

[២៥១] បណ្ដានីវរណៈទាំងនោះ ថីនមិទ្ធនីវរណៈ តើដូចម្ដេច ។ ថីនៈ (សេចក្ដីធុញទ្រាន់) ក៏មាន មិទ្ធៈ (សេចក្ដីងោកងក់) ក៏មាន ។ បណ្ដាធម៌ទាំងនោះ ថីនៈ តើដូចម្ដេច ។ ភាពមិនឈ្លាសវៃ ភាពមិនគួរដល់ការងារ ការជ្រប់នៅ ការសម្ងំនៅ សេចក្ដីរួញរា អាការរួញរា ភាពរួញរា សេចក្ដីធុញទ្រាន់ ការធុញទ្រាន់ ភាពធុញទ្រាន់ណានៃចិត្ត នេះហៅថា ថីនៈ ។ បណ្ដាធម៌ទាំងនោះ មិទ្ធៈ តើដូចម្ដេច ។ ភាពមិនឈ្លាស ភាពមិនគួរដល់ការងារ ការជ្រប់ ការស្រពោន ការងងឹតឈ្ងប់ខាងក្នុង ការងោកងក់ ការស្ទុបស្ទៅ អាការយឺតក្ងិះៗ សេចក្ដីស្ទុបស្ទៅ អាការស្ទុបស្ទៅ ភាពស្ទុបស្ទៅណានៃកាយ នេះហៅថា មិទ្ធៈ ។ នេះថីនៈ នេះមិទ្ធៈ ដោយប្រការដូច្នេះឯង ។ នេះហៅថា ថីនមិទ្ធនីវរណៈ ។

[២៥២] បណ្ដានីវរណៈទាំងនោះ ឧទ្ធច្ចកុក្កុច្ចនីវរណៈ តើដូចម្ដេច ។ ឧទ្ធច្ចៈ (ការអណ្ដែតអណ្ដូង) ក៏មាន កុក្កុច្ចៈ (ការទឹករង្កៀស) ក៏មាន ។

បណ្តាធម៌ទាំងនោះ ឧទ្ធច្ចៈ តើដូចម្តេច ។ ការអណ្តែតអណ្តូង ការមិនស្ងប់រម្ងាប់ ការរាយមាយ ការភ័ន្តភាំងណានៃចិត្ត នេះហៅថា ឧទ្ធច្ចៈ ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ កុក្កុច្ចៈ តើដូចម្តេច ។ ការសម្គាល់ថា គួរក្នុងរបស់មិនគួរ សម្គាល់ថា មិនគួរក្នុងរបស់គួរ សម្គាល់ថាជាទោស ក្នុងរបស់មិនមែនជាទោស សម្គាល់ថាមិនជាទោស ក្នុងរបស់ជាទោស និងសេចក្តីរង្កៀស អាការរង្កៀស ភាពនៃចិត្តរង្កៀស ការក្តៅក្រហាយចិត្ត ការរសេមរសាមចិត្តណាដែលមានសភាពបែបនេះ នេះហៅថា កុក្កុច្ចៈ នេះឧទ្ធច្ចៈ នេះកុក្កុច្ចៈ ដោយប្រការដូច្នេះឯង ។ នេះហៅថា ឧទ្ធច្ចកុក្កុច្ចនីវរណៈ ។

[២៥៣] បណ្តានីវរណៈទាំងនោះ វិចិកិច្ឆានីវរណៈ តើដូចម្តេច ។ បុគ្គលងឿងឆ្ងល់សង្ស័យ ចំពោះព្រះសាស្តា ងឿងឆ្ងល់សង្ស័យ ចំពោះព្រះធម៌ ងឿងឆ្ងល់សង្ស័យ ចំពោះព្រះសង្ឃ ងឿងឆ្ងល់សង្ស័យ ចំពោះសិក្ខា ងឿងឆ្ងល់សង្ស័យ ចំពោះខន្ធជាចំណែកខាងដើម ងឿងឆ្ងល់សង្ស័យ ចំពោះខន្ធជាចំណែកខាងចុង ងឿងឆ្ងល់សង្ស័យ ចំពោះខន្ធជាចំណែកទាំងចំណែកខាងដើម ទាំងចំណែកខាងចុង ងឿងឆ្ងល់សង្ស័យ ចំពោះពួកធម៌ ដែលកើតឡើងព្រោះអាស្រ័យបច្ច័យនោះៗ និងសេចក្តីសង្ស័យ អាការសង្ស័យ ភាពនៃចិត្តសង្ស័យ ការយល់ទ្វេង ការសង្ស័យ ការបែកចិត្តជាចម្ងាមពីរ ការបែកជាផ្លូវពីរ ការងឿងឆ្ងល់ ការប្រកាន់យកចំណែកដ៏ច្រើន ការសាញប្រជាញ ការសាន់វ៉ណ្ឋចិត្ត ការប្រកាន់មិនដាច់ស្រេច ភាពនៃចិត្តរឹងរូស ការរសេមរសាមនៃចិត្តណា ដែលមានសភាពបែបនេះ នេះហៅថា វិចិកិច្ឆា-

នីវរណៈ ។

[២៥៤] បណ្តានីវរណៈទាំងនោះ អវិជ្ជានីវរណៈ តើដូចម្តេច ។ ការមិនដឹងក្នុងទុក្ខ មិនដឹងក្នុងហេតុឲ្យកើតទុក្ខ មិនដឹងក្នុងការរលត់ទុក្ខ មិនដឹងក្នុងបដិបទាជាដំណើរទៅកាន់ទីរលត់ទុក្ខ មិនដឹងក្នុងខន្ធជាចំណែកខាងដើម មិនដឹងក្នុងខន្ធជាចំណែកខាងចុង មិនដឹងក្នុងខន្ធជាចំណែកខាងដើម ទាំងចំណែកខាងចុង មិនដឹងក្នុងពួកធម៌ដែលកើតព្រោះអាស្រ័យបច្ច័យនោះៗ និងការមិនដឹង ការមិនឃើញ ការមិនត្រាស់ដឹង ការមិនភ្ញាក់រឭក ការមិនត្រាស់ដឹងព្រម ការមិនចាក់ធ្លុះ ការមិនបានដោតក្រងទុក ការមិនចុះចិត្តស៊ប់ មិនរំពឹងមើល ការមិនពិចារណា អំពើមិនជាក់ច្បាស់ ការយល់ខុស ភាពនៃសេចក្តីល្ងង់ ការមិនដឹងខ្លួន ការវង្វេង វង្វេងជ្រប់ ការភ្លេចភ្លាំង អវិជ្ជាអន្លង់ គឺអវិជ្ជា ការប្រកប គឺអវិជ្ជា អនុស័យ គឺអវិជ្ជា ការស្កាត់ដំណើរ គឺអវិជ្ជា គន្លឹះ គឺអវិជ្ជា ការវង្វេង ជាអកុសលមូលណា ដែលមានសភាពបែបនេះ នេះហៅថា អវិជ្ជានីវរណៈ ។

នេះពួកធម៌ជានីវរណៈ

[២៥៥] ពួកធម៌មិនមែននីវរណៈ តើដូចម្តេច ។ វៀរតែធម៌ទាំងនោះចេញ ពួកធម៌ដ៏សេសសល់ ជាកុសល អកុសល និងអព្យាក្រឹតជាកាមាវចរ រូបាវចរ អរូបាវចរ អបរិយាបន្ន វេទនាខន្ធ ។បេ។ វិញ្ញាណក្ខន្ធ រូបទាំងអស់ និងអសង្ខតធាតុ នេះពួកធម៌មិនមែននីវរណៈ ។

[២៥៦] ពួកធម៌ជាប្រយោជន៍ដល់នីវរណៈ តើដូចម្តេច ។ ពួកធម៌

ប្រកបដោយអាសវៈ ជាកុសល អកុសល និងអព្យាក្រឹត ជាកាមាវចរ រូបាវចរ អរូបាវចរ រូបក្ខន្ធ ។បេ។ វិញ្ញាណក្ខន្ធ នេះពួកធម៌ជាប្រយោជន៍ដល់នីវរណៈ ។ ពួកធម៌មិនជាប្រយោជន៍ដល់នីវរណៈ តើដូចម្ដេច ។ មគ្គជាអបរិយាបន្នផង ផលនៃមគ្គផង អសង្ខតធាតុផង នេះពួកធម៌មិនជាប្រយោជន៍ដល់នីវរណៈ ។

[២៥៧] ពួកធម៌ប្រកបដោយនីវរណៈ តើដូចម្ដេច ។ ពួកធម៌ណា ប្រកបដោយធម៌ទាំងនោះ និងវេទនាខន្ធ ។បេ។ វិញ្ញាណក្ខន្ធ នេះពួកធម៌ប្រកបដោយនីវរណៈ ។ ពួកធម៌ប្រាសចាកនីវរណៈ តើដូចម្ដេច ។ ពួកធម៌ណា ប្រាសចាកធម៌ទាំងនោះ វេទនាខន្ធ ។បេ។ វិញ្ញាណក្ខន្ធ រូបទាំងអស់ និងអសង្ខតធាតុ នេះពួកធម៌ប្រាសចាកនីវរណៈ ។

[២៥៨] ពួកធម៌ជានីវរណៈផង ជាប្រយោជន៍ដល់នីវរណៈផង តើដូចម្ដេច ។ នីវរណៈទាំងនោះឯង ហៅថា នីវរណៈផង ជាប្រយោជន៍ដល់នីវរណៈផង ។ ពួកធម៌ជាប្រយោជន៍ដល់នីវរណៈ តែមិនមែនជានីវរណៈ តើដូចម្ដេច ។ ពួកធម៌ណា ជាប្រយោជន៍ដល់នីវរណៈ ដោយធម៌ទាំងនោះ វៀរតែធម៌ទាំងនោះចេញ ពួកធម៌ដ៏សេសសល់ ប្រកបដោយអាសវៈ ជាកុសល អកុសល និងអព្យាក្រឹត ជាកាមាវចរ រូបាវចរ អរូបាវចរ រូបក្ខន្ធ ។បេ។ វិញ្ញាណក្ខន្ធ នេះពួកធម៌ជាប្រយោជន៍ដល់នូវនីវរណៈ តែមិនមែន ជានីវរណៈ ។

[២៥៩] ពួកធម៌ជានីវរណៈផង ប្រកបដោយនីវរណៈផង តើដូច

ម្ដេច ៗ កាមច្ឆន្ទនីវរណៈ ជានីវរណៈផង ប្រកបដោយនីវរណៈផង ដោយអវិជ្ជានីវរណៈ អវិជ្ជានីវរណៈ ជានីវរណៈផង ប្រកបដោយនីវរណៈផង ដោយកាមច្ឆន្ទនីវរណៈ ព្យាបាទនីវរណៈ ជានីវរណៈផង ប្រកបដោយនីវរណៈផង ដោយអវិជ្ជានីវរណៈ អវិជ្ជានីវរណៈ ជានីវរណៈផង ប្រកបដោយនីវរណៈផង ដោយព្យាបាទនីវរណៈ ថីនមិទ្ធនីវរណៈ ជានីវរណៈផង ប្រកបដោយនីវរណៈផង ដោយអវិជ្ជានីវរណៈ អវិជ្ជានីរណៈ ជានីវរណៈផង ប្រកបដោយនីវរណៈផង ដោយថីនមិទ្ធនីវរណៈ ឧទ្ធច្ចនីវរណៈ ជានីវរណៈផង ប្រកបដោយនីវរណៈផង ដោយអវិជ្ជានីវរណៈ អវិជ្ជានីវរណៈ ជានីវរណៈផង ប្រកបដោយនីវរណៈផង ដោយឧទ្ធច្ចនីវរណៈ កុក្កុច្ចនីវរណៈ ជានីវរណៈផង ប្រកបដោយនីវរណៈផង ដោយអវិជ្ជានីវរណៈ អវិជ្ជានីវរណៈ ជានីវរណៈផង ប្រកបដោយនីវរណៈផង ដោយកុក្កុច្ចនីវរណៈ វិចិកិច្ឆានីវរណៈ ជានីវរណៈផង ប្រកបដោយនីវរណៈផង ដោយអវិជ្ជានីវរណៈ អវិជ្ជានីវរណៈ ជានីវរណៈផង ប្រកបដោយនីវរណៈផង ដោយវិចិកិច្ឆានីវរណៈ កាមច្ឆន្ទនីវរណៈ ជានីវរណៈផង ប្រកបដោយនីវរណៈផង ដោយឧទ្ធច្ចនីវរណៈ ឧទ្ធច្ចនីវរណៈ ជានីវរណៈផង ប្រកបដោយនីវរណៈផង ដោយកាមច្ឆន្ទនីវរណៈ ព្យាបាទនីវរណៈ ជានីវរណៈផង ប្រកបដោយនីវរណៈផង ដោយឧទ្ធច្ឆនីវរណៈ ឧទ្ធច្ចនីវរណៈ ជានីវរណៈផង ប្រកបដោយនីវរណៈផង ដោយព្យាបាទនីវរណៈ ថីនមិទ្ធនីវរណៈ ជានីវរណៈផង ប្រកបដោយនីវរណៈផង ដោយឧទ្ធច្ចនីវរណៈ ឧទ្ធច្ចនីវរណៈ ជានីវរណៈ

ផង ប្រកបដោយនីវរណៈផង ដោយថីនមិទ្ធនីវរណៈ កុក្កុច្ចនីវរណៈ ជានីវរណៈផង ប្រកបដោយនីវរណៈផង ដោយឧទ្ធច្ចនីវរណៈ ឧទ្ធច្ចនីវរណៈ ជានីវរណៈផង ប្រកបដោយនីវរណៈផង ដោយកុក្កុច្ចនីវរណៈ វិចិកិច្ឆា-នីវរណៈ ជានីវរណៈផង ប្រកបដោយនីវរណៈផង ដោយឧទ្ធច្ចនីវរណៈ ឧទ្ធច្ចនីវរណៈ ជានីវរណៈផង ប្រកបដោយនីវរណៈផង ដោយវិចិកិច្ឆា-នីវរណៈ អវិជ្ជានីវរណៈ ជានីវរណៈផង ប្រកបដោយនីវរណៈផង ដោយឧទ្ធច្ចនីវរណៈ ឧទ្ធច្ចនីវរណៈ ជានីវរណៈផង ប្រកបដោយនីវរណៈផង ដោយអវិជ្ជានីវរណៈ នេះពួកធម៌ជានីវរណៈផង ប្រកបដោយនីវរណៈផង ពួកធម៌គ្រាន់តែប្រកបដោយនីវរណៈ តែមិនមែនជានីវរណៈ តើដូចម្តេច ។ ពួកធម៌ណា ប្រកបដោយធម៌ទាំងនោះ វៀរតែធម៌នោះចេញ វេទនាខន្ធ ។បេ។ វិញ្ញាណក្ខន្ធ នេះពួកធម៌គ្រាន់តែប្រកបដោយនីវរណៈ តែមិនមែនជានីវរណៈ ។

[២៦០] ពួកធម៌ប្រាសចាកនីវរណៈ តែជាប្រយោជន៍ដល់នីវរណៈ តើដូចម្តេច ។ ពួកធម៌ណា ប្រាសចាកធម៌ទាំងនោះ ពួកធម៌ប្រកបដោយអាសវៈ ជាកុសល អកុសល និងអព្យាក្រឹត ជាកាមាវចរ រូបាវចរ អរូបាវចរ និងរូបក្ខន្ធ ។បេ។ វិញ្ញាណក្ខន្ធ នេះពួកធម៌ប្រាសចាកនីវរណៈ តែជាប្រយោជន៍ដល់នីវរណៈ ។ ពួកធម៌ប្រាសចាកនីវរណៈផង មិនជាប្រយោជន៍ដល់នីវរណៈផង តើដូចម្តេច ។ មគ្គជាអបរិយាបន្នផង ផលនៃមគ្គផង អសង្ខតធាតុផង នេះពួកធម៌ប្រាសចាកនីវរណៈផង មិនជាប្រយោជន៍ដល់នីវរណៈផង ។

[២៦១] ពួកធម៌ជាបរាមាស តើដូចម្តេច ។ ទិដ្ឋិបរាមាស ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ ទិដ្ឋិបរាមាស តើដូចម្តេច ។ (ការយល់ឃើញ) ថា លោកទៀងក្តី ថាលោកមិនទៀងក្តី ថាលោកមានទីបំផុតក្តី ថាលោកមិនមានទីបំផុតក្តី ថាជីវិតនោះ គឺសរីរៈនោះក្តី ថាជីវិតដទៃ សរីរៈដទៃក្តី ថាសត្វស្លាប់ទៅកើតទៀតក្តី ថាសត្វស្លាប់ទៅមិនកើតទៀតក្តី ថាសត្វស្លាប់ទៅកើតទៀតក៏មាន មិនកើតទៀតក៏មានក្តី ថាសត្វស្លាប់ទៅកើតទៀតក៏មិនមែន មិនកើតទៀតក៏មិនមែនក្តី និងទិដ្ឋិ ដំណើរ គឺទិដ្ឋិ ព្រៃញាតស្បាត គឺទិដ្ឋិ ផ្លូវឆ្ងាយ គឺទិដ្ឋិ ចម្រូង គឺទិដ្ឋិ ការយល់ឆ្វេង គឺទិដ្ឋិ ការជាប់ជំពាក់ គឺទិដ្ឋិ ការក្តួចកាន់ ការប្រកាន់ ការប្រកាន់ខ្ជាប់ ការស្ទាបអង្អែល ផ្លូវអាក្រក់ ផ្លូវខុស ភាពនៃចិត្តខុស លទ្ធិដូចជាកំពង់ សេចក្តីប្រកាន់ក្នុងការស្វែងរកខុសណា ដែលមានសភាពបែបនេះ នេះហៅថា ទិដ្ឋិបរាមាស ។ សូម្បីមិច្ឆាទិដ្ឋិទាំងអស់ ក៏ហៅថា ទិដ្ឋិបរាមាសដែរ ។ នេះពួកធម៌ជាបរាមាស ។ ពួកធម៌មិនមែនជាបរាមាស តើដូចម្តេច ។ វៀរតែធម៌ទាំងនេះចេញ ពួកធម៌ដ៏សេសសល់ ជាកុសល អកុសល និងអព្យាក្រឹត ជាកាមាវចរ រូបាវចរ អរូបាវចរ អបរិយាបន្ន វេទនាខន្ធ ។បេ។ វិញ្ញាណក្ខន្ធ រូបទាំងអស់ និងអសង្ខតធាតុ នេះពួកធម៌មិនមែនជាបរាមាស ។

[២៦២] ពួកធម៌ដែលបរាមាសស្ទាបអង្អែល តើដូចម្តេច ។ ពួកធម៌ប្រកបដោយអាសវៈ ជាកុសល អកុសល និងអព្យាក្រឹត ជាកាមាវចរ រូបាវចរ អរូបាវចរ រូបក្ខន្ធ ។បេ។ វិញ្ញាណក្ខន្ធ នេះពួកធម៌ដែលបរាមាស

ស្ហាបអង្អែល ។ ពួកធម៌ដែលបរាមាសមិនស្ហាបអង្អែល តើដូចម្តេច ។ មគ្គជាអបរិយាបន្នផង ផលនៃមគ្គផង អសង្ខតធាតុផង នេះពួកធម៌ដែលបរាមាសមិនស្ហាបអង្អែល ។

[២៦៣] ពួកធម៌ដែលប្រកបដោយបរាមាស តើដូចម្តេច ។ ពួកធម៌ណា ប្រកបដោយធម៌ទាំងនោះ និងវេទនាខន្ធ ។បេ។ វិញ្ញាណក្ខន្ធ នេះពួកធម៌ដែលប្រកបដោយបរាមាស ។ ពួកធម៌ដែលប្រាសចាកបរាមាស តើដូចម្តេច ។ ពួកធម៌ណា ប្រាសចាកធម៌ទាំងនោះ វេទនាខន្ធ ។បេ។ វិញ្ញាណក្ខន្ធ រូបទាំងអស់ និងអសង្ខតធាតុ នេះពួកធម៌ដែលប្រាសចាកបរាមាស ។

[២៦៤] ពួកធម៌ជាបរាមាសផង ដែលបរាមាសស្ហាបអង្អែលផង តើដូចម្តេច ។ បរាមាសនោះឯង ជាបរាមាសផង ដែលបរាមាសស្ហាបអង្អែលផង ។ ពួកធម៌គ្រាន់តែបរាមាសស្ហាបអង្អែល តែមិនមែនជាបរាមាស តើដូចម្តេច ។ ពួកធម៌ណា ដែលបរាមាសស្ហាបអង្អែល ដោយធម៌ទាំងនោះ វៀរតែធម៌ទាំងនោះចេញ ពួកធម៌ដ៏សេសសល់ ប្រកបដោយអាសវៈ ជាកុសល អកុសល និងអព្យាក្រឹត ជាកាមាវចរ រូបាវចរ អរូបាវចរ និងរូបក្ខន្ធ ។បេ។ វិញ្ញាណក្ខន្ធ នេះពួកធម៌គ្រាន់តែបរាមាសស្ហាបអង្អែល តែមិនមែនជាបរាមាស ។

[២៦៥] ពួកធម៌ប្រាសចាកបរាមាស តែបរាមាសស្ហាបអង្អែល តើដូចម្តេច ។ ពួកធម៌ណា ប្រាសចាកធម៌ទាំងនោះ ពួកធម៌ប្រកបដោយអាសវៈ ជាកុសល អកុសល និងអព្យាក្រឹត ជាកាមាវចរ រូបាវចរ អរូបាវចរ

រូបក្ខន្ធ ។បេ។ វិញ្ញាណក្ខន្ធ នេះពួកធម៌ប្រាសចាកបរាមាស តែបរាមាសស្ទាបអង្អែល ។ ពួកធម៌ប្រាសចាកបរាមាសផង បរាមាសមិនស្ទាបអង្អែលផង តើដូចម្តេច ។ មគ្គជាអបរិយាបន្នផង ផលនៃមគ្គផង អសង្ខតធាតុផង នេះពួកធម៌ប្រាសចាកបរាមាសផង បរាមាសមិនស្ទាបអង្អែលផង ។

[២៦៦] ពួកធម៌ប្រកបដោយអារម្មណ៍ តើដូចម្តេច ។ វេទនាខន្ធ សញ្ញាខន្ធ សង្ខារក្ខន្ធ វិញ្ញាណក្ខន្ធ នេះពួកធម៌ប្រកបដោយអារម្មណ៍ ។ ពួកធម៌មិនមែនជាអារម្មណ៍ តើដូចម្តេច ។ រូបទាំងអស់ និងអសង្ខតធាតុ នេះពួកធម៌មិនមែនជាអារម្មណ៍ ។

[២៦៧] ពួកធម៌ជាចិត្ត តើដូចម្តេច ។ ចក្ខុវិញ្ញាណ សោតវិញ្ញាណ ឃានវិញ្ញាណ ជិវ្ហាវិញ្ញាណ កាយវិញ្ញាណ មនោធាតុ មនោវិញ្ញាណធាតុ នេះពួកធម៌ជាចិត្ត ។ ពួកធម៌មិនមែនជាចិត្ត តើដូចម្តេច ។ វេទនាខន្ធ សញ្ញាខន្ធ សង្ខារក្ខន្ធ រូបទាំងអស់ និងអសង្ខតធាតុ នេះពួកធម៌មិនមែនជាចិត្ត ។

[២៦៨] ពួកធម៌ជាចេតសិក តើដូចម្តេច ។ វេទនាខន្ធ សញ្ញាខន្ធ សង្ខារក្ខន្ធ នេះពួកធម៌ជាចេតសិក ។ ពួកធម៌មិនមែនជាចេតសិក តើដូចម្តេច ។ ចិត្តផង រូបទាំងអស់ផង អសង្ខតធាតុផង នេះពួកធម៌មិនមែនជាចេតសិក ។

[២៦៩] ពួកធម៌ប្រកបដោយចិត្ត តើដូចម្តេច ។ វេទនាខន្ធ សញ្ញាខន្ធ សង្ខារក្ខន្ធ នេះពួកធម៌ប្រកបដោយចិត្ត ពួកធម៌ប្រាសចាកចិត្ត តើដូចម្តេច ។

រូបទាំងអស់ និងអសង្ខតធាតុ នេះពួកធម៌ប្រាសចាកចិត្ត ។ ចិត្តគេមិនគប្បី ពោលថា ប្រកបដោយចិត្តផង ថាប្រាសចាកចិត្តផងទេ ។

[២៧០] ពួកធម៌ប្រឡូកប្រឡំដោយចិត្ត តើដូចម្តេច ។ វេទនាខន្ធ សញ្ញាខន្ធ សង្ខារក្ខន្ធ នេះពួកធម៌ប្រឡូកប្រឡំដោយចិត្ត ។ ពួកធម៌មិន ប្រឡូកប្រឡំដោយចិត្ត តើដូចម្តេច ។ រូបទាំងអស់ និងអសង្ខតធាតុ នេះ ពួកធម៌មិនប្រឡូកប្រឡំដោយចិត្ត ។ ចិត្តគេមិនគប្បីពោលថា ប្រឡូកប្រឡំ ដោយចិត្តផង ថាមិនប្រឡូកប្រឡំដោយចិត្តផងទេ ។

[២៧១] ពួកធម៌តាំងឡើងដោយចិត្ត តើដូចម្តេច ។ វេទនាខន្ធ សញ្ញាខន្ធ សង្ខារក្ខន្ធ កាយវិញ្ញត្តិ (ការកម្រើកកាយ) វចីវិញ្ញត្តិ (ការ កម្រើកវាចា) ឬក៏រូបដទៃណា គឺរូបកើតអំពីចិត្ត មានចិត្តជាហេតុ មានចិត្ត ជាសមុដ្ឋាន រូបាយតនៈ សទ្ទាយតនៈ គន្ធាយតនៈ រសាយតនៈ ផោដ្ឋព្វា-យតនៈ អាកាសធាតុ អាបោធាតុ រូបស្សលហុតា (ភាពនៃរូបស្រាល) រូបស្សមុទុតា (ភាពនៃរូបទន់) រូបស្សកម្មញ្ញតា (ភាពនៃរូបគួរដល់ការងារ) រូបស្សឧបចយៈ (ការសន្សំនៃរូប) រូបស្សសន្តតិ (ដំណនៃរូប) កពឡិង្ការាហារ នេះពួកធម៌ដែលតាំងឡើងដោយចិត្ត ពួកធម៌មិនតាំងឡើង ដោយចិត្ត តើដូចម្តេច ។ ចិត្តផង រូបដ៏សេសផង អសង្ខតធាតុផង នេះពួក ធម៌មិនតាំងឡើងដោយចិត្ត ។

[២៧២] ពួកធម៌កើតជាមួយនឹងចិត្ត តើដូចម្តេច ។ វេទនាខន្ធ សញ្ញាខន្ធ សង្ខារក្ខន្ធ កាយវិញ្ញត្តិ វចីវិញ្ញត្តិ នេះពួកធម៌កើតជាមួយនឹងចិត្ត ។

ពួកធម៌មិនកើតជាមួយនឹងចិត្ត តើដូចម្តេច ។ ចិត្តផង រូបដ៏សេសផង អសង្ខតធាតុផង នេះពួកធម៌មិនកើតជាមួយនឹងចិត្ត ។

[២៧៣] ពួកធម៌ប្រព្រឹត្តទៅតាមចិត្ត តើដូចម្តេច ។ វេទនាខន្ធ សញ្ញាខន្ធ សង្ខារក្ខន្ធ កាយវិញ្ញត្តិ វចីវិញ្ញត្តិ នេះពួកធម៌ប្រព្រឹត្តទៅតាមចិត្ត ។ ពួកធម៌មិនប្រព្រឹត្តទៅតាមចិត្ត តើដូចម្តេច ។ ចិត្តផង រូបដ៏សេសផង អសង្ខតធាតុផង នេះពួកធម៌មិនប្រព្រឹត្តទៅតាមចិត្ត ។

[២៧៤] ពួកធម៌ប្រឡូកប្រឡំ ទាំងតាំងឡើងដោយចិត្ត តើដូចម្តេច ។ វេទនាខន្ធ សញ្ញាខន្ធ សង្ខារក្ខន្ធ នេះពួកធម៌ប្រឡូកប្រឡំ ទាំងតាំងឡើងដោយចិត្ត ។ ពួកធម៌មិនប្រឡូកប្រឡំ មិនតាំងឡើងដោយចិត្ត តើដូចម្តេច ។ ចិត្តផង រូបទាំងអស់ផង អសង្ខតធាតុផង នេះពួកធម៌មិនប្រឡូកប្រឡំ មិនតាំងឡើងដោយចិត្ត ។

[២៧៥] ពួកធម៌ប្រឡូកប្រឡំ ទាំងតាំងឡើង ទាំងកើតជាមួយនឹងចិត្ត តើដូចម្តេច ។ វេទនាខន្ធ សញ្ញាខន្ធ សង្ខារក្ខន្ធ នេះពួកធម៌ប្រឡូកប្រឡំ ទាំងតាំងឡើង ទាំងកើតជាមួយនឹងចិត្ត ។ ពួកធម៌មិនប្រឡូកប្រឡំ មិនតាំងឡើង មិនកើតជាមួយនឹងចិត្ត តើដូចម្តេច ។ ចិត្តផង រូបទាំងអស់ផង អសង្ខតធាតុផង នេះពួកធម៌មិនប្រឡូកប្រឡំ មិនតាំងឡើង មិនកើតជាមួយនឹងចិត្ត ។

[២៧៦] ពួកធម៌ប្រឡូកប្រឡំ ទាំងតាំងឡើង ទាំងប្រព្រឹត្តទៅតាមចិត្ត តើដូចម្តេច ។ វេទនាខន្ធ សញ្ញាខន្ធ សង្ខារក្ខន្ធ នេះពួកធម៌ប្រឡូក

ប្រឡំ ទាំងតាំងឡើង ទាំងប្រព្រឹត្តទៅតាមចិត្ត ។ ពួកធម៌មិនប្រឡូកប្រឡំ មិនតាំងឡើង មិនប្រព្រឹត្តទៅតាមចិត្ត តើដូចម្តេច ។ ចិត្តផង រូបទាំងអស់ផង អសង្ខតធាតុផង នេះពួកធម៌មិនប្រឡូកប្រឡំ មិនតាំងឡើង មិនប្រព្រឹត្តទៅតាមចិត្ត ។

[២៧៧] ពួកធម៌ជាខាងក្នុង តើដូចម្តេច ។ ចក្ខាយតនៈ ។បេ។ មនាយតនៈ នេះពួកធម៌ជាខាងក្នុង ពួកធម៌ជាខាងក្រៅ តើដូចម្តេច ។ រូបាយតនៈ ។បេ។ ធម្មាយតនៈ នេះពួកធម៌ជាខាងក្រៅ ។

[២៧៨] ពួកធម៌ជាឧបាទា (ឧបាទារូប) តើដូចម្តេច ។ ចក្ខាយតនៈ កពឡិង្ការាហារ នេះពួកធម៌ជាឧបាទា ។ ពួកធម៌មិនមែនជាឧបាទា តើដូចម្តេច ។ វេទនាខន្ធ សញ្ញាខន្ធ សង្ខារក្ខន្ធ វិញ្ញាណក្ខន្ធ មហាភូតរូបទាំង ៤ និងអសង្ខតធាតុ នេះធម៌មិនមែនជាឧបាទា ។

[២៧៩] ពួកធម៌ជាឧបាទិន្ន (ធម៌មានកម្មប្រកបដោយកិលេសមានតណ្ហាជាដើមកាន់យកហើយ) តើដូចម្តេច ។ វិបាកប្រកបដោយអាសវៈរបស់ពួកធម៌ជាកុសល និងអកុសល ជាកាមាវចរ រូបាវចរ អរូបាវចរ វេទនាខន្ធ ។បេ។ វិញ្ញាណក្ខន្ធ និងរូបដែលជាកម្មស្សកតត្តា នេះពួកធម៌ជា

ឧបាទិន្នៈ ។ ពួកធម៌ជាអនុបាទិន្នៈ (ធម៌មិនមានកម្មប្រកបដោយកិលេស មាន តណ្ហាជាដើមកាន់យកហើយ) តើដូចម្តេច ។ ពួកធម៌ប្រកបដោយអាសវៈ ជាកុសល និងអកុសល ជាកាមាវចរ រូបាវចរ អរូបាវចរ វេទនាខន្ធ ។បេ។ វិញ្ញាណក្ខន្ធ ឬពួកធម៌ជាកិរិយា ដែលមិនមែនជាកុសល មិនមែនជា អកុសល មិនមែនជាកម្មវិបាក រូបដែលមិនមែនជាកម្មសម្បុកតត្តា មគ្គជា អបរិយាបន្នៈ ផលនៃមគ្គ និងអសង្ខតធាតុ នេះពួកធម៌ជាអនុបាទិន្នៈ ។

អដ្ឋកថា

នីវរណគោច្ឆកៈជាដើម[១]

[២៤៨-២៧៩] គប្បីជ្រាបវិនិច្ឆ័យក្នុងបីនមិទ្ធនិទ្ទេស នៃនីវរណគោច្ឆកៈ ដូចតទៅ

បទថា **ចិត្តស្ស អកល្យតា** គឺភាវៈនៃអ្នកជំងឺ ។ ពិតហើយ អ្នកជំងឺ ហៅថា **អកល្យកោ** ។ សូម្បីក្នុងវិន័យ (ទុតិយបារាជិក) ក៏ពោលថា **ណាហំ ភន្តេ អកល្យកោ** បពិត្រលោកម្ចាស់ ខ្ញុំមិនឈឺទេ ដូច្នេះ ។

បទថា **អកម្មញ្ញតា** បានដល់ អាការនៃការមិនគួរដល់ការងារ គឺភាព មានជំងឺនៃចិត្តនោះឯង ។ បទថា **ឱលីយនា** បានដល់ អាការដែលរួញរា ។ ពិតហើយ ចិត្តដែលញ៉ាំងឥរិយាបថឲ្យកើតឡើង កាលមិនអាចនឹងទ្រទ្រង់ ឥរិយាបថបាន រមែងរាថយ ដូចសត្វប្រចៀវសំយុងខ្លួនលើដើមឈើ រមែង រាថយ ដូចថ្នាំងទឹកផឹកព្យួរត្រង់សសរ ។

ព្រះមានព្រះភាគត្រាស់ថា

១- ក្នុងនោះ មានបាឋមាសគោច្ឆកៈ និងមហន្តរទុកៈផងដែរ តែបិដកខ្មែរមិនមាន ចំណងជើង ។

ការជ្រប់នៅ ដូច្នេះ ទ្រង់សំដៅដល់អាការនោះនៃចិត្តនោះ ។ បទទី ២ (**សល្លីយនា** ការសម្ងំនៅ) ទ្រង់បន្ថែមបទឧបសគ្គ ។

បទថា **លីនំ** បានដល់ រួញត្រឡប់ហើយ ព្រោះមិនផ្សាយចេញទៅ ។ ២ បទក្រៅអំពីនេះ (គឺ **លីយនា** និង **លីយិតត្តំ** អាការរួញរា ភាពរួញរា) ជាបទសម្ដែងដល់អាការ និងភាវៈនៃចិត្តនោះ ។

បទថា **ថីនំ** សេចក្ដីថា ដែលឈ្មោះថា **ថីន** ដោយភាពជាដុំ ព្រោះមិនផ្សាយទៅ ដូចដុំសប្បិ ។ បទថា **ថីយនា** ជាការសម្ដែងអាការនៃចិត្ត ។ ភាវៈដែលចិត្តធុញទ្រាន់ហើយ ឈ្មោះថា **ថីយិតត្តំ** អធិប្បាយថា ការដែលចិត្តជាធម្មជាតរឹងត្អឹង ដោយអំណាចនៃការមិនផ្សាយចេញទៅនោះឯង ។

បទថា **កាយស្ស** បានដល់ នាមកាយ គឺខន្ធ ៣ ។ បទថា **អកល្លតា អកម្មញ្ញតា** មានន័យដូចពោលខាងដើមនុ៎ះឯង ។ ដែលឈ្មោះថា **ឱនាហោ** ព្រោះអត្ថថា រមែងគ្របសង្កត់កាយ ដូចដុំពពកគ្របអាកាស ដូច្នោះ ការគ្របដោយចំណែកទាំងអស់ ឈ្មោះថា **បរិយោនាហោ** (ការស្រពោន) ។ ដែលឈ្មោះថា **អន្តោសមោរោធោ** ព្រោះអត្ថថា រមែងបិទបាំងខាងក្នុង ។ ដូចនគរដែលគេបិទហើយ ពួកមនុស្សរមែងចេញទៅខាងក្រៅមិនបាន យ៉ាងណា ធម៌ទាំងឡាយ ដែលមិទ្ធៈបិទហើយ រមែងមិនបានដើម្បីនឹងចេញទៅដោយអំណាចការផ្សាយទៅក៏យ៉ាងនោះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបត្រាស់ថា **អន្តោសមោរោធោ** (ការរងឹតឈ្ងប់ខាងក្នុង) ។ ដែលឈ្មោះថា **មិទ្ធំ** ព្រោះអត្ថថា កម្ចាត់ អធិប្បាយថា បៀតបៀន ដោយការមិនគួរដល់ការងារ ។

ដែលឈ្មោះថា **សោប្បំ** ព្រោះអត្ថថា ជាហេតុឲ្យដេកលក់ ។ ដែលឈ្មោះថា **បចលាយិកា** ព្រោះអត្ថថា រមែងធ្វើឲ្យត្របកភ្នែកកម្រើកជាដើម ។ បទថា **សុបនា សុបិតត្តំ** (អាការស្ទុបសៅ ភាពស្ទុបសៅ) ជាបទសម្ដែងអាការ និងភាវៈ ។ បទថា **សោប្បំ** ខាងមុខនៃបទទាំងពីរនេះឯណា ហេតុក្នុងការពោលបទនោះដដែលទៀត ខ្ញុំពោលហើយនោះឯង ។ បទថា **ឥទំ វុច្ចតិ ថិនមិទ្ធនីវរណំ** នេះ លោករួមថីនៈ និងមិទ្ធៈនេះចូលគ្នា ហើយពោលថា **ថិនមិទ្ធនីវរណៈ** ដោយអត្ថថា រាំង ។ ថីនមិទ្ធនីវរណៈណា កើតឡើងក្នុងវេលាមុន ឬក្រោយការដេកលក់របស់ព្រះសេក្ខៈ និងបុថុជ្ជនទាំងឡាយដោយច្រើន ថីនមិទ្ធនីវរណៈនោះ រមែងកាត់ផ្ដាច់បានដោយអរហត្តមគ្គ ។ តែការឈានចុះកាន់ភវង្គរបស់ព្រះខីណាស្រពទាំងឡាយ រមែងមានដោយភាពជាទុព្វលនៃករជកាយ កាលភវង្គនោះ មិនលាយដោយអារម្មណ៍ដទៃប្រព្រឹត្តទៅព្រះខីណាស្រពទាំងនោះ រមែងដេកលក់ ឈ្មោះថា ការដេកលក់នោះ រមែងមានដល់ព្រះខីណាស្រពទាំងនោះ ដោយហេតុនោះ ទើបព្រះមានព្រះភាគត្រាស់ (មជ្ឈិមនិកាយ មូលបណ្ណាសក) ថា ម្នាលអគ្គិវេស្សនៈ តថាគតត្រឡប់មកអំពីបិណ្ឌបាត ក្នុងវេលាបច្ឆាភត្ត ហើយក្រាលនូវសង្ឃាដី មានជាន់ ៤ ហើយផ្ទាប់សិងដោយចំហៀងខាងស្ដាំ មានសតិ និងសម្បជញ្ញៈ ចុះស៊ប់កាន់កិរិយាលក់ ក្នុងខែជាទីបំផុតនៃគិម្ហរដូវ ដូច្នេះ ។

ការដែលករជកាយទន់ខ្សោយនេះ មានសភាពបែបនេះ មិនមែនភាវៈដែលមគ្គគប្បីសម្លាប់ ការដែលកាយទុព្វលនេះ រមែងបានទាំងក្នុងរូប ដែល

មានចិត្តគ្រប់គ្រង និងក្នុងរូបដែលមិនមានចិត្តគ្រប់គ្រង កាលទឹងបានក្នុងរូបដែលមានចិត្តគ្រប់គ្រង រមែងបានក្នុងវេលាដែលព្រះខីណាស្រពធ្វើដំណើរផ្លូវឆ្ងាយ ឬធ្វើការងារឯណានីមួយហត់នឿយ កាលបានក្នុងរូបដែលមិនមានចិត្តគ្រប់គ្រង រមែងបានក្នុងស្លឹកឈើ ផ្កាឈើទាំងឡាយ ពិតហើយ ស្លឹកឈើរបស់ដើមឈើប្រភេទខ្លះ រមែងលាចេញដោយពន្លឺថ្ងៃ ក្នុងវេលារាត្រី រមែងក្តោប ផ្កាឈូកជាដើម រមែងរីកដោយពន្លឺព្រះអាទិត្យ តែក្នុងវេលារាត្រី រមែងក្តោប ។ មិទ្ធៈនេះ រមែងមិនមានដល់ព្រះខីណាស្រពទាំងឡាយ ព្រោះមិទ្ធៈនោះជាអកុសល ដូច្នេះឯង ។

ក្នុងអធិការនៃមិទ្ធៈនោះ បើមានអ្នកសួរថា មិទ្ធៈមិនមែនជាអកុសល ព្រោះហេតុអ្វី ព្រោះមិទ្ធៈជារូប រូបជាអព្យាកតៈ ឯមិទ្ធៈនេះក៏ជារូប ដោយហេតុនោះ ទើបក្នុងអធិការនេះ ព្រះមានព្រះភាគត្រាស់ធ្វើកាយសព្ទថា ការមិនសមប្រកបនៃកាយ ការមិនសមគួរដល់ការងារនៃកាយ ដូច្នេះ ។ គប្បីឆ្លើយថា បើមិទ្ធៈនេះ ជារូបដោយត្រឹមតែពាក្យដែលត្រាស់ថា **កាយស្ស** សោត ធម៌ទាំងឡាយ មានកាយបស្សទ្ធិជាដើម ក៏គប្បីជារូបទាំងអស់ ។ សូម្បីការធ្វើឲ្យជាក់ច្បាស់នូវបរមត្ថសច្ច ដោយការសោយសុខ ដែលត្រាស់ (អភិធម្ម ធម្មសង្គណី) ថា សោយសុខដោយនាមកាយផង និងក្នុងមជ្ឈិមនិកាយ មជ្ឈិមបណ្ណាសកថា ធ្វើឲ្យជាក់ច្បាស់នូវបរមសច្ច ដោយនាមកាយ ដូច្នេះ ។ គប្បីជារូបកាយប៉ុណ្ណោះ ព្រោះហេតុនោះ មិនគួរនិយាយថា មិទ្ធៈនេះជារូបឡើយ ។

សួរថា ក្នុងអធិការនេះ នាមកាយ ឈ្មោះថា **កាយ** បើកាយជា នាមកាយសោត កាលបើយ៉ាងនោះ ព្រោះហេតុអ្វី ទើបត្រាស់ថា **សោប្បំ បចលាយិកា** ដូច្នេះទៅវិញ ដ្បិតថា នាមកាយ រមែងមិនសុបសៅ រមែងមិនងោកងក់ ។ ឆ្លើយថា ព្រោះការសុបសៅ និងការងោកងក់នោះ ជាផលរបស់មិទ្ធៈនោះ ដូចទ្រង់ទ្រាយជាដើមជាផលរបស់ឥន្ទ្រិយដូច្នោះ ដូចទ្រង់ទ្រាយជាដើមទាំងនេះ គឺទ្រង់ទ្រាយស្រី គ្រឿងសម្គាល់ឲ្យដឹងថាស្រី កិរិយាស្ត្រី អាការស្ត្រី ត្រាស់ព្រោះភាពជាផលនៃឥត្ថិន្ទ្រិយ យ៉ាងណា ការសុបសៅជាដើម ក៏ត្រាស់ព្រោះភាពជាផលនៃមិទ្ធៈនេះ ពោល គឺភាពអាពាធនៃនាមកាយ ក៏យ៉ាងនោះ ដ្បិតថា កាលមិទ្ធៈមាន ការសុបសៅជាដើមនោះក៏មាន ព្រោះហេតុនោះ ទើបត្រាស់មិទ្ធៈសូម្បីជាអរូប (នាម) ដោយផលូបចារន័យ (ពោលហេតុសំដៅដល់ផល) ថា ការសុបសៅ អាការយឺតភ្លឹះៗ អាការសុបសៅ ភាពសុបសៅ ដូច្នេះ ។ មួយទៀត សូម្បីដោយវចនត្ថៈថា ដែលឈ្មោះថា **បចលាយិកា** ព្រោះអត្ថថា ធ្វើឲ្យត្របកភ្នែកកម្រើកជាដើម ដូច្នេះ ក៏ឲ្យសម្រេចសេចក្តីនេះដូចគ្នា ព្រោះហេតុនោះ ទើបមិទ្ធៈមិនមែនជារូប ។ មួយទៀត ការដែលមិទ្ធៈនោះជាអរូប ព្រះអង្គក៏ទ្រង់សម្តែង សូម្បីដោយការជ្រប់ជាដើមនុ៎ះឯង ព្រោះថា រូបនឹងជាការជ្រប់ ការស្រពោន ការងងឹតឈ្ងប់ខាងក្នុងនៃនាមកាយក៏ទេ ។

បើមានអ្នកចោទសួរទៀតថា មិទ្ធៈនេះជារូបដោយហេតុ (មានការជ្រប់ជាដើម) នេះឯងមិនមែនឬ ព្រោះអរូប (នាម) មិនជាការជ្រប់ ការ

ស្រពោន ការងងឹតឈប់ខាងក្នុងនូវអ្វី ។ គប្បីឆ្លើយថា បើយ៉ាងនេះ សូម្បីការរារាំងកុសលធម៌ក៏មិនគប្បីមាន ព្រោះហេតុនោះ គប្បីជ្រាបភាពដែលមិទ្ធៈនេះ ជាការជ្រប់ជាដើម ដោយអត្ថថា មានការស្រពោនជាដើម ដូចអរូបធម៌មានកាមច្ឆន្ទៈជាដើម ឈ្មោះថា **នីវរណៈ** ដោយអត្ថថា រារាំង ។

ម្យ៉ាងទៀត មិទ្ធៈនេះ សូម្បីឈ្មោះថា ជាអរូប ព្រោះព្រះបាលី (ក្នុងទីឃនិកាយ មហាវគ្គ) ថា លះនូវនីវរណធម៌ទាំង ៥ ដែលជាឧបក្កិលេសរបស់ចិត្ត ជាធម៌ធ្វើប្រាជ្ញាឲ្យថយកម្លាំង ដូច្នេះ ព្រោះរូបធ្វើចិត្តឲ្យសៅហ្មងមិនបាន បន្ថយនូវបញ្ញាក៏មិនបាន ។

សួរថា ព្រោះហេតុអ្វី ទើបរូបធ្វើចិត្តឲ្យសៅហ្មងមិនបាន ធ្វើបញ្ញាឲ្យថយកម្លាំងមិនបាន ពាក្យដែលព្រះមានព្រះភាគត្រាស់ (អង្គុត្តរនិកាយ ចតុក្កនិបាត) ថា ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ សមណព្រាហ្មណ៍ទាំងឡាយពួកមួយផឹកនូវសុរា និងមេរ័យ មិនវៀរចាកការផឹកនូវសុរា និងមេរ័យឡើយ ។ ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ សមណព្រាហ្មណ៍ទាំងឡាយពួកមួយ សៅហ្មងព្រោះឧបក្កិលេសណា តែងមិនក្តៅ មិនភ្លឺ មិនរុងរឿង នេះជាឧបក្កិលេសរបស់ពួកសមណព្រាហ្មណ៍ទី ១ ដូច្នេះ មានមិនមែនឬ ។ ម្យ៉ាងទៀត ព្រះតម្រាស់ (ក្នុងទីឃនិកាយ បាដិកវគ្គ) ថា ម្នាលគហបតិបុត្ត ទោសក្នុងកិរិយាប្រកបរឿយៗ នូវការផឹកទឹកស្រវឹង គឺសុរា និងមេរ័យ ដែលជាហេតុ ជាទីតាំងនៃសេចក្តីប្រមាទនេះ មាន ៦ យ៉ាង គឺវិនាសទ្រព្យដែលឃើញជាក់ស្តែងខ្លួនឯង ១ ការកឲ្យកើតជម្លោះ ១ ហេតុនាំឲ្យកើតរោគទាំងឡាយ ១ ការនាំឲ្យ

ខូចឈ្មោះ ១ ការបង្អាញកេរ្តិ៍ខ្មាស ១ ហេតុជាគម្រប់ ៦ គឺធ្វើបញ្ញាឲ្យមានកម្លាំងថយ ១ ដូច្នេះ ។ ពាក្យថា រូបធ្វើចិត្តឲ្យសៅហ្មង ធ្វើបញ្ញាឲ្យថយកម្លាំង សម្រេចហើយ ឃើញបានជាក់ច្បាស់នោះឯង ព្រោះកាលទឹកស្រវឹងចូលដល់ពោះ ចិត្តរមែងសៅហ្មង បញ្ញារមែងទុព្វល ហេតុនោះ សុម្បីមិទ្ធៈក៏ប្រៀបដូចទឹកស្រវឹង គប្បីធ្វើចិត្តឲ្យសៅហ្មង បន្ថយនូវបញ្ញាបាន មិនមែនឬ ។ ឆ្លើយថា មិនគួរយល់ឃើញយ៉ាងនោះ ព្រោះទ្រង់សម្តែងដល់ភាពជាបច្ច័យ ពិតហើយ បើទឹកស្រវឹងគប្បីជាសង្កិលេសសោត ទឹកស្រវឹងនោះក៏គប្បីមកកាន់និទ្ទេស ក្នុងនិទ្ទេសនៃឧបក្កិលេសទាំងឡាយ មានយ៉ាងនេះថា ភិក្ខុនោះ លះបង់នូវនីវរណៈទាំង ៥ នេះ ដែលជាគ្រឿងសៅហ្មងចិត្ត[1] ដូច្នេះជាដើម ឬព្រះតម្រាស់ (ក្នុងសំយុត្តនិកាយ មហាវារវគ្គ) ថា ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ យ៉ាងនេះមែនហើយ ឧបក្កិលេសនៃចិត្តទាំង ៥ នេះ ដែលធ្វើឲ្យចិត្តសៅហ្មង ទៅជាធម្មជាតមិនទន់ផង មិនគួរដល់ភាវនាកម្មផង មិនមានពន្លឺផង ជាចិត្តអ័ព្ទអួរផង មិនតម្កល់មាំដោយប្រពៃ ដើម្បីកិរិយាអស់ទៅនៃអាសវៈទាំងឡាយផង ។ ឧបក្កិលេសទាំង ៥ គឺអ្វីខ្លះ ។ ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ កាមច្ឆន្ទៈជាឧបក្កិលេសនៃចិត្ត ដូច្នេះ ។ ឬព្រះតម្រាស់ (ក្នុងមជ្ឈិមនិកាយ មូលបណ្ណាសក) ថា ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ ពួកឧបក្កិលេស គឺសេចក្តីសៅហ្មងនៃចិត្ត តើដូចម្តេច ។ គឺអភិជ្ឈាវិសមលោភៈ ជាឧបក្កិលេសនៃចិត្ត ១ ដូច្នេះ ។ ព្រោះកាលទឹកស្រវឹងនោះ ដែលបុគ្គលផឹកហើយ កិលេសទាំង

១- មជ្ឈិមនិកាយ មូលបណ្ណាសក ។

ឡាយដែលធ្វើចិត្តឲ្យសៅហ្មង និងធ្វើបញ្ញាឲ្យថយកម្លាំង រមែងកើតឡើងក៏យ៉ាងនោះដូចគ្នា ទើបទឹកស្រវឹងនោះ ព្រះមានព្រះភាគត្រាស់យ៉ាងនេះ ដោយសម្ដែងភាពជាបច្ច័យ ព្រោះទឹកស្រវឹងជាបច្ច័យដល់ឧបក្កិលេសទាំងនោះ ។ ចំណែកមិទ្ធៈ ជាសង្កិលេសនៃចិត្តដោយខ្លួនឯង និងធ្វើបញ្ញាឲ្យថយកម្លាំង ព្រោះហេតុនោះ ទើបមិទ្ធៈ ជាអរូបប៉ុណ្ណោះ ។

នៅមានសេចក្ដីខ្លះ ដែលនឹងគប្បីពោលឲ្យក្រៃលែងជាងនេះ ។ ដោយការពោលដល់សម្បយោគ ពិតហើយ ព្រះមានព្រះភាគត្រាស់ថា ថីនមិទ្ធនីវរណៈ ជានីវរណៈផង ប្រកបដោយនីវរណៈផង ដោយអវិជ្ជានីវរណៈដូច្នេះ ព្រោះហេតុនោះ មិទ្ធៈនេះ ទើបមិនមែនរូប ដោយការពោលដល់សម្បយោគ ព្រោះរូបមិនរាប់ថា ជាសម្បយុត្តធម៌ ។ បើមានពាក្យសួរថា ពាក្យនេះ ព្រះមានព្រះភាគត្រាស់ដោយអំណាចនៃធម៌តាមដែលមាន ដូចព្រះតម្រាស់ដែលត្រាស់ (ក្នុងទីឃនិកាយ សីលក្ខន្ធវគ្គ) ដោយអំណាចនៃធម៌តាមដែលមានយ៉ាងនេះថា ក៏គប្បីឃើញនូវខ្យង និងខ្ចៅផង នូវក្រួស និងដុំថ្មផង នូវហ្វូងនៃត្រីផង កំពុងត្រាច់ទៅក្តី ឈប់នៅក្តី ដូច្នេះ ការពិតដុំក្រួស និងដុំថ្មតាំងនៅមួយកន្លែងប៉ុណ្ណោះ មិនត្រាច់ទៅ វត្ថុពីរយ៉ាងក្រៅនេះ រមែងតាំងនៅខ្លះ ត្រាច់ទៅខ្លះ យ៉ាងណា ក្នុងអធិការនៃមិទ្ធៈនេះ ក៏យ៉ាងនោះ មិទ្ធៈ ជានីវរណៈតែម្យ៉ាង មិនជាសម្បយុត្តធម៌ ថីនៈ ជានីវរណៈផង សម្បយុត្តដោយធម៌ផង ព្រោះហេតុនោះ ទើបព្រះមានព្រះភាគត្រាស់ថីនមិទ្ធៈទាំងអស់រួមគ្នា ដោយអំណាចនៃធម៌តាមដែលមានថា ជានីវរណៈផង

ប្រកបដោយនីវរណៈផង ដូច្នេះ តែមិទ្ធៈ ជានីវរណៈតែម្យ៉ាង មិនជាសម្ប-យុត្តធម៌ ដូចជុំក្រួស និងជុំថ្មតាំងនៅមួយកន្លែង មិនត្រាច់ទៅ ព្រោះហេតុនោះ ទើបមិទ្ធៈ ជារូបប៉ុណ្ណោះ ។

គប្បីឆ្លើយថា មិទ្ធៈ មិនមែនជារូប ព្រោះមិនសម្រេចភាពជារូប ពិតហើយ ពាក្យថា ជុំក្រួស និងជុំថ្ម មិនត្រាច់ទៅ សូម្បីវៀរចាកព្រះសូត្រក៏យល់បាន ព្រោះហេតុនោះ អត្ថដោយអំណាចនៃធម៌តាមដែលមានក្នុងព្រះសូត្រនេះ ចូរលើកទុក តែពាក្យដែលពោលថា មិទ្ធៈជារូបនេះ មិនត្រឹមត្រូវ បុគ្គលណាម្នាក់ មិនអាចឲ្យមិទ្ធៈនោះ ជារូបបានដោយសូត្រនេះ ព្រោះហេតុនោះ មិទ្ធៈនេះ មិនបានត្រាស់ដោយអំណាចនៃធម៌តាមដែលមាន ព្រោះមិទ្ធៈមិនសម្រេចភាពជារូប ហេតុនោះ ទើបមិទ្ធៈ ជាអរូបប៉ុណ្ណោះ ។

នៅមានសេចក្តីខ្លះទៀត ដែលគប្បីពោលឲ្យក្រៃលែងជាងនេះ ពោលដោយព្រះបាលី (ក្នុងអភិធម្ម វិភង្គ) ថា **ចត្តត្តា** (លោកលះបង់) ជាដើម ពិតហើយ ក្នុងវិភង្គប្បករណ៍ ព្រះមានព្រះភាគត្រាស់ពាក្យជាដើមថា លោកលះបង់យ៉ាងនេះថា ពាក្យថា ជាអ្នកប្រាសចាកថីនៈ និងមិទ្ធៈ ដូច្នេះ ព្រោះភាពនៃថីនៈ និងមិទ្ធៈនោះ លោកលះបង់ ខ្ជាក់ចេញ រួចស្រឡះ បន្សាត់បង់ រលាស់ចេញ បន្សាត់បង់ ទាំងរលាស់ចេញអស់ហើយ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា ជាអ្នកប្រាសចាកថីនៈ និងមិទ្ធៈ ដូច្នេះ ។ និងព្រះតម្រាស់ថា កិក្ខុញុំាំងចិត្តនេះឲ្យស្អាត ឲ្យបរិសុទ្ធ ឲ្យផូរផង់ ឲ្យរួច ឲ្យរួចស្រឡះ ឲ្យរបូតចេញចាកថីនៈ និងមិទ្ធៈនេះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា

ជម្រះចិត្តឲ្យស្អាតចាកថីនៈ និងមិទ្ធៈ ដូច្នេះ ។ ចំណែករូប មិនបានហៅយ៉ាងនេះ ព្រោះហេតុនោះឯង ទើបមិទ្ធៈ ជាអរូបប៉ុណ្ណោះ ។

អាចារ្យអ្នកពោលមិទ្ធៈថាជារូបជំទាស់ថា មិទ្ធៈមិនមែនជាអរូប ព្រោះត្រាស់ការមិនកើតឡើងនៃថីនមិទ្ធៈ ដែលកើតអំពីចិត្ត ។ ពិតហើយ មិទ្ធៈមាន ៣ យ៉ាង គឺកើតអំពីចិត្ត ១ កើតអំពីឧតុ ១ កើតអំពីអាហារ ១ ។ ព្រោះហេតុនោះ បណ្តាមិទ្ធៈទាំង ៣ នេះ មិទ្ធៈណា កើតអំពីចិត្ត ក្នុងវិភង្គព្រះមានព្រះភាគត្រាស់ការមិនកើតឡើងនៃមិទ្ធៈនោះ ព្រោះឈានចិត្តទាំងឡាយ ទើបមិទ្ធៈ មិនសម្រេចជាអរូប ព្រោះហេតុនោះ ទើបមិទ្ធៈ ជារូបប៉ុណ្ណោះ ។

ឆ្លើយថា មិទ្ធៈមិនជារូបបានឡើយ ព្រោះមិទ្ធៈសម្រេចភាពជារូបមិនបាន ដ្បិតថា កាលមិទ្ធៈសម្រេចភាពជារូប បុគ្គលណាម្នាក់ ក៏អាចមានមិទ្ធៈនោះបាន លោកពោលការមិនកើតនៃមិទ្ធៈ ដែលកើតអំពីចិត្ត ព្រោះឈានចិត្តនោះ ក៏សភាវៈនោះសម្រេចមិនបានឡើយ ព្រោះហេតុនោះ ទើបមិទ្ធៈ ជាអរូបប៉ុណ្ណោះ ។

នៅមានសេចក្តីខ្លះ ដែលគប្បីពោលឲ្យក្រៃលែងជាងនេះ ។ ពោលដោយការពោលដល់ការលះ ។ ពិតហើយ ព្រះមានព្រះភាគត្រាស់ការលះមិទ្ធៈ (អង្គុត្តរនិកាយ ឆក្កនិបាត) ថា ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ បុគ្គលលះបង់ធម៌ ៦ យ៉ាង ទើបជាអ្នកគួរបានបឋមជ្ឈាន ។ ធម៌ ៦ យ៉ាង តើអ្វីខ្លះ ។ គឺកាមច្ឆន្ទៈ ១ ព្យាបាទ ១ ថីនមិទ្ធៈ ១ ឧទ្ធច្ចកុក្កុច្ចៈ ១ វិចិកិច្ឆា ១ ទោស

ក្នុងកាមទាំងឡាយ បុគ្គលនោះ ពិចារណាឃើញដោយប្រាជ្ញារបស់ខ្លួនតាមពិត ១ ដូច្នេះ និងព្រះតម្រាស់ (ក្នុងអង្គុត្តរនិកាយ បញ្ចកនិបាត) ថា **ឥមេ បញ្ច នីវរណេ បហាយ ចេតសោ ឧបក្កិលេសេ បញ្ញាយ ទុព្ពលីករណេ អត្តត្ថំ វា បរត្ថំ វា ញស្សតិ** ភិក្ខុនោះសោត បានលះបង់នូវធម៌ទាំង ៥ យ៉ាងនេះ រារាំង និងដឹងនូវប្រយោជន៍ខ្លួន ដឹងនូវប្រយោជន៍អ្នកដទៃ ដោយប្រាជ្ញាមានកម្លាំង ដូច្នេះ ចំណែករូប មិនមែនបហាតព្វធម៌ គឺធម៌ដែលបុគ្គលគប្បីលះ ដូចព្រះតម្រាស់ (អភិធម្ម វិភង្គ) ថា រូបក្ខន្ធ គេគួរដឹងច្បាស់ គួរកំណត់ដឹង តែមិនគួរលះបង់ មិនគួរចម្រើន មិនគួរធ្វើឲ្យជាក់ច្បាស់ទេ ដូច្នេះ ទើបមិទ្ធៈជាអរូបប៉ុណ្ណោះ ដោយការពោលដល់ការលះមិទ្ធៈនេះ ។

អាចារ្យអ្នកពោលមិទ្ធៈថាជារូបជំទាស់ថា មិទ្ធៈមិនមែនជាអរូប ព្រោះត្រាស់ដល់ការលះនូវរូបក៏មាន ។ ពិតហើយ ព្រះមានព្រះភាគត្រាស់ការលះនូវរូបទុំះឯង ក្នុងព្រះបាលី (ក្នុងមជ្ឈិមនិកាយ មូលបណ្ណាសក) នេះថា ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ រូបមិនមែនរបស់អ្នកទាំងឡាយទេ អ្នកទាំងឡាយចូរលះបង់រូបនោះចេញ ដូច្នេះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបការលះ មិនមែនជាហេតុ ។

អាចារ្យអ្នកចង់លបង្ហាញពោលថា លោកមិនគួរយល់ឃើញយ៉ាងនោះទេ ព្រោះព្រះតម្រាស់នោះ ត្រាស់ដោយប្រការដទៃ ពិតហើយ ក្នុងព្រះសូត្រនោះ ព្រះមានព្រះភាគត្រាស់ការលះរូប ដោយអំណាចនៃការលះតម្រេក ដោយអំណាចសេចក្ដីពេញចិត្ត ដែលទ្រង់ត្រាស់ (ក្នុងសំយុត្តនិកាយ ខន្ធ-

ភាវវគ្គ) យ៉ាងនេះថា ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ ធនុភាគៈណា មានក្នុងរូប អ្នកទាំងឡាយ ចូរលះបង់នូវធនុភាគៈនោះចេញ ដូច្នេះ ទើបមិទ្ធៈ មិនមែនរូប ព្រោះត្រាស់ដោយប្រការដទៃ មិនត្រាស់រូបថា ជាធម៌គួរលះ ដូចព្រះតម្រាស់ថា លះធម៌ ៦ យ៉ាង លះនីវរណៈ ៥ យ៉ាង ព្រោះហេតុនោះ ព្រះមានព្រះភាគត្រាស់សូត្រទាំងនេះថា ភិក្ខុនោះ លះនីវរណៈទាំង ៥ នេះ ដែលជាឧបក្កិលេសរបស់ចិត្ត ដូច្នេះជាដើម បណ្ឌិតគប្បីជ្រាបថា មិទ្ធៈ ជាអរូបប៉ុណ្ណោះ ដោយព្រះសូត្រទាំងឡាយនេះផង ដោយព្រះសូត្រទាំងឡាយដទៃផង ។

ពិតហើយ ព្រះមានព្រះភាគ ត្រាស់ព្រះសូត្រមិនមែនតិច ដែលបំភ្លឺដល់ភាពដែលមិទ្ធៈនោះ ជាអរូបប៉ុណ្ណោះ មានព្រះតម្រាស់ (ក្នុងសំយុត្តនិកាយ មហាវារវគ្គ) ថា ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ ធម៌ជាគ្រឿងរារាំង ជាគ្រឿងបិទបាំង ជាឧបក្កិលេសរបស់ចិត្ត ធ្វើប្រាជ្ញាឲ្យមានកម្លាំងខ្សោយ មាន ៥ ប្រការនេះ ។ ធម៌ ៥ ប្រការ គឺអ្វីខ្លះ ។ ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ កាមច្ឆន្ទៈជាគ្រឿងរារាំង ជាគ្រឿងបិទបាំង ។បេ។ ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ ថីនមិទ្ធៈ ជាគ្រឿងរារាំង ជាគ្រឿងបិទបាំង ជាឧបក្កិលេសរបស់ចិត្ត ធ្វើប្រាជ្ញាឲ្យមានកម្លាំងខ្សោយ ដូច្នេះ ។ និងព្រះតម្រាស់ថា ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ ថីនមិទ្ធនីវរណៈ ជាធម្មជាតធ្វើឲ្យខ្វាក់ ធ្វើមិនឲ្យមានចក្ខុ ធ្វើមិនឲ្យដឹង ជាហេតុឲ្យរលត់ទៅនៃបញ្ញា ជាបក្ខពួកនៃសេចក្ដីចង្អៀតចង្អល់ មិនប្រព្រឹត្តទៅដើម្បីព្រះនិព្វាន ដូច្នេះ ។ និងព្រះតម្រាស់ថា **ឯវមេវ ខោ ព្រាហ្មណ យស្មឹ**

សមយេ ថិនមិទ្ធបរិយុដ្ឋិតេន ចេតសា វិហរតិ ថិនមិទ្ធបរេតេន ម្នាលព្រាហ្មណ៍ ក្នុងសម័យណា បុគ្គលមានចិត្ត ដែលថីនមិទ្ធៈរួបរឹត ដែលថីនមិទ្ធៈគ្របសង្កត់ ដូច្នេះ ។ និងព្រះតម្រាស់ថា ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ កាលបុគ្គលធ្វើទុកក្នុងចិត្តដោយមិនមានឧបាយប្រាជ្ញា កាមច្ឆន្ទៈដែលមិនទាន់កើតឡើង ក៏កើតឡើង ។បេ។ ថីនមិទ្ធៈដែលមិនទាន់កើតឡើង ក៏កើតឡើង ដូច្នេះ ។ និងព្រះតម្រាស់ថា ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ គំនរនៃអកុសលទាំងអស់នេះ គឺនីវរណៈទាំង ៥ នេះឯង ដូច្នេះ ព្រោះមិទ្ធៈនេះ ជាអរូប ហេតុនោះទើបកើតឡើងសូម្បីក្នុងអរូបភូមិ ពិតហើយ ពាក្យនេះ ត្រាស់ក្នុងបដ្ឋានមហាបករណ៍ថា នីវរណធម៌ អាស្រ័យនូវនីវរណធម៌ ទើបកើតឡើង ព្រោះនបុរេជាតប្បច្ច័យ ដូច្នេះ ។ ពុទ្ធវចនៈទាំងអស់ ក្នុងការចែកនៃមហាបករណ៍យ៉ាងនេះថា ថីនមិទ្ធនីវរណៈ ឧទ្ធច្ចនីវរណៈ និងអវិជ្ជានីវរណៈ អាស្រ័យនូវកាមច្ឆន្ទនីវរណៈក្នុងអរូប ដូច្នេះ ។ គប្បីឲ្យពិស្តារ ព្រោះហេតុនោះ ក្នុងអធិការនេះ គប្បីដល់នូវសេចក្តីយល់ព្រមថា មិទ្ធៈជាអរូបប៉ុណ្ណោះ ដូច្នេះ ។

គប្បីជ្រាបវិនិច្ឆ័យក្នុងកុក្កុច្ចនិទ្ទេសដូចតទៅ

បទថា **អកប្បិយេ កប្បិយសញ្ញិតា** ជាដើម ត្រាស់ដើម្បីសម្តែងកុក្កុច្ចៈដោយមូល ពិតហើយ កាលភិក្ខុមានសតិ រឭកក្នុងការប្រព្រឹត្តកន្លងវត្ថុ និងអជ្ឈាចារដែលធ្វើហើយ ដោយមានសេចក្តីសម្គាល់យ៉ាងនេះ ក៏ក្តៅក្រហាយក្នុងកាលជាខាងក្រោយ យ៉ាងនេះថា អញធ្វើកម្មអាក្រក់ហើយ ដូច្នេះ កុក្កុច្ចៈនេះ រមែងកើតឡើងដោយអំណាចនៃការតាមក្តៅក្រហាយ ក្នុងកាល

ជាខាងក្រោយ ។ ដោយហេតុនោះ ដើម្បីទ្រង់សម្ដែងកុក្កុច្ចៈនោះ ដោយមូលទើបត្រាស់ពាក្យជាដើមថា **អកប្បិយេ កប្បិយសញ្ញិតា** ដូច្នេះ ។

ក្នុងព្រះពុទ្ធវចនៈនោះ អធិប្បាយថា ភិក្ខុមានការសម្គាល់ថា គួរ រមែងឆាន់ភត្តដែលមិនគួរ មានការសម្គាល់ថា សាច់ដែលគួរ រមែងឆាន់សាច់ដែលមិនគួរ គឺរមែងទំពាស៊ីសាច់ខ្លាឃ្មុំ ដោយសម្គាល់ថាជាសាច់ជ្រូក ឬរមែងទំពាស៊ីសាច់ខ្លាដំបង ដោយសម្គាល់ថាជាសាច់ឈ្លូស វិកាល សម្គាល់ថានៅជាកាល ហាមភត្តហើយ សម្គាល់ថាមិនទាន់ហាមភត្ត កាលធូលីធ្លាក់ចូលក្នុងបាត្រ រមែងឆាន់ដោយសម្គាល់ថា ទទួលប្រគេនហើយ យ៉ាងនេះឈ្មោះថា ប្រព្រឹត្តកន្លងដោយសម្គាល់ថា គួរក្នុងរបស់មិនគួរ ។ ភិក្ខុកាលឆាន់សាច់ជ្រូក ដោយសម្គាល់ថា ជាសាច់ខ្លាឃ្មុំ និងឆាន់ភត្តក្នុងកាល ដោយសម្គាល់ថា វិកាល ឈ្មោះថា ប្រព្រឹត្តកន្លងដោយការសម្គាល់ថា មិនគួរក្នុងរបស់គួរ ។

មួយទៀត វត្ថុខ្លះ មិនមានទោស ភិក្ខុធ្វើដោយសម្គាល់ថាមានទោស និងដែលមានទោសធ្វើដោយសម្គាល់ថា មិនមានទោស ឈ្មោះថា ប្រព្រឹត្តកន្លងដោយសម្គាល់ថា ជាទោសក្នុងរបស់មិនមែនទោស ដោយសម្គាល់ថាមិនជាទោស ក្នុងរបស់ជាទោស ។ ព្រោះកុក្កុច្ចៈនេះកើតឡើង ព្រោះការប្រព្រឹត្តកន្លងដែលធ្វើហើយ ដោយសម្គាល់ថា មានទោស ក្នុងរបស់ដែលមិនមានទោស យ៉ាងនេះថា អំពើល្អ អញមិនបានធ្វើហើយហ្ន៎ កុសលអញនៅមិនទាន់បានធ្វើ គ្រឿងការពាររបស់បុរសភ្លៀវខ្លា អញនៅមិនទាន់បានធ្វើ

ហ្ន៎ បាបអញធ្វើហើយហ្ន៎ សេចក្តីអាក្រក់ អញបានធ្វើហើយ សេចក្តីប្រទូស្ត អញបានធ្វើហើយ ដូច្នេះ ព្រោះហេតុនោះ ព្រះមានព្រះភាគ កាលទ្រង់ប្រារព្ធវត្ថុដទៃនៃកុក្កុច្ចៈនោះ ទើបត្រាស់ថា **យំ ឯវរូបំ** ដូច្នេះជាដើម ។ ក្នុងអធិការនេះ បទថា **កុក្កុច្ចំ** មានអត្ថដូចពោលហើយនោះឯង ។ អាការនៃការរង្កៀស ឈ្មោះថា **កុក្កុច្ចាយនា** ។ ភាវៈនៃធម៌ ដែលកុក្កុច្ចៈឲ្យប្រព្រឹត្តទៅហើយ ឈ្មោះថា **កុក្កុច្ចាយិតត្តំ** ។

ក្នុងបទថា **ចេតសោ វិប្បដិសារោ** នេះ សេចក្តីថា ការប្រឈមមុខចំពោះកម្ម ដែលធ្វើហើយ និងមិនទាន់ធ្វើ ឬប្រឈមមុខចំពោះវត្ថុដែលមានទោស និងមិនមានទោស ឈ្មោះថា **វិប្បដិសារោ** ។ ព្រោះការរឭកដែលខុសប្រក្រតី ឬដែលគួររង្កៀសព្រោះមិនធ្វើបាប ដែលធ្វើហើយឲ្យជាបាបដែលមិនបានធ្វើ ឬមិនធ្វើសេចក្តីល្អ ដែលមិនទាន់បានធ្វើហើយ ឲ្យជាសេចក្តីដែលធ្វើហើយ ព្រោះហេតុនោះ ទើបឈ្មោះថា **វិប្បដិសារោ** ។ មួយទៀត ដើម្បីឲ្យជ្រាបថា វិប្បដិសារៈនោះ ជារបស់ចិត្ត មិនមែនរបស់សត្វ ដូច្នេះ ទើបត្រាស់ថា **ចេតសោ វិប្បដិសារោ** ដូច្នេះ ។ សេចក្តីនេះ ជាការអធិប្បាយសភាវៈរបស់កុក្កុច្ចៈនោះ ។

កុក្កុច្ចៈកាលកើតឡើង រមែងកើតឡើង ពុះរះនូវចិត្ត ដូចចុងដែកស្រួចធូតភាជន៍សំរិទ្ធនុ៎ះឯង ព្រោះហេតុនោះ ទើបត្រាស់ថា **មនោវិលេខោ** សេចក្តីនេះ អធិប្បាយកិច្ចរបស់កុក្កុច្ចៈនោះ ។ ចំណែកកុក្កុច្ចៈណា ដែលត្រាស់ក្នុងព្រះវិន័យថា ព្រះសារីបុត្រដ៏មានអាយុ មានសេចក្តីសង្ស័យថា ការដែលនៅ

ត្រាំត្រែង ឆាន់បិណ្ឌបាតក្នុងផ្ទះសម្នាក់ ឬរោងទាន ព្រះដ៏មានព្រះភាគបាន ហាមហើយ ដូច្នេះ កុក្កុច្ចៈនោះ មិនមែនជានីវរណៈ ព្រោះព្រះអរហន្ត មិន មានសេចក្ដីក្ដៅក្រហាយ ក្នុងកាលជាខាងក្រោយថា វត្ថុនេះ អញធ្វើខុស ហើយ ដូច្នេះ ឈ្មោះថា **កុក្កុច្ច** ក្នុងព្រះវិន័យ ពោល គឺការពិចារណានេះ ថា វត្ថុនេះគួរ វត្ថុនេះមិនគួរ ជានីវរណបដិរូបកៈ (ស្រដៀងគ្នានឹង នីវរណៈ) ។

គប្បីជ្រាបវិនិច្ឆ័យក្នុងនិទ្ទេសនៃបទថា **កតមេ ធម្មា នីវរណាចេវ នីវរណសម្បយុត្តា ច** ដូចតទៅនេះ ព្រោះថីនៈ និងមិទ្ធៈ រមែងមិនបែកគ្នា ព្រោះហេតុនោះ ទើបព្រះមានព្រះភាគត្រាស់ដោយមិនបែងចែកថា ថីនមិទ្ធ-នីវរណៈ ជានីវរណៈផង ប្រកបដោយនីវរណៈផង ដោយអវិជ្ជានីវរណៈ ដូច្នេះ ។ តែព្រោះឧទ្ធច្ចៈសូម្បីវៀរចាកកុក្កុច្ចៈ ក៏កើតឡើងបាន ព្រោះកាល មានឧទ្ធច្ចៈ មិនចាំបាច់មានកុក្កុច្ចៈក៏បាន ហេតុនោះ ទើបត្រាស់ញែកឧទ្ធច្ចៈ នោះ ។ ម្យ៉ាងទៀត នីវរណៈណា មិនដល់ការប្រកបចូលនឹងនីវរណៈណា គប្បីជ្រាបថា នីវរណៈនោះ ព្រះអង្គទ្រង់មិនបានប្រកប ។

នីវរណៈទាំងនេះ គួរនាំមកពោលតាមលំដាប់នៃកិលេសខ្វះ តាម លំដាប់នៃមគ្គខ្វះ ។ ពោលដោយលំដាប់នៃកិលេស កាមច្ឆន្ទនីវរណៈ និង ព្យាបាទនីវរណៈ ដែលអនាគាមិមគ្គរមែងលះ ថីនមិទ្ធនីវរណៈ និងឧទ្ធច្ច-នីវរណៈ ដែលអរហត្តមគ្គរមែងលះ កុក្កុច្ចនីវរណៈ និងវិចិកិច្ឆានីវរណៈ ដែលសោតាបត្តិមគ្គរមែងលះ អវិជ្ជានីវរណៈ ដែលអរហត្តមគ្គរមែងលះ

ពោលដោយលំដាប់នៃមគ្គ សោតាបត្តិមគ្គ លះកុក្កុច្ចនីវរណៈ និងវិចិកិច្ឆា-នីវរណៈ អនាគាមិមគ្គ លះកាមច្ឆន្ទនីវរណៈ និងព្យាបាទនីវរណៈ អរហត្ត-មគ្គ លះថីនមិទ្ធនីវរណៈ ឧទ្ធច្ចនីវរណៈ និងអវិជ្ជានីវរណៈ ។

គប្បីជ្រាបវិនិច្ឆ័យក្នុងបរាមាសគោច្ឆកៈដូចតទៅ

បទថា **តេ ធម្មា បរេត្វា** អធិប្បាយថា ទ្រង់ធ្វើឲ្យជាពហុវចនៈ ដោយស្មើជាមួយនឹងពាក្យសួរ ។l៚

អភិធម្មបិដក

ឧបាទានគោច្ឆកៈ

[២៨០] ពួកធម៌ជាឧបាទាន (សេចក្តីប្រកាន់មាំ) តើដូចម្តេច ។ ឧបាទាន ៤ គឺកាមុបាទាន ទិដ្ឋុបាទាន សីលព្វតុបាទាន អត្តវាទុបាទាន ។

[២៨១] បណ្តាឧបាទានទាំងនោះ កាមុបាទាន តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីប្រាថ្នាចំពោះកាម ការត្រេកអរចំពោះកាម ការរីករាយចំពោះកាម ការអន្ទះសាចំពោះកាម សេចក្តីស្រឡាញ់ចំពោះកាម ការក្រវលក្រវាលចំពោះកាម ការជ្រុលជ្រប់ចំពោះកាម ការផុលផប់ចំពោះកាមណា ក្នុងកាមទាំងឡាយ នេះហៅថា កាមុបាទាន ។

[២៨២] បណ្តាឧបាទានទាំងនោះ ទិដ្ឋុបាទាន តើដូចម្តេច ។ ការយល់ថា ទានដែលបានឲ្យហើយ មិនមានផល បូជាធំ មិនមានផល បូជាតូច មិនមានផល ផលវិបាកនៃកម្មដែលបុគ្គលធ្វើល្អ ឬធ្វើអាក្រក់ មិនមាន លោកនេះ មិនមាន លោកខាងមុខ មិនមាន មាតាមិនមានគុណ បិតា មិនមានគុណ ពួកសត្វជាឱបបាតិកៈមិនមាន ពួកសមណព្រាហ្មណ៍ក្នុងលោក ជាអ្នកប្រព្រឹត្តល្អ ប្រតិបត្តិល្អ ធ្វើឲ្យជាក់ច្បាស់នូវលោកនេះ និងលោកខាង-មុខ ដោយប្រាជ្ញាដ៏ឧត្តមដោយខ្លួនឯង ហើយសម្តែងប្រាប់បាន ក៏មិនមាន និងទិដ្ឋិ ដំណើរ គឺទិដ្ឋិ ព្រៃញាតស្បាត គឺទិដ្ឋិ ផ្លូវឆ្ងាយ គឺទិដ្ឋិ ចម្រូង គឺទិដ្ឋិ ការយល់ឆ្វេង គឺទិដ្ឋិ ការជាប់ជំពាក់ គឺទិដ្ឋិ ការក្តួចកាន់ ការប្រកាន់ ការប្រកាន់ខ្ជាប់ ការស្ទាបអង្អែល ផ្លូវអាក្រក់ ផ្លូវខុស ភាពនៃចិត្តខុស លទ្ធិដូចជាកំពង់ សេចក្តីប្រកាន់ក្នុងការស្វែងរកខុសណា ដែលមានសភាពបែប

នេះ នេះហៅថា ទិដ្ឋុបាទាន ។ លើកលែងតែសីលព្វតុបាទាន និងអត្តវាទុបាទានចេញ សូម្បីមិច្ឆាទិដ្ឋិទាំងអស់ ក៏ហៅថា ទិដ្ឋុបាទានដែរ ។

[២៨៣] បណ្តាឧបាទានទាំងនោះ សីលព្វតុបាទាន តើដូចម្តេច ។ ពួកសមណព្រាហ្មណ៍ខាងក្រៅ អំពីសាសនានេះ (ប្រកាន់ថា) សេចក្តីបរិសុទ្ធដោយសីល បរិសុទ្ធដោយវត្ត បរិសុទ្ធដោយសីល និងវត្ត និងទិដ្ឋិដំណើរ គឺទិដ្ឋិ ព្រៃញាតស្បាត គឺទិដ្ឋិ ផ្លូវឆ្ងាយ គឺទិដ្ឋិ ចម្រូង គឺទិដ្ឋិ ការយល់ឆ្វេង គឺទិដ្ឋិ ការជាប់ជំពាក់ គឺទិដ្ឋិ ការក្ដួចកាន់ ការប្រកាន់ ការប្រកាន់ខ្ជាប់ ការស្ទាបអង្អែលផ្លូវអាក្រក់ ផ្លូវខុស ភាពនៃចិត្តខុស លទ្ធិដូចជាកំពង់ សេចក្តីប្រកាន់ក្នុងការស្វែងរកខុសណា ដែលមានសភាពបែបនេះ នេះហៅថា សីលព្វតុបាទាន ។

[២៨៤] បណ្តាឧបាទានទាំងនោះ អត្តវាទុបាទាន តើដូចម្តេច ។ បុថុជ្ជន ជាអ្នកមិនចេះដឹង ក្នុងលោកនេះ មិនធ្លាប់ឃើញពួកព្រះអរិយៈ មិនឈ្លាសវៃក្នុងអរិយធម៌ មិនទូន្មានខ្លួនក្នុងអរិយធម៌ មិនធ្លាប់ឃើញពួកសប្បុរស មិនឈ្លាសវៃក្នុងសប្បុរិសធម៌ មិនទូន្មានខ្លួនក្នុងសប្បុរិសធម៌ រមែងយល់ឃើញរូបថាជាខ្លួន ឃើញខ្លួនថាមានរូបខ្លះ ឃើញរូបថាមានក្នុងខ្លួនខ្លះ ឃើញខ្លួនថាមានក្នុងរូបខ្លះ ឃើញវេទនាថាជាខ្លួន ឃើញខ្លួនថាមានវេទនាខ្លះ ឃើញវេទនាថាមានក្នុងខ្លួនខ្លះ ឃើញខ្លួនថាមានក្នុងវេទនាខ្លះ ឃើញសញ្ញាថាជាខ្លួន ឃើញខ្លួនថាមានសញ្ញាខ្លះ ឃើញសញ្ញាថាមានក្នុងខ្លួនខ្លះ ឃើញខ្លួនថាមានក្នុងសញ្ញាខ្លះ ឃើញសង្ខារថាជាខ្លួន ឃើញខ្លួនថា

មានសង្ខារខ្លះ ឃើញសង្ខារថាមានក្នុងខ្លួនខ្លះ ឃើញខ្លួនថាមានក្នុងសង្ខារខ្លះ ឃើញវិញ្ញាណថាជាខ្លួន ឃើញខ្លួនថាមានវិញ្ញាណខ្លះ ឃើញវិញ្ញាណថាមានក្នុងខ្លួនខ្លះ ឃើញខ្លួនថាមានក្នុងវិញ្ញាណខ្លះ និងទិដ្ឋិ ដំណើរ គឺទិដ្ឋិ ព្រៃញាតស្បាត គឺទិដ្ឋិ ផ្លូវឆ្ងាយ គឺទិដ្ឋិ ចម្រូង គឺទិដ្ឋិ ការយល់ច្រឡំ គឺទិដ្ឋិ ការជាប់ជំពាក់ គឺទិដ្ឋិ ការក្ដួចកាន់ ការប្រកាន់ ការប្រកាន់ខ្ជាប់ ការស្ទាបអង្អែល ផ្លូវអាក្រក់ ផ្លូវខុស ភាពនៃចិត្តខុស លទ្ធិដូចជាកំពង់ សេចក្ដីប្រកាន់ក្នុងការស្វែងរកខុសណា ដែលមានសភាពបែបនេះ នេះហៅថា អត្តវាទុបាទាន ។

នេះពួកធម៌ជាឧបាទាន

[២៨៥] ពួកធម៌មិនមែនជាឧបាទាន តើដូចម្ដេច ។ វៀរតែធម៌ទាំងនោះចេញ ពួកធម៌ដ៏សេសសល់ ជាកុសល អកុសល និងអព្យាក្រឹត ជាកាមាវចរ រូបាវចរ អរូបាវចរ អបរិយាបន្ន វេទនាខន្ធ ។បេ។ វិញ្ញាណក្ខន្ធ រូបទាំងអស់ និងអសង្ខតធាតុ នេះពួកធម៌មិនមែនជាឧបាទាន ។

[២៨៦] ពួកធម៌ជាប្រយោជន៍ដល់ឧបាទាន តើដូចម្ដេច ។ ពួកធម៌ប្រកបដោយអាសវៈ ជាកុសល អកុសល និងអព្យាក្រឹត ជាកាមាវចរ រូបាវចរ អរូបាវចរ និងរូបក្ខន្ធ ។បេ។ វិញ្ញាណក្ខន្ធ នេះពួកធម៌ជាប្រយោជន៍ដល់ឧបាទាន ។ ពួកធម៌មិនជាប្រយោជន៍ដល់ឧបាទាន តើដូចម្ដេច ។ មគ្គជាអបរិយាបន្នផង ផលនៃមគ្គផង អសង្ខតធាតុផង នេះពួកធម៌មិនជាប្រយោជន៍ដល់ឧបាទាន ។

[២៨៧] ពួកធម៌ប្រកបដោយឧបាទាន តើដូចម្ដេច ។ ពួកធម៌ណា

ប្រកបដោយធម៌ទាំងនោះ វេទនាខន្ធ ។បេ។ វិញ្ញាណក្ខន្ធ នេះពួកធម៌ប្រកបដោយឧបាទាន ។ ពួកធម៌ប្រាសចាកឧបាទាន តើដូចម្តេច ។ ពួកធម៌ណាប្រាសចាកធម៌ទាំងនោះ វេទនាខន្ធ ។បេ។ វិញ្ញាណក្ខន្ធ រូបទាំងអស់ និងអសង្ខតធាតុ នេះពួកធម៌ប្រាសចាកឧបាទាន ។

[២៨៨] ពួកធម៌ជាឧបាទានផង ជាប្រយោជន៍ដល់ឧបាទានផង តើដូចម្តេច ។ ឧបាទានទាំងនោះឯង ជាឧបាទានផង ជាប្រយោជន៍ដល់ឧបាទានផង ។ ពួកធម៌គ្រាន់តែជាប្រយោជន៍ដល់ឧបាទាន តែមិនមែនជាឧបាទាន តើដូចម្តេច ។ ពួកធម៌ណា ជាប្រយោជន៍ដល់ឧបាទាន ដោយធម៌ទាំងនោះ វៀរតែធម៌ទាំងនោះចេញ ពួកធម៌ដ៏សេសសល់ ប្រកបដោយអាសវៈ ជាកុសល អកុសល និងអព្យាក្រឹត ជាកាមាវចរ រូបាវចរ អរូបាវចរ រូបក្ខន្ធ ។បេ។ វិញ្ញាណក្ខន្ធ នេះពួកធម៌គ្រាន់តែជាប្រយោជន៍ដល់ឧបាទាន តែមិនមែនជាឧបាទាន ។

[២៨៩] ពួកធម៌ជាឧបាទានផង ប្រកបដោយឧបាទានផង តើដូចម្តេច ។ ទិដ្ឋុបាទាន ជាឧបាទានផង ប្រកបដោយឧបាទានផង ដោយកាមុ-បាទាន កាមុបាទាន ជាឧបាទានផង ប្រកបដោយឧបាទានផង ដោយទិដ្ឋុ-បាទាន សីលព្វតុបាទាន ជាឧបាទានផង ប្រកបដោយឧបាទានផង ដោយកាមុបាទាន កាមុបាទាន ជាឧបាទានផង ប្រកបដោយឧបាទានផង ដោយសីលព្វតុបាទាន អត្តវាទុបាទាន ជាឧបាទានផង ប្រកបដោយឧបាទានផង ដោយកាមុបាទាន កាមុបាទាន ជាឧបាទានផង ប្រកបដោយឧបាទានផង

ដោយអត្តវាទុបាទាន នេះពួកធម៌ជាឧបាទានផង ប្រកបដោយឧបាទានផង ។ ពួកធម៌គ្រាន់តែប្រកបដោយឧបាទាន តែមិនមែនជាឧបាទាន តើដូចម្តេច ។ ពួកធម៌ណា ប្រកបដោយធម៌ទាំងនោះ វៀរតែធម៌ទាំងនោះចេញ និងវេទនា-ខន្ធ ។បេ។ វិញ្ញាណក្ខន្ធ នេះពួកធម៌គ្រាន់តែប្រកបដោយឧបាទាន តែមិនមែនជាឧបាទាន ។

[២៩០] ពួកធម៌ប្រាសចាកឧបាទាន តែជាប្រយោជន៍ដល់ឧបាទាន តើដូចម្តេច ។ ពួកធម៌ណា ប្រាសចាកធម៌ទាំងនោះ ពួកធម៌ប្រកបដោយអាសវៈ ជាកុសល អកុសល និងអព្យាក្រឹត ជាកាមាវចរ រូបាវចរ អរូបាវចរ និងរូបក្ខន្ធ ។បេ។ វិញ្ញាណក្ខន្ធ នេះពួកធម៌ប្រាសចាកឧបាទាន តែជាប្រយោជន៍ដល់ឧបាទាន ។ ពួកធម៌ប្រាសចាកឧបាទានផង មិនជាប្រយោជន៍ដល់ឧបាទានផង តើដូចម្តេច ។ មគ្គជាអបរិយាបន្នផង ផលនៃមគ្គផង អសង្ខតធាតុផង នេះពួកធម៌ប្រាសចាកឧបាទានផង មិនជាប្រយោជន៍ដល់ឧបាទានផង ។

អដ្ឋកថា

ឧបាទានគោច្ឆកៈ

[២៨០-២៩០] គប្បីជ្រាបវិគ្គហៈក្នុងនិទ្ទេសនៃឧបាទានដូចតទៅ ដែលឈ្មោះថា **កាមុបាទាន** ព្រោះអត្ថថា រមែងប្រកាន់មាំនូវកាម ពោល គឺវត្ថុ ។ កាមនោះផង ជាឧបាទានផង ព្រោះហេតុនោះ ទើបឈ្មោះថា **កាមុបាទាន** ។

បទថា **ឧបាទានំ** បានដល់ សេចក្តីប្រកាន់មាំ ។ ព្រោះ **ឧប** សព្ទ ក្នុងពាក្យនេះ មានអត្ថថា មាំ ដូចក្នុងពាក្យទាំងឡាយ មាន **ឧបាយាស** (សេចក្តីចង្អៀតចង្អល់) **ឧបកដ្ឋ** (ជិតដល់ហើយ) ជាដើម ។

មួយទៀត ទិដ្ឋិនោះផង ជាឧបាទានផង ព្រោះហេតុនោះ ទើបឈ្មោះថា **ទិដ្ឋុបាទាន** ឬដែលឈ្មោះថា **ទិដ្ឋុបាទាន** ព្រោះអត្ថថា រមែងប្រកាន់មាំនូវទិដ្ឋិ ។ ពិតហើយ ទិដ្ឋិក្រោយ រមែងប្រកាន់មាំទិដ្ឋិមុន ដូចក្នុងប្រយោគជាដើមថា **សស្សតោ អត្តា ច លោកោ ច** ខ្លួន និងលោកជាសភាវៈទៀងទាត់ ដូច្នេះ ។ មួយទៀត ដែលឈ្មោះថា **សីលព្វតុបាទាន** ព្រោះអត្ថថា រមែងប្រកាន់មាំនូវសីល និងវត្ត ។ សីល និងវត្តនោះផង ជាឧបាទានផង ព្រោះហេតុនោះ ទើបឈ្មោះថា **សីលព្វតុបាទាន** ។ ពិតហើយ ពាក្យថា គោសីល និងគោវត្តជាដើម ជាឧបាទាននោះឯង ព្រោះប្រកាន់មាំថា សេចក្តីបរិសុទ្ធរមែងមានដោយអាការយ៉ាងនេះ ។ម្យ៉ាងទៀត ឈ្មោះថា **វាទ** ព្រោះអត្ថថា ជាហេតុពោល ។ ដែលឈ្មោះថា **ឧបាទាន** ព្រោះអត្ថថា ជាហេតុប្រកាន់មាំ ។ សួរថា ពោល ឬប្រកាន់មាំនូវអ្វី ឆ្លើយថា ពោល ឬប្រកាន់

មាំនូវខ្លួន ។ ការពោល និងការប្រកាន់នូវខ្លួន ឈ្មោះថា **អត្តវាទុបាទាន** ។ ម្យ៉ាងវិញទៀត ហេតុត្រឹមតែវាទៈថា ជាខ្លួនតែម្យ៉ាង ឈ្មោះថា **អត្តវាទុបាទាន** ព្រោះអត្ថថា ជាហេតុប្រកាន់មាំថាជាខ្លួន ។

ក្នុងបទថា **យោ កាមេសុ កាមច្ឆន្ទោ** នេះ ព្រះមានព្រះភាគ ទ្រង់បំណងយកវត្ថុកាម និងកិលេសកាមទាំងឡាយ ដោយមិនសេសសល់ថា ជាកាម ព្រោះហេតុនោះ សេចក្តីពេញចិត្ត គឺសេចក្តីប្រាថ្នាក្នុងវត្ថុកាមទាំងឡាយ ឈ្មោះថា **កាមុបាទាន** ក្នុងអធិការនេះ ព្រោះហេតុនោះ កាមុបាទាននោះ សូម្បីព្រះអនាគាមីក៏នៅមាន តែកាមរាគៈដែលជាទីតាំងរបស់កាមគុណ ៥ នោះឯង រមែងមិនមានដល់ព្រះអនាគាមីនោះ ។

គប្បីជ្រាបវិនិច្ឆ័យក្នុងនិទ្ទេសនៃទិដ្ឋុបាទានដូចតទៅនេះ

បទថា **នត្ថិ ទិន្នំ** សេចក្តីថា គេរមែងដឹងថា ឈ្មោះថា ទានដែលបុគ្គលឲ្យហើយមាន គឺបុគ្គលណាម្នាក់ អាចដើម្បីឲ្យរបស់ណាមួយ ដល់បុគ្គលណាម្នាក់ក៏បាន តែរមែងយល់ថា ផលវិបាករបស់ទានមិនមាន ។ បទថា **នត្ថិ យិដ្ឋំ** សេចក្តីថា ការបូជាធំ ត្រាស់ហៅថា **យិដ្ឋំ** គឺរមែងដឹងថា ការបូជានោះ បុគ្គលណាម្នាក់ អាចបូជាបាន តែរមែងយល់ថា ផលវិបាករបស់ការបូជា មិនមាន ។ បទថា **នត្ថិ ហុតំ** សេចក្តីថា ការនាំរបស់មកប្រគេន ការទទួលភ្ញៀវ និងការឲ្យដើម្បីជាមង្គល រមែងដឹងថា ការបូជាតូចនោះ បុគ្គលណាម្នាក់ ក៏អាចធ្វើបាន តែរមែងយល់ថា ផលវិបាកនៃការបូជាតូចនោះ មិនមាន ។ ក្នុងបទថា **នត្ថិ សុកតទុក្កដានំ** នេះ កុសលកម្មបថ

១០ ឈ្មោះថា កម្មដែលធ្វើល្អ អកុសលកម្មបថ ១០ ឈ្មោះថា កម្មដែលធ្វើអាក្រក់ ។ បុគ្គលរមែងដឹងដល់ភាវៈនៃកម្មល្អ កម្មអាក្រក់ទាំងនោះមាន តែរមែងយល់ថា ផលវិបាក មិនមាន ។ បទថា **នត្ថិ អយំ លោកោ** សេចក្តីថា បុគ្គលដែលតាំងនៅក្នុងលោកដទៃ រមែងយល់ថា លោកនេះ មិនមាន ។ បទថា **នត្ថិ បរលោកោ** សេចក្តីថា បុគ្គលដែលតាំងនៅក្នុងលោកនេះ រមែងយល់ថា លោកដទៃ មិនមាន ។ បទថា **នត្ថិ មាតា នត្ថិ បិតា** សេចក្តីថា បុគ្គលនោះ រមែងដឹងកាលដែលមាតាបិតាមាន តែយល់ថា ផលវិបាកណាមួយ ដោយបច្ច័យដែលធ្វើហើយ ក្នុងមាតាបិតាទាំងនោះ មិនមាន ។ បទថា **នត្ថិ សត្តា ឱបបាតិកា** សេចក្តីថា បុគ្គលនោះ យល់ថា សត្វដែលចុតិ និងបដិសន្ធិ មិនមាន ។ បទថា **សម្មគ្គតា សម្មាបដិបន្នា** សេចក្តីថា បុគ្គលនោះ រមែងយល់ថា សមណៈ និងព្រាហ្មណ៍ អ្នកតាំងនៅក្នុងធម៌ ដែលប្រព្រឹត្តទៅកាន់អនុលោមប្បដិបទា មិនមានក្នុងលោក ។ បទថា **យេ ឥមញ្ច លោកំ បរញ្ច លោកំ សយំ អភិញ្ញា សច្ឆិកត្វា បវេទេន្តិ** សេចក្តីថា រមែងយល់ថា ឈ្មោះថា សព្វញ្ញុពុទ្ធ អ្នកអាចដឹងលោកនេះ និងលោកដទៃ ដោយញាណដ៏វិសេសក្រៃលែងដោយខ្លួនប៉ុណ្ណោះ ហើយ

ប្រកាសឲ្យអ្នកដទៃដឹង មិនមាន ។

ឧបាទានទាំងនេះ គួរនាំមកពោលតាមលំដាប់កិលេសខ្លះ តាមលំដាប់នៃមគ្គខ្លះ ។ ពោលដោយលំដាប់នៃកិលេស កាមុបាទានដែលមគ្គទាំង ៤ រមែងប្រហារ ឧបាទាន ៣ ដ៏សេស ដែលសោតាបត្តិមគ្គ រមែងប្រហារ ។ ពោលដោយលំដាប់នៃមគ្គ សោតាបត្តិមគ្គរមែងប្រហារទិដ្ឋុបាទានជាដើម មគ្គទាំង ៤ រមែងប្រហារកាមុបាទាន ។ល។

អភិធម្មបិដក

កិលេសគោច្ឆកៈ

[២៩១] ពួកធម៌ជាកិលេស (គ្រឿងសៅហ្មង) តើដូចម្ដេច ។ កិលេសវត្ថុ ១០ គឺលោភៈ ទោសៈ មោហៈ មានះ ទិដ្ឋិ វិចិកិច្ឆា ថីនៈ ឧទ្ធច្ចៈ អហិរិកៈ អនោត្តប្បៈ ។

[២៩២] បណ្ដាកិលេសវត្ថុទាំងនោះ លោភៈ តើដូចម្ដេច ។ តម្រេក ការត្រេកអរខ្លាំង ការជាប់ជំពាក់ក្នុងអារម្មណ៍ ការស្រើបស្រាល ការរីករាយ ការរីករាយខ្លាំង តម្រេកខ្លាំងនៃចិត្ត សេចក្ដីប្រាថ្នា ការជ្រុលជ្រប់ ការងុល ងប់ចិត្ត ការពាក់ព័ន្ធ ការរួបរឹត ការជាប់ជំពាក់ ការលិចចុះ ធម្មជាតនាំសត្វឲ្យកើតក្នុងភព មាយា ធម្មជាតបង្កើតសត្វ ការញុំាងសត្វឲ្យប្រកបដោយទុក្ខ ធម្មជាតចាក់ស្រែះសត្វទុក បណ្ដាញការបង្ហូរទៅ ការផ្សាយទៅកាន់អារម្មណ៍ផ្សេងៗ ចំណងចងសត្វទុក ការផ្សាយទៅកាន់អារម្មណ៍ ធម្មជាតញុំាងសត្វឲ្យបម្រើន ធម្មជាតជាគម្រប់ ២ ការតាំងចិត្តទុក ធម្មជាតនាំសត្វទៅកាន់ភព ធម្មជាតដូចជាព្រៃ ដូចព្រៃញាតស្បាត ការមូលមិត្ត សេចក្ដីស្រឡាញ់ ការអាឡោះអាល័យផៅពង្សតទៅ សេចក្ដីប៉ុនប៉ង អាការប៉ុនប៉ង ភាពនៃចិត្តប៉ុនប៉ង ការប៉ុនប៉ងរូប ប៉ុនប៉ងសំឡេង ប៉ុនប៉ងក្លិន ប៉ុនប៉ងរស ប៉ុនប៉ងផ្សព្វ ប៉ុនប៉ងលាភ ប៉ុនប៉ងទ្រព្យ ប៉ុនប៉ងបុត្រ ប៉ុនប៉ងជីវិត ធម្មជាតឆ្ងល់ឆ្ងាជ្រុល ឆ្ងល់ឆ្ងាខ្លាំង សេចក្ដីឆ្ងល់ឆ្ងា អាការឆ្ងល់ឆ្ងា ភាពនៃចិត្តឆ្ងល់ឆ្ងា ការរុលត្បុល អាការប្រព្រឹត្តរុលត្បុល ភាពនៃចិត្តរុលត្បុល ការញាប់ញ័រ ការចង់បានឲ្យសម្រេចប្រយោជន៍ ការត្រេកអរខុសទំនងធម៌ ការលោភហួសកំណត់

ការត្រេកត្រអាល ការចង់បានមិនឈប់ សេចក្ដីប្រាថ្នា សេចក្ដីស្រឡាញ់ សេចក្ដីប្រាថ្នាព្រម សេចក្ដីប្រាថ្នាក្នុងកាម ប្រាថ្នាភព ប្រាថ្នាប្រាសចាកភព ប្រាថ្នាក្នុងរូបភព ប្រាថ្នាក្នុងអរូបភព ប្រាថ្នាក្នុងនិរោធ ប្រាថ្នារូប ប្រាថ្នាសំឡេង ប្រាថ្នាក្លិន ប្រាថ្នារស ប្រាថ្នាផ្សព្វ ប្រាថ្នាធម៌ កិលេសដូចជាជំនន់ គ្រឿងប្រកប គ្រឿងចងក្រង គ្រឿងប្រកាន់មាំ គ្រឿងរារាំងទូទៅ គ្រឿងរារាំងមិនសល់ គ្រឿងបិទបាំង គ្រឿងចង គ្រឿងចូលទៅជិតសៅហ្មង គ្រឿងស្ទាក់ជំពើរ តណ្ហាដូចជាវល្លិ ប្រាថ្នាផ្សេងៗ ឫសគល់នៃទុក្ខ ហេតុនៃទុក្ខ ហេតុជាដែនកើតនៃទុក្ខ អន្ទាក់នៃមារ នុយនៃមារ អារម្មណ៍នៃមារ ស្ទឹង គឺតណ្ហា បណ្ដាញ គឺតណ្ហា ឃ្នោះ គឺតណ្ហា សមុទ្រ គឺតណ្ហា ការសម្លឹងរំពៃ សេចក្ដីជាប់ជំពាក់ ជាអកុសលមូលណា នេះហៅថា លោភៈ ។

[២៩៣] បណ្ដាកិលេសវត្ថុទាំងនោះ ទោសៈ តើដូចម្ដេច ។ គំនុំកើតឡើងថា ជនឯណោះ បានប្រព្រឹត្តនូវកម្មមិនជាប្រយោជន៍ដល់អញ គំនុំកើតឡើងថា ជនឯណោះ កំពុងប្រព្រឹត្តនូវកម្មមិនជាប្រយោជន៍ដល់អញ គំនុំកើតឡើងថា ជនឯណោះ នឹងប្រព្រឹត្តនូវកម្មមិនជាប្រយោជន៍ដល់អញ គំនុំកើតឡើងថា ជនឯណោះ បានប្រព្រឹត្តនូវកម្មមិនជាប្រយោជន៍ ដល់បុគ្គលជាទីស្រឡាញ់ ជាទីពេញចិត្តនៃអញ ។បេ។ កំពុងប្រព្រឹត្តនូវកម្មមិនជាប្រយោជន៍ ។បេ។ នឹងប្រព្រឹត្តនូវកម្មមិនជាប្រយោជន៍ គំនុំកើតឡើងថា ជនឯណោះ បានប្រព្រឹត្តនូវកម្មជាប្រយោជន៍ ដល់បុគ្គលមិនជាទីស្រឡាញ់ មិនជាទីពេញចិត្តនៃអញ ។បេ។ កំពុងប្រព្រឹត្តនូវកម្មជាប្រយោជន៍ ។បេ។ នឹងប្រព្រឹត្តនូវកម្ម

ជាប្រយោជន៍ ឬគំនុំកើតឡើង ក្នុងហេតុមិនគួរ និងការគុំកួននៃចិត្ត ការគុំកួនតប សេចក្តីថ្នាំងថ្នាក់ ការខឹងតប ការខឹងញ័រ ការក្រោធខ្លាំង ការក្រោធញ័រ ការប្រទូស្ត ការប្រទូស្តតប ការប្រទូស្តគ្រប់យ៉ាង ការខូចនៃចិត្ត ការប្រទូស្តនៃចិត្ត ការក្រោធ ការខឹង ភាពនៃចិត្តខឹង សេចក្តីប្រទូស្ត អាការប្រទូស្ត ភាពនៃចិត្តប្រទូស្ត សេចក្តីវិនាស អាការវិនាស ភាពនៃចិត្តវិនាស ការខឹង ការខឹងតប ភាពនៃចិត្តកាច ការខឹង ការតូចចិត្តណា ដែលមានសភាពបែបនេះ នេះហៅថា ទោសៈ ។

[២៩៤] បណ្តាកិលេសវត្ថុទាំងនោះ មោហៈ តើដូចម្តេច ។ ការមិនដឹងច្បាស់ក្នុងទុក្ខ មិនដឹងច្បាស់ក្នុងទុក្ខសមុទ័យ មិនដឹងច្បាស់ក្នុងទុក្ខនិរោធ មិនដឹងច្បាស់ក្នុងទុក្ខនិរោធគាមិនីបដិបទា មិនដឹងច្បាស់ក្នុងខន្ធជាចំណែកខាងដើម មិនដឹងច្បាស់ក្នុងខន្ធជាចំណែកខាងចុង មិនដឹងច្បាស់ក្នុងខន្ធ ទាំងចំណែកខាងដើម និងខាងចុង មិនដឹងច្បាស់ក្នុងពួកធម៌ដែលកើតឡើងព្រោះអាស្រ័យបច្ច័យនោះៗ និងការមិនដឹងច្បាស់ ការមិនឃើញ ការមិនត្រាស់ដឹង ការមិនភ្ញាក់រឭក ការមិនត្រាស់ដឹងព្រម ការមិនចាក់ធ្លុះ ការមិនបានដោតក្រងទុក ការមិនចុះចិត្តស៊ប់ ការមិនរំពឹងមើល ការមិនបានពិចារណា អំពើមិនជាក់ច្បាស់ ការយល់បានដោយក្រ ភាពនៃសេចក្តីល្ងង់ ការមិនដឹងខ្លួន ការវង្វេង ការវង្វេងជ្រប់ ការភ្លេចភ្លាំង អវិជ្ជា ជំនន់ គឺអវិជ្ជា ការប្រកប គឺអវិជ្ជា អនុស័យ គឺអវិជ្ជា ការស្កាត់ដំណើរ គឺអវិជ្ជា គន្លឹះ គឺអវិជ្ជា ការវង្វេងជាអកុសលមូលណា ដែលមានសភាពបែបនេះ នេះហៅថា មោហៈ ។

[២៩៥] បណ្ដាកិលេសវត្ថុទាំងនោះ មានះ តើដូចម្ដេច ។ សេចក្ដីប្រកាន់ថា អញប្រសើរ (ជាងគេ) ប្រកាន់ថា អញស្មើ (នឹងគ្នា) ប្រកាន់ថា អញថោកទាប (ជាងគេ) សេចក្ដីប្រកាន់ អាការប្រកាន់ ភាពនៃចិត្តប្រកាន់ ការលើកខ្លួន ការប៉ោងឡើង អាការដូចទង់ជ័យ ការតម្កើង ភាពនៃចិត្តប្រាថ្នាដូចដងទង់ណា ដែលមានសភាពបែបនេះ នេះហៅថា មានះ ។

[២៩៦] បណ្ដាកិលេសវត្ថុទាំងនោះ ទិដ្ឋិ តើដូចម្ដេច ។ (ការយល់) ថាលោកទៀងក្ដី ថាលោកមិនទៀងក្ដី ថាលោកមានទីបំផុតក្ដី ថាលោកមិនមានទីបំផុតក្ដី ថាជីវិតនោះ គឺសរីរៈនោះក្ដី ថាជីវិតដទៃសរីរៈដទៃក្ដី ថាសត្វស្លាប់ទៅកើតទៀតក្ដី ថាសត្វស្លាប់ទៅមិនកើតទៀតក្ដី ថាសត្វស្លាប់ទៅកើតទៀតក៏មាន មិនកើតទៀតក៏មានក្ដី ថាសត្វស្លាប់ទៅកើតទៀតក៏មិនមែន មិនកើតទៀតក៏មិនមានក្ដី ទិដ្ឋិ ដំណើរ គឺទិដ្ឋិ ព្រៃស្បាត គឺទិដ្ឋិ ផ្លូវឆ្ងាយ គឺទិដ្ឋិ បម្រួង គឺទិដ្ឋិ ការយល់ឆ្វេង គឺទិដ្ឋិ ការជាប់ជំពាក់ គឺទិដ្ឋិ ការក្តួចកាន់ ការប្រកាន់ ការប្រកាន់ខ្ជាប់ ការស្ទាបអង្អែលផ្លូវអាក្រក់ ផ្លូវខុស ភាពនៃចិត្តខុស លទ្ធិដូចជាកំពង់ សេចក្ដីប្រកាន់ក្នុងការស្វែងរកខុសណា ដែលមានសភាពបែបនេះ នេះហៅថា ទិដ្ឋិ ។ សូម្បីមិច្ឆាទិដ្ឋិទាំងអស់ ក៏ហៅថា ទិដ្ឋិដែរ ។

[២៩៧] បណ្ដាកិលេសវត្ថុទាំងនោះ វិចិកិច្ឆា តើដូចម្ដេច ។ បុគ្គលងឿងឆ្ងល់សង្ស័យ ចំពោះព្រះសាស្ដា ងឿងឆ្ងល់សង្ស័យ ចំពោះព្រះធម៌ ងឿងឆ្ងល់សង្ស័យ ចំពោះព្រះសង្ឃ ងឿងឆ្ងល់សង្ស័យ ចំពោះសិក្ខា ងឿង

ធ្វល់សង្ស័យ ចំពោះខន្ធជាចំណែកខាងដើម ងឿងឆ្ងល់សង្ស័យ ចំពោះខន្ធជាចំណែកខាងចុង ងឿងឆ្ងល់សង្ស័យ ចំពោះខន្ធទាំងជាចំណែកខាងដើមនិងខាងចុង ។ ងឿងឆ្ងល់សង្ស័យ ចំពោះធម៌ដែលកើតឡើងព្រោះអាស្រ័យបច្ច័យនោះៗ និងសេចក្តីងឿងឆ្ងល់ អាការងឿងឆ្ងល់ ភាពនៃសេចក្តីងឿងឆ្ងល់ ការយល់ស្មាក់ស្មើរ ការសង្ស័យ ការបែកចិត្តជាចម្លាមពីរ ការបែកជាផ្លូវពីរ ការកន្ទុះរា ការប្រកាន់យកចំណែកដ៏ច្រើន ការសាញប្រដាញ ការសាន់វុណ្ឌចិត្ត ការប្រកាន់មិនដាច់ស្រេច ភាពនៃចិត្តរឹងរូស ការរសេមរសាមនៃចិត្តណា ដែលមានសភាពបែបនេះ នេះហៅថា វិចិកិច្ឆា ។

[២៩៨] បណ្តាកិលេសវត្ថុទាំងនោះ ថីនៈ តើដូចម្តេច ។ ភាពនៃចិត្តមិនស្រួល មិនគួរដល់ការងារ ការជ្រប់នៅ ការសម្ងំនៅ សេចក្តីរួញរាអាការរួញរា ភាពនៃចិត្តរួញរា សេចក្តីធុញទ្រាន់ អាការធុញទ្រាន់ ភាពនៃចិត្តធុញទ្រាន់ណា នេះហៅថា ថីនៈ ។

[២៩៩] បណ្តាកិលេសវត្ថុទាំងនោះ ឧទ្ធច្ចៈ តើដូចម្តេច ។ ភាពនៃចិត្តរវើរវាយ ការមិនស្ងប់រម្ងាប់ ការរាយមាយនៃចិត្ត ការក័ន្តភាំងនៃចិត្តណានេះហៅថា ឧទ្ធច្ចៈ ។

[៣០០] បណ្តាកិលេសវត្ថុទាំងនោះ អហិរិកៈ តើដូចម្តេច ។ ត្រង់ដែលបុគ្គលមិនខ្មាសដោយអំពើដែលគួរខ្មាស មិនខ្មាសដោយការកប់ប្រសព្វនូវអកុសលធម៌ដ៏លាមក នេះហៅថា អហិរិកៈ ។

[៣០១] បណ្តាកិលេសវត្ថុទាំងនោះ អនោត្តប្បៈ តើដូចម្តេច ។ ត្រង់

ដែលបុគ្គលមិនតក់ស្លុត ដោយអំពើដែលគួរតក់ស្លុត មិនតក់ស្លុតដោយការកប់ប្រសព្វ នូវអកុសលធម៌ដ៏លាមក នេះហៅថា អនោត្តប្បៈ ។

នេះពួកធម៌ជាកិលេស

[៣០២] ពួកធម៌មិនមែនកិលេស តើដូចម្ដេច ។ វៀរតែធម៌ទាំងនោះចេញ ពួកធម៌ដ៏សេសសល់ ជាកុសល អកុសល និងអព្យាក្រឹត ជាកាមាវចរ រូបាវចរ អរូបាវចរ អបរិយាបន្ន វេទនាខន្ធ ។បេ។ វិញ្ញាណក្ខន្ធ រូបទាំងអស់ និងអសង្ខតធាតុ នេះពួកធម៌មិនមែនជាកិលេស ។

[៣០៣] ពួកធម៌គួរដល់សេចក្ដីសៅហ្មង តើដូចម្ដេច ។ ពួកធម៌ប្រកបដោយអាសវៈ ជាកុសល អកុសល និងអព្យាក្រឹត ជាកាមាវចរ រូបាវចរ អរូបាវចរ និងរូបក្ខន្ធ ។បេ។ វិញ្ញាណក្ខន្ធ នេះពួកធម៌គួរដល់សេចក្ដីសៅហ្មង ។ ពួកធម៌មិនគួរដល់សេចក្ដីសៅហ្មង តើដូចម្ដេច ។ មគ្គជាអបរិយាបន្នផង ផលនៃមគ្គផង អសង្ខតធាតុផង នេះពួកធម៌មិនគួរដល់សេចក្ដីសៅហ្មង ។

[៣០៤] ពួកធម៌ដែលសៅហ្មង តើដូចម្ដេច ។ អកុសលមូល ៣ យ៉ាង គឺលោភៈ ទោសៈ មោហៈ ទាំងពួកកិលេសដែលតាំងនៅជាមួយនឹងអកុសលមូល មានលោភៈជាដើមនោះ វេទនាខន្ធ ។បេ។ វិញ្ញាណក្ខន្ធ ដែលប្រកបដោយអកុសលមូល មានលោភៈជាដើមនោះ និងកាយកម្ម វចីកម្ម មនោកម្ម ដែលតាំងឡើងអំពីអកុសលមូល មានលោភៈជាដើមនោះ នេះពួកធម៌ដែលសៅហ្មង ។ ពួកធម៌ដែលមិនសៅហ្មង តើដូចម្ដេច ។ ពួកធម៌

ជាកុសល និងអព្យាក្រឹត ជាកាមាវចរ រូបាវចរ អរូបាវចរ អបរិយាបន្ន វេទនាខន្ធ ។បេ។ វិញ្ញាណក្ខន្ធ រូបទាំងអស់ និងអសង្ខតធាតុ នេះពួកធម៌ដែលមិនសៅហ្មង ។

[៣០៥] ពួកធម៌ប្រកបដោយកិលេស តើដូចម្តេច ។ ពួកធម៌ណា ប្រកបដោយធម៌ទាំងនោះ និងវេទនាខន្ធ ។បេ។ វិញ្ញាណក្ខន្ធ នេះពួកធម៌ប្រកបដោយកិលេស ។ ពួកធម៌ប្រាសចាកកិលេស តើដូចម្តេច ។ ពួកធម៌ណា ប្រាសចាកធម៌ទាំងនោះ វេទនាខន្ធ ។បេ។ វិញ្ញាណក្ខន្ធ រូបទាំងអស់ និងអសង្ខតធាតុ នេះពួកធម៌ប្រាសចាកកិលេស ។

[៣០៦] ពួកធម៌ជាកិលេសផង គួរដល់សេចក្តីសៅហ្មងផង តើដូចម្តេច ។ កិលេសទាំងនោះឯង ជាកិលេសផង គួរដល់សេចក្តីសៅហ្មងផង ។ ពួកធម៌គ្រាន់តែគួរដល់សេចកក្តីសៅហ្មង តែមិនមែនកិលេស តើដូចម្តេច ។ ពួកធម៌ណា គួរដល់សេចក្តីសៅហ្មង ដោយធម៌ទាំងនោះ វៀរតែធម៌ទាំងនោះចេញ ពួកធម៌ដ៏សេសសល់ ប្រកបដោយអាសវៈ ជាកុសល អកុសល និងអព្យាក្រឹត ជាកាមាវចរ រូបាវចរ អរូបាវចរ និងរូបក្ខន្ធ ។បេ។ វិញ្ញាណក្ខន្ធ នេះពួកធម៌គ្រាន់តែគួរដល់សេចក្តីសៅហ្មង តែមិនមែនជាកិលេស ។

[៣០៧] ពួកធម៌ជាកិលេសផង សៅហ្មងផង តើដូចម្តេច ។ កិលេសទាំងនោះឯង ជាកិលេសផង សៅហ្មងផង ។ ពួកធម៌គ្រាន់តែសៅហ្មង តែមិនមែនកិលេស តើដូចម្តេច ។ ពួកធម៌ណា សៅហ្មងដោយធម៌ទាំងនោះ

វៀរតែធម៌ទាំងនោះចេញ និងវេទនាខន្ធ ។បេ។ វិញ្ញាណក្ខន្ធនេះ ពួកធម៌គ្រាន់តែសៅហ្មង តែមិនមែនកិលេស ។

[៣០៨] ពួកធម៌ជាកិលេសផង ប្រកបដោយកិលេសផង តើដូចម្ដេច ។ លោភៈ ជាកិលេសផង ប្រកបដោយកិលេសផង ដោយមោហៈ មោហៈ ជាកិលេសផង ប្រកបដោយកិលេសផង ដោយលោភៈ ទោសៈ ជាកិលេសផង ប្រកបដោយកិលេសផង ដោយមោហៈ មោហៈជាកិលេសផង ប្រកបដោយកិលេសផង ដោយទោសៈ មានះជាកិលេសផង ប្រកបដោយកិលេសផង ដោយមោហៈ មោហៈជាកិលេសផង ប្រកបដោយកិលេសផង ដោយមានះ ទិដ្ឋិជាកិលេសផង ប្រកបដោយកិលេសផង ដោយមោហៈ មោហៈជាកិលេសផង ប្រកបដោយកិលេសផង ដោយទិដ្ឋិ វិចិកិច្ឆាជាកិលេសផង ប្រកបដោយកិលេសផង ដោយមោហៈ មោហៈជាកិលេសផង ប្រកបដោយកិលេសផង ដោយវិចិកិច្ឆា ថីនៈជាកិលេសផង ប្រកបដោយកិលេសផង ដោយមោហៈ មោហៈជាកិលេសផង ប្រកបដោយកិលេសផង ដោយថីនៈ ឧទ្ធច្ចៈជាកិលេសផង ប្រកបដោយកិលេសផង ដោយមោហៈ មោហៈជាកិលេសផង ប្រកបដោយកិលេសផង ដោយឧទ្ធច្ចៈ អហិរិកៈ ជាកិលេសផង ប្រកបដោយកិលេសផង ដោយមោហៈ មោហៈជាកិលេសផង ប្រកបដោយកិលេសផង ដោយអហិរិកៈ អនោត្តប្បៈជាកិលេសផង ប្រកបដោយកិលេសផង ដោយមោហៈ មោហៈជាកិលេសផង ប្រកបដោយកិលេសផង ដោយអនោត្តប្បៈ លោភៈជាកិលេសផង ប្រកបដោយកិលេសផង ដោយ

ឧទ្ធច្ចៈ ឧទ្ធច្ចៈជាកិលេសផង ប្រកបដោយកិលេសផង ដោយលោភៈ ទោសៈ ជាកិលេសផង ប្រកបដោយកិលេសផង ដោយឧទ្ធច្ចៈ ឧទ្ធច្ចៈ ជាកិលេសផង ប្រកបដោយកិលេសផង ដោយទោសៈ មោហៈជាកិលេសផង ប្រកបដោយកិលេសផង ដោយឧទ្ធច្ចៈ ឧទ្ធច្ចៈ ជាកិលេសផង ប្រកបដោយកិលេសផង ដោយមោហៈ មានះ ជាកិលេសផង ប្រកបដោយកិលេសផង ដោយឧទ្ធច្ចៈ ឧទ្ធច្ចៈ ជាកិលេសផង ប្រកបដោយកិលេសផង ដោយមានះ ទិដ្ឋិជាកិលេសផង ប្រកបដោយកិលេសផង ដោយឧទ្ធច្ចៈ ឧទ្ធច្ចៈជាកិលេសផង ប្រកបដោយកិលេសផង ដោយទិដ្ឋិ វិចិកិច្ឆា ជាកិលេសផង ប្រកបដោយកិលេសផង ដោយឧទ្ធច្ចៈ ឧទ្ធច្ចៈជាកិលេសផង ប្រកបដោយកិលេសផង ដោយវិចិកិច្ឆា ថីនៈជាកិលេសផង ប្រកបដោយកិលេសផង ដោយឧទ្ធច្ចៈ ឧទ្ធច្ចៈជាកិលេសផង ប្រកបដោយកិលេសផង ដោយថីនៈ អហិរិកៈ ជាកិលេសផង ប្រកបដោយកិលេសផង ដោយឧទ្ធច្ចៈ ឧទ្ធច្ចៈជាកិលេសផង ប្រកបដោយកិលេសផង ដោយអហិរិកៈ អនោត្តប្បៈជាកិលេសផង ប្រកបដោយកិលេសផង ដោយឧទ្ធច្ចៈ ឧទ្ធច្ចៈជាកិលេសផង ប្រកបដោយកិលេសផង ដោយអនោត្តប្បៈ លោភៈជាកិលេសផង ប្រកបដោយកិលេសផង ដោយអហិរិកៈ អហិរិកៈជាកិលេសផង ប្រកបដោយកិលេសផង ដោយលោភៈ ទោសៈ ជាកិលេសផង ប្រកបដោយកិលេសផង ដោយអហិរិកៈ អហិរិកៈ ជាកិលេសផង ប្រកបដោយកិលេសផង ដោយទោសៈ មោហៈ ជាកិលេសផង ប្រកបដោយកិលេសផង ដោយអហិរិកៈ អហិរិកៈជាកិលេស

ផង ប្រកបដោយកិលេសផង ដោយមោហៈ មានះ ជាកិលេសផង ប្រកបដោយកិលេសផង ដោយអហិរិកៈ អហិរិកៈ ជាកិលេសផង ប្រកបដោយកិលេសផង ដោយមានះ ទិដ្ឋិ ជាកិលេសផង ប្រកបដោយកិលេសផង ដោយអហិរិកៈ អហិរិកៈជាកិលេសផង ប្រកបដោយកិលេសផង ដោយទិដ្ឋិ វិចិកិច្ឆាជាកិលេសផង ប្រកបដោយកិលេសផង ដោយអហិរិកៈ អហិរិកៈជាកិលេសផង ប្រកបដោយកិលេសផង ដោយវិចិកិច្ឆា ថីនៈជាកិលេសផង ប្រកបដោយកិលេសផង ដោយអហិរិកៈ អហិរិកៈ ជាកិលេសផង ប្រកបដោយកិលេសផង ដោយថីនៈ ឧទ្ធច្ចៈ ជាកិលេសផង ប្រកបដោយកិលេសផង ដោយអហិរិកៈ អហិរិកៈ ជាកិលេសផង ប្រកបដោយកិលេសផង ដោយឧទ្ធច្ចៈ អនោត្តប្បៈ ជាកិលេសផង ប្រកបដោយកិលេសផង ដោយអហិរិកៈ អហិរិកៈ ជាកិលេសផង ប្រកបដោយកិលេសផង ដោយអនោត្តប្បៈ លោភៈ ជាកិលេសផង ក្របកដោយកិលេសផង ដោយអនោត្តប្បៈ អនោត្តប្បៈ ជាកិលេសផង ប្រកបដោយកិលេសផង ដោយលោភៈ ទោសៈ ជាកិលេសផង ប្រកបដោយកិលេសផង ដោយអនោត្តប្បៈ អនោត្តប្បៈជាកិលេសផង ប្រកបដោយកិលេសផង ដោយទោសៈ មោហៈជាកិលេសផង ក្របកដោយកិលេសផង ដោយអនោត្តប្បៈ អនោត្តប្បៈ ជាកិលេសផង ប្រកបដោយកិលេសផង ដោយមោហៈ មានះ ជាកិលេសផង ក្របកដោយកិលេសផង ដោយអនោត្តប្បៈ អនោត្តប្បៈ ជាកិលេសផង ប្រកបដោយកិលេសផង ដោយមានះ ទិដ្ឋិ ជាកិលេសផង ក្របកដោយកិលេសផង

ដោយអនោត្តប្បៈ អនោត្តប្បៈ ជាកិលេសផង ប្រកបដោយកិលេសផង ដោយទិដ្ឋិ វិចិកិច្ឆា ជាកិលេសផង ក្របកដោយកិលេសផង ដោយអនោត្តប្បៈ អនោត្តប្បៈ ជាកិលេសផង ប្រកបដោយកិលេសផង ដោយវិចិកិច្ឆា ថីនៈ ជាកិលេសផង ក្របកដោយកិលេសផង ដោយអនោត្តប្បៈ អនោត្តប្បៈ ជាកិលេសផង ប្រកបដោយកិលេសផង ដោយថីនៈ ឧទ្ធច្ចៈ ជាកិលេសផង ប្រកបដោយកិលេសផង ដោយអនោត្តប្បៈ អនោត្តប្បៈ ជាកិលេសផង ប្រកបដោយកិលេសផង ដោយឧទ្ធច្ចៈ អហិរិកៈ ជាកិលេសផង ក្របកដោយកិលេសផង ដោយអនោត្តប្បៈ អនោត្តប្បៈ ជាកិលេសផង ប្រកបដោយកិលេសផង ដោយអហិរិកៈ នេះពួកធម៌ជាកិលេសផង ប្រកបដោយកិលេសផង ។ ពួកធម៌គ្រាន់តែប្រកបដោយកិលេស តែមិនមែនជាកិលេស តើដូចម្តេច ។ ពួកធម៌ណា ប្រកបដោយធម៌ទាំងនោះ វៀរតែធម៌ទាំងនោះចេញ វេទនាខន្ធ ។បេ។ វិញ្ញាណក្ខន្ធ នេះពួកធម៌គ្រាន់តែប្រកបដោយកិលេស តែមិនមែនជាកិលេស ។

[៣០៩] ពួកធម៌ប្រាសចាកកិលេស តែគួរដល់សេចក្តីសៅហ្មង តើដូចម្តេច ។ ពួកធម៌ណា ប្រាសចាកធម៌ទាំងនោះ ពួកធម៌ប្រកបដោយអាសវៈ ជាកុសល និងអព្យាក្រឹត ជាកាមាវចរ រូបាវចរ អរូបាវចរ និងរូបក្ខន្ធ ។បេ។ វិញ្ញាណក្ខន្ធ នេះពួកធម៌ប្រាសចាកកិលេស តែគួរដល់សេចក្តីសៅហ្មង ។ ពួកធម៌ប្រាសចាកកិលេសផង មិនគួរដល់សេចក្តីសៅហ្មងផង តើដូចម្តេច ។ មគ្គជាអបរិយាបន្នផង ផលនៃមគ្គផង អសង្ខតធាតុផង នេះពួកធម៌ប្រាសចាកកិលេសផង មិនគួរដល់សេចក្តីសៅហ្មងផង ។

អដ្ឋកថា

កិលេសគោច្ឆកៈ

[២៩១-៣០៩] គប្បីជ្រាបវិនិច្ឆ័យក្នុងកិលេសគោច្ឆកៈដូចតទៅ

កិលេសនោះឯង ឈ្មោះថា កិលេសវត្ថុ ។ ម្យ៉ាងទៀត ដែលឈ្មោះថា វត្ថុ ព្រោះអត្ថថា ជាទីនៅរបស់សត្វអ្នកមានអាសវៈ នៅមិនទាន់អស់ ព្រោះសត្វទាំងនោះតាំងនៅក្នុងកិលេស មានលោភៈជាដើម ។ ដែលឈ្មោះថា កិលេសវត្ថុ ព្រោះអត្ថថា កិលេសទាំងនោះផង ជាវត្ថុរបស់សត្វដែលតាំងនៅក្នុងកិលេសទាំងនោះផង ។ ព្រោះកិលេសទាំងឡាយ កាលកើតឡើងដោយភាពជាអនន្តរប្បច្ច័យជាដើម ឈ្មោះថា រមែងនៅក្នុងកិលេសដែលជាបច្ច័យនេះឯង ហេតុនោះ ទើបឈ្មោះថា កិលេសវត្ថុ សូម្បីដោយអត្ថថា ជាវត្ថុ (ទីតាំង) របស់កិលេសទាំងឡាយ ។

លោភៈនេះថា **តត្ថ កតមោ លោភោ យោ រាគោ សារាគោ** ដូច្នេះ ទ្រង់ពន្រ្លីកចេញជាងមួយរយបទ ក្នុងឋានៈទាំង ៣ គឺហេតុគោច្ឆកៈ គន្ថគោច្ឆកៈ និងក្នុងកិលេសគោច្ឆកៈនេះ ។ ទ្រង់អធិប្បាយក្នុងអាសវគោច្ឆកៈ សញ្ញោជនគោច្ឆកៈ ឱឃគោច្ឆកៈ យោគគោច្ឆកៈ នីវរណគោច្ឆកៈ និងឧបាទានគោច្ឆកៈ គោច្ឆកៈនីមួយៗ ៨ បទ ។ លោភៈនេះ បណ្ឌិតគប្បីជ្រាបថា ទ្រង់កាន់យកដោយមិនមានសេសសល់ ក្នុងឋានៈដែលទ្រង់ចង្អុលបង្ហាញជាងមួយរយបទខ្លះ ក្នុងឋានៈដែលទ្រង់ចង្អុលបង្ហាញគោច្ឆកៈនីមួយៗ ៨ បទខ្លះ នៅក្នុងហេតុគោច្ឆកៈ គន្ថគោច្ឆកៈ នីវរណគោច្ឆកៈ ឧបាទានគោច្ឆកៈ និងកិលេសគោច្ឆកៈទាំងនោះ តណ្ហាដែលមគ្គទាំង ៤ គប្បីសម្លាប់ តាំងនៅមួយ

ចំណែកប៉ុណ្ណោះ ក្នុងអាសវគោច្ឆកៈ សញ្ញោជនគោច្ឆកៈ ឱឃគោច្ឆកៈ និង យោគគោច្ឆកៈ តណ្ហាដែលមគ្គទាំង ៤ គប្បីសម្លាប់ តាំងនៅ ២ ចំណែក សេចក្តីនេះដូចម្តេច សេចក្តីថា ក្នុងអាសវគោច្ឆកៈ ជាកាមាសវៈ និងភវាសវៈ ក្នុងសញ្ញោជនគោច្ឆកៈ ជាកាមរាគសញ្ញោជនៈ និងភវរាគសញ្ញោជនៈ ក្នុង ឱឃគោច្ឆកៈ ជាកាមោឃៈ និងភវោឃៈ ក្នុងយោគគោច្ឆកៈ ជាកាមយោគៈ និងភវយោគៈ ។

កិលេសវត្ថុទាំងនេះ គួរនាំមកតាមលំដាប់កិលេសខ្លះ តាមលំដាប់ មគ្គខ្លះ ។ ពោលដោយលំដាប់កិលេស លោភៈដែលមគ្គទាំង ៤ រមែងប្រហារ ទោសៈដែលអនាគាមិមគ្គ រមែងប្រហារ មោហៈ និងមានះ ដែលអរហត្តមគ្គ រមែងប្រហារ ទិដ្ឋិ និងវិចិកិច្ឆាដែលសោតាបត្តិមគ្គ រមែងប្រហារ ថីនៈជាដើម ដែលអរហត្តមគ្គ រមែងប្រហារ ។ ពោលដោយលំដាប់នៃមគ្គ សោតាបត្តិមគ្គ រមែងប្រហារទិដ្ឋិ និងវិចិកិច្ឆា អនាគាមិមគ្គ រមែងប្រហារ ទោសៈ អរហត្តមគ្គ រមែងប្រហារ កិលេស ៧ ដ៏សេស ៕

អភិធម្មបិដក

បិដ្ឋធុកៈ

[៣១០] ពួកធម៌គួរលះដោយទស្សនៈ (សោតាបត្តិមគ្គ) តើដូចម្តេច ។ សញ្ញោជនៈ ៣ គឺសក្កាយទិដ្ឋិ វិចិកិច្ឆា និងសីលព្វតបរាមាស ។

[៣១១] បណ្តាសញ្ញោជនៈទាំងនោះ សក្កាយទិដ្ឋិ តើដូចម្តេច ។ បុថុជ្ជនក្នុងលោកនេះ ជាអ្នកមិនចេះដឹង មិនឃើញពួកព្រះអរិយៈ មិនឈ្លាសវៃក្នុងអរិយធម៌ មិនបានទូន្មានខ្លួនក្នុងអរិយធម៌ មិនបានឃើញពួកសប្បុរស មិនឈ្លាសវៃក្នុងសប្បុរិសធម៌ មិនបានទូន្មានខ្លួនក្នុងសប្បុរិសធម៌ រមែងយល់ឃើញថារូបជាខ្លួន ឃើញខ្លួនថាមានរូបខ្លះ ឃើញរូបថាមានក្នុងខ្លួនខ្លះ ឃើញខ្លួនថាមានក្នុងរូបខ្លះ ឃើញវេទនា ។បេ។ សញ្ញា ។បេ។ សង្ខារ ។បេ។ ឃើញវិញ្ញាណថាជាខ្លួន ឃើញខ្លួនថាមានវិញ្ញាណខ្លះ ឃើញវិញ្ញាណថាមានក្នុងខ្លួនខ្លះ ឃើញខ្លួនថាមានក្នុងវិញ្ញាណខ្លះ ទិដ្ឋិ ដំណើរ គឺទិដ្ឋិ ។បេ។ សេចក្តីប្រកាន់ក្នុងការស្វែងរកខុសណា ដែលមានសភាពបែបនេះ នេះហៅថា សក្កាយទិដ្ឋិ ។

[៣១២] បណ្តាសំយោជនៈទាំងនោះ វិចិកិច្ឆា តើដូចម្តេច ។ បុគ្គលងឿងឆ្ងល់ សង្ស័យ ចំពោះព្រះសាស្តា ។បេ។ ភាពនៃចិត្តវឹងវល់ ការរសេមរសាមនៃចិត្ត នេះហៅថា វិចិកិច្ឆា ។

[៣១៣] បណ្តាសញ្ញោជនៈទាំងនោះ សីលព្វតបរាមាស តើដូចម្តេច ។ ពួកសមណព្រាហ្មណ៍ ខាងក្រៅអំពីសាសនានេះ (យល់ឃើញ)

ថា សេចក្ដីបរិសុទ្ធដោយសីល បរិសុទ្ធដោយវត្ត បរិសុទ្ធដោយសីល និងវត្ត ទិដ្ឋិ ដំណើរ គឺទិដ្ឋិ ។បេ។ សេចក្ដីប្រកាន់ក្នុងការស្វែងរកខុសណា ដែលមានសភាពបែបនេះ នេះហៅថា សីលព្វតបរាមាស ។

[៣១៤] សញ្ញោជនៈ ៣ នេះ ទាំងពួកកិលេសដែលតាំងនៅជាមួយនឹងសញ្ញោជនៈនោះ វេទនាខន្ធ ។បេ។ វិញ្ញាណក្ខន្ធដែលប្រកបដោយសញ្ញោជនៈនោះ កាយកម្ម វចីកម្ម មនោកម្ម ដែលតាំងឡើងអំពីសញ្ញោជនៈនោះ នេះពួកធម៌គួរលះដោយទស្សនៈ ។ ពួកធម៌មិនគួរលះដោយទស្សនៈ តើដូចម្ដេច ។ វៀរតែធម៌ទាំងនោះចេញ ពួកធម៌ដ៏សេសសល់ ជាកុសល អកុសល និងអព្យាក្រឹត ជាកាមាវចរ រូបាវចរ អរូបាវចរ អបរិយាបន្ន វេទនាខន្ធ ។បេ។ វិញ្ញាណក្ខន្ធ រូបទាំងអស់ និងអសង្ខតធាតុ នេះពួកធម៌មិនគួរលះដោយទស្សនៈ ។

[៣១៥] ពួកធម៌គួរលះដោយភាវនា តើដូចម្ដេច ។ លោភៈ ទោសៈ មោហៈដ៏សេសសល់ ទាំងពួកកិលេសដែលតាំងនៅជាមួយនឹងកិលេសមានលោភៈជាដើមនោះ វេទនាខន្ធ ។បេ។ វិញ្ញាណក្ខន្ធ ដែលប្រកបដោយកិលេស មានលោភៈជាដើមនោះ កាយកម្ម វចីកម្ម មនោកម្ម ដែលតាំងឡើងអំពីកិលេស មានលោភៈជាដើមនោះ នេះពួកធម៌គួរលះដោយភាវនា ។ ពួកធម៌មិនគួរលះដោយភាវនា តើដូចម្ដេច ។ វៀរតែធម៌ទាំងនោះចេញ ពួកធម៌ដ៏សេសសល់ ជាកុសល អកុសល និងអព្យាក្រឹត ជាកាមាវចរ រូបាវចរ អរូបាវចរ អបរិយាបន្ន វេទនាខន្ធ ។បេ។ វិញ្ញាណក្ខន្ធ រូបទាំងអស់ និង

អសង្ខតធាតុ នេះពួកធម៌មិនគួរលះដោយភាវនា ។

[៣១៦] ពួកធម៌មានហេតុ គួរលះដោយទស្សនៈ តើដូចម្តេច ។ សញ្ញោជនៈ ៣ គឺសក្កាយទិដ្ឋិ វិចិកិច្ឆា និងសីលព្វតបរាមាស ។

[៣១៧] បណ្តាសញ្ញោជនៈទាំងនោះ សក្កាយទិដ្ឋិ តើដូចម្តេច ។ បុថុជ្ជនក្នុងលោកនេះ ជាអ្នកមិនចេះដឹង មិនបានឃើញពួកព្រះអរិយៈ មិនឈ្លាសវៃក្នុងអរិយធម៌ មិនបានទូន្មានខ្លួនក្នុងអរិយធម៌ មិនបានឃើញពួកសប្បុរស មិនឈ្លាសវៃក្នុងសប្បុរិសធម៌ មិនបានទូន្មានខ្លួនក្នុងសប្បុរិសធម៌ រមែងយល់ឃើញរូបថាជាខ្លួន ឃើញខ្លួនថាមានរូបខ្លះ ឃើញរូបថាមានក្នុងខ្លួនខ្លះ ឃើញខ្លួនថាមានក្នុងរូបខ្លះ (ឃើញ) វេទនា ។បេ។ សញ្ញា ។បេ។ សង្ខារ ។បេ។ ឃើញវិញ្ញាណថាជាខ្លួន ឃើញខ្លួនថាមានវិញ្ញាណខ្លះ ឃើញវិញ្ញាណថាមានក្នុងខ្លួនខ្លះ ឃើញខ្លួនថាមានក្នុងវិញ្ញាណខ្លះ ទិដ្ឋិ ដំណើរគឺទិដ្ឋិ ។បេ។ ការប្រកាន់ក្នុងការស្វែងរកខុសណា ដែលមានសភាពបែបនេះ នេះហៅថា សក្កាយទិដ្ឋិ ។

[៣១៨] បណ្តាសញ្ញោជនៈទាំងនោះ វិចិកិច្ឆា តើដូចម្តេច ។ បុគ្គលងឿងឆ្ងល់ សង្ស័យ ចំពោះព្រះសាស្តា ។បេ។ ភាពនៃសេចក្តីរឹងរូស ការរសេមរសាមចិត្ត នេះហៅថា វិចិកិច្ឆា ។

[៣១៩] បណ្តាសញ្ញោជនៈទាំងនោះ សីលព្វតបរាមាស តើដូចម្តេច ។ ពួកសមណព្រាហ្មណ៍ ខាងក្រៅអំពីសាសនានេះ (យល់ឃើញ) ថា សេចក្តីបរិសុទ្ធដោយសីល បរិសុទ្ធដោយវត្ត បរិសុទ្ធដោយសីល និងវត្ត

និងទិដ្ឋិ ដំណើរ គឺទិដ្ឋិ ។បេ។ ការប្រកាន់ក្នុងការស្វែងរកខុសណា ដែលមានសភាពបែបនេះ នេះហៅថា សីលព្វតបរាមាស ។

[៣២០] សញ្ញោជនៈ ៣ នេះ និងពួកកិលេសដែលតាំងនៅជាមួយនឹងសញ្ញោជនៈនោះ វេទនាខន្ធ ។បេ។ វិញ្ញាណក្ខន្ធ ដែលប្រកបដោយសញ្ញោជនៈនោះ កាយកម្ម វចីកម្ម មនោកម្មដែលតាំងឡើងអំពីសញ្ញោជនៈនោះ នេះពួកធម៌មានហេតុគួរលះដោយទស្សនៈ ។ សញ្ញោជនៈ ៣ គឺ សក្កាយទិដ្ឋិ វិចិកិច្ឆា និងសីលព្វតបរាមាស នេះពួកធម៌គួរលះដោយទស្សនៈ ។ លោភៈ ទោសៈ មោហៈ ដែលតាំងនៅជាមួយនឹងសញ្ញោជនៈនោះ នេះពួកធម៌មានហេតុ គួរលះដោយទស្សនៈ ។ ទាំងពួកកិលេសដែលតាំងនៅជាមួយនឹងកិលេស មានលោភៈជាដើមនោះ វេទនាខន្ធ ។បេ។ វិញ្ញាណក្ខន្ធ ដែលប្រកបដោយកិលេស មានលោភៈជាដើមនោះ កាយកម្ម វចីកម្ម មនោកម្ម ដែលតាំងឡើងអំពីកិលេស មានលោភៈជាដើមនោះ នេះពួកធម៌មានហេតុគួរលះដោយទស្សនៈ ។ ពួកធម៌មានហេតុមិនគួរលះដោយទស្សនៈ តើដូចម្ដេច ។ វៀរតែធម៌ទាំងនោះចេញ ពួកធម៌ដ៏សេសសល់ ជាកុសល អកុសល និងអព្យាក្រឹត ជាកាមាវចរ រូបាវចរ អរូបាវចរ អបរិយាបន្ន វេទនាខន្ធ ។បេ។ វិញ្ញាណក្ខន្ធ រូបទាំងអស់ និងអសង្ខតធាតុ នេះពួកធម៌មានហេតុមិនគួរលះដោយទស្សនៈ ។

[៣២១] ពួកធម៌មានហេតុគួរលះដោយភាវនា តើដូចម្ដេច ។ លោភៈ ទោសៈ មោហៈ ដ៏សេសសល់ នេះពួកធម៌មានហេតុគួរលះដោយ

ភាវនា ។ ទាំងពួកកិលេសដែលតាំងនៅជាមួយនឹងកិលេស មានលោភៈជាដើមនោះ វេទនាខន្ធ ។បេ។ វិញ្ញាណក្ខន្ធ ដែលប្រកបដោយកិលេស មានលោភៈជាដើមនោះ កាយកម្ម វចីកម្ម មនោកម្ម ដែលតាំងឡើងអំពីកិលេស មានលោភៈជាដើមនោះ នេះពួកធម៌មានហេតុគួរលះដោយភាវនា ។ ពួកធម៌មានហេតុមិនគួរលះដោយភាវនា តើដូចម្ដេច ។ វៀរតែធម៌ទាំងនោះចេញ ពួកធម៌ដ៏សេសសល់ ជាកុសល អកុសល និងអព្យាក្រឹត ជាកាមាវចរ រូបាវចរ អរូបាវចរ អបរិយាបន្ន វេទនាខន្ធ ។បេ។ វិញ្ញាណក្ខន្ធ រូបទាំងអស់ និងអសង្ខតធាតុ នេះពួកធម៌មានហេតុមិនគួរលះដោយភាវនា ។

[៣២២] ពួកធម៌ប្រកបដោយវិតក្ក តើដូចម្ដេច ។ វៀរតែវិតក្កក្នុងសវិតក្កភូមិ ជាកាមាវចរ រូបាវចរ អបរិយាបន្នចេញ វេទនាខន្ធ ។បេ។ វិញ្ញាណក្ខន្ធ ដែលប្រកបដោយវិតក្កនោះ នេះពួកធម៌ប្រកបដោយវិតក្ក ។ ពួកធម៌មិនមានវិតក្ក តើដូចម្ដេច ។ វេទនាខន្ធ ។បេ។ វិញ្ញាណក្ខន្ធ ក្នុងអវិតក្កភូមិ ជាកាមាវចរ រូបាវចរ អរូបាវចរ អបរិយាបន្ន និងវិតក្កផង រូបទាំងអស់ផង អសង្ខតធាតុផង នេះពួកធម៌មិនមានវិតក្ក ។

[៣២៣] ពួកធម៌ប្រកបដោយវិចារ (ការពិចារណា) តើដូចម្ដេច ។ វៀរតែវិចារក្នុងសវិចារភូមិ ជាកាមាវចរ រូបាវចរ អបរិយាបន្នចេញ វេទនាខន្ធ ។បេ។ វិញ្ញាណក្ខន្ធ ដែលប្រកបដោយវិចារនោះ នេះពួកធម៌ប្រកបដោយវិចារ ។ ពួកធម៌មិនមានវិចារ តើដូចម្ដេច ។ វេទនាខន្ធ ។បេ។ វិញ្ញាណក្ខន្ធ ក្នុងអវិចារភូមិ ជាកាមាវចរ រូបាវចរ អរូបាវចរ អបរិយាបន្ន និង

វិចារផង រូបទាំងអស់ផង អសង្ខតធាតុផង នេះពួកធម៌មិនមានវិចារ ។

[៣២៤] ពួកធម៌ប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងបីតិ តើដូចម្តេច ។ វៀរតែបីតិ ក្នុងសប្បីតិកភូមិ ជាកាមាវចរ រូបាវចរ អបរិយាបន្នចេញ វេទនាខន្ធ ។បេ។ វិញ្ញាណក្ខន្ធ ដែលប្រកបដោយបីតិនោះ នេះពួកធម៌ប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងបីតិ ។ ពួកធម៌មិនប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងបីតិ តើដូចម្តេច ។ វេទនាខន្ធ ។បេ។ វិញ្ញាណក្ខន្ធ ក្នុងអប្បីតិកភូមិ ជាកាមាវចរ រូបាវចរ អរូបាវចរ អបរិយាបន្ន និងបីតិផង រូបទាំងអស់ផង អសង្ខតធាតុផង នេះពួកធម៌មិនប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងបីតិ ។

[៣២៥] ពួកធម៌ប្រកបដោយបីតិ តើដូចម្តេច ។ វៀរតែបីតិ ក្នុងបីតិភូមិ ជាកាមាវចរ រូបាវចរ អរូបាវចរ អបរិយាបន្នចេញ វេទនាខន្ធ ។បេ។ វិញ្ញាណក្ខន្ធ ដែលប្រកបដោយបីតិនោះ នេះពួកធម៌ប្រកបដោយបីតិ ។ ពួកធម៌មិនប្រកបដោយបីតិ តើដូចម្តេច ។ វេទនាខន្ធ ។បេ។ វិញ្ញាណក្ខន្ធ ក្នុងទីមិនមែនជាបីតិភូមិ ជាកាមាវចរ រូបាវចរ អរូបាវចរ អបរិយាបន្ន និងបីតិផង រូបទាំងអស់ផង អសង្ខតធាតុផង នេះពួកធម៌មិនប្រកបដោយបីតិ ។

[៣២៦] ពួកធម៌ប្រកបដោយសុខ តើដូចម្តេច ។ វៀរតែសុខ ក្នុងសុខភូមិ ជាកាមាវចរ រូបាវចរ អបរិយាបន្នចេញ សញ្ញាខន្ធ សង្ខារក្ខន្ធ វិញ្ញាណក្ខន្ធ ប្រកបដោយសុខនោះ នេះពួកធម៌ប្រកបដោយសុខ ។ ពួកធម៌មិនប្រកបដោយសុខ តើដូចម្តេច ។ វេទនាខន្ធ ។បេ។ វិញ្ញាណក្ខន្ធ ក្នុងទីមិនមែនជាសុខភូមិ ជាកាមាវចរ រូបាវចរ អរូបាវចរ អបរិយាបន្ន និងសុខផង

រូបទាំងអស់ផង អសង្ខតធាតុផង នេះពួកធម៌មិនប្រកបដោយសុខ ។

[៣២៧] ពួកធម៌ប្រកបដោយឧបេក្ខា តើដូចម្តេច ។ វៀរតែឧបេក្ខា ក្នុងឧបេក្ខាភូមិ ជាកាមាវចរ រូបាវចរ អរូបាវចរ អបរិយាបន្នចេញ សញ្ញាខន្ធ សង្ខារក្ខន្ធ វិញ្ញាណក្ខន្ធ ដែលប្រកបដោយឧបេក្ខានោះ នេះពួកធម៌ប្រកបដោយឧបេក្ខា ។ ពួកធម៌មិនប្រកបដោយឧបេក្ខា តើដូចម្តេច ។ វេទនាខន្ធ ។បេ។ វិញ្ញាណក្ខន្ធ ក្នុងទីមិនមែនជាឧបេក្ខាភូមិ ជាកាមាវចរ រូបាវចរ អរូបាវចរ អបរិយាបន្ន និងឧបេក្ខាផង រូបទាំងអស់ផង អសង្ខតធាតុផង នេះពួកធម៌មិនប្រកបដោយឧបេក្ខា ។

[៣២៨] ពួកធម៌ជាកាមាវចរ តើដូចម្តេច ។ ខាងក្រោម កំណត់យកអវីចិនរកជាទីបំផុត ខាងលើកំណត់យកបរនិម្មិតវសវត្តីទេវលោកជាទីបំផុត ទីណាដែលមានក្នុងចន្លោះនេះ ខន្ធ ធាតុ អាយតនៈ រូប វេទនា សញ្ញា សង្ខារ វិញ្ញាណ ដែលត្រាច់ចុះក្នុងទីនុ៎ះ រាប់បញ្ចូលក្នុងទីនោះ នេះពួកធម៌ជាកាមាវចរ ។ ពួកធម៌មិនមែនជាកាមាវចរ តើដូចម្តេច ។ រូបាវចរ អរូបាវចរ អបរិយាបន្ន នេះពួកធម៌មិនមែនជាកាមាវចរ ។

[៣២៩] ពួកធម៌ជារូបាវចរ តើដូចម្តេច ។ ខាងក្រោម កំណត់យកព្រហ្មលោកជាទីបំផុត ខាងលើកំណត់យកអកនិដ្ឋទេវលោកជាទីបំផុត ទីណាដែលមានក្នុងចន្លោះនេះ ធម៌ គឺចិត្ត និងចេតសិក ដែលត្រាច់ទៅក្នុងទីនុ៎ះ រាប់បញ្ចូលក្នុងទីនុ៎ះ នៃបុគ្គលអ្នកចូល (កាន់សមាបត្តិ) ឬបុគ្គលដែលកើតហើយ ឬក៏បុគ្គលអ្នកនៅជាសុខក្នុងបច្ចុប្បន្ន នេះពួកធម៌ជារូបាវចរ ។ ពួក

ធម៌មិនមែនជារូបាវចរ តើដូចម្តេច ។ កាមាវចរ អរូបាវចរ អបរិយាបន្ន នេះពួកធម៌មិនមែនជារូបាវចរ ។

[៣៣០] ពួកធម៌ជាអរូបាវចរ តើដូចម្តេច ។ ខាងក្រោម កំណត់យកពួកទេវតាដែលកើតក្នុងអាកាសានញ្ចាយតនភពជាទីបំផុត ខាងលើ កំណត់យកទេវតាដែលកើតក្នុងនេវសញ្ញានាសញ្ញាយតនភពជាទីបំផុត ទីណា ដែលមានក្នុងចន្លោះនេះ ធម៌ គឺចិត្ត និងចេតសិក ត្រាច់ចុះក្នុងទីនោះ រាប់បញ្ចូលក្នុងទីនោះ នៃបុគ្គលអ្នកចូល (កាន់សមាបត្តិ) ឬបុគ្គលដែលទៅកើតហើយ ឬក៏បុគ្គលអ្នកនៅជាសុខក្នុងបច្ចុប្បន្ន នេះពួកធម៌ជាអរូបាវចរ ។ ពួកធម៌មិនមែនជាអរូបាវចរ តើដូចម្តេច ។ កាមាវចរ រូបាវចរ អបរិយាបន្ន នេះពួកធម៌មិនមែនជាអរូបាវចរ ។

[៣៣១] ពួកធម៌ជាបរិយាបន្ន តើដូចម្តេច ។ ពួកធម៌ប្រកបដោយអាសវៈ ជាកុសល អកុសល និងអព្យាក្រឹត ជាកាមាវចរ រូបាវចរ អរូបាវចរ និងរូបក្ខន្ធ ។បេ។ វិញ្ញាណក្ខន្ធ នេះពួកធម៌ជាបរិយាបន្ន ។ ពួកធម៌ជាអបរិយាបន្ន តើដូចម្តេច ។ មគ្គផង ផលនៃមគ្គផង អសង្ខតធាតុផង នេះពួកធម៌ជាអបរិយាបន្ន ។

[៣៣២] ពួកធម៌ជានិយ្យានិកៈ (ធម៌នាំសត្វឲ្យរួចចាកវដ្តៈ) តើដូចម្តេច ។ មគ្គ ៤ ជាអបរិយាបន្ន នេះពួកធម៌ជានិយ្យានិកៈ ។ ពួកធម៌ជាអនិយ្យានិកៈ តើដូចម្តេច ។ វៀរតែធម៌ទាំងនោះចេញ ពួកធម៌ដ៏សេសសល់ ជាកុសល អកុសល និងអព្យាក្រឹត ជាកាមាវចរ រូបាវចរ អរូបាវចរ

អបរិយាបន្ន វេទនាខន្ធ ។បេ។ វិញ្ញាណក្ខន្ធ រូបទាំងអស់ និងអសង្ខតធាតុ នេះពួកធម៌ជាអនិយ្យានិកៈ ។

[៣៣៣] ពួកធម៌ជានិយតៈ (ទៀង) តើដូចម្តេច ។ អនន្តរិកកម្ម ៥ និយតមិច្ឆាទិដ្ឋិ និងមគ្គ ៤ ជាអបរិយាបន្ន នេះពួកធម៌ជានិយតៈ ។ ពួកធម៌ជាអនិយតៈ តើដូចម្តេច ។ វៀរតែធម៌ទាំងនោះចេញ ពួកធម៌ដ៏សេសសល់ ជាកុសល អកុសល និងអព្យាក្រឹត ជាកាមាវចរ រូបាវចរ អរូបាវចរ អបរិយាបន្ន វេទនាខន្ធ ។បេ។ វិញ្ញាណក្ខន្ធ រូបទាំងអស់ និងអសង្ខតធាតុ នេះពួកធម៌ជាអនិយតៈ ។

[៣៣៤] ពួកធម៌ប្រកបដោយឧត្តរៈ (ការរើឡើងនូវខ្លួន) តើដូចម្តេច ។ ពួកធម៌ប្រកបដោយអាសវៈ ជាកុសល អកុសល និងអព្យាក្រឹត ជាកាមាវចរ រូបាវចរ អរូបាវចរ និងរូបក្ខន្ធ ។បេ។ វិញ្ញាណក្ខន្ធ នេះពួកធម៌ប្រកបដោយឧត្តរៈ ។ ពួកធម៌មិនមែនជាឧត្តរៈ តើដូចម្តេច ។ មគ្គជាអបរិ-យាបន្នផង ផលនៃមគ្គផង អសង្ខតធាតុផង នេះពួកធម៌មិនមែនជាឧត្តរៈ ។

[៣៣៥] ពួកធម៌ប្រកបដោយរណៈ (សឹកសត្រូវ) តើដូចម្តេច ។ អកុសលមូល ៣ គឺលោភៈ ទោសៈ និងមោហៈ ទាំងពួកកិលេសដែល

តាំងនៅជាមួយនឹងអកុសលមូលនោះ វេទនាខន្ធ ។បេ។ វិញ្ញាណក្ខន្ធ ប្រកប ដោយអកុសលមូលនោះ កាយកម្ម វចីកម្ម មនោកម្ម ដែលតាំងឡើងអំពី អកុសលមូលនោះ នេះពួកធម៌ប្រកបដោយរណៈ ។ ពួកធម៌មិនមែនជារណៈ (មិនជាសឹកសត្រូវ) តើដូចម្តេច ។ ពួកធម៌ជាកុសល និងអព្យាក្រឹត ជា កាមាវចរ រូបាវចរ អរូបាវចរ អបរិយាបន្ន វេទនាខន្ធ ។បេ។ វិញ្ញាណក្ខន្ធ រូបទាំងអស់ និងអសង្ខតធាតុ នេះពួកធម៌មិនមែនជារណៈ ។

អដ្ឋកថា

បិដ្ឋិធុកៈ

[៣១០-៣៣៥] គប្បីជ្រាបវិនិច្ឆ័យក្នុងនិទ្ទេសនៃកាមាវចរដូចតទៅ

បទថា **ហេដ្ឋតោ** បានដល់ ចំណែកខាងក្រោម ។ បទថា **អវីចិនិរយំ** មានសេចក្តីថា ដែលឈ្មោះថា **អវីចិ** ព្រោះអត្ថថា ក្នុងនរកនេះ មិនមានចន្លោះប្រហោងរវាងរលកនៃអណ្តាតភ្លើងទាំងឡាយ ឬនៃទុក្ខវេទនារបស់សត្វទាំងឡាយ ។ ដែលឈ្មោះថា **និរយ** ព្រោះអត្ថថា ក្នុងទីនេះ មិនមានសេចក្តីចម្រើន ពោល គឺសេចក្តីសុខ ម្យ៉ាងវិញទៀត ឈ្មោះថា **នរក** ដោយអត្ថថា មិនមានសេចក្តីត្រេកអរខ្លះ ដោយអត្ថថា មិនមានសេចក្តីពេញចិត្តខ្លះ ។

បទថា **បរិយន្តំ ករិត្វា** បានដល់ ធ្វើនរក ពោល គឺអវីចិនោះជាទីបំផុត ។ បទថា **ឧបរិតោ** បានដល់ ចំណែកខាងលើ ។ បទថា **បរនិម្មិត-វសវត្តិទេវេ** សេចក្តីថា ទេវតា ឈ្មោះថា បានវោហារយ៉ាងនេះ ព្រោះធ្វើអំណាចឲ្យប្រព្រឹត្តទៅក្នុងសេចក្តីប្រាថ្នា (កាម) ទាំងឡាយ ដែលទេវតាដទៃនិម្មិតឲ្យ ។ បទថា **អន្តោ ករិត្វា** បានដល់ រាប់ក្នុងទីបំផុត ។ បទថា **យំ ឯតស្មិំ អន្តរេ** បានដល់ ក្នុងឱកាសនេះឯណា ។

ដោយបទថា **ឯត្ថាវចរា** នេះ ព្រោះធម៌ពួកដទៃត្រាច់ទៅក្នុងរវាងភូមិនេះ ដោយការកើតឡើងក្នុងភូមិខ្លះ ក្នុងកាលខ្លះ ហេតុនោះ ដើម្បីមិនរួបរួមធម៌ទាំងនោះ ទើបត្រាស់ថា **អវចរា** ។ ដោយពាក្យនោះ ធម៌ទាំងឡាយណារមែងត្រាច់ទៅ ឈមចុះក្នុងរវាងភូមិនេះ ដោយការកើតឡើងគ្រប់ទីកន្លែង

និងគ្រប់កាល ធម៌ពួកណា រមែងត្រាច់ទៅក្នុងចំណែកខាងក្រោម ដោយការប្រព្រឹត្តទៅនៃភូតរូប និងឧបាទាយរូប ខាងក្រោមរបស់អវីចិនរក ទើបទ្រង់ធ្វើការរួបរួមធម៌ទាំងនោះ ព្រោះថា ធម៌ទាំងនោះ ឈមចុះហើយនោះឯង ត្រាច់ទៅ គឺឈមចុះក្នុងចំណែកខាងក្រោម ព្រោះហេតុនោះ ទើបហៅថា **អវចរ** ។ ដោយពាក្យថា **ឯត្ថ បរិយាបន្នា** នេះ ព្រោះធម៌ទាំងនេះ ត្រាច់ទៅក្នុងភូមិនេះ រមែងត្រាច់ទៅសូម្បីក្នុងភូមិដទៃបាន តែមិនរាប់បញ្ចូលក្នុងភូមិដទៃនោះ ហេតុនោះ ទើបទ្រង់ធ្វើការកំណត់ធម៌ទាំងនោះ ដែលត្រាច់ទៅសូម្បីក្នុងភូមិដទៃ ។ ឥឡូវនេះ កាលនឹងសម្ដែងធម៌ទាំងនោះ ដែលជាធម៌រាប់បញ្ចូលក្នុងភូមិនេះ ដោយភាពជារាសី (គំនរ) ដោយភាពទទេ ដោយភាពជាបច្ច័យ និងដោយជាសភាវៈ ទើបត្រាស់ពាក្យថា **ខន្ធ** ជាដើម ។

គប្បីជ្រាបវិនិច្ឆ័យក្នុងនិទ្ទេសនៃរូបាវចរដូចតទៅ

បទថា **ព្រហ្មលោកំ** បានដល់ ស្ថានទីតាំងនៅនៃព្រហ្ម ពោល គឺបឋមជ្ឈានភូមិ ។ ពាក្យដ៏សេសក្នុងនិទ្ទេសនេះ គប្បីជ្រាបដោយន័យដែលពោលក្នុងកាមាវចរនិទ្ទេសនុ៎ះឯង ។ ក្នុងបទជាដើមថា **សមាបន្នស្ស វា** គប្បីជ្រាបថា ទ្រង់ត្រាស់អកុសលជ្ឈាន ដោយបទទី ១ ត្រាស់វិបាកជ្ឈាន ដោយបទទី ២ ត្រាស់កិរិយាឈាន ដោយបទទី ៣ ដូច្នេះ ។

គប្បីជ្រាបវិនិច្ឆ័យក្នុងអរូបាវចរនិទ្ទេសដូចតទៅ

បទថា **អាកាសានញ្ចាយតនូបគេ** បានដល់ អ្នកចូលដល់កពពោល គឺអាកាសានញ្ចាយតនៈ ។ សូម្បីក្នុងបទទី ២ ក៏មានន័យនេះឯង ។

ពាក្យដ៏សេស គប្បីជ្រាបដោយន័យដែលពោលហើយខាងដើមនុ៎ះឯង ។

គប្បីជ្រាបវិនិច្ឆ័យក្នុងសរណទុកនិទ្ទេសដូចតទៅ

បណ្ដាអកុសលមូល ៣ អកុសលមូល គឺមោហៈនេះឯណា មោហៈនោះ ប្រកបជាមួយនឹងលោភៈ គប្បីជ្រាបថា ជាសរណៈ (កើតព្រមជាមួយនឹងកិលេស ជាហេតុឲ្យសត្វលោកទួញយំ) ដោយលោភៈដែលសម្បយុត្តដោយទោសៈ គប្បីជ្រាបថា ជាសរណៈដោយទោសៈ តែដែលសម្បយុត្តដោយវិចិកិច្ឆា និងឧទ្ធច្ចៈ គប្បីជ្រាបថា ជាសរណៈដោយកិលេសជាហេតុ ឲ្យសត្វទួញយំ គឺរាគៈ ដែលសម្បយុត្តដោយទិដ្ឋិ និងដែលជារូបរាគៈ អរូបរាគៈ ព្រោះជាកិលេសដែលតាំងនៅក្នុងឋានៈតែមួយនៃការប្រហារ គឺជាសរជៈ (ប្រព្រឹត្តទៅជាមួយសេចក្ដីសៅហ្មង) ៕៚

ធុកនិក្ខេប ចប់

អភិធម្មបិដក

សុត្តន្តិកទុកនិក្ខេប

[៣៣៦] ពួកធម៌ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចំណែកនៃវិជ្ជា តើដូចម្តេច ។ ពួកធម៌ប្រកបដោយវិជ្ជា នេះពួកធម៌ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចំណែកនៃវិជ្ជា ។ ពួកធម៌ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចំណែកនៃអវិជ្ជា តើដូចម្តេច ។ ពួកធម៌ប្រកបដោយអវិជ្ជា នេះពួកធម៌ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចំណែកនៃអវិជ្ជា ។

[៣៣៧] ពួកធម៌ប្រៀបដូចផ្លេកបន្ទោរ តើដូចម្តេច ។ បញ្ញាក្នុងអរិយមគ្គ ៣ ខាងក្រោម នេះពួកធម៌ប្រៀបប្រដូចផ្លេកបន្ទោរ ។ ពួកធម៌ប្រៀបដូចពេជ្រ តើដូចម្តេច ។ បញ្ញាក្នុងអរហត្តមគ្គខាងលើ នេះពួកធម៌ប្រៀបដូចពេជ្រ ។

[៣៣៨] ពួកធម៌ពាល តើដូចម្តេច ។ អហិរិកៈ និងអនោត្តប្បៈ នេះពួកធម៌ពាល សូម្បីអកុសលធម៌ទាំងអស់ ក៏ជាពួកធម៌ពាលដែរ ។ ពួកធម៌បណ្ឌិត តើដូចម្តេច ។ ហិរិ និងឱត្តប្បៈ នេះពួកធម៌បណ្ឌិត សូម្បីកុសលធម៌ទាំងអស់ ក៏ជាពួកធម៌បណ្ឌិតដែរ ។

[៣៣៩] ពួកធម៌ខ្មៅ តើដូចម្តេច ។ អហិរិកៈ និងអនោត្តប្បៈ នេះពួកធម៌ខ្មៅ សូម្បីអកុសលធម៌ទាំងអស់ ក៏ជាពួកធម៌ខ្មៅដែរ ។ ពួកធម៌ស តើដូចម្តេច ។ ហិរិ និងឱត្តប្បៈ នេះពួកធម៌ស សូម្បីកុសលធម៌ទាំងអស់ ក៏ជាពួកធម៌សដែរ ។

[៣៤០] ពួកធម៌ដុតកម្តៅ តើដូចម្តេច ។ កាយទុច្ចរិត វចីទុច្ចរិត មនោទុច្ចរិត នេះពួកធម៌ដុតកម្តៅ សូម្បីអកុសលធម៌ទាំងអស់ ក៏ជាពួកធម៌

ដុតកម្ដៅដែរ ។ ពួកធម៌មិនដុតកម្ដៅ តើដូចម្ដេច ។ កាយសុចរិត វចី-សុចរិត មនោសុចរិត នេះពួកធម៌មិនដុតកម្ដៅ សូម្បីកុសលធម៌ទាំងអស់ ក៏ជាពួកធម៌មិនដុតកម្ដៅដែរ ។

[៣៨១] ពួកធម៌ជាអភិវចនៈ (ឈ្មោះ) តើដូចម្ដេច ។ ការរាប់ ការដឹងដោយប្រពៃ ការតាំងទុក ការនិយាយ ឈ្មោះ ការធ្វើនូវឈ្មោះ ការតម្កល់ទុកនូវឈ្មោះ លំនាំពាក្យពោល ព្យញ្ជនៈ ការនិយាយចំពោះឈ្មោះណា នៃពួកធម៌នោះៗ នេះពួកធម៌ជាអភិវចនៈ ។ ឯពួកធម៌ទាំងអស់ ក៏ជាគន្លងនៃអភិវចនៈដែរ ។

[៣៨២] ពួកធម៌ជានិរុត្តិ (ពាក្យពោល) តើដូចម្ដេច ។ ការរាប់ ការដឹងដោយប្រពៃ ការតាំងទុក ការនិយាយ ឈ្មោះ ការធ្វើនូវឈ្មោះ ការតម្កល់ទុកនូវឈ្មោះ លំនាំពាក្យពោល ព្យញ្ជនៈ ការនិយាយចំឈ្មោះណា នៃពួកធម៌នោះៗ នេះពួកធម៌ជានិរុត្តិ ។ ឯពួកធម៌ទាំងអស់ ក៏ជាគន្លងនៃនិរុត្តិដែរ ។

[៣៨៣] ពួកធម៌ជាបញ្ញត្តិ តើដូចម្ដេច ។ ការរាប់ ការដឹងដោយប្រពៃ ការតាំងទុក ការនិយាយ ឈ្មោះ ការធ្វើនូវឈ្មោះ ការតម្កល់ទុកនូវឈ្មោះ លំនាំពាក្យពោល ព្យញ្ជនៈ ការនិយាយចំឈ្មោះណា នៃពួកធម៌នោះៗ នេះពួកធម៌ជាបញ្ញត្តិ ។ ពួកធម៌ទាំងអស់ ក៏ជាគន្លងនៃបញ្ញត្តិដែរ ។

[៣៨៤] បណ្ដាធម៌ទាំងនោះ នាម តើដូចម្ដេច ។ វេទនាខន្ធ សញ្ញាខន្ធ សង្ខារក្ខន្ធ វិញ្ញាណក្ខន្ធ និងអសង្ខតធាតុ នេះហៅថា នាម ។ បណ្ដា

ធម៌ទាំងនោះ រូប តើដូចម្តេច ។ មហាភូតរូប ៤ និងរូបដែលអាស្រ័យ មហាភូតរូបទាំង ៤ នេះហៅថា រូប ។

[៣៨៥] បណ្តាធម៌ទាំងនោះ អវិជ្ជា តើដូចម្តេច ។ ការមិនដឹង ការមិនឃើញ ។បេ។ គន្លឹះ គឺអវិជ្ជា សេចក្តីវង្វេង ជាអកុសលមូលណា នេះហៅថា អវិជ្ជា ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ ភវតណ្ហា តើដូចម្តេច ។ ការប្រាថ្នាក្នុងភព ។បេ។ ការចុះចិត្តស៊ប់ក្នុងភព ចំពោះភពទាំងឡាយណា នេះហៅថា ភវតណ្ហា ។

[៣៨៦] បណ្តាធម៌ទាំងនោះ ភវទិដ្ឋិ (ការយល់ឃើញថា សត្វកើតទៀត) តើដូចម្តេច ។ (សេចក្តីយល់) ថាខ្លួនក្តី លោកក្តី នឹងកើតមាន និងទិដ្ឋិ ដំណើរ គឺទិដ្ឋិ ។បេ។ សេចក្តីប្រកាន់ក្នុងការស្វែងរកខុសណា ដែលមានសភាពបែបនេះ នេះហៅថា ភវទិដ្ឋិ ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ វិភវទិដ្ឋិ (សេចក្តីយល់ឃើញថា សត្វមិនកើតទៀត) តើដូចម្តេច ។ (សេចក្តីយល់) ថា ខ្លួនក្តី លោកក្តី នឹងមិនកើតមាន និងទិដ្ឋិ ដំណើរ គឺទិដ្ឋិ ។បេ។ សេចក្តីប្រកាន់ ក្នុងការស្វែងរកខុសណា ដែលមានសភាពបែបនេះ នេះហៅថា វិភវទិដ្ឋិ ។

[៣៨៧] បណ្តាធម៌ទាំងនោះ សស្សតទិដ្ឋិ (សេចក្តីយល់ថាខ្លួន និងលោកទៀង) តើដូចម្តេច ។ (សេចក្តីយល់) ថា ខ្លួនក្តី លោកក្តី ទៀងទាត់ និងទិដ្ឋិ ដំណើរ គឺទិដ្ឋិ ។បេ។ សេចក្តីប្រកាន់ ក្នុងការស្វែងរកខុសណា ដែលមានសភាពបែបនេះ នេះហៅថា សស្សតទិដ្ឋិ ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ

ឧច្ឆេទទិដ្ឋិ (សេចក្ដីយល់ថាសត្វសូន្យមិនកើតទៀត) តើដូចម្ដេច ។ (សេចក្ដីយល់) ថាខ្លួនក្ដី លោកក្ដី ដាច់សូន្យ និងទិដ្ឋិ ដំណើរ គឺទិដ្ឋិ ។បេ។ សេចក្ដីប្រកាន់ ក្នុងការស្វែងរកខុសណា ដែលមានសភាពបែបនេះ នេះហៅថា ឧច្ឆេទទិដ្ឋិ ។

[៣៤៨] បណ្ដាធម៌ទាំងនោះ អន្តវាទិដ្ឋិ (សេចក្ដីយល់ថាលោកមានទីបំផុត) តើដូចម្ដេច ។ (សេចក្ដីយល់) ថាខ្លួនក្ដី លោកក្ដី មានទីបំផុត និងទិដ្ឋិ ដំណើរ គឺទិដ្ឋិ ។បេ។ សេចក្ដីប្រកាន់ក្នុងការស្វែងរកខុសណា ដែលមានសភាពបែបនេះ នេះហៅថា អន្តវាទិដ្ឋិ ។ បណ្ដាធម៌ទាំងនោះ អនន្តវាទិដ្ឋិ តើដូចម្ដេច ។ (សេចក្ដីយល់) ថាខ្លួនក្ដី លោកក្ដី មិនមានទីបំផុត និងទិដ្ឋិ ដំណើរ គឺទិដ្ឋិ ។បេ។ សេចក្ដីប្រកាន់ក្នុងការស្វែងរកខុសណា ដែលមានសភាពបែបនេះ នេះហៅថា អនន្តវាទិដ្ឋិ ។

[៣៤៩] បណ្ដាធម៌ទាំងនោះ បុព្វន្តានុទិដ្ឋិ (សេចក្ដីយល់តាមចំណែកនៃខន្ធខាងដើម) តើដូចម្ដេច ។ ទិដ្ឋិ ដំណើរ គឺទិដ្ឋិ ។បេ។ សេចក្ដីប្រកាន់ក្នុងការស្វែងរកខុសណា កើតឡើង ព្រោះប្រារព្ធនូវខន្ធជាចំណែកខាងដើម នេះហៅថា បុព្វន្តានុទិដ្ឋិ ។ បណ្ដាធម៌ទាំងនោះ អបរន្តានុទិដ្ឋិ តើដូចម្ដេច ។ ទិដ្ឋិ ដំណើរ គឺទិដ្ឋិ ។បេ។ សេចក្ដីប្រកាន់ក្នុងការស្វែងរកខុសណា កើតឡើង ព្រោះប្រារព្ធនូវខន្ធជាចំណែកខាងចុង នេះហៅថា អបរន្តានុទិដ្ឋិ ។

[៣៥០] បណ្ដាធម៌ទាំងនោះ អហិរិកៈ តើដូចម្ដេច ។ ត្រង់ដែលបុគ្គលមិនខ្មាសដោយអំពើដែលគួរខ្មាស មិនខ្មាសដោយការជួបប្រទះនូវធម៌

ជាអកុសលដ៏លាមក នេះហៅថា អហិរិកៈ ។ បណ្ដាធម៌ទាំងនោះ អនោត្តប្បៈ តើដូចម្ដេច ។ ត្រង់ដែលបុគ្គលមិនក្ដៅក្រហាយ ដោយអំពើដែលគួរក្ដៅក្រហាយ មិនក្ដៅក្រហាយដោយការជួបប្រទះនូវធម៌ជាអកុសលដ៏លាមក នេះហៅថា អនោត្តប្បៈ ។

[៣៥១] បណ្ដាធម៌ទាំងនោះ ហិរិ តើដូចម្ដេច ។ ត្រង់ដែលបុគ្គលខ្មាស ដោយអំពើដែលគួរខ្មាស ខ្មាសដោយការជួបប្រទះនូវធម៌ជាអកុសលដ៏លាមក នេះហៅថា ហិរិ ។ បណ្ដាធម៌ទាំងនោះ ឱត្តប្បៈ តើដូចម្ដេច ។ ត្រង់ដែលបុគ្គលក្ដៅក្រហាយដោយអំពើដែលគួរក្ដៅក្រហាយ ក្ដៅក្រហាយដោយការជួបប្រទះនូវធម៌ជាអកុសលដ៏លាមក នេះហៅថា ឱត្តប្បៈ ។

[៣៥២] បណ្ដាធម៌ទាំងនោះ ភាពនៃបុគ្គលដែលគេប្រដៅក្រ តើដូចម្ដេច ។ សេចក្ដីប្រដៅក្រ ការស្ដីថាក្រ ភាពនៃបុគ្គលដែលគេប្រដៅក្រ ភាពនៃបុគ្គលប្រកាន់យកខាងខុស ភាពនៃបុគ្គលត្រេកអរក្នុងធម៌ជាសត្រូវ ការមិនអើពើ ភាពនៃបុគ្គលមិនយកចិត្តទុកដាក់ ភាពនៃបុគ្គលមិនគោរព ភាពនៃបុគ្គលមិនទទួលស្ដាប់បង្គាប់ចំពោះសហធម្មិកជន ដែលស្ដីប្រដៅ នេះហៅថា ភាពនៃបុគ្គលដែលគេប្រដៅក្រ ។ បណ្ដាធម៌ទាំងនោះ ភាពនៃបុគ្គលមានមិត្តអាក្រក់ តើដូចម្ដេច ។ ពួកបុគ្គលណា ជាអ្នកមិនមានសទ្ធា ទ្រុស្ដសីល ចេះដឹងតិច ជាមនុស្សកំណាញ់ គ្មានប្រាជ្ញា ការសេព ការជិតដិតនឹងគ្នា ការត្រូវគំនិតគ្នា ការគប់រកគ្នា ការស្រេបគំនិតគ្នា សេចក្ដីស្រឡាញ់គ្នា ការជិតស្និទ្ធនឹងគ្នា ភាពនៃបុគ្គលមូលមិត្តនឹងគ្នាណា នៃបុគ្គលទាំងនោះ នេះហៅថា

ភាពនៃបុគ្គលមានមិត្តអាក្រក់ ។

[៣៥៣] បណ្ដាធម៌ទាំងនោះ ភាពនៃបុគ្គលដែលគេប្រដៅងាយ តើដូចម្ដេច ។ ការប្រដៅងាយ ការស្ដីថាងាយ ភាពនៃបុគ្គលដែលគេប្រដៅងាយ ភាពនៃបុគ្គលមិនកាន់យកខាងខុស ភាពនៃបុគ្គលមិនត្រេកអរ ចំពោះធម៌ជាសត្រូវ សេចក្ដីអើពើ ភាពនៃបុគ្គលយកចិត្តទុកដាក់ ភាពនៃបុគ្គលប្រកបដោយសេចក្ដីគោរព ភាពនៃបុគ្គលប្រកបដោយការទទួលស្ដាប់បង្គាប់ចំពោះសហធម្មិកជនដែលស្ដីប្រដៅ នេះហៅថា ភាពនៃបុគ្គលប្រដៅងាយ ។ បណ្ដាធម៌ទាំងនោះ ភាពនៃបុគ្គលមានមិត្តល្អ តើដូចម្ដេច ។ បុគ្គលណា ជាអ្នកមានសទ្ធា មានសីល ចេះដឹងច្រើន មានចាគៈ មានប្រាជ្ញា ការសេពការជិតដិតនឹងគ្នា ការត្រូវគំនិតគ្នា ការគប់រកគ្នា ការស្រេបគំនិតគ្នា សេចក្ដីស្រឡាញ់គ្នា ការជិតស្និទ្ធនឹងគ្នា ភាពនៃបុគ្គលមូលមិត្តនឹងគ្នាណា នៃបុគ្គលទាំងនោះ នេះហៅថា ភាពនៃបុគ្គលមានមិត្តល្អ ។

[៣៥៤] បណ្ដាធម៌ទាំងនោះ សេចក្ដីឈ្លាសក្នុងអាបត្តិ តើដូចម្ដេច ។ ពួកអាបត្តិមានកងនៃអាបត្តិ ៥ ក្ដី ពួកអាបត្តិមានកងនៃអាបត្តិ ៧ ក្ដី សេចក្ដីឈ្លាសក្នុងអាបត្តិ ការដឹងច្បាស់ ការយល់ច្បាស់ ។បេ។ ការមិនវង្វេង ការពិចារណាធម៌ ការយល់ត្រូវណា ចំពោះអាបត្តិទាំងនោះ នេះហៅថា សេចក្ដីឈ្លាសក្នុងអាបត្តិ ។ បណ្ដាធម៌ទាំងនោះ ភាពនៃបុគ្គលអ្នកឈ្លាស ក្នុងការចេញចាកអាបត្តិ តើដូចម្ដេច ។ សេចក្ដីឈ្លាស ក្នុងការចេញចាកអាបត្តិទាំងនោះ ការដឹងច្បាស់ ការយល់ច្បាស់ ។បេ។ ការមិនវង្វេង ការពិចារណា

ធម៌ ការយល់ត្រូវណា នេះហៅថា សេចក្ដីឈ្លាស ក្នុងការចេញចាកអាបត្តិ ។

[៣៥៥] បណ្ដាធម៌ទាំងនោះ សេចក្ដីឈ្លាសក្នុងសមាបត្តិ តើដូចម្ដេច ។ សមាបត្តិ ប្រកបដោយវិតក្ក និងវិចារក៏មាន សមាបត្តិ មិនមានវិតក្ក មានត្រឹមតែវិចារក៏មាន សមាបត្តិមិនមានវិតក្ក ទាំងមិនមានវិចារក៏មាន សេចក្ដីឈ្លាសក្នុងសមាបត្តិ ការដឹងច្បាស់ ការយល់ច្បាស់ ។បេ។ ការមិនវង្វេង ការពិចារណាធម៌ ការយល់ត្រូវណា ចំពោះសមាបត្តិទាំងនោះ នេះហៅថា សេចក្ដីឈ្លាសក្នុងសមាបត្តិ ។ បណ្ដាធម៌ទាំងនោះ សេចក្ដីឈ្លាសក្នុងការចេញចាកសមាបត្តិ តើដូចម្ដេច ។ សេចក្ដីឈ្លាសក្នុងការចេញចាកសមាបត្តិទាំងនោះ ការដឹងច្បាស់ ការយល់ច្បាស់ ។បេ។ ការមិនវង្វេង ការពិចារណាធម៌ ការយល់ត្រូវណា នេះហៅថា សេចក្ដីឈ្លាសក្នុងការចេញចាកសមាបត្តិ ។

[៣៥៦] បណ្ដាធម៌ទាំងនោះ សេចក្ដីឈ្លាសក្នុងធាតុ តើដូចម្ដេច ។ ធាតុ ១៨ គឺចក្ខុធាតុ រូបធាតុ ចក្ខុវិញ្ញាណធាតុ សោតធាតុ សទ្ទធាតុ សោតវិញ្ញាណធាតុ ឃានធាតុ គន្ធធាតុ ឃានវិញ្ញាណធាតុ ជិវ្ហាធាតុ រសធាតុ ជិវ្ហាវិញ្ញាណធាតុ កាយធាតុ ផោដ្ឋព្វធាតុ កាយវិញ្ញាណធាតុ មនោធាតុ ធម្មធាតុ មនោវិញ្ញាណធាតុ សេចក្ដីឈ្លាសក្នុងធាតុ ការដឹងច្បាស់ ការយល់ច្បាស់ ។បេ។ ការមិនវង្វេង ការពិចារណាធម៌ ការយល់ត្រូវណា ចំពោះធាតុទាំងនោះ នេះហៅថា សេចក្ដីឈ្លាសក្នុងធាតុ ។ បណ្ដាធម៌ទាំងនោះ សេចក្ដីឈ្លាសក្នុងការធ្វើទុកក្នុងចិត្ត តើដូចម្ដេច ។ សេចក្ដីឈ្លាសក្នុងការធ្វើ

ទុកក្នុងចិត្ត ការដឹងច្បាស់ ការយល់ច្បាស់ ។បេ។ ការមិនវង្វេង ការពិចារណាធម៌ ការយល់ត្រូវណា ចំពោះធាតុទាំងនោះ នេះហៅថា សេចក្ដីឈ្លាសក្នុងការធ្វើទុកក្នុងចិត្ត ។

[៣៥៧] បណ្ដាធម៌ទាំងនោះ សេចក្ដីឈ្លាសក្នុងអាយតនៈ តើដូចម្ដេច ។ អាយតនៈ ១២ គឺចក្ខាយតនៈ រូបាយតនៈ សោតាយតនៈ សទ្ទាយតនៈ ឃានាយតនៈ គន្ធាយតនៈ ជិវ្ហាយតនៈ រសាយតនៈ កាយាយតនៈ ផោដ្ឋព្វាយតនៈ មនាយតនៈ ធម្មាយតនៈ សេចក្ដីឈ្លាសក្នុងអាយតនៈ ការដឹងច្បាស់ ការយល់ច្បាស់ ។បេ។ ការមិនវង្វេង ការពិចារណាធម៌ ការយល់ត្រូវណា ចំពោះអាយតនៈទាំងនោះ នេះហៅថា សេចក្ដីឈ្លាសក្នុងអាយតនៈ ។ បណ្ដាធម៌ទាំងនោះ សេចក្ដីឈ្លាសក្នុងបដិច្ចសមុប្បាទ តើដូចម្ដេច ។ សង្ខារកើតឡើងព្រោះវិជ្ជាជាបច្ច័យ វិញ្ញាណកើតឡើងព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ នាមរូបកើតឡើងព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ សឡាយតនៈកើតឡើងព្រោះនាមរូបជាបច្ច័យ ផស្សៈកើតឡើងព្រោះសឡាយតនៈជាបច្ច័យ វេទនាកើតឡើងព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ តណ្ហាកើតឡើងព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ ឧបាទានកើតឡើងព្រោះតណ្ហាជាបច្ច័យ ភពកើតឡើងព្រោះឧបាទានជាបច្ច័យ ជាតិកើតឡើងព្រោះភពជាបច្ច័យ ជរាមរណៈកើតឡើងព្រោះជាតិជាបច្ច័យ សេចក្ដីសោក ខ្សឹកខ្សួល ទុក្ខ ទោមនស្ស និងសេចក្ដីចង្អៀតចង្អល់ចិត្តក៏កើតឡើងព្រម ការកើតឡើងនៃកងទុក្ខទាំងអស់នុ៎ះ រមែងមានដោយអាការយ៉ាងនេះ ការដឹងច្បាស់ ការយល់ច្បាស់ ។បេ។ ការមិនវង្វេង ការពិចារណាធម៌ ការ

យល់ត្រូវណា ចំពោះបដិច្ចសមុប្បាទធម៌នោះ នេះហៅថា សេចក្ដីឈ្លាសក្នុងបដិច្ចសមុប្បាទ ។

[៣៥៨] បណ្ដាធម៌ទាំងនោះ សេចក្ដីឈ្លាសក្នុងឋានៈ (ហេតុ) តើដូចម្ដេច ។ ពួកធម៌ណាៗ ជាហេតុ ជាបច្ច័យនៃពួកធម៌ណាៗ ពួកធម៌នោះៗ ឈ្មោះឋានៈ ព្រោះអាស្រ័យនូវហេតុប្បច្ច័យនោះៗ ការដឹងច្បាស់ ការយល់ច្បាស់ ។បេ។ ការមិនវង្វេង ការពិចារណាធម៌ ការយល់ត្រូវណា ចំពោះធម៌ទាំងនោះ នេះហៅថា សេចក្ដីឈ្លាសក្នុងឋានៈ ។ បណ្ដាធម៌ទាំងនោះ សេចក្ដីឈ្លាសក្នុងអដ្ឋានៈ (មិនមែនជាហេតុ) តើដូចម្ដេច ។ ពួកធម៌ណាៗ មិនមែនជាហេតុ មិនមែនជាបច្ច័យនៃពួកធម៌ណាៗ ពួកធម៌នោះៗ ឈ្មោះថាអដ្ឋានៈ ព្រោះអាស្រ័យនូវហេតុប្បច្ច័យនោះៗ ការដឹងច្បាស់ ការយល់ច្បាស់ ។បេ។ ការមិនវង្វេង ការពិចារណាធម៌ ការយល់ត្រូវណា ចំពោះធម៌ទាំងនោះ នេះហៅថា សេចក្ដីឈ្លាសក្នុងអដ្ឋានៈ ។

[៣៥៩] បណ្ដាធម៌ទាំងនោះ ភាពត្រង់ តើដូចម្ដេច ។ ភាពនៃអាការត្រង់ ការមិនធ្មេងធ្មៃ ការមិនវៀចវេរ ការមិនកោងកាចណា នេះហៅថា ភាពត្រង់ ។ បណ្ដាធម៌ទាំងនោះ ភាពទន់ភ្លន់ តើដូចម្ដេច ។ ភាពនៃអាការទន់ភ្លន់ ដំណើរទន់ភ្លន់ ការមិនរឹងរូស ការមិនក្រអឺតក្រអោង ការមានចិត្តរាបទាបណា នេះហៅថា ភាពទន់ភ្លន់ ។

[៣៦០] បណ្ដាធម៌ទាំងនោះ សេចក្ដីអត់សង្កត់ តើដូចម្ដេច ។ សេចក្ដីអត់ធន់ ភាពអត់ធ្មត់ ការអត់សង្កត់ ភាពមិនកាច មិនព្រហើន ភាពនៃចិត្ត

រិកភាយណា នេះហៅថា សេចក្តីអត់សង្កត់ ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ សេចក្តីស្ងួត តើដូចម្តេច ។ ការមិនប្រព្រឹត្តល្មើសកាយ ការមិនប្រព្រឹត្តល្មើសវាចា ការមិនប្រព្រឹត្តល្មើសកាយ និងវាចាណា នេះហៅថា សេចក្តីស្ងួត ។ សូម្បីការសង្រួមក្នុងសីលទាំងអស់ ក៏ហៅថា សេចក្តីស្ងួតដែរ ។

[៣៦១] បណ្តាធម៌ទាំងនោះ សេចក្តីរាក់ទាក់ តើដូចម្តេច ។ វាចាណា ជាវាចាពកកន្ទួល ពុកស្អុយ វាចាមិនជាទីពេញចិត្តអ្នកដទៃ វាចាជាលវ៉ាលដល់អ្នកដទៃ ជាសម្ពីជិតការក្រោធ មិនប្រព្រឹត្តទៅដើម្បីសមាធិ បុគ្គលក៏លះបង់នូវវាចាបែបនោះចេញ វាចាណា មិនជាទោស ជាវាចាសុខដល់ត្រចៀក ជាទីស្រឡាញ់ ជាទីពេញចិត្ត ជាវាចានៃអ្នកក្រុង ជាទីត្រេកអរនៃជនច្រើន ជាទីពេញចិត្តនៃជនច្រើន បុគ្គលក៏ជាអ្នកនិយាយចំពោះវាចាបែបនោះ បានដល់ការពោលពាក្យពីរោះ ការពោលពាក្យផ្អូរផង់ ការពោលពាក្យមិនទ្រគោះ នេះហៅថា សេចក្តីរាក់ទាក់ ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ ការទទួលរាក់ទាក់ តើដូចម្តេច ។ ការទទួលរាក់ទាក់ មាន ២ យ៉ាង គឺការទទួលរាក់ទាក់ដោយអាមិស ១ ការទទួលរាក់ទាក់ដោយធម៌ ១ បុគ្គលខ្លះក្នុងលោកនេះ ជាអ្នកទទួលរាក់ទាក់ ដោយការទទួលរាក់ទាក់ ដោយអាមិស ឬដោយការទទួលរាក់ទាក់ដោយធម៌ នេះហៅថា ការទទួលរាក់ទាក់ ។

[៣៦២] បណ្តាធម៌ទាំងនោះ ការមិនរក្សាទ្វារក្នុងឥន្ទ្រិយ តើដូចម្តេច ។ បុគ្គលខ្លះ ក្នុងលោកនេះ ឃើញរូបដោយចក្ខុហើយ ជាអ្នកកាន់យកនូវនិមិត្ត កាន់យកនូវអនុព្យញ្ជនៈ អភិជ្ឈា និងទោមនស្ស ជាអកុសលធម៌ដ៏លាមក

គប្បីគ្របសង្កត់ នូវបុគ្គលដែលមិនសង្រួមចក្ខុន្ទ្រិយនុ៎ះ ព្រោះហេតុមិនសង្រួមនូវចក្ខុន្ទ្រិយណា ក៏មិនប្រតិបត្តិដើម្បីសង្រួម នូវចក្ខុន្ទ្រិយនោះ មិនរក្សានូវចក្ខុន្ទ្រិយ មិនដល់នូវការសង្រួមក្នុងចក្ខុន្ទ្រិយ ឮសំឡេងដោយត្រចៀក ។បេ។ ធុំក្លិនដោយច្រមុះ ។បេ។ លិទ្ធភ្លក្សដោយអណ្តាត ។បេ។ ពាល់ត្រូវផោដ្ឋព្វៈដោយកាយ ។បេ។ ដឹងច្បាស់ធម្មារម្មណ៍ដោយចិត្តហើយ ជាអ្នកកាន់យកនូវនិមិត្ត កាន់យកនូវអនុព្យញ្ជនៈ អភិជ្ឈា និងទោមនស្ស ជាអកុសលធម៌ដ៏លាមក គប្បីគ្របសង្កត់នូវបុគ្គលដែលមិនសង្រួមមនិន្ទ្រិយនុ៎ះ ព្រោះហេតុមិនសង្រួមនូវមនិន្ទ្រិយណា ក៏មិនប្រតិបត្តិដើម្បីសង្រួមនូវមនិន្ទ្រិយនុ៎ះ មិនរក្សានូវមនិន្ទ្រិយ មិនដល់នូវការសង្រួមក្នុងមនិន្ទ្រិយ និងសេចក្តីមិនគ្រប់គ្រង អាការមិនគ្រប់គ្រង ការមិនរក្សា ការមិនសង្រួមនូវឥន្ទ្រិយទាំង ៦ នេះណា នេះហៅថា ការមិនរក្សាទ្វារក្នុងឥន្ទ្រិយ ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ ការមិនដឹងប្រមាណក្នុងភោជន តើដូចម្តេច ។ បុគ្គលខ្លះ ក្នុងលោកនេះ មិនបានពិចារណា ដោយឧបាយប្រាជ្ញា ហើយបរិភោគអាហារ ដើម្បីលេង ដើម្បីស្រវឹង ដើម្បីប្រដាប់ ដើម្បីស្អិតស្អាង សេចក្តីមិនសន្តោស ការមិនដឹងប្រមាណ ការមិនពិចារណាក្នុងភោជននោះណា នេះហៅថា ការមិនដឹងប្រមាណក្នុងភោជន ។

[៣៦៣] បណ្តាធម៌ទាំងនោះ ការរក្សាទ្វារក្នុងឥន្ទ្រិយ តើដូចម្តេច ។ បុគ្គលខ្លះ ក្នុងលោកនេះ ឃើញរូបដោយចក្ខុហើយ ជាអ្នកមិនកាន់យកនូវនិមិត្ត មិនកាន់យកនូវអនុព្យញ្ជនៈ អភិជ្ឈា និងទោមនស្ស ជាអកុសលធម៌ដ៏

លាមក គប្បីគ្របសង្កត់នូវបុគ្គល ដែលមិនសង្រួមចក្ខុន្ទ្រិយនុ៎ះ ព្រោះហេតុមិនសង្រួម នូវចក្ខុន្ទ្រិយណា ក៏ប្រតិបត្តិដើម្បីសង្រួមនូវចក្ខុន្ទ្រិយនោះ រក្សានូវចក្ខុន្ទ្រិយ ដល់នូវការសង្រួមក្នុងចក្ខុន្ទ្រិយ ឮសំឡេងដោយត្រចៀក ។បេ។ ធុំក្លិនដោយច្រមុះ ។បេ។ លិទ្ធភ្លក្សដោយអណ្ដាត ។បេ។ ពាល់ត្រូវផោដ្ឋព្វៈដោយកាយ ។បេ។ ដឹងធម្មារម្មណ៍ដោយចិត្តហើយ ជាអ្នកមិនកាន់យកនូវនិមិត្ត មិនកាន់យកនូវអនុព្យញ្ជនៈ អភិជ្ឈា និងទោមនស្ស ជាអកុសលធម៌ដ៏លាមក គប្បីគ្របសង្កត់នូវបុគ្គលដែលមិនសង្រួមមនិន្ទ្រិយនុ៎ះ ព្រោះហេតុមិនសង្រួម នូវមនិន្ទ្រិយណា ក៏ប្រតិបត្តិដើម្បីសង្រួម នូវមនិន្ទ្រិយនោះ រក្សានូវមនិន្ទ្រិយ ដល់នូវការសង្រួមក្នុងមនិន្ទ្រិយ និងសេចក្ដីគ្រប់គ្រង អាការគ្រប់គ្រង ការរក្សា ការសង្រួមនូវឥន្ទ្រិយទាំង ៦ នេះណា នេះហៅថា ការរក្សាទ្វារក្នុងឥន្ទ្រិយ ។ បណ្ដាធម៌ទាំងនោះ ការដឹងប្រមាណក្នុងភោជន តើដូចម្ដេច ។ បុគ្គលខ្លះ ក្នុងលោកនេះ ពិចារណាដោយឧបាយប្រាជ្ញាហើយ ទើបបរិភោគនូវអាហារ មិនមែនដើម្បីលេង មិនមែនដើម្បីស្រវឹង មិនមែនដើម្បីប្រដាប់ មិនមែនដើម្បីស្អិតស្អាង គឺបរិភោគដើម្បីតាំងនៅនៃកាយនេះ ដើម្បីញ៉ាំងអត្តភាពឲ្យប្រព្រឹត្តទៅ ដើម្បីកម្ចាត់បង់នូវសេចក្ដីលំបាក ដើម្បីអនុគ្រោះនូវព្រហ្មចរិយធម៌តែប៉ុណ្ណោះ អាត្មាអញនឹងកម្ចាត់បង់នូវវេទនាចាស់ផង នឹងមិនឲ្យវេទនាថ្មីកើតឡើងបានផង ការប្រព្រឹត្តទៅនៃឥរិយាបថក្ដី ការមិនមានទោសក្ដី ការនៅជាសុខសប្បាយក្ដី នឹងមានដល់អញ សេចក្ដីសន្ដោស ការដឹងប្រមាណ ការពិចារណាដូច្នេះ ក្នុងភោជននោះណា នេះហៅថា ការដឹង

ប្រមាណក្នុងភោជន ។

[៣៦៤] បណ្ដាធម៌ទាំងនោះ ការភ្លេចស្មារតី តើដូចម្ដេច ។ ការគ្មានស្មារតី ការនឹកមិនឃើញ ការភ្លេចស្មារតី ការមិនមានស្មារតី ការមិនរឭក ការមិនបានចាំទុក ការភ្លេចភ្លាំង និងការវង្វេងណា នេះហៅថា ការភ្លេចស្មារតី ។ បណ្ដាធម៌ទាំងនោះ សេចក្ដីមិនដឹងខ្លួន តើដូចម្ដេច ។ ការមិនដឹង ការមិនឃើញ ។បេ។ គន្លឹះ គឺអវិជ្ជា សេចក្ដីវង្វេង ជាអកុសលមូលណា នេះហៅថា សេចក្ដីមិនដឹងខ្លួន ។

[៣៦៥] បណ្ដាធម៌ទាំងនោះ ស្មារតី តើដូចម្ដេច ។ ការមានស្មារតី ការនឹកឃើញ ការនឹករឭក ស្មារតី សេចក្ដីរឭក ការចាំទុក ការមិនភ្លេចភ្លាំង ការមិនវង្វេង សតិ (ការរឭក) ឥន្ទ្រិយ គឺសតិ ពល គឺសតិ ការនឹកត្រូវណា នេះហៅថា ស្មារតី ។ បណ្ដាធម៌ទាំងនោះ សេចក្ដីដឹងខ្លួន តើដូចម្ដេច ។ ប្រាជ្ញា ការដឹងច្បាស់ ។បេ។ ការមិនវង្វេង ការពិចារណាធម៌ ការយល់ត្រូវណា នេះហៅថា សេចក្ដីដឹងខ្លួន ។

[៣៦៦] បណ្ដាធម៌ទាំងនោះ កម្លាំង គឺការពិចារណា តើដូចម្ដេច ។ ប្រាជ្ញា ការដឹងច្បាស់ ។បេ។ ការមិនវង្វេង ការពិចារណាធម៌ ការយល់ត្រូវណា នេះហៅថា កម្លាំង គឺការពិចារណា ។ បណ្ដាធម៌ទាំងនោះ កម្លាំង គឺភាវនា តើដូចម្ដេច ។ ការគប់រក ការអប់រំ ការធ្វើឲ្យច្រើននូវពួកកុសលធម៌ណា នេះហៅថា កម្លាំង គឺភាវនា សូម្បីពោជ្ឈង្គទាំង ៧ ក៏ហៅថា កម្លាំង គឺភាវនាដែរ ។

[៣៦៧] បណ្ដាធម៌ទាំងនោះ សមថៈ (សភាពរម្ងាប់ធម៌ជាសត្រូវ) តើដូចម្ដេច ។ ការស្ថិតនៅនៃចិត្ត ។បេ។ ការតម្កល់ចិត្តត្រូវណា នេះហៅថា សមថៈ ។ បណ្ដាធម៌ទាំងនោះ វិបស្សនា (ធម្មជាតឃើញដោយអាការផ្សេងៗ) តើដូចម្ដេច ។ ប្រាជ្ញា ការដឹងច្បាស់ ។បេ។ ការមិនវង្វេង ការពិចារណា សេចក្ដីយល់ត្រូវណា នេះហៅថា វិបស្សនា ។

[៣៦៨] បណ្ដាធម៌ទាំងនោះ និមិត្ត គឺសមថៈ តើដូចម្ដេច ។ ការស្ថិតនៅនៃចិត្ត ។បេ។ ការតម្កល់ចិត្តត្រូវណា នេះហៅថា និមិត្ត គឺសមថៈ ។ បណ្ដាធម៌ទាំងនោះ និមិត្ត គឺការផ្គងឡើង តើដូចម្ដេច ។ ការប្រារព្ធព្យាយាមប្រកបដោយចិត្ត ។បេ។ ព្យាយាមត្រូវណា នេះហៅថា និមិត្ត គឺការផ្គងឡើង ។

[៣៦៩] បណ្ដាធម៌ទាំងនោះ ការផ្គងឡើង តើដូចម្ដេច ។ ការប្រារព្ធព្យាយាម ប្រកបដោយចិត្ត ។បេ។ ព្យាយាមត្រូវណា នេះហៅថា ការផ្គងឡើង ។ បណ្ដាធម៌ទាំងនោះ ការមិនរាយមាយ តើដូចម្ដេច ។ ការស្ថិតនៅនៃចិត្ត ។បេ។ ការតម្កល់ចិត្តត្រូវណា នេះហៅថា ការមិនរាយមាយ ។

[៣៧០] បណ្ដាធម៌ទាំងនោះ វិបត្តិនៃសីល តើដូចម្ដេច ។ ការប្រព្រឹត្តល្មើសប្រកបដោយកាយ ការប្រព្រឹត្តល្មើសប្រកបដោយវាចា ការប្រព្រឹត្តល្មើសប្រកបដោយកាយ និងវាចាណា នេះហៅថា វិបត្តិនៃសីល សូម្បីទ្រុស្តសីលទាំងអស់ ក៏ហៅថា វិបត្តិនៃសីលដែរ ។ បណ្ដាធម៌ទាំងនោះ វិបត្តិនៃទិដ្ឋិ តើដូចម្ដេច ។ (សេចក្ដីយល់ឃើញ) ថាទានដែលគេឲ្យហើយ មិនមានផល បូជាធំ មិនមានផល បូជាតូច មិនមានផល ផលវិបាកនៃកម្ម

ដែលគេធ្វើល្អ ធ្វើអាក្រក់ មិនមាន លោកនេះ មិនមាន លោកខាងមុខ មិនមាន មាតា មិនមានគុណ បិតា មិនមានគុណ ពួកសត្វជាឱបបាតិកកំណើត មិនមាន ពួកសមណព្រាហ្មណ៍ក្នុងលោក អ្នកប្រព្រឹត្តល្អ ប្រតិបត្តិត្រឹមត្រូវ ដែលធ្វើឲ្យជាក់ច្បាស់នូវលោកនេះ និងលោកខាងមុខ ដោយប្រាជ្ញាដ៏ឧត្តម ដោយខ្លួនឯង ហើយសម្តែងបាន ក៏មិនមាន និងទិដ្ឋិ ដំណើរ គឺទិដ្ឋិ ។បេ។ សេចក្តីប្រកាន់ក្នុងការស្វែងរកខុសណា ដែលមានសភាពបែបនេះ នេះហៅថា វិបត្តិនៃទិដ្ឋិ សូម្បីមិច្ឆាទិដ្ឋិទាំងអស់ ក៏ហៅថា វិបត្តិនៃទិដ្ឋិដែរ ។

[៣៧១] បណ្តាធម៌ទាំងអស់ ការបរិបូណ៌ដោយសីល តើដូចម្តេច ។ ការមិនប្រព្រឹត្តល្មើសប្រកបដោយកាយ ការមិនប្រព្រឹត្តល្មើសប្រកបដោយវាចា ការមិនប្រព្រឹត្តល្មើសប្រកបដោយកាយ និងវាចា នេះហៅថា ការបរិបូណ៌ដោយសីល សូម្បីការសង្រួមក្នុងសីលទាំងអស់ ក៏ហៅថា ការបរិបូណ៌ដោយសីលដែរ ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ ការបរិបូណ៌ដោយទិដ្ឋិ តើដូចម្តេច ។ (សេចក្តីយល់ឃើញ) ថា ទានដែលគេឲ្យហើយមានផល បូជាធំមានផល បូជាតូចមានផល ផលវិបាកនៃកម្មដែលគេធ្វើល្អ និងធ្វើអាក្រក់មាន លោកនេះមាន លោកខាងមុខមាន មាតាមានគុណ បិតាមានគុណ ពួកសត្វជាឱបបាតិកកំណើតមាន ពួកសមណព្រាហ្មណ៍ក្នុងលោក ជាអ្នកប្រព្រឹត្តល្អ ប្រតិបត្តិត្រឹមត្រូវ ដែលធ្វើឲ្យជាក់ច្បាស់នូវលោកនេះ និងលោកខាងមុខ ដោយប្រាជ្ញាដ៏ឧត្តមដោយខ្លួនឯង ហើយសម្តែងបានមាន និងប្រាជ្ញា ការដឹងច្បាស់ ។បេ។ សេចក្តីមិនវង្វេងការពិចារណាធម៌ សេចក្តីយល់ត្រូវណា ដែលមានសភាពបែបនេះ នេះហៅ

ថា ការបរិបូណ៌ដោយទិដ្ឋិ សូម្បីសម្មាទិដ្ឋិទាំងអស់ ក៏ហៅថា ការបរិបូណ៌ដោយទិដ្ឋិដែរ ។

[៣៧២] បណ្តាធម៌ទាំងនោះ ការបរិសុទ្ធនៃសីល តើដូចម្តេច ។ ការមិនប្រព្រឹត្តល្មើសប្រកបដោយកាយ ការមិនប្រព្រឹត្តល្មើសប្រកបដោយវាចា ការមិនប្រព្រឹត្តល្មើសប្រកបដោយកាយ និងវាចា នេះហៅថា ការបរិសុទ្ធនៃសីល សូម្បីការសង្រួមក្នុងសីលទាំងអស់ ក៏ហៅថា ការបរិសុទ្ធនៃសីលដែរ ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ ការបរិសុទ្ធនៃទិដ្ឋិ តើដូម្តេច ។ កម្មស្សកតញ្ញាណ (ការដឹងច្បាស់កម្មជារបស់ខ្លួន) សច្ចានុលោមិកញ្ញាណ (ការដឹងច្បាស់អនុលោមតាមសច្ចៈ ៤) ការដឹងច្បាស់ របស់បុគ្គលអ្នកព្រមព្រៀងដោយមគ្គ ការដឹងច្បាស់ របស់បុគ្គលអ្នកព្រមព្រៀងដោយផល (នេះហៅថា ការបរិសុទ្ធនៃទិដ្ឋិ) ។

[៣៧៣] ពាក្យថា ការបរិសុទ្ធនៃទិដ្ឋិ បានដល់ប្រាជ្ញា ការដឹងច្បាស់ ។បេ។ សេចក្តីមិនវង្វេង ការពិចារណាធម៌ ការឃើញត្រូវ ។ ពាក្យថា សេចក្តីព្យាយាមនៃបុគ្គល ដែលមានទិដ្ឋិសមគួរ បានដល់សេចក្តីប្រារព្ធព្យាយាមប្រកបដោយចិត្ត ។បេ។ ការព្យាយាមត្រូវ ។

[៣៧៤] ពាក្យថា សង្វេគ បានដល់ជាតិភ័យ ជរាភ័យ ព្យាធិភ័យ មរណភ័យ ។ ពាក្យថា ទីដែលគួរសង្វេគ បានដល់ ជាតិ ជរា ព្យាធិ មរណៈ ។ ពាក្យថា សេចក្តីព្យាយាមដោយឧបាយប្រាជ្ញា នៃបុគ្គលដែលមានសង្វេគ សេចក្តីថា ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ញុំាងសេចក្តីប៉ុនប៉ងឲ្យកើត ប្រឹង

ប្រែង ប្រារព្ធព្យាយាម ផ្គងចិត្តទុក តាំងព្យាយាម ដើម្បីញុំាងអកុសលធម៌ដ៏លាមក ដែលមិនទាន់កើត មិនឲ្យកើត ញុំាងសេចក្តីប៉ុនប៉ងឲ្យកើត ប្រឹងប្រែងប្រារព្ធព្យាយាម ផ្គងចិត្តទុក តាំងព្យាយាម ដើម្បីលះបង់អកុសលធម៌ដ៏លាមកដែលកើតហើយ ញុំាងសេចក្តីប៉ុនប៉ងឲ្យកើត ប្រឹងប្រែង ប្រារព្ធព្យាយាម ផ្គងចិត្តទុក តាំងព្យាយាម ដើម្បីញុំាងកុសលធម៌ដែលមិនទាន់កើត ឲ្យកើតឡើង ញុំាងសេចក្តីប៉ុនប៉ងឲ្យកើត ប្រឹងប្រែង ប្រារព្ធព្យាយាម ផ្គងចិត្តទុក តាំងព្យាយាម ដើម្បីស្ថិតនៅ ដើម្បីមិនវិនាស ដើម្បីចម្រើនក្រៃលែង ដើម្បីធំទូលាយ ដើម្បីចម្រើន ដើម្បីបរិបូណ៌ឡើងនៃកុសលធម៌ដែលកើតហើយ ។

[៣៧៥] ពាក្យថា សេចក្តីមិនសន្តោសក្នុងកុសលធម៌ បានដល់សេចក្តីប្រាថ្នាក្រៃលែង នៃបុគ្គលអ្នកមិនត្រេកអរក្នុងការចម្រើន នូវកុសលធម៌ ។ ពាក្យថា សេចក្តីមិនបន្ធូបន្ថយក្នុងព្យាយាម បានដល់ ការធ្វើដោយគោរព ការធ្វើរឿយៗ ការធ្វើមិនឈប់ ការប្រព្រឹត្តមិនរួញរា ការមិនដាក់ចោលនូវសេចក្តីប៉ុនប៉ង ការមិនដាក់ចោលនូវធុរៈ ការសេព ការអប់រំ ការឲ្យរឿយៗ ក្នុងការចម្រើននូវកុសលធម៌ ។

[៣៧៦] ពាក្យថា វិជ្ជា បានដល់ វិជ្ជា ៣ គឺបុព្វេនិវាសានុស្សតិញ្ញាណវិជ្ជា ១ សត្តានំចុតូបបាតញ្ញាណវិជ្ជា ១ អាសវក្ខយញ្ញាណវិជ្ជា ១ ។ ពាក្យថា វិមុត្តិ បានដល់ វិមុត្តិ ២ គឺការរួចស្រឡះនៃចិត្ត ១ ព្រះនិព្វាន ១ ។

[៣៧៧] ពាក្យថា សេចក្តីដឹងក្នុងធម៌ ជាគ្រឿងអស់ទៅនៃកិលេស បានដល់ សេចក្តីដឹងនៃបុគ្គលដែលព្រមព្រៀងដោយមគ្គ ។ ពាក្យថា សេចក្តីដឹងក្នុងធម៌ ដែលធ្វើកិលេសមិនឲ្យកើតឡើងទៀត បានដល់ សេចក្តីដឹងនៃបុគ្គលដែលព្រមព្រៀងដោយផល ។

និក្ខេបកណ្ឌ ចប់

អដ្ឋកថា

សុត្តន្តិកទុកនិក្ខេប

[៣៣៦-៣៧៧] បទទាំងឡាយ ក្នុងសុត្តន្តិកទុកៈ ដោយច្រើនមានអត្ថងាយយល់ហើយ ព្រោះខ្ញុំបានចែកសម្តែងដោយអត្ថ ក្នុងមាតិកាកថាហើយ ព្រោះនិទ្ទេសបទនៃសុត្តន្តិកទុកៈទាំងនោះយល់ងាយ ដោយន័យដែលធ្លាប់ពោលមកហើយនុ៎ះឯង ។ តែក្នុងទីនេះ ខ្ញុំនឹងសម្តែងត្រឹមតែអត្ថដែលផ្សេងគ្នាដូចតទៅ

គប្បីជ្រាបវិនិច្ឆ័យក្នុងវិជ្ជូបមទុកៈមុន បានឮថា បុរសដែលមានចក្ខុដើរតាមផ្លូវក្នុងវេលាយប់ មានមេឃងងឹត ផ្លូវរមែងមិនប្រាកដដល់បុរសនោះ ព្រោះងងឹត ផ្លេកបន្ទោរភ្លឺហើយ កម្ចាត់ងងឹតទៅ ពេលនោះ ផ្លូវក៏ប្រាកដដល់បុរសនោះ ព្រោះប្រាសចាកងងឹត ។ ទើបបុរសនោះ ដើរតាមផ្លូវតទៅ សូម្បីគ្រាទីពីរ ងងឹតក៏រមែងគ្របដណ្តប់ទៀត ទើបផ្លូវមិនប្រាកដ ផ្លេកបន្ទោរភ្លឺហើយ កម្ចាត់ងងឹតនោះ កាលប្រាសចាកងងឹតហើយ ផ្លូវក៏បានប្រាកដ ។ ទើបបុរសនោះ ដើរទៅតាមផ្លូវក្នុងលើកទីបីតទៅ ងងឹតបានគ្របដណ្តប់ហើយ ផ្លូវក៏មិនប្រាកដ ។ ផ្លេកបន្ទោរជាលឡើងហើយ ក៏កម្ចាត់ងងឹតទៅ ។

បណ្តាសេចក្តីឧបមាទាំងនោះ ការផ្តើមវិបស្សនារបស់អរិយសាវក ដើម្បីប្រយោជន៍បន្ទុះនូវសោតាបត្តិមគ្គ ដូចការដើរតាមផ្លូវងងឹតរបស់បុរស ដែលមានចក្ខុ ។ ងងឹតដែលបិទបាំងសច្ចៈ ដូចវេលាដែលផ្លូវមិនប្រាកដក្នុងងងឹត ។ វេលាដែលពន្លឺ គឺសោតាបត្តិមគ្គកើតឡើងកម្ចាត់ងងឹតបិទបាំងសច្ចៈ ដូចវេលាដែលផ្លេកបន្ទោរជាលប្រវាត់ឡើង កម្ចាត់ងងឹត ។ វេលាដែលសច្ចៈ ៤ ប្រាកដ

ដល់សោតាបត្តិមគ្គ ដូចវេលាដែលផ្លូវប្រាកដ ក្នុងការប្រាសចាកងងឹត ។ ការប្រាកដរបស់ផ្លូវ គឺការប្រាកដរបស់សច្ចៈ ៤ ដល់បុគ្គលដែលដល់ព្រមដោយមគ្គនោះឯង ។

ការផ្ដើមវិបស្សនាដើម្បីសម្រេចសកទាគាមិមគ្គ ដូចការដើរផ្លូវតទៅក្នុងលើកទីពីរ ។ ងងឹតដែលបិទបាំងសច្ចៈ ដូចវេលាដែលផ្លូវមិនប្រាកដក្នុងងងឹត ។ វេលាដែលពន្លឺ គឺសកទាគាមិមគ្គកើតឡើង កម្ចាត់ងងឹតដែលបិទបាំងសច្ចៈ ដូចវេលាដែលផ្ទេកបន្ទោរដាលប្រវាត់ឡើងគ្រាទីពីរ កម្ចាត់ងងឹត វេលាដែលសច្ចៈ ៤ ប្រាកដដល់សកទាគាមិមគ្គ ដូចវេលាដែលផ្លូវប្រាកដ ក្នុងការប្រាសចាកងងឹត ។ ការប្រាកដរបស់ផ្លូវ គឺការប្រាកដនៃសច្ចៈ ៤ ដល់បុគ្គលដែលដល់ព្រមដោយមគ្គនុ៎ះឯង ។ ការផ្ដើមវិបស្សនា ដើម្បីសម្រេចអនាគាមិមគ្គ ដូចបុគ្គលដើរតាមផ្លូវតទៅក្នុងគ្រាទីបី ។ ងងឹតដែលបិទបាំងសច្ចៈ ដូចវេលាដែលផ្លូវមិនប្រាកដក្នុងវេលាងងឹត ។ វេលាដែលពន្លឺគឺអនាគាមិមគ្គកើតឡើង កម្ចាត់ងងឹត បិទបាំងសច្ចៈ ដូចវេលាដែលផ្ទេកបន្ទោរដាលប្រវាត់ឡើងក្នុងគ្រាទីបី កម្ចាត់ងងឹត ។ វេលាដែលសច្ចៈ ៤ ប្រាកដដល់អនាគាមិមគ្គ ដូចវេលាដែលផ្លូវប្រាកដក្នុងវេលាប្រាសចាកងងឹត ។ ការប្រាកដរបស់ផ្លូវ ក៏គឺការប្រាកដរបស់សច្ចៈ ៤ ដល់បុគ្គលដែលដល់ព្រមដោយមគ្គនុ៎ះឯង ។

ម្យ៉ាងទៀត ផ្ទាំងថ្ម ឬកែវមណី ដែលឈ្មោះថា មិនបែកទៅដោយវជិរៈ (រន្ទះ) រមែងមិនមាន វជិរៈធ្លាក់ទៅក្នុងទីណា ទីនោះ រមែងជាការ

ដែលត្រូវកម្ចាត់ហើយនោះឯង កាលបាញ់ទៅ រមែងបាញ់មិនឲ្យមានអ្វីនៅសេសសល់ ដែលឈ្មោះថា ផ្លូវដែលវជិរៈឆ្លងកាត់ហើយ នឹងមិនប្រព្រឹត្តទៅតាមប្រក្រតីទៀត ឈ្មោះថា កិលេសដែលមិនត្រូវអរហត្តមគ្គប្រហារហើយ រមែងមិនមានយ៉ាងនោះដូចគ្នា ។ សូម្បីអរហត្តមគ្គក៏ដូចវនេះ រមែងកម្ចាត់កិលេសទាំងអស់ គឺកាលធ្វើកិលេសឲ្យអស់ទៅ រមែងឲ្យអស់ទៅដោយមិនសេសសល់ ។ ឈ្មោះថា ការត្រឡប់មកកើតទៀតនៃកិលេស ដែលត្រូវអរហត្តមគ្គប្រហារហើយ រមែងមិនមាន ដូចផ្លូវដែលវនេះឆ្លងកាត់ហើយ មិនមានការប្រព្រឹត្តទៅតាមប្រក្រតីទៀត ។

គប្បីជ្រាបវិនិច្ឆ័យក្នុងនិទ្ទេសពាលទុកៈដូចតទៅ

អហិរិកៈ និងអនោត្តប្បៈ ប្រាកដហើយក្នុងពាលជនទាំងឡាយ ។ មួយទៀត អហិរិកៈ និងអនោត្តប្បៈទាំងនោះ នៅជាមូលនៃពាលធម៌ដ៏សេស ដ្បិតថា ជនដែលមិនមានហិរិ មិនមានឱត្តប្បៈ ឈ្មោះថា មិនធ្វើអកុសលណាមួយ រមែងមិនមាន ព្រោះហេតុនោះ ទើបធម៌ទាំង ២ នេះ ទ្រង់ត្រាស់ញែកមុននោះឯង ។ សូម្បីក្នុងធម៌ដែលមានចំណែកស (សុក្កធម៌) ក៏មានន័យនេះឯង ។ ក្នុងកណ្ហទុកៈ (ធម៌ខ្មៅ) ក៏ដូចគ្នា ។

គប្បីជ្រាបវិនិច្ឆ័យក្នុងនិទ្ទេសនៃតបនីយទុកៈដូចតទៅ

បណ្ឌិតគប្បីជ្រាបពួកធម៌ដុតកម្តៅ ព្រោះហេតុដែលធ្វើ និងព្រោះហេតុដែលមិនធ្វើ ។ ពិតហើយ កាយទុច្ចរិតជាដើម រមែងឲ្យក្តៅក្រហាយ ព្រោះហេតុដែលធ្វើកាយសុចរិតជាដើម រមែងឲ្យក្តៅក្រហាយ ព្រោះហេតុដែល

មិនធ្វើ ។ ពិតហើយ បុគ្គលរមែងក្តៅក្រហាយថា កាយទុច្ចរិតអញធ្វើហើយ និងរមែងក្តៅក្រហាយថា កាយសុចរិតអញមិនទាន់បានធ្វើ រមែងក្តៅក្រហាយថា វចីទុច្ចរិតអញធ្វើហើយ ។បេ។ រមែងក្តៅក្រហាយថា មនោសុចរិត អញមិនទាន់បានធ្វើ ។ សូម្បីក្នុងអតបនីយធម៌ (ពួកធម៌មិនដុតកម្តៅ) ក៏មានន័យនេះឯង ។

ពិតហើយ បុគ្គលដែលធ្វើសេចក្តីល្អ រមែងមិនក្តៅក្រហាយ ដោយគិតថា កាយសុចរិតអញធ្វើហើយ រមែងមិនក្តៅក្រហាយ ដោយគិតថា កាយទុច្ចរិតអញមិនបានធ្វើ រមែងមិនក្តៅក្រហាយ ដោយគិតថា វចីសុចរិតអញធ្វើហើយ ។បេ។ មិនក្តៅក្រហាយ ដោយគិតថា មនោទុច្ចរិតអញមិនបានធ្វើ ដូច្នេះ ។

គប្បីជ្រាបវិនិច្ឆ័យក្នុងនិទ្ទេសនៃអធិវចនទុកៈដូចតទៅ

បទថា **យា តេសំ តេសំ ធម្មានំ** បានដល់ ទ្រង់រួបរួមយកធម៌ទាំងអស់ ។ ដែលឈ្មោះថា **សង្ខា** (ការរាប់) ព្រោះដែលគេប្រាប់ គឺដែលគេសន្ទនាគ្នា រមែងសន្ទនាគ្នាយ៉ាងដូចម្តេច រមែងសន្ទនាគ្នាដោយអាការច្រើនប្រការយ៉ាងនេះថា យើង របស់យើង ជនដទៃ របស់ជនដទៃ ថាជាសត្វ ជាភាវៈ ជាបុរស ជាបុគ្គល ជានរៈ ជាមាណព ថាឈ្មោះ **តិស្សៈ** ថាឈ្មោះ **ទត្តៈ** គ្រែ តាំង ពូក ខ្នើយ វិហារ បរិវេណ ទ្វារ បង្អួច ដូច្នេះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបឈ្មោះថា **សង្ខា** ។

ដែលឈ្មោះថា **សមញ្ញា** (ការដឹងដោយប្រពៃ) ព្រោះអត្ថថា ដឹងដោយប្រពៃ ។ ដឹងដោយប្រពៃដូចម្តេច ដឹងដោយប្រពៃថា យើង របស់

យើង ។បេ។ ទ្វារ បង្អួច ព្រោះហេតុនោះ ទើបឈ្មោះថា **សមញ្ញា** ។ ដែលឈ្មោះថា **បញ្ញត្តិ** ព្រោះអត្ថថា ដែលគេរមែងតែងតាំង ។ ដែលឈ្មោះថា **វោហារោ** ព្រោះអត្ថថា ដែលគេរមែងហៅ រមែងហៅយ៉ាងដូចម្តេច រមែងហៅថា យើង របស់យើង ។បេ។ ទ្វារ បង្អួច ព្រោះហេតុនោះ ទើបឈ្មោះថា **វោហារោ** ។

បទថា **នាមំ** បានដល់ នាម ៤ យ៉ាង គឺសាមញ្ញនាម ឈ្មោះទូទៅ ១ គុណនាម ឈ្មោះដោយគុណ ១ កិត្តិមនាម ឈ្មោះដោយការលើកសរសើរ ១ ឱបបាតិកនាម ឈ្មោះតាមដែលកើតឡើង ១ ។

បណ្តានាម ៤ យ៉ាងនោះ នាមរបស់ព្រះរាជាថា **មហាសម្មត** ដែលព្រះមានព្រះភាគទ្រង់សំដៅដល់ ត្រាស់ (ទីឃនិកាយ បាដិកវគ្គ) ថា ម្នាលវាសេដ្ឋៈ សត្វនោះ មហាជនសន្មតហើយ ព្រោះហេតុនោះឯង ទើបអក្ខរៈជាដំបូងក៏កើតឡើងថា មហាសន្មត ដូច្នេះ ឈ្មោះថា សាមញ្ញនាម ព្រោះមហាជន ក្នុងសម័យបឋមកប្បប្រជុំគ្នាតាំងឡើង ។ នាមដែលមកហើយដោយគុណយ៉ាងនេះថា ព្រះធម្មកថិក អ្នកទ្រទ្រង់បង្សុកូលចីវរ ព្រះវិនយធរ អ្នកទ្រទ្រង់ព្រះត្រៃបិដក អ្នកមានសទ្ធា អ្នកជ្រះថ្លាហើយ ដូច្នេះ ឈ្មោះថា **គុណនាម** ។

សូម្បីព្រះនាមរបស់ព្រះតថាគត មានច្រើនរយជាដើមថា **ភគវា អរហំ សម្មាសម្ពុទ្ធោ** ដូច្នេះ ក៏ឈ្មោះថា **គុណនាម** ដូចគ្នា ព្រោះហេតុនោះ ទើបបោរាណាចារ្យពោលថា

ព្រះពុទ្ធទ្រង់ស្វែងរកនូវគុណដ៏ធំ មានព្រះនាមដោយព្រះគុណរបស់ព្រះអង្គរាប់មិនអស់ បណ្ឌិតគប្បីលើកយកព្រះនាមដោយព្រះគុណឡើងមកសម្តែង សូម្បីរាប់ពាន់ព្រះនាម ដូច្នេះ ។

ចំណែកពួកញាតិទាំងឡាយដែលតាំងនៅក្នុងទីជិត ធ្វើសក្ការៈដល់ព្រះទក្ខិណេយ្យបុគ្គលទាំងឡាយ ក្នុងថ្ងៃដាក់ឈ្មោះរបស់ទារកដែលកើតមក នាំគ្នាគិតកំណត់ហើយ ធ្វើការដាក់ឈ្មោះថា ទារកនេះ ឈ្មោះនោះ នាមនេះ ឈ្មោះថា **កិត្តិមនាម** ។ មួយទៀត បញ្ញត្តិដំបូង រមែងធ្លាក់មកដល់បញ្ញត្តិក្រោយ វោហារដំបូង រមែងធ្លាក់មកដល់វោហារក្រោយ ដូចព្រះចន្ទ្រ សូម្បីក្នុងកប្បមុន ឈ្មោះថា ព្រះចន្ទ្រ សូម្បីក្នុងបច្ចុប្បន្ន ក៏ហៅថា ព្រះចន្ទ្រដូចគ្នា ព្រះអាទិត្យ សមុទ្រ បឋវី បព៌ត ក្នុងអតីត ឈ្មោះថា បព៌ត សូម្បីក្នុងបច្ចុប្បន្ន ក៏ហៅថា បព៌តនុ៎ះឯង នាមនេះឈ្មោះថា **ឱបចាតិកនាម** ។ នាមសូម្បីទាំង ៤ យ៉ាងនេះ ក៏ជានាមដូចគ្នាតែមួយនុ៎ះឯង ។

បទថា **នាមកម្មំ** គឺការឲ្យឈ្មោះ ។ បទថា **នាមធេយ្យំ** គឺការកំណត់ឈ្មោះ ។ បទថា **និរុត្តិ** បានដល់ ការហៅឈ្មោះ ។ បទថា **ព្យញ្ជនំ** បានដល់ ការប្រកាសឈ្មោះ ព្រោះការប្រើឈ្មោះនេះ រមែងធ្វើសេចក្តីសម្គាល់ឲ្យប្រាកដ ហេតុនោះ ទើបត្រាស់យ៉ាងនោះ ។ បទថា **អភិលាបោ** បានដល់ការពោលដល់ឈ្មោះនុ៎ះឯង ។

បទថា **សព្វេវ ធម្មា អធិវចនបថា** បានដល់ ឈ្មោះថា ធម៌ដែលមិនជាផ្លូវនៃធម៌ជាឈ្មោះ រមែងមិនមាន ធម៌មួយរមែងរួមចុះក្នុងធម៌ទាំងអស់ ធម៌

ទាំងអស់ ក៏ប្រជុំចុះក្នុងធម៌មួយ សេចក្ដីនេះ តើដូចម្ដេច គឺថា នាមប្បញ្ញត្តិនេះជាធម៌មួយ ធម៌មួយនោះ រមែងសង្គ្រោះចូលក្នុងធម៌ដែលប្រព្រឹត្តទៅក្នុងភូមិ ៤ ទាំងអស់ គឺសត្តក្ដី សង្ខារក្ដី ឈ្មោះថា ផុតចាកឈ្មោះ មិនមាន ។

សូម្បីដើមឈើក្នុងព្រៃ និងភ្នំជាដើម ក៏នៅជាភារៈ (ពាក្យនិយាយ) របស់អ្នកជនបទ ព្រោះថា អ្នកជនបទទាំងនោះ ត្រូវគេសួរថា ដើមឈើនេះឈ្មោះអ្វី ក៏នឹងប្រាប់ឈ្មោះដែលខ្លួនស្គាល់ថា ដើមឈើនោះជាដើមគគីរ ដូច្នេះ ពួកគេមិនស្គាល់ឈ្មោះដើមឈើណា ក៏នឹងនិយាយថា ដើមឈើនោះ មិនមានឈ្មោះ ដូច្នេះ សូម្បីពាក្យថា ដើមឈើមិនមានឈ្មោះនោះ ក៏ជានាមធេយ្យ (ការដាក់ឈ្មោះ) របស់ដើមឈើនោះនុ៎ះឯង ។ សូម្បីត្រី និងអណ្ដើកជាដើមក្នុងសមុទ្រ ក៏មានន័យនេះដូចគ្នា ។ ទុកៈពីរក្រៅនេះ (គឺនិរុត្តិទុកៈ និងបញ្ញត្តិទុកៈ) ក៏មានន័យដូចទុកៈនេះឯង ។

គប្បីជ្រាបវិនិច្ឆ័យក្នុងនិទ្ទេសនៃនាមរូបទុកៈដូចតទៅ

ដែលឈ្មោះថា **នាមំ** ដោយអត្ថថា ជានាមករណៈ (ការឲ្យឈ្មោះ) ដោយអត្ថថា ការបង្អោនទៅកាន់អារម្មណ៍ និងដោយអត្ថថា ការបង្អោនទៅ ។ បណ្ដាអត្ថទាំង ៣ នោះ ខន្ធ ៤ ឈ្មោះថា **នាម** ដោយអត្ថថា ការឲ្យឈ្មោះ ដូចព្រះនាមថា **មហាសម្មត** ជាឈ្មោះរបស់ព្រះបាទមហាសម្មតព្រះអង្គនោះ ព្រោះមហាជនសន្មតហើយ យ៉ាងណា ឬថា មាតា និងបិតាតាំងឈ្មោះដែលកំណត់ឡើងដល់បុត្រ យ៉ាងនេះថា កូននេះ ចូរឈ្មោះថា **តិស្សៈ** កូននេះ ចូរឈ្មោះថា **បុស្សៈ** យ៉ាងណា ឬថា **នាម** ដែលមកដោយគុណថា ព្រះ

ធម្មកថិក ព្រះវិនយធរ យ៉ាងណា នាមរបស់ខន្ធ ៤ មានវេទនាខន្ធជាដើម យ៉ាងនោះក៏មិនមែន ព្រោះខន្ធ ៤ មានវេទនាខន្ធជាដើម ក៏ដូចមហាប្រឹថពីជាដើម រមែងកើតឡើងធ្វើនូវឈ្មោះដល់ខ្លួននោះឯង កាលវេទនាជាដើមទាំងនោះកើតឡើងហើយ ឈ្មោះរបស់ខន្ធ មានវេទនាទាំងនោះជាដើម ក៏រមែងកើតឡើងដោយពិត ពិតហើយ បុគ្គលណាម្នាក់ នឹងនិយាយដល់វេទនាដែលកើតឡើងហើយថា ចូរអ្នកឈ្មោះថា វេទនា ក៏ទេដែរ កិច្ចដែលនឹងដាក់ឈ្មោះរបស់វេទនានោះក៏មិនមាន ។ កាលប្រឹថពីកើតឡើងហើយ កិច្ចដែលនឹងដាក់ឈ្មោះថា ចូរអ្នកឈ្មោះថា ប្រឹថពីដូច្នេះ មិនមាន កាលចក្រវាល ភ្នំសិនេរុ ព្រះចន្ទ្រ ព្រះអាទិត្យ ផ្កាយនក្ខត្តឫក្សកើតឡើងហើយ កិច្ចដែលនឹងដាក់ឈ្មោះថា ចូរអ្នកឈ្មោះថា ចក្រវាល ចូរអ្នកឈ្មោះថា ភ្នំសិនេរុ ចូរអ្នកឈ្មោះថា ផ្កាយនក្ខត្តឫក្ស មិនមាន នាមរមែងកើតឡើងហើយនុ៎ះឯង រមែងសង្គ្រោះចូលក្នុងឱបបាតិកបញ្ញត្តិ (បានឈ្មោះតាមសភាវៈដែលកើតឡើង) យ៉ាងណា កាលវេទនាកើតឡើងហើយ ក៏យ៉ាងនោះ កិច្ចដែលនឹងដាក់ឈ្មោះថា ចូរអ្នកឈ្មោះថាវេទនា មិនមាន ។ កាលវេទនានោះកើតឡើងហើយ ឈ្មោះថា **វេទនា** ក៏រមែងកើតឡើងនុ៎ះឯង ។ សូម្បីក្នុងខន្ធ មានសញ្ញាខន្ធជាដើម ក៏មានន័យនេះដូចគ្នា ។

ពិតហើយ ក្នុងអតីត វេទនា ក៏ឈ្មោះថា វេទនានុ៎ះឯង សញ្ញា ក៏ឈ្មោះថា សញ្ញា សង្ខារ ក៏ឈ្មោះថា សង្ខារ និងវិញ្ញាណ ក៏ឈ្មោះថា វិញ្ញាណដូចគ្នា សូម្បីក្នុងអនាគត ក្នុងបច្ចុប្បន្ន ក៏ដូចគ្នា ។ ទោះបីព្រះនិព្វាន

ក៏ឈ្មោះថា ព្រះនិព្វានទុំះឯងសព្វកាល ព្រោះហេតុនោះ ទើបខន្ធ ៤ ឈ្មោះថា **ឆាម** ដោយអត្ថថា ការឲ្យឈ្មោះ ។

ចំណែកក្នុងពាក្យថា ដោយអត្ថថា ការបង្អោនទៅកាន់អារម្មណ៍នេះ ខន្ធ ៤ ឈ្មោះថា **ឆាម** ពិតហើយ ខន្ធទាំង ៤ នោះ រមែងបង្អោនទៅចំពោះអារម្មណ៍ ។ នាមទាំងអស់ ឈ្មោះថា **ឆាម** ដោយអត្ថថា ឲ្យបង្អោនទៅ ។ ព្រោះថា ខន្ធ ៤ រមែងញុំាងគ្នានិងគ្នាឲ្យបង្អោនទៅក្នុងអារម្មណ៍ ។ ព្រះនិព្វានរមែងញុំាងធម៌មិនមានទោស ឲ្យបង្អោនទៅក្នុងខ្លួន ព្រោះជាអារម្មណប្បច្ច័យ និងអធិបតិប្បច្ច័យ ។

ក្នុងអវិជ្ជាទុកនិទ្ទេស ព្រះមានព្រះភាគទ្រង់កំណត់អវិជ្ជា និងភវតណ្ហា ដើម្បីសម្តែងការកើតឡើងរបស់វដ្តមូល ។

(ក្នុងភវទិដ្ឋិនិទ្ទេស) បទថា **ភវិស្សតិ អត្តា ច លោកោ ច** បានដល់ សស្សតទិដ្ឋិ ដែលប្រកាន់ខន្ធ ៥ ថា ជាខ្លួន និងលោក ហើយប្រកាន់មាំដោយអាការប្រកាន់ថា ខន្ធបញ្ចកៈនោះនឹងកើត ។ ទិដ្ឋិទី ២ គឺឧច្ឆេទទិដ្ឋិ ដែលប្រកាន់មាំដោយអាការថា ខន្ធ ៥ នោះ នឹងមិនកើត ។

(ក្នុងបុព្វន្តានុទិដ្ឋិទុកនិទ្ទេស) បទថា **បុព្វន្តំ អារព្ភ** បានដល់ ធ្វើចំណែកអតីតឲ្យជាអារម្មណ៍ ទ្រង់កាន់យកបុព្វន្តានុទិដ្ឋិ ១៨ ដែលមកក្នុងព្រហ្មជាលសូត្រ ដោយពាក្យនេះថា ប្រារព្ធចំណែកអតីត ។

បទថា **អបរន្តំ អារព្ភ** បានដល់ ធ្វើចំណែកអនាគតឲ្យជាអារម្មណ៍ ទ្រង់កាន់យកអបរន្តានុទិដ្ឋិ ៤៤ ដែលមកក្នុងព្រហ្មជាលសូត្រនោះឯង ដោយ

ពាក្យនេះថា ប្រារព្ធចំណែកអនាគត ។

គប្បីជ្រាបវិនិច្ឆ័យក្នុងទោវចស្សតានិទ្ទេសដូចតទៅ

បទថា **សហធម្មិកេ វុច្ចមានេ** សេចក្ដីថា ព្រះមានព្រះភាគទ្រង់បញ្ញត្តិសិក្ខាបទឯណា ដែលឈ្មោះថា **សហធម៌** កាលភិក្ខុត្រូវចង្អុលដល់វត្ថុក្នុងសិក្ខាបទនោះ ត្រូវកាត់អាបត្តិថា លោកត្រូវអាបត្តិឈ្មោះនេះ សូមលោកសម្ដែងអាបត្តិ សូមលោកចេញចាកអាបត្តិ សូមធ្វើតបអាបត្តិ ដូច្នេះ ។

ក្នុងបទថា **ទោវចស្សាយំ** ជាដើម (ដូចតទៅនេះថា) កម្មយ៉ាងនេះរបស់បុគ្គលដែលត្រូវដាស់តឿន ក៏នៅតែប្រដៅក្រ ដោយការតប-តខ្វះ ដោយការមិនព្រមទទួលឱវាទដោយគោរពខ្វះ ឈ្មោះថា **ទោវចស្សាយំ** (សេចក្ដីប្រដៅក្រ) ។ កិរិយារបស់អ្នកប្រដៅក្រនុ៎ះឯង ហៅថា **ទោវចស្សំ** (ការស្ដីថាក្រ) ដូច្នេះក៏មាន ។ ភាវៈនៃអ្នកប្រដៅក្រនោះ ឈ្មោះថា **ទោវចស្សិយំ** (ភាពនៃបុគ្គលដែលគេប្រដៅក្រ) ពាក្យក្រៅអំពីនេះ មានពាក្យថា ភាពនៃបុគ្គលប្រកាន់យកខាងខុសជាដើម ជាវេវចនៈនៃអ្នកប្រដៅក្រនុ៎ះឯង ។

បទថា **វិប្បដិកុលគាហិតា** បានដល់ ការប្រកាន់ដោយមិនស្របតាមបុគ្គល ឈ្មោះថា **វិបច្ចនីកសាតោ** ព្រោះអត្ថថា បុគ្គលនោះមានសេចក្ដីត្រេកអរ ដោយការប្រកែកប្រណាំង ពោល គឺដោយមិនស្របតាម ។ ពាក្យនេះ ជាឈ្មោះរបស់បុគ្គលដែលកាន់យកពាក្យប្រកែកប្រណាំង ហើយបានសេចក្ដីសុខថា ត្រឹមតែពាក្យមួយម៉ាត់ប៉ុណ្ណោះ អញធ្វើឲ្យបុគ្គលនេះស្ងាត់មាត់បាន ។ ភាវៈរបស់បុគ្គលអ្នកពេញចិត្តក្នុងការប្រកែកប្រណាំងនោះ ឈ្មោះថា

វិបច្ចនីកសាតតា ។ ភាវៈនៃបុគ្គលអ្នកមិនអើពើ ដោយអំណាចការមិនទទួលយកឱវាទ ឈ្មោះថា **អនាទរិយំ** ពាក្យក្រៅអំពីនេះ មានភាវៈនៃបុគ្គលមិនយកចិត្តទុកដាក់ជាដើម ជាវេវចនៈនៃការមិនអើពើនោះឯង ។ ម្យ៉ាងវិញទៀត អាការដែលមិនអើពើ ឈ្មោះថា **អនាទរតា** ។

ភាវៈដែលមិនគោរព ដែលកើតឡើង ដោយអំណាចការមិននៅដោយសេចក្ដីគោរពក្នុងគ្រូ ឈ្មោះថា **អគារវតា** ។ ភាវៈដែលមិនព្រមជឿ ស្ដាប់ដែលកើតឡើងដោយការមិននៅក្នុងអំណាច ការមិននៅដោយគោរពក្នុងបុគ្គលដែលជាចម្បង ឈ្មោះថា **អប្បដិស្សវតា** ។

បទថា **អយំ វុច្ចតិ** សេចក្ដីថា កិរិយានេះ គឺបែបនេះ ហៅថា **ទោវចស្សតា** ។ **ទោវចស្សតា** នេះ ពោលដោយអត្ថ បានដល់ ខន្ធ ៤ ដែលប្រព្រឹត្តទៅដោយអាការនោះ ឬបានដល់ សង្ខារក្ខន្ធតែម្យ៉ាង ។ ក្នុងបាបមិត្តតាជាដើម ក៏មានន័យនេះឯង ។ ពិតហើយ **ទោវចស្សតា** និង **បាបមិត្តតា** ជាដើម ឈ្មោះថា ជាចេតសិកធម៌ចំណែកមួយរមែងមិនមាន ។

ដែលឈ្មោះថា **អស្សទ្ធា** ព្រោះអត្ថថា សទ្ធារបស់បុគ្គលទាំងនោះមិនមាន អធិប្បាយថា រមែងមិនជឿវត្ថុទាំងឡាយ មានព្រះពុទ្ធជាដើម ។ បទថា **ទុស្សីលា** មានអធិប្បាយថា ឈ្មោះថា ភាពអាក្រក់នៃសីល រមែងមិនមាន ទើបពាក្យថា **ទុស្សីលា** បានដល់ អ្នកមិនមានសីល ។ បទថា **អប្បស្សុតា** បានដល់ វៀរចាកការសិក្សា ។

ដែលឈ្មោះថា **មច្ឆរិនោ** ព្រោះអត្ថថា មានសេចក្ដីកំណាញ់ ៥ យ៉ាង ។

ដែលឈ្មោះថា **ឧបុព្វញ្ញា** បានដល់ គ្មានបញ្ញា ។ ឈ្មោះថា **សេវនា** ដោយអំណាចការគប់រក ។ ការសេពដ៏មានកម្លាំង ឈ្មោះថា **និសេវនា** ។ ការសេពដោយចំណែកទាំងអស់ ឈ្មោះថា **សំសេវនា** ។ ម្យ៉ាងទៀត ទ្រង់បន្ថែមបទឧបសគ្គ (**និ** ឧបសគ្គ និង **សំ** ឧបសគ្គ) ។ ត្រាស់ការសេពដោយបទទាំង ៣ នោះឯង ។

បទថា **ភជនា** បានដល់ ការចូលទៅជិត ។ បទថា **សម្ភជនា** បានដល់ ការសេពគប់ដោយចំណែកទាំងពួង ឈ្មោះថា **សម្ភជនា** ។ ម្យ៉ាងវិញទៀត ទ្រង់បន្ថែមបទឧបសគ្គ ។ បទថា **ភត្តិ** បានដល់ សេចក្តីស្រឡាញ់គ្នាយ៉ាងជិតស្និទ្ធ ។ បទថា **សម្ភត្តិ** បានដល់ សេចក្តីស្រឡាញ់ដោយចំណែកទាំងអស់ ។ ម្យ៉ាងទៀត ទ្រង់បន្ថែមបទឧបសគ្គ ។ ត្រាស់សេចក្តីស្រឡាញ់ជិតស្និទ្ធដោយពាក្យទាំងពីរនោះឯង ។

បទថា **តំសម្បវង្កតា** បានដល់ ភាវៈដែលទោរទន់ដោយកាយ និងចិត្តក្នុងបុគ្គលទាំងនោះ អធិប្បាយថា ការទោរទៅ ការទោរទន់ទៅ ការបង្អោនទៅក្នុងបុគ្គលនោះ ។ សូម្បីសោវចស្សតាទុកនិទ្ទេស ក៏គប្បីជ្រាបដោយន័យផ្ទុយគ្នានឹងពាក្យដែលពោលហើយ ។

ក្នុងអាបត្តិកុសលតាទុកនិទ្ទេស បទថា **បញ្ចបិ អាបត្តិក្ខន្ធា** បានដល់ អាបត្តិទាំង ៥ កងនេះ តាមនិទ្ទេសនៃមាតិកា គឺបារាជិក សង្ឃាទិសេស បាចិត្តិយៈ បាដិទេសនីយៈ ទុក្កដ ។ បទថា **សត្តបិ អាបត្តិក្ខន្ធា** បានដល់ អាបត្តិទាំង ៧ កងនេះ តាមនិទ្ទេសនៃវិន័យ គឺបារាជិក សង្ឃាទិសេស

ថុល្លច្ច័យ បាចិត្តិយៈ បាដិទេសនីយៈ ទុក្កដ ទុព្ភាសិត ។ បញ្ញាដែលដឹងការកំណត់អាបត្តិទាំងនោះ មួយអន្លើដោយវត្ថុ ក្នុងអាបត្តិទាំង ៥ កង ៧ កងនោះ ឈ្មោះថា **អាបត្តិកុសលតា** ។ ចំណែកបញ្ញាដែលដឹងការកំណត់ក្នុងការចេញចាកអាបត្តិ ព្រមទាំងកម្មវាចា ឈ្មោះថា **អាបត្តិវុដ្ឋានកុសលតា** ។

ក្នុងសមាបត្តិកុសលតាទុកនិទ្ទេស ដែលឈ្មោះថា **សមាបត្តិ** ព្រោះព្រះយោគីគប្បីចូល ។ ចំណែកបញ្ញាដែលដឹងការកំណត់អប្បនា មួយអន្លើដោយបរិកម្ម ឈ្មោះថា **សមាបត្តិកុសលតា** ។ ឈ្មោះថា **សមាបត្តិវុដ្ឋានកុសលតា** ព្រោះកាលតាំងចិត្តថា កាលព្រះចន្ទ្រ ឬព្រះអាទិត្យ ឬផ្កាយនក្ខត្តឫក្សគោចរមកកាន់ប្រមាណប៉ុណ្ណេះហើយ អញនឹងចេញចាកសមាបត្តិដូច្នេះ មានបញ្ញាជាគ្រឿងចេញចាកសមាបត្តិ ក្នុងសម័យនោះ ដោយមិនខុសក្លាំងក្លាត់ ។

ក្នុងធាតុកុសលតាទុកនិទ្ទេស បញ្ញាដែលដឹងការកំណត់ក្នុងការរៀន មនសិការ ការស្តាប់ ការចងចាំនូវធាតុ ១៨ ឈ្មោះថា **ធាតុកុសលតា** ។ បញ្ញាដែលដឹងការរៀន មនសិការនូវធាតុទាំងនោះឯង ឈ្មោះថា **មនសិការកុសលតា** ។

ក្នុងអាយតនកុសលតាទុកនិទ្ទេស បញ្ញាដែលដឹងការកំណត់ក្នុងការរៀន មនសិការ ការស្តាប់ ការចងចាំនូវអាយតនៈ ១២ ឈ្មោះថា **អាយតនកុសលតា** ។

ម្យ៉ាងវិញទៀត បណ្តាកុសលតាទាំងនេះ សូម្បីទាំង ៣ (ធាតុកុសលតា

មនសិការកុសលតា អាយតនកុសលតា) ការដឹងទាំងពួង គឺការរៀន មនសិការ ការស្តាប់ ការត្រិះរិះ ការចាក់ធ្លុះ ការពិចារណាឃើញ រមែងសមគួរ ។ បណ្តាការដឹងទាំង ៦ នោះ ការស្តាប់ ការរៀន ការពិចារណាឃើញ ជាលោកិយ ការចាក់ធ្លុះជាលោកុត្តរ ការត្រិះរិះ និងមនសិការជាលោកិយផង លោកុត្តរផងលាយគ្នា ។

បទថា **អវិជ្ជាបច្ចយា សង្ខារា** ជាដើម នឹងជាក់ច្បាស់ក្នុងបដិច្ចសមុប្បាទវិភង្គ ។ បញ្ញាដែលដឹងថា ធម៌នេះជាបច្ច័យដល់ធម៌នេះ ដូច្នេះ ឈ្មោះថា **បដិច្ចសមុប្បាទកុសលតា** ។

គប្បីជ្រាបវិនិច្ឆ័យក្នុងឋានាឋានទុកនិទ្ទេសដូចតទៅ

សូម្បីពាក្យទាំង ២ នេះថា **ហេតូ បច្ចយា** ជាពាក្យវេវចនៈនៃគ្នានិងគ្នា ។ ពិតហើយ ចក្ខុបសាទជាហេតុ និងជាបច្ច័យដល់ចក្ខុវិញ្ញាណ ដែលធ្វើរូបឲ្យជាអារម្មណ៍កើតឡើង ។ មួយទៀត សោតបសាទជាដើម ក៏ជាហេតុ និងជាបច្ច័យដល់សោតវិញ្ញាណជាដើម ពូជទាំងឡាយ មានពូជស្វាយជាដើម ក៏ជាហេតុ និងជាបច្ច័យដល់ផ្លែស្វាយជាដើម ។

ក្នុងន័យទី ២ គប្បីជ្រាបសេចក្តីយ៉ាងនេះថា បទថា **យេ យេ ធម្មា** ជាពាក្យសម្តែងបច្ចយធម៌ដែលជាវិសភាគៈគ្នា ។ បទថា **យេសំ យេសំ** ជាពាក្យសម្តែងដល់បច្ចយសមុប្បន្នធម៌ ដែលជាវិសភាគៈគ្នា ។ បទថា **ន ហេតូ ន បច្ចយា** បានដល់ ចក្ខុបសាទ មិនជាហេតុ មិនជាបច្ច័យដល់សោតវិញ្ញាណដែលធ្វើសំឡេងឲ្យជាអារម្មណ៍កើតឡើង ។ គប្បីជ្រាបអត្ថ

យ៉ាងនេះ សោតបសាទជាដើម មិនជាហេតុ មិនជាបច្ច័យដល់វិញ្ញាណដ៏សេស ពូជស្វាយជាដើម ក៏មិនជាហេតុ មិនជាបច្ច័យដល់ការកើតឡើងនៃដើមត្នោតជាដើមឡើយ ។

គប្បីជ្រាបវិនិច្ឆ័យក្នុងអាជ្ជវៈ និងមទ្ទវទុកនិទ្ទេសដូចតទៅ

បទថា **នីចចិត្តតា** ប៉ុណ្ណោះ ជាពាក្យដែលផ្សេងគ្នា ។ អត្ថនៃពាក្យនេះថា បុគ្គលឈ្មោះថា **នីចចិត្តោ** ព្រោះអត្ថថា មានចិត្តរាបទាប ដោយមិនមានមានះ ។ ភាវៈនៃបុគ្គលអ្នកមានចិត្តរាបទាប ឈ្មោះថា **នីចចិត្តតា** ។ ពាក្យដ៏សេសមកហើយក្នុងបទភាជនិយនៃចិត្តុជុកតា និងចិត្តមុទុតាទាំងឯង ។

គប្បីជ្រាបវិនិច្ឆ័យក្នុងខន្តិទុកនិទ្ទេសដូចតទៅ

ដែលឈ្មោះថា **ខន្តិ** ដោយអំណាចការអត់ធន់ ។ អាការនៃសេចក្តីអត់ធន់ ឈ្មោះថា **ខមនតា** ។ ដែលឈ្មោះថា **អធិវាសនតា** ព្រោះអត្ថថា ជាហេតុអត់សង្កត់ គឺជាហេតុលើកឡើងលើខ្លួនអត់ធន់ មិនតតាំង មិនជាសត្រូវ តាំងនៅ ។

ភាវៈនៃការមិនកាច ឈ្មោះថា **អចណ្ឌិក្កំ** ។ ក្នុងបទថា **អនសុរោបោ** មានអធិប្បាយថា ពាក្យដែលនិយាយចេញមកអាក្រក់ ព្រោះលើកឡើងនិយាយមិនត្រឹមត្រូវ ហៅថា **អសុរោបោ** ។ ឈ្មោះថា **អនសុរោបោ** ព្រោះមានសភាពផ្ទុយគ្នានឹងការនិយាយពាក្យអាក្រក់នោះ បានដល់ វាចាដែលបន្ទឺចេញមកល្អ ។ ក្នុងអធិការនេះ ទ្រង់សម្តែងដល់ហេតុ ដោយផលូបចារន័យយ៉ាងនេះ ។

បទថា **អត្តមនតា ចិត្តស្ស** បានដល់ ភាពដែលចិត្តជាចិត្តរបស់ខ្លួន ដោយអំណាចសោមនស្ស អធិប្បាយថា ភាវៈនៃចិត្តជារបស់ខ្លួនឯង គឺភាព ដែលចិត្តមិនព្យាបាទហើយ ។

គប្បីជ្រាបវិនិច្ឆ័យក្នុងសោរច្ចទុកនិទ្ទេសដូចតទៅ

បទថា **កាយិកោ អវីតិក្កមោ** បានដល់ កាយសុចរិត ៣ យ៉ាង ។ បទថា **វាចសិកោ អវីតិក្កមោ** បានដល់ វចីសុចរិត ៤ យ៉ាង ។ ដោយ បទថា **កាយិកវាចសិកោ** នេះ ទ្រង់កំណត់កាន់យកអាជីវដ្ឋមកសីល (សីល មានអាជីវៈជាគម្រប់ ៨) ដែលតាំងឡើងតាមកាយទ្វារ និងវចីទ្វារ ។ បទថា **ឥទំ វុច្ចតិ សោរច្ចំ** នេះ ត្រាស់ឈ្មោះសោរច្ចៈ ព្រោះវៀរដោយល្អចាកបាប ។ បទថា **សព្វោបិ សីលសំវរោ** នេះ ព្រះមានព្រះភាគត្រាស់ដើម្បីទ្រង់សម្តែង ការកំណត់សីលផ្លូវចិត្ត ព្រោះបុគ្គលមិនមែនប្រព្រឹត្តអនាចារដោយកាយ និង វាចាប៉ុណ្ណោះ សូម្បីដោយចិត្ត ក៏ត្រូវប្រព្រឹត្តដូចគ្នា ។

គប្បីជ្រាបវិនិច្ឆ័យក្នុងសាខល្យទុកនិទ្ទេសដូចតទៅ

បទថា **អណ្ឌកា** បានដល់ កើតជាពកកន្ទួលដោយវាចាជេរប្រទេច និងចំអកជាដើម ព្រោះប្រកបដោយទោសៈ ដូចពកដែលកើតឡើងត្រង់ដើម ឈើដែលមានទោស ។

បទថា **កក្កសា** បានដល់ វាចាខូច គឺវាចានោះជាសំណាល់ ដូចដើម ឈើដែលខូច រមែងជាសំណាល់ ជាលម្អិតហូរចេញមក ។ វាចាដែលជា សំណាល់នោះ ដូចជាចាក់ដោតត្រចៀកចូលទៅ ដោយហេតុនោះ ទើបត្រាស់

ថា ពុកស្អុយ ។

បទថា **បរកដុកា** បានដល់ ក្តៅក្រហាយមិនជាទីគាប់ចិត្ត ឲ្យកើតទោសៈដល់អ្នកដទៃ ។ បទថា **បរាភិសជ្ជនី** បានដល់ ដូចជាមែកឈើដែលមានបន្លាខុប ថ្ពក់ស្បែកអ្នកដទៃ សូម្បីគេនឹងទៅ ក៏ធ្វើឲ្យជាប់ មិនឲ្យទៅ ។

បទថា **កោធសាមន្តា** បានដល់ ជាវាចាជិតចំពោះសេចក្តីក្រោធ ។ បទថា **អសមាធិសំវត្តនិកា** បានដល់ មិនប្រព្រឹត្តទៅដើម្បីអប្បនាសមាធិ ឬឧបចារសមាធិ ពាក្យទាំងអស់នោះ ជាវេវចនៈរបស់វាចាដែលមានទោសៈដោយប្រការដូច្នេះ ។

បទថា **តថារូបឹ វាចំ បហាយ** នេះ ត្រាស់ដើម្បីសម្តែងថា វាចាទន់ភ្លន់សូម្បីប្រព្រឹត្តទៅ ក្នុងចន្លោះៗ របស់បុគ្គលដែលមិនបានលះផុសវាចាតាំងនៅ ក៏ឈ្មោះថា ជាវាចាមិនពីរោះទន់ឯង ។

បទថា **នេឡា** អធិប្បាយថា ទោស ហៅថា **ឯឡំ** ទោសរបស់វាចានោះមិនមាន ព្រោះហេតុនោះ វាចានោះ ទើបឈ្មោះថា **នេឡ** អធិប្បាយថា មិនមានទោស ដូចសីលដែលត្រាស់ (ក្នុងខុទ្ទកនិកាយ ខុទ្ទកបាឋ ធម្មបទ) ថា **នេឡង្គោ សេតបច្ឆាទោ** រថ គឺអត្តភាព មានអវយវៈឥតទោស មានដំបូល-ស ដូច្នេះ ។

បទថា **កណ្ណសុខា** បានដល់ សុខដល់ត្រចៀកទាំងគូ ព្រោះជាវាចាដ៏ពីរោះដោយព្យញ្ជនៈ គឺមិនធ្វើការចាក់ដោតត្រចៀកឲ្យកើតឡើង ដូចការចាក់ដោយម្ជុល ។

វាចាណា មិនញុំាងសេចក្ដីក្រោធឲ្យកើត រមែងញុំាងសេចក្ដីស្រឡាញ់ឲ្យកើតឡើងក្នុងសរីរៈ ព្រោះជាវាចាពីរោះដោយអត្ថ ព្រោះហេតុនោះ ទើបវាចានោះ ឈ្មោះថា **បេមនីយា** ។

វាចាណា ចូលទៅកាន់ហឫទ័យ មិនមានអ្វីរាំង ចូលទៅកាន់ចិត្តដោយងាយ ព្រោះហេតុនោះ ទើបវាចានោះ ឈ្មោះថា **ហទយង្គមា** ។

វាចាណា ជារបស់មានក្នុងក្រុង ព្រោះជាវាចាបរិបូណ៌ដោយគុណ ព្រោះហេតុនោះ ទើបវាចានោះ ឈ្មោះថា **បោរី** ។ កុមារីដែលល្អ ដូចជានារីដែលចម្រើនក្នុងក្រុង វាចាដែលពីរោះ ដូចជាវាចាដែលចម្រើនក្នុងក្រុង ព្រោះហេតុនោះ ទើបឈ្មោះថា **បោរី** ។ វាចានេះ ជារបស់អ្នកក្រុង ព្រោះហេតុនោះ ទើបឈ្មោះថា **បោរី** អធិប្បាយថា ជាសម្ដីរបស់អ្នកក្រុង ។ ពិតហើយ អ្នកក្រុងមានសម្ដីសមគួរ រមែងហៅបុគ្គលស្រករឪពុក ថាពុក រមែងហៅបុគ្គលដែលស្រករបងប្រុស ប្អូនប្រុស ថាបងប្រុស ប្អូនប្រុសជាដើម ។

វាចាណា មានសភាពបែបនេះ រមែងជាទីស្រឡាញ់ ជាទីគាប់ចិត្តដល់ជនច្រើន ព្រោះហេតុនោះ ទើបវាចានោះ ឈ្មោះថា **ពហុជនកន្តា** ។ វាចាណា ធ្វើចិត្តឲ្យត្រេកអរ គឺធ្វើសេចក្ដីចម្រើននៃចិត្តដល់ជនច្រើន ដោយភាពជាវាចាដែលពេញចិត្តរបស់ជនច្រើននោះឯង ទើបវាចានោះ ឈ្មោះថា **ពហុជនមនាបា** ។ បទថា **យា តត្ថ** បានដល់ ក្នុងបុគ្គលនោះឯណា ។ បទថា **សណ្ហវាចតា** បានដល់ ភាពជាអ្នកមានវាចារៀបរយ ។ បទថា **សខិលវាចតា** បានដល់ ភាពជាអ្នកមានវាចាទន់ភ្លន់ ។ បទថា **អផរុសវាចតា**

បានដល់ ភាពជាអ្នកមានវាចាមិនរឹងត្អឹង ។

គប្បីជ្រាបវិនិច្ឆ័យក្នុងបដិសន្ថារទុកនិទ្ទេសដូចតទៅ

បទថា **អាមិសបដិសន្ថារោ** បានដល់ ប្រហោង (ស្នាមប្រេះស្រាំនៃភាពសាមគ្គី) របស់ពួកជនដទៃជាមួយនឹងខ្លួន ព្រោះមិនបានអាមិស រមែងបិទជិតបានដោយប្រការណា ការទទួលរាក់ទាក់ក្រៀវដោយអាមិស ដោយប្រការនោះ ។

បទថា **ធម្មបដិសន្ថារោ** បានដល់ ចន្លោះប្រហោងរបស់ពួកជនដទៃជាមួយនឹងខ្លួន ព្រោះការមិនបានធម៌ រមែងបិទជិតបានដោយប្រការណា ការទទួលរាក់ទាក់ក្រៀវដោយធម៌ ដោយប្រការនោះ ។

បទថា **បដិសន្ថារកោ ហោតិ** សេចក្តីថា ចន្លោះប្រហោងរបស់លោកសន្និវាស មាន ២ ប៉ុណ្ណោះ បុគ្គលដែលធ្វើបដិសន្ថារៈ (បិទនូវប្រហោង) ទាំង ២ នោះ គឺបុគ្គលដែលធ្វើបដិសន្ថារៈនោះ រមែងបិទនូវប្រហោង គឺការធ្វើជានិច្ច ដោយបដិសន្ថារៈទាំង ២ នេះ គឺដោយអាមិស-បដិសន្ថារៈ ឬដោយធម្មបដិសន្ថារៈ ក្នុងអធិការនេះ គប្បីជ្រាបកថានេះ ចាប់តាំងអំពីដើម ។

ពិតហើយ ភិក្ខុអ្នកធ្វើបដិសន្ថារៈ ឃើញអាគន្តុកភិក្ខុមក គប្បីក្រោកឡើងទទួល ទទួលបាត្រចីវរ ប្រគេនអាសនៈ បក់ដោយផ្លិតស្លឹកត្នោត លាងជើងលាបប្រេង កាលមានទឹកដោះថ្លា និងស្ករអំពៅ គប្បីប្រគេនជាភេសជ្ជៈ គប្បីអើពើដោយទឹកផឹក គប្បីចាត់ទីអាស្រ័យដោយអាការយ៉ាងនេះ ឈ្មោះថា ភិក្ខុ

ធ្វើអាមិសបដិសន្ថារៈហើយដោយចំណែកមួយ ។

មួយទៀត ក្នុងវេលាល្ងាច កាលភិក្ខុដែលខ្ចីជាង នៅមិនទាន់មកកាន់ទីបម្រើរបស់ខ្លួនទុំឯង គួរទៅកាន់សម្នាក់របស់អាគន្តុកភិក្ខុនោះ គប្បីអង្គុយកុំសួរបញ្ហាដែលហួសវិស័យ សួរតែបញ្ហាក្នុងវិស័យរបស់លោក គឺមិនសួរថា ពួកលោករៀននិកាយណា គប្បីសួរថា អាចារ្យ និងឧបជ្ឈាយ៍ របស់លោកជំនាញគម្ពីរណា ដូច្នេះហើយ សួរបញ្ហាក្នុងឋានៈដែលសមគួរ ។ បើលោកអាចឆ្លើយបាន សេចក្តីនោះជាការល្អ ។ បើលោកមិនអាចឆ្លើយបាន ក៏គប្បីឆ្លើយឯង ដោយអាការយ៉ាងនេះ ឈ្មោះថា ភិក្ខុធ្វើធម្មបដិសន្ថារៈហើយដោយចំណែកមួយ ។

បើលោកនៅក្នុងសម្នាក់របស់ខ្លួន គប្បីនាំលោកទៅបិណ្ឌបាតជានិច្ច បើលោកប្រាថ្នាដើម្បីនឹងទៅ ថ្ងៃស្អែកឡើង គប្បីនាំលោកទៅក្នុងទីដែលលោកចង់ទៅ នាំលោកត្រាច់បិណ្ឌបាតក្នុងស្រុកមួយហើយ សឹមបញ្ជូនទៅ ។ បើពួកភិក្ខុទទួលនិមន្តក្នុងទីដទៃ ភិក្ខុនោះប្រាថ្នានឹងទៅ ក៏គប្បីនាំទៅដែរ កាលលោកមិនប្រាថ្នានឹងទៅក្នុងទីនោះ ដោយពោលថា ទីនោះ មិនគួរដល់ខ្ញុំ ក៏គប្បីបញ្ជូនពួកភិក្ខុដ៏សេសទៅ ហើយនាំលោកត្រាច់ទៅបិណ្ឌបាត អាមិសដែលខ្លួនបានហើយ គួរប្រគេនលោក យ៉ាងនេះ ឈ្មោះថា ភិក្ខុធ្វើអាមិសបដិ-សន្ថារៈហើយ ។

សួរថា ភិក្ខុដែលធ្វើបដិសន្ថារៈ គប្បីប្រគេនអាមិសដែលខ្លួនបានហើយដល់អ្នកណា ឆ្លើយថា គួរប្រគេនអាគន្តុកភិក្ខុមុន ។ បើភិក្ខុមានអាពាធ ឬនៅ

មិនទាន់មានវស្សា មានសោត គប្បីប្រគេនដល់ភិក្ខុដែលមានអាពាធជាដើម នោះ គប្បីប្រគេនដល់អាចារ្យ និងឧបជ្ឈាយ៍ គប្បីប្រគេនដល់ភិក្ខុអ្នករក្សា របស់សង្ឃ តែភិក្ខុអ្នកបំពេញសារាណីយធម៌ គប្បីប្រគេនដល់ភិក្ខុទាំងឡាយ ដែលមកហើយ សូម្បីមួយរយជង មួយពាន់ជង ចាប់ផ្តើមអំពីថេរាសនៈទៅ ឯ ភិក្ខុអ្នកធ្វើបដិសន្ថារៈ គប្បីឲ្យដល់ភិក្ខុដែលមិនទាន់បានចេញទៅខាងក្រៅស្រុក ហើយឃើញភិក្ខុ ឬភិក្ខុនីដែលជរា ឬឥតទីពឹង គប្បីប្រគេនដល់លោកទាំង នោះ ។ ក្នុងសេចក្តីនោះ មានរឿងនេះជាឧទាហរណ៍ ។

បានឮថា កាលពួកចោរប្លន់ស្រុកឈ្មោះគុត្តសាលៈ ក្នុងខណៈនោះឯង ព្រះខីណាសវត្ថេរីមួយរូប ចេញអំពីនិរោធសមាបត្តិហើយ ឲ្យភិក្ខុនីក្រមុំកាន់ បង្វេចកណ្ឌ ហើយធ្វើដំណើរជាមួយមហាជន ក្នុងវេលាថ្ងៃត្រង់ ដល់ទ្វារស្រុក នកុលនគរ អង្គុយនៅក្បែរគល់ឈើ ។ ក្នុងសម័យនោះ ព្រះមហានាគត្ថេរ អ្នកនៅក្នុងវិហារកាឡវល្លិមណ្ឌប ត្រាច់ទៅបិណ្ឌបាត ត្រង់ស្រុកនកុលនគរ ចេញមក ឃើញព្រះថេរី ទើបសួរអើពើដោយភត្ត ព្រះថេរីឆ្លើយថា ខ្ញុំមិន មានបាត្រ ។ ព្រះថេរៈពោលថា សូមអ្នកនាងម្ចាស់ឆាន់ដោយបាត្រនេះ បាន ឲ្យភត្តមួយអន្ទើដោយបាត្រ ។ ព្រះថេរីធ្វើភត្តកិច្ចស្រេចហើយ លាងបាត្រឲ្យ ព្រះថេរៈហើយ ពោលថា លោកម្ចាស់លំបាកដោយភិក្ខាចារ ត្រឹមតែថ្ងៃនេះ ប៉ុណ្ណោះ ចាប់តាំងអំពីថ្ងៃនេះទៅ ដែលឈ្មោះថា ការលំបាកដោយភិក្ខាចារ របស់លោកម្ចាស់ មិនមាន ចាប់តាំងអំពីថ្ងៃនោះ ដែលឈ្មោះថា បិណ្ឌបាត មានតម្លៃតិចជាងមួយកហាបណៈ មិនបានកើតឡើងដល់ព្រះថេរៈឡើយ នេះ

ឈ្មោះថា **អាមិសបដិសន្ថារៈ** ។

ភិក្ខុកាលធ្វើអាមិសបដិសន្ថារៈនេះហើយ គួរតាំងនៅក្នុងចំណែកសង្គ្រោះ ប្រាប់កម្មដ្ឋានដល់ភិក្ខុនោះ គប្បីប្រាប់ធម៌ គប្បីកម្ចាត់សេចក្តីសង្ស័យ គប្បីធ្វើករណីយកិច្ចដែលកើតឡើង គប្បីឲ្យអព្ភានវុដ្ឋាន មានត្ត និងបរិវាស អ្នកដែលគួរបព្វជ្ជា ក៏គប្បីឲ្យបព្វជ្ជា អ្នកដែលគួរឧបសម្បទា ក៏គប្បីឲ្យឧបសម្បទា ។ ការធ្វើកម្មវាចា សូម្បីដល់ភិក្ខុនីដែលប្រាថ្នាឧបសម្បទាក្នុងសម្នាក់របស់ខ្លួនក៏គួរ នេះឈ្មោះថា **ធម្មបដិសន្ថារៈ** ។

ភិក្ខុអ្នកធ្វើបដិសន្ថារៈទាំង ២ នេះ រមែងញុំាងលាភ ដែលនៅមិនទាន់កើតឡើងឲ្យកើតឡើងបាន រមែងធ្វើលាភដែលកើតឡើងហើយ ឲ្យរឹងរឹតតែមាំទាំឡើង រមែងរក្សាជីវិតរបស់ខ្លួន ក្នុងឋានៈដែលតានតឹង (គឺប្រកបដោយភ័យដ៏កាចសាហាវ) បាន ដូចព្រះថេរៈ (ដែលធ្លាក់នៅក្នុងឋានៈដ៏លំបាក) ទាំងដែលឱបបាត្រនោះឯង ចាប់កត្តចំណែកខាងលើចេញហើយ ចាក់កត្តមួយបាត្រថ្វាយដល់ព្រះបាទចោរនាគនោះឯង ។

ចំណែកក្នុងការញុំាងលាភដែលមិនទាន់បានមក ឲ្យកើតឡើង បណ្ឌិតគប្បីសម្តែងដល់រឿងដែលព្រះបាទមហានាគ យាងគេចអំពីត្រើយអាយ ទៅកាន់ត្រើយនាយ ហើយបានទទួលការសង្គ្រោះ ក្នុងសម្នាក់របស់ព្រះថេរៈមួយរូប បានត្រឡប់មកតាំងនៅក្នុងរាជសម្បត្តិទៀត ទ្រង់ថ្វាយមហាភេសជ្ជៈឲ្យប្រព្រឹត្តទៅក្នុងទីធ្លាវត្តសេតម្ពវិហារ ដរាបដល់អស់ជីវិត ។ ក្នុងការធ្វើលាភដែលកើតឡើងហើយ ឲ្យរឹងរឹតតែមាំទាំ គប្បីសម្តែងរឿងដែលពួកចោរបាន

ទទួលបដិសន្ថារៈអំពីដៃរបស់ព្រះទីឃកាណកអភយត្ថេរហើយ មិនបូន់កណ្ឌះ ក្នុងចេតិយបព៌ត ។

គប្បីជ្រាបវិនិច្ឆ័យក្នុងឥន្ទ្រិយគុត្តទ្វារតានិទ្ទេសដូចតទៅ

បទថា **ចក្ខុនា រូបំ ទិស្វា** បានដល់ ឃើញរូប ដោយចក្ខុវិញ្ញាណ ដែលអាចក្នុងការឃើញរូប ដែលបានវោហារថា **ចក្ខុ** ដូច្នេះ ដោយអំណាចនៃហេតុ ។ បោរាណាចារ្យទាំងឡាយពោលថា ចក្ខុរមែងមិនឃើញរូប ព្រោះចក្ខុមិនមែនចិត្ត ចិត្តក៏ឃើញរូបមិនបាន ព្រោះចិត្តមិនមានចក្ខុ តែបុគ្គលរមែងឃើញបានដោយចិត្តដែលមានបសាទវត្ថុ ដោយការប៉ះខ្ទប់គ្នា នៃទ្វារ និងអារម្មណ៍ កថាបែបនេះ ឈ្មោះថា **សសម្ភារកថា** ដូចក្នុងប្រយោគជាដើមថា គេបាញ់ដោយធ្នូ ដូច្នេះ ព្រោះហេតុនោះ ក្នុងអធិការនេះ ទើបមានពាក្យអធិប្បាយថា ឃើញរូបដោយចក្ខុវិញ្ញាណ ដូច្នេះ ។

បទថា **និមិត្តគ្គាហី** បានដល់ រមែងកាន់យកនិមិត្តថា ជាស្រី ជាប្រុស ឬនិមិត្តដែលជាទីតាំងនៃកិលេស មានសុភនិមិត្តជាដើម ដោយអំណាចឆន្ទរាគៈ មិនតាំងនៅក្នុងរូប ត្រឹមតែការឃើញប៉ុណ្ណោះ ។

បទថា **អនុព្យញ្ជនគ្គាហី** បានដល់ កាន់យកកិរិយាអាការ មានដៃជើង ការញញឹម ការសើច ការនិយាយ ការសម្លឹងមើល ការក្រឡេកឆ្វេងស្តាំជាដើម ដែលបានវោហារថា **អនុព្យញ្ជន** ព្រោះជាគ្រឿងប្រាកដរបស់កិលេសទាំងឡាយ គឺព្រោះធ្វើកិលេសឲ្យប្រាកដ ។

បទថា **យត្វាធិករណមេនំ** ជាដើម សេចក្តីថា ធម៌ទាំងឡាយ មាន

អភិជ្ឈាទាំងនេះជាដើម គប្បីគ្របសង្កត់ គឺគប្បីជាប់តាម គប្បីគ្របសង្កត់ បុគ្គលនេះ អ្នកមានចក្ខុន្ទ្រិយមិនសង្រួមហើយ ដោយសន្ទះទ្វារ គឺសតិ គឺជាអ្នកមានចក្ខុទ្វារមិនបិទហើយនេះ ព្រោះហេតុណា គឺព្រោះហេតុដែលមិនសង្រួមចក្ខុន្ទ្រិយណា ។

បទថា **តស្ស សំវរាយ ន បដិបជ្ជតិ** សេចក្តីថា រមែងមិនបដិបត្តិដើម្បីប្រយោជន៍ដល់ការបិទចក្ខុន្ទ្រិយ ដោយទ្វារ គឺសតិ ។ បុគ្គលបែបនេះឯង ទ្រង់ត្រាស់ហៅថា មិនរក្សានូវចក្ខុន្ទ្រិយ មិនដល់នូវការសង្រួម ក្នុងចក្ខុន្ទ្រិយ ដូច្នេះ ។

គប្បីជ្រាបវិនិច្ឆ័យក្នុងពាក្យថា មិនដល់នូវការសង្រួមក្នុងចក្ខុន្ទ្រិយនោះដូចតទៅនេះ សំវរៈក្តី អសំវរៈក្តី រមែងមិនមានក្នុងចក្ខុន្ទ្រិយដោយពិត ព្រោះថា សតិ ឬសេចក្តីវង្វេងភ្លេចសតិ រមែងកើតឡើង ព្រោះអាស្រ័យចក្ខុបសាទក៏ទេ ។ តែក្នុងកាលណា រូបារម្មណ៍មកដល់គន្លងចក្ខុ ក្នុងកាលនោះ កាលភវង្គចិត្តកើតរលត់ ២ វារៈហើយ កិរិយាមនោធាតុ ក៏ញុំាងអាវជ្ជនកិច្ចឲ្យសម្រេច កើតរលត់ ក្នុងលំដាប់នោះ ចក្ខុវិញ្ញាណក៏ញុំាងទស្សនកិច្ចឲ្យសម្រេចកើតរលត់ បន្ទាប់ពីនោះ វិបាកមនោធាតុ ក៏ញុំាងសម្បដិច្ឆន្នកិច្ចឲ្យសម្រេចកើតរលត់ បន្ទាប់អំពីនោះ អហេតុកមនោវិញ្ញាណធាតុដែលជាវិបាក ក៏ញុំាងសន្តីរណកិច្ចឲ្យសម្រេច កើតរលត់ បន្ទាប់អំពីនោះ មនោវិញ្ញាណធាតុ ដែលជាអហេតុកិរិយា ក៏ញុំាងវោដ្ឋនកិច្ចឲ្យសម្រេច កើតរលត់ ក្នុងលំដាប់នោះជវនចិត្ត រមែងស្ទុះទៅ សំវរៈក្តី អសំវរៈក្តី នឹងមានក្នុងសម័យនៃភវង្គចិត្ត

នោះក៏ទេ ឬនឹងមានក្នុងសម័យនៃអាវជ្ជនចិត្តជាដើម សម័យណាមួយក៏ទេ តែក្នុងខណៈនៃជវនចិត្ត ភាពជាអ្នកទ្រុស្តសីលខ្វះ ភាពជាអ្នកមិនមានសតិខ្វះ ការមិនដឹងខ្វះ សេចក្តីមិនអត់ធន់ខ្វះ ការខ្ជិលច្រអូសខ្វះ រមែងកើតឡើង អសំវរៈរមែងមាន ៗ ក៏អសំវរៈនោះ ជាយ៉ាងនេះ ហៅថា អសំវរៈក្នុងចក្ខុន្ទ្រិយ ៗ ព្រោះហេតុអ្វី ព្រោះកាលអសំវរៈនោះមាន សូម្បីទ្វារ សូម្បីភវង្គ សូម្បីវិថីចិត្តមានអាវជ្ជនចិត្តជាដើម រមែងជាការមិនបានគ្រប់គ្រងដែរ ៗ ដូចអ្វី ដូចទ្វារទាំង ៤ ក្នុងនគរគេមិនបានបិទ ទោះបីក្នុងខាងក្នុងផ្ទះ ខ្លោងទ្វារ និងបន្ទប់ជាដើម នឹងបិទដោយល្អក៏ពិត តែក៏ឈ្មោះថា ទ្រព្យទាំងអស់ខាងក្នុងព្រះនគរមិនបានរក្សា មិនបានគ្រប់គ្រង ព្រោះពួកចោរចូលទៅតាមទ្វារនគរ គប្បីធ្វើតាមប្រាថ្នាបាន យ៉ាងណា កាលភាពជាអ្នកទ្រុស្តសីលជាដើម កើតឡើងហើយក្នុងជវនចិត្ត កាលអសំវរៈនោះមាន សូម្បីទ្វារ សូម្បីភវង្គ សូម្បីវិថីចិត្តទាំងឡាយ មានអាវជ្ជនៈជាដើម ក៏ឈ្មោះថា មិនបានរក្សាយ៉ាងនោះដូចគ្នា ៗ សូម្បីពាក្យថា **សោតេន សទ្ទំ សុត្វា** ជាដើម ក៏មានន័យនេះឯង ៗ

បទថា **យា ឥមេសំ** សេចក្តីថា ការមិនគ្រប់គ្រង កិរិយាមិនគ្រប់គ្រង ការមិនរក្សា ការមិនសង្រួម ឥន្ទ្រិយទាំង ៦ នេះ របស់បុគ្គលដែលមិនសម្រេចការសង្រួមនោះឯណា អធិប្បាយថា ការមិនរាំង ការមិនបិទឥន្ទ្រិយទាំង ៦ នេះ ៗ

គប្បីជ្រាបវិនិច្ឆ័យក្នុងនិទ្ទេសនៃ **ភោជនេ អមត្តញ្ញុតា** ដូចតទៅ

បទថា **ឥធេកច្ចោ** បានដល់ បុគ្គលខ្វះ ក្នុងសត្វលោកនេះ ៗ បទថា

អប្បដិសង្ខា បានដល់ មិនដឹង គឺមិនពិចារណាដោយបញ្ញាជាគ្រឿងពិចារណា ។ បទថា **អយោនិសោ** បានដល់ មិនមែនឧបាយ (នៃប្រាជ្ញា) ។ បទថា **អាហារំ** បានដល់ វត្ថុដែលគប្បីលេបចូល មានរបស់ស៊ី របស់ផឹកជាដើម ។ បទថា **អាហារេតិ** បានដល់ រមែងបរិភោគ គឺរមែងលេបចូល ។ បទថា **ទវាយ** ជាដើមនេះ ត្រាស់ដើម្បីសម្តែងដល់វត្ថុដែលមិនមែនឧបាយ ។ ពិតហើយ បុគ្គលកាលបរិភោគអាហារ មិនពិចារណាដោយឧបាយនៃប្រាជ្ញា រមែងបរិភោគដើម្បីលេង ដើម្បីស្រវឹង ដើម្បីប្រដាប់ ដើម្បីស្អិតស្អាង មិនបរិភោគអាស្រ័យអាហារដែលជាប្រយោជន៍នេះ ។

បទថា **យា តត្ថ អសន្តុដ្ឋិតា** បានដល់ កិរិយាដែលមិនពេញចិត្ត គឺភាពដែលមិនពេញចិត្តក្នុងការបរិភោគអាហារ ដោយមិនមែនឧបាយនោះឯណា ។ បទថា **អមត្តញ្ញុតា** បានដល់ ភាវៈនៃខ្លួនជាអ្នកមិនស្គាល់ប្រមាណ គឺការមិនស្គាល់ប្រមាណ ពោល គឺការឆ្អែតល្មម ។

បទថា **អយំ វុច្ចតិ** សេចក្តីថា ការប្រព្រឹត្តទៅដោយអំណាចការមិនពិចារណាហើយបរិភោគ នេះហៅឈ្មោះថា **ភោជនេ អមត្តញ្ញុតា** ។

គប្បីជ្រាបវិនិច្ឆ័យក្នុងនិទ្ទេសនៃឥន្ទ្រិយគុត្តទ្វារតាដូចតទៅ

បទថា **ចក្ខុនា** ជាដើម គប្បីជ្រាបដោយន័យដែលពោលហើយទុំះឯង ។ បទថា **ន និមិត្តគ្គាហី ហោតិ** បានដល់ រមែងមិនកាន់យកនិមិត្ត មានប្រការតាមដែលពោលហើយ ដោយអំណាចឆន្ទរាគៈ ។ ដោយអាការយ៉ាងនេះ បទដ៏សេស គប្បីជ្រាបដោយន័យផ្ទុយគ្នានឹងពាក្យដែលពោលហើយនោះ ។

ពាក្យដែលខ្ញុំធ្លាប់ពោលហើយថា កាលភាពជាអ្នកទ្រុស្តសីលជាដើម កើតឡើង ហើយក្នុងជវនចិត្ត កាលអសំវរៈនោះមាន សូម្បីទ្វារ សូម្បីភវង្គចិត្ត សូម្បី វីថិចិត្តទាំងឡាយ មានអាវជ្ជនចិត្តជាដើម ក៏ជាការដែលមិនបានគ្រប់គ្រង យ៉ាងណា ក្នុងអធិការនេះក៏យ៉ាងនោះ កាលសីលជាដើម កើតឡើងក្នុង ជវនចិត្តនោះ សូម្បីទ្វារ សូម្បីភវង្គចិត្ត សូម្បីវីថិចិត្តទាំងឡាយ មាន អាវជ្ជនចិត្តជាដើម ក៏ជាការគ្រប់គ្រងហើយ ។ ដូចអ្វី ដូចទ្វារព្រះនគរ ដែល បិទល្អហើយ ខាងក្នុងស្រុកជាដើម ទោះបីមិនបានបិទក៏ពិត តែទ្រព្យទាំងអស់ ខាងក្នុងព្រះនគរ ឈ្មោះថា រក្សាល្អហើយ គ្រប់គ្រងល្អហើយដូចគ្នា ។ ព្រោះ ថា កាលទ្វារនគរបិទហើយ ចោរក៏ចូលទៅមិនបាន យ៉ាងណា កាលសីល ជាដើម កើតក្នុងជវនចិត្តហើយ សូម្បីទ្វារ សូម្បីភវង្គចិត្ត សូម្បីវីថិចិត្តទាំង ឡាយ មានអាវជ្ជនៈជាដើម ក៏ឈ្មោះថា គ្រប់គ្រងហើយយ៉ាងនោះដូចគ្នា ព្រោះ ហេតុនោះ សំវរៈសូម្បីកើតនៅក្នុងខណៈនៃជវនចិត្ត ព្រះមានព្រះភាគក៏ ត្រាស់ថា សំវរៈក្នុងចក្ខុន្ទ្រិយ ។ សូម្បីក្នុងបទជាដើមថា **សោតេន សទ្ទំ សុត្វា** ក៏ន័យនេះឯង ។

គប្បីជ្រាបវិនិច្ឆ័យក្នុងនិទ្ទេស **ភោជនេ មត្តញ្ញុតា** ដូចតទៅ

បទថា **បដិសង្ខា យោនិសោ អាហារំ អាហារេតិ** បានដល់ ដឹង ដោយបញ្ញាជាគ្រឿងពិចារណា ហើយបរិភោគអាហារដោយឧបាយ ។ ឥឡូវ នេះ ដើម្បីទ្រង់សម្ដែងឧបាយ ទើបត្រាស់ពាក្យជាដើមថា **នេវ ទវាយ** ដូច្នេះ ។ ក្នុងបទទាំងនោះ បទថា **នេវ ទវាយ** បានដល់ មិនបរិភោគដើម្បី

លេង ។ ក្នុងព្រះបាលីនោះ អ្នករាំរែក និងអ្នកលោតដាំដូងជាដើម ឈ្មោះថា បរិភោគដើម្បីលេង ។ ព្រោះកាលគេបរិភោគភោជនណាហើយ ការលេង ពោល គឺរាំរែក ច្រៀង កាព្យឃ្លោង និងការលេងពាក្យស្លោក រមែងជាក់ច្បាស់ក្រៃលែង ជនទាំងនោះ ស្វែងរកភោជននោះ ដោយធម៌មិនស្មើហើយ រមែងបរិភោគ តែភិក្ខុនេះ មិនបរិភោគយ៉ាងនោះ ។

បទថា **ន មទាយ** បានដល់ រមែងមិនបរិភោគ ដើម្បីការកពូនសេចក្តីស្រវឹងដោយមានះ និងស្រវឹងដោយសម្គាល់ថាជាបុរស ។ ក្នុងសេចក្តីនោះ ព្រះរាជា និងមហាមាត្យរបស់ព្រះរាជា ឈ្មោះថា រមែងបរិភោគដើម្បីស្រវឹង ព្រោះជនទាំងនោះ រមែងបរិភោគភោជនមានរសឆ្ងាញ់ និងប្រណីត ដើម្បីចម្រើនការស្រវឹងដោយមានះ និងស្រវឹងដោយភាពជាបុរសរបស់ខ្លួន ។ តែភិក្ខុនេះ រមែងមិនបរិភោគយ៉ាងនេះ ។

បទថា **ន មណ្ឌនាយ** សេចក្តីថា មិនបរិភោគដើម្បីតាក់តែងសរីរៈ ។ ក្នុងបទនោះ ស្រីដែលអាស្រ័យរូបចិញ្ចឹមជីវិត ស្រីអ្នកស្រុក ស្រីស្នំជាដើម រមែងផឹកទឹកដោះថ្លា និងទឹកអំពៅ រមែងបរិភោគអាហារដែលល្អិត ទន់ និងតិច ដោយគិតថា ការបរិភោគយ៉ាងនេះ សន្ទាក់នៃអវយវៈរបស់ពួកយើងនឹងតាំងនៅដោយល្អ ឆវីវណ្ណក្នុងសរីរៈនឹងផូរផង់ តែភិក្ខុនេះ រមែងមិនបរិភោគយ៉ាងនោះ ។

បទថា **ន វិភូសនាយ** បានដល់ មិនបរិភោគដើម្បីប្រាថ្នាស្អិតស្អាងដោយសាច់ក្នុងសរីរៈ ក្នុងបទនោះ អ្នកចំបាប់ និងអ្នកប្រដាល់ជាដើម រមែង

ញុំាងសរីរៈឲ្យមាំមួន ដោយភោជនាហារ មានត្រី និងសាច់ជាដើមដែលសមគួរ ដោយគិតថា ដោយការបរិភោគយ៉ាងនេះ សាច់របស់ពួកយើងនឹងរឹងមាំ ដើម្បីប្រយោជន៍ដល់ការធន់ចំពោះការវាយតប់ តែភិក្ខុនេះ រមែងមិនបរិភោគដើម្បីធ្វើសាច់ឲ្យមាំមួនក្នុងសរីរៈយ៉ាងនោះ ។

បទថា **យាវទេវ** នេះ ជាពាក្យសម្តែងការកំណត់ប្រយោជន៍ ក្នុងការបរិភោគអាហារ ។ បទថា **ឥមស្ស កាយស្ស ឋិតិយា** បានដល់ រមែងបរិភោគដើម្បីឲ្យករជកាយ ដែលប្រកបដោយមហាភូតរូបទាំង ៤ នេះតាំងនៅ សេចក្តីនេះ ជាប្រយោជន៍ក្នុងការបរិភោគអាហាររបស់ភិក្ខុនេះ ។ បទថា **យាបនាយ** បានដល់ រមែងបរិភោគដើម្បីប្រយោជន៍ដល់ការឲ្យជីវិតិន្ទ្រិយប្រព្រឹត្តទៅ ។ បទថា **វិហឹសូបរតិយា** បានដល់ សេចក្តីស្រេកឃ្លានកើតឡើង ព្រោះការមិនបានបរិភោគជាបច្ច័យ ឈ្មោះថា **វិហឹសា** រមែងបរិភោគដើម្បីកម្ចាត់បង់វិហឹសានោះ គឺដើម្បីឲ្យវិហឹសានោះស្ងប់រម្ងាប់ ។ បទថា **ព្រហ្ម-ចរិយានុគ្គហាយ** សេចក្តីថា ត្រៃសិក្ខា គឺសាសនាទាំងមូល ឈ្មោះថា ព្រហ្មចរិយៈ រមែងបរិភោគដើម្បីអនុគ្រោះព្រហ្មចរិយៈនោះ ។

បទថា **ឥតិ** នេះ ជាបទសម្តែងដល់ឧបាយ អធិប្បាយថា ដោយឧបាយនេះ ។ បទថា **បុរាណញ្ច វេទនំ បដិហង្ខាមិ** សេចក្តីថា វេទនាដែលកើតឡើង ព្រោះការមិនបានបរិភោគអាហារជាបច្ច័យ ឈ្មោះថា វេទនាចាស់ ភិក្ខុរមែងបរិភោគអាហារ ដោយគិតថា អញនឹងកម្ចាត់បង់នូវវេទនាចាស់នោះ ។

បទថា **នវញ្ច វេទនំ ន ឧប្បាទេស្សាមិ** សេចក្តីថា វេទនាដែលកើតឡើង ព្រោះការបរិភោគច្រើនពេកជាបច្ច័យ ឈ្មោះថា វេទនាថ្មី ភិក្ខុរមែងបរិភោគដោយគិតថា អញនឹងមិនឲ្យវេទនាថ្មីនោះកើតឡើង ។ម្យ៉ាងទៀត វេទនាដែលកើតឡើង ព្រោះការបរិភោគហើយជាបច្ច័យ ឈ្មោះថា វេទនាថ្មី ភិក្ខុរមែងបរិភោគដើម្បីមិនឲ្យកើតវេទនានោះ ដែលមិនទាន់កើតឡើងនុ៎ះឯង ។ បទថា **យាត្រា ច មេ ភវិស្សតិ** បានដល់ ការញុំាងជីវិតិន្ទ្រិយឲ្យប្រព្រឹត្តទៅនឹងមានដល់អញផង ។ បទថា **អនវជ្ជតា ច** នេះ បានដល់ ក្នុងការបរិភោគនេះ វត្ថុដែលមានទោសក៏មាន វត្ថុដែលមិនមានទោសក៏មាន ។ ក្នុងពីរយ៉ាងនោះ ការស្វែងរកដោយមិនត្រូវតាមធម៌ ការទទួលយក ដោយមិនត្រូវតាមធម៌ ការបរិភោគដោយមិនត្រូវតាមធម៌ នេះឈ្មោះថា **សាវជ្ជ** (មានទោស) ។ ការស្វែងរកដោយធម៌ ការទទួលយកដោយធម៌ ពិចារណាហើយបរិភោគ នេះឈ្មោះថា **អនវជ្ជ** (មិនមានទោស) ។

បុគ្គលខ្លះ រមែងធ្វើអាហារដែលមិនមានទោសនុ៎ះឯង ឲ្យមានទោស គឺធ្វើទុកក្នុងចិត្តថា អញបានអាហារបរិភោគលើសប្រមាណ លោករមែងមិនអាចដើម្បីឲ្យអាហារនោះៗ រលួយ រមែងលំបាកដោយការក្អួត និងបញ្ចុះលាមកជាដើម ពួកភិក្ខុមួយវត្តត្រូវនាំគ្នាជួយខ្វល់ខ្វាយក្នុងកិច្ចបដិបត្តិរាងកាយ និងស្វែងរកថ្នាំជាដើមឲ្យភិក្ខុនោះ កាលត្រូវសួរថា មានរឿងអ្វី ពួកភិក្ខុនឹងនិយាយថា ភិក្ខុរូបឯណោះហើមពោះ ដូច្នេះជាដើម ភិក្ខុទាំងឡាយក៏នឹងនាំគ្នានិន្ទាតិះដៀលថា លោកអង្គនេះ មានប្រក្រតីយ៉ាងនេះ ជានិច្ចជាកាលយ៉ាងហ្នឹង

ឯង រមែងមិនស្គាល់ប្រមាណផ្ទៃរបស់ខ្លួន ដូច្នេះ ភិក្ខុនេះ ឈ្មោះថា រមែងធ្វើអាហារដែលមិនមានទោសឲ្យមានទោស យ៉ាងនេះ ។ ភិក្ខុមិនធ្វើយ៉ាងនោះ រមែងឆាន់អាហារដោយមនសិការថា ការមិនមានទោស នឹងមាន ដូច្នេះ ។

សូម្បីក្នុងបទថា **ផាសុវិហារោ** ច សេចក្ដីថា ការនៅដោយផាសុកក៏មាន ការនៅដោយមិនផាសុកក៏មាន

ក្នុងការបរិភោគនោះ ការបរិភោគរបស់ព្រាហ្មណ៍ទាំង ៥ នាក់នេះ គឺ ព្រាហ្មណ៍ឈ្មោះអាហរហត្ថកៈ ១ ព្រាហ្មណ៍ឈ្មោះអលំសាដកៈ ១ ព្រាហ្មណ៍ឈ្មោះតត្ថវដ្ដកៈ ១ ព្រាហ្មណ៍ឈ្មោះកាកមាសកៈ ១ ព្រាហ្មណ៍ឈ្មោះភុត្តវមិតកៈ ១ ឈ្មោះថា ការនៅមិនជាផាសុក ។

ពិតហើយ បណ្ដាព្រាហ្មណ៍ទាំងនោះ ព្រាហ្មណ៍ឈ្មោះអាហរហត្ថកៈ បរិភោគច្រើន មិនអាចក្រោកឡើងបានតាមធម្មតារបស់ខ្លួន ទើបនិយាយថា ជួយទាញដៃយើង ដូច្នេះ ។ ព្រាហ្មណ៍ឈ្មោះអលំសាដកៈ បរិភោគអាហារច្រើន សូម្បីក្រោកឡើងបាន តែមិនអាចស្លៀកសំពត់បាន ព្រោះមានក្បាលពោះធំពេក ។ ព្រាហ្មណ៍ឈ្មោះតត្ថវដ្ដកៈ បរិភោគច្រើន មិនអាចក្រោកឡើងបាន រមែងបម្រះនទៀលទៅក្នុងទីនោះឯង ។ ព្រាហ្មណ៍ឈ្មោះកាក-មាសកៈ បរិភោគអាហារច្រើន ទាល់តែហៀរដល់មាត់ រហូតដល់ពួកក្អែកអាចចឹកស៊ីបាន ។ ព្រាហ្មណ៍ឈ្មោះភុត្តវមិតកៈ បរិភោគច្រើន មិនអាចដើម្បីបិទមាត់បាន រមែងក្អួតក្នុងទីនោះឯង ។ ភិក្ខុរមែងមិនធ្វើយ៉ាងនេះ រមែងឆាន់អាហារ ដោយមនសិការថា ការនៅជាផាសុក នឹងមានដល់អញ ដូច្នេះ ។

ការដែលពោះខ្វះពំនូតបាយ ៤-៥ មាត់ ឈ្មោះថា ការនៅជាផាសុក ព្រោះកាលភិក្ខុបរិភោគអាហារត្រឹមប៉ុណ្ណោះ ហើយផឹកទឹក ឥរិយាបថ ៤ រមែងប្រព្រឹត្តទៅដោយស្រួល ព្រោះហេតុនោះ ទើបព្រះធម្មសេនាបតី ពោលគាថាយ៉ាងនេះថា

ភិក្ខុឈប់បរិភោគ ៤ ឬ ៥ ពំនូត (ក្នុងកាលជិតឆ្អែត) ហើយ
គប្បីផឹកទឹក នេះជាការល្មមដល់កិរិយានៅជាសុខ នៃភិក្ខុអ្នកមាន
ចិត្តស្ទុងទៅរក (ព្រះនិព្វាន) ដូច្នេះ ។

ក្នុងឋានៈនេះ គួរប្រមូលអង្គទាំងឡាយ គឺពាក្យថា មិនមែនដើម្បីលេងជាអង្គ ១ ពាក្យថា មិនមែនដើម្បីស្រវឹង ជាអង្គ ១ ពាក្យថា មិនមែនដើម្បីប្រដាប់ ជាអង្គ ១ ពាក្យថា មិនមែនដើម្បីស្អិតស្អាង ជាអង្គ ១ ។

ពាក្យថា ដើម្បីតាំងនៅនៃកាយនេះ និងដើម្បីញ៉ាំងអត្តភាពឲ្យប្រព្រឹត្តទៅ ជាអង្គ ១ ដើម្បីកម្ចាត់បង់នូវសេចក្ដីលំបាក ដើម្បីអនុគ្រោះនូវព្រហ្មចរិយធម៌ ជាអង្គ ១ ។ ពាក្យថា ដោយឧបាយនេះ អាត្មាអញនឹងកម្ចាត់បង់នូវវេទនាចាស់ផង និងមិនឲ្យវេទនាថ្មីកើតឡើងបានផង ជាអង្គ ១ ពាក្យថា ការប្រព្រឹត្តទៅនៃឥរិយាបថក្ដី នឹងមានដល់អញ ជាអង្គ ១ ពាក្យថា ការមិនមានទោស និងការនៅជាសុខសប្បាយក្ដី ជាអង្គ ១ នេះជាអានិសង្សនៃការបរិភោគ ក្នុងភាពជាអ្នកដឹងប្រមាណក្នុងភោជនីយហារនេះ ។

ចំណែកព្រះមហាសីវត្ថេរ ពោលថា អង្គ ៤ ខាងដើម ឈ្មោះថា ជាបទហាមប្រាម គប្បីប្រមូលអង្គ ៨ ខាងចុងមក ក្នុងអង្គ ៨ ខាងចុងនោះ

ពាក្យថា ដើម្បីការតាំងនៅនៃកាយនេះ ចាត់ជាអង្គ ១ ពាក្យថា ការប្រព្រឹត្ត ទៅនៃឥរិយាបថ ចាត់ជាអង្គ ១ ពាក្យថា ដើម្បីកម្ចាត់បង់នូវសេចក្តីលំបាក ចាត់ជាអង្គ ១ ពាក្យថា ដើម្បីអនុគ្រោះនូវព្រហ្មចរិយធម៌ ចាត់ជាអង្គ ១ ពាក្យថា ដោយឧបាយនេះ អាត្មាអញនឹងកម្ចាត់បង់នូវវេទនាចាស់ ចាត់ជា អង្គ ១ ពាក្យថា នឹងមិនឲ្យវេទនាថ្មីកើតឡើងបាន ចាត់ជាអង្គ ១ ពាក្យថា ការប្រព្រឹត្តទៅនៃឥរិយាបថក្តី នឹងមានដល់អញ ចាត់ជាអង្គ ១ ពាក្យថា ការមិនមានទោស ចាត់ជាអង្គ ១ ការនៅជាសុខសប្បាយ ជាអង្គ ១ នេះ ជាអានិសង្សនៃការបរិភោគ ។

ភិក្ខុកាលបរិភោគអាហារដែលប្រកបដោយអង្គ ៨ យ៉ាងនេះ ឈ្មោះ ថា ជាអ្នកស្គាល់ប្រមាណក្នុងការបរិភោគអាហារ ។ បទថា **អយំ វុច្ចតិ** សេចក្តីថា ការបរិភោគបច្ច័យដែលពិចារណាហើយ ដែលប្រព្រឹត្តទៅដោយ អំណាចការស្គាល់ប្រមាណដែលគួរក្នុងការស្វែងរក ក្នុងការទទួល និងក្នុង ការបរិភោគនេះ ឈ្មោះថា **ភោជនេ មត្តញ្ញុតា** ។

គប្បីជ្រាបវិនិច្ឆ័យក្នុងមុដ្ឋស្សច្ចៈដូចតទៅ

បទថា **អសតិ** បានដល់ នាមក្ខន្ធ ៤ ដែលវៀរចាកសតិ ។ បទថា **អននុស្សតិ អប្បដិស្សតិ** នេះ ទ្រង់បន្ថែមបទឧបសគ្គ ។ បទថា **អសរណតា** បានដល់ អាការនៃការរឭកមិនបាន ។ បទថា **អធារណតា** បានដល់ ការ មិនអាចដើម្បីនឹងទ្រទ្រង់ចាំ ។ ព្រោះបុគ្គលដែលប្រកបដោយការមិនទ្រទ្រង់ ចាំនោះ ទោះបីនឹងតាំងចិត្តថា អញនឹងចាំ ក៏មិនអាចរក្សាបាន ។ ដែលឈ្មោះ

ថា **បិលាបនតា** ព្រោះអត្ថថា រមែងអណ្តែតអណ្តូងក្នុងអារម្មណ៍ ដូចសម្បកឃ្លោកអណ្តែតក្នុងទឹក ដូច្នោះ ។ បទថា **សំមុសនតា** បានដល់ ការមិនមានសតិ និងការភ្លេច ព្រោះបុគ្គលដែលមិនមានសតិ ឬភ្លេចនោះ រមែងដូចជាក្អែកដែលលាក់ដុំបាយ និងដូចជាចចកដែលលាក់ដុំសាច់ ដូច្នោះ ។

គប្បីជ្រាបវិនិច្ឆ័យក្នុងនិទ្ទេសភាវនាពលដូចតទៅ

បទថា **កុសលានំ ធម្មានំ** បានដល់ នូវពោធិបក្ខិយធម៌ទាំងឡាយ ។ បទថា **អាសេវនា** បានដល់ ការសេពតាំងអំពីដើម ។ បទថា **ភាវនា** បានដល់ ការចម្រើនឡើង ។ បទថា **ពហុលីកម្មំ** បានដល់ ការធ្វើរឿយៗ ។

គប្បីជ្រាបនិទ្ទេសនៃសីលវិបត្តិ ដោយចំណែកផ្ទុយគ្នានឹងសីលវិបត្តិ-សម្បទានិទ្ទេស ។ ម្យ៉ាងទៀត គប្បីជ្រាបទិដ្ឋិវិបត្តិនិទ្ទេស ដោយចំណែកផ្ទុយគ្នានឹងទិដ្ឋិសម្បទានិទ្ទេស គប្បីជ្រាបទិដ្ឋិសម្បទានិទ្ទេស ដោយចំណែកផ្ទុយគ្នានឹងទិដ្ឋុបាទាននិទ្ទេស ។ សីលវិសុទ្ធិនិទ្ទេស ដូចគ្នានឹងសីលសម្បទានិទ្ទេសក៏ពិត ទោះបីជាយ៉ាងនោះ ក្នុងនិទ្ទេសនៃសីលសម្បទានោះ ព្រះអង្គត្រាស់បាតិមោក្ខសំវរសីលដែលឲ្យដល់វិសុទ្ធិ ក្នុងនិទ្ទេសនៃសីលវិសុទ្ធិនេះ ត្រាស់សីលដែលដល់វិសុទ្ធិហើយ ។

មួយទៀត ព្រះមានព្រះភាគត្រាស់លោកិយធម៌ និងលោកុត្តរធម៌ សូម្បីប្រព្រឹត្តទៅក្នុងភូមិ ៤ ដោយ ៦ ទុកៈនេះ គឺសតិ និងសម្បជញ្ញទុកៈ ១ (ទុកៈទី ៣០) បដិសង្ខានពល និងភាវនាពលទុកៈ ១ (ទុកៈទី ៣១) សមថៈ និងវិបស្សនាទុកៈ ១ (ទុកៈទី ៣២) សមថនិមិត្ត និងបគ្គាហ-

និមិត្តទុកៈ ១ (ទុកៈទី ៣៣) បគ្គាហៈ និងអវិក្ខេបទុកៈ ១ (ទុកៈទី ៣៤) សីលសម្បទា ទិដ្ឋិសម្បទាទុកៈ ១ (ទុកៈទី ៣៦) ។

គប្បីជ្រាបវិនិច្ឆ័យក្នុងទិដ្ឋិវិសុទ្ធិនិទ្ទេសដូចតទៅ

បទថា **កម្មស្សកតញ្ញាណំ** បានដល់ បញ្ញាជាគ្រឿងដឹងថា កម្មនេះជារបស់ខ្លួន កម្មនេះមិនមែនរបស់ខ្លួន បណ្តាកម្មទាំង ២ នោះ កម្មដែលខ្លួនធ្វើហើយ ឬអ្នកដទៃធ្វើហើយ អកុសលកម្មទាំងអស់ មិនមែនរបស់ខ្លួន ព្រោះហេតុអ្វី ព្រោះទម្លាយប្រយោជន៍ និងព្រោះញុំាងវត្ថុដែលមិនជាប្រយោជន៍ឲ្យកើត ។ ចំណែកកុសលកម្ម ឈ្មោះថា ជារបស់ខ្លួន ព្រោះទម្លាយវត្ថុមិនជាប្រយោជន៍ និងព្រោះញុំាងប្រយោជន៍ឲ្យកើត ។ ក្នុងសេចក្តីនោះ ដូចបុរសមានទ្រព្យ មានភោគៈ ដើរផ្លូវឆ្ងាយ ក្នុងចន្លោះផ្លូវ កាលគេប្រកាសការលេងនក្ខត្តឫក្សក្នុងស្រុក និងនិគមជាដើម ក៏មិនបានគិតថា អញជាអាគន្តុកៈ គប្បីអាស្រ័យអ្វីហ្ន៎ លេងនក្ខត្តឫក្ស កាលលេងនក្ខត្តឫក្សតាមទំនងដែលខ្លួនត្រូវការរមែងឆ្លងផ្លូវកន្តារដោយសប្បាយ យ៉ាងណា សត្វទាំងនេះ តាំងនៅក្នុងកម្មស្សកតញ្ញាណនេះ ក៏យ៉ាងនោះដូចគ្នា ធ្វើកម្មដែលជាវដ្តគាមីច្រើនសោយសេចក្តីសុខ សម្រេចអរហត្តហើយ ហួសទីងរាប់បាន ។

បទថា **សច្ចានុលោមិកញ្ញាណំ** បានដល់ វិបស្សនាញាណដែលអនុលោមតាមសច្ចៈ ៤ ។ បទថា **មគ្គសមង្គិស្ស ញាណំ ផលសមង្គិស្ស ញាណំ** បានដល់ មគ្គញ្ញាណ និងផលញ្ញាណទាំងឯង ។

ក្នុងនិទ្ទេសនៃបទថា **ទិដ្ឋិវិសុទ្ធិ ខោ បន** ព្រះមានព្រះភាគទ្រង់ចែក

ញាណ ៤ មានកម្មស្សកតញ្ញាណជាដើម ដែលធ្លាប់ត្រាស់មកហើយនុ៎ះឯង ដោយបទជាដើមថា **យា បញ្ញា បជានធា** ។

ក្នុងនិទ្ទេសនៃបទថា **យថា ធិដ្ឋស្ស ច បធានំ** សេចក្តីព្យាយាមដែលទ្រង់សម្តែងដោយបទជាដើមថា **យោ ចេតសិកោ វីរិយារម្ភោ** ប្រព្រឹត្តទៅដូចបញ្ញានុ៎ះឯង ។ ក្នុងឋានៈនៃបញ្ញាដែលជាលោកិយ គប្បីជ្រាបថា វីរិយៈនោះជាលោកិយ ក្នុងឋានៈនៃលោកុត្តរបញ្ញា ក៏គប្បីជ្រាបថា វីរិយៈនោះជាលោកុត្តរ ។

គប្បីជ្រាបវិនិច្ឆ័យក្នុងនិទ្ទេសនៃសំវេគទុកៈដូចតទៅ

បទថា **ជាតិភយំ** បានដល់ ញាណដែលឃើញជាតិ (ការកើត) ដោយភាពជាភ័យ តាំងនៅ ។ ក្នុងពាក្យថា ញាណដែលឃើញជរាភ័យ និងឃើញមរណភ័យជាដើម ក៏ន័យនេះឯង ។

ដោយបទថា **អនុប្បន្នានំ ធាបកានំ** ជាដើម ព្រះមានព្រះភាគត្រាស់សេចក្តីព្យាយាមដែលជាឧបាយរបស់ភិក្ខុដែលឃើញជាតិជាដើម ដោយភាពជាភ័យហើយ ប្រាថ្នាដើម្បីផុតទៅចាកជាតិ ជរា ព្យាធិ និងមរណៈ ។ ចំណែកសេចក្តីនៃបទភាជនីយ នឹងមានជាក់ច្បាស់ក្នុងអដ្ឋកថាវិភង្គ ។

គប្បីជ្រាបវិនិច្ឆ័យក្នុងនិទ្ទេសនៃបទថា **អសន្តុដ្ឋិតា ច កុសលេសុ ធម្មេសុ** ដូចតទៅ

បទថា **ភិយ្យោកម្យតា** បានដល់ សេចក្តីពេញចិត្តដែលច្រើនជាងមុន ។ ពិតហើយ បុគ្គលខ្លះ ក្នុងលោកនេះ រមែងប្រគេនបក្ខិកភត្ត (ភត្ត

ដែលប្រគេនប្រចាំបក្ខ) ខ្លះ សលាកភត្ត (ភត្តដែលប្រគេនដោយវិធីចាប់ស្លាក) ខ្លះ ឧបោសថិកភត្ត (ភត្តដែលប្រគេនក្នុងថ្ងៃឧបោសថ) ខ្លះ បាដិបទិកភត្ត (ភត្តដែលប្រគេនក្នុងថ្ងៃបាដិបទ) ខ្លះ តាំងពីដើមទុំះឯងបុគ្គលនោះ ជាអ្នកមិនឆ្អែតដោយការឲ្យទាននោះៗ ទើបប្រគេនធុវភត្ត (ភត្តប្រគេនជាប្រចាំ) សង្ឃភត្ត (ភត្តប្រគេនដល់សង្ឃ) វស្សាវាសិកភត្ត (ភត្តប្រគេនដល់ភិក្ខុអ្នកនៅចាំវស្សា) ទៀត រមែងកសាងអាវាស រមែងប្រគេនបច្ច័យសូម្បីទាំង ៤ ។ គេក៏នៅជាអ្នកមិនឆ្អែត សូម្បីក្នុងការឲ្យនោះៗ ទើបទទួលសរណៈទាំងឡាយ សមាទានបញ្ចសីល គេក៏នៅជាអ្នកមិនឆ្អែតសូម្បីក្នុងការធ្វើកុសលនោះៗ ទើបបួស កាលបួសហើយ ក៏រៀនព្រះពុទ្ធវចនៈ គឺព្រះត្រៃបិដក គឺមួយនិកាយ ពីរនិកាយ រមែងញុំាងសមាបត្តិ ៨ ឲ្យកើត ចម្រើនវិបស្សនា កាន់យកអរហត្ត ចាប់ផ្តើមអំពីការសម្រេចអរហត្តហើយ រមែងជាអ្នកឈ្មោះថា **មហាសន្តុដ្ឋ** (ឆ្អែតយ៉ាងធំ) សេចក្តីពេញចិត្តដែលច្រើនជាងមុន រហូតដល់អរហត្តយ៉ាងនេះ ឈ្មោះថា **ភិយ្យោកម្យតា**។

គប្បីជ្រាបវិនិច្ឆ័យក្នុងនិទ្ទេសនៃបទថា **អប្បដិវានិតា ច បធានស្មឹ** ដូចតទៅ

ព្រោះភិក្ខុជិនណាយ ក្នុងការចម្រើនកុសលធម៌ដ៏ក្រៃលែងទាំងឡាយក្នុងសេនាសនៈដ៏ស្ងាត់ទាំងឡាយ ឈ្មោះថា ធ្វើសេចក្តីព្យាយាមឲ្យធូរថយ ។ ភិក្ខុកាលមិនទៀយណាយ ឈ្មោះថា មិនធ្វើសេចក្តីព្យាយាមឲ្យធូរថយ ព្រោះហេតុនោះ ដើម្បីសម្តែងន័យនោះ ទើបត្រាស់ពាក្យជាដើមថា **យា កុសលានំ**

ធម្មាធំ ដូច្នេះ ។

ក្នុងព្រះបាលីទាំងនោះ បទថា **សក្កច្ចកិរិយតា** បានដល់ ភាពជាអ្នកធ្វើដោយគោរពក្នុងការធ្វើកុសលទាំងឡាយ ។ បទថា **សាតច្ចកិរិយតា** គឺធ្វើជាប់តគ្នាទុំះឯង ។ បទថា **អដ្ឋិតកិរិយតា** គឺធ្វើមិនឲ្យដាច់ ធ្វើមិនឈប់ឈរ ។ បទថា **អនោលីនវុត្តិតា** គឺការចិញ្ចឹមជីវិត មិនធូរថយ ឬការប្រព្រឹត្តមិនធូរថយ ។ បទថា **អនិក្ខិត្តឆន្ទតា** គឺមិនបោះបង់កុសលឆន្ទៈ ។ បទថា **អនិក្ខិត្តធុរតា** បានដល់ មិនបោះបង់ធុរៈ គឺសេចក្តីព្យាយាមក្នុងការបំពេញកុសល ។

គប្បីជ្រាបវិនិច្ឆ័យ ក្នុងបទថា **បុព្វេនិវាសានុស្សតិញ្ញាណំ វិជ្ជា** នេះដូចតទៅ

បទថា **បុព្វេនិវាសោ** បានដល់ ខន្ធដែលធ្លាប់អាស្រ័យនៅក្នុងកាលមុន និងវត្ថុដែលទាក់ទងដោយខន្ធ ។ ការតាមរឭកដល់បុព្វេនិវាសបាន ឈ្មោះថា **បុព្វេនិវាសានុស្សតិ** ។ ញាណដែលសម្បយុត្តដោយបុព្វេនិវាសានុស្សតិនោះ ឈ្មោះថា បុព្វេនិវាសានុស្សតិញ្ញាណ ។ បុព្វេនិវាសានុស្សតិញ្ញាណនោះ ឈ្មោះថា វិជ្ជា ព្រោះអត្ថថា កម្ចាត់ងងឹត ដែលបិទបាំងខន្ធ ដែលធ្លាប់អាស្រ័យនៅក្នុងកាលមុន ។ ញាណនោះ កម្ចាត់ងងឹតហើយ ធ្វើខន្ធទាំងនោះឲ្យជាក់ច្បាស់ គឺឲ្យប្រាកដ ព្រោះហេតុនោះ ទើបញាណនោះ ឈ្មោះថា **វិជ្ជា** ដោយអត្ថថា ធ្វើខន្ធឲ្យជាក់ច្បាស់ ។

បទថា **ចុតូបបាតេ ញាណំ** បានដល់ ញាណក្នុងចុតិ និងឧបបត្តិ ។

ញាណនេះ ក៏ឈ្មោះថា **វិជ្ជា** ព្រោះអត្ថថា កម្ចាត់ងងឹតដែលបិទបាំងចុតិ និង បដិសន្ធិរបស់សត្វទាំងឡាយ ។ ញាណនោះ កម្ចាត់ងងឹតហើយ ធ្វើចុតិ និង បដិសន្ធិរបស់សត្វទាំងឡាយឲ្យជាក់ច្បាស់ គឺឲ្យប្រាកដ ព្រោះហេតុនោះ ទើប ញាណនោះ ឈ្មោះថា **វិជ្ជា** ដោយអត្ថថា ធ្វើចុតិ និងបដិសន្ធិ ឲ្យជាក់ ច្បាស់ ។

បទថា **អាសវានំ ខយេ ញាណំ** បានដល់ ញាណក្នុងសម័យអស់ ទៅនៃកិលេសទាំងឡាយទាំងពួង ញាណនេះ ឈ្មោះថា **វិជ្ជា** ព្រោះអត្ថថា កម្ចាត់ងងឹតដែលបិទបាំងសច្ចៈទាំង ៤ ។ ញាណនោះ កម្ចាត់ងងឹតហើយ ធ្វើ សច្ចៈទាំង ៤ ឲ្យជាក់ច្បាស់ គឺឲ្យប្រាកដ ព្រោះហេតុនោះ ទើបឈ្មោះថា **វិជ្ជា** ដោយអត្ថថា ធ្វើសច្ចៈ ៤ ឲ្យជាក់ច្បាស់ ។

ក្នុងបទថា **ចិត្តស្ស ច អធិមុត្តិ និព្វានញ្ច** នេះ សមាបត្តិ ៨ ឈ្មោះ ថា ការរួចស្រឡះនៃចិត្ត ដោយអត្ថថា បង្អោនទៅក្នុងអារម្មណ៍ និងដោយ អត្ថថា រួចផុតដោយល្អចាកធម៌ដែលជាសត្រូវទាំងឡាយ ។ ចំណែកញាណ ក្រៅអំពីនេះ ឈ្មោះថា **និព្វាន** ព្រោះអត្ថថា **វាន** ពោល គឺតណ្ហាមិនមានក្នុង និព្វាននេះ ឬនិព្វាននេះចេញទៅអំពី **វាន** នោះ ។ បណ្តាធម៌ទាំង ២ (គឺ ការរួចស្រឡះនៃចិត្ត និងព្រះនិព្វាន) នោះ សមាបត្តិ ៨ ត្រាស់ថា **វិមុត្តិ** ព្រោះរួចផុតហើយចាកកិលេស ដែលគ្របសង្កត់បានឯង ។ តែនិព្វាន ទ្រង់ ត្រាស់ថា **វិមុត្តិ** ព្រោះរួចផុតដោយចំណែកមួយចាកកិលេសទាំងឡាយ ។

បទថា **មគ្គសមង្គិស្ស ញាណំ** បានដល់ មគ្គញ្ញាណទាំង ៤ ។ បទ

ថា **ផលសមង្គិស្ស ញាណំ** បានដល់ ផលញ្ញាណទាំង ៤ ។

បណ្ដាញាណទាំងនោះ មគ្គញ្ញាណទី ១ ឈ្មោះថា **ខយេ ញាណំ** ព្រោះអត្ថថា កើតឡើងញុំាងកិលេស ៥ យ៉ាងឲ្យអស់ទៅ ឲ្យរលត់ទៅ ឲ្យស្ងប់ឲ្យរម្ងាប់ ។ មគ្គញ្ញាណទី ២ ញុំាងកិលេស ៤ យ៉ាង ឲ្យអស់ទៅ ។ មគ្គញ្ញាណទី ៣ ក៏ញុំាងកិលេស ៤ យ៉ាងឲ្យអស់ទៅដូចគ្នា តែមគ្គញ្ញាណទី ៤ ឈ្មោះថា **ខយេ ញាណំ** ព្រោះអត្ថថា កើតឡើង ធ្វើកិលេស ៨ យ៉ាងឲ្យអស់ទៅ ឲ្យរលត់ទៅ ឲ្យស្ងប់ ឲ្យរម្ងាប់ ។

តែផលញ្ញាណរបស់មគ្គនោះៗ ឈ្មោះថា **អនុប្បាទេ ញាណំ** ព្រោះអត្ថថា កើតឡើងក្នុងទីបំផុតនៃការអស់ទៅ ក្នុងទីបំផុតនៃការរលត់ទៅ ក្នុងទីបំផុតនៃការស្ងប់ទៅ ក្នុងទីបំផុតនៃការរម្ងាប់ទៅ ក្នុងទីបំផុតនៃការមិនកើតឡើង ក្នុងទីបំផុតនៃការមិនប្រព្រឹត្តទៅនៃកិលេសទាំងនោះ ដូច្នេះឯង ។

អដ្ឋកថានិក្ខេបកណ្ឌ ចប់

អភិធម្មបិដក

អត្ថុទ្ធារកណ្ឌ

[៣៧៨] ពួកធម៌ជាកុសល តើដូចម្តេច ។ កុសលក្នុងភូមិ ៤ នេះពួកធម៌ជាកុសល ។ ពួកធម៌ជាអកុសល តើដូចម្តេច ។ អកុសលចិត្តុប្បាទ (ការកើតនៃចិត្តជាអកុសល) ១២ នេះពួកធម៌ជាអកុសល ។ ពួកធម៌ជាអព្យាក្រឹត តើដូចម្តេច ។ វិបាកក្នុងភូមិ ៤ កិរិយា និងអព្យាក្រឹត ក្នុងភូមិ ៣ រូប និងនិព្វាន នេះពួកធម៌ជាអព្យាក្រឹត ។

[៣៧៩] ពួកធម៌ដែលប្រកបដោយសុខវេទនា តើដូចម្តេច ។ ចិត្តុប្បាទប្រកបដោយសោមនស្ស ៤ ខាងកាមាវចរកុសល ចិត្តុប្បាទ ៤ ខាងអកុសល ចិត្តុប្បាទ ៥ ខាងវិបាកផង ខាងកិរិយាផង នៃកាមាវចរកុសល រូបាវចរ-តិកចតុក្កជ្ឈាន ខាងកុសលផង ខាងវិបាកផង ខាងកិរិយាផង លោកុត្តរ-តិកចតុក្កជ្ឈាន ខាងកុសលផង ខាងវិបាកផង វៀរតែសុខវេទនា ដែលកើតឡើងក្នុងទីនោះចេញ នេះពួកធម៌ដែលប្រកបដោយសុខវេទនា ។ ពួកធម៌ដែលប្រកបដោយទុក្ខវេទនា តើដូចម្តេច ។ ចិត្តុប្បាទប្រកបដោយទោមនស្ស ២ និងកាយវិញ្ញាណ ប្រកបដោយទុក្ខ វៀរតែទុក្ខវេទនា ដែលកើតឡើងក្នុងទីនុ៎ះចេញ នេះពួកធម៌ដែលប្រកបដោយទុក្ខវេទនា ។ ពួកធម៌ប្រកបដោយវេទនាមិនជាទុក្ខមិនជាសុខ តើដូចម្តេច ។ ចិត្តុប្បាទប្រកបដោយឧបេក្ខា ៤ ខាងកាមាវចរកុសល ចិត្តុប្បាទ ៦ ខាងអកុសល ចិត្តុប្បាទ ១០ ខាងវិបាកនៃកាមាវចរកុសល ចិត្តុប្បាទ ៦ ខាងវិបាកនៃអកុសល ចិត្តុប្បាទ ៦ ខាងកិរិយា-ចតុត្ថជ្ឈាន ជារូបាវចរខាងកុសលផង ខាងវិបាកផង ខាងកិរិយាផង អរូបជ្ឈាន

៤ ខាងកុសលផង ខាងវិបាកផង ខាងកិរិយាផង ចតុត្ថជ្ឈាន ជាលោកុត្តរ ខាងកុសលផង ខាងវិបាក ៤ វៀរតែវេទនា មិនជាទុក្ខមិនជាសុខ ដែលកើតឡើងក្នុងទីនុ៎ះចេញ នេះពួកធម៌ដែលប្រកបដោយវេទនា មិនជាទុក្ខមិនជាសុខ ។ វេទនា ៣ ផង រូបផង និព្វានផង នេះពួកធម៌ដែលមិនគប្បីពោលថា ប្រកបដោយសុខវេទនាផង ជាប្រកបដោយទុក្ខវេទនាផង ជាប្រកបដោយវេទនាមិនជាទុក្ខមិនជាសុខផងទេ ។

[៣៨០] ពួកធម៌ជាវិបាក តើដូចម្ដេច ។ វិបាកក្នុងភូមិ ៤ នេះពួកធម៌ជាវិបាក ។ ពួកធម៌មានវិបាកធម៌ជាប្រក្រតី តើដូចម្ដេច ។ កុសល និងអកុសលក្នុងភូមិ ៤ នេះពួកធម៌មានវិបាកធម៌ជាប្រក្រតី ។ ពួកធម៌មិនមែនវិបាក ទាំងមិនមែនជាធម៌មានវិបាកជាប្រក្រតី តើដូចម្ដេច ។ កិរិយា និងអព្យាក្រឹតក្នុងភូមិ ៣ រូប និងនិព្វាន នេះពួកធម៌មិនមែនជាវិបាក ទាំងមិនមែនជាធម៌មានវិបាកជាប្រក្រតី ។

[៣៨១] ពួកធម៌មានកម្មប្រកបដោយកិលេស មានតណ្ហាជាដើមកាន់យកហើយ ទាំងជាប្រយោជន៍ដល់ឧបាទាន តើដូចម្ដេច ។ វិបាកក្នុងភូមិ ៣ និងរូបដែលជាកម្មសមុដ្ឋាន នេះពួកធម៌មានកម្មប្រកបដោយកិលេស មានតណ្ហាជាដើមកាន់យកហើយ ទាំងជាប្រយោជន៍ដល់ឧបាទាន ។ ពួកធម៌មិនមានកម្មប្រកបដោយកិលេស មានតណ្ហាជាដើម កាន់យកហើយ តែជាប្រយោជន៍ដល់ឧបាទាន តើដូចម្ដេច ។ កុសល និងអកុសលក្នុងភូមិ ៣ កិរិយា និងអព្យាក្រឹតក្នុងភូមិ ៣ និងរូបដែលមិនមែនជាកម្មសមុដ្ឋាន នេះ

ពួកធម៌ មិនមានកម្មប្រកបដោយកិលេស មានតណ្ហាជាដើមកាន់យកហើយ តែជាប្រយោជន៍ដល់ឧបាទាន ។ ពួកធម៌មិនមានកម្ម ប្រកបដោយកិលេស មានតណ្ហាជាដើមកាន់យកហើយ ទាំងមិនជាប្រយោជន៍ដល់ឧបាទាន តើដូចម្តេច ។ មគ្គ ៤ ជាអបរិយាបន្នផង សាមញ្ញផល ៤ ផង និព្វានផង នេះពួកធម៌មិនមានកម្មប្រកបដោយកិលេស មានតណ្ហាជាដើមកាន់យកហើយ ទាំងមិនជាប្រយោជន៍ដល់ឧបាទាន ។

[៣៨២] ពួកធម៌ដែលសៅហ្មង ទាំងគួរដល់សេចក្តីសៅហ្មង តើដូចម្តេច ។ អកុសលចិត្តុប្បាទ ១២ នេះពួកធម៌ដែលសៅហ្មង ទាំងគួរដល់សេចក្តីសៅហ្មង ។ ពួកធម៌ដែលមិនសៅហ្មង តែគួរដល់សេចក្តីសៅហ្មង តើដូចម្តេច ។ កុសលក្នុងភូមិ ៣ វិបាកក្នុងភូមិ ៣ កិរិយា និងអព្យាក្រឹតក្នុងភូមិ ៣ និងរូបទាំងអស់ នេះពួកធម៌ដែលមិនសៅហ្មង តែគួរដល់សេចក្តីសៅហ្មង ។ ពួកធម៌ដែលមិនសៅហ្មង ទាំងមិនគួរដល់សេចក្តីសៅហ្មង តើដូចម្តេច ។ មគ្គ ៤ ជាអបរិយាបន្នផង សាមញ្ញផល ៤ ផង និព្វានផង នេះពួកធម៌ដែលមិនសៅហ្មង ទាំងមិនគួរដល់សេចក្តីសៅហ្មង ។

[៣៨៣] ពួកធម៌ប្រកបដោយវិតក្ក ទាំងប្រកបដោយវិចារ តើដូចម្តេច ។ កាមាវចរកុសល និងអកុសល ចិត្តុប្បាទ ១១ ខាងវិបាកនៃកាមាវចរកុសល ចិត្តុប្បាទ ២ ខាងវិបាកនៃអកុសល ចិត្តុប្បាទ ១១ ខាងកិរិយា បឋមជ្ឈានជារូបាវចរ ខាងកុសលផង ខាងវិបាកផង ខាងកិរិយាផង បឋមជ្ឈានជាលោកុត្តរ ខាងកុសលផង ខាងវិបាកផង វៀរតែវិតក្ក វិចារ ដែល

កើតឡើងក្នុងទីនុ៎ះចេញ នេះពួកធម៌ប្រកបដោយវិតក្ក ទាំងប្រកបដោយវិចារ ។ ពួកធម៌មិនមានវិតក្ក មានត្រឹមតែវិចារ តើដូចម្តេច ។ ទុតិយជ្ឈាន ក្នុងរូបាវចរបញ្ចកន័យ ខាងកុសលផង ខាងវិបាកផង ខាងកិរិយាផង ទុតិយជ្ឈាន ក្នុងលោកុត្តរបញ្ចកន័យ ខាងកុសលផង ខាងវិបាកផង វៀរតែវិចារ ដែលកើតឡើងក្នុងទីនុ៎ះចេញ នេះពួកធម៌មិនមានវិតក្ក មានត្រឹមតែវិចារ ។ ពួកធម៌មិនមានវិតក្ក ទាំងមិនមានវិចារ តើដូចម្តេច ។ បញ្ចវិញ្ញាណ ២ រូបាវចរតិកតិកជ្ឈាន ខាងកុសលផង ខាងវិបាកផង ខាងកិរិយាផង អរូបជ្ឈាន ៤ ខាងកុសលផង ខាងវិបាកផង ខាងកិរិយាផង លោកុត្តរតិកតិកជ្ឈាន ខាងកុសលផង ខាងវិបាកផង វិចារដែលកើតក្នុងទុតិយជ្ឈាន ជាបញ្ចកន័យផង រូបផង និព្វានផង នេះពួកធម៌មិនមានវិតក្ក ទាំងមិនមានវិចារ ។ វិចារដែលកើតជាមួយនឹងវិតក្ក មិនត្រូវពោលថា ប្រកបដោយវិតក្ក ទាំងប្រកបដោយវិចារផង ថាមិនមានវិតក្ក មានត្រឹមតែវិចារផង ថាមិនមានវិតក្ក ទាំងមិនមានវិចារផងទេ ។

[៣៨៤] ពួកធម៌ប្រកបដោយបីតិ តើដូចម្តេច ។ ចិត្តុប្បាទ ប្រកបដោយសោមនស្ស ៤ ខាងកាមាវចរកុសល ចិត្តុប្បាទ ៤ ខាងអកុសល ចិត្តុប្បាទ ៥ ខាងវិបាកនៃកាមាវចរកុសល ចិត្តុប្បាទ ៥ ខាងកិរិយា រូបាវចរទុកតិកជ្ឈាន ខាងកុសលផង ខាងវិបាកផង ខាងកិរិយាផង លោកុត្តរទុកជ្ឈាន ខាងកុសលផង ខាងវិបាកផង វៀរតែបីតិដែលកើតឡើងក្នុងទីនុ៎ះចេញ នេះពួកធម៌ប្រកបដោយបីតិ ។ ពួកធម៌ប្រកបដោយសុខ តើដូចម្តេច ។

ចិត្តុប្បាទ ប្រកបដោយសោមនស្ស ៤ ខាងកាមាវចរកុសល ចិត្តុប្បាទ ៤ ខាងអកុសល ចិត្តុប្បាទ ៦ ខាងវិបាកនៃកាមាវចរកុសល ចិត្តុប្បាទ ៥ ខាងកិរិយា រូបាវចរតិកចតុក្កជ្ឈាន ខាងកុសលផង ខាងវិបាកផង ខាងកិរិយាផង លោកុត្តរតិកចតុក្កជ្ឈាន ខាងកុសលផង ខាងវិបាកផង វៀរតែសុខដែលកើតឡើងក្នុងទីនុ៎ះចេញ នេះពួកធម៌ប្រកបដោយសុខ ។ ពួកធម៌ប្រកបដោយឧបេក្ខា តើដូចម្តេច ។ ចិត្តុប្បាទ ប្រកបដោយឧបេក្ខា ៤ ខាងកាមាវចរកុសល ចិត្តុប្បាទ ៦ ខាងអកុសល ចិត្តុប្បាទ ១០ ខាងវិបាកនៃកាមាវចរកុសល ចិត្តុប្បាទ ៦ ខាងវិបាកនៃអកុសល ចិត្តុប្បាទ ៦ ខាងកិរិយា ចតុត្ថជ្ឈានជារូបាវចរ ខាងកុសលផង ខាងវិបាកផង ខាងកិរិយាផង អរូបជ្ឈាន ៤ ខាងកុសលផង ខាងវិបាកផង ខាងកិរិយាផង ចតុត្ថជ្ឈាន ជាលោកុត្តរខាងកុសលផង ខាងវិបាកផង វៀរតែឧបេក្ខា ដែលកើតឡើងក្នុងទីនុ៎ះចេញ នេះពួកធម៌ប្រកបដោយឧបេក្ខា ។ បីតិ មិនប្រកបដោយបីតិ តែប្រកបដោយសុខ មិនប្រកបដោយឧបេក្ខាទេ សុខ មិនប្រកបដោយសុខ តែប្រកបដោយបីតិ មិនប្រកបដោយឧបេក្ខាក៏មាន មិនគប្បីពោលថាប្រកបដោយបីតិក៏មាន ។ ចិត្តុប្បាទ ២ ប្រកបដោយទោមនស្ស កាយវិញ្ញាណប្រកបដោយទុក្ខ និងឧបេក្ខាវេទនាផង រូបផង និព្វានផង នេះពួកធម៌មិនត្រូវពោលថា ប្រកបដោយបីតិផង ថាប្រកបដោយសុខផង ថាប្រកបដោយឧបេក្ខាផងឡើយ ។

[៣៨៥] ពួកធម៌ត្រូវលះដោយទស្សនៈ (សោតាបត្តិមគ្គ) តើដូចម្តេច ។ ចិត្តុប្បាទ ៤ ក្របដោយទិដ្ឋិ និងចិត្តុប្បាទប្រកបដោយវិចិកិច្ឆា នេះ

ពួកធម៌ដែលត្រូវលះដោយទស្សនៈ ។ ពួកធម៌ត្រូវលះដោយវេទនា តើដូចម្តេច ។ ចិត្តុប្បាទប្រកបដោយឧទ្ធច្ចៈ នេះពួកធម៌ត្រូវលះដោយភាវនា ។ ចិត្តុប្បាទ ៤ ប្រាសចាកទិដ្ឋិ តែប្រកបដោយលោភៈ និងចិត្តុប្បាទ ២ ប្រកបដោយទោមនស្ស នេះពួកធម៌ត្រូវលះដោយទស្សនៈក៏មាន ត្រូវលះដោយភាវនាក៏មាន ។ ពួកធម៌ដែលមិនត្រូវលះដោយទស្សនៈ ទាំងមិនត្រូវលះដោយភាវនា តើដូចម្តេច ។ កុសលក្នុងភូមិ ៤ វិបាកក្នុងភូមិ ៤ កិរិយា និងអព្យាក្រឹតក្នុងភូមិ ៣ រូប និងនិព្វាន នេះពួកធម៌មិនត្រូវលះដោយទស្សនៈ ទាំងមិនត្រូវលះដោយភាវនា ។

[៣៨៦] ពួកធម៌មានហេតុ ត្រូវលះដោយទស្សនៈ តើដូចម្តេច ។ ចិត្តុប្បាទ ៤ ប្រកបដោយទិដ្ឋិ ចិត្តុប្បាទប្រកបដោយវិចិកិច្ឆា វៀរតែមោហៈដែលកើតឡើងក្នុងទីនុ៎ះចេញ នេះពួកធម៌មានហេតុ ត្រូវលះដោយទស្សនៈ ។ ពួកធម៌មានហេតុ ត្រូវលះដោយភាវនា តើដូចម្តេច ។ ចិត្តុប្បាទប្រកបដោយឧទ្ធច្ចៈ វៀរតែមោហៈ ដែលកើតឡើងក្នុងទីនុ៎ះចេញ នេះពួកធម៌មានហេតុត្រូវលះដោយភាវនា ។ ចិត្តុប្បាទ ៤ ប្រាសចាកទិដ្ឋិ តែប្រកបដោយលោភៈ និងចិត្តុប្បាទ ២ ប្រកបដោយទោមនស្ស នេះពួកធម៌មានហេតុ ត្រូវលះដោយទស្សនៈក៏មាន មានហេតុ ត្រូវលះដោយភាវនាក៏មាន ។ ពួកធម៌មានហេតុ មិនត្រូវលះដោយទស្សនៈ ទាំងមិនត្រូវលះដោយភាវនា តើដូចម្តេច ។ មោហៈប្រកបដោយវិចិកិច្ឆា មោហៈប្រកបដោយឧទ្ធច្ចៈ កុសលក្នុងភូមិ ៤ វិបាកក្នុងភូមិ ៤ កិរិយា និងអព្យាក្រឹតក្នុងភូមិ ៣ រូប និងនិព្វាន នេះពួកធម៌មាន

ហេតុ មិនត្រូវលះដោយទស្សនៈ ទាំងមិនត្រូវលះដោយភាវនា ។

[៣៨៧] ពួកធម៌ដល់នូវការសន្សំកពូនឡើង តើដូចម្តេច ។ កុសល និងអកុសលក្នុងភូមិ ៣ នេះពួកធម៌ដល់នូវការសន្សំកពូនឡើង ។ ពួកធម៌មិនដល់នូវការសន្សំកពូនឡើង តើដូចម្តេច ។ មគ្គ ៤ ជាអបរិយាបន្ន នេះពួកធម៌មិនដល់នូវការសន្សំកពូនឡើង ។ ពួកធម៌មិនមែនដល់នូវការសន្សំកពូនឡើង ទាំងមិនមែនមិនដល់នូវការសន្សំកពូនឡើង តើដូចម្តេច ។ វិបាកក្នុងភូមិ ៤ កិរិយា និងអព្យាក្រឹតក្នុងភូមិ ៣ រូប និងនិព្វាន នេះពួកធម៌មិនមែនដល់នូវការសន្សំកពូនឡើង ទាំងមិនមែនមិនដល់នូវការសន្សំកពូនឡើង ។

[៣៨៨] ពួកធម៌ជារបស់សេក្ខបុគ្គល តើដូចម្តេច ។ មគ្គ ៤ ជាអបរិយាបន្នផង សាមញ្ញផល ៣ ខាងក្រោមផង នេះពួកធម៌ជារបស់សេក្ខបុគ្គល ។ ពួកធម៌ជារបស់អសេក្ខបុគ្គល តើដូចម្តេច ។ អរហត្តផលខាងលើ នេះពួកធម៌ជារបស់អសេក្ខបុគ្គល ។ ពួកធម៌មិនមែនជារបស់សេក្ខបុគ្គល ទាំងមិនមែនជារបស់អសេក្ខបុគ្គល តើដូចម្តេច ។ កុសល និងអកុសលក្នុងភូមិ ៣ វិបាកក្នុងភូមិ ៣ កិរិយា និងអព្យាក្រឹតក្នុងភូមិ ៣ រូប និងនិព្វាន នេះពួកធម៌មិនមែនជារបស់សេក្ខបុគ្គល ទាំងមិនមែនជារបស់អសេក្ខបុគ្គល ។

[៣៨៩] ពួកធម៌មានសភាពតូចឆ្មារ តើដូចម្តេច ។ កាមាវចរកុសល និងអកុសល វិបាកទាំងអស់នៃកាមាវចរ កិរិយា និងអព្យាក្រឹតជាកាមាវចរ និងរូបទាំងអស់ នេះពួកធម៌មានសភាពតូចឆ្មារ ។ ពួកធម៌ដល់នូវសភាពធំ តើដូចម្តេច ។ រូបាវចរ អរូបាវចរ កុសល និងអព្យាក្រឹត នេះពួកធម៌ដល់នូវ

សភាពធំ ពួកធម៌ប្រមាណមិនបាន តើដូចម្ដេច ។ មគ្គ ៤ ជាអបរិយាបន្នផង សាមញ្ញផល ៤ ផង និព្វានផង នេះពួកធម៌ប្រមាណមិនបាន ។

[៣៩០] ពួកធម៌មានអារម្មណ៍តូចឆ្មារ តើដូចម្ដេច ។ វិបាកទាំងអស់នៃកាមាវចរ កិរិយាមនោធាតុ និងមនោវិញ្ញាណធាតុ ជាកិរិយាហេតុកៈ ប្រកបដោយសោមនស្ស នេះពួកធម៌មានអារម្មណ៍តូចឆ្មារ ។ ពួកធម៌មានអារម្មណ៍ដល់សភាពធំ តើដូចម្ដេច ។ វិញ្ញាណញ្ចាយតនៈ និងនេវសញ្ញានាសញ្ញាយតនៈ នេះពួកធម៌មានអារម្មណ៍ដល់នូវសភាពធំ ។ ពួកធម៌មានអារម្មណ៍ប្រមាណមិនបាន តើដូចម្ដេច ។ មគ្គ ៤ ជាអបរិយាបន្នផង សាមញ្ញផល ៤ ផង នេះពួកធម៌មានអារម្មណ៍ប្រមាណមិនបាន ។ ចិត្តុប្បាទ ៤ ជាញាណវិប្បយុត្ត ខាងកាមាវចរកុសល ចិត្តុប្បាទ ៤ ជាញាណវិប្បយុត្តខាងកិរិយា និងអកុសលទាំងអស់ នេះពួកធម៌មានអារម្មណ៍តូចឆ្មារក៏មាន មានអារម្មណ៍ដល់នូវសភាពធំ តែមិនមែនមានអារម្មណ៍ប្រមាណមិនបានទេក៏មាន មិនគប្បីពោលថា មានអារម្មណ៍តូចឆ្មារផង ថាមានអារម្មណ៍ដល់នូវសភាពធំផងក៏មាន ។ ចិត្តុប្បាទ ៤ ជាញាណសម្បយុត្ត ខាងកាមាវចរកុសល ចិត្តុប្បាទ ៤ ជាញាណសម្បយុត្តខាងកិរិយា រូបាវចរចតុត្ថជ្ឈាន ខាងកុសលផង ខាងកិរិយាផង និងមនោវិញ្ញាណធាតុ ជាកិរិយាហេតុកៈ ប្រកបដោយឧបេក្ខា នេះពួកធម៌មានអារម្មណ៍តូចឆ្មារក៏មាន មានអារម្មណ៍ដល់នូវសភាពធំក៏មាន មានអារម្មណ៍ប្រមាណមិនបានក៏មាន មិនគប្បីពោលថា មានអារម្មណ៍តូចឆ្មារផង ថាមានអារម្មណ៍ដល់នូវសភាពធំផង ថាមានអារម្មណ៍ប្រមាណ

មិនបានផងក៏មាន ។ រូបាវចរតិកចតុក្កជ្ឈានខាងកុសលផង ខាងវិបាកផង ខាងកិរិយាផង វិបាកនៃចតុត្ថជ្ឈាន អាកាសានញ្ចាយតនៈ អាកិញ្ចញ្ញាយតនៈ នេះពួកធម៌មិនគប្បីពោលថា មានអារម្មណ៍តូចច្មារផង ថាមានអារម្មណ៍ដល់នូវសភាពធំផង ថាមានអារម្មណ៍ប្រមាណមិនបានផងឡើយ ។ ឯរូប និងនិព្វាន មិនមែនមានអារម្មណ៍ទេ ។

[៣៩១] ពួកធម៌ដ៏ថោកទាប តើដូចម្តេច ។ អកុសលចិត្តុប្បាទ ១២ នេះពួកធម៌ដ៏ថោកទាប ។ ពួកធម៌ជាកណ្តាល តើដូចម្តេច ។ កុសលក្នុងភូមិ ៣ វិបាកក្នុងភូមិ ៣ កិរិយា និងអព្យាក្រឹតក្នុងភូមិ ៣ និងរូបទាំងអស់ នេះពួកធម៌ជាកណ្តាល ។ ពួកធម៌ដ៏ឧត្តម តើដូចម្តេច ។ មគ្គ ៤ ជាអបរិយាបន្នផង សាមញ្ញផល ៤ ផង និព្វានផង នេះពួកធម៌ដ៏ឧត្តម ។

[៣៩២] ពួកធម៌មានសភាពខុស និងទៀង តើដូចម្តេច ។ ចិត្តុប្បាទ ៤ ប្រកបដោយទិដ្ឋិ ចិត្តុប្បាទ ២ ប្រកបដោយទោមនស្ស នេះពួកធម៌មានសភាពខុស និងទៀងក៏មាន មិនទៀងក៏មាន ពួកធម៌មានសភាពត្រូវ និងទៀង តើដូចម្តេច ។ មគ្គ ៤ ជាអបរិយាបន្ន នេះពួកធម៌មានសភាពត្រូវ និងទៀង ។ ពួកធម៌មិនទៀង តើដូចម្តេច ។ ចិត្តុប្បាទ ៤ ប្រាសចាកទិដ្ឋិ តែប្រកបដោយលោភៈ ចិត្តុប្បាទប្រកបដោយវិចិកិច្ឆា ចិត្តុប្បាទប្រកបដោយឧទ្ធច្ចៈ កុសលក្នុងភូមិ ៣ វិបាកក្នុងភូមិ ៤ កិរិយា និងអព្យាក្រឹតក្នុងភូមិ ៣ រូប និងនិព្វាន នេះពួកធម៌មិនទៀង ។

[៣៩៣] ពួកធម៌មានមគ្គជាអារម្មណ៍ តើដូចម្តេច ។ ចិត្តុប្បាទ ៤

ជាញាណសម្បយុត្តខាងកាមាវចរកុសល ចិត្តុប្បាទ ៤ ជាញាណសម្បយុត្តខាងកិរិយា នេះពួកធម៌មានមគ្គជាអារម្មណ៍ តែមិនមែនមានមគ្គជាហេតុក៏មាន មានមគ្គជាអធិបតីក៏មាន មិនគប្បីពោលថា មានមគ្គជាអារម្មណ៍ផង ថាមានមគ្គជាអធិបតីផងក៏មាន ។ អរិយមគ្គ ៤ មិនមែនមានមគ្គជាអារម្មណ៍ តែមានមគ្គជាហេតុ មានមគ្គជាអធិបតីក៏មាន មិនគប្បីពោលថា មានមគ្គជាអធិបតីក៏មាន ។ រូបាវចរចតុត្ថជ្ឈាន ខាងកុសលផង ខាងកិរិយាផង និងមនោ-វិញ្ញាណធាតុ ជាកិរិយាហេតុកៈ ប្រកបដោយឧបេក្ខា នេះពួកធម៌មានមគ្គជាអារម្មណ៍ តែមិនមែនមានមគ្គជាហេតុ មិនមែនមានមគ្គជាអធិបតីក៏មាន មិនគប្បីពោលថា មានមគ្គជាអារម្មណ៍ក៏មាន ។ ចិត្តុប្បាទ ៤ ជាញាណវិប្បយុត្តខាងកាមាវចរកុសល អកុសលទាំងអស់ វិបាកទាំងអស់នៃកាមាវចរ ចិត្តុប្បាទ ៦ ខាងកិរិយា រូបាវចរតិកចតុក្កជ្ឈាន ខាងកុសលផង ខាងវិបាកផង ខាងកិរិយាផង វិបាកនៃចតុត្ថជ្ឈាន អរូបជ្ឈាន ៤ ខាងកុសលផង ខាងវិបាកផង ខាងកិរិយាផង និងសាមញ្ញផល ៤ នេះពួកធម៌មិនគប្បីពោលថា មានមគ្គជាអារម្មណ៍ផង ថាមានមគ្គជាហេតុផង ថាមានមគ្គជាអធិបតីផងឡើយ ។ ឯរូប និងនិព្វាន មិនមែនមានអារម្មណ៍ទេ ។

[៣៩៤] ពួកធម៌ ដែលកើតឡើងហើយ តើដូចម្តេច ។ វិបាកក្នុងភូមិ ៤ និងរូបជាកម្មសមុដ្ឋាន នេះពួកធម៌ដែលកើតឡើងហើយក៏មាន ដែលប្រុងនឹងកើតឡើង តែមិនគប្បីពោលថា មិនទាន់កើតឡើងក៏មាន ។ កុសលនិងអកុសលក្នុងភូមិ ៤ កិរិយា និងអព្យាក្រឹតក្នុងភូមិ ៣ និងរូបដែលមិន

មែនជាកម្មស្សកតត្ថា នេះពួកធម៌កើតឡើងហើយក៏មាន មិនទាន់កើតឡើង តែមិនគប្បីពោលថា ប្រុងនឹងកើតឡើងក៏មាន ។ ឯនិព្វាន មិនគប្បីពោលថា កើតឡើងហើយផង ថាមិនទាន់កើតឡើងផង ថាប្រុងនឹងកើតផងឡើយ ។

[៣៩៥] វៀរតែនិព្វានចេញ ពួកធម៌ទាំងអស់ ជាអតីតក៏មាន ជាអនាគតក៏មាន ជាបច្ចុប្បន្នក៏មាន ។ ឯនិព្វាន មិនគប្បីពោលថា ជាអតីតផង ថាជាអនាគតផង ថាជាបច្ចុប្បន្នផងឡើយ ។

[៣៩៦] ពួកធម៌មានអារម្មណ៍ជាអតីត តើដូចម្តេច ។ វិញ្ញាណញ្ចាយតនៈ និងនេវសញ្ញានាសញ្ញាយតនៈ នេះពួកធម៌មានអារម្មណ៍ជាអតីត ។ ពួកធម៌អស់ការប្រកប មានអារម្មណ៍ជាអនាគត មិនមានទេ ។ ពួកធម៌មានអារម្មណ៍ជាបច្ចុប្បន្ន តើដូចម្តេច ។ បញ្ចវិញ្ញាណ ២ និងមនោធាតុ ៣ នេះពួកធម៌មានអារម្មណ៍ជាបច្ចុប្បន្ន ។ ចិត្តុប្បាទ ១០ ខាងវិបាក នៃកាមាវចរកុសល មនោវិញ្ញាណធាតុ ប្រកបដោយឧបេក្ខា ខាងវិបាកនៃអកុសល និងមនោវិញ្ញាណធាតុ ជាកិរិយាហេតុកៈ ប្រកបដោយសោមនស្ស នេះពួកធម៌មានអារម្មណ៍ជាអតីតក៏មាន ។ មានអារម្មណ៍ជាអនាគតក៏មាន មានអារម្មណ៍ជាបច្ចុប្បន្នក៏មាន ។ កាមាវចរកុសល អកុសល និងចិត្តុប្បាទ ៩ ខាងកិរិយា រូបាវចរ ចតុត្ថជ្ឈានខាងកុសលផង ខាងកិរិយាផង នេះពួកធម៌មានអារម្មណ៍ជាអតីតក៏មាន មានអារម្មណ៍ជាអនាគតក៏មាន មានអារម្មណ៍ជាបច្ចុប្បន្នក៏មាន មិនគប្បីពោលថា មានអារម្មណ៍ជាអតីតផង ថាមានអារម្មណ៍ជាអនាគតផង ថាមានអារម្មណ៍ជាបច្ចុប្បន្នផងក៏មាន ។ រូបាវចរតិក-

ចតុក្កជ្ឈានខាងកុសលផង ខាងវិបាកផង ខាងកិរិយាផង វិបាកនៃចតុត្ថជ្ឈាន អាកាសានញ្ចាយតនៈ អាកិញ្ចញ្ញាយតនៈ មគ្គ ៤ ជាអបរិយាបន្ន និង សាមញ្ញផល ៤ នេះពួកធម៌មិនគប្បីពោលថា មានអារម្មណ៍ជាអតីតផង ជា មានអារម្មណ៍ជាអនាគតផង ជាមានអារម្មណ៍ជាបច្ចុប្បន្នផងឡើយ ។ ឯរូប និងនិព្វាន មិនមែនមានអារម្មណ៍ទេ ។

[៣៩៧] វៀរលែងតែរូប ដែលមិនជាប់ដោយឥន្ទ្រិយ និងនិព្វានចេញ ពួកធម៌ទាំងអស់ជាខាងក្នុងក៏មាន ជាខាងក្រៅក៏មាន ជាខាងក្នុង និងខាងក្រៅ ក៏មាន ។ ឯរូបដែលមិនជាប់ដោយឥន្ទ្រិយ និងនិព្វាន ទុកជាខាងក្រៅ ។

[៣៩៨] ពួកធម៌មានអារម្មណ៍ខាងក្នុង តើដូចម្តេច ។ វិញ្ញាណញ្ចាយតនៈ និងនេវសញ្ញានាសញ្ញាយតនៈ នេះពួកធម៌មានអារម្មណ៍ខាងក្នុង ។ ពួកធម៌មានអារម្មណ៍ខាងក្រៅ តើដូចម្តេច ។ រូបាវចរតិកចតុក្កជ្ឈានខាងកុសលផង ខាងវិបាកផង ខាងកិរិយាផង វិបាកនៃចតុត្ថជ្ឈាន អាកាសានញ្ចាយតនៈ មគ្គ ៤ ជាអបរិយាបន្ន និងសាមញ្ញផល ៤ នេះពួកធម៌មាន អារម្មណ៍ខាងក្រៅ ។ វៀរតែរូបចេញ ពួកធម៌ជាកុសល អកុសល និង អព្យាក្រឹត ជាកាមាវចរទាំងអស់ រូបាវចរចតុត្ថជ្ឈាន ខាងកុសលផង ខាង កិរិយាផង នេះពួកធម៌មានអារម្មណ៍ខាងក្នុងក៏មាន មានអារម្មណ៍ខាងក្រៅ ក៏មាន មានអារម្មណ៍ខាងក្នុង និងខាងក្រៅក៏មាន អាកិញ្ចញ្ញាយតនៈ មិន គប្បីពោលថា មានអារម្មណ៍ខាងក្នុងផង ជាមានអារម្មណ៍ខាងក្រៅផង ជាមាន អារម្មណ៍ខាងក្នុង និងខាងក្រៅផងឡើយ ។ ឯរូប និងនិព្វាន មិនមែនមាន

អារម្មណ៍ទេ ។

[៣៩៩] ពួកធម៌ប្រកបដោយការឃើញ ទាំងប្រកបដោយការប៉ះពាល់ តើដូចម្ដេច ។ រូបាយតនៈ នេះពួកធម៌ប្រកបដោយការឃើញ ទាំងប្រកបដោយការប៉ះពាល់ ។ ពួកធម៌មិនប្រកបដោយការឃើញ តែប្រកបដោយការប៉ះពាល់ តើដូចម្ដេច ។ ចក្ខាយតនៈ ។បេ។ ផោដ្ឋព្វាយតនៈ នេះពួកធម៌មិនប្រកបដោយការឃើញ តែប្រកបដោយការប៉ះពាល់ ។ ពួកធម៌មិនប្រកបដោយការឃើញ ទាំងមិនប្រកបដោយការប៉ះពាល់ តើដូចម្ដេច ។ កុសល និងអកុសលក្នុងភូមិ ៤ វិបាកក្នុងភូមិ ៤ កិរិយា និងអព្យាក្រឹតក្នុងភូមិ ៣ រូបជាអនិទស្សនៈ ជាអប្បដិឃៈ ដែលរាប់បញ្ចូលក្នុងធម្មាយតនៈ និងនិព្វាន នេះពួកធម៌មិនប្រកបដោយការឃើញ ទាំងមិនប្រកបដោយការប៉ះពាល់ ។

ពួកតិកៈ ចប់

អដ្ឋកថា

អធិប្បាយអដ្ឋកថាកណ្ឌ

តិកអត្ថុទ្ធារ

[៣៧៨-៣៩៩] ឥឡូវនេះ ដល់លំដាប់ពណ៌នាអដ្ឋកថាកណ្ឌ ដែលលោកចាត់តាំងក្នុងលំដាប់នៃនិក្ខេបកណ្ឌ ។ សួរថា កណ្ឌនេះ ឈ្មោះថា អដ្ឋកថាកណ្ឌ ព្រោះហេតុអ្វី ឆ្លើយថា ព្រោះលើកសេចក្តីនៃព្រះពុទ្ធវចនៈ គឺព្រះត្រៃបិដកឡើងមកពង្រីកសេចក្តី ។

ពិតហើយ ព្រះពុទ្ធវចនៈដែលមកក្នុងលំដាប់នៃធម៌ ក្នុងបិដកទាំង ៣ ទ្រង់កំណត់វិនិច្ឆ័យ ដោយអដ្ឋកថាកណ្ឌនុ៎ះឯង ឈ្មោះថា ជាពាក្យដែលលោកវិនិច្ឆ័យល្អហើយ ។ កាលកំណត់មិនបាននូវគន្លងរបស់ព្រះវិន័យក្នុងព្រះអភិធម្មបិដកទាំងមូល កាលលើកបញ្ហាឡើងសួរក្នុងមហាបករណ៍ និងការរាប់ ការរួបរួមដោយអដ្ឋកថាកណ្ឌនោះឯង រមែងគួរ ។

សួរថា អដ្ឋកថាកណ្ឌនេះ កើតអំពីនរណា ឆ្លើយថា កើតអំពីព្រះសារីបុត្តត្ថេរ ។ ពិតហើយ ព្រះសារីបុត្តត្ថេរបានពោលអដ្ឋកថាកណ្ឌ ឲ្យសទ្ធិវិហារិករបស់លោកមួយរូប ដែលមិនអាចកំណត់សេចក្តីក្នុងនិក្ខេបកណ្ឌបាន ។ តែអដ្ឋកថាកណ្ឌនេះ ក្នុងមហាអដ្ឋកថា លោកពោលជំទាស់ ។ ឈ្មោះថា ព្រះអភិធម្ម មិនមែនជាវិស័យរបស់សាវក មិនមែនជាគោចររបស់សាវក ព្រះអភិធម្មនេះជាពុទ្ធវិស័យ ជាគោចររបស់ព្រះពុទ្ធ តែព្រះធម្មសេនាបតីត្រូវសទ្ធិវិហារិកសួរហើយ ទើបនាំសទ្ធិវិហារិកនោះ ទៅកាន់សម្នាក់ព្រះសាស្តា ហើយទូលសួរចំពោះព្រះសម្មាសម្ពុទ្ធ ទើបព្រះសម្មាសម្ពុទ្ធ

ត្រាស់អដ្ឋកថាកណ្ឌ ប្រទានដល់ភិក្ខុនោះ ។ បានត្រាស់ប្រទានយ៉ាងដូចម្ដេច គឺព្រះមានព្រះភាគត្រាស់សួរថា **កតមេ ធម្មា កុសលា** ដូច្នេះ ។ អធិប្បាយថា អ្នកកំណត់ថា ឈ្មោះថា ពួកធម៌ជាកុសល តើដូចម្ដេច ។ គ្រានោះ ព្រះមានព្រះភាគ កាលទ្រង់សម្ដែងធម៌ មានកុសលជាដើម ដោយអំណាចការពន្យឹកសេចក្ដី បានប្រទានធ្វើឲ្យជាពួកៗ ជាក្រុមៗ ប្រទានដល់ភិក្ខុ ដែលនៅដោយតុណ្ហីភាពនោះ ដោយន័យនេះថា កុសលណា ដែលតថាគតសម្ដែងដោយប្រភេទនៃភូមិដោយន័យជាដើមថា ពួកធម៌ជាកុសល ដូចម្ដេច ខ្លះ ។ ចិត្តជាកាមាវចរកុសល ... កើតឡើង ក្នុងសម័យណា កុសលទាំងអស់នោះ ជាកុសលក្នុងភូមិ ៤ សភាវធម៌ទាំងនេះ ឈ្មោះថា ធម៌ជាកុសលមិនមែនឬ ។

បណ្ដាបទទាំងនោះ បទថា **ចតូសុ** បានដល់ កាមាវចរភូមិ រូបាវចរភូមិ អរូបាវចរភូមិ និងលោកុត្តរភូមិ ។ បទថា **កុសលំ** បានដល់ កុសលមានផស្សៈជាដើម ។ បទថា **ឥមេ ធម្មា កុសលា** បានដល់ ធម៌ទាំងអស់នេះ មានផស្សៈជាដើម ដែលត្រាស់ក្នុងភូមិ ៤ នោះ ឈ្មោះថា ពួកធម៌ជាកុសល ។

ព្រោះអកុសលធម៌ទាំងឡាយ មិនមានការផ្សេងគ្នា ដោយអំណាចភូមិ ទើបត្រាស់ថា **ទ្វាទស អកុសលចិត្តុប្បាទា** អកុសលចិត្តុប្បាទ (ការកើតនៃចិត្តជាអកុសល) ១២ ដូច្នេះ ។ គប្បីជ្រាបវិនិច្ឆ័យក្នុងពាក្យថា អកុសលចិត្តុប្បាទនោះដូចតទៅនេះ ដែលឈ្មោះថា **ឧប្បាទ** ព្រោះអត្ថថា កើត

ឡើង ។ ឧប្បាទ គឺចិត្តនុ៎ះឯង ឈ្មោះថា **ចិត្តុប្បាទ** ។ ពាក្យថា **ចិត្តុប្បាទ** នេះ ជាប្រធាននៃទេសនានោះឯង ដូចមហាជនពោលថា ព្រះរាជាស្តេចយាង មកហើយ ដូច្នេះ រមែងជាការដែលពោលដល់ការមកនៃអមាត្យជាដើម យ៉ាង ណា កាលព្រះអង្គត្រាស់ថា **ចិត្តុប្បាទ** ដូច្នេះ សូម្បីសម្បយុត្តធម៌ទាំង ឡាយ ក៏ជាការដែលត្រាស់ហើយផងដែរយ៉ាងនោះដូចគ្នា ព្រោះហេតុនោះ គប្បីជ្រាបថា ទ្រង់កាន់យកចិត្ត ព្រមទាំងសម្បយុត្តធម៌ ដោយសព្ទថា ចិត្តុប្បាទក្នុងទីទាំងពួង ។

ខាងមុខអំពីនេះទៅ សេចក្តីនៃបទតិកភាជនីយ និងទុកភាជនីយទាំង អស់ មានពាក្យថា **ចតូសុ ភូមីសុ វិបាកោ** ជាដើម និងភាពដែលសុខ- វេទនាជាដើម ក្នុងវេទនាតិកៈជាដើម ជានវត្តព្វធម៌ បណ្ឌិតពិចារណាព្រះ បាលី និងអដ្ឋកថាហើយ គប្បីជ្រាបបានដោយន័យដែលពោលហើយនុ៎ះឯង ខ្ញុំនឹងពោលតែសេចក្តីដែលផ្សេងគ្នាប៉ុណ្ណោះ ។

បណ្តាតិកៈទាំងនោះ គប្បីជ្រាបវិនិច្ឆ័យក្នុងបរិត្តារម្មណត្តិកៈមុន ក្នុង បទថា **សព្វោ កាមាវចរស្ស វិបាកោ** នេះ បានដល់ ទ្វិបញ្ចវិញ្ញាណ ឈ្មោះថា ធម៌មានអារម្មណ៍ជាបរិត្ត (កាមអារម្មណ៍) ព្រោះអត្ថថា អាស្រ័យ ចក្ខុបសាទជាដើមហើយ ប្រារព្ធធម៌ គឺរូប សំឡេង ក្លិន រស ផោដ្ឋព្វៈ មាន ឥដ្ឋារម្មណ៍ និងអនិដ្ឋារម្មណ៍ជាដើម ប្រព្រឹត្តទៅដោយពិតប្រាកដនោះឯង ។ មនោធាតុ ២ គឺកុសលវិបាក និងអកុសលវិបាក ក៏ឈ្មោះថា ធម៌មាន អារម្មណ៍ជាបរិត្ត ព្រោះអត្ថថា អាស្រ័យហទយវត្ថុ ប្រារព្ធអារម្មណ៍ទាំងឡាយ

មានរូបជាដើមនុ៎ះឯងប្រព្រឹត្តទៅ ក្នុងលំដាប់នៃចក្ខុវិញ្ញាណជាដើមដោយពិតប្រាកដ ។ អហេតុកមនោវិញ្ញាណធាតុដែលជាកុសលវិបាក សហគតៈដោយសោមនស្ស ក៏ឈ្មោះថា ធម៌មានអារម្មណ៍ជាបរិត្ត ព្រោះអត្ថថា ប្រារព្ធអារម្មណ៍ដែលជាកាមាវចរ ៦ មានរូបារម្មណ៍ជាដើមនោះឯង ប្រព្រឹត្តទៅដោយពិតប្រាកដ គឺដោយអំណាចជាសន្តីរណៈក្នុងទ្វារ ៥ និងដោយអំណាចជាតទារម្មណៈក្នុងទ្វារ ៦ ។

អហេតុកមនោវិញ្ញាណធាតុ ដែលជាកុសលវិបាក និងអកុសលវិបាកទាំង ២ ក៏ឈ្មោះថា ធម៌មានអារម្មណ៍ជាបរិត្ត ព្រោះអត្ថថា ប្រារព្ធអារម្មណ៍ដែលជាកាមាវចរ ៦ មានរូបារម្មណ៍ជាដើមនុ៎ះឯង ប្រព្រឹត្តទៅដោយពិតប្រាកដ ដោយអំណាចជាសន្តីរណៈក្នុងបញ្ចទ្វារ និងដោយអំណាចជាតទារម្មណៈក្នុងទ្វារ ៦ កាលប្រព្រឹត្តទៅដោយអំណាចបដិសន្ធិ ក៏រមែងធ្វើបរិត្តកម្ម កម្មនិមិត្ត ឬគតិនិមិត្តឲ្យជាអារម្មណ៍ កាលប្រព្រឹត្តទៅដោយវភង្គក្នុងបវត្តិកាល និងដោយអំណាចចុតិក្នុងកាលជាទីបំផុត ក៏ធ្វើបរិត្តកម្មជាដើមនោះឯងឲ្យជាអារម្មណ៍ ។ មួយទៀត ចិត្តុប្បាទដែលជាសហេតុកកុសលវិបាក ៨ ដួង ក៏ឈ្មោះថា ធម៌មានអារម្មណ៍ជាបរិត្ត ព្រោះអត្ថថា ប្រារព្ធបរិត្តធម៌នុ៎ះឯងប្រព្រឹត្តទៅដោយអំណាចជាតទារម្មណៈ និងដោយអំណាចបដិសន្ធិ ភវង្គ និងចុតិ ដោយន័យដែលពោលក្នុងអហេតុកមនោវិញ្ញាណធាតុ ដែលជាកុសលវិបាក និងអកុសលវិបាក ២ ដួងនោះនុ៎ះឯង ។

កិរិយាមនោធាតុ ក៏ឈ្មោះថា ធម៌មានអារម្មណ៍ជាបរិត្ត ព្រោះអត្ថថា

ប្រារព្ធអារម្មណ៍ មានរូបជាដើមប្រព្រឹត្តទៅក្នុងបញ្ចទ្វារ ។ អហេតុកកិរិយា-មនោវិញ្ញាណធាតុ ដែលសហគតៈដោយសោមនស្ស ក៏ឈ្មោះថា ធម៌មានអារម្មណ៍ជាបរិត្ត ព្រោះអត្ថថា ប្រារព្ធធម៌ មានរូបារម្មណ៍ជាដើម ដែលជាកាមាវចរនុ៎ះឯង ដែលជាបច្ចុប្បន្នក្នុងទ្វារ ៦ សូម្បីដែលជាអតីត និងអនាគតក្នុងមនោទ្វារ ធ្វើអាការរីករាយប្រព្រឹត្តទៅដល់ព្រះខីណាស្រព ។ ដោយប្រការយ៉ាងនេះ ចិត្តុប្បាទទាំង ២៥ នេះ គប្បីជ្រាបថា មានអារម្មណ៍ជាបរិត្តដោយចំណែកមួយ ។

ធម៌ គឺវិញ្ញាណញ្ចាយតនៈ និងនេវសញ្ញានាសញ្ញាយតនៈ ឈ្មោះថា ធម៌ មានអារម្មណ៍ជាមហគ្គតៈ ព្រោះប្រារព្ធសមាបត្តិជាន់ទាប រៀងៗ ខ្លួនប្រព្រឹត្តទៅ ។ ធម៌ គឺមគ្គ និងផល ឈ្មោះថា ធម៌មានអារម្មណ៍ប្រមាណមិនបាន ព្រោះមាននិព្វានជាអារម្មណ៍ ។

ចិត្តុប្បាទដែលជាញាណវិប្បយុត្ត ៨ គឺខាងកុសល ៤ ដួង ខាងកិរិយា ៤ ដួង ឈ្មោះថា ធម៌មានអារម្មណ៍ជាបរិត្ត ក្នុងវេលាដែលសេក្ខបុគ្គល បុថុជ្ជន និងព្រះខីណាស្រពប្រារព្ធកាមាវចរធម៌ប្រព្រឹត្តទៅ ក្នុងការឲ្យទាន ការពិចារណា និងការស្តាប់ធម៌ដោយមិនគោរពជាដើម ឈ្មោះថា ធម៌មានអារម្មណ៍ជាមហគ្គតៈ ក្នុងវេលាដែលពិចារណាធម៌ មានបឋមជ្ឈានជាដើម ដែលស្ទាត់ជំនាញក្រៃលែង ឈ្មោះថា ធម៌មានអារម្មណ៍ជានវត្តព្វៈ ក្នុងការពិចារណាបញ្ញត្តិ មានកសិណ និងនិមិត្តជាដើម ។ ចិត្តុប្បាទដែលសម្បយុត្តដោយទិដ្ឋិខាងអកុសល ៤ ដួង ឈ្មោះថា ធម៌មានអារម្មណ៍ជាបរិត្ត ក្នុងវេលា

ដែលប្រកាន់មាំត្រេកអររីករាយ ក្នុងកាមាវចរធម៌ ៥៥[១] ថាជាសត្វ ថាជាបុគ្គល ឈ្មោះថា ធម៌មានអារម្មណ៍ជាមហគ្គតៈ ក្នុងវេលាប្រារព្ធមហគ្គតធម៌ ២៧ ដួង ប្រព្រឹត្តទៅ ដោយអាការនោះៗ ឯង ឈ្មោះថា ធម៌មានអារម្មណ៍ជានវត្តព្វៈ ក្នុងវេលាដែលប្រារព្ធបញ្ញត្តិធម៌ប្រព្រឹត្តទៅ ។ ចិត្តុប្បាទដែលជាទិដ្ឋិវិប្បយុត្ត គប្បីជ្រាបថា មានអារម្មណ៍ជាបរិត្ត មហគ្គតៈ និងនវត្តព្វៈ ក្នុងវេលាប្រារព្ធធម៌ទាំងនោះៗ ឯង ប្រព្រឹត្តទៅដោយអំណាចសេចក្តីត្រេកអររីករាយតែម្យ៉ាង ចិត្តុប្បាទដែលជាបដិឃសម្បយុត្ត គប្បីជ្រាបថា មានអារម្មណ៍ជាបរិត្ត មហគ្គតៈ និងនវត្តព្វៈ ក្នុងវេលាប្រព្រឹត្តទៅដោយអំណាចទោមនស្ស ចិត្តុប្បាទដែលសម្បយុត្តដោយវិចិកិច្ឆា គប្បីជ្រាបថា មានអារម្មណ៍ជាបរិត្ត មហគ្គតៈ និងនវត្តព្វៈ ក្នុងវេលាប្រព្រឹត្តទៅ ដោយអំណាចការមិនអាចសម្រេចចិត្តបាន ចិត្តុប្បាទដែលសហគតៈដោយឧទ្ធច្ចៈ ក៏គប្បីជ្រាបថា មានអារម្មណ៍ជាបរិត្ត មហគ្គតៈ និងនវត្តព្វៈ ក្នុងវេលាប្រព្រឹត្តទៅដោយអំណាចសេចក្តីរាយមាយ គឺដោយអំណាចនៃសេចក្តីមិនស្ងប់ ។

បណ្តាធម៌ទាំងនោះ សូម្បីធម៌មួយ រមែងមិនអាចប្រារព្ធអប្បមាណធម៌ឲ្យប្រព្រឹត្តទៅ ។ ព្រោះហេតុនោះ ទើបធម៌ទាំងនោះ មិនឈ្មោះថា **ន អប្បមាណារម្មណា** (តែមិនមែនមានអារម្មណ៍ប្រមាណមិនបានទេ) ។

ចិត្តុប្បាទដែលសម្បយុត្តដោយញាណ ៨ គឺខាងកុសល ៤ ខាងកិរិយា ៤ ជាធម៌មានអារម្មណ៍ជាបរិត្ត មហគ្គតៈ និងនវត្តព្វៈ ក្នុងវេលាព្រះសេក្ខ-

---

១- កាមាវចរចិត្ត ៥៤ និងរូប ១ (ដីកា) ។

បុគ្គល បុថុជ្ជន និងព្រះវិញ្ញាណស្រេពប្រាវត្តធម៌ មានប្រការតាមដែលពោល ហើយ ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងការឲ្យទាន ការពិចារណា និងការស្តាប់ធម៌ ដោយគោរពជាដើម ។ ចិត្តុប្បាទដែលសម្បយុត្តដោយញាណទាំងនោះ គប្បីជ្រាបថា ជាធម៌មានអារម្មណ៍ប្រមាណមិនបានក្នុងកាលនៃគោត្រភូ និងក្នុងកាលពិចារណាលោកុត្តរធម៌ ។

រូបាវចរចតុត្ថជ្ឈាននេះ ខាងកុសលក្តី ខាងកិរិយាក្តី នីមួយៗ មាន ១២ គឺចតុត្ថជ្ឈានដែលជាបាទក្នុងធម៌ទាំងពួង ១ ចតុត្ថជ្ឈានដែលប្រព្រឹត្តទៅក្នុងអាកាសកសិណ ១ ចតុត្ថជ្ឈានដែលប្រព្រឹត្តទៅក្នុងអាលោកកសិណ ១ ចតុត្ថជ្ឈានដែលប្រព្រឹត្តទៅក្នុងព្រហ្មវិហារ ១ ចតុត្ថជ្ឈានដែលប្រព្រឹត្តទៅក្នុងអានាបាន ១ ចតុត្ថជ្ឈានដែលប្រព្រឹត្តទៅក្នុងឥទ្ធិវិធ ១ ចតុត្ថជ្ឈានដែលប្រព្រឹត្តទៅក្នុងទិព្វសោត ១ ចតុត្ថជ្ឈានដែលប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចេតោបរិយញ្ញាណ ១ ចតុត្ថជ្ឈានដែលប្រព្រឹត្តទៅក្នុងយថាកម្មុបគញ្ញាណ ១ ចតុត្ថជ្ឈានដែលប្រព្រឹត្តទៅក្នុងទិព្វចក្ខុញ្ញាណ ១ ចតុត្ថជ្ឈានដែលប្រព្រឹត្តទៅក្នុងបុព្វេនិវាសញ្ញាណ ១ ចតុត្ថជ្ឈានដែលប្រព្រឹត្តទៅក្នុងអនាគតំសញ្ញាណ ១ ។

បណ្តាចតុត្ថជ្ឈានទាំងនោះ ចតុត្ថជ្ឈានក្នុងកសិណ ៨ ឈ្មោះថា ចតុត្ថជ្ឈាន ជាបាទក្នុងធម៌ទាំងពួង ពិតហើយ ចតុត្ថជ្ឈានក្នុងកសិណ ៨ នោះ ជាបាទនៃវិបស្សនាខ្លះ ជាបាទនៃអភិញ្ញាទាំងឡាយខ្លះ ជាបាទនៃនិរោធខ្លះ ជាបាទនៃវដ្តៈខ្លះ ព្រោះហេតុនោះឯង ទើបពោលថា ចតុត្ថជ្ឈានជាបាទក្នុងធម៌ទាំងពួង ។ ចំណែកចតុត្ថជ្ឈាន ដែលប្រព្រឹត្តទៅក្នុងអាកាសកសិណ

និងអាលោកកសិណ ជាបាទនៃវិបស្សនាខ្លះ ជាបាទនៃអភិញ្ញាទាំងឡាយខ្លះ ជាបាទនៃវដ្ដៈខ្លះ តែមិនមែនជាបាទនៃនិរោធឡើយ ។ ចតុត្ថជ្ឈានដែលប្រព្រឹត្តទៅក្នុងព្រហ្មវិហារ និងអានាបាន ជាបាទនៃវិបស្សនា និងជាបាទនៃវដ្ដៈ តែមិនជាបាទនៃអភិញ្ញាទាំងឡាយ និងមិនជាបាទនៃនិរោធ ។ បណ្ដាចតុត្ថជ្ឈានទាំងនោះ ឈានដែលមានកសិណជាអារម្មណ៍ សូម្បីទាំង ១០ (កសិណ ១០) ឈ្មោះថា នវត្តព្វារម្មណ៍ គឺមានអារម្មណ៍ដែលមិនគប្បីពោល ដោយអំណាចនៃបរិត្តារម្មណ៍ជាដើម ព្រោះប្រារព្ធកសិណបញ្ញត្តិ ប្រព្រឹត្តទៅ ចតុត្ថជ្ឈានដែលប្រព្រឹត្តទៅក្នុងព្រហ្មវិហារ ក៏ឈ្មោះថា នវត្តព្វារម្មណ៍ គឺមានអារម្មណ៍ដែលពោលមិនបាន ដោយអំណាចនៃបរិត្តារម្មណ៍ជាដើម ព្រោះប្រារព្ធសត្វបញ្ញត្តិប្រព្រឹត្តទៅ ចតុត្ថជ្ឈានដែលប្រព្រឹត្តទៅក្នុងអានាបាន ក៏ឈ្មោះថា នវត្តព្វារម្មណ៍ គឺមានអារម្មណ៍ដែលពោលមិនបាន ដោយអំណាចនៃបរិត្តា-រម្មណ៍ជាដើម ព្រោះប្រារព្ធនិមិត្តប្រព្រឹត្តទៅ ។

ចតុត្ថជ្ឈានដែលប្រព្រឹត្តទៅក្នុងឥទ្ធិវិធ រមែងមានអារម្មណ៍ជាបរិត្ត និងមហគ្គតៈ តើដូចម្ដេច គឺក្នុងកាលណា ព្រះយោគាវចរមានសេចក្ដីប្រាថ្នា ធ្វើកាយឲ្យអាស្រ័យចិត្តហើយហោះទៅ ដោយកាយដែលមើលមិនឃើញ ក៏បង្អោនកាយទៅដោយអំណាចនៃចិត្ត រមែងសង្រ្គោះ គឺរមែងលើកកាយឡើងក្នុងមហគ្គតចិត្ត ក្នុងកាលនោះ ចតុត្ថជ្ឈានដែលប្រព្រឹត្តទៅក្នុងឥទ្ធិវិធនោះ ព្រោះធ្វើថា មានអារម្មណ៍ដែលបានហើយដោយការប្រកប ទើបមានអារម្មណ៍ជាបរិត្ត ដោយមានរូបកាយជាអារម្មណ៍ ។ ក្នុងកាលណា ព្រះយោគាវចរបំណង

ធ្វើចិត្តឲ្យអាស្រ័យកាយហើយទៅ ដោយការដែលមើលឃើញ ក៏បង្អោនចិត្តទៅដោយអំណាចនៃកាយ រមែងសង្គ្រោះចូល គឺរមែងលើកចិត្ត ដែលមានឈានជាបាទក្នុងរូបកាយ ក្នុងកាលនោះ ចតុត្ថជ្ឈាន ដែលប្រព្រឹត្តទៅក្នុងឥទ្ធិវិធនោះ ព្រោះធ្វើថា មានអារម្មណ៍ដែលបានដោយការប្រកប ទើបមានអារម្មណ៍ជាមហគ្គតៈ ដោយមានមហគ្គតចិត្តជាអារម្មណ៍ ។

ចតុត្ថជ្ឈានដែលប្រព្រឹត្តទៅក្នុងទិព្វសោត មានអារម្មណ៍ជាបរិត្តតែម្យ៉ាង ព្រោះប្រារព្ធសំឡេងប្រព្រឹត្តទៅ ។ ចតុត្ថជ្ឈានដែលប្រព្រឹត្តទៅ ក្នុងចេតោ-បរិយញ្ញាណ មានអារម្មណ៍ជាបរិត្ត មហគ្គតៈ និងអប្បមាណ ។ សេចក្តីនេះតើដូចម្តេច គឺក្នុងវេលាដែលដឹងចិត្តជាកាមាវចររបស់ពួកជនដទៃ ចតុត្ថជ្ឈានដែលប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចេតោបរិយញ្ញាណនោះ ក៏មានអារម្មណ៍ជាបរិត្ត ក្នុងវេលាដែលដឹងរូបាវចរចិត្ត និងអរូបាវចរចិត្តរបស់ជនពួកដទៃ ក៏មានអារម្មណ៍ជាមហគ្គតៈ ក្នុងវេលាដែលដឹងមគ្គ និងផលរបស់ពួកជនដទៃ ក៏មានអារម្មណ៍អប្បមាណ ។ ក្នុងអធិការនេះ បុថុជ្ជន រមែងមិនដឹងចិត្តនៃព្រះសោតាបន្ន ព្រះសោតាបន្ន រមែងមិនដឹងចិត្តរបស់ព្រះសកទាគាមី ដោយអាការយ៉ាងនេះគប្បីជ្រាបរហូតដល់ព្រះអរហន្ត តែព្រះអរហន្ត រមែងដឹងចិត្តរបស់បុគ្គលទាំងអស់ ។ គប្បីជ្រាបការផ្សេងគ្នានេះថា អរិយបុគ្គលដទៃទៀត ដែលមានភូមិចិត្តខ្ពស់ រមែងដឹងចិត្តរបស់បុគ្គលដែលមានភូមិចិត្តទាបជាង ។ ចតុត្ថជ្ឈានដែលប្រព្រឹត្តទៅក្នុងយថាកម្មូបគញ្ញាណ រមែងមានអារម្មណ៍ជាបរិត្ត ក្នុងវេលាដែលដឹងកម្មដែលជាកាមាវចរ មានអារម្មណ៍ជាមហគ្គតៈ ក្នុងវេលាដែលដឹង

កម្ម ដែលជារូបាវចរ និងអរូបាវចរ ។ ចតុត្ថជ្ឈាន ដែលប្រព្រឹត្តទៅក្នុងទិព្វ-ចក្ខុញ្ញាណ រមែងមានអារម្មណ៍ជាបរិត្តតែម្យ៉ាង ព្រោះមានរូបជាអារម្មណ៍ ។ ចតុត្ថជ្ឈានដែលប្រព្រឹត្តទៅក្នុងបុព្វេនិវាសញ្ញាណ រមែងមានអារម្មណ៍ជាបរិត្ត មហគ្គតៈ អប្បមាណ និងនវត្តព្វៈ តើមានដូចម្តេច គឺថា ក្នុងវេលាដែលតាមរឭកដល់ខន្ធជាកាមាវចរ ចតុត្ថជ្ឈានដែលប្រព្រឹត្តទៅក្នុងបុព្វេនិវាសញ្ញាណនោះ ក៏មានអារម្មណ៍ជាបរិត្ត ក្នុងវេលាដែលតាមរឭកដល់ខន្ធដែលជារូបាវចរ និងអរូបាវចរ ក៏មានអារម្មណ៍ជាមហគ្គតៈ ។ ក្នុងវេលាដែលតាមរឭកដល់មគ្គដែលខ្លួនឯង ឬបុគ្គលដទៃចម្រើនហើយ និងផលដែលខ្លួន ឬបុគ្គលដទៃធ្វើឲ្យជាក់ច្បាស់ហើយក្នុងអតីត ក៏មានអារម្មណ៍ជាអប្បមាណ ។ មានអារម្មណ៍ជាអប្បមាណ ដោយការពិចារណាមគ្គ ផល និព្វាន ដោយអំណាចការតាមរឭកដល់ព្រះពុទ្ធ ដែលមានវដ្តៈដាច់ហើយថា ព្រះពុទ្ធទាំងឡាយក្នុងអតីតចម្រើនមគ្គហើយ ធ្វើផលឲ្យជាក់ច្បាស់ហើយ បរិនិព្វានហើយ ដោយនិព្វាន-ធាតុ ។ មានអារម្មណ៍ជានវត្តព្វៈ ក្នុងវេលាដែលតាមរឭកនាម គោត្ត និងនិមិត្តនៃបឋវីកសិណជាដើម ដោយន័យជាដើមថា ក្នុងអតីតកាល ព្រះមានព្រះភាគព្រះនាមវិបស្សី មានហើយ ព្រះនគររបស់ព្រះអង្គ មានឈ្មោះពន្ធុមតី ព្រះរាជបិតា មាននាមពន្ធុមរាជ ព្រះរាជមាតា មាននាមពន្ធុមតី ។

សូម្បីក្នុងចតុត្ថជ្ឈានដែលប្រព្រឹត្តទៅក្នុងអនាគតំសញ្ញាណ ក៏មានន័យនេះដូចគ្នា ។ ពិតហើយ ចតុត្ថជ្ឈានដែលប្រព្រឹត្តទៅក្នុងអនាគតំសញ្ញាណនោះ មានអារម្មណ៍ជាបរិត្ត ក្នុងវេលាដែលដឹងថា បុគ្គលនេះ ក្នុងអនាគតកាល

នឹងកើតក្នុងកាមាវចរភូមិ មានអារម្មណ៍ជាមហគ្គតៈ ក្នុងវេលាដែលដឹងថា សត្វនេះ ក្នុងអនាគតកាល នឹងកើតក្នុងរូបាវចរភូមិ ឬអរូបាវចរភូមិ មានអារម្មណ៍ជាអប្បមាណ ក្នុងវេលាដែលដឹងដល់បុគ្គល ដែលកាត់វដ្តៈថា ក្នុងអនាគតកាល បុគ្គលនេះ នឹងចម្រើនមគ្គ នឹងធ្វើផលឲ្យជាក់ច្បាស់ នឹងបរិនិព្វានដោយនិព្វានធាតុ និងមានអារម្មណ៍ជានវត្តព្វៈ ក្នុងវេលាដែលដឹងឈ្មោះ និងគោត្ត ដោយន័យជាដើមថា ក្នុងអនាគតកាល ព្រះមានព្រះភាគព្រះនាមថា **មេត្តេយ្យ** ទ្រង់នឹងឧប្បត្តិកឡើង ព្រាហ្មណ៍ឈ្មោះ **សុព្រហ្ម** នឹងជាព្រះពុទ្ធបិតា ព្រាហ្មណីឈ្មោះ **ព្រហ្មវតី** នឹងជាព្រះពុទ្ធមាតា ។

ចំណែកចតុត្ថជ្ឈានដែលប្រព្រឹត្តទៅក្នុងអរូបាវចរ និងចតុត្ថជ្ឈាន ក្នុងការអស់អាសវៈទាំងឡាយ ខ្ញុំនឹងពោលក្នុងទីដែលមានព្រះបាលីប្រាកដហើយនុ៎ះឯង ។ អហេតុកកិរិយាមនោវិញ្ញាណធាតុ ដែលសហគតៈដោយឧបេក្ខា ជាបុរេចារិកនៃកុសលចិត្ត អកុសលចិត្ត និងកិរិយាចិត្តទាំងអស់នេះ ។ គប្បីជ្រាបប្រភេទនៃអារម្មណ៍របស់អហេតុកកិរិយាមនោវិញ្ញាណធាតុ ដែលសហគតៈដោយឧបេក្ខានោះ ដោយន័យដែលពោលក្នុងកុសលចិត្ត អកុសលចិត្ត និងកិរិយាចិត្តទាំងនោះនុ៎ះឯង ។ តែក្នុងវេលាប្រព្រឹត្តទៅ ដោយអំណាចវោដ្ឋព្វនៈក្នុងទ្វារ ៥ រមែងមានអារម្មណ៍ជាបរិត្តតែម្យ៉ាងប៉ុណ្ណោះ ។ ឈាន ៣ ឬឈាន ៤ ដែលជារូបាវចរជាដើម មានអារម្មណ៍ជានវត្តព្វៈ ព្រោះប្រារព្ធនវត្តព្វធម៌ប្រព្រឹត្តទៅ ដោយភាពជាបរិត្តធម៌ជាដើម ។ ដ្បិតថា ក្នុងឈាន ៣ ឬឈាន ៤ ដែលជារូបាវចរទាំងនេះជាដើម រូបាវចរជ្ឈានទាំងឡាយ រមែងប្រព្រឹត្ត

ទៅក្នុងបឋវីកសិណជាដើម អាកាសានញ្ចាយតនជ្ឈាន ក៏ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងអាកាសដែលបើកកសិណហើយ អាកិញ្ចញ្ញាយតនជ្ឈាន ក៏ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងការប្រាសចាកវិញ្ញាណនោះឯង ។

គប្បីជ្រាបវិនិច្ឆ័យក្នុងមគ្គារម្មណត្តិកៈដូចតទៅ

ចិត្តុប្បាទដែលជាញាណសម្បយុត្ត ៨ ដួង ដែលត្រាស់ក្នុងខាងដើម ជាពួកធម៌មានមគ្គជាអារម្មណ៍ ក្នុងវេលាដែលព្រះសេក្ខបុគ្គល និងព្រះអសេក្ខបុគ្គលពិចារណាមគ្គដែលខ្លួនចាក់ធ្លុះហើយ តែមិនមែនមានមគ្គហេតុ ព្រោះមិនកើតព្រមជាមួយមគ្គ ដែលឈ្មោះថា **មគ្គាធិបតិនោ** ដោយអំណាចអារម្មណាធិបតី ក្នុងវេលាពិចារណាធ្វើមគ្គ ដែលខ្លួនចាក់ធ្លុះហើយឲ្យជាធំ ដែលឈ្មោះថា **ន វត្តព្វា មគ្គារម្មណាតិបិ មគ្គាធិបតិនោតិបិ** ក្នុងវេលាដែលធ្វើធម៌ដទៃជាអារម្មណ៍ ។ អរិយមគ្គ ៤ ជាធម៌មានហេតុ គឺមគ្គដោយចំណែកមួយ ព្រោះមានហេតុ ពោល គឺមគ្គ ឬហេតុដែលសម្បយុត្តដោយមគ្គ តែក្នុងវេលាដែលចម្រើនមគ្គ ធ្វើវីរិយៈ ឬវីមំសាឲ្យជាធំ អរិយមគ្គដែលមានអធិបតិធម៌កើតព្រមគ្នា មានមគ្គជាអធិបតីក៏មាន ក្នុងវេលាដែលធ្វើឆន្ទៈ ឬចិត្ត យ៉ាងណាមួយឲ្យជាធំ គប្បីពោលថា មានមគ្គជាអធិបតីមិនបានក៏មាន ដូច្នេះ ។

ក្នុងរូបាវចរចតុត្ថជ្ឈាន ១២ ចតុត្ថជ្ឈាន ៩ មានចតុត្ថជ្ឈានដែលជាបាទក្នុងធម៌ទាំងពួងជាដើម មិនមានមគ្គជាអារម្មណ៍ មិនមានហេតុ គឺមគ្គ មិនមានមគ្គជាអធិបតី ។ ចំណែកចតុត្ថជ្ឈានដែលប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចេតោបរិយញ្ញាណ

បុព្វេនិវាសញ្ញាណ និងអនាគតំសញ្ញាណ ក្នុងវេលាដែលដឹងមគ្គចិត្តរបស់ព្រះអរិយៈទាំងឡាយ មានមគ្គជាអារម្មណ៍ តែមិនមានហេតុ គឺមគ្គ ព្រោះមិនកើតព្រមជាមួយនឹងមគ្គ ។ មិនមានមគ្គជាអធិបតី ព្រោះមិនធ្វើមគ្គឲ្យជាធំប្រព្រឹត្តទៅ ។

សួរថា ព្រោះហេតុអ្វី ទើបចតុត្ថជ្ឈានទាំង ៣ នេះ មិនធ្វើមគ្គឲ្យជាធំ ។ ឆ្លើយថា ព្រោះខ្លួនជាមហគ្គតៈ ។ ដូចសត្វលោកទាំងអស់ ធ្វើព្រះរាជាឲ្យជាទីគោរព ចំណែកព្រះមាតា និងព្រះបិតា ទ្រង់មិនធ្វើសេចក្តីគោរព ព្រោះព្រះមាតាបិតាទាំងនោះ ឃើញព្រះរាជាហើយ ក៏មិនក្រោកចាកអាសនៈ មិនសំពះជាដើម រមែងត្រាស់ហៅដោយន័យដែលត្រាស់ហៅ ក្នុងវេលាដែលទ្រង់ជាយុវរាជនុ៎ះឯង យ៉ាងណា សួម្បីចតុត្ថជ្ឈានទាំង ៣ ដែលប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចេតោបរិយញ្ញាណជាដើមទាំងនេះ ក៏យ៉ាងនោះ រមែងមិនធ្វើមគ្គឲ្យជាធំ ព្រោះខ្លួនជាមហគ្គតៈ ។

សូម្បីអហេតុកកិរិយាមនោវិញ្ញាណធាតុ (មនោទ្វារាវជ្ជនចិត្ត) ក៏ជាធម៌មានមគ្គជាអារម្មណ៍ ព្រោះជាបុរេចារិករបស់បច្ចវេក្ខណៈ ក្នុងវេលាពិចារណាមគ្គរបស់ព្រះអរិយៈទាំងឡាយ តែមិនមានហេតុ គឺមគ្គ ព្រោះមិនកើតព្រមជាមួយនឹងមគ្គ ។ មិនមានមគ្គជាអធិបតី ព្រោះមិនធ្វើមគ្គនោះឲ្យជាធំ ប្រព្រឹត្តទៅ ។

សួរថា ព្រោះហេតុអ្វី ទើបចិត្តនេះមិនធ្វើមគ្គឲ្យជាធំ ។ ឆ្លើយថា ព្រោះខ្លួនជាអហេតុកៈ ជាសភាវៈថោកទាប ជាសភាវៈល្ងង់ ។ ដូចសត្វលោក

ទាំងពួង រមែងគោរពព្រះរាជា តែរាជបរិវារ មានអ្នកបម្រើដែលជាមនុស្ស គម មនុស្សតឿជាដើម មិនធ្វើសេចក្តីគោរពក្រៃលែងក្នុងព្រះរាជា ដូចបុគ្គលជាបណ្ឌិត (ធ្វើសេចក្តីគោរពក្រៃលែង) ព្រោះភាពដែលខ្លួនជាមនុស្សល្ងង់ យ៉ាងណា ចិត្តនេះ ក៏យ៉ាងនោះដូចគ្នា រមែងមិនធ្វើមគ្គឲ្យជាធំ ព្រោះខ្លួនជាអហេតុកៈ ជាសភាវៈថោកទាប ជាសភាវៈល្ងង់ ។

កុសលចិត្តដែលជាញាណវិប្បយុត្តជាដើម រមែងមិនបានភាវៈមានមគ្គជាអារម្មណ៍ជាដើម ព្រោះមិនមានញាណ និងព្រោះមានអារម្មណ៍ជាលោកិយធម៌ គប្បីជ្រាបថា មានអារម្មណ៍ជានវត្តព្វៈតែម្យ៉ាង ។

គប្បីជ្រាបវិនិច្ឆ័យក្នុងអតីតារម្មណត្តិកៈដូចតទៅ

ធម៌ គឺវិញ្ញាណញ្ចាយតនៈ និងនេវសញ្ញានាសញ្ញាយតនៈ ជាពួកធម៌មានអារម្មណ៍ជាអតីតដោយចំណែកមួយប៉ុណ្ណោះ ព្រោះប្រារព្ធសមាបត្តិដែលជាអតីតខាងដើមប្រព្រឹត្តទៅ ។

បទថា **និយោគា អនាគតារម្មណា នត្ថិ** សេចក្តីថា ឈ្មោះថាចិត្តដែលមានអារម្មណ៍ចំពោះតែម្យ៉ាង ដោយពិតប្រារព្ធ មិនមាន ។ សួរថា ចិត្តដែលជាអនាគតំសញ្ញាណ មានអារម្មណ៍ជាអនាគតដោយចំណែកមួយ សូម្បីចិត្តដែលជាចេតោបរិយញ្ញាណក៏ប្រារព្ធអនាគតប្រព្រឹត្តទៅ មិនមែនឬ ឆ្លើយថា មិនមែនមិនប្រារព្ធអនាគតប្រព្រឹត្តទៅទេ តែចិត្តដែលជាអនាគតំសញ្ញាណ និងចេតោបរិយញ្ញាណនេះ ដែលមានអារម្មណ៍ចំពោះតែមួយរមែងមិនមាន មានតែអារម្មណ៍ដែលលាយឡំជាមួយមហគ្គតចិត្តដទៃៗ ព្រោះទ្រង់

សង្គ្រោះដោយអរូបាវចរចតុត្ថជ្ឈាន ដោយហេតុនោះ ទើបត្រាស់ថា **និយោគា អនាគតារម្មណា នត្ថិ** ដូច្នេះ ។

ទ្វិបញ្ចវិញ្ញាណ និងមនោធាតុ ៣ ឈ្មោះថា ពួកធម៌មានអារម្មណ៍ជាបច្ចុប្បន្ន ព្រោះប្រព្រឹត្តទៅក្នុងរូបារម្មណ៍ដែលជាបច្ចុប្បន្នជាដើម ។

ក្នុងបទថា **ទស ចិត្តុប្បាទា** នេះ មានអធិប្បាយថា សហេតុកវិបាកចិត្ត ៨ ដួង ឈ្មោះថា មានអារម្មណ៍ជាអតីតប៉ុណ្ណោះ ក្នុងការប្រារព្ធកម្ម ឬកម្មនិមិត្តប្រព្រឹត្តទៅ ក្នុងវេលាចាប់បដិសន្ធិរបស់ពួកទេវតា និងមនុស្ស ។ សូម្បីក្នុងវេលាដែលជាភវង្គ និងចុតិ ក៏មាននយ័នេះឯង ។

តែក្នុងវេលាដែលចិត្តទាំងនេះប្រារព្ធគតិនិមិត្ត ចាប់បដិសន្ធិ និងក្នុងវេលាដែលជាភវង្គ តអំពីបដិសន្ធិចិត្តនោះមក ជាធម៌មានអារម្មណ៍បច្ចុប្បន្ន ក្នុងខណៈដែលប្រព្រឹត្តទៅក្នុងបញ្ចទ្វារ ដោយអំណាចជាតទារម្មណៈក៏មានអារម្មណ៍ជាបច្ចុប្បន្នដូចគ្នា តែព្រោះទទួលអារម្មណ៍តអំពីជវនៈ ដែលមានអារម្មណ៍ជាអតីត អនាគត និងបច្ចុប្បន្ន ក្នុងមនោទ្វារប្រព្រឹត្តទៅ ទើបមានអារម្មណ៍ជាអតីត អនាគត និងបច្ចុប្បន្ន ។ សូម្បីក្នុងមនោវិញ្ញាណធាតុដែលសហគតៈដោយឧបេក្ខាខាងអហេតុកកុសលវិបាក ក៏មាននយ័នេះឯង ។ ក្នុងអធិការនេះ មានសេចក្តីផ្សេងគ្នាយ៉ាងនេះ គឺមនោវិញ្ញាណធាតុដែលសហគតៈដោយឧបេក្ខាខាងអហេតុកកុសលវិបាកនោះ ជាបដិសន្ធិរបស់ជនទាំងឡាយអ្នកខ្វាក់ក្អែកអំពីកំណើតជាដើម ក្នុងពួកមនុស្សតែម្យ៉ាង និងមានអារម្មណ៍ជាបច្ចុប្បន្ន ដោយអំណាចជាសន្តីរណៈក្នុងបញ្ចទ្វារ ។ ចំណែកមនោវិញ្ញាណធាតុ

ដែលសហគតៈដោយសោមនស្សខាងអហេតុកកុសលវិបាក ជាធម៌មានអា-រម្មណ៍ជាបច្ចុប្បន្នដោយអំណាចជាសន្តីរណៈ និងជាតទារម្មណៈក្នុងបញ្ចទ្វារ ។ គប្បីជ្រាបថា មានអារម្មណ៍ជាអតីត អនាគត និងបច្ចុប្បន្ន ដោយអំណាចតទារម្មណៈក្នុងមនោទ្វារ ដូចមនោវិញ្ញាណធាតុដែលជាសហេតុកវិបាក ។

ចំណែកមនោវិញ្ញាណធាតុដែលជាអហេតុកអកុសលវិបាក មានគតិដូចមនោវិញ្ញាណធាតុដែលសហគតៈដោយឧបេក្ខា ខាងអហេតុកកុសលវិបាកទាំងពីរ ។ តែក្នុងទីនេះ មានសេចក្តីប្លែកគ្នាដូច្នេះថា មនោវិញ្ញាណធាតុខាងអហេតុកអកុសលវិបាកនោះ រមែងប្រព្រឹត្តទៅដោយអំណាចបដិសន្ធិ ភវង្គ និងចុតិរបស់ពួកសត្វដែលកើតក្នុងអបាយភូមិទាំងឡាយតែម្យ៉ាង ។ មនោ-វិញ្ញាណធាតុដែលសហគតៈដោយសោមនស្សខាងអហេតុកកិរិយា កាលធ្វើអាការត្រេកអរក្នុងបញ្ចទ្វាររបស់ព្រះខីណាស្រពទាំងឡាយ ក៏ជាធម៌មានអា-រម្មណ៍បច្ចុប្បន្ន ក្នុងវេលាប្រារព្ធធម៌មានអតីតជាដើមក្នុងមនោទ្វារ ប្រព្រឹត្តទៅដោយអំណាចជាហសិតុប្បាទ ក៏ជាធម៌មានអារម្មណ៍ជាអតីត អនាគត និងបច្ចុប្បន្ន ។

ក្នុងបទថា **កាមាវចរកុសលំ** *ជាដើម មានអធិប្បាយថា ពោលដោយកុសលមុន ចិត្តុប្បាទដែលជាញាណសម្បយុត្ត ៤ ដួង រមែងជាធម៌មានអារម្មណ៍ជាអតីត អនាគត និងបច្ចុប្បន្ន ដល់ព្រះសេក្ខៈ និងបុថុជ្ជនដែលពិចារណាខន្ធ ធាតុ និងអាយតនៈ មានអតីតជាដើម ។ ក្នុងខណៈពិចារណាបញ្ញត្តិ និងព្រះនិព្វានជានវត្តព្វារម្មណ៍ គឺជាធម៌មានអារម្មណ៍មិន*

គប្បីពោល ។ សូម្បីក្នុងចិត្តុប្បាទដែលជាញាណវិប្បយុត្ត ក៏មានន័យនេះឯង ។ ត្រឹមតែការពិចារណាមគ្គ ផល និងនិព្វាន ដោយចិត្តុប្បាទដែលជាញាណវិប្បយុត្តទាំងនោះមិនមាន នេះប៉ុណ្ណោះ ជាសេចក្តីផ្សេងគ្នាក្នុងអធិការនេះ ។

ពោលដោយអកុសលចិត្តុប្បាទដែលសម្បយុត្តដោយទិដ្ឋិ ៤ ដួង ជាធម៌មានអារម្មណ៍ជាអតីតជាដើម ក្នុងវេលាដែលត្រេកអររីករាយក្នុងការយល់ខុសនូវខន្ធ ធាតុ និងអាយតនៈ មានខន្ធដែលជាអតីតជាដើម ជាធម៌មានអារម្មណ៍នវត្តព្វៈដល់បុគ្គលអ្នកត្រេកអររីករាយប្រារព្ធបញ្ញត្តិ អ្នកប្រកាន់ខុសប្រកាន់មាំថា ជាសត្វ ជាតួខ្លួន ។ សូម្បីក្នុងចិត្តុប្បាទដែលជាទិដ្ឋិវិប្បយុត្ត ក៏មានន័យនេះដូចគ្នា ។ ត្រឹមតែការប្រកាន់ខុស ប្រកាន់មាំដោយទិដ្ឋិទាំងនោះមិនមាន ។ ចិត្តុប្បាទដែលសម្បយុត្តដោយបដិឃៈ ២ ដួង រមែងជាធម៌មានអារម្មណ៍ជាអតីតជាដើម ដល់បុគ្គលអ្នកទោមនស្ស ប្រារព្ធធម៌មានអតីតក្ខន្ធជាដើម ជាធម៌មានអារម្មណ៍ជានវត្តព្វៈ ដល់បុគ្គលដែលទោមនស្សប្រារព្ធបញ្ញត្តិ ។ ចិត្តុប្បាទដែលសម្បយុត្តដោយវិចិកិច្ឆា និងឧទ្ធច្ចៈ ជាធម៌មានអារម្មណ៍ជាអតីត បច្ចុប្បន្ន នវត្តព្វារម្មណ៍ និងនវត្តព្វៈ ក្នុងខណៈប្រព្រឹត្តទៅក្នុងធម៌ទាំងឡាយនោះឯង ដោយភាពជាធម៌ដែលសម្រេចចិត្តមិនបាន និងដោយភាពជាធម៌ដែលរាយមាយ ។

ពោលដោយកិរិយាសហេតុកចិត្តុប្បាទ ៨ មានគតិដូចកុសលចិត្តុប្បាទនុ៎ះឯង ។ អហេតុកកិរិយាមនោវិញ្ញាណធាតុ ដែលសហគតៈដោយឧបេក្ខា ជា

ធម៌មានអារម្មណ៍បច្ចុប្បន្នប៉ុណ្ណោះ ក្នុងខណៈប្រព្រឹត្តទៅក្នុងបញ្ចទ្វារ ដោយអំណាចជាវេជ្ជតូនៈ ជាធម៌មានអារម្មណ៍ជាអតីត អនាគត បច្ចុប្បន្ន និងនវត្តព្វៈ ក្នុងវេលាដែលចិត្តមានធម៌ជាអតីត អនាគត និងបច្ចុប្បន្នជាអារម្មណ៍ និងមានបញ្ញត្តិជាអារម្មណ៍ជាបុរេចារិកក្នុងមនោទ្វារ ។

ក្នុងចតុត្ថជ្ឈានដែលជារូបាវចរ មានប្រភេទដូចដែលពោលហើយ ចតុត្ថជ្ឈានទាំង ៥ នេះ គឺចតុត្ថជ្ឈានដែលជាបាទនៃធម៌ទាំងពួង ១ ចតុត្ថជ្ឈានដែលប្រព្រឹត្តទៅក្នុងអាកាសកសិណ ១ ចតុត្ថជ្ឈានដែលប្រព្រឹត្តទៅក្នុងអាលោកកសិណ ១ ចតុត្ថជ្ឈានដែលប្រព្រឹត្តទៅក្នុងព្រហ្មវិហារ ១ ចតុត្ថជ្ឈានដែលប្រព្រឹត្តទៅក្នុងអានាបានសមាធិ ១ ជានវត្តព្វារម្មណ៍ទាំងអស់ ។

ចតុត្ថជ្ឈានដែលប្រព្រឹត្តទៅក្នុងឥទ្ធិវិធ ជាធម៌មានអារម្មណ៍ជាអតីត ព្រោះយោគាវចរបុគ្គល ដែលញ៉ាំងចិត្តឲ្យផ្លាស់ប្តូរទៅតាមអំណាចនៃកាយ ប្រារព្ធឈានចិត្តក្នុងអតីតជាបាទ ឲ្យប្រព្រឹត្តទៅ តែជាធម៌មានអារម្មណ៍ជាអនាគតដល់យោគាវចរបុគ្គលដែលអធិដ្ឋានធម៌ដែលជាអនាគត ដូចព្រះមហាកស្សបៈជាដើម អធិដ្ឋានក្នុងគ្រាបញ្ចុះព្រះបរមសារីរិកធាតុ ។

បានឮថា ព្រះមហាកស្សបត្ថេរ កាលបញ្ចុះព្រះបរមសារីរិកធាតុ បានអធិដ្ឋានថា ក្នុងអនាគតកាល អស់កាល ២១៨ ឆ្នាំ សូមក្លិនក្រអូបទាំងនេះកុំវិនាសទៅ ផ្កាទាំងឡាយកុំស្វិតស្រពោន ប្រទីបទាំងឡាយកុំរលត់ ។ វត្ថុទាំងអស់បានដូចការអធិដ្ឋានទុំះឯង ។ ព្រះអស្សគុត្តត្ថេរ ឃើញពួកភិក្ខុដែលឆាន់ភត្តាហារក្រៀមក្នុងរោងឆាន់ ទើបអធិដ្ឋានថា សូមឲ្យថ្លុកទឹក ជារស

ទឹកដោះជូរក្នុងវេលាបុរេភត្តរាល់ៗ ថ្ងៃ ដូច្នេះ ទើបទឹកដែលជួសមកក្នុងវេលាបុរេភត្ត មានរសជាទឹកដោះជូរ ក្នុងវេលាបច្ឆាភត្ត ទឹកនោះ ក៏ជាទឹកធម្មតាដូចដើមនុ៎ះឯង តែក្នុងវេលាដែលព្រះយោគាវចរបុគ្គលធ្វើកាយ ឲ្យអាស្រ័យចិត្ត ហើយទៅដោយកាយដែលមើលមិនឃើញ ឬថា ក្នុងវេលាធ្វើបាដិហារិយ៍ដទៃ ចតុត្ថជ្ឈានក៏ជាធម៌មានអារម្មណ៍ជាបច្ចុប្បន្ន ព្រោះប្រារព្ធកាយប្រព្រឹត្តទៅនោះឯង ។

ចតុត្ថជ្ឈានដែលប្រព្រឹត្តទៅក្នុងទិព្វសោត ជាធម៌មានអារម្មណ៍ជាបច្ចុប្បន្ន ព្រោះប្រារព្ធសំឡេងដែលមាននៅនុ៎ះឯង ប្រព្រឹត្តទៅ ។ ចតុត្ថជ្ឈានដែលប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចេតោបរិយញ្ញាណ រមែងជាធម៌មានអារម្មណ៍ជាអតីតដល់បុគ្គលដែលដឹងចិត្តរបស់អ្នកដទៃ ក្នុងអតីតខាងក្នុង ៧ ថ្ងៃ និងជាធម៌មានអារម្មណ៍ជាអនាគត ដល់បុគ្គលដែលដឹងចិត្តរបស់អ្នកដទៃ ក្នុងអនាគតខាងក្នុង ៧ ថ្ងៃប៉ុណ្ណោះ ។ តែក្នុងវេលាលើស ៧ ថ្ងៃហើយ ក៏មិនអាចដឹងចិត្តនោះបាន ព្រោះថា នុ៎ះជាវិស័យរបស់អតីតំសញ្ញាណ និងអនាគតំ-សញ្ញាណ ។ តែក្នុងវេលាដែលបុគ្គលនោះដឹងចិត្តបច្ចុប្បន្នរបស់អ្នកដទៃ ក៏ជាធម៌មានអារម្មណ៍ជាបច្ចុប្បន្ន ។

ឈ្មោះថា បច្ចុប្បន្ននេះ មាន ៣ យ៉ាង គឺខណបច្ចុប្បន្ន សន្តតិ-បច្ចុប្បន្ន និងអទ្ធាបច្ចុប្បន្ន ។ បណ្ដាបច្ចុប្បន្នទាំង ៣ នោះ បច្ចុប្បន្នដែលដល់ឧប្បាទក្ខណៈ ឋិតិក្ខណៈ និងភង្គក្ខណៈ ឈ្មោះថា ខណបច្ចុប្បន្ន ។ បច្ចុប្បន្នដែលទាក់ទងដោយវារៈ ប្រព្រឹត្តទៅជាប់តគ្នាអស់មួយវារៈ ឬពីរវារៈ

ឈ្មោះថា សន្តតិបច្ចុប្បន្ន ។ ក្នុងសន្តតិបច្ចុប្បន្ននោះ កាលបុគ្គលអង្គុយក្នុងទីងងឹត ហើយចេញមកកាន់ទីភ្លឺ អារម្មណ៍មិនទាន់ប្រាកដ អារម្មណ៍នោះប្រាកដដរាបណា ក្នុងចន្លោះនេះ គប្បីជ្រាបវារៈដែលជាប់តគ្នាអស់មួយ ឬពីរវារៈ កាលបុគ្គលត្រាច់ទៅក្នុងទីវាលហើយ ចូលទៅបន្ទប់តូច (បន្ទប់ងងឹត) រូបារម្មណ៍ ក៏នៅមិនទាន់ប្រាកដភ្លាមទេ រូបារម្មណ៍នោះ នៅមិនទាន់ប្រាកដដរាបណា ខាងក្នុងរវាងនេះ ក៏គប្បីជ្រាបវារៈការបន្តអស់មួយវារៈ ឬពីរវារៈ ម្យ៉ាងទៀត កាលបុគ្គលឈរនៅក្នុងទីឆ្ងាយ សូម្បីឃើញការកម្រើកដៃរបស់ជាងជ្រលក់ និងការកម្រើកដៃវាយរគាំង វាយស្គរ ក៏នៅមិនទាន់បានឮសំឡេងភ្លាមឡើយ បុគ្គលបានឮសំឡេងនោះដរាបណា ក្នុងចន្លោះនេះគប្បីជ្រាបវារៈការបន្តមួយ ឬពីរវារៈ ។ ព្រះមជ្ឈិមភាណកាចារ្យពោលយ៉ាងនេះ ។

ចំណែកព្រះសំយុត្តភាណកាចារ្យពោលដល់សន្តតិ មាន ២ យ៉ាង គឺរូបសន្តតិ និងអរូបសន្តតិ ហើយពោលថា កាលបុគ្គលដើរលុយទឹកទៅស្នាមក្នុងទឹកដែលត្រូវជាន់មិនទាន់ជិតដរាបណា កាលបុគ្គលមកអំពីចម្ងាយកម្តៅក្នុងកាយមិនទាន់ស្ងប់ដរាបណា នេះឈ្មោះថា **រូបសន្តតិ** កាលបុគ្គលមកអំពីថ្ងៃក្តៅចូលទៅកាន់បន្ទប់ ងងឹតនៅមិនទាន់អស់ដរាបណា កាលបុគ្គលមនសិការកម្មដ្ឋានខាងក្នុងបន្ទប់ បើកបង្អួចក្រឡេកមើលក្នុងវេលាថ្ងៃ ការស្រវាំងនៃភ្នែក នៅមិនទាន់ស្ងប់ដរាបណា នេះក៏ឈ្មោះថា **រូបសន្តតិ** វារៈនៃជវន ២-៣ វារៈ ឈ្មោះថា **អរូបសន្តតិ** ហើយពោលថា សន្តតិទាំង

ពីរនេះ ឈ្មោះថា **សន្តតិបច្ចុប្បន្ន** ។

ចំណែកបច្ចុប្បន្នដែលកំណត់ដោយកពមួយ ដែលព្រះមហាកច្ចានត្ថេរសំដៅយក ពោលក្នុងភទ្ទេករត្តសូត្រថា ម្នាលអាវុសោ ចិត្ត និងធម្មារម្មណ៍ទាំង ២ នេះ ជាបច្ចុប្បន្ន វិញ្ញាណរមែងជាប់ជំពាក់នឹងឆន្ទរាគ ក្នុងចិត្ត និងធម្មារម្មណ៍ជាបច្ចុប្បន្ននោះឯង បុគ្គលរមែងត្រេកអរចំពោះចិត្ត និងធម្មារម្មណ៍នោះ ព្រោះវិញ្ញាណជាប់ជំពាក់នឹងឆន្ទរាគ កាលបុគ្គលត្រេកអរចំពោះចិត្ត និងធម្មារម្មណ៍ជាបច្ចុប្បន្ននោះ ឈ្មោះថា រសេមរសោមក្នុងពួកធម៌ជាបច្ចុប្បន្ន ដូច្នេះ ឈ្មោះថា **អទ្ធាបច្ចុប្បន្ន** ។ ក្នុងបច្ចុប្បន្នដែលជាសន្តតិ និងអទ្ធាទាំងនេះ សន្តតិបច្ចុប្បន្ន មកក្នុងអដ្ឋកថាទាំងឡាយ អទ្ធាបច្ចុប្បន្នមកហើយ ក្នុងព្រះសូត្រ ។ ក្នុងខណបច្ចុប្បន្នជាដើមនោះ កេចិអាចារ្យទាំងឡាយពោលថា ចិត្តដែលជាខណបច្ចុប្បន្ន រមែងជាអារម្មណ៍របស់ចេតោបរិយញ្ញាណ ព្រោះហេតុអ្វី ព្រោះចិត្តរបស់លោកអ្នកមានឫទ្ធិ និងរបស់បុគ្គលដទៃកើតឡើងក្នុងខណៈជាមួយគ្នា ។ សេចក្តីឧបមារបស់កេចិអាចារ្យទាំងឡាយនោះ មានដូច្នេះថា ក្នុងបាច់ផ្កាដែលបុគ្គលបោះទៅឰដ៏អាកាស ផ្កាមួយទងរមែងពាក់ទងដោយទងរបស់ផ្កាមួយពិតប្រាកដ យ៉ាងណា កាលព្រះយោគាវចរពិចារណាចិត្តរបស់មហាជន ដោយអំណាចជាគំនរថា អញស្គាល់ចិត្តរបស់ជនដទៃ ដូច្នេះ ក៏នឹងដឹងចិត្តរបស់បុគ្គលម្នាក់ដោយចិត្តមួយដួងក្នុងឧប្បាទក្ខណៈ ឬឋិតិក្ខណៈ ឬភង្គក្ខណៈបានដោយពិតយ៉ាងនោះ ពាក្យរបស់ពួកកេចិអាចារ្យនោះ លោកបដិសេធក្នុងអដ្ឋកថាទាំងឡាយថា មិនត្រឹមត្រូវ ព្រោះ

ចិត្តពីរដួងដែលជាហេតុឲ្យបុគ្គលរឭកសូម្បីមួយរយឆ្នាំ សូម្បីមួយពាន់ឆ្នាំ រឭកបាន និងដឹងបាន មិនមានឋានៈរួមគ្នា និងព្រោះទោសដែលដល់ភាវៈដែលអាវជ្ជនចិត្ត និងជវនចិត្តមានអារម្មណ៍ផ្សេងគ្នា ក្នុងឋានៈដែលមិនគួរប្រាថ្នា ។ ចំណែកសន្តតិបច្ចុប្បន្ន និងអទ្ធាបច្ចុប្បន្ន គប្បីជ្រាបថា ជាអារម្មណ៍ (របស់ចេតោបរិយញ្ញាណ) ។

បណ្ដាសន្តតិបច្ចុប្បន្ន និងអទ្ធាបច្ចុប្បន្នទាំងនោះ ពាក្យណាដែលពោលក្នុងអដ្ឋកថាថា ចិត្តណា របស់បុគ្គលដទៃ ក្នុងវេលាដែលផ្លាស់ប្ដូរទៅ ២ ឬ ៣ ជវនវីថិ ដោយអំណាចអតីត និងអនាគត តអំពីជវនវីថិបច្ចុប្បន្ន ចិត្តទាំងអស់នោះ ឈ្មោះថា **សន្តតិបច្ចុប្បន្ន** ចំណែកអទ្ធាបច្ចុប្បន្ន គប្បីសម្ដែងដោយវារៈនៃជវន ពាក្យនោះ លោកពោលល្អហើយ ។

ក្នុងពាក្យរបស់ព្រះអដ្ឋកថានោះ មានសម្ដែងដូច្នេះ លោកអ្នកមានឫទ្ធិប្រាថ្នានឹងដឹងចិត្តរបស់បុគ្គលដទៃ រមែងនឹកដល់ ។ ការនឹកដល់ រមែងធ្វើខណៈបច្ចុប្បន្នឲ្យជាអារម្មណ៍ ហើយក៏រលត់ទៅព្រមជាមួយនឹងអារម្មណ៍នោះៗ ឯង តអំពីនោះ ក៏ជាជវន ៤-៥ ជវន មានឥទ្ធិចិត្តជាដួងចុងក្រោយ ចិត្តដ៏សេសជាកាមាវចរ បណ្ដាចិត្តទាំងអស់នោះ ចិត្តដែលរលត់ហើយនោះៗ ឯង រមែងជាអារម្មណ៍ ចិត្តទាំងនោះ មិនមែនមានអារម្មណ៍ផ្សេងគ្នាទេ រមែងមានអារម្មណ៍ដូចគ្នាទុះឯង ព្រោះចិត្តទាំងនោះ មានអារម្មណ៍បច្ចុប្បន្ន ដោយអំណាចអទ្ធាបច្ចុប្បន្ន កាលចិត្តមានអារម្មណ៍ជាមួយគ្នា ឥទ្ធិចិត្តប៉ុណ្ណោះ រមែងដឹងចិត្តរបស់បុគ្គលដទៃ ចិត្តដទៃដឹងមិនបានឡើយ ដូចចក្ខុវិញ្ញាណប៉ុណ្ណោះ រមែង

ឃើញរូបក្នុងចក្ខុទ្វារ វិញ្ញាណក្រៅនេះ ឃើញមិនបានឡើយ ។ ព្រោះហេតុនោះ ទើបឥទ្ធិចិត្តនេះ ជាធម៌មានអារម្មណ៍ជាបច្ចុប្បន្ន ដោយអំណាចនៃសន្តតិបច្ចុប្បន្ន និងអទ្ធាបច្ចុប្បន្ន ។

ម្យ៉ាងទៀត ព្រោះសន្តតិបច្ចុប្បន្ន រមែងប្រព្រឹត្តទៅក្នុងអទ្ធាបច្ចុប្បន្ននុ៎ះឯង ហេតុនោះ ឥទ្ធិចិត្តនេះ បណ្ឌិតគប្បីជ្រាបថា ជាធម៌មានអារម្មណ៍ជាបច្ចុប្បន្ន ដោយអំណាចអទ្ធាបច្ចុប្បន្ន ។

ចតុត្ថជ្ឈានដែលប្រព្រឹត្តទៅក្នុងបុព្វេនិវាសញ្ញាណ មានអារម្មណ៍ជានវត្តព្វៈ ក្នុងការតាមរឭកដល់ឈ្មោះ និងគោត្រ និងក្នុងការពិចារណាដល់និព្វាន និងនិមិត្ត មានអារម្មណ៍ជាអតីតតែម្យ៉ាង ក្នុងកាលដ៏សេស ។ សូម្បីចតុត្ថជ្ឈានដែលប្រព្រឹត្តទៅក្នុងយថាកម្មូបគញ្ញាណ ក៏មានអារម្មណ៍ជាអតីតដូចគ្នា ។

បណ្ដាចតុត្ថជ្ឈានទាំងនោះ គប្បីជ្រាបការផ្សេងគ្នាដូច្នេះ គឺបុព្វេនិវាសញ្ញាណ និងចេតោបរិយញ្ញាណ ជាធម៌មានអារម្មណ៍ជាអតីតក៏ពិត តែក្នុងញាណទាំងនោះ បុព្វេនិវាសញ្ញាណ ដែលឈ្មោះថា មិនមានខន្ធក្នុងអតីត និងមិនមានអ្វី ដែលទាក់ទងដោយខន្ធជាអារម្មណ៍ មិនមាន ព្រោះបុព្វេនិវាសញ្ញាណនោះ មានគតិស្មើដោយសព្វញ្ញុតញ្ញាណ ក្នុងធម៌ទាំងឡាយដែលជាខន្ធក្នុងអតីត និងដែលទាក់ទងដោយខន្ធ ។ ចំណែកចេតោបរិយញ្ញាណដែលមានចិត្តកន្លងទៅខាងក្នុង ៧ ថ្ងៃប៉ុណ្ណោះជាអារម្មណ៍ ព្រោះថា ចេតោបរិយញ្ញាណនោះ រមែងមិនដឹងខន្ធដទៃ ឬធម៌ដែលទាក់ទងដោយខន្ធ តែដោយអមត្រាស់ថា ចេតោបរិយញ្ញាណ មានមគ្គជាអារម្មណ៍ ព្រោះមានចិត្តដែល

សម្បយុត្តដោយមគ្គជាអារម្មណ៍ ។ ចំណែកយថាកម្មូបគញ្ញាណ មានត្រឹមតែចេតនាក្នុងអតីតប៉ុណ្ណោះជាអារម្មណ៍ ។ ក្នុងឋានៈនេះ គប្បីជ្រាបន័យអដ្ឋកថាដូចតទៅនេះ ព្រោះត្រាស់ក្នុងបដ្ឋានថា ពួកកុសលក្ខន្ធ ជាបច្ច័យនៃឥទ្ធិវិធញ្ញាណ ចេតោបរិយញ្ញាណ បុព្វេនិវាសានុស្សតិញ្ញាណ យថាកម្មូបគញ្ញាណ និងអនាគតំសញ្ញាណ ដោយអារម្មណប្បច្ច័យ ដូច្នេះ ។ ហេតុនោះទើបខន្ធសូម្បីទាំង ៤ ជាអារម្មណ៍របស់ចេតោបរិយញ្ញាណ និងយថាកម្មូបគញ្ញាណ ។ ក្នុងញាណទាំង ២ នោះ យថាកម្មូបគញ្ញាណ ក៏មានកុសលនិងអកុសលនុ៎ះឯងជាអារម្មណ៍ ។

ចតុត្ថជ្ឈានដែលប្រព្រឹត្តទៅក្នុងទិព្វចក្ខុ ឈ្មោះថា មានអារម្មណ៍ជាបច្ចុប្បន្នប៉ុណ្ណោះ ព្រោះពណ៌ (វណ្ណៈ) ដែលមានរូបជាអារម្មណ៍ ។ ចតុត្ថជ្ឈានដែលប្រព្រឹត្តទៅក្នុងអនាគតំសញ្ញាណ មានអារម្មណ៍ជាអនាគតប៉ុណ្ណោះ ព្រោះថា អនាគតំសញ្ញាណនោះ មានគតិដូចសព្វញ្ញុតញ្ញាណ ក្នុងធម៌ទាំងឡាយដែលជាខន្ធក្នុងអនាគត និងដែលទាក់ទងដោយខន្ធដូចបុព្វេនិវាសញ្ញាណ ។ បណ្ដាចតុត្ថជ្ឈានទាំងនោះ ចេតោបរិយញ្ញាណ ទោះមានអារម្មណ៍ជាអនាគតក៏ពិត តែចេតោបរិយញ្ញាណនោះ រមែងធ្វើចិត្តដែលកើតឡើងខាងក្នុង ៧ ថ្ងៃប៉ុណ្ណោះឲ្យជាអារម្មណ៍ អនាគតំសញ្ញាណនេះ រមែងធ្វើចិត្តដែលកើតឡើងខ្លះ ខន្ធខ្លះ ធម៌ដែលទាក់ទងដោយខន្ធខ្លះ ក្នុងអនាគតរាប់សែនកប្បឲ្យជាអារម្មណ៍ ។ ឈាន ៣ ឬឈាន ៤ ដែលជារូបាវចរជាដើម គប្បីជ្រាបថា ជានវត្តព្វារម្មណ៍តែម្យ៉ាងប៉ុណ្ណោះ ព្រោះមិនប្រារព្ធធម៌ឯណា

ទីមួយ ក្នុងធម៌ដែលជាអតីត អនាគត និងបច្ចុប្បន្នប្រព្រឹត្តទៅ ។

គប្បីជ្រាបវិនិច្ឆ័យក្នុងធម៌ដែលជាអជ្ឈត្តិកៈដូចតទៅ

បទថា **អនិន្ទ្រិយពទ្ធរូបញ្ច និព្វានញ្ច ពហិទ្ធា** នេះ ទ្រង់ត្រាស់ថា **ពហិទ្ធា** (ពួកធម៌ជាខាងក្រៅ) ព្រោះមិនមានបរិយាយនៃធម៌ខាងក្នុង ដែលកើតក្នុងខ្លួន ដោយប្រការដែលថា ធម្មជាតនេះ នឹងចាត់ជាធម៌ខាងក្នុងដោយបរិយាយណាមួយមិនបាន ដូចរូបដែលទាក់ទងដោយឥន្ទ្រិយ ទោះហៅថា ជាខាងក្រៅ ព្រោះការបន្តក្នុងបុគ្គលដទៃខ្លះ ទោះជាធម៌ខាងក្នុង ដែលកើតក្នុងខ្លួន ព្រោះរូបដែលទាក់ទងដោយឥន្ទ្រិយនោះ ទាក់ទងដោយការបន្តរបស់ខ្លួន មិនមែនត្រាស់ថា ជាខាងក្រៅ ព្រោះត្រឹមតែដែលមិនកើតខាងក្នុងខ្លួន ។

ចំណែកក្នុងអជ្ឈត្តារម្មណត្តិកៈ ត្រាស់ថា ពួកធម៌មានអារម្មណ៍ខាងក្រៅ ទ្រង់សំដៅត្រឹមតែការមិនកើតឡើងនៃធម៌ ត្រឹមតែជាខាងក្នុង ដែលកើតក្នុងខ្លួន ។ ព្រះមានព្រះភាគត្រាស់ថា អាកិញ្ចញ្ញាយតនៈ មិនគប្បីពោលថា មានអារម្មណ៍ខាងក្នុងផងជាដើម ព្រោះទ្រង់មិនព្រមទទួល សូម្បីភាវៈដែលជាខាងក្នុង សូម្បីភាវៈដែលជាខាងក្រៅ សូម្បីភាវៈទាំងខាងក្នុង ទាំងខាងក្រៅនៃអារម្មណ៍របស់អាកិញ្ចញ្ញាយតនៈ ដោយហេតុត្រឹមតែការប្រាសចាកធម៌ខាងក្នុងប៉ុណ្ណោះ ។

ក្នុងព្រះតម្រាស់នោះ អាកិញ្ចញ្ញាយតនៈនោះប៉ុណ្ណោះ ជាធម៌មានអារម្មណ៍ជានវត្តព្វៈតែម្យ៉ាងក៏មិនមែន សូម្បីអាវជ្ជនចិត្ត សូម្បីឧបចារចិត្ត

ទាំងឡាយរបស់អាកិញ្ចញ្ញាយតនៈនោះ សូម្បីចិត្តដែលពិចារណាអារម្មណ៍របស់អាកិញ្ចញ្ញាយតនៈនោះ សូម្បីអកុសលចិត្តទាំងឡាយ ដែលប្រព្រឹត្តទៅដោយអំណាចសេចក្តីត្រេកអរជាដើម ព្រោះអាកិញ្ចញ្ញាយតនៈនោះ ក៏ជានវត្តព្វារម្មណ៍នោះ ។ ធម្មជាតទាំងនេះ កាលត្រាស់ដល់អាកិញ្ចញ្ញាយតនៈហើយ ក៏ឈ្មោះថា ជាការដែលត្រាស់ហើយដូចគ្នា ព្រោះហេតុនោះ ទើបមិនបានត្រាស់មួយផ្នែក ។ សួរថា ឈ្មោះថា ជាការដែលត្រាស់ហើយដូចគ្នាដូចម្តេច ឆ្លើយថា អាកិញ្ចញ្ញាយតនៈនេះ គប្បីមានអារម្មណ៍ដូចគ្នានឹងធម្មជាតដែលជាបុរេចារិករបស់អាកិញ្ចញ្ញាយតនៈនោះ ដែលប្រព្រឹត្តទៅដោយអំណាចនៃអាវជ្ជនៈ និងឧបចារៈជាដើម ។ ធម៌ទាំងអស់នោះ ទ្រង់ត្រាស់ថាជានវត្តព្វារម្មណ៍ ព្រោះក្នុងអតីតារម្មណត្តិកៈ ទ្រង់ទទួលភាពដែលចិត្តុប្បាទទាំងនេះ ដែលត្រាស់យ៉ាងនេះថា កាមាវចរកុសល អកុសលចិត្តុប្បាទខាងកិរិយា ៩ ដួង រូបាវចរចតុត្ថជ្ឈាន ជាធម៌មានអារម្មណ៍ជានវត្តព្វៈ ដោយន័យជាដើមថា ដែលនឹងពោលថា ជាអារម្មណ៍ជាអតីតក៏មិនបាន ព្រោះព្រះតម្រាស់ថា អាកិញ្ចញ្ញាយតនៈ ជាធម៌មានអារម្មណ៍ជានវត្តព្វៈដោយចំណែកមួយ យ៉ាងនេះថា អាកិញ្ចញ្ញាយតនៈ មគ្គ ៤ ដែលជាលោកុត្តរ និងសាមញ្ញផល ៤ សភាវធម៌ទាំងនេះ នឹងពោលថា មានជាអតីតក៏មិនបាន ។ ឥឡូវនេះ អាកិញ្ចញ្ញាយតនៈនោះ សូម្បីព្រះអង្គត្រាស់តែម្យ៉ាងក្នុងអជ្ឈត្តារម្មណត្តិកៈ តែព្រោះភាពដែលកាមាវចរកុសលជាដើម ជានវត្តព្វារម្មណ៍ត្រាស់សំដៅដល់ភាពជាអារម្មណ៍តែមួយ ជាមួយអាកិញ្ចញ្ញាយតនៈនោះក្នុង

ខាងដើម ហេតុនោះ ទើបសម្ដែងថា កាមាវចរកុសលជាដើមនោះ ជានវត្តព្វារម្មណ៍ក្នុងនេះ ។ ពិតហើយ អ្វីសោត នឹងរពាំងក្នុងភាពដែលកាមាវចរកុសលជាដើម ដែលមានអារម្មណ៍តែមួយជាមួយអាកិញ្ចញ្ញាយតនៈនោះ ជាធម៌មានអារម្មណ៍ជានវត្តព្វៈ កាលត្រាស់ដល់អាកិញ្ចញ្ញាយតនៈនោះហើយ ដោយអាការយ៉ាងនេះ ក៏គប្បីជ្រាបបានថា កាមាវចរកុសលជាដើម រមែងជាការត្រាស់ហើយដូចគ្នា ។ ពាក្យដ៏សេសក្នុងទីនេះ មានអត្ថងាយយល់ហើយ ដោយព្រះបាលីក្នុងអជ្ឈត្តារម្មណត្តិកៈ ។

ពោលដោយការចែកអារម្មណ៍ ចិត្តុប្បាទទាំងនេះ គឺវិញ្ញាណញ្ចាយតនៈ និងនេវសញ្ញានាសញ្ញាយតនៈ ៦ ដួង ដោយអំណាចនៃកុសលវិបាក និងកិរិយា គប្បីជ្រាបថា ជាធម៌មានអារម្មណ៍ខាងក្នុង ព្រោះប្រារព្ធសមាបត្តិថ្នាក់ក្រោម ដែលទាក់ទងក្នុងសន្តាននៃខ្លួនប្រព្រឹត្តទៅ ។ បណ្ដាចិត្តុប្បាទទាំង ៦ នេះ អាកាសានញ្ចាយតនៈដែលជាកិរិយា ជាអារម្មណ៍របស់វិញ្ញាណញ្ចាយតនៈដែលជាកិរិយាប៉ុណ្ណោះ មិនជាអារម្មណ៍របស់វិញ្ញាណញ្ចាយតនៈដែលជាកុសល និងវិបាកក្រៅនេះទេ ព្រោះហេតុអ្វី ព្រោះបុគ្គលដែលដល់ព្រមដោយអាកាសានញ្ចាយតនកិរិយា មិនមានវិញ្ញាណញ្ចាយតនៈដែលជាកុសលឬវិបាក ។ តែកុសល រមែងជាអារម្មណ៍ដល់កុសលវិបាក និងកិរិយាទាំង ៣ បាន ព្រោះហេតុអ្វី ព្រោះបុគ្គលញ៉ាំងអាកាសានញ្ចាយតនកុសលឲ្យកើតឡើងហើយ តាំងនៅ ញ៉ាំងការកើតនៃវិញ្ញាណញ្ចាយតនៈទាំង ៣ យ៉ាងឲ្យកើតឡើង ខ្ពស់ជាងអាកាសានញ្ចាយតនកុសលនោះបាន ។ ចំណែកវិបាក

មិនជាអារម្មណ៍របស់ចិត្តុប្បាទណាមួយ ព្រោះហេតុអ្វី ព្រោះចិត្ត (ក្នុងសមាបត្តិ) ចេញចាកវិបាកហើយ មិនកើតអភិនីហារ ។ សូម្បីក្នុងការធ្វើឲ្យជាអារម្មណ៍របស់នេវសញ្ញានាសញ្ញាយតនៈ ក៏ន័យនេះឯង ។ ចិត្តុប្បាទទាំងអស់ មានឈាន ៣ ឬ ៤ ដែលជារូបាវចរជាដើម គប្បីជ្រាបថា ជាធម៌មានអារម្មណ៍ខាងក្រៅ ព្រោះប្រារព្ធបឋវីកសិណជាដើមដែលជាខាងក្រៅ ប្រព្រឹត្តទៅដោយភាពជាខាងក្រៅចាកធម៌ខាងក្នុងដែលកើតក្នុងខ្លួន ។

គប្បីជ្រាបវិនិច្ឆ័យក្នុងពាក្យថា **សព្វេវ កាមាវចរា កុសលាកុសលាព្យាកតា ធម្មា រូបាវចរំ ចតុត្ថំ ឈានំ** នេះ ដូចតទៅ

ពោលដោយកុសលចិត្តុប្បាទ ដែលជាញាណសម្បយុត្ត ៤ ដួង ជាធម៌មានអារម្មណ៍ជាខាងក្នុង ដល់អ្នកពិចារណាធម៌ មានខន្ធជាដើមរបស់ខ្លួន ជាធម៌មានអារម្មណ៍ខាងក្រៅ ក្នុងការពិចារណាខន្ធជាដើមរបស់ពួកជនដទៃ និងក្នុងការពិចារណាបញ្ញត្តិ និងព្រះនិព្វាន ជាធម៌មានអារម្មណ៍ទាំងខាងក្នុង និងខាងក្រៅ ដោយអំណាចនៃការពិចារណាធម៌ មានខន្ធជាដើមទាំងជារបស់ខ្លួន និងជារបស់បុគ្គលនោះ ។ ក្នុងចិត្តុប្បាទដែលជាញាណវិប្បយុត្ត ក៏ន័យនេះឯង ។ ត្រឹមតែការពិចារណាព្រះនិព្វានរបស់ចិត្តុប្បាទដែលជាញាណវិប្បយុត្ត ប៉ុណ្ណោះមិនមាន ។

ពោលដោយអកុសលចិត្តុប្បាទ ដែលសម្បយុត្តដោយទិដ្ឋិ ៤ ដួង ជាធម៌មានអារម្មណ៍ខាងក្នុង ក្នុងវេលាត្រេកអរពីកកាយ និងបបោសអង្អែលនូវធម៌មានខន្ធជាដើមរបស់ខ្លួន ជាធម៌មានអារម្មណ៍ខាងក្រៅ ក្នុងវេលាដែល

ប្រព្រឹត្តទៅយ៉ាងនោះឯង និងក្នុងខន្ធជាដើមរបស់បុគ្គលដទៃ និងក្នុងរូបកសិណដែលមិនទាក់ទងដោយឥន្ទ្រិយជាដើម ជាធម៌មានអារម្មណ៍ទាំងខាងក្នុង និងខាងក្រៅ ដោយអំណាចនៃអារម្មណ៍ទាំងពីរនោះ ។ សូម្បីក្នុងចិត្តុប្បាទ ដែលជាទិដ្ឋិវិប្បយុត្ត ក៏ន័យនេះដូចគ្នា ។ ត្រឹមតែការបបោសអង្អែលចិត្តុប្បាទដែលជាទិដ្ឋិវិប្បយុត្តទាំងនោះមិនមាន ។ ចិត្តុប្បាទដែលសម្បយុត្តដោយបដិឃៈ ២ ដួង ជាធម៌មានអារម្មណ៍ខាងក្នុង ដល់បុគ្គលអ្នកដល់នូវទោមនស្សក្នុងខន្ធជាដើមរបស់ខ្លួន ជាធម៌មានអារម្មណ៍ខាងក្រៅ ដល់បុគ្គលអ្នកដល់នូវទោមនស្សក្នុងខន្ធជាដើមរបស់បុគ្គលដទៃ និងក្នុងរូបបញ្ញត្តិ ដែលមិនទាក់ទងដោយឥន្ទ្រិយ ជាធម៌មានអារម្មណ៍ទាំងខាងក្នុងទាំងខាងក្រៅ ដោយអំណាចនៃអារម្មណ៍ទាំងពីរនោះ ។ សូម្បីចិត្តុប្បាទដែលសម្បយុត្តដោយវិចិកិច្ឆា និងឧទ្ធច្ចៈ ក៏គប្បីជ្រាបថា មានអារម្មណ៍ជាខាងក្នុងជាដើម ក្នុងវេលាប្រព្រឹត្តទៅដោយអំណាចនៃសេចក្តីសង្ស័យ និងការញាប់ញ័រក្នុងធម៌ទាំងឡាយ មានប្រការតាមដែលពោលមកហើយ ។

ចិត្តុប្បាទទាំង ១៣ ដួងនេះ គឺទ្វិបញ្ចវិញ្ញាណ ១០ មនោធាតុ ៣ ក្នុងវេលាដែលប្រារព្ធរូបជាដើមរបស់ខ្លួនប្រព្រឹត្តទៅ ជាធម៌មានអារម្មណ៍ខាងក្នុង ក្នុងវេលាប្រារព្ធរូបជាដើម របស់បុគ្គលដទៃប្រព្រឹត្តទៅ ជាធម៌មានអារម្មណ៍ខាងក្រៅ ជាធម៌មានអារម្មណ៍ទាំងខាងក្នុងទាំងខាងក្រៅ ដោយអំណាចអារម្មណ៍ទាំងពីរនោះ ។

អហេតុកវិបាកមនោវិញ្ញាណធាតុ ដែលសហគតៈដោយសោមនស្ស

ជាធម៌មានអារម្មណ៍ខាងក្នុង ក្នុងវេលាប្រារព្ធធម៌ មានរូបជាដើម ៥ យ៉ាង របស់ខ្លួនដោយអំណាចសន្តីរណៈ និងតទារម្មណៈ ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងបញ្ចទ្វារ និងក្នុងវេលាប្រារព្ធកាមាវចរធម៌ខាងក្នុងពួកដទៃ ដោយអំណាចជាតទារម្មណៈ នោះឯងប្រព្រឹត្តទៅក្នុងមនោទ្វារ ដែលប្រព្រឹត្តទៅក្នុងធម៌របស់ដទៃ ក៏ជាធម៌ មានអារម្មណ៍ខាងក្រៅ ជាធម៌មានអារម្មណ៍ទាំងខាងក្នុង និងខាងក្រៅ ដោយ អំណាចនៃអារម្មណ៍ទាំងពីរ ។ ក្នុងអហេតុកវិបាកមនោវិញ្ញាណធាតុ ដែល សហគតៈដោយឧបេក្ខាទាំង ២ ដួង ក៏ន័យនេះឯង ។ ត្រឹមតែមនោវិញ្ញាណធាតុ ទាំងនេះ ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងកម្មជាដើម មានអជ្ឈត្តធម៌ជាដើម ដោយអំណាចនៃ បដិសន្ធិ ភវង្គ និងចុតិ ក្នុងសុគតិភូមិ និងទុគ្គតិភូមិ ។

មហាវិបាកចិត្ត ៨ ដួង មានគតិដូចអហេតុកវិបាកមនោវិញ្ញាណធាតុ ដែលសហគតៈដោយឧបេក្ខាទាំង ២ នោះឯង ។ ត្រឹមតែមហាវិបាកចិត្តទាំងនេះ មិនប្រព្រឹត្តទៅដោយអំណាចនៃសន្តីរណៈ រមែងប្រព្រឹត្តទៅក្នុងសុគតិភូមិ ដោយអំណាចបដិសន្ធិ ភវង្គ និងចុតិប៉ុណ្ណោះ ។ អហេតុកកិរិយាមនោ-វិញ្ញាណធាតុ ដែលសហគតៈដោយសោមនស្សក្នុងបញ្ចទ្វារ ជាធម៌មាន អារម្មណ៍ខាងក្នុង ក្នុងវេលាប្រារព្ធរូបជាដើមរបស់ខ្លួនប្រព្រឹត្តទៅ ដោយ អំណាចការធ្វើអាការត្រេកអរដែលប្រព្រឹត្តទៅ ក្នុងរូបជាដើមរបស់បុគ្គលដទៃ ជាធម៌មានអារម្មណ៍ខាងក្រៅ ក្នុងមនោទ្វារដែលប្រព្រឹត្តទៅ ដោយអំណាច ហសិតុប្បាទដល់ព្រះតថាគត ដែលទ្រង់ពិចារណាកិរិយា ដែលទ្រង់ធ្វើហើយ ក្នុងវេលាជាជោតិបាលមាណព មឃទេវរាជ និងកណ្ហតាបសជាដើម ជាធម៌

មានអារម្មណ៍ខាងក្នុង ក្នុងវេលាទ្រង់ប្រារព្ធការធ្វើកិរិយារបស់ពួកសាវ័កជាដើម យ៉ាងនេះ គឺព្រះនាងមល្លិកាទេវី សន្តតិមហាមាត្យ និងនាយសុមនមាលាការ ប្រព្រឹត្តទៅ ជាធម៌មានអារម្មណ៍ជាខាងក្រៅ ជាធម៌មានអារម្មណ៍ទាំងខាងក្នុង និងខាងក្រៅ ដោយអំណាចនៃអារម្មណ៍ទាំងពីរ ។ អហេតុកកិរិយា-មនោវិញ្ញាណធាតុ ដែលសហគតៈដោយឧបេក្ខា ជាធម៌មានអារម្មណ៍ជាខាងក្នុងជាដើម ក្នុងវេលាប្រព្រឹត្តទៅក្នុងបញ្ចទ្វារ ដោយអំណាចជាវោដ្ឋពូនៈ និងក្នុងវេលាប្រព្រឹត្តទៅក្នុងមនោទ្វារដោយអំណាចជាអាវជ្ជនៈ ។ មហាកិរិយាចិត្ត ៨ ដួង មានគតិដូចកុសលចិត្តនុ៎ះឯង ។ ត្រឹមតែមហាកិរិយាចិត្តទាំងនោះកើតឡើងដល់ព្រះខីណាស្រព មហាកុសលចិត្តកើតដល់ព្រះសេក្ខៈ និងបុថុជ្ជន ក្នុងសេចក្តីនេះ ការផ្សេងគ្នាមានប្រមាណប៉ុណ្ណោះឯង ដោយប្រការដូច្នេះ ។

ក្នុងឈាន ៥ យ៉ាង មានចតុត្ថជ្ឈានដែលជាបាទក្នុងធម៌ទាំងពួងជាដើម ក្នុងរូបាវចរចតុត្ថជ្ឈាន មានប្រការតាមដែលពោលហើយ រមែងបានឱកាសក្នុងតិកៈនេះ ។ ពិតហើយ ឈានទាំង ៥ តាមដែលពោលមកនេះ ជាធម៌មានអារម្មណ៍ខាងក្រៅ ព្រោះមានកសិណបញ្ញត្តិ និងនិមិត្តជាអារម្មណ៍ ។

ចតុត្ថជ្ឈានដែលប្រព្រឹត្តទៅក្នុងឥទ្ធិវិធ ជាធម៌មានអារម្មណ៍ខាងក្នុង ព្រោះធ្វើកាយ និងចិត្តរបស់ខ្លួនឲ្យជាអារម្មណ៍ក្នុងវេលាដែលញ៉ាំងចិត្តឲ្យផ្លាស់ប្តូរទៅតាមអំណាចកាយ ឬញ៉ាំងកាយឲ្យផ្លាស់ប្តូរទៅតាមអំណាចចិត្ត និងក្នុងវេលាដែលនិម្មិតខ្លួនឲ្យជាកុមារជាដើម ជាធម៌មានអារម្មណ៍ជាខាងក្រៅ ក្នុងវេលាដែលសម្តែងរូបជារូបដំរី និងសេះជាដើមក្នុងខាងក្រៅ ជាធម៌មាន

អារម្មណ៍ទាំងខាងក្នុង និងខាងក្រៅ ក្នុងវេលាដែលប្រព្រឹត្តទៅក្នុងខាងក្នុងតាមកាលដែលគួរ និងក្នុងវេលាដែលប្រព្រឹត្តទៅខាងក្រៅតាមកាលដែលគួរ ។

ចតុត្ថជ្ឈានដែលប្រព្រឹត្តទៅក្នុងទិព្វសោត ជាធម៌មានអារម្មណ៍ជាខាងក្នុង ក្នុងវេលាដែលស្តាប់សំឡេងក្នុងពោះរបស់ខ្លួន ជាធម៌មានអារម្មណ៍ជាខាងក្រៅ ក្នុងវេលាដែលស្តាប់សំឡេងជនដទៃ ជាធម៌មានអារម្មណ៍ទាំងខាងក្នុង និងខាងក្រៅ ដោយអំណាចនៃអារម្មណ៍ទាំងពីរ ។

ចតុត្ថជ្ឈានដែលប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចេតោបរិយញ្ញាណ ជាធម៌មានអារម្មណ៍ជាខាងក្រៅតែម្យ៉ាង ព្រោះមានចិត្តអ្នកដទៃជាអារម្មណ៍ ។ ចេតោបរិយញ្ញាណនោះ មិនមានប្រយោជន៍ក្នុងការដឹងចិត្តរបស់ខ្លួន ។

ចតុត្ថជ្ឈានដែលប្រព្រឹត្តទៅក្នុងបុព្វេនិវាសញ្ញាណ ជាធម៌មានអារម្មណ៍ជាខាងក្នុង ក្នុងវេលាដែលតាមរឭកដល់ខន្ធរបស់ខ្លួន ជាធម៌មានអារម្មណ៍ជាខាងក្រៅ ព្រោះតាមរឭកដល់ខន្ធរបស់អ្នកដទៃ រូបដែលមិនជាប់ទាក់ទងដោយឥន្ទ្រិយ និងបញ្ញត្តិទាំង ៣ ជាធម៌មានអារម្មណ៍ទាំងខាងក្នុង និងខាងក្រៅ ដោយអំណាចនៃអារម្មណ៍ទាំងពីរ ។

ចតុត្ថជ្ឈានដែលប្រព្រឹត្តទៅក្នុងទិព្វចក្ខុ ជាធម៌មានអារម្មណ៍ជាខាងក្នុង ក្នុងវេលាឃើញរូបក្នុងពោះរបស់ខ្លួនជាដើម ជាធម៌មានអារម្មណ៍ជាខាងក្រៅ ក្នុងវេលាដែលឃើញរូបដ៏សេស ជាធម៌មានអារម្មណ៍ទាំងខាងក្នុង និងខាងក្រៅ ដោយអំណាចនៃអារម្មណ៍ទាំងពីរ ។

ចតុត្ថជ្ឈាន ដែលប្រព្រឹត្តទៅក្នុងអនាគតំសញ្ញាណ ជាធម៌មានអារម្មណ៍ជាខាងក្នុង ក្នុងវេលាតាមរឭកដល់ខន្ធក្នុងអនាគតរបស់ខ្លួន ជាធម៌មានអារម្មណ៍ជាខាងក្រៅ ក្នុងវេលាតាមរឭកដល់ខន្ធដែលជាអនាគតរបស់អ្នកដទៃ ឬរូបដែលមិនជាប់ទាក់ទងដោយឥន្ទ្រិយ ជាធម៌មានអារម្មណ៍ទាំងខាងក្នុង និងខាងក្រៅ ដោយអំណាចនៃអារម្មណ៍ទាំងពីរ ។

ហេតុដែលអាកិញ្ចញ្ញាយតនជ្ឈាន ជាធម៌មានអារម្មណ៍ជានវត្តព្វៈ ខ្ញុំធ្លាប់ពោលហើយនុ៎ះឯង ៗ។៙

តិកអត្ថុទ្ធារ ចប់

អភិធម្មបិដក

ធុកាហេតុគោច្ឆកៈជាដើម

[៤០០] ពួកធម៌ជាហេតុ តើដូចម្តេច ។ កុសលហេតុ ៣ អកុសលហេតុ ៣ អព្យាកតហេតុ ៣ អលោភៈជាកុសលហេតុ អទោសៈជាកុសលហេតុ កើតឡើងក្នុងកុសលក្នុងភូមិ ៤ អមោហៈជាកុសលហេតុ ក៏កើតឡើងក្នុងកុសលក្នុងភូមិ ៤ ដែរ វៀរតែចិត្តុប្បាទ ៤ ជាញាណវិប្បយុត្ត ខាងកាមាវចរកុសលចេញ លោភៈកើតឡើងក្នុងចិត្តុប្បាទ ៨ ប្រកបដោយលោភៈ ឯទោសៈកើតឡើងក្នុងចិត្តុប្បាទ ២ ប្រកបដោយទោមនស្ស មោហៈកើតឡើងក្នុងអកុសលទាំងអស់ អលោភៈជាវិបាកហេតុ អទោសៈជាវិបាកហេតុ កើតឡើងក្នុងវិបាកក្នុងភូមិ ៤ វៀរតែចិត្តុប្បាទជាអហេតុកៈ ខាងវិបាកនៃកាមាវចរចេញ អមោហៈជាវិបាកហេតុ កើតឡើងក្នុងវិបាកក្នុងភូមិ ៤ វៀរតែចិត្តុប្បាទជាអហេតុកៈ ខាងវិបាកនៃកាមាវចរ និងវៀរតែចិត្តុប្បាទ ៤ ជាញាណវិប្បយុត្តចេញ អលោភៈជាកិរិយាហេតុ អទោសៈជាកិរិយាហេតុ កើតឡើងក្នុងកិរិយាក្នុងភូមិ ៣ វៀរតែចិត្តុប្បាទជាអហេតុកៈ ខាងកាមាវចរកិរិយាចេញ អមោហៈជាកិរិយាហេតុ កើតឡើងក្នុងកិរិយាក្នុងភូមិ ៣ វៀរតែចិត្តុប្បាទជាអហេតុកៈ ខាងកាមាវចរកិរិយា និងវៀរតែចិត្តុប្បាទ ៤ ជាញាណវិប្បយុត្តចេញ នេះពួកធម៌ជាហេតុ ។ ពួកធម៌មិនមែនជាហេតុ តើដូចម្តេច ។ វៀរតែពួកហេតុចេញ កុសល និងអកុសលក្នុងភូមិ ៤ វិបាកក្នុងភូមិ ៤ កិរិយា និងអព្យាក្រឹតក្នុងភូមិ ៣ រូប និងនិព្វាន នេះពួកធម៌មិនមែនជាហេតុ ។

[៤០១] ពួកធម៌ប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងហេតុ តើដូចម្តេច ។ អកុសលក្រៅពីនេះ វៀរតែមោហៈប្រកបដោយវិចិកិច្ឆា ប្រកបដោយឧទ្ធច្ចៈចេញ កុសលក្នុងភូមិ ៤ វិបាកក្នុងភូមិ ៤ វៀរតែចិត្តុប្បាទជាអហេតុកៈ ខាងវិបាកនៃកាមាវចរចេញ កិរិយា និងអព្យាក្រឹតក្នុងភូមិ ៣ វៀរតែចិត្តុប្បាទជាអហេតុកៈ ខាងកាមាវចរកិរិយាចេញ នេះពួកធម៌ប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងហេតុ ។ ពួកធម៌មិនប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងហេតុ តើដូចម្តេច ។ មោហៈប្រកបដោយវិចិកិច្ឆា មោហៈប្រកបដោយឧទ្ធច្ចៈ បញ្ចវិញ្ញាណ ២ មនោធាតុ ៣ មនោវិញ្ញាណធាតុជាអហេតុកៈ ៥ រូប និងនិព្វាន នេះពួកធម៌មិនប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងហេតុ ។

[៤០២] ពួកធម៌ប្រកបដោយហេតុ តើដូចម្តេច ។ អកុសលក្រៅពីនេះ វៀរតែមោហៈប្រកបដោយវិចិកិច្ឆា ប្រកបដោយឧទ្ធច្ចៈចេញ កុសលក្នុងភូមិ ៤ វិបាកក្នុងភូមិ ៤ វៀរតែចិត្តុប្បាទជាអហេតុកៈ ខាងវិបាកនៃកាមាវចរចេញ កិរិយា និងអព្យាក្រឹតក្នុងភូមិ ៣ វៀរតែចិត្តុប្បាទជាអហេតុកៈ ខាងកាមាវចរកិរិយាចេញ នេះពួកធម៌ប្រកបដោយហេតុ ។ ពួកធម៌ប្រាសចាកហេតុ តើដូចម្តេច ។ មោហៈប្រកបដោយវិចិកិច្ឆា មោហៈប្រកបដោយឧទ្ធច្ចៈ បញ្ចវិញ្ញាណ ២ មនោធាតុ ៣ មនោវិញ្ញាណធាតុជាអហេតុកៈ ៥ រូប និងនិព្វាន នេះពួកធម៌ប្រាសចាកហេតុ ។

[៤០៣] ពួកធម៌ជាហេតុផង ប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងហេតុផង តើដូចម្តេច ។ ហេតុ ២ ឬ ៣ កើតឡើងជាមួយគ្នាក្នុងធម៌ណា នេះពួកធម៌ជាហេតុ

ផង ប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងហេតុផង ។ ពួកធម៌គ្រាន់តែប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងហេតុ តែមិនមែនជាហេតុ តើដូចម្តេច ។ កុសល និងអកុសលក្នុងភូមិ ៤ វិបាកក្នុងភូមិ ៤ វៀរតែចិត្តុប្បាទជាអហេតុកៈ ខាងវិបាកនៃកាមាវចរចេញ កិរិយា និងអព្យាក្រឹតក្នុងភូមិ ៣ វៀរតែចិត្តុប្បាទជាអហេតុកៈ ខាងកាមាវចរកិរិយាចេញ វៀរតែពួកហេតុដែលកើតឡើងក្នុងទីនុ៎ះចេញ នេះពួកធម៌គ្រាន់តែប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងហេតុ តែមិនមែនជាហេតុ ។ ពួកធម៌មិនមានហេតុ មិនគប្បីពោលថា ជាហេតុផង ប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងហេតុផង ថាគ្រាន់តែប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងហេតុ តែមិនមែនជាហេតុផងឡើយ ។

[៤០៤] ពួកធម៌ជាហេតុផង ប្រកបដោយហេតុផង តើដូចម្តេច ។ ហេតុ ២ ឬ ៣ កើតឡើងជាមួយគ្នាក្នុងធម៌ណា នេះពួកធម៌ជាហេតុផង ប្រកបដោយហេតុផង ។ ពួកធម៌គ្រាន់តែប្រកបដោយហេតុ តែមិនមែនជាហេតុ តើដូចម្តេច ។ កុសល និងអកុសលក្នុងភូមិ ៤ វិបាកក្នុងភូមិ ៤ វៀរតែចិត្តុប្បាទជាអហេតុកៈ ខាងវិបាកនៃកាមាវចរចេញ កិរិយា និងអព្យាក្រឹតក្នុងភូមិ ៣ វៀរតែចិត្តុប្បាទជាអហេតុកៈ ខាងកាមាវចរកិរិយាចេញ វៀរតែពួកហេតុដែលកើតឡើងក្នុងទីនុ៎ះចេញ នេះពួកធម៌គ្រាន់តែប្រកបដោយហេតុ តែមិនមែនជាហេតុ ។ ពួកធម៌ប្រាសចាកហេតុ មិនគប្បីពោលថា ជាហេតុផង ប្រកបដោយហេតុផង ថាគ្រាន់តែប្រកបដោយហេតុ តែមិនមែនជាហេតុផងឡើយ ។

[៤០៥] ពួកធម៌មិនមែនជាហេតុ តែប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងហេតុ តើ

ដូចម្តេច ។ កុសល និងអកុសលក្នុងភូមិ ៤ វិបាកក្នុងភូមិ ៤ វៀរតែចិត្តុប្បាទជាអហេតុកៈ ខាងវិបាកនៃកាមាវចរចេញ កិរិយា និងអព្យាក្រឹតក្នុងភូមិ ៣ វៀរតែចិត្តុប្បាទជាអហេតុកៈ ខាងកាមាវចរកិរិយាចេញ វៀរតែពួកហេតុដែលកើតឡើងក្នុងទីនោះចេញ នេះពួកធម៌មិនមែនជាហេតុ តែប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងហេតុ ។ ពួកធម៌មិនមែនជាហេតុផង មិនប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងហេតុផង តើដូចម្តេច ។ បញ្ចវិញ្ញាណ ២ មនោធាតុ ៣ មនោវិញ្ញាណធាតុជាអហេតុកៈ ៥ រូប និងនិព្វាន នេះពួកធម៌មិនមែនជាហេតុផង មិនប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងហេតុផង ។ ពួកធម៌ជាហេតុ មិនគប្បីពោលថា មិនមែនជាហេតុ តែប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងហេតុផង ថាមិនមែនជាហេតុ មិនប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងហេតុផងឡើយ ។

[៤០៦] ពួកធម៌ប្រកបដោយបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ កុសល និងអកុសលក្នុងភូមិ ៤ វិបាកក្នុងភូមិ ៤ កិរិយា និងអព្យាក្រឹតក្នុងភូមិ ៣ រូបទាំងអស់ នេះពួកធម៌ប្រកបដោយបច្ច័យ ។ ពួកធម៌មិនមានបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ និព្វាន នេះពួកធម៌មិនមានបច្ច័យ ។

[៤០៧] ពួកធម៌មានបច្ច័យតាក់តែង តើដូចម្តេច ។ កុសល និងអកុសលក្នុងភូមិ ៤ វិបាកក្នុងភូមិ ៤ កិរិយា និងអព្យាក្រឹតក្នុងភូមិ ៣ និងរូបទាំងអស់ នេះពួកធម៌មានបច្ច័យតាក់តែង ។ ពួកធម៌មិនមានបច្ច័យតាក់តែង តើដូចម្តេច ។ និព្វាន នេះពួកធម៌មិនមានបច្ច័យតាក់តែង ។

[៤០៨] ពួកធម៌ប្រកបដោយការឃើញ តើដូចម្តេច ។ រូបាយតនៈ

នេះពួកធម៌ប្រកបដោយការឃើញ ។ ពួកធម៌មិនប្រកបដោយឃើញ តើដូចម្ដេច ។ ចក្ខាយតនៈ ។បេ។ ផោដ្ឋព្វាយតនៈ កុសល និងអកុសលក្នុងភូមិ ៤ វិបាកក្នុងភូមិ ៤ កិរិយា និងអព្យាក្រឹតក្នុងភូមិ ៣ រូបដែលជាអនិទស្សនៈ ជាអប្បដិឃៈ រាប់បញ្ចូលក្នុងធម្មាយតនៈ និងនិព្វាន នេះពួកធម៌មិនប្រកបដោយការឃើញ ។

[៤០៩] ពួកធម៌ប្រកបដោយការប៉ះពាល់ តើដូចម្ដេច ។ ចក្ខាយតនៈ ។បេ។ ផោដ្ឋព្វាយតនៈ នេះពួកធម៌ប្រកបដោយការប៉ះពាល់ ។ ពួកធម៌មិនប្រកបដោយការប៉ះពាល់ តើដូចម្ដេច ។ កុសល និងអកុសលក្នុងភូមិ ៤ វិបាកក្នុងភូមិ ៤ កិរិយា និងអព្យាក្រឹតក្នុងភូមិ ៣ រូបដែលជាអនិទស្សនៈ ជាអប្បដិឃៈ រាប់បញ្ចូលក្នុងធម្មាយតនៈ និងនិព្វាន នេះពួកធម៌មិនប្រកបដោយការប៉ះពាល់ ។

[៤១០] ពួកធម៌មានរូប តើដូចម្ដេច ។ មហាភូតរូប ៤ ផង រូបអាស្រ័យនូវមហាភូតរូប ៤ ផង នេះពួកធម៌មានរូប ។ ពួកធម៌មិនមានរូប តើដូចម្ដេច ។ កុសល និងអកុសលក្នុងភូមិ ៤ វិបាកក្នុងភូមិ ៤ កិរិយា និងអព្យាក្រឹតក្នុងភូមិ ៣ និងនិព្វាន នេះពួកធម៌មិនមានរូប ។

[៤១១] ពួកធម៌ជាលោកិយ តើដូចម្ដេច ។ កុសល និងអកុសលក្នុងភូមិ ៣ វិបាកក្នុងភូមិ ៣ កិរិយា និងអព្យាក្រឹតក្នុងភូមិ ៣ និងរូបទាំងអស់ នេះពួកធម៌ជាលោកិយ ។ ពួកធម៌ជាលោកុត្តរ តើដូចម្ដេច ។ មគ្គ ៤ ជាអបរិយាបន្នផង សាមញ្ញផល ៤ ផង និព្វានផង នេះពួកធម៌ជាលោកុត្តរ ។

[៤១២] ពួកធម៌ទាំងអស់ គប្បីដឹងច្បាស់ដោយវិញ្ញាណនីមួយ មិនគប្បីដឹងច្បាស់ដោយវិញ្ញាណនីមួយ ។

[៤១៣] ពួកធម៌ជាអាសវៈ តើដូចម្ដេច ។ អាសវៈ ៤ គឺកាមាសវៈ ភវាសវៈ ទិដ្ឋាសវៈ អវិជ្ជាសវៈ ឯកាមាសវៈ តែងកើតក្នុងចិត្តុប្បាទ ៨ ដែលប្រកបដោយលោភៈ ភវាសវៈ តែងកើតក្នុងចិត្តុប្បាទ ៤ ដែលប្រាសចាកទិដ្ឋិ តែប្រកបដោយលោភៈ ទិដ្ឋាសវៈ តែងកើតក្នុងចិត្តុប្បាទ៤ ដែលប្រកបដោយទិដ្ឋិ អវិជ្ជាសវៈ តែងកើតក្នុងអកុសលទាំងអស់ នេះពួកធម៌ជាអាសវៈ ។ ពួកធម៌មិនមែនជាអាសវៈ តើដូចម្ដេច ។ អកុសលក្រៅពីនេះ វៀរតែអាសវៈចេញ កុសលក្នុងភូមិ ៤ វិបាកក្នុងភូមិ ៤ កិរិយា និងអព្យាក្រឹតក្នុងភូមិ ៣ រូប និងនិព្វាន នេះពួកធម៌មិនមែនជាអាសវៈ ។

[៤១៤] ពួកធម៌ប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងអាសវៈ តើដូចម្ដេច ។ កុសលនិងអកុសលក្នុងភូមិ៣ វិបាកក្នុងភូមិ៣ កិរិយា និងអព្យាក្រឹតក្នុងភូមិ ៣ និងរូបទាំងអស់ នេះពួកធម៌ប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងអាសវៈ ។ ពួកធម៌មិនប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងអាសវៈ តើដូចម្ដេច ។ មគ្គ ៤ ជាអបរិយាបន្នផង សាមញ្ញផល ៤ ផង និព្វានផង នេះពួកធម៌មិនប្រព្រឹត្តទៅជាមួយអាសវៈ ។

[៤១៥] ពួកធម៌ប្រកបដោយអាសវៈ តើដូចម្ដេច ។ ចិត្តុប្បាទ ២ ប្រកបដោយទោមនស្ស អកុសលក្រៅពីនេះ វៀរតែមោហៈដែលកើតឡើងក្នុងទីនុ៎ះ ទាំងវៀរតែមោហៈប្រកបដោយវិចិកិច្ឆា ប្រកបដោយឧទ្ធច្ចៈចេញ នេះពួកធម៌ប្រកបដោយអាសវៈ ។ ពួកធម៌ប្រាសចាកអាសវៈ តើដូចម្ដេច ។

មោហៈដែលកើតក្នុងចិត្តុប្បាទ ២ ប្រកបដោយទោមនស្ស មោហៈប្រកបដោយវិចិកិច្ឆា មោហៈប្រកបដោយឧទ្ធច្ចៈ កុសលក្នុងភូមិ ៤ វិបាកក្នុងភូមិ ៤ កិរិយា និងអព្យាក្រឹតក្នុងភូមិ ៣ រូប និងនិព្វាន នេះពួកធម៌ប្រាសចាកអាសវៈ ។

[៤១៦] ពួកធម៌ជាអាសវៈផង ប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងអាសវៈផង តើដូចម្ដេច ។ អាសវៈទាំងនោះឯង ជាអាសវៈផង ប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងអាសវៈផង ។ ពួកធម៌គ្រាន់តែប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងអាសវៈ តែមិនមែនជាអាសវៈ តើដូចម្ដេច ។ អកុសលក្រៅពីនេះ វៀរតែអាសវៈចេញ កុសលក្នុងភូមិ ៣ វិបាកក្នុងភូមិ ៣ កិរិយា និងអព្យាក្រឹតក្នុងភូមិ ៣ និងរូបទាំងអស់ នេះពួកធម៌គ្រាន់តែប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងអាសវៈ តែមិនមែនជាអាសវៈ ។ ពួកធម៌មិនប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងអាសវៈ មិនគប្បីពោលថា ជាអាសវៈផង ប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងអាសវៈផង ជាគ្រាន់តែប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងអាសវៈ តែមិនមែនជាអាសវៈផងឡើយ ។

[៤១៧] ពួកធម៌ជាអាសវៈផង ប្រកបដោយអាសវៈផង តើដូចម្ដេច ។ អាសវៈ ២ ឬ ៣ កើតឡើងជាមួយគ្នាក្នុងធម៌ណា នេះពួកធម៌ជាអាសវៈផង ប្រកបដោយអាសវៈផង ។ ពួកធម៌គ្រាន់តែប្រកបដោយអាសវៈ តែមិនមែនជាអាសវៈ តើដូចម្ដេច ។ អកុសលក្រៅពីនេះ វៀរតែអាសវៈចេញ នេះពួកធម៌គ្រាន់តែប្រកបដោយអាសវៈ តែមិនមែនជាអាសវៈ ។ ពួកធម៌ប្រាសចាកអាសវៈ មិនគប្បីពោលថា ជាអាសវៈផង ប្រកបដោយអាសវៈ

ជាគ្រាន់តែប្រកបដោយអាសវៈ តែមិនមែនជាអាសវៈផងឡើយ ។

[៤១៨] ពួកធម៌ប្រាសចាកអាសវៈ តែប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងអាសវៈ តើដូចម្ដេច ។ មោហៈកើតឡើងក្នុងចិត្តុប្បាទ ២ ប្រកបដោយទោមនស្ស មោហៈប្រកបដោយវិចិកិច្ឆា មោហៈប្រកបដោយឧទ្ធច្ចៈ កុសលក្នុងភូមិ ៣ វិបាកក្នុងភូមិ ៣ កិរិយា និងអព្យាក្រឹតក្នុងភូមិ ៣ និងរូបទាំងអស់ នេះពួកធម៌ប្រាសចាកអាសវៈ តែប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងអាសវៈ ។ ពួកធម៌ប្រាសចាកអាសវៈផង មិនប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងអាសវៈផង តើដូចម្ដេច ។ មគ្គ ៤ ជាអបរិយាបន្នផង សាមញ្ញផល ៤ ផង និព្វានផង នេះពួកធម៌ប្រាសចាកអាសវៈផង មិនប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងអាសវៈផង ។ ពួកធម៌ប្រកបដោយអាសវៈ មិនគប្បីពោលថា ប្រាសចាកអាសវៈ តែប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងអាសវៈផង ជាប្រាសចាកអាសវៈផង មិនប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងអាសវៈផងឡើយ ។

[៤១៩] ពួកធម៌ជាសញ្ញោជនៈ តើដូចម្ដេច ។ សញ្ញោជនៈ ១០ យ៉ាង គឺកាមរាគសញ្ញោជនៈ បដិឃសញ្ញោជនៈ មានសញ្ញោជនៈ ទិដ្ឋិសញ្ញោជនៈ វិចិកិច្ឆាសញ្ញោជនៈ សីលព្វតបរាមាសសញ្ញោជនៈ ភវរាគសញ្ញោជនៈ ឥស្សាសញ្ញោជនៈ មច្ឆរិយសញ្ញោជនៈ អវិជ្ជាសញ្ញោជនៈ ឯកាមរាគសញ្ញោជនៈ តែងកើតក្នុងចិត្តុប្បាទ ៨ ដែលប្រកបដោយលោភៈ បដិឃសញ្ញោជនៈ តែងកើតក្នុងចិត្តុប្បាទ ២ ដែលប្រកបដោយទោមនស្ស មានសញ្ញោជនៈ តែងកើតក្នុងចិត្តុប្បាទ ៤ ដែលប្រាសចាកទិដ្ឋិ តែប្រកប

ដោយលោភៈ ទិដ្ឋិសញ្ញោជនៈ កើតក្នុងចិត្តុប្បាទ ៤ ដែលប្រកបដោយទិដ្ឋិ វិចិកិច្ឆាសញ្ញោជនៈ កើតក្នុងចិត្តុប្បាទ ដែលប្រកបដោយវិចិកិច្ឆា សីលព្វតបរាមាសសញ្ញោជនៈ កើតក្នុងចិត្តុប្បាទ ៤ ដែលប្រកបដោយទិដ្ឋិ ភវរាគសញ្ញោជនៈ កើតក្នុងចិត្តុប្បាទ ៤ ដែលប្រាសចាកទិដ្ឋិ តែប្រកបដោយលោភៈ ឥស្សាសញ្ញោជនៈ និងមច្ឆរិយសញ្ញោជនៈ កើតក្នុងចិត្តុប្បាទ ២ ដែលប្រកបដោយទោមនស្ស អវិជ្ជាសញ្ញោជនៈ កើតក្នុងអកុសលទាំងអស់ នេះពួកធម៌ជាសញ្ញោជនៈ ។ ពួកធម៌មិនមែនជាសញ្ញោជនៈ តើដូចម្តេច ។ អកុសលក្រៅពីនេះ វៀរតែសញ្ញោជនៈចេញ កុសលក្នុងភូមិ ៤ វិបាកក្នុងភូមិ ៤ កិរិយា និងអព្យាក្រឹតក្នុងភូមិ ៣ រូប និងនិព្វាន នេះពួកធម៌មិនមែនជាសញ្ញោជនៈ ។

[៤២០] ពួកធម៌ជាប្រយោជន៍ដល់សញ្ញោជនៈ តើដូចម្តេច ។ កុសល និងអកុសលក្នុងភូមិ ៣ វិបាកក្នុងភូមិ ៣ កិរិយា និងអព្យាក្រឹតក្នុងភូមិ ៣ និងរូបទាំងអស់ នេះពួកធម៌ជាប្រយោជន៍ដល់សញ្ញោជនៈ ។ ពួកធម៌មិនមែនជាប្រយោជន៍ដល់សញ្ញោជនៈ តើដូចម្តេច ។ មគ្គ ៤ ជាអបរិយាបន្នផង សាមញ្ញផល ៤ ផង និព្វានផង នេះពួកធម៌មិនមែនជាប្រយោជន៍ដល់សញ្ញោជនៈ ។

[៤២១] ពួកធម៌ប្រកបដោយសញ្ញោជនៈ តើដូចម្តេច ។ អកុសលក្រៅពីនេះ វៀរតែមោហៈប្រកបដោយឧទ្ធច្ចៈចេញ នេះពួកធម៌ប្រកបដោយសញ្ញោជនៈ ។ ពួកធម៌ប្រាសចាកសញ្ញោជនៈ តើដូចម្តេច ។ មោហៈប្រកប

ដោយឧទ្ទេចូៈ កុសលក្នុងភូមិ ៤ វិបាកក្នុងភូមិ ៤ កិរិយា និងអព្យាក្រឹតក្នុងភូមិ ៣ រូប និងនិព្វាន នេះពួកធម៌ប្រាសចាកសញ្ញោជនៈ ។

[៤២២] ពួកធម៌ជាសញ្ញោជនៈផង ជាប្រយោជន៍ដល់សញ្ញោជនៈផង តើដូចម្ដេច ។ សញ្ញោជនៈទាំងនោះឯង ជាសញ្ញោជនៈផង ជាប្រយោជន៍ដល់សញ្ញោជនៈផង ។ ពួកធម៌គ្រាន់តែជាប្រយោជន៍ដល់សញ្ញោជនៈ តែមិនមែនជាសញ្ញោជនៈ តើដូចម្ដេច ។ អកុសលក្រៅពីនេះ វៀរតែសញ្ញោជនៈចេញ កុសលក្នុងភូមិ ៣ វិបាកក្នុងភូមិ ៣ កិរិយា និងអព្យាក្រឹតក្នុងភូមិ ៣ និងរូបទាំងអស់ នេះពួកធម៌គ្រាន់តែជាប្រយោជន៍ដល់សញ្ញោជនៈ តែមិនមែនជាសញ្ញោជនៈ ។ ពួកធម៌មិនមែនជាប្រយោជន៍ដល់សញ្ញោជនៈ មិនគប្បីពោលថា ជាសញ្ញោជនៈផង ជាប្រយោជន៍ដល់សញ្ញោជនៈផង ថាគ្រាន់តែជាប្រយោជន៍ដល់សញ្ញោជនៈ តែមិនមែនជាសញ្ញោជនៈផងឡើយ ។

[៤២៣] ពួកធម៌ជាសញ្ញោជនៈផង ប្រកបដោយសញ្ញោជនៈផង តើដូចម្ដេច ។ សញ្ញោជនៈ ២ ឬ ៣ កើតក្នុងទីជាមួយគ្នាក្នុងធម៌ណា នេះពួកធម៌ជាសញ្ញោជនៈផង ប្រកបដោយសញ្ញោជនៈផង ។ ពួកធម៌គ្រាត់តែប្រកបដោយសញ្ញោជនៈ តែមិនមែនជាសញ្ញោជនៈ តើដូចម្ដេច ។ អកុសលក្រៅពីនេះ វៀរតែពួកសញ្ញោជនៈចេញ នេះពួកធម៌គ្រាន់តែប្រកបដោយសញ្ញោជនៈ តែមិនមែនជាសញ្ញោជនៈ ។ ពួកធម៌ប្រាសចាកសញ្ញោជនៈ មិនគប្បីពោលថា ជាសញ្ញោជនៈផង ប្រកបដោយសញ្ញោជនៈផង ថាគ្រាន់តែប្រកបដោយសញ្ញោជនៈ តែមិនមែនជាសញ្ញោជនៈផងឡើយ ។

[៤២៤] ពួកធម៌ប្រាសចាកសញ្ញោជនៈតែជាប្រយោជន៍ដល់សញ្ញោជនៈ តើដូចម្តេច ។ មោហៈប្រកបដោយឧទ្ធច្ចៈ កុសលក្នុងភូមិ ៣ វិបាកក្នុងភូមិ ៣ កិរិយា និងអព្យាក្រឹតក្នុងភូមិ ៣ និងរូបទាំងអស់ នេះពួកធម៌ប្រាសចាកសញ្ញោជនៈ តែជាប្រយោជន៍ដល់សញ្ញោជនៈ ។ ពួកធម៌ប្រាសចាកសញ្ញោជនៈផង មិនជាប្រយោជន៍ដល់សញ្ញោជនៈផង តើដូចម្តេច ។ មគ្គ ៤ ជាអបរិយាបន្នផង សាមញ្ញផល ៤ ផង និព្វានផង នេះពួកធម៌ប្រាសចាកសញ្ញោជនៈផង មិនជាប្រយោជន៍ដល់សញ្ញោជនៈផង។ ពួកធម៌ប្រកបដោយសញ្ញោជនៈ មិនគប្បីពោលថា ប្រាសចាកសញ្ញោជនៈ តែជាប្រយោជន៍ដល់សញ្ញោជនៈផង ថាប្រាសចាកសញ្ញោជនៈផង មិនជាប្រយោជន៍ដល់សញ្ញោជនៈផងឡើយ ។

[៤២៥] ពួកធម៌ជាគន្ថៈ (ធម៌ដោតក្រងសត្វទុកក្នុងវដ្តៈ) តើដូចម្តេច ។ គន្ថៈ ៤ គឺអភិជ្ឈាកាយគន្ថៈ ព្យាបាទកាយគន្ថៈ សីលព្វតបរាមាសកាយគន្ថៈ ឥទំសច្ចាភិនិវេសកាយគន្ថៈ ឯអភិជ្ឈាកាយគន្ថៈ តែងកើតក្នុងចិត្តុប្បាទ ៤ ដែលប្រកបដោយលោភៈ ព្យាបាទកាយគន្ថៈ តែងកើតក្នុងចិត្តុប្បាទ ២ ដែលប្រកបដោយទោមនស្ស សីលព្វតបរាមាសកាយគន្ថៈ និងឥទំសច្ចាភិនិវេសកាយគន្ថៈ តែងកើតក្នុងចិត្តុប្បាទ ៤ ដែលប្រកបដោយទិដ្ឋិ នេះពួកធម៌ជាគន្ថៈ ។ ពួកធម៌មិនមែនជាគន្ថៈ តើដូចម្តេច ។ អកុសលក្រៅពីនេះ វៀរតែពួកគន្ថៈចេញ កុសលក្នុងភូមិ ៤ វិបាកក្នុងភូមិ ៤ កិរិយា និងអព្យាក្រឹតក្នុងភូមិ ៣ រូប និងនិព្វាន នេះពួកធម៌មិនមែនជាគន្ថៈ ។

[៤២៦] ពួកធម៌ដែលគន្ថៈគប្បីដោតក្រង តើដូចម្ដេច ។ កុសល និងអកុសលក្នុងភូមិ ៣ វិបាកក្នុងភូមិ ៣ កិរិយា និងអព្យាក្រឹតក្នុងភូមិ ៣ និងរូបទាំងអស់ នេះពួកធម៌ដែលគន្ថៈគប្បីដោតក្រង ។ ពួកធម៌ដែលគន្ថៈមិនគប្បីដោតក្រង តើដូចម្ដេច ។ មគ្គ ៤ ជាអបរិយាបន្នផង សាមញ្ញផល ៤ ផង និព្វានផង នេះពួកធម៌ដែលគន្ថៈមិនគប្បីដោតក្រង ។

[៤២៧] ពួកធម៌ប្រកបដោយគន្ថៈ តើដូចម្ដេច ។ ចិត្តុប្បាទ ៤ ប្រកបដោយទិដ្ឋិ ចិត្តុប្បាទ ៤ ប្រាសចាកទិដ្ឋិ តែប្រកបដោយលោភៈ វៀរតែលោភៈដែលកើតឡើងក្នុងទីនុ៎ះចេញ ចិត្តុប្បាទ ២ ប្រកបដោយទោមនស្ស វៀរតែបដិឃៈដែលកើតឡើងក្នុងទីនុ៎ះចេញ នេះពួកធម៌ប្រកបដោយគន្ថៈ ។ ពួកធម៌ប្រាសចាកគន្ថៈ តើដូចម្ដេច ។ លោភៈកើតក្នុងចិត្តុប្បាទ ៤ ដែលប្រាសចាកទិដ្ឋិ តែប្រកបដោយលោភៈ បដិឃៈកើតក្នុងចិត្តុប្បាទ ២ ប្រកបដោយទោមនស្ស ចិត្តុប្បាទប្រកបដោយវិចិកិច្ឆា ចិត្តុប្បាទប្រកបដោយឧទ្ធច្ចៈ កុសលក្នុងភូមិ ៤ វិបាកក្នុងភូមិ ៤ កិរិយា និងអព្យាក្រឹតក្នុងភូមិ ៣ រូប និងនិព្វាន នេះពួកធម៌ប្រាសចាកគន្ថៈ ។

[៤២៨] ពួកធម៌ជាគន្ថៈផង ដែលគន្ថៈគប្បីដោតក្រងផង តើដូចម្ដេច ។ គន្ថៈទាំងនោះឯង ជាគន្ថៈផង ដែលគន្ថៈគប្បីដោតក្រងផង ។ ពួកធម៌ដែលគន្ថៈគប្បីដោតក្រង តែមិនមែនជាគន្ថៈ តើដូចម្ដេច ។ អកុសលក្រៅពីនេះ វៀរតែពួកគន្ថៈចេញ កុសលក្នុងភូមិ ៣ វិបាកក្នុងភូមិ ៣ កិរិយា និងអព្យាក្រឹតក្នុងភូមិ ៣ និងរូបទាំងអស់ នេះពួកធម៌ដែលគន្ថៈគប្បីដោតក្រង

តែមិនមែនជាគន្ថៈ ។ ពួកធម៌ដែលគន្ថៈមិនគប្បីជោតក្រង មិនគប្បីពោលថា ជាគន្ថៈផង ដែលគន្ថៈគប្បីជោតក្រងផង ថាគន្ថៈគប្បីជោតក្រង តែមិនមែន ជាគន្ថៈផងឡើយ ។

[៤២៩] ពួកធម៌ជាគន្ថៈផង ប្រកបដោយគន្ថៈផង តើដូចម្តេច ។ ទិដ្ឋិ និងលោភៈកើតឡើង ក្នុងទីជាមួយគ្នា ក្នុងធម៌ណា នេះពួកធម៌ជាគន្ថៈផង ប្រកបដោយគន្ថៈផង ។ ពួកធម៌គ្រាន់តែប្រកបដោយគន្ថៈ តែមិនមែនជាគន្ថៈ តើដូចម្តេច ។ ចិត្តុប្បាទ ៤ ប្រកបដោយលោភៈ ចិត្តុប្បាទ ២ ប្រកបដោយ ទោមនស្ស វៀរតែពួកគន្ថៈដែលកើតក្នុងទីនុ៎ះចេញ នេះពួកធម៌គ្រាន់តែប្រកប ដោយគន្ថៈ តែមិនមែនជាគន្ថៈ ។ ពួកធម៌ប្រាសចាកគន្ថៈ មិនគប្បីពោលថា ជាគន្ថៈផង ប្រកបដោយគន្ថៈផង ថាគ្រាន់តែប្រកបដោយគន្ថៈ តែមិនមែនជា គន្ថៈផងឡើយ ។

[៤៣០] ពួកធម៌ប្រាសចាកគន្ថៈ តែគន្ថៈគប្បីជោតក្រង តើដូចម្តេច ។ លោភៈកើតក្នុងចិត្តុប្បាទ ៤ ដែលប្រាសចាកទិដ្ឋិ តែប្រកបដោយលោភៈ បដិឃៈកើតក្នុងចិត្តុប្បាទ ២ ដែលប្រកបដោយទោមនស្ស ចិត្តុប្បាទប្រកប ដោយវិចិកិច្ឆា ចិត្តុប្បាទប្រកបដោយឧទ្ធច្ចៈ កុសលក្នុងភូមិ ៣ វិបាកក្នុងភូមិ ៣ កិរិយា និងអព្យាក្រឹតក្នុងភូមិ ៣ និងរូបទាំងអស់ នេះពួកធម៌ប្រាសចាក គន្ថៈ តែគន្ថៈគប្បីជោតក្រង ។ ពួកធម៌ប្រាសចាកគន្ថៈផង ដែលគន្ថៈមិន គប្បីជោតក្រងផង តើដូចម្តេច ។ មគ្គ ៤ ជាអបរិយាបន្នផង សាមញ្ញផល ៤ ផង និព្វានផង នេះពួកធម៌ប្រាសចាកគន្ថៈផង ដែលគន្ថៈមិនគប្បីជោត

ក្រេងផង ។ ពួកធម៌ប្រកបដោយគន្ថៈ មិនគប្បីពោលថា ប្រាសចាកគន្ថៈ តែគន្ថៈគប្បីដោតក្រេងផង ថាប្រាសចាកគន្ថៈផង ដែលគន្ថៈមិនគប្បីដោតក្រេងផងឡើយ ។

[៤៣១] ពួកធម៌ជាឱឃៈ (ធម៌ញ៉ាំងសត្វឲ្យលង់នៅក្នុងវដ្ដៈ) តើដូចម្ដេច ។បេ។ ពួកធម៌ជាយោគៈ (ធម៌ញ៉ាំងសត្វឲ្យជាប់នៅក្នុងវដ្ដៈ) តើដូចម្ដេច ។បេ។ ពួកធម៌ជានីវរណៈ (ធម៌រារាំងចិត្តសត្វ) តើដូចម្ដេច ។ នីវរណៈ ៦ គឺកាមច្ឆន្ទនីវរណៈ ព្យាបាទនីវរណៈ ថីនមិទ្ធនីវរណៈ ឧទ្ធច្ច-កុក្កុច្ចនីវរណៈ វិចិកិច្ឆានីវរណៈ អវិជ្ជានីវរណៈ កាមច្ឆន្ទនីវរណៈ កើតក្នុងចិត្តុប្បាទ ៤ ដែលប្រកបដោយលោភៈ ព្យាបាទនីវរណៈ កើតក្នុងចិត្តុប្បាទ ២ ដែលប្រកបដោយទោមនស្ស ថីនមិទ្ធនីវរណៈ កើតក្នុងអកុសលជាសសង្ខារិក ឧទ្ធច្ចនីវរណៈ កើតក្នុងចិត្តុប្បាទ ដែលប្រកបដោយឧទ្ធច្ចៈ កុក្កុច្ចនីវរណៈ កើតក្នុងចិត្តុប្បាទ ២ ដែលប្រកបដោយទោមនស្ស វិចិកិច្ឆា-នីវរណៈ កើតក្នុងចិត្តុប្បាទដែលប្រកបដោយវិចិកិច្ឆា អវិជ្ជានីវរណៈ កើតឡើងក្នុងអកុសលទាំងអស់ នេះពួកធម៌ជានីវរណៈ ។ ពួកធម៌មិនមែនជានីវរណៈ តើដូចម្ដេច ។ អកុសលក្រៅពីនេះ វៀរតែពួកនីវរណៈចេញ កុសលក្នុងភូមិ ៤ វិបាកក្នុងភូមិ ៤ កិរិយា និងអព្យាក្រឹតក្នុងភូមិ ៣ រូប និងនិព្វាន នេះពួកធម៌មិនមែនជានីវរណៈ ។

[៤៣២] ពួកធម៌ជាប្រយោជន៍ដល់នីវរណៈ តើដូចម្ដេច ។ កុសល និងអកុសលក្នុងភូមិ ៣ វិបាកក្នុងភូមិ ៣ កិរិយា និងអព្យាក្រឹតក្នុងភូមិ ៣

និងរូបទាំងអស់ នេះពួកធម៌ជាប្រយោជន៍ដល់នីវរណៈ ។ ពួកធម៌មិនជាប្រយោជន៍ដល់នីវរណៈ តើដូចម្ដេច ។ មគ្គ ៤ ជាអបរិយាបន្នផង សាមញ្ញផល ៤ ផង និព្វានផង នេះពួកធម៌មិនជាប្រយោជន៍ដល់នីវរណៈ ។

[៤៣៣] ពួកធម៌ប្រកបដោយនីវរណៈ តើដូចម្ដេច ។ ចិត្តុប្បាទជាអកុសល ១២ នេះពួកធម៌ប្រកបដោយនីវរណៈ ។ ពួកធម៌ប្រាសចាកនីវរណៈ តើដូចម្ដេច ។ កុសលក្នុងភូមិ ៤ វិបាកក្នុងភូមិ ៤ កិរិយា និងអព្យាក្រឹតក្នុងភូមិ ៣ រូប និងនិព្វាន នេះពួកធម៌ប្រាសចាកនីវរណៈ ។

[៤៣៤] ពួកធម៌ជានីវរណៈផង ជាប្រយោជន៍ដល់នីវរណៈផង តើដូចម្ដេច ។ នីវរណៈទាំងនោះឯង ជានីវរណៈផង ជាប្រយោជន៍ដល់នីវរណៈផង ។ ពួកធម៌គ្រាន់តែជាប្រយោជន៍ដល់នីវរណៈ តែមិនមែនជានីវរណៈ តើដូចម្ដេច ។ អកុសលក្រៅពីនេះ វៀរតែពួកនីវរណៈចេញ កុសលក្នុងភូមិ ៣ វិបាកក្នុងភូមិ ៣ កិរិយា និងអព្យាក្រឹតក្នុងភូមិ ៣ និងរូបទាំងអស់ នេះពួកធម៌គ្រាន់តែជាប្រយោជន៍ដល់នីវរណៈ តែមិនមែនជានីវរណៈ ។ ពួកធម៌មិនជាប្រយោជន៍ដល់នីវរណៈ មិនគប្បីពោលថា ជានីវរណៈផង ជាប្រយោជន៍ដល់នីវរណៈផង ថាគ្រាន់តែជាប្រយោជន៍ដល់នីវរណៈ តែមិនមែនជានីវរណៈផងឡើយ ។

[៤៣៥] ពួកធម៌ជានីវរណៈផង ប្រកបដោយនីវរណៈផង តើដូចម្ដេច ។ នីវរណៈ ២ ឬ ៣ កើតក្នុងទីជាមួយគ្នា ក្នុងធម៌ណា នេះពួកធម៌ជានីវរណៈផង ប្រកបដោយនីវរណៈផង ពួកធម៌គ្រាន់តែប្រកបដោយនីវរណៈ

តែមិនមែនជានីវរណៈ តើដូចម្តេច ។ អកុសលក្រៅពីនេះ វៀរតែពួកនីវរណៈចេញ នេះពួកធម៌គ្រាន់តែប្រកបដោយនីវរណៈ តែមិនមែនជានីវរណៈ ។ ពួកធម៌ប្រាសចាកនីវរណៈ មិនគប្បីពោលថា ជានីវរណៈផង ប្រកបដោយនីវរណៈផង ជាគ្រាន់តែប្រកបដោយនីវរណៈ តែមិនមែនជានីវរណៈផងឡើយ ។

[៤៣៦] ពួកធម៌ប្រាសចាកនីវរណៈ តែជាប្រយោជន៍ដល់នីវរណៈ តើដូចម្តេច ។ កុសលក្នុងភូមិ ៣ វិបាកក្នុងភូមិ ៣ កិរិយា និងអព្យាក្រឹតក្នុងភូមិ ៣ និងរូបទាំងអស់ នេះពួកធម៌ប្រាសចាកនីវរណៈ តែជាប្រយោជន៍ដល់នីវរណៈ ។ ពួកធម៌ប្រាសចាកនីវរណៈផង មិនជាប្រយោជន៍ដល់នីវរណៈផង តើដូចម្តេច ។ មគ្គ ៤ ជាអបរិយាបន្នផង សាមញ្ញផល ៤ ផង និព្វានផង នេះពួកធម៌ប្រាសចាកនីវរណៈផង មិនជាប្រយោជន៍ដល់នីវរណៈផង ។ ពួកធម៌ប្រកបដោយនីវរណៈ មិនគប្បីពោលថា ប្រាសចាកនីវរណៈ តែជាប្រយោជន៍ដល់នីវរណៈផង ជាប្រាសចាកនីវរណៈផង មិនជាប្រយោជន៍ដល់នីវរណៈផងឡើយ ។

[៤៣៧] ពួកធម៌ជាបរាមាស (ប្រកាន់ខុស តើដូចម្តេច) ទិដ្ឋិ-បរាមាស តែងកើតក្នុងចិត្តុប្បាទ ៤ ដែលប្រកបដោយទិដ្ឋិ នេះពួកធម៌ជាបរាមាស ។ ពួកធម៌មិនមែនជាបរាមាស តើដូចម្តេច ។ អកុសលក្រៅពីនេះ វៀរតែបរាមាសចេញ កុសលក្នុងភូមិ ៤ វិបាកក្នុងភូមិ ៤ កិរិយា និងអព្យាក្រឹតក្នុងភូមិ ៣ រូប និងនិព្វាន នេះពួកធម៌មិនមែនជាបរាមាស ។

[៤៣៨] ពួកធម៌ដែលបរាមាសស្ទាបអង្អែល តើដូចម្តេច ។ កុសល

និងអកុសលក្នុងភូមិ ៣ វិបាកក្នុងភូមិ ៣ កិរិយា និងអព្យាក្រឹតក្នុងភូមិ ៣ និងរូបទាំងអស់ នេះពួកធម៌ដែលបរាមាសស្ទាបអង្អែល ។ ពួកធម៌ដែលបរាមាសមិនស្ទាបអង្អែល តើដូចម្តេច ។ មគ្គ ៤ ជាអបរិយាបន្នផង សាមញ្ញផល ៤ ផង និព្វានផង នេះពួកធម៌ដែលបរាមាសមិនបានស្ទាបអង្អែល ។

[៤៣៩] ពួកធម៌ប្រកបដោយបរាមាស តើដូចម្តេច ។ ចិត្តុប្បាទ ៤ ប្រកបដោយទិដ្ឋិ វៀរតែបរាមាសដែលកើតឡើងក្នុងទីនោះចេញ នេះពួកធម៌ប្រកបដោយបរាមាស ។ ពួកធម៌ប្រាសចាកបរាមាស តើដូចម្តេច ។ ចិត្តុប្បាទ ៤ ប្រាសចាកទិដ្ឋិ តែប្រកបដោយលោភៈ ចិត្តុប្បាទ ២ ប្រកបដោយទោមនស្ស ចិត្តុប្បាទប្រកបដោយវិចិកិច្ឆា ចិត្តុប្បាទប្រកបដោយឧទ្ធច្ចៈ កុសលក្នុងភូមិ ៤ វិបាកក្នុងភូមិ ៤ កិរិយា និងអព្យាក្រឹតក្នុងភូមិ ៣ រូប និងនិព្វាន នេះពួកធម៌ប្រាសចាកបរាមាស ។ បរាមាសមិនគប្បីពោលថា ប្រកបដោយបរាមាសផង ជាប្រាសចាកបរាមាសផងឡើយ ។

[៤៤០] ពួកធម៌ជាបរាមាសផង ដែលបរាមាសស្ទាបអង្អែលផង តើដូចម្តេច ។ បរាមាសនោះឯង ជាបរាមាសផង ដែលបរាមាសស្ទាបអង្អែលផង ។ ពួកធម៌គ្រាន់តែបរាមាសស្ទាបអង្អែល តែមិនមែនជាបរាមាស តើដូចម្តេច ។ អកុសលក្រៅពីនេះ វៀរតែបរាមាសចេញ កុសលក្នុងភូមិ ៣ វិបាកក្នុងភូមិ ៣ កិរិយា និងអព្យាក្រឹតក្នុងភូមិ ៣ និងរូបទាំងអស់ នេះពួកធម៌គ្រាន់តែបរាមាសស្ទាបអង្អែល តែមិនមែនជាបរាមាស ។ ពួកធម៌ដែល

បរាមាសមិនបានស្ទាបអង្អែល មិនគប្បីពោលថា ជាបរាមាសផង ដែលបរាមាសស្ទាបអង្អែលផង ថាគ្រាន់តែបរាមាសស្ទាបអង្អែល តែមិនមែនជាបរាមាសផងឡើយ ។

[៤៤១] ពួកធម៌ប្រាសចាកបរាមាស តែបរាមាសស្ទាបអង្អែល តើដូចម្តេច ។ ចិត្តុប្បាទ ៤ ប្រាសចាកទិដ្ឋិ តែប្រកបដោយលោភៈ ចិត្តុប្បាទ ២ ប្រកបដោយទោមនស្ស ចិត្តុប្បាទប្រកបដោយវិចិកិច្ឆា ចិត្តុប្បាទប្រកបដោយឧទ្ធច្ចៈ កុសលក្នុងភូមិ ៣ វិបាកក្នុងភូមិ ៣ កិរិយា និងអព្យាក្រឹតក្នុងភូមិ ៣ និងរូបទាំងអស់ នេះពួកធម៌ប្រាសចាកបរាមាស តែបរាមាសស្ទាបអង្អែល ។ ពួកធម៌ប្រាសចាកបរាមាសផង ដែលបរាមាសមិនបានស្ទាបអង្អែលផង តើដូចម្តេច ។ មគ្គ ៤ ជាអបរិយាបន្នផង សាមញ្ញផល ៤ ផង និព្វានផង នេះពួកធម៌ប្រាសចាកបរាមាសផង ដែលបរាមាសមិនបានស្ទាបអង្អែលផង ។ ពួកធម៌ជាបរាមាសផង ប្រកបដោយបរាមាសផង មិនគប្បីពោលថា ប្រាសចាកបរាមាស តែបរាមាសស្ទាបអង្អែលផង ថាប្រាសចាកបរាមាសផង ដែលបរាមាសមិនបានស្ទាបអង្អែលផងឡើយ ។

[៤៤២] ពួកធម៌ប្រកបដោយអារម្មណ៍ តើដូចម្តេច ។ កុសល និងអកុសលក្នុងភូមិ ៤ វិបាកក្នុងភូមិ ៤ កិរិយា និងអព្យាក្រឹតក្នុងភូមិ ៣ នេះពួកធម៌ប្រកបដោយអារម្មណ៍ ។ ពួកធម៌មិនមានអារម្មណ៍ តើដូចម្តេច ។ រូប និងនិព្វាន នេះពួកធម៌មិនមានអារម្មណ៍ ។

[៤៤៣] ពួកធម៌ជាចិត្ត តើដូចម្តេច ។ ចក្ខុវិញ្ញាណ សោតវិញ្ញាណ

ឃានវិញ្ញាណ ជិវ្ហាវិញ្ញាណ កាយវិញ្ញាណ មនោធាតុ មនោវិញ្ញាណធាតុ នេះពួកធម៌ជាចិត្ត ។ ពួកធម៌មិនមែនជាចិត្ត តើដូចម្តេច ។ វេទនាខន្ធ សញ្ញាខន្ធ សង្ខារក្ខន្ធ រូប និងនិព្វាន នេះពួកធម៌មិនមែនជាចិត្ត ។

[៤៤៤] ពួកធម៌ជាចេតសិក តើដូចម្តេច ។ វេទនាខន្ធ សញ្ញាខន្ធ សង្ខារក្ខន្ធ នេះពួកធម៌ជាចេតសិក ។ ពួកធម៌មិនមែនជាចេតសិក តើដូចម្តេច ។ ចិត្តផង រូបផង និព្វានផង នេះពួកធម៌មិនមែនជាចេតសិក ។

[៤៤៥] ពួកធម៌ប្រកបដោយចិត្ត តើដូចម្តេច ។ វេទនាខន្ធ សញ្ញាខន្ធ សង្ខារក្ខន្ធ នេះពួកធម៌ប្រកបដោយចិត្ត ។ ពួកធម៌ប្រាសចាកចិត្ត តើដូចម្តេច ។ រូប និងនិព្វាន នេះពួកធម៌ប្រាសចាកចិត្ត ។ ចិត្តមិនគប្បីពោលថា ប្រកបដោយចិត្តផង ថាប្រាសចាកចិត្តផងឡើយ ។

[៤៤៦] ពួកធម៌ប្រឡូកប្រឡំដោយចិត្ត តើដូចម្តេច ។ វេទនាខន្ធ សញ្ញាខន្ធ សង្ខារក្ខន្ធ នេះពួកធម៌ប្រឡូកប្រឡំដោយចិត្ត ។ ពួកធម៌មិនប្រឡូកប្រឡំដោយចិត្ត តើដូចម្តេច ។ រូប និងនិព្វាន នេះពួកធម៌មិនប្រឡូកប្រឡំដោយចិត្ត ។ ចិត្តមិនគប្បីពោលថា ប្រឡូកប្រឡំដោយចិត្តផង ថាមិនប្រឡូកប្រឡំដោយចិត្តផងឡើយ ។

[៤៤៧] ពួកធម៌តាំងឡើងដោយចិត្ត តើដូចម្តេច ។ វេទនាខន្ធ សញ្ញាខន្ធ សង្ខារក្ខន្ធ កាយវិញ្ញត្តិ វចីវិញ្ញត្តិ ឬរូបដទៃណាមួយ គឺរូបកើតអំពីចិត្ត មានចិត្តជាហេតុ តាំងឡើងដោយចិត្ត រូបាយតនៈ សទ្ទាយតនៈ គន្ធាយតនៈ រសាយតនៈ ផោដ្ឋព្វាយតនៈ អាកាសធាតុ អាបោធាតុ កាព

នៃរូបស្រាល ភាពនៃរូបទន់ភ្លន់ ភាពនៃរូបគួរដល់ការងារ ការចម្រើននៃរូប ការកើតតៗនៃរូប អាហារដែលធ្វើជាពំនូត នេះពួកធម៌តាំងឡើងដោយចិត្ត ។ ពួកធម៌មិនតាំងឡើងដោយចិត្ត តើដូចម្ដេច ។ ចិត្តផង រូបក្រៅពីនេះផង និព្វានផង នេះពួកធម៌មិនតាំងឡើងដោយចិត្ត ។

[៤៤៨] ពួកធម៌កើតជាមួយនឹងចិត្ត តើដូចម្ដេច ។ វេទនាខន្ធ សញ្ញាខន្ធ សង្ខារក្ខន្ធ កាយវិញ្ញត្តិ វចីវិញ្ញត្តិ នេះពួកធម៌កើតជាមួយនឹងចិត្ត។ ពួកធម៌ មិនកើតជាមួយនឹងចិត្ត តើដូចម្ដេច ។ ចិត្តផង រូបក្រៅពីនេះផង និព្វានផង នេះពួកធម៌មិនកើតជាមួយនឹងចិត្ត ។

[៤៤៩] ពួកធម៌ប្រព្រឹត្តទៅតាមចិត្ត តើដូចម្ដេច ។ វេទនាខន្ធ សញ្ញាខន្ធ សង្ខារក្ខន្ធ កាយវិញ្ញត្តិ វចីវិញ្ញត្តិ នេះពួកធម៌ប្រព្រឹត្តទៅតាមចិត្ត។ ពួកធម៌មិនប្រព្រឹត្តទៅតាមចិត្ត តើដូចម្ដេច ។ ចិត្តផង រូបក្រៅពីនេះផង និព្វានផង នេះពួកធម៌មិនប្រព្រឹត្តទៅតាមចិត្ត ។

[៤៥០] ពួកធម៌ប្រឡូកប្រឡំ ទាំងតាំងឡើងដោយចិត្ត តើដូចម្ដេច ។ វេទនាខន្ធ សញ្ញាខន្ធ សង្ខារក្ខន្ធ នេះពួកធម៌ប្រឡូកប្រឡំ ទាំងតាំងឡើងដោយចិត្ត ។ ពួកធម៌មិនប្រឡូកប្រឡំ មិនតាំងឡើងដោយចិត្ត តើដូចម្ដេច ។ ចិត្តផង រូបផង និព្វានផង នេះពួកធម៌មិនប្រឡូកប្រឡំ មិនតាំងឡើងដោយចិត្ត ។

[៤៥១] ពួកធម៌ប្រឡូកប្រឡំ ទាំងតាំងឡើង ទាំងកើតជាមួយនឹងចិត្ត តើដូចម្ដេច ។ វេទនាខន្ធ សញ្ញាខន្ធ សង្ខារក្ខន្ធ នេះពួកធម៌ប្រឡូកប្រឡំទាំង

តាំងឡើង ទាំងកើតជាមួយនឹងចិត្ត ។ ពួកធម៌មិនប្រឡូកប្រឡំ មិនតាំងឡើង មិនកើតជាមួយនឹងចិត្ត តើដូចម្តេច ។ ចិត្តផង រូបផង និព្វានផង នេះពួកធម៌មិនប្រឡូកប្រឡំ មិនតាំងឡើង មិនកើតជាមួយនឹងចិត្ត ។

[៤៥២] ពួកធម៌ប្រឡូកប្រឡំ ទាំងតាំងឡើង ទាំងប្រព្រឹត្តទៅតាមចិត្ត តើដូចម្តេច ។ វេទនាខន្ធ សញ្ញាខន្ធ សង្ខារក្ខន្ធ នេះពួកធម៌ប្រឡូកប្រឡំទាំងតាំងឡើង ទាំងប្រព្រឹត្តទៅតាមចិត្ត ។ ពួកធម៌មិនប្រឡូកប្រឡំ មិនតាំងឡើង មិនប្រព្រឹត្តទៅតាមចិត្ត តើដូចម្តេច ។ ចិត្តផង រូបផង និព្វានផង នេះពួកធម៌មិនប្រឡូកប្រឡំ មិនតាំងឡើង មិនប្រព្រឹត្តទៅតាមចិត្ត ។

[៤៥៣] ពួកធម៌ជាខាងក្នុង តើដូចម្តេច ។ ចក្ខាយតនៈ ។បេ។ មនាយតនៈ នេះពួកធម៌ជាខាងក្នុង ។ ពួកធម៌ជាខាងក្រៅ តើដូចម្តេច ។ រូបាយតនៈ ។បេ។ ធម្មាយតនៈ នេះពួកធម៌ជាខាងក្រៅ ។

[៤៥៤] ពួកធម៌ជាឧបាទា (ឧបាទារូប) តើដូចម្តេច ។ ចក្ខាយតនៈ ។បេ។ កពឡិង្ការាហារ នេះពួកធម៌ជាឧបាទា ។ ពួកធម៌មិនជាឧបាទា តើដូចម្តេច ។ កុសល និងអកុសលក្នុងភូមិ ៤ វិបាកក្នុងភូមិ ៤ កិរិយា និងអព្យាក្រឹតក្នុងភូមិ ៣ មហាភូតរូប ៤ និងនិព្វាន នេះពួកធម៌មិនជាឧបាទា ។

[៤៥៥] ពួកធម៌មានកម្មប្រកបដោយកិលេស មានតណ្ហាជាដើមកាន់យកហើយ តើដូចម្តេច ។ វិបាកក្នុងភូមិ ៣ និងរូបដែលជាកម្មសម្បកតត្តា នេះពួកធម៌មានកម្មប្រកបដោយកិលេស មានតណ្ហាជាដើមកាន់យកហើយ ។ ពួកធម៌មិនមានកម្មប្រកបដោយកិលេស មានតណ្ហាជាដើមកាន់យកហើយ តើ

ដូចម្តេច ។ កុសល និងអកុសលក្នុងភូមិ ៣ កិរិយា និងអព្យាក្រឹតក្នុងភូមិ ៣ និងរូបដែលមិនមែនជាកម្មស្សកតត្តាផង មគ្គ ៤ ជាអបរិយាបន្នផង សាមញ្ញផល ៤ ផង និព្វានផង នេះពួកធម៌មិនមានកម្មប្រកបដោយកិលេសមានតណ្ហាជាដើមកាន់យកហើយ ។

[៤៥៦] ពួកធម៌ជាឧបាទាន (សេចក្តីប្រកាន់មាំ) តើដូចម្តេច ។ ឧបាទាន ៤ គឺកាមុបាទាន ទិដ្ឋុបាទាន សីលព្វតុបាទាន អត្តវាទុបាទាន ឯកាមុបាទាន តែងកើតក្នុងចិត្តុប្បាទ ៨ ដែលប្រកបដោយលោភៈ ទិដ្ឋុបាទាន សីលព្វតុបាទាន និងអត្តវាទុបាទាន តែងកើតក្នុងចិត្តុប្បាទ ៤ ដែលប្រកបដោយទិដ្ឋិ នេះពួកធម៌ជាឧបាទាន ។ ពួកធម៌មិនមែនជាឧបាទាន តើដូចម្តេច ។ អកុសលក្រៅពីនេះ វៀរតែឧបាទានចេញ កុសលក្នុងភូមិ ៤ វិបាកក្នុងភូមិ ៤ កិរិយា និងអព្យាក្រឹតក្នុងភូមិ ៣ រូប និងនិព្វាន នេះពួកធម៌មិនមែនជាឧបាទាន ។

[៤៥៧] ពួកធម៌ជាប្រយោជន៍ដល់ឧបាទាន តើដូចម្តេច ។ កុសល និងអកុសលក្នុងភូមិ ៣ វិបាកក្នុងភូមិ ៣ កិរិយា និងអព្យាក្រឹតក្នុងភូមិ ៣ និងរូបទាំងអស់ នេះពួកធម៌ជាប្រយោជន៍ដល់ឧបាទាន ។ ពួកធម៌មិនជាប្រយោជន៍ដល់ឧបាទាន តើដូចម្តេច ។ មគ្គ ៤ ជាអបរិយាបន្នផង សាមញ្ញផល ៤ ផង និព្វានផង នេះពួកធម៌មិនមែនជាប្រយោជន៍ដល់ឧបាទាន ។

[៤៥៨] ពួកធម៌ប្រកបដោយឧបាទាន តើដូចម្តេច ។ ចិត្តុប្បាទ ៤ ប្រកបដោយទិដ្ឋិ ទាំងប្រកបដោយលោភៈ ចិត្តុប្បាទ ៤ ប្រាសចាកទិដ្ឋិ តែ

ប្រកបដោយលោភៈ វៀរតែលោភៈដែលកើតឡើងក្នុងទីនុ៎ះចេញ នេះពួកធម៌ប្រកបដោយឧបាទាន ។ ពួកធម៌ប្រាសចាកឧបាទាន តើដូចម្តេច ។ លោភៈកើតក្នុងចិត្តុប្បាទ ៤ ប្រាសចាកទិដ្ឋិ តែប្រកបដោយលោភៈ ចិត្តុប្បាទ ២ ប្រកបដោយទោមនស្ស ចិត្តុប្បាទប្រកបដោយវិចិកិច្ឆា ចិត្តុប្បាទប្រកបដោយឧទ្ធច្ចៈ កុសលក្នុងភូមិ ៤ វិបាកក្នុងភូមិ ៤ កិរិយា និងអព្យាក្រឹតក្នុងភូមិ ៣ រូប និងនិព្វាន នេះពួកធម៌ប្រាសចាកឧបាទាន ។

[៤៥៩] ពួកធម៌ជាឧបាទានផង ជាប្រយោជន៍ដល់ឧបាទានផង តើដូចម្តេច ។ ឧបាទានទាំងនោះឯង ជាឧបាទានផង ជាប្រយោជន៍ដល់ឧបាទានផង ។ ពួកធម៌គ្រាន់តែជាប្រយោជន៍ដល់ឧបាទាន តែមិនមែនជាឧបាទាន តើដូចម្តេច ។ កុសលក្រៅពីនេះ វៀរតែឧបាទានចេញ កុសលក្នុងភូមិ ៣ វិបាកក្នុងភូមិ ៣ កិរិយា និងអព្យាក្រឹតក្នុងភូមិ ៣ និងរូបទាំងអស់ នេះពួកធម៌គ្រាន់តែជាប្រយោជន៍ដល់ឧបាទាន តែមិនមែនជាឧបាទាន ។ ពួកធម៌មិនជាប្រយោជន៍ដល់ឧបាទាន មិនគប្បីពោលថា ជាឧបាទានផង ជាប្រយោជន៍ដល់ឧបាទានផង ជាគ្រាន់តែជាប្រយោជន៍ដល់ឧបាទាន តែមិនមែនជាឧបាទានផងឡើយ ។

[៤៦០] ពួកធម៌ជាឧបាទានផង ប្រកបដោយឧបាទានផង តើដូចម្តេច ។ ទិដ្ឋិ និងលោភៈ កើតក្នុងទីជាមួយគ្នា ក្នុងពួកធម៌ណា នេះពួកធម៌ជាឧបាទានផង ប្រកបដោយឧបាទានផង ។ ពួកធម៌គ្រាន់តែប្រកបដោយឧបាទាន តែមិនមែនជាឧបាទាន តើដូចម្តេច ។ ចិត្តុប្បាទ ៨ ប្រកបដោយលោភៈ វៀរតែឧបាទានដែលកើតក្នុងទីនុ៎ះចេញ នេះពួកធម៌គ្រាន់តែប្រកប

ដោយឧបាទាន តែមិនមែនជាឧបាទាន ។ ពួកធម៌ប្រាសចាកឧបាទាន មិនគប្បីពោលថា ជាឧបាទានផង ប្រកបដោយឧបាទានផង ថាគ្រាន់តែប្រកបដោយឧបាទាន តែមិនមែនជាឧបាទានផងឡើយ ។

[៤៦១] ពួកធម៌ប្រាសចាកឧបាទាន តែជាប្រយោជន៍ដល់ឧបាទាន តើដូចម្តេច ។ លោភៈកើតក្នុងចិត្តុប្បាទ ៤ ប្រាសចាកទិដ្ឋិ តែប្រកបដោយលោភៈ ចិត្តុប្បាទ ២ ប្រកបដោយទោមនស្ស ចិត្តុប្បាទប្រកបដោយវិចិកិច្ឆា ចិត្តុប្បាទប្រកបដោយឧទ្ធច្ចៈ កុសលក្នុងភូមិ ៣ វិបាកក្នុងភូមិ ៣ កិរិយានិងអព្យាក្រឹតក្នុងភូមិ ៣ និងរូបទាំងអស់ នេះពួកធម៌ប្រាសចាកឧបាទាន តែជាប្រយោជន៍ដល់ឧបាទាន ។ ពួកធម៌ប្រាសចាកឧបាទានផង មិនជាប្រយោជន៍ដល់ឧបាទានផង តើដូចម្តេច ។ មគ្គ ៤ ជាអបរិយាបន្នផង សាមញ្ញផល ៤ ផង និព្វានផង នេះពួកធម៌ប្រាសចាកឧបាទានផង មិនជាប្រយោជន៍ដល់ឧបាទានផង ។ ពួកធម៌ប្រកបដោយឧបាទាន មិនគប្បីពោលថា ប្រាសចាកឧបាទាន តែជាប្រយោជន៍ដល់ឧបាទានផង ថាប្រាសចាកឧបាទានផង មិនជាប្រយោជន៍ដល់ឧបាទានផងឡើយ ។

[៤៦២] ពួកធម៌ជាកិលេស តើដូចម្តេច ។ កិលេសវត្ថុ ១០ គឺលោភៈ ទោសៈ មោហៈ មានះ ទិដ្ឋិ វិចិកិច្ឆា ថីនៈ ឧទ្ធច្ចៈ អហិរិកៈ អនោត្តប្បៈ ឯលោភៈកើតក្នុងចិត្តុប្បាទ ៨ ដែលប្រកបដោយលោភៈ ទោសៈកើតក្នុងចិត្តុប្បាទ ២ ដែលប្រកបដោយទោមនស្ស មោហៈកើតក្នុងអកុសលទាំងអស់ មានះ កើតក្នុងចិត្តុប្បាទ ៤ ដែលប្រាសចាកទិដ្ឋិ តែប្រកបដោយ

លោភៈ ទិដ្ឋិ កើតក្នុងចិត្តុប្បាទ ៤ ដែលប្រកបដោយទិដ្ឋិ វិចិកិច្ឆា កើតក្នុងចិត្តុប្បាទដែលប្រកបដោយវិចិកិច្ឆា ថីនៈ កើតក្នុងអកុសល ជាសសង្ខារិក ឧទ្ធច្ចៈ អហិរិកៈ និងអនោត្តប្បៈ កើតក្នុងអកុសលទាំងអស់ នេះពួកធម៌ជាកិលេស ។ ពួកធម៌មិនមែនជាកិលេស តើដូចម្ដេច ។ អកុសលក្រៅពីនេះ វៀរតែពួកកិលេសចេញ កុសលក្នុងភូមិ ៤ វិបាកក្នុងភូមិ ៤ កិរិយា និងអព្យាក្រឹតក្នុងភូមិ ៣ រូប និងនិព្វាន នេះពួកធម៌មិនមែនជាកិលេស ។

[៦៦៣] ពួកធម៌គួរដល់សេចក្ដីសៅហ្មង តើដូចម្ដេច ។ កុសល និងអកុសលក្នុងភូមិ ៣ វិបាកក្នុងភូមិ ៣ កិរិយា និងអព្យាក្រឹតក្នុងភូមិ ៣ និងរូបទាំងអស់ នេះពួកធម៌គួរដល់សេចក្ដីសៅហ្មង ។ ពួកធម៌មិនគួរដល់សេចក្ដីសៅហ្មង តើដូចម្ដេច ។ មគ្គ ៤ ជាអបរិយាបន្នផង សាមញ្ញផល ៤ ផងនិព្វានផង នេះពួកធម៌មិនគួរដល់សេចក្ដីសៅហ្មង ។

[៦៦៤] ពួកធម៌ដែលសៅហ្មងហើយ តើដូចម្ដេច ។ អកុសលចិត្តុប្បាទ ១២ នេះពួកធម៌ដែលសៅហ្មងហើយ ។ ពួកធម៌ដែលមិនសៅហ្មងហើយ តើដូចម្ដេច ។ កុសលក្នុងភូមិ ៤ វិបាកក្នុងភូមិ ៤ កិរិយា និងអព្យាក្រឹតក្នុងភូមិ ៣ រូប និងនិព្វាន នេះពួកធម៌ដែលមិនសៅហ្មងហើយ ។

[៦៦៥] ពួកធម៌ប្រកបដោយកិលេស តើដូចម្ដេច ។ អកុសលចិត្តុប្បាទ ១២ នេះពួកធម៌ប្រកបដោយកិលេស ។ ពួកធម៌ប្រាសចាកកិលេស តើដូចម្ដេច ។ កុសលក្នុងភូមិ ៤ វិបាកក្នុងភូមិ ៤ កិរិយា និងអព្យាក្រឹតក្នុងភូមិ ៣ រូប និងនិព្វាន នេះពួកធម៌ប្រាសចាកកិលេស ។

[៤៦៦] ពួកធម៌ជាកិលេសផង គួរដល់សេចក្តីសៅហ្មងផង តើដូចម្តេច ។ កិលេសទាំងនោះឯង ជាកិលេសផង គួរដល់សេចក្តីសៅហ្មងផង ។ ពួកធម៌គ្រាន់តែគួរដល់សេចក្តីសៅហ្មង តែមិនមែនជាកិលេស តើដូចម្តេច ។ អកុសលក្រៅពីនេះ វៀរតែកិលេសចេញ កុសលក្នុងភូមិ ៣ វិបាកក្នុងភូមិ ៣ កិរិយា និងអព្យាក្រឹតក្នុងភូមិ ៣ និងរូបទាំងអស់ នេះពួកធម៌គ្រាន់តែគួរដល់សេចក្តីសៅហ្មង តែមិនមែនជាកិលេស ។ ពួកធម៌មិនគួរដល់សេចក្តីសៅហ្មង មិនគប្បីពោលថា ជាកិលេសផង គួរដល់សេចក្តីសៅហ្មងផង ជាគ្រាន់តែគួរដល់សេចក្តីសៅហ្មង តែមិនមែនជាកិលេសផងឡើយ ។

[៤៦៧] ពួកធម៌ជាកិលេសផង សៅហ្មងហើយផង តើដូចម្តេច ។ កិលេសទាំងនោះឯង ជាកិលេសផង សៅហ្មងហើយផង ។ ពួកធម៌គ្រាន់តែសៅហ្មងហើយ តែមិនមែនជាកិលេស តើដូចម្តេច ។ អកុសលក្រៅពីនេះ វៀរតែកិលេសចេញ នេះពួកធម៌គ្រាន់តែសៅហ្មងហើយ តែមិនមែនជាកិលេស ។ ពួកធម៌ដែលមិនសៅហ្មងហើយ មិនគប្បីពោលថា ជាកិលេសផង សៅហ្មងហើយផង ជាគ្រាន់តែសៅហ្មងហើយ តែមិនមែនជាកិលេសផងឡើយ ។

[៤៦៨] ពួកធម៌ជាកិលេសផង ប្រកបដោយកិលេសផង តើដូចម្តេច ។ ពួកកិលេស ២ ឬ ៣ កើតក្នុងទីជាមួយគ្នា ក្នុងធម៌ណា នេះពួកធម៌ជាកិលេសផង ប្រកបដោយកិលេសផង ។ ពួកធម៌គ្រាន់តែប្រកបដោយកិលេស តែមិនមែនជាកិលេស តើដូចម្តេច ។ អកុសលក្រៅពីនេះ វៀរតែ

កិលេសចេញ នេះពួកធម៌គ្រាន់តែប្រកបដោយកិលេស តែមិនមែនជាកិលេស ។ ពួកធម៌ប្រាសចាកកិលេស មិនគប្បីពោលថា ជាកិលេសផង ប្រកបដោយកិលេសផង ថាគ្រាន់តែប្រកបដោយកិលេស តែមិនមែនជាកិលេសផងឡើយ ។

[៤៦៩] ពួកធម៌ប្រាសចាកកិលេស តែគួរដល់សេចក្តីសៅហ្មង តើដូចម្តេច ។ កុសលក្នុងភូមិ ៣ វិបាកក្នុងភូមិ ៣ កិរិយា និងអព្យាក្រឹតក្នុងភូមិ ៣ និងរូបទាំងអស់ នេះពួកធម៌ប្រាសចាកកិលេស តែគួរដល់សេចក្តីសៅហ្មង ។ ពួកធម៌ប្រាសចាកកិលេសផង មិនគួរដល់សេចក្តីសៅហ្មងផង តើដូចម្តេច ។ មគ្គ ៤ ជាអបរិយាបន្នផង សាមញ្ញផល ៤ ផង និព្វានផង នេះពួកធម៌ប្រាសចាកកិលេសផង មិនគួរដល់សេចក្តីសៅហ្មងផង ។ ពួកធម៌ប្រកបដោយកិលេស មិនគប្បីពោលថា ប្រាសចាកកិលេស តែគួរដល់សេចក្តីសៅហ្មងផង ថាប្រាសចាកកិលេសផង មិនគួរដល់សេចក្តីសៅហ្មងផងឡើយ ។

[៤៧០] ពួកធម៌គួរលះដោយទស្សនៈ តើដូចម្តេច ។ ចិត្តុប្បាទ ៤ ប្រកបដោយទិដ្ឋិ ចិត្តុប្បាទប្រកបដោយវិចិកិច្ឆា នេះពួកធម៌គួរលះដោយទស្សនៈ ។ ចិត្តុប្បាទ ៤ ប្រាសចាកទិដ្ឋិ តែប្រកបដោយលោភៈ ចិត្តុប្បាទ ២ ប្រកបដោយទោមនស្ស នេះពួកធម៌គួរលះដោយទស្សនៈក៏មាន មិនគួរលះដោយទស្សនៈក៏មាន ។ ពួកធម៌មិនគួរលះដោយទស្សនៈ តើដូចម្តេច ។ ចិត្តុប្បាទប្រកបដោយឧទ្ធច្ចៈ កុសលក្នុងភូមិ ៤ វិបាកក្នុងភូមិ ៤ កិរិយា និងអព្យាក្រឹតក្នុងភូមិ ៣ រូប និងនិព្វាន នេះពួកធម៌មិនគួរលះដោយទស្សនៈ ។

[៤៧១] ពួកធម៌គួរលះដោយភាវនា តើដូចម្ដេច ។ ចិត្តុប្បាទប្រកបដោយឧទ្ធច្ចៈ នេះពួកធម៌គួរលះដោយភាវនា ។ ចិត្តុប្បាទ ៤ ប្រាសចាកទិដ្ឋិ តែប្រកបដោយលោភៈ ចិត្តុប្បាទ ២ ប្រកបដោយទោមនស្ស នេះពួកធម៌គួរលះដោយភាវនាក៏មាន មិនគួរលះដោយភាវនាក៏មាន ។ ពួកធម៌មិនគួរលះដោយភាវនា តើដូចម្ដេច ។ ចិត្តុប្បាទ ៤ ប្រកបដោយទិដ្ឋិ ចិត្តុប្បាទប្រកបដោយវិចិកិច្ឆា កុសលក្នុងភូមិ ៤ វិបាកក្នុងភូមិ ៤ កិរិយា និងអព្យាក្រឹតក្នុងភូមិ ៣ រូប និងនិព្វាន នេះពួកធម៌មិនគួរលះដោយភាវនា ។

[៤៧២] ពួកធម៌មានហេតុ គួរលះដោយទស្សនៈ តើដូចម្ដេច ។ ចិត្តុប្បាទ ៤ ប្រកបដោយទិដ្ឋិ ចិត្តុប្បាទប្រកបដោយវិចិកិច្ឆា វៀរតែមោហៈដែលកើតឡើងក្នុងទីនុ៎ះចេញ នេះពួកធម៌មានហេតុ គួរលះដោយទស្សនៈ ។ ចិត្តុប្បាទ ៤ ប្រាសចាកទិដ្ឋិ តែប្រកបដោយលោភៈ ចិត្តុប្បាទ ២ ប្រកបដោយទោមនស្ស នេះពួកធម៌មានហេតុ គួរលះដោយទស្សនៈក៏មាន មានហេតុមិនគួរលះដោយទស្សនៈក៏មាន ។ ពួកធម៌មានហេតុ មិនគួរលះដោយទស្សនៈ តើដូចម្ដេច ។ មោហៈ ប្រកបដោយវិចិកិច្ឆា ចិត្តុប្បាទប្រកបដោយឧទ្ធច្ចៈ កុសលក្នុងភូមិ ៤ វិបាកក្នុងភូមិ ៤ កិរិយា និងអព្យាក្រឹតក្នុងភូមិ ៣ រូប និងនិព្វាន នេះពួកធម៌មានហេតុ មិនគួរលះដោយទស្សនៈ ។

[៤៧៣] ពួកធម៌មានហេតុ គួរលះដោយភាវនា តើដូចម្ដេច ។ ចិត្តុប្បាទប្រកបដោយឧទ្ធច្ចៈ វៀរតែមោហៈដែលកើតឡើងក្នុងទីនុ៎ះចេញ នេះពួកធម៌មានហេតុ គួរលះដោយភាវនា ។ ចិត្តុប្បាទ ៤ ប្រាសចាកទិដ្ឋិ តែ

ប្រកបដោយលោភៈ ចិត្តុប្បាទ ២ ប្រកបដោយទោមនស្ស នេះពួកធម៌មានហេតុ គួរលះដោយភាវនាក៏មាន មានហេតុ មិនគួរលះដោយភាវនាក៏មាន ។ ពួកធម៌មានហេតុ មិនគួរលះដោយភាវនា តើដូចម្តេច ។ ចិត្តុប្បាទ ៤ ប្រកបដោយទិដ្ឋិ ចិត្តុប្បាទប្រកបដោយវិចិកិច្ឆា មោហៈប្រកបដោយឧទ្ធច្ចៈ កុសលក្នុងភូមិ ៤ វិបាកក្នុងភូមិ ៤ កិរិយា និងអព្យាក្រឹតក្នុងភូមិ ៣ រូប និងនិព្វាន នេះពួកធម៌មានហេតុ មិនគួរលះដោយភាវនា ។

[៤៧៤] ពួកធម៌ប្រកបដោយវិតក្ក តើដូចម្តេច ។ កាមាវចរកុសល និងអកុសល ចិត្តុប្បាទ ១១ ខាងវិបាកនៃកាមាវចរកុសល ចិត្តុប្បាទ ២ ខាងវិបាកនៃអកុសល ចិត្តុប្បាទ ១១ ខាងកិរិយា រូបាវចរបឋមជ្ឈានខាងកុសលផង ខាងវិបាកផង ខាងកិរិយាផង លោកុត្តរបឋមជ្ឈានខាងកុសលផង ខាងវិបាកផង វៀរតែវិតក្កដែលកើតក្នុងទីនុ៎ះចេញ នេះពួកធម៌ប្រកបដោយវិតក្ក ។ ពួកធម៌មិនមានវិតក្ក តើដូចម្តេច ។ បញ្ចវិញ្ញាណ ២ រូបាវចរតិកចតុក្កជ្ឈានខាងកុសលផង ខាងវិបាកផង ខាងកិរិយាផង អារុប្បជ្ឈាន ៤ ខាងកុសលផង ខាងវិបាកផង ខាងកិរិយាផង លោកុត្តរតិកចតុក្កជ្ឈាន ខាងកុសលផង ខាងវិបាកផង វិតក្កផង រូបផង និព្វានផង នេះពួកធម៌មិនមានវិតក្ក ។

[៤៧៥] ពួកធម៌ប្រកបដោយវិចារ តើដូចម្តេច ។ កាមាវចរកុសល និងអកុសល ចិត្តុប្បាទ ១១ ខាងវិបាកនៃកាមាវចរកុសល ចិត្តុប្បាទ ២ ខាងវិបាកនៃអកុសល ចិត្តុប្បាទ ១១ ខាងកិរិយា រូបាវចរឯកទុកជ្ឈាន ខាងកុសលផង ខាងវិបាកផង ខាងកិរិយាផង លោកុត្តរឯកទុកជ្ឈាន ខាងកុសល

ផង ខាងវិបាកផង វៀរតែវិចារដែលកើតឡើងក្នុងទីទុំះចេញ នេះពួកធម៌ប្រកបដោយវិចារ ។ ពួកធម៌មិនមានវិចារ តើដូចម្តេច ។ បញ្ចវិញ្ញាណ ២ រូបាវចរតិកតិកជ្ឈាន ខាងកុសលផង ខាងវិបាកផង ខាងកិរិយាផង អារុប្បជ្ឈាន ៤ ខាងកុសលផង ខាងវិបាកផង ខាងកិរិយាផង លោកុត្តរតិកតិកជ្ឈាន ខាងកុសលផង ខាងវិបាកផង វិចារផង រូបផង និព្វានផង នេះពួកធម៌មិនមានវិចារ ។

[៤៧៦] ពួកធម៌ប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងបីតិ តើដូចម្តេច ។ ចិត្តុប្បាទ ៤ ប្រកបដោយសោមនស្ស ខាងកាមាវចរកុសល ចិត្តុប្បាទ ៤ ខាងអកុសល ចិត្តុប្បាទ ៥ ខាងវិបាកនៃកាមាវចរកុសល ចិត្តុប្បាទ ៥ ខាងកិរិយា រូបាវចរទុកតិកជ្ឈាន ខាងកុសលផង ខាងវិបាកផង ខាងកិរិយាផង លោកុត្តរទុកតិកជ្ឈាន ខាងកុសលផង ខាងវិបាកផង វៀរតែបីតិដែលកើតឡើងក្នុងទីទុំះចេញ នេះពួកធម៌ប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងបីតិ ។ ពួកធម៌មិនមានបីតិ តើដូចម្តេច ។ ចិត្តុប្បាទ ៤ ប្រកបដោយឧបេក្ខា ខាងកាមាវចរកុសល ចិត្តុប្បាទ ៨ ខាងអកុសល ចិត្តុប្បាទ ១១ ខាងវិបាកនៃកាមាវចរកុសល ចិត្តុប្បាទ ៧ ខាងវិបាកនៃអកុសល ចិត្តុប្បាទ ៦ ខាងកិរិយា រូបាវចរទុកទុកជ្ឈាន ខាងកុសលផង ខាងវិបាកផង ខាងកិរិយាផង អារុប្បជ្ឈាន ៤ ខាងកុសលផង ខាងវិបាកផង ខាងកិរិយាផង លោកុត្តរទុកទុកជ្ឈាន ខាងកុសលផង ខាងវិបាកផង បីតិផង រូបផង និព្វានផង នេះពួកធម៌មិនមានបីតិ ។

[៤៧៧] ពួកធម៌ប្រកបដោយបីតិ តើដូចម្តេច ។ ចិត្តុប្បាទ ៤ ប្រកប

ដោយសោមនស្ស ខាងកាមាវចរកុសល ចិត្តុប្បាទ ៤ ខាងអកុសល ចិត្តុប្បាទ ៥ ខាងវិបាកនៃកាមាវចរកុសល ចិត្តុប្បាទ ៥ ខាងកិរិយា រូបាវចរទុកតិកជ្ឈាន ខាងកុសលផង ខាងវិបាកផង ខាងកិរិយាផង លោកុត្តរទុកតិកជ្ឈាន ខាងកុសលផង ខាងវិបាកផង វៀរតែបីតិដែលកើតឡើងក្នុងទីនុ៎ះចេញ នេះពួកធម៌ប្រកបដោយបីតិ ។ ពួកធម៌មិនប្រកបដោយបីតិ តើដូចម្តេច ។ ចិត្តុប្បាទ ៤ ប្រកបដោយឧបេក្ខា ខាងកាមាវចរកុសល ចិត្តុប្បាទ ៨ ខាងអកុសល ចិត្តុប្បាទ ១១ ខាងវិបាកនៃកាមាវចរកុសល ចិត្តុប្បាទ ៧ ខាងវិបាកនៃអកុសល ចិត្តុប្បាទ ៦ ខាងកិរិយា រូបាវចរទុកទុកជ្ឈាន ខាងកុសលផង ខាងវិបាកផង ខាងកិរិយាផង អារុប្បជ្ឈាន ៤ ខាងកុសលផង ខាងវិបាកផង ខាងកិរិយាផង លោកុត្តរទុកទុកជ្ឈាន ខាងកុសលផង ខាងវិបាកផង បីតិផង រូបផង និព្វានផង នេះពួកធម៌មិនប្រកបដោយបីតិ ។

[៤៧៨] ពួកធម៌ប្រកបដោយសុខ តើដូចម្តេច ។ ចិត្តុប្បាទ ៤ ប្រកបដោយសោមនស្ស ខាងកាមាវចរកុសល ចិត្តុប្បាទ ៤ ខាងអកុសល ចិត្តុប្បាទ ៦ ខាងវិបាកនៃកាមាវចរកុសល ចិត្តុប្បាទ ៥ ខាងកិរិយា រូបាវចរតិកចតុក្កជ្ឈាន ខាងកុសលផង ខាងវិបាកផង ខាងកិរិយាផង លោកុត្តរតិកចតុក្កជ្ឈាន ខាងកុសលផង ខាងវិបាកផង វៀរតែសុខដែលកើតឡើងក្នុងទីនុ៎ះចេញ នេះពួកធម៌ប្រកបដោយសុខ ។ ពួកធម៌មិនប្រកបដោយសុខ តើដូចម្តេច ។ ចិត្តុប្បាទ ៤ ប្រកបដោយឧបេក្ខា ខាងកាមាវចរកុសល ចិត្តុប្បាទ ៨ ខាងអកុសល ចិត្តុប្បាទ ១០ ខាងវិបាកនៃកាមាវចរកុសល ចិត្តុប្បាទ ៧

ខាងវិបាកនៃអកុសល ចិត្តុប្បាទ ៦ ខាងកិរិយា រូបាវចរចតុត្ថជ្ឈាន ខាងកុសលផង ខាងវិបាកផង ខាងកិរិយាផង អារុប្បជ្ឈាន ៤ ខាងកុសលផង ខាងវិបាកផង ខាងកិរិយាផង លោកុត្តរចតុត្ថជ្ឈាន ខាងកុសលផង ខាងវិបាកផង សុខផង រូបផង និព្វានផង នេះពួកធម៌មិនប្រកបដោយសុខ ។

[៤៧៩] ពួកធម៌ប្រកបដោយឧបេក្ខា តើដូចម្តេច ។ ចិត្តុប្បាទ ៤ ប្រកបដោយឧបេក្ខា ខាងកាមាវចរកុសល ចិត្តុប្បាទ ៦ ខាងអកុសល ចិត្តុប្បាទ ១០ ខាងវិបាកនៃកាមាវចរកុសល ចិត្តុប្បាទ ៦ ខាងវិបាកនៃអកុសល ចិត្តុប្បាទ ៦ ខាងកិរិយា រូបាវចរចតុត្ថជ្ឈាន ខាងកុសលផង ខាងវិបាកផង ខាងកិរិយាផង អារុប្បជ្ឈាន ៤ ខាងកុសលផង ខាងវិបាកផង ខាងកិរិយាផង លោកុត្តរចតុត្ថជ្ឈាន ខាងកុសលផង ខាងវិបាកផង វៀរតែឧបេក្ខាដែលកើតឡើងក្នុងទីនុ៎ះចេញ នេះពួកធម៌ប្រកបដោយឧបេក្ខា ។ ពួកធម៌មិនប្រកបដោយឧបេក្ខា តើដូចម្តេច ។ ចិត្តុប្បាទ ៤ ប្រកបដោយសោមនស្ស ខាងកាមាវចរកុសល ចិត្តុប្បាទ ៦ ខាងអកុសល ចិត្តុប្បាទ ៦ ខាងវិបាកនៃកាមាវចរកុសល ចិត្តុប្បាទ ១ ខាងវិបាកនៃអកុសល ចិត្តុប្បាទ ៥ ខាងកិរិយា រូបាវចរតិកចតុក្កជ្ឈាន ខាងកុសលផង ខាងវិបាកផង ខាងកិរិយាផង លោកុត្តរតិកចតុក្កជ្ឈាន ខាងកុសលផង ខាងវិបាកផង ខាងកិរិយាផង ឧបេក្ខាផង រូបផង និព្វានផង នេះពួកធម៌មិនប្រកបដោយឧបេក្ខា ។

[៤៨០] ពួកធម៌ជាកាមាវចរ តើដូចម្តេច ។ កាមាវចរកុសល និងអកុសល វិបាកនៃកាមាវចរទាំងអស់ កាមាវចរកិរិយា និងអព្យាក្រឹត និង

រូបទាំងអស់ នេះពួកធម៌ជាកាមាវចរ ។ ពួកធម៌មិនមែនជាកាមាវចរ តើដូចម្តេច ។ រូបាវចរ អរូបាវចរ អបរិយាបន្ន នេះពួកធម៌មិនមែនជាកាមាវចរ ។

[៤៨១] ពួកធម៌ជារូបាវចរ តើដូចម្តេច ។ រូបាវចរចតុក្កបញ្ចកជ្ឈាន ខាងកុសលផង ខាងវិបាកផង ខាងកិរិយាផង នេះពួកធម៌ជារូបាវចរ ។ ពួកធម៌មិនមែនជារូបាវចរ តើដូចម្តេច ។ កាមាវចរ អរូបាវចរ អបរិយាបន្ន នេះពួកធម៌មិនមែនជារូបាវចរ ។

[៤៨២] ពួកធម៌ជាអរូបាវចរ តើដូចម្តេច ។ អារុប្បជ្ឈាន ៤ ខាងកុសលផង ខាងវិបាកផង ខាងកិរិយាផង នេះពួកធម៌ជាអរូបាវចរ ។ ពួកធម៌មិនមែនជាអរូបាវចរ តើដូចម្តេច ។ កាមាវចរ រូបាវចរ អបរិយាបន្ន នេះពួកធម៌មិនមែនជាអរូបាវចរ ។

[៤៨៣] ពួកធម៌ជាបរិយាបន្ន តើដូចម្តេច ។ កុសល និងអកុសលក្នុងភូមិ ៣ វិបាកក្នុងភូមិ ៣ កិរិយា និងអព្យាក្រឹតក្នុងភូមិ ៣ និងរូបទាំងអស់ នេះពួកធម៌ជាបរិយាបន្ន ។ ពួកធម៌ជាអបរិយាបន្ន តើដូចម្តេច ។ មគ្គ ៤ ជាអបរិយាបន្នផង សាមញ្ញផល ៤ ផង និព្វានផង នេះពួកធម៌ជាអបរិយាបន្ន ។

[៤៨៤] ពួកធម៌ជានិយ្យានិកៈ (ធម៌ជាគ្រឿងនាំសត្វចេញចាកវដ្តៈ) តើដូចម្តេច ។ មគ្គ ៤ ជាអបរិយាបន្ន នេះពួកធម៌ជានិយ្យានិកៈ ។ ពួកធម៌ជាអនិយ្យានិកៈ តើដូចម្តេច ។ កុសល និងអកុសលក្នុងភូមិ ៣ វិបាកក្នុងភូមិ ៤ កិរិយា និងអព្យាក្រឹតក្នុងភូមិ ៣ រូប និងនិព្វាន នេះពួកធម៌ជា

អនិយ្យានិកៈ ។

[៤៨៥] ពួកធម៌ទៀង តើដូចម្ដេច ។ ចិត្តុប្បាទ ៤ ប្រកបដោយទិដ្ឋិ ចិត្តុប្បាទ ២ ប្រកបដោយទោមនស្ស នេះពួកធម៌ទៀងក៏មាន មិនទៀងក៏មាន មគ្គ ៤ ជាអបរិយាបន្ន នេះពួកធម៌ទៀង ។ ពួកធម៌មិនទៀង តើដូចម្ដេច ។ ចិត្តុប្បាទ ៤ ប្រាសចាកទិដ្ឋិ តែប្រកបដោយលោភៈ ចិត្តុប្បាទប្រកបដោយវិចិកិច្ឆា ចិត្តុប្បាទប្រកបដោយឧទ្ធច្ចៈ កុសលក្នុងភូមិ ៣ វិបាកក្នុងភូមិ ៤ កិរិយា និងអព្យាក្រឹតក្នុងភូមិ ៣ រូប និងនិព្វាន នេះពួកធម៌មិនទៀង ។

[៤៨៦] ពួកធម៌ប្រកបដោយឧត្តរៈ (ការរើឡើងនូវខ្លួន) តើដូចម្ដេច ។ កុសល និងអកុសលក្នុងភូមិ ៣ វិបាកក្នុងភូមិ ៣ កិរិយា និងអព្យាក្រឹតក្នុងភូមិ ៣ និងរូបទាំងអស់ នេះពួកធម៌ប្រកបដោយឧត្តរៈ ។ ពួកធម៌ជាអនុត្តរៈ តើដូចម្ដេច ។ មគ្គ ៤ ជាអបរិយាបន្នផង សាមញ្ញផល ៤ ផង និព្វានផង នេះពួកធម៌ជាអនុត្តរៈ ។

[៤៨៧] ពួកធម៌ប្រកបដោយរណៈ តើដូចម្ដេច ។ អកុសលចិត្តុប្បាទ ១២ នេះពួកធម៌ប្រកបដោយរណៈ ។ ពួកធម៌មិនមែនជារណៈ តើដូចម្ដេច ។ កុសលក្នុងភូមិ ៤ វិបាកក្នុងភូមិ ៤ កិរិយា និងអព្យាក្រឹតក្នុងភូមិ ៣ រូប និងនិព្វាន នេះពួកធម៌មិនមែនជារណៈ ។

ធម្មសង្គណិប្បករណៈ ចប់

អដ្ឋកថា

អធិប្បាយទុកអត្ថុទ្ធារ

ហេតុគោច្ឆកៈជាដើម

[៤០០] គប្បីជ្រាបវិនិច្ឆ័យក្នុងហេតុគោច្ឆកនិទ្ទេសដូចតទៅ ព្រះមានព្រះភាគ កាលទ្រង់សម្ដែងហេតុដោយន័យជាដើមថា **តយោ កុសលហេតូ** ដូច្នេះហើយ ដើម្បីទ្រង់សម្ដែងហេតុទាំងនោះឯង ដោយឋានៈនៃការកើតឡើងទៀត ទើបត្រាស់ព្រះតម្រាស់ជាដើមថា **ចតូសុ ភូមីសុ កុសលេសុ ឧប្បជ្ជន្តិ** ដូច្នេះ ។ បណ្ឌិតគប្បីជ្រាបន័យរបស់ទេសនាក្នុងគោច្ឆកៈដ៏សេសដោយឧបាយនេះ ។

[៤១៣] ក្នុងអាសវគោច្ឆកនិទ្ទេសថា **យត្ថ ទ្វេ តយោ អាសវា ឯកតោ ឧប្បជ្ជន្តិ** នេះ បណ្ឌិតគប្បីជ្រាបការកើតឡើងរួមគ្នានៃអាសវៈទាំងឡាយ ៣ យ៉ាង ។ ក្នុងការកើតទាំង ៣ យ៉ាងនោះ កាមាសវៈ រមែងកើតរួមគ្នា ២ យ៉ាង គឺកើតឡើងក្នុងចិត្តុប្បាទដែលជាទិដ្ឋិវិប្បយុត្ត ៤ ដួង ព្រមជាមួយអវិជ្ជាសវៈ និងកើតឡើងក្នុងចិត្តុប្បាទដែលជាទិដ្ឋិសម្បយុត្ត ៤ ដួង ព្រមជាមួយទិដ្ឋាសវៈ និងអវិជ្ជាសវៈ ។ ចំណែកភវាសវៈ រមែងកើតរួមគ្នាតែម្យ៉ាង គឺកើតឡើងក្នុងចិត្តុប្បាទដែលជាទិដ្ឋិវិប្បយុត្ត ៤ ដួង ព្រមជាមួយនឹងអវិជ្ជាសវៈ ។

[៤១៩] មួយទៀត ក្នុងពាក្យនេះថា អាសវៈ ២ អាសវៈ ៣ រមែងកើតឡើងរួមគ្នា យ៉ាងណា សូម្បីក្នុងពាក្យនេះថា សញ្ញោជនៈ ២ ឬ ៣ កើតក្នុងទីជាមួយគ្នា ក្នុងធម៌ណា ក៏យ៉ាងនោះដែរ ការកើតឡើងរួមគ្នានៃ

សញ្ញោជនៈទាំងឡាយ ក៏មាន ១០ យ៉ាង ។ ក្នុងការកើត ១០ យ៉ាងនោះ កាមរាគសញ្ញោជនៈ រមែងកើតរួមគ្នា ៤ យ៉ាង បដិឃសញ្ញោជនៈ រមែងកើតរួមគ្នា ៣ យ៉ាង មានសញ្ញោជនៈ រមែងកើតរួមគ្នា ១ យ៉ាង វិចិកិច្ឆាសញ្ញោជនៈ និងភវរាគសញ្ញោជនៈក៏កើតរួមគ្នានីមួយៗ ១ យ៉ាងដូចគ្នា សេចក្តីនេះដូចម្តេច គឺកាមរាគសញ្ញោជនៈ រមែងកើតរួមគ្នា ៤ យ៉ាង គឺកើតរួមគ្នាជាមួយមានសញ្ញោជនៈ និងអវិជ្ជាសញ្ញោជនៈ ១ កើតជាមួយគ្នានឹងទិដ្ឋិសញ្ញោជនៈ និងអវិជ្ជាសញ្ញោជនៈ ១ កើតជាមួយគ្នានឹងសីលព្វតបរាមាសសញ្ញោជនៈ និងអវិជ្ជាសញ្ញោជនៈ ១ កើតជាមួយគ្នានឹងអវិជ្ជាសញ្ញោជនៈប៉ុណ្ណោះ ១ ។ ចំណែកបដិឃសញ្ញោជនៈ រមែងកើតឡើងរួមគ្នា ៣ យ៉ាងនេះ គឺកើតឡើងជាមួយគ្នានឹងឥស្សាសញ្ញោជនៈ និងអវិជ្ជាសញ្ញោជនៈ ១ កើតឡើងជាមួយគ្នានឹងមច្ឆរិយសញ្ញោជនៈ និងអវិជ្ជាសញ្ញោជនៈ ១ កើតឡើងជាមួយគ្នានឹងអវិជ្ជាសញ្ញោជនៈប៉ុណ្ណោះ ១ ។ មានសញ្ញោជនៈ រមែងកើតរួមជាមួយនឹងភវរាគសញ្ញោជនៈ និងអវិជ្ជាសញ្ញោជនៈ ១ ប៉ុណ្ណោះ ។ វិចិកិច្ឆាសញ្ញោជនៈ ក៏យ៉ាងនោះដូចគ្នា ។ ពិតហើយ វិចិកិច្ឆាសញ្ញោជនៈនោះរមែងកើតឡើងជាមួយគ្នាតែម្យ៉ាង គឺរួមគ្នាជាមួយនឹងអវិជ្ជាសញ្ញោជនៈ ។ សូម្បីក្នុងភវរាគសញ្ញោជនៈ ក៏មានន័យនេះឯង ។ ក្នុងចិត្តុប្បាទទាំងនេះ សញ្ញោជនៈ ២ សញ្ញោជនៈ ៣ រមែងកើតឡើងរួមគ្នា ដោយប្រការដូច្នេះ ។

[៤៣៣] ព្រះតម្រាស់ណា ដែលត្រាស់ក្នុងនីវរណគោច្ឆកៈថា **យត្ថ ទ្វេ តីណិ នីវរណានិ ឯកតោ ឧប្បជ្ជន្តិ** ដូច្នេះ សូម្បីក្នុងព្រះតម្រាស់នោះ

បណ្ឌិតគប្បីជ្រាបការកើតឡើងរួមគ្នានៃនីវរណៈទាំងឡាយ ៨ យ៉ាង ។

ពិតហើយ ក្នុងការកើត ៨ យ៉ាងនោះ កាមច្ឆន្ទនីវរណៈ កើតរួមគ្នា ២ យ៉ាង ព្យាបាទនីវរណៈ កើតរួមគ្នា ៤ យ៉ាង ឧទ្ធច្ចនីវរណៈកើតរួមគ្នាតែម្យ៉ាង វិចិកិច្ឆាក៏កើតរួមគ្នាតែម្យ៉ាងដូចគ្នា ។ សេចក្តីនេះ តើដូចម្តេច គឺកាមច្ឆន្ទនីវរណៈ រមែងកើតឡើងរួមគ្នា ២ យ៉ាង ព្រមជាមួយឧទ្ធច្ចនីវរណៈ និងអវិជ្ជានីវរណៈ ក្នុងចិត្តុប្បាទដែលជាអសង្ខារិក ១ ព្រមជាមួយថីនមិទ្ធនីវរណៈ ឧទ្ធច្ចនីវរណៈ និងអវិជ្ជានីវរណៈ ក្នុងចិត្តុប្បាទដែលជាសសង្ខារិក ១ ។ ពាក្យណាដែលត្រាស់ថា នីវរណៈ ២ ឬ ៣ ពាក្យនោះ ត្រាស់ដោយការកំណត់ចំនួនយ៉ាងទាប ព្រោះហេតុនោះ ការកើតឡើងរួមគ្នានៃនីវរណៈសូម្បី ៤ ក៏ត្រឹមត្រូវនោះឯង ។ ចំណែកព្យាបាទនីវរណៈ រមែងកើតឡើងរួមគ្នា ៤ យ៉ាង គឺកើតរួមគ្នាជាមួយនឹងឧទ្ធច្ចនីវរណៈ និងអវិជ្ជានីវរណៈក្នុងចិត្តុប្បាទដែលជាអសង្ខារិក ១ ព្រមជាមួយថីនមិទ្ធនីវរណៈ ឧទ្ធច្ចនីវរណៈ និងអវិជ្ជានីវរណៈ ក្នុងចិត្តុប្បាទដែលជាសសង្ខារិក ១ ព្រមជាមួយឧទ្ធច្ចកុក្កុច្ចនីវរណៈ និងអវិជ្ជានីវរណៈ ក្នុងចិត្តុប្បាទដែលជាអសង្ខារិកប៉ុណ្ណោះ ១ ព្រមជាមួយថីនមិទ្ធនីវរណៈ ឧទ្ធច្ចកុក្កុច្ចនីវរណៈ និងអវិជ្ជានីវរណៈ ក្នុងចិត្តុប្បាទដែលជាសសង្ខារិកប៉ុណ្ណោះ ១ ។ ចំណែកឧទ្ធច្ចនីវរណៈ រមែងកើតឡើងរួមគ្នាតែម្យ៉ាងប៉ុណ្ណោះ ព្រមជាមួយអវិជ្ជានីវរណៈ ។ វិចិកិច្ឆា រមែងកើតឡើងរួមគ្នាត្រឹមតែម្យ៉ាង ព្រមជាមួយឧទ្ធច្ចនីវរណៈ និងអវិជ្ជានីវរណៈ ។

[៤៦២] ក្នុងព្រះតម្រាស់ដែលត្រាស់ក្នុងកិលេសគោច្ឆកៈនេះថា ពួក

កិលេស ២ ឬ ៣ កើតក្នុងទីជាមួយគ្នា ក្នុងធម៌ណា ដូច្នេះ បណ្ឌិតគប្បីជ្រាបសេចក្ដីយ៉ាងនេះ កិលេស ២ ឬ ៣ រមែងកើតឡើងព្រមជាមួយកិលេសពួកដទៃ ឬកិលេស ៣ រមែងកើតឡើងព្រមជាមួយកិលេសពួកដទៃ ក្នុងចិត្តុប្បាទណា ។ ព្រោះហេតុអ្វី ព្រោះកិលេសដែលកើតរួមគ្នាត្រឹមតែ ២ ឬ ៣ ប៉ុណ្ណោះមិនមាន ។

ក្នុងព្រះតម្រាស់នោះ ការកើតឡើងរួមគ្នានៃកិលេស មាន ១០ យ៉ាងពិតហើយ ក្នុង ១០ យ៉ាងនេះ លោភៈ រមែងកើតឡើងរួមគ្នា ៦ យ៉ាង បដិឃៈ រមែងកើតឡើងរួមគ្នា ២ យ៉ាង មោហៈ ក៏គប្បីជ្រាបថា កើតឡើងរួមគ្នា ២ យ៉ាងដូចគ្នា ។ សេចក្ដីនេះដូចម្ដេច គឺលោភៈ រមែងកើតឡើងរួមគ្នា ៦ យ៉ាង គឺកើតព្រមគ្នាជាមួយមោហៈ ឧទ្ធច្ចៈ អហិរិកៈ និងអនោត្តប្បៈ ក្នុងចិត្តុប្បាទដែលជាទិដ្ឋិវិប្បយុត្តអសង្ខារិក ១ កើតព្រមជាមួយមោហៈ ថីនៈ ឧទ្ធច្ចៈ អហិរិកៈ និងអនោត្តប្បៈ ក្នុងចិត្តុប្បាទដែលជាទិដ្ឋិវិប្បយុត្តសសង្ខារិក ១ កើតព្រមជាមួយគ្នានឹងមោហៈ មានះ ឧទ្ធច្ចៈ អហិរិកៈ និងអនោត្តប្បៈ ក្នុងចិត្តុប្បាទដែលជាទិដ្ឋិវិប្បយុត្តអសង្ខារិកទុះឯង ១ កើតព្រមជាមួយមោហៈ មានះ ថីនៈ ឧទ្ធច្ចៈ អហិរិកៈ និងអនោត្តប្បៈ ក្នុងចិត្តុប្បាទដែលទិដ្ឋិវិប្បយុត្តសសង្ខារិកទុះឯង ១ ។ ចំណែកក្នុងចិត្តុប្បាទ ដែលជាទិដ្ឋិសម្បយុត្តអសង្ខារិក កើតព្រមជាមួយមោហៈ ឧទ្ធច្ចៈ ទិដ្ឋិ អហិរិកៈ និងអនោត្តប្បៈ ១ ដែលជាអសង្ខារិក កើតព្រមជាមួយមោហៈ ទិដ្ឋិ ថីនៈ ឧទ្ធច្ចៈ អហិរិកៈ និងអនោត្តប្បៈ ១ ។

ចំណែកបដិឃៈ រមែងកើតរួមគ្នា ២ យ៉ាង គឺកើតរួមជាមួយនឹងមោហៈ ឧទ្ធច្ចៈ អហិរិកៈ និងអនោត្តប្បៈ ក្នុងចិត្តុប្បាទដែលជាអសង្ខារិក ១ កើតរួមជាមួយនឹងមោហៈ ថីនៈ ឧទ្ធច្ចៈ អហិរិកៈ និងអនោត្តប្បៈ ក្នុងចិត្តុប្បាទដែលជាសសង្ខារិក ១ ។

ចំណែកមោហៈ រមែងកើតឡើងរួមគ្នា ២ យ៉ាង គឺកើតព្រមគ្នានឹងវិចិកិច្ឆា ឧទ្ធច្ចៈ អហិរិកៈ និងអនោត្តប្បៈ ក្នុងចិត្តុប្បាទដែលសម្បយុត្តដោយវិចិកិច្ឆា ១ កើតព្រមគ្នានឹងឧទ្ធច្ចៈ អហិរិកៈ និងអនោត្តប្បៈក្នុងចិត្តុប្បាទ ដែលសម្បយុត្តដោយឧទ្ធច្ចៈ ១ ។ ពាក្យដ៏សេសក្នុងទីទាំងពួងមានអត្ថងាយយល់ហើយ ។៚

អធិប្បាយអត្ថុទ្ធារ ចប់

អដ្ឋកថាកណ្ឌ

ក្នុងអដ្ឋសាលិនី អដ្ឋកថាធម្មសង្គណី ចប់

និគមកថា

ដោយពាក្យមានប្រមាណប៉ុណ្ណេះ ព្រះលោកនាថ កាលទ្រង់ចែក ចិត្តុប្បាទកណ្ឌ រូបកណ្ឌ និក្ខេបកណ្ឌ និងអត្ថុទ្ធារកណ្ឌ គួរជាទីរីករាយនៃចិត្ត ទ្រង់សម្ដែងព្រះធម្មសង្គណីណា កិច្ចពណ៌នាសេចក្ដីនៃព្រះធម្មសង្គណីនោះ ដែលរួបរួមធម៌នៃព្រះអភិធម្មបិដក ដោយឥតសេសសល់ ហើយតាំងទុក ដែលខ្ញុំប្រារព្ធហើយ កិច្ចពណ៌នាសេចក្ដីនេះ ដល់នូវសេចក្ដីសម្រេចហើយ ដោយឈ្មោះថា អដ្ឋសាលិនី ព្រោះមានសេចក្ដីមិនច្របូកច្របល់ ។

ខ្ញុំធ្វើកិច្ចពណ៌នាអត្ថនោះ ឲ្យចប់ដោយព្រះបាលី ៣៩ ភាណវារ ដើម្បីការតាំងមាំ ស្ថិតស្ថេរនៃព្រះសទ្ធម្ម សម្រេចហើយនូវកុសលណា ដោយអានុភាពនៃកុសលនោះ សូមសត្វទាំងអស់ ដឹងនូវព្រះធម៌របស់ព្រះធម្មរាជា ដែលនាំមកនូវសេចក្ដីសុខហើយ ចូរសម្រេចសន្តិសុខ គឺព្រះនិព្វានដ៏កំពូល មិនមានសេចក្ដីសោក មិនមានសេចក្ដីចង្អៀតចង្អល់ចិត្ត ដោយកិច្ចបដិបទាដ៏បរិសុទ្ធ ដោយងាយ ។

សូមព្រះសទ្ធម្មតាំងនៅអស់កាលយូរ សូមពពួកសត្វទាំងអស់គោរពធម៌ សូមភ្លៀងបង្អុរចុះមកតាមរដូវកាល ព្រះរាជាដែលទ្រទ្រង់គុណធម៌អំពីបុរាណ ទ្រង់គ្រប់គ្រងប្រជាដោយធម៌ណា សូមព្រះរាជាបច្ចុប្បន្ន ទ្រង់គ្រប់គ្រងប្រជារបស់ព្រះអង្គដោយធម៌យ៉ាងនោះចុះ ។

អដ្ឋកថាធម្មសង្គណី ឈ្មោះ **អដ្ឋសាលិនី** នេះ ដែលព្រះថេរៈអ្នកមាននាមដែលគ្រូទាំងឡាយ នាំគ្នាដាក់ឲ្យថា **ពុទ្ធឃោសៈ** ដែលប្រដាប់ដោយសទ្ធា បញ្ញា និងវីរិយៈដ៏បរិសុទ្ធយ៉ាងក្រៃលែង ជាអ្នកញុំាងហេតុនៃគុណមានសីលាចារ ភាពស្មោះត្រង់ ការឱនលំទោនជាដើម ឲ្យតាំងឡើងហើយ អាចឈានចុះកាន់ជដា (ព្រៃក្រាស់) ក្នុងសេចក្ដីផ្សេងគ្នានៃលទ្ធិរបស់ខ្លួន និងអ្នកដទៃ អ្នកប្រកបដោយសេចក្ដីឈ្លាសនៃបញ្ញា មានប្រាជ្ញាញាណដែលមិនទើសទាក់ក្នុងសត្ថុសាសនៈ មានបរិយត្តិ គឺព្រះត្រៃបិដក ព្រមទាំងអដ្ឋកថា ជាអ្នកជំនាញក្នុងវេយ្យាករណ៍ អ្នកអធិប្បាយសេចក្ដីដ៏ទូលំទូលាយ អ្នកប្រកបដោយសម្ដីដ៏ពីរោះ និងជ្រាលជ្រៅ ដែលបន្លឺចេញទៅបានស្ទាត់ជំនាញ កើតអំពីករណសម្បត្តិ ជាអ្នកនិយាយដ៏ឆ្នើម ទាំងជាអ្នកចង ទាំងជាអ្នកស្រាយ ជាមហាកវី ជាអលង្ការនៃវង្សរបស់ពួកព្រះថេរៈ ខាងមហា-វិហារ ដែលជាប្រទីបនៃថេរវង្ស ជាអ្នកមានចំណេះដឹងតាំងមាំល្អហើយ ក្នុងឧត្តរិមនុស្សធម៌ ប្រកបដោយគុណ មានការបែកធ្លាយក្នុងអភិញ្ញា ៦ ជាដើម មានបដិសម្ភិទាដែលបែកធ្លាយហើយជាបរិវារ ជាអ្នកមានចំណេះដឹងដ៏បរិបូណ៌ និងបរិសុទ្ធវិសេស ហើយបានរចនា ។

សូមអដ្ឋកថាធម្មសង្គណី ឈ្មោះអដ្ឋសាលិនីនេះ ដែលសម្តែងន័យនៃបញ្ញាវិសុទ្ធិ ដល់កុលបុត្រទាំងឡាយ អ្នកស្វែងរកធម៌ជាគ្រឿងរលាស់ចេញចាកលោក ចូរតាំងនៅក្នុងលោក ដរាបព្រះនាមថា **ពុទ្ធោ** របស់ព្រះលោកជេដ្ឋៈជាព្រះមហាឥសី មានព្រះហឫទ័យបរិសុទ្ធ នឹងធឹង នៅប្រព្រឹត្តទៅក្នុងលោកហោង ៕

អដ្ឋកថាធម្មសង្គហៈ
ឈ្មោះអដ្ឋសាលិនី ចប់

ក្បាលទី ៦៦

អភិធម្មបិដក បាលីប្រែ – ៧៩

ធម្មសង្គណិ ទុតិយភាគ

សន្ទឹកបន្ទុលប្រាប់មាតិកា

មាតិកា	លេខទំព័រ
អភិធម្មបិដក ធម៌មានប្រមាណមួយជាដើម	២

អដ្ឋកថារូបកណ្ឌ

អធិប្បាយឧទ្ទេស	១៥
សង្គ្រោះរូបពួក ១	២៥
សង្គ្រោះរូបពួក ២	២៥
សង្គ្រោះរូបពួក ៣	២៦
សង្គ្រោះរូបពួក ៤ ជាដើម	២៧
អភិធម្មបិដក ឯកកនិទ្ទេស	៣១

ការចែករូប

អធិប្បាយឯកកនិទ្ទេស	៣៣
អត្ថរបស់វិសេសតួ	៣៦
អភិធម្មបិដក ទុកនិទ្ទេសជាដើម	៣៩
អដ្ឋកថាអធិប្បាយទុកនិទ្ទេសជាដើម	៩៤
អភិធម្មបិដក រូបមានប្រមាណ ៤	១៦១
អដ្ឋកថាអធិប្បាយចតុក្កនិទ្ទេស	១៧៤
អភិធម្មបិដក រូបមានប្រមាណ ៥	១៧៥
អដ្ឋកថាអធិប្បាយបញ្ចកនិទ្ទេស	១៧៦

សន្ទឹកចង្អុលប្រាប់មាតិកា ៥២៥

អភិធម្មបិដក រូបមានប្រមាណ ៦ ជាដើម ១៧៨
អដ្ឋកថាអធិប្បាយឆក្កនិទ្ទេសជាដើម ១៨០
អភិធម្មបិដក រូបមានប្រមាណ ៩ ជាដើម ១៨១
អដ្ឋកថាអធិប្បាយនវកនិទ្ទេសជាដើម ១៨៣
បកិណ្ណកកថា ១៨៣
អភិធម្មបិដក និក្ខេបកណ្ឌ ១៩២

និក្ខេបកណ្ឌ

អដ្ឋកថាអធិប្បាយតិកនិក្ខេប ២០៨
អភិធម្មបិដក ហេតុគោច្ឆកៈ ២៤៤

អដ្ឋកថានិក្ខេបកណ្ឌ

អដ្ឋកថាហេតុគោច្ឆកៈ ២៥៣
អភិធម្មបិដក ចូឡន្តរទុកៈ ២៦៧
អដ្ឋកថាចូឡន្តរទុកៈ ២៧២
អភិធម្មបិដក អាសវគោច្ឆកៈ ២៧៥
អដ្ឋកថាអាសវគោច្ឆកៈ ២៧៩
អភិធម្មបិដក សញ្ញោជនគោច្ឆកៈ ២៨៥
អដ្ឋកថាសញ្ញោជនគោច្ឆកៈ ២៩៤
អភិធម្មបិដក គន្ថគោច្ឆកៈ ៣០៤
អដ្ឋកថាគន្ថគោច្ឆកៈជាដើម ៣១០
អភិធម្មបិដក នីវរណគោច្ឆកៈ ៣១២
អដ្ឋកថានីវរណគោច្ឆកៈជាដើម ៣២៦
អភិធម្មបិដក ឧបាទានគោច្ឆកៈ...... .... ៣៤៣

សន្ទឹកចង្អុលប្រាប់មាតិកា ៥២៦

អដ្ឋកថាឧបាទានគោច្ឆកៈ ៣៤៨

អភិធម្មបិដក កិលេសគោច្ឆកៈ ៣៥២

អដ្ឋកថាកិលេសគោច្ឆកៈ ៣៦៣

អភិធម្មបិដក បិដ្ឋិទុកៈ ៣៦៥

អដ្ឋកថាបិដ្ឋិទុកៈ ៣៧៥

អភិធម្មបិដក សុត្តន្តិកទុកនិក្ខេប...... .... ៣៧៨

អដ្ឋកថាសុត្តន្តិកទុកនិក្ខេប ៣៩៦

អភិធម្មបិដក អត្ថុទ្ធារកណ្ឌ ៤៣៦

អដ្ឋកថាកណ្ឌ

អធិប្បាយតិកអត្ថុទ្ធារ ៤៤៩

អភិធម្មបិដក ហេតុគោច្ឆកៈជាដើម ៤៨២

អធិប្បាយទុកអត្ថុទ្ធារ ៥១៦